

કેહવત—માળા

ગુજરાતીમાં વપરાતી કેહવતો, દોહરા,
તથા સાધારણ વાક્યો.

The words of the wise are as goads.—*Bible*.

Proverbs are the genius, wit, and spirit of a nation.—*Bacon*.

Jewels five-words long

That on the stretch'd forefinger of all Time

Sparkle for ever.—*Tennyson*.

કેહવત—ભાળા

ગુજરાતીમાં વપરાતી કેહવતો, દોહરા, તથા
સાધારણ વાક્યો

ગુજરાતી કેહવતોને મળતી જુદી જુદી ખીજ ભાષાઓની
કેહવતો સાથે

અંબહુ કરનાર

જમશેદજી નરરાવાનજી ખીતીત

ગુજરાતી કેહવતો, તેમજ તે કેહવતોને મળતી જુદી જુદી
ખીજ ભાષાઓની કેહવતોના પુષ્ટક વધારા, તથા
કેહવતો વિષેના નિબંધ સાથે

અંદીત કરનાર

જીજ્ઞાસુ ચેસ્તનજી મીસ્તરી, એમ. એ.

ભાગ બીજો

૫—૪

“કાળ જાય, પણ કેહવત રહે.”

સુબંધ:

શ્રી જમશેદજી નરરાવાનજી ખીતીત પાદશ્રી આરફેનેજ કેપતન પ્રિંટીંગ વર્કસ.

Proverbs are the daughters of daily experience.—*Dutch Proverb.*

What flowers are to gardens, spices to food, 'gems to a garment, and stars to heaven, such are proverbs interwoven in speech.—*Hebrew Proverb.*

Proverbs are the lamps to words.—*Aralic Proverb.*

A proverb is to speech what salt is to food.—*Arabic Proverb.*

Earth and heaven will perish, but the words of the mighty will endure.—*Tamil Proverb.*

(ભાગ બીજાનું)

					મુદ્રે
પ	અક્ષર	ઉપરની	કેલવતો	...	૪૮૭
ક	"	"	"	...	૫૮૭
ખ	"	"	"	...	૬૦૫
ભ	"	"	"	...	૬૫૩
મ	"	"	"	...	૭૦૦
ય	"	"	"	...	૮૦૧
ર	"	"	"	...	૮૦૩
લ	"	"	"	...	૮૨૮
વ	"	"	"	...	૮૫૬
શ	"	"	"	...	૯૦૬
સ	"	"	"	...	૯૨૭
હ	"	"	"	...	૧૦૩૩
ણ	"	"	"	...	૧૦૮૪
ન	"	"	"	...	૧૦૮૫

કેહવત—માળા

ગુજરાતીમાં વપરાતી કેહવતો, દોહરા,
તથા સાધારણ વાક્યો.

ભાગ બીજો

૫—૨૧

પકડ કાના કે આવે સાન.

પકડેલો મુઝ્યે, લારે મતીલા કોણ કહે? પ૪૭૫

પખવાજને બે પાસાંતો (અથવા, બંધે બાબુતો) માર.

પલ્લવાજાલા દોહી કઢૂન માર. (મરાઠી કેહવત.)

પખાલ પાણી, માર હુબકી, ને કાહડ તાણી. (અથવા)

શેર સાખ ને મણ પાણી, માર હુબકી ને કાહડ તાણી.

પગ ગાડી, ને વાંસો વહેલ.

પગ બેઢને પાથરણું તાણવું.

Stretch your legs according to your coverlet.

Cut your coat according to your cloth. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Cada uno estiendo la pierna como tiene la cubierta.^૧

(સ્પેનીશ કેહવત.)

De peu de drap courte cape.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

૧. Every one stretches his legs according to the length of his coverlet. ૨. Of little cloth cut a short cloak.

Man muss sich streckzen nach der Deekzen.^૧ (જ. કે.)

Snijd uw mantel naar uw laken.^૨

Steek uw voeten niet verder dan uw bed reikt.^૩

Zet u teeringe, na u neeringe.^૪ (દૃચ કેહવતે.)

Cada hum estenda a perna até onde tem a cuberta.^૫

(પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Cut your cloth according to your measure. (ચીનાઈ કે. ૬)

A man should stretch out his feet after looking at the bed-clothes. (કાશ્મીરી કેહવત. ૭)

جامہ باندازہ آن باید برید (یا دوخت)

باندازہ گلیم پا دراز کن

خرج باندازہ دخل کن (ફારસી કેહવતે.)

જીતના ચોરહના જીતના પાજી ખસારના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

हातरन पाहून पाय पसारवे. (મરાઠી કેહવત.)

પગ તલે બલતું, ને પારકી વાત કરવી.

૫૪૮૦

પગ તલે બલે, ને લંકા હોલવવા જાય.^૬

પગ થાને પલ્લુ, ને નાક થાને નસકોર વલ્લુ.

પગ પ્રમાણે જોડો સીંચો જોઈએ.

Accomodar o pé ao sapato, e nao o sapato ao pé.^૭ (પો. કે.)

પગ પાવડે, ને ધરમ ઉપદેશ.

૧. Stretch your legs according to your coverlet.

૨. Cut your coat according to your cloth.

૩. Stretch your legs no further than your coverlet.

૪. Set thy expense according to thy trade.

૫. Every one stretches his leg according to his coverlet.

૬. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 340.

૭. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,

૮. જોવા જીની જીક મિસાલને માટે હોગારથતું “પોલીનીશ્યન” નામનું ચિત્ર.

૯. Fit the foot to the shoe, not the shoe to the foot.

પગ પૈડાં ને તાંગો વેદસ, ને માથું જેસી જન્ય ઘેર. ૫૪૮૫

પગ હોય ત્યાં લાગ હોય.

પગથી કે માથાં મુઘી. (અથવા) પગનાં તથ્યાંથી તે માથાંનાં તાલક
(અથવા, માથાંનાં તાલક) મુઘી. (અથવા) માથાંનાં તાલકથી તે
પગનાં તથ્યાં મુઘી.

From head to foot. (અંગેજ કેહવત.)

Cap-toe-path.^૧ (ફ્રેન્ચ કેહવત.)

A capite ad calcem.^૨ (લૅટીન કેહવત.)

પગથી કે માથે મુઘી. (કન્ઝી કેહવત.)

પગની પછોતી ઉતરતી.

યાને, ચાલતાં ચાલતાં અતિ યાક ચડતી.

પગની પુણાદથી.

પગનું આસનું પગમાં શોભે, માથે નહિ શોભે. ૫૪૯૦

પગનું^૨ માથે, ને માથાંનું^૩ પગે (નહિ પેહરાય.)

પગને પરતાયે.

આપણે પાયાંના પ્રતાપ. (મરાઠી કેહવત.)

પગનાં શુદ્ધુ નેટલું.

યાને, નાથકુંઃ દુકાં કદનું; ચગર જીસાકનું.

ગુહ્યાવે ડંઝીના. (મરાઠી કેહવત.)

પગમાં જોડ પેહરી લેવે આખી ધરતી નહિ ટંકાય.

પગમાં પગ ભરાય (એવું નાતવાન.) ૫૪૯૫

પગમાં પેતાવા, હાથમાં શુરી, ભણે ગણે ને દિયાનત શુરી. (અથવા)

પગે પાવરી, ને જગલમાં છુરી, ભણે ગણે ને દિયાનત શુરી.

Contas na mão, e o demonio no coração.^૪ (પોર્ચુગીઝ કે.)

૧. From head to foot.

૨. પગનું પેહરાયું—જોડે.

૩. માથાંનું પેહરાયું—પાથરી.

૪. Rosary in hand, the devil at heart.

Hij heeft den bijbel wel in den mond, maar niet in het hart.^૧ (દય કેહવત.)

The noose under the arm, and the rosary in hand.(કા. કે.૨)
Under his arm a Koran, he casts his eyes on a bullock.
(અધ્યાન કેહવત.૩)

હાથમેં તસખીહ, ઐર બગલમેં ફાંસા.

એક હાથ ઝિકપર, દુસરા હાથ ફિકપર. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

ગઝ્યાંત માઝા આણિ પોટાંત કાઝા. (મરાઠી કેહવત.)

પગમાંનું ખાસડું પગમાંજ રાખેલું લડું.

પાયાંવા પાયપોત પાયાંતચ ઠેવાવા. (મરાઠી કેહવત.)

પગમાંનું ખાસડું બદલવું.

હિંદુઓમાં સ્ત્રીનો દરજ્જો એટલો હલકો વિચારવામાં આવેછે કે એક બાયડી મરી ગયા પછી તેણીના ભરધારે બીજી બાયડી તુરત કરવી એ જાણે પગમાંનું એક ખાસડું ફેંકી દઈ બીજું તે બદલ પેહરી લેવા સમાન ગણવામાં આવેછે.

A wife is like the grass-shoe on one's feet—one is left and another is put on. (કાશ્મીરી કેહવત.૪)

પગે કધીરનું કદ્દું, ને નસકોરેં નવ ગજ વદ્દું. (અથવા) પગમાં નહિ મસે કદ્દું, ને નાકનું નસકોરેં વદ્દું.

પગે કમાડ વાલવું.

૫૫૦૦

પગે પછોતી બેસવી.

યાને, પડતો દાહડો આવવો.

પગે ફારસી લખવું.

ફારસી લાપાધી અજ્ઞાન માણસને વિષે બોલાયછે.

૧. He has the Bible on his lips, but not in his heart.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 29. ૩. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 28.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 260.

પગે માછલાં મારે, ને ગોહડે રામ પોદારે.

A Dios rogando y con el mazo dando.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)

પગે (અથવા, હાથે) મીણુ હોવું.

ચોરી કરવાની આદતવાલાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

પગે લાગવાથી પશુ નહિ રગન્ટે.

૫૫૦૫

પગે સત્રગાને, ને હાથે હોત્રવે.

પગે સાવરાણી.

રણરૂપતી માટે જોવાયછે.

પચાસી^૨ પર બાર આઝ્યો.

પચાસે પોપટો, સાડે સરીઓ.

પછેડી હોય તેટલી (અથવા, પછેડી પ્રમાણે) સોડ તાણવી.

૫૫૧૦

પછેડીમાં પાંચેરી ધાણીને મારવી.

પળરણુ પડ્યા વગર બલતું નહિ બન્ને.

પળરવા માણું તે સલગ્યા વગર રહે નહિ.

પટણુ સો ડટણુ.

પટલાણી પગે પાલી ઠેલને?

૫૫૧૫

પટેટા જેવું (નાક વગેરે.)

પટેલ કહે પટલાણીને, સાંભલ માહરી વાણી, ત્રણ જોલાબ્યા, તેર આબ્યા, દે દાલમાં પાણી.

પટેલ, પશુ, નહિ માનવી, રોઝ બલદ નહિ ઉંદ, શિયાલ ઝરખ નહિ કુતરું, ચીબડ કોલ નહિ ધુંટ.

પટેલ, પાડો, કુતરો, ને કુકડો, એક જગે સમાય નહિ.

પટેલ, પાડો ને પારધી, ત્રણે એક સ્વભાવ, માર્યાં, મારે, ને વલી માર્યા ઉપર ભાવ.

૫૫૨૦

પટેલ પાદરાના, ઘોડી સાદરાની, ને વહુ નાતરાંની.

પટેલ એહા પાટે, ને ઘેરની એજ દાટે, ને બાહરની કાહેડે હાથે.

પટેલ મરો, પટલાણી મરો, ને ગોરનું તરથાણું ભરો.

પટેલકી જોશને તલ ચોર ખાયા, જે બાત પાડા કહે સો માનીયો મત

પટેલના પાડા, જ્યાં જાય ત્યાં આડા.

૫૫૨

પટેલની ઘોડી પાદર સુધી.

પટેલની પાડી, ને ગામની લાડી.

પટેલની માનીતી ઢેડી ગામ અભડાવે.

પટેલની વાત પટેલ જાણે, હાથમાં દાંડો ને ધંટી તાણે.

પાટલાચી ગોમ પાટલાસ ઠાઝક. (મરાઠી કેહવત.)

પટેલને ઘેર દાવા, ને ઢેડી ધુમાધુમ કરે.

૫૫૩

પટેલને ઘેર વેહા, ને ઢેડીને ઘેર ઢોલ વાગે.

પાટલાચે ઘરોં લગ્ન આણિ ઘેઢાચે ઘરોં વાજંત્રોં. (મરાઠી કેહવત.)

પટેલને ઘેર વેહા, ને પાંખીઓ ખોલા પાંથરે.

પટેલનાં પોરિયાં તાજાં માતાં, પેટ મોહટાં ને કુટલાં નાહતાં.

પટેલે ઢેડીને ખોલાવી.

Gifts make beggars bold. (અંગ્રેજી કેહવત.)

દિયા દૂરસે, લગી સાથ ખાને. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પટોલે પડી ભાત, ફાટે પણુ શીટે નહિ.

૫૫૩૫

પટોલાંની ભાત, ફાટે પણુ શીટે નહિ.

પડ પડ, તોડે સદાવડી.

પડ પર પડ ફરી ગયાં, ને ધાંચીનાં ઘેર બલી ગયાં. (અથવા) દાવે

દાવ વલી ગયા, ને ધાંચીનાં ઘેર બલી ગયાં.

પડતા પર પાટું, ને વાતુ પર લાતુ.

પડતી પર પચાસ.

૫૫૪૦

Ad arbor che cade ognun grida d'agli, d'agli. (ઈ. કે.)

Wanneer een boom ter narde zijgt, maakt ieder dat hij takken krijgt. ૧ (દેવ કેહવત.)

کسی که براہ افتاد زاغ هم براو منقار میزند
(દારૂની કેહવતે.) સંગ આદ વીપાય તંક આદ
पतितः पतन्तो लघुः ॥२ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પડતે પડતી, ને ચડતે ચડતી.

પડતો પાસો પડ્યો.

પડ્યા ઉપર પાડું. (અથવા) પડ્યા ઉપર પાડું ને દાઝ્યા ઉપર ડાઝ.

All the world will beat the man whom fortune buffets.
If a man once fall, all will tread on him.

He that's down, down with him. (અંગ્રેજ કેહવતે.)

Les battus payent l'amende. ૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wer da fällt, über den läuft alle Welt. ૪ (જર્મન કેહવત.)

Als de hond onder ligt, al de wereld wil him bijten. ૫

(દેવ કેહવત.)

Det er let at krybe i Træ naar det er fældet. ૬ (દેનીશ કે.)

Ad albero caduto accétta accétta. ૭ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

A cao mordido todos o m'alem. ૮ (પોર્ટુગીઝ કેહવત.)

To throw stones on a man in a well. ૯

Neither beat a man on a wound, nor curse him about a disgrace. (ચીનાઈ કેહવતે. ૧૦)

૧. When the tree falls every one runs to cut boughs.

૨. A fallen mountain is (thought) light (of) Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 430. ૩. The beaten pay the fine.

૪. When a man is down, every body runs over him.

૫. When the dog is down every one is ready to bite him.

૬. It is easy to stride a tree when it is down.

૭. To the fallen tree, hatchets ! hatchets !

૮. All bite the bitten dog.

૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 152. ૧૦. *Ibid*, p. 297.

Why additional pain to a mind already in grief?(ତା. ଡେ. ୧)
Should one fall, expect blows, not help; if you are
poor you will be robbed, not assisted.^୨

ଜଦେ ରାମି ତୋର ଜଦ

(ଢାରସି ଢେଉବତୋ.) ମରଦି ନବୁଦ ଫତାଦେ ରା ପାୟି ଜଦ

ପଢିଆବର ପାୟ. (ମରାଣି ଢେଉବତ.)

ପରଲ ପାଞ୍ଚ ମୁଂଗରେ ମୁଂଗରେ ଛାପ. (ଗିଢାର ଢେଉବତ. ୩)

ପଞ୍ଚା, ତୋଢେ' ନମସ୍କାର ବଢ଼ା. (ଅଥବା) ପଞ୍ଚା ତୋଢେ' ଦେବେ ପ୍ରଣାମ କୀର୍ତ୍ତୋ.

Salva dignitate. (ଝିତ୍ତୀନ ଢେଉବତ. ୪)

Though he fell flat on his face, he says that his
mustache did not touch the ground. (ତାମିଲ ଢେ. ୫)

He slipped, fell, and then said the ground was
unlucky. (ତେଲୁଗୁ ଢେଉବତ. ୬)

"O Khoja ! you were turned out of your little village."

"(Oh, no,) I left it of my own accord." (କା. ଢେ. ୭)

ପଞ୍ଚା, ପଞ୍ଚୁ ଗୁମୁକୋ ତୋ ସାମଲ୍ୟୋ.

୫୫୪୫

ପଞ୍ଚା ପାଞ୍ଚଳ ପାଞ୍ଚ.

ପଞ୍ଚାନ୍ତେ ପାଞ୍ଚୁ. ମାରପୁ.

ପଞ୍ଚୁ ପନ୍ୟାସ, ନେ ଉଞ୍ଚୁ. ସୋ.

ପଞ୍ଚୁ ରୋଞ୍ଚୁ, ନେ ଗଢ଼ଞ୍ଚୁ ଗୋଞ୍ଚୁ (ଘିରୀ ନଢି ଆବେ.)

ପଞ୍ଚୋ ଢ଼େ ଢେ ପ୍ରଣାମ କର୍ୟୋ.

୫୫୫୦

୧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 362.

୨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 23.

୩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 12.

୪. Without compromising one's dignity.

୫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 250.

୬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 6.

୭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 109.

પણો તે દેરીનો, ઉભો તે લખેસરી.

પણો પણો સોને બારી.

પણો પો — ધુત્ર લઈને ઉઠે, (અથવા, ધુત્ર લીધા વિના ન ઉઠે.)

પણો જોત્ર ઊંચડી લેવો.

યાને, હુકમને તુરત માન્ય કરવો.

પણો જોત્ર ઉંચકે (એવું તાબેદાર.)

૫૫૫૫

પડશે તેને પીડ, ને વાગશે તેને તીર.

પડશે તેવા દેસશે.

પડાઇ પ્રમાણે પુછડું.

પડી આદત કેમ નય રે નૈયા, કાખમાં મારે એ ખાટલાના પૈયા.

The frog cannot out of her bog. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge ? (બરધ કે. ૧)

No man's disposition will alter, neither can a dog's tail be made straight ; the stubborn woman will even put her husband in a basket and sell him. (વીમાન. ૨)

A pig cannot stay out of the dirt, a thief cannot keep his fingers still. ૨

આલા, દે નીવાલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પડી એ ભોગવે.

૫૫૬૦

પડી ગયા, તોડે' પગે લાગ્યા. (અથવા) પડી ગયા તે જાણે પગે લાગ્યા.

પડી જડી પરાણી, ને હવે રજું સેદલ, એ જોઈએ બલદ, તે જોઈ જોઈએ વેદલ.

પડી ટેવ તે ટલે નહિ.

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 4.

૨. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 12.

પડુંછ પડુંછ, તોફે' સદાવડી પડ.

પડે કેહર, તો ન છોજે શેહેર.

૫૫૬૫

પડે તેને પીડ, ને વાગે તેને ભીડ, (અથવા, તીર.)

The sick man knows the intensity of his suffering.-(તા.કે.૧)

I have cut many boils, but there was never such pain as in my own. (તેલુગુ કેહવત.૨)

(ફારસી કેહવત.) هر که داند داند

હસ તન લાગે વહી જાને. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પડે તો સદાવડી પડજે, નહિ તો પડતી ના.

પડે પાસો, ને જીતે ગમાર.

પાસા પરે, અનારી જીતે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પડેગા સો ખુજેગા.

પડેગી જખ ખુજેગી.

૫૫૭૦

When your tooth aches you know how to pity another in the same fix. (ચીનાઈ કેહવત.૩)

પડેગી જખ ખુજેગી, તખ સખ સુહજેગી.

પડેલા ઉપર (અથવા, મુએલાની ઉપર) ઘા કરવો.

પડેલાને પાડું, ને બલેલાને દાહમં.

પડેલાને સઉ મારવા નિકલે.*

પડોસણુ હરે ભાત, ને ફાફયા પડે માહરે હાય.

૫૫૭૫

પડોસણુ પડોસણુની સોક થાય.

પડોસણુને આટો આપો, ઘરનાં ચાટે ઘંટી, છોકરાં તો છાસ પીએ,
ને બાવો માગે બંટી.

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 412.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 73.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 138.

૪. જુએ કેહવત નાં ૫૫૪૩, સદે ૫૦૩.

પટોરી ક્યલે લાબ, કે પટોરી ક્યલે લાબ.

પટોરી ગયા વત્રે, આવશે તો લાય જોડ, નહિ તો વગીશું લાડવા.

પટોરી શીડીને ઘરઘણી થયા.

૫૫૮૦

પટોરીએ મરથી કાપી તો પોને સાવરણી કાપી.

If her neighbour prospers, she will starve herself for five days. (તામીલ કેલુવત.૧)

પટોરીના હુમાડએ બચવું.

પટોરીની એ ફાડવાને સારું પોતાની એક ફાડવી.

Quebrarse un ojo para sacar de otro los dos.^૨ (સ્પેનીશ કે.)

Is it right to destroy one's neighbour? (તામીલ કેલુવત.૩)

When his neighbour prospered he poured water on his own hearth. (તેલુગુ કેલુવત.૪)

પટોરીની બેંસ વ્યાધ, ને ઉપર વાડી જોતાં, હું જાણું જે બહરી ખાતું, પણ બહરી વગરનાં થોયાં.

પટોરીનું કરમ નહિ લેવાય, પટોરીનું સોહજ (અથવા, પટોરીનાં લખખાણું) લેવાય. (અથવા) પટોરીનો પંસો નહિ લેવાય, પણ પટોરીનું સોહજ લેવાય.

૫૫૮૫

પટોરીને ઘેર લગન, તો છાપરાંનાં એ નળીયાંએ ભાગે.

પટોરીનાં પડોણાં, ને ઘરની ઘરની ભેટનાં.

પટોરીનાં પડોણાંને ધાધ ધાધ મર્યે, (અથવા, ધાઈ ધાઈને ભેટો.)

પટે દારસી, વેચે તેલ, જોવો એ કુદરતનો ખેલ.

પટેલ દારસી, ખેચે તેલ, ઇએલ દેખો કુદરતના ખેલ. (હિં. કે.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 7.

૨. To lose one eye that you may deprive another of two.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 15.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 273.

પણીયારાં પર બેહડું, પેણીયારાંને માથે ભાર.

૫૫૯૦

પણીયારાંના મુનશી.

ધરમાં દોલ દમાટ રાખનાર, પણ બાહેર જેનું કંઈ ચાલે નહિ એવાં
માણસને વિષે બોલાય છે.

પણોતો પુત ગોલામણે મોઢો.

પણોતો પુત પાલણુંમાંથી જણાય.

Coming events cast their shadows before.

The child shows the man. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

The child is father of the mau. (વર્દસ્વયે.)

One may see what a son will be, from what he is in infancy.^૧

You may see the man in the boy.^૨

In judging of what a boy will be, notice what he is in infancy. (ચીનાઈ કેહવતો.^૩)

What bloomed, bloomed when it was in the bud.(કા. કે.^૪)

The future prosperity of a person may be known when he is playing as a child. (તામીલ કેહવત.^૫)

(ફારસી કેહવત.) سالی که نیکوست از بهارش پیدا

લરછીકે પાહ પાલનેમે પેહચાની જાતી હોએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પણોતો પુત પાલણુંમાંથી જણાય, ને રૂડો દાહડો વેહણુંમાંથી જણાય.

પણોતાનું વપરાય. (અથવા) પણોતાનું વપરાય, કંઈ અભાગ્યાનું
વપરાય? ૫૫૯૫

પત ગયલી પાટી ન આવે.

પતણું સોરતીયાં જેવું.

As thin as a rail. (ચીનાઈ કેહવત.^૬)

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 357. ૨. Ibid, p. 240.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 256. ૪. Percival's Tamil Proverbs, p. 529.

૫. વેહણું—સહવારડું પોહર.

૬. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 180.

પતાર પાણી ચલાવે, ને ઝોરી ડોરી ને ડોરી, (અથવા, ઝોરી ડોરી રાખે.)

જાહેરથી નુકે દેવાય દેવાય, અને જાહેરમાં નુકીલ મતલબ મદા-
પતારના સંબંધમાં ગણાયવે.

મહુમાં જાણત જોત. (મરાઠી કેદવલ.)

પતારમાંથી પાણી કાઢે (કેવું દરવાર.)

પતારેથી પાણીના પાટા કચલાવે, નહિ તો કચડું પાણુ ન આવે. ૫૨૦૦
પતિવ્રતા જુએ મરે, ને છી— આય પેટા. (અથવા) પતિવ્રતા જુએ
મરે, ને છી— આય કાટ, આંડુ લોકે મોટે મલ્ટે, ને કાચો ખેંચે
આટું. (અથવા) પતિવ્રતા જુએ મરે, ને કસળજી આય કાટ, આંડુ
મેટા ધાંડે મલ્ટે, ને મરે ખેંચે આટું.

Heela and rowana chelona ho ghatalar. (અંગ્રેજ કેદવલ.)

પતિવ્રતા તો જીવન મરે, પેટે આય પી— (કચ્છી કેદવલ.)

પતવતેકો જીવે નહિ, એકા જિંદગી ખાવેલ.

તાજી ખાંડે આય, તુડી જિશ ખાય. (હિંદુસ્થાની કેદવલો.)

મુતિયા દારી કરી, ય ડિ— દારી દર્સી.

પતિવ્રતા મૃકો મરે, ઝાંઝિ મિ— મારી પેટે. (મરાઠી કેદવલો.)

પતેત બાણી, (અથવા, માંડવી.)

યાને, માલ મલેચ કરી.

પથ્થર હિપર કુંડાં મારે પથ્થર કુંડ સમજે?

પથ્થર હિપર પાછરાં ન પડે. (અથવા) મટોડીનું હેયું હોય તો
પહલરી લય,? પથ્થર હિપર કુંડ પાછરાં પડે?

યાને, એક નરમ દિલનાં માણસનાં દિલમાં દયા લાવી શકાય છે, પણ
સખત દિલનાં માણસની છાતીમાં ગમે એટલી સમજાવત કરવા
છતાં કંઈ પણ અસર કરી શકાતી નથી.

No man can flay a stone. (અંગ્રેજ કેદવલ.)

પથર ઊપર પાણી.

૫૬૦૫

પથર ઉપર પાણી, ભીંજે પણ ભિંદે નહિ, મુરખ સાથે વાત, રીંજે પણ ખુજે નહિ. (અથવા) પથર ઉપર પાણી, ભીંજે પણ ભિંદે નહિ. (અથવા) પથર પર પાણી, ભીંજે પણ પલજે નહિ.

Giving advice to a stupid man is like giving salt to a squirrel.^૧

Like a marble against a *dumat*. (કાશ્મીરી કેહવતો.૨)

Even stones may be dissolved, but the mind of a fool cannot. (તામીલ કેહવત.૩)

As rain falls on a male buffalo. (તેલુગુ કેહવત.૪)

Like rain falling upon a buffalo. (કેનેરીસ કેહવત.૫)

As water runs off the "peen" leaf, so good advice slides off a fool.^૬

પાનીમેં પખાન, લીજે પર છીજે નહિ, મુરખકે આગે ખાત, રીંજે પર ખુજે નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

آهں سود کوفتن سود ندھد

درسنگ خارا قطرہ باران اثر نکند

باسیم دل چہ سود گفتن وعظ (ફારસી કેહવતો.)

પથર ઉપર પોયણું ન ઊગે.

سبزه کی بروید از روی یخ (ફારસી કેહવત.)

પથર ઉપરની જડ, ઉખડી જતાં વાર શી?

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 149. ૨. *Ibid*, p. 61.

૩. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 212.

૪. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 72.

૫. *Proverbs from East and West*, p. 18.

૬. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 28.

પથ્થર એટલા દેવ કીધા.

પથ્થર કરતાં ઈંટ કુમલી.

૫૬૨૦

પથ્થર જણ્યો હોત તો ઘોભીને પણ કામ લાગત.

પથ્થર જોવું (સખત માણસ, વગેરે.)

પથ્થર જોડે રતન ભાંગવું?

પથ્થર તમે હાથ આપ્યો કહે વહે કહાય. (અથવા) સેલ તમે હાથ આપ્યો તો કલ વકરે કાહ્યે. (અથવા) પથ્થર તમે હાથ આવે તો કહે નિકહે, બલ કરવા જઈએ તો ભાંગી જાય.

પથ્થર તમે હાથ દબાય, તો બહે નહિ, પણ કહે કહે રહી કાહ્યો. ૫૬૧૫

If thy hand be in a lion's mouth, get it out as fast as thou canst. (અંથેહ કેહવત.)

My hat is under the mill-stone. (કાશમીરી કેહવત. ૧)

(ફા. કે.) دست زیر سنگ را آهسته می باید کشید

દગદા છાલી સાંપડેલેલા હાત ગુત્તીને કાઢ. (મરાઠી કેહવત.)

અબ તો પથરકે નીચે હાથ દબા હયે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પથ્થર પછો હોત તો ઘોભી પણ ઘોઈને આશિષ દેત.

પથ્થર પર પાણી, ને ધુલ પર લીપણ.

O mullah, (my words to you are like) water which trickles down off the rock. (કાશમીરી કેહવત. ૨)

Will granite be dissolved by any amount of hail?

(તામીલ કેહવત. ૩)

Moonlight cannot penetrate into the hollow of a bamboo, no wisdom can enlighten a fool. ૪

મુઝે સીર પર પાની પરા ઢલ ગયા. (હિં. કે.)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 254. ૨. *Ibid*, p. 134.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 223.

૪. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 16.

પથ્થર પરની જડ.

પથ્થર પાણી પડે, ભીંગે પણ ભેદે નહિ, મુરખકુ અક્કલ દેવે, સમજે
પણ માને નહિ.

પથ્થર પૂજે હર^૧ મીલે, તો દુનિયા પૂજે પાહાડ, ચક્કી જેચારી સખસે
ભલી, કે પીસ ખાત સંસાર. ૫૬૨૦

પથ્થર પૂજે હર^૧ મીલે, તો જકે પૂજું પાહાડ, ઇસ પથ્થરસે ચક્કી
ભલી, કે પીસ ખાવે સંસાર.

પથ્થર સાથે પાતું પશું.

પથ્થર સાથે માથું ફાડવું.

તો ઘોંઘ્યાશી કપાલ ઘાંસતો. (મરાઠી કેહવત.)

પથ્થર સાથે રતન પછાડવું, (અથવા, ધસવું.) (અથવા) પથ્થર સાથે
હીરો ધસવો.

રતન પાને પછલાણું. (કચ્છી કેહવત.)

પથ્થર હતા તેટલા દેવ કીધા, ત્યારે દીકરો આવ્યો. ૫૬૨૫

પથ્થરથી ઇંટ કુમલી તે કુમલી.

પથ્થરની કોટે રતન બાંધ્યું.

પથ્થરની લડાઇએ લડવું.

ચાને, સખત રીતે સામા થવું.

પથ્થરનું પાણી કરવું.

પથ્થરને પગલાવે (એવું કલાખાજ માણસ.) ૫૬૩૦

પથ્થરને પેટે હીરો નિપળ્યો.

પથ્થરને બચકું ભર્યે તો સામા દાંત ભાગે. (અથવા) પથ્થરે બચકું,
દાંતે દાંત ભાગે.

Like losing the hand by pinching a stone. (તામીલ કે.૨)

પથરે માર્યું ખસે નહિ (એધું માણસ.)

૫૬૪૦

પથરો ધુ'માવવો.

પથાનતી જાન જવા દેવો, વાણિયાની જાન લુટી લેવો. (અથવા)
ખાહમણની જાન લુટાય, કંઈ ગરાસ્યાની જાન લુટાય ?

પદમ રૂખ્યાની વાત.

પદુકરી સુકવી.

પતોતાનું પેટ ને અભાગ્યાની ગાં— મોહટી હોય.

૫૬૪૫

પપઈઆ મન ધીર ધર, દેખ દયાલકો ધ્યાન, અઝગર ડર્યો પારધી, મુઝો
ચતુર સુજાન.

પર આધીન સ્વપ્ને સુખ નહિ.

પર ગામનો પાડો, ને ઉંટડીને હાલ્યો, (અથવા, ઉંટની સાથે હાલ્યો.)

પર નારી તાતી છરી, નિતનિત કાપે કાપ, જેના રૂઢ્યા રામજી, તે
પર નારી ઘેર જાય.

પર નારી પ્રત્યક્ષ દેખો, વિખ હજાહજ અંગ, રાવણુકે દસ મસ્તક
ગયે, એ પર નારીકે સંગ. ૫૬૫૦

પર પેસે, ને ધર વસને.

પર સ્ત્રી ચાર સદા ખુવાર, કાંટોકા બીછુના, જુતીકા માર.

પરકે પજો પશેણો, ને પેધો પજો ચોર.

પરહ્યું આપે તેમાં શાનો પાડ ?

પરહ્યું લે, તે શાનો પાડ ?

૫૬૫૫

પરણ્યા અગાઉ અધરણી કરવી.

પરણ્યા નહિ, પણ જાને તો ગયા.

I do not wear a gold ring, but my mistress does.^૧

ખિયાહ નહિ કિયા, અરાતે તો દેખી હાએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લમ્ને કેલી નાહીત પળ માંડવા ચાલૂન તર ગેલો અસેલ. (મ. કે.)

પરજ્યા નહિ, પણ પરજ્યાની પાંટે તો બેઠા.

પરજ્યા ન ત પરજ્યોજ પાડ બહા. (કેદુવત.)

પરજ્યા નહિ, પણ પાંટે બેઠા.

પરજ્યો મોઠ પાદશાહ?

૫૬૬૦

પરજુવાની ને પટેલાઈની હાંસ કોણુને નહિ હોય?

પરજુવી બાલ, ને ખાત્રી ગાલ.

પરજુવું ને પટેલાઈ, કોણુને નહિ ગમે?

પરજુવું યુવું, ને અધરણીની લાલપરી.

પરજુ બેઠી પાટ, ને સાસુનાં કુલ્લાં આટ.

૫૬૬૫

પરજુની હાય, ને કેડી નહિ જાય.

કોઈ “જીની હાય” પણ કહેજે.

પરજુને પાત્રે, ને જળ્યાંને છવાડે, તેમાં કોણુને પાડ કરે?

પરજુ તેની વહુ, નહિ તેની સૌ.

પરજુ તેને ગાઓ, ને મરે તેને રૂઓ.

પરજુ તેને ગાવું.

૫૬૭૦

પરજુ તેનાં ગીત ગાઓ.

પરજુ પાનેતર નહિ, ને અધરણીએ ચીર, (અથવા, સાડી.)

પરજુલી તો જોવી તેવી, ને નાતરેતી તો જોઈને લેવી.

પરજુલી દીકરી પરજુલા દાખલ.

બિયાલી બેઠી પરજુલ દાખલ. (હિંદુસ્થાની કેદુવત.)

પરજુલો પાંડે મરે, ને કુવારો કોડે મરે.

૫૬૭૫

પરજેશનું મલવું કાગળે.

યાને, કાગળ પત્રનો વેહવાર રાખવો, એજ બહાર ગામ ગયલાં.

ઓની મુલાકાત લેવા બરાબર છે.

પરદેશીની દોસ્તી, ને ધાસનું તાપણું.

પરદેશીજી પ્રીત જોર ધાસકા તાપના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પરદેશીની પ્રીત, ને સુરતનો સગો, ગુવારની ગાંસડી, ને દેડનો સંગાથ,
સાગનો દેવતા, ને ધાસની તાપણી, કતારગામની છાસ, ને વાવનું
ધાસ, ને દેલવાડનું દહી, એટલાંમાં ભલી વાર નહિ.

પરભાતાના પોણા ચાર.

પારકા માલની દરકાર નહિ રાખતાં તેનો બગાડ કરનારના સંબંધમાં
વપરાયછ.

પરભાતાં દોર ધંમે ને આપે.

૫૬૮૦

પરભાર્યું, ને પોણા બાર.

પ્રભુને ઘેર અવલો ન્યાય નહિ હોય.

પરમાર્થમાં પાછું ને સ્વાર્થમાં આગલ (એવું આપ મતલબ્યું.)

પરમેશ્વર પ્રગટ પડ્યા.

પરમેશ્વર પાધરા, તો વેરી આંધલો.

૫૬૮૫

અહલા ચાર હોએ, તો બેડા પાર હોએ.

અહા હોએ તો ક્યા ગમ હોએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

પરમેશ્વર હોય પાધરા, તો વેરી થાય આંધલા.

What God will, no frost can kill. (અંગ્રેજી કેહવત.)

If God be wi' us, wha will be against us? (સ્કૉચ કેહવત.)

If the Eternal be with you, will any thing be im-
possible? (તામીલ કેહવત. ૧)

પરમેશ્વરથી શું છાનું?

What man sees not and knows not, Heaven sees and
knows. (ચીનાઈ કેહવત. ૨)

પરમેશ્વરના ચોર થવું.

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 501

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 393.

પરમેશ્વરના હોકમ વગર એક પાતક પણ દીવતું નથી, (અથવા, ખરતું નથી.)

Saint ne peut, si Dieu ne veut.^૧ (ફ્રેચ કેહવત.)

Quando Dio non vuole, i santi non possono.^૨ (ઈ. કે.)

Als God niet wil, dan kan de heilige niet.^૩ (દુચ કેહવત.)

Not an atom will move without the permission of God. (તામીલ કેહવત.^૪)

પરમેશ્વરનું ધાર્યું થશે.^૫

૫૬૮૦

It is man's to scheme ; it is Heaven's to accomplish.

(ચીનાઈ કેહવત.^૬)

Man plans, but God fulfils. (રુસ્યન કેહવત.^૭)

(ફારસી કેહવત.)

خواستم خدا را چاره نیست

પરમેશ્વરનાં ધર સાથે કાઈનું જોર નથી.

Man would have things so and so, but Heaven negatives his plans. (ચીનાઈ કેહવત.^૮)

ભગવાનને ધરને કે'ને જોર નાએ. (દુચી કેહવત.)

પરમેશ્વરે દાંત આપ્યાછ તે ચાવણું પણ આપશે. (અથવા) પરમેશ્વરે

દાંત આપ્યાછ તે શું ચાવણું ન આપશે?

God never sends mouths, but he sends meat. (અંગ્રેજી કે.)

Gud giver alle Mad som han giver Mund.^૯(દિનીશ કેહવત.)

૧. Saint cannot, if God will not.

૨. When God will not, the saints cannot.

૩. When God will not, the saint cannot.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 31.

૫. જુમ્મા કેહવતા નાં ૧૮૨૨, તથા નાં ૧૮૨૪, સદે ૧૬૫.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 392.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 47.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 392.

૯. God never sends mouths but he sends meat.

The more months to eat, so much the more meat.*

Heaven never sends a man without providing for him clothes and income. (ચીનાઈ કેહવતો.૨)

Whom God has given a month, to him will not He, the same God, give a little pot for his dinner? (કા. કે.૩)

Will he who planted the tree not water it? (તેલુચુ કે.૪)

He who has given life will give food. (ખંગાલી કેહવત.૫)

یکی طفل دندان بر آورده بود

پدر سر بفکرش نرو برده بود

مخور غم برای من ای بی خرد

(શેખ સાઅદી.) هر آنکس که دندان دهد نان دهد

(ફારસી કેહવત.) خدای که دندان دهد نان دهد

પરમાં પુણી કંટાયછ.

કંઈ પણ વાતની શરૂઆત જણાવવા માટે વાપરવામાં આવેછે.

પરવડે ત્યાં ગરવડે.

પરવની ગાં— હોલી, ને માણસની ગાં— કોલી.

૫૬૯૫

પરવરદેગાર! ધર્મીની રોટલીને ધી તું લગાડ.

પરવારતા પારડી જાય, ને નકામા નારગોલ જાય.

પરવારતો પારસી પારડી જાય.

પરવારતો પાહનકા મારે.

પરવારતો બ્રાહ્મણ પાટલા પૂજે.

૫૭૦૦

An unemployed man visits every *darbār*. (કા. કે.૬)

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 139. ૨. *Ibid*, p. 393.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 248. ૪. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 70.

૫. *Ibid*, p. 116.

૬. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 29.

પરાઈ ગાય, પરાયું ખાય, હાંકે તેનું નસ્તાન જાય. (અથવા) ધરમની
ગાય, ધરમનું ખાય, હાંકે તેનું નખોદ જાય.

અનકર જેતી, અનકર ગાય, વોહ પાપી ને મારન જાય.

આનકી જેતી, આનકી ગાય, સો પાપી ને હાંકન જાય.

પરકી જેતી, પરકી ગાય, વોહ પાપી ને ગરબે જાય. (હિં. કેહવતો.)

પરાઈ છીંડીમાં અ— ને કરાંજવું.

પરાગીયો પાપે મુવો.

૫૭૧૦

પ્રાણ ને પ્રકૃતિ સાથે જાય.

પરાણા પાઈ, ત્રીજે દાહડે નહિ જાય તો ખાસડાં પાઈ.

પરાણાથી જીડ નહિ ભાગે, ને પટ્ટોરીથી ઘેર નહિ વસે.

પરાણાની પીઠ, ને ધાસનું પાયરણું.

પરાણે પ્રીત ન થાય.

૫૭૧૫

પરાણે પુન?

પરાણો ને બલદીયો ગરાગર.

એટલે જેમ બલદીયાને ત્યાં લઈ જાય ત્યાં તેને જલું પરેછે તેમ
પરાણો પણ જોડ્યાલો હોવાથી તેને મેળજાનના વિચાર
પ્રમાણે ચાલતું પરેછે.

પરાયા ધર, ભુતકા ડર.

પરાયા માણ, ને દીદા લાલ.

પરાયે દીકરે સપુત નહિ કેદવાય.

૫૭૨૦

પરાયે માસે કાંઈ ધા પુરાય?

પરી ગરજ મન જોર હજો, સરી ગરજ મન જોર.

પ્રીત જોરી પ્રીત્યે, જેસો ટંકન ખાર, આપ જાકે પર રીત્યે,

(અથવા, પરકુ રખે,) ભાગાં સાંધે દાર.

પ્રીત ક્યે અસરાદી, ક્યાંનાસે નીબતી નહિ, સોનેડી જો કુચ જોર
હજો, પીતલકી છુપતી નહિ.

પ્રીત ક્યેં અસરાદ્દી, જેસો સીરકો આવ, કો કઠાવે શીર આવે, કપ્પુ
ન હોરે ખ્યાલ. ૫૭૨૫

પ્રીત ક્યેં ઉત્તમસે, જેસે રંગ રાગ ઉરાય, મતવળ લગી બેડો ચુદે,
મતવળ સરી મોહ ફેરાય.

પ્રીત ક્યેં પીતમસે, કે જેસી પીત કપાસ, મુએકા હએ કાંકણ, ચોર
હતેકા સીનગાર.

પરીનું માન તેને પૃથ્વિનું માન.

If an uncle honours (a man) the village will also
honour (him.) (કાશ્મીરી કેહવત.^૧)

પરોણા! ખીર કેવી છે? તોડે' ખાય તે નહો.

પરોણા પાસે સાંપ મરાવવો, (અથવા, ઝંઝાવવો.) ૫૭૩૦

કાઈ “બ્રાહ્મણ પાસે,” અથવા, “પરમારા પાસે” પણ કહેછે.

Take the chestnuts out of the fire with a cat's paw.

It is good to strike the serpent's head with your enemy's
hand. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Faire comme le singe, tirer les marrons du feu avec la
patte du chat.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Con agena mano sacar la culebra del horado.^૩

Sacar el ascua con mano agena.^૪ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Like pushing other people's children into the well to
see the depth. (કેનેરીસ કેહવત.^૫)

(કારસી કેહવત.) مار بدست دیگران باید گرفت

પરોણાનો ભાવ તણ દાહડ તેહમાં.

* A constant guest is never welcome. (અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 135. ૨. To do like the monkey, get the chestnuts out of the fire
with the cat's paw.

૩. To draw the snake out of the hole with another's hand.

૪. To take out a burning coal with another's hand.

૫. Proverbs from East and West, p. 18.

પરોણીને નાતરે દીધી.

પરોણાં ને પસુ, એ ધરધણી વસુ.

પરોણાં પણ પા—તો આવે.

પરોણા પરોણાને અલખામણો, ને ધરધણીને એહ.

૫૭૩૫

Ungeladener Gast ist eine Last.^૧ (જરમન કેહવત.)

પલ ખ્યારી છે.

પલક એકમાં પોંહચી જાય, ખજર નરસી નહિ રોકાય.

Ill news comes apace. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Cattive nuove presto corrono.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Uebel Botschaft kzommt immer zu früh.^૩ (જરમન કે.)

As flowers send their perfume on the breeze, so does
news travel from man to man.^૪

પલકે આવે પરોણા, ને લલકે આવે ઢોર.

પેલામાં પાંચશેરી, ને પેરામણીમાં તોલો.

પેલાય તેટલું પાલીએ, ને ન પેલાય તેટલું ફાક, જે આમડાંનાં જોડા
કીધા તે આમડાંની બોખ.

૫૭૪૦

પલાદયા વગર કાંઈ મુડાય?

પલાદયા હોય તે મુડો, ને પાસે હોય તે રંગો.

પલાદયું ત્યારે બોડાવવુંજ.

યાને, એક કામ હાથમાં લીધું તે પુરું કીધા વગર કેમ ચાલે?

પલાદયું (અથવા, લીણુંયું) તે બોડા વગર કેમ ચાલે? (અથવા)

પલાદયું એટલે મુડવું જોઈએ.

Puisque le vin est tiré il faut le boire.^૫ (ફ્રેંચ કેહવત.)

૧. The unbidden guest is ever a pest.

૨. Ill news travels fast. ૩. Bad tidings always come too soon.

૪. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittlagong Hill Tracts,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 14.

૫. Since the wine is drawn it must be drunk.

પદ્માશ્વિં તે મુગળ્યા બરોબર.

૫૭૪૫

Barba bien remojada, medio rapada.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)

મુન બિંબઈ ત મુંઢાણું. (ફરશી કેહવત.)

પદ્માય હજમ, ને પડેસી અધમ.

પડીત બાગે, ને ભુત બગે.

વેડ જાઈ આણિ મૂત ચેઈ. (મરાઠી કેહવત.)

પવન પર (અથવા, વા પર) જતું. (અથવા) પવન પર ચાલતું.

પવન પર પીક ફેરવવી.

To turn with the wind.

As the wind blows, you must set your sail.

Pull down your hat on the wind side. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

As the wind blows seek your Beel. (સ્કોટ કેહવત.)

Is sapiens, qui se ad casus accommodet omnes.^૨ (લે. કે.)

Il faut tendre voile selon le vent.^૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bisogna voltar la vela secondo il vento.^૪ (ઈટાલિયન કે.)

Voor stroom en wind is goed zeilen.^૫ (દચ કેહવત.)

To sail any way with wind and tide. (ચીનાઈ કેહવત. ૬)

A dhony cannot sail against the wind. (તામીલ કેહવત. ૭)

Like setting the sail according to the wind. (તેલુગુ કે. ૮)

તેસે બહે બયાર પીક તણ તેસે દીન્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વારા પાદૂન પાઠ દેણે. (મરાઠી કેહવત.)

પવન પાણી તો મદત દીયા, સસતા કીયા અનાજ, ગરીબનવાજ! ૫૭૫૦

૧. A beard well lathered is half shaved.

૨. He is a wise man who adapts himself to all contingencies.

૩. Set your sail according to the wind.

૪. You must shift your sail with the wind.

૫. It is good sailing with wind and tide.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 350.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 237.

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 77.

પવનથી આવેલું પવને જાય.

(ફારસી કેહવત.) هر چه باد باد آید باد ببرد
પવને પાક.

पंथा वातेन शुद्धति ॥^१ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પવારે જવું (અથવા, ચાલવું.)

પશુકા હોત પનૈયા, નરકા કહ્યું નહિ હોત, જો નર નરકી કરણી કરે,
તો નરકા નારાયણ હોત.

પસ્તાવું પડે એવું કામ અક્કલવાલા શા માટે કરે? ૫૭૫૫
પસવારીને તપલો મારવો.

He covers me with his wings, and bites me with his bill.

To stroke with one hand, and stab with the other.

To langh in one's face, and cut his throat. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Halagar con la cola, y morder con la boca.^૨ (સ્પેનીશ કે.)

He will cut the throat after tying a wet cloth round it.

(તામીલ કેહવત.)^૩

પસાયતાંમાં^૪ ગધેડાં બાંધવાં.

પહડતાં પડીત.

પડતે પિંડીત, લિખતે લીઓ. (કચ્છી કેહવત.)

પહડેલ કરતાં કહડેલ વધતો. (અથવા) પહડેલ કરતાં કહડેલ વધતો,
ને કહડેલ કરતાં ફરેલ વધતો, ને ફરેલ કરતાં ચરેલ વધતો.

Experience without learning is better than learning
without experience. (અંગ્રેજ કેહવત.)

ज्ञान्या पेक्षां अनुभवी जास्ती आहे. (મરાઠી કેહવત.)

૧. The road is cleansed by the wind. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 429. ૨. To fawn with the tail, and bite with the mouth.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 114.

૪. પસાયવું.—સરકારે ઈનામમાં આવેલું ખેતર, જેની ઉપર વરસ દહાડે નામનો થોકો લેવામાં આવે છે.

પહેર દહાડે સુતી ઉઠે, ને ના કરે અજોડ, ઉંધી પડીને ઘડી તાણે;
કુતરાં ચાટે લોટ. ૫૭૬૦

પક્ષીનો દગ હાડિયો,^૧ ને માણસનો દગ ચાડિયો (અથવા) માણસમાં
ચાડિયો, ને વનાવરમાં હાડિયો.

પક્ષ્યાંત કાઝ, વ માણસાંત ન્હાઝ. (મરાઠી કેલવત.)

પક્ષે ચોરી, પક્ષે ન્યાય, પક્ષ વગરનો માયો (અથવા, પાછો) વતય.

પાક ત્રેયાની બેસી, ખેડ માનને મેસે દેસી.

પાકતી લીંબોસી પણ મિસી થાય.

પાકી દેસીએ કાંના ન ચહડે.

૫૭૬૫

પાકી દેસીએ કાનો વસગાડવો.

પાકીને પોસે થયું.

પાકે ઘડે કાંડો નહિ ચહડે.

પાખડે ખાધી પૃથ્વી, ને કુતારાએ ખાધો દેશ.

પાધટ મોટા, અંદર ખોટા.

૫૭૭૦

પાધડી બંધી પેહરવી.

યાને, દીવાલું કાહરવું. એવું કહેછ કે આગલા વખતમાં ત્યારે કોઈ

દીવાલું કાહરતો, ત્યારે પાધડી બંધી પેહરીને તે પોતાનાં

ઘરની બારી ઉપર આવી બેસે રહેતો.

પાધડી ન ઘાલીએ દાખી, નખ ન લઈએ ચાંપી.

પાધડી પેહરવે માટીડો નહિ થાય.

Reynard is still Reynard, though he put on a cowl.

'Tis not the habit that makes the monk.

'Tis not the beard that makes the philosopher.

A broad hat does not always cover a venerable head.

It is not the cowl that makes the friar. (અંગ્રેજ કેલવતો.)

- All hoods make not monks. (શિક્ષીયર, હુત્રી ધ એઈત.)
 L'habit ne fait pas le moine.^૧ (ફ્રેચ કેહવત.)
 Zij zijn niet allen gelijk die met den keizer rijden.^૨
 De kap maakt de monnik niet.^૩ (દચ કેહવતો.)
 De ere ei alle Jægere, som blæse i Horn.^૪ (દેનીશ કેહવત.)
 Nem todos os que vao à guerra, sao soldados.^૫ (પો. કે.)
 L'abito non fa il monaco.^૬ (ઈતાલ્યન કેહવત.)
 El habito no hace al monge.^૭ (સ્પેનીશ કેહવત.)

પાઘડી ફેરવી પાંધવી.

Turning the garment. (કાશમીરી કેહવત.)

પાઘડી લેય તો ગાભોળી પાછો નહિ આપે (એવું લુચ્છું.) ૫૭૭૫

પાઘડી લેવા જઈએ તો અંગરખોળી આપી આવવો પડે (એવું લુચ્છું.)

પાઘડીએ પાઘડી અડવી.

પાઘડીનો વલ છુટશે ત્યારે જાણશે.

પાઘડીનો વલ છેડે આવે.

પાઘડીમાં માથું, ને માથાંમાં પાઘડી.

૫૭૮૦

પઘડી મેં મથો, ને મથે મેં પઘડી. (કચ્છી કેહવત.)

પાછલ બુદ્ધિ બ્રહ્મ.

પાછલ મતિ વિપ્ર.

૧. The gown does not make the monk.
૨. All are not princes who ride with the emperor.
૩. It is not the cowl that makes the friar.
૪. All are not hunters that blow the horn.
૫. All are not soldiers who go to the wars.
૬. The gown does not make the friar.
૭. The dress does not make the friar.
૮. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,

પાછલી રાતનું ઉઠવું સારું, ને નહાનપણનું બાવું સારું.

પાછા એટલા પાપના.

પાછા હુલાર, ને લોહકું.

૫૭૮૫

પાટણનો ઈન્તરદાર.

પાટલો ફાવવો.

યાને, કતોહમંદ ઉતરવું.

પાટલો ફેડવો.

યાને, કાંઈનો ભરમ બાંધ્યો ફરી દેવો.

પાડ હોય તો ભોળો વાઢ્યે, મોઢડે નહિ વાઢ્યે.

પાડપડોરી, ને માયાપ બરાબર.

૫૭૮૬

We can live without our friends, but not without our neighbours. (અંધેશ કેહવત.)

E meglio un prossimo vicino che un lontano cugino.^૧

(ઈતાલિયન કેહવત.)

Dwell in harmony with all your neighbours. (ચીનકે દે.૨)

પાડપડોરી વસે, ને સંગાતે ગાં — થસે.

પાડ આગત પોપડ્યું.^૨ (અથવા) પાડ સાથે પોપડ્યું, ને મુઠાં સાથે આરી.

પાડાની ઉતાવસે શું ભેંસ જણે? (અથવા) પાડાની ઉતાવસે ભેંસ પાસોવે નહિ.

પાડાની ખીર પર પાણી.

At sigt Daaren Raad, det er som at slaae Vand paa en

Gaas.^૪ (દિનીશ કેહવત.)

પાડેન પુઠે પાણી. (કચ્છી કેહવત.)

૧. A near neighbour is better than a distant cousin.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 72. ૩. નાથલો ભંદર.

૪. To give counsel to a fool is like throwing water on a goose.

પાડાની મા પુકેની પુકે.

૫૭૯૫

પાડાની માને એ પાસનો માર.

પાડાની માફક અરડાવું.

પાડાને રોગ થાય, ને પખાલને ડામ દેય. (અથવા) પાડાનાં પેટમાં દુખે, ને પખાલીને ડામ દીએ. (અથવા) પાડાનાં વાંકને વાસ્તે પખાલીને ડામ દેવે.

The flea sinned, but the matting got the beating.

Behold O people, the sight ! (કાશમીરી કેહવત. ૧)

Ngakyaw ate it, but it was Ngakyi who had to pay.^૨

(કાશમીરી કેહવત.) گناہ کیند گا، ان رئیس دھدا تاراں

પાડાનાં પુછડાં કાપે (એવું હુશ્યાર !)

પાડાનાં મોહડામાં એલચીનો મખવાસ.

૫૮૦૦

પાડાપાડી શું કરવું, કામ હોય તે કરવું.

પાડાપાડી સાથે કામ, કે દુધ સાથે કામ ?

પાડાપાડીથી કામ છે, કે મલાઇ ખાધાથી કામ છે.

પાડી ધાવી જાય, ને પાડાનું મોહડું છુદાઇ જાય.^૩

પાડે પાડા લડે તેમાં વચમાં ઝાડનો ખો, (અથવા, ઝાડોનું ખેમાન.)

(અથવા) પાડે પાડા લડે, ને ઝાડનો ખો નિકળે.

૫૮૦૫

પાડેવાલેથી અસ્વારમે.

પાડેસવારથી ઘેડેસવારમાં.

The leech wants to become a snake. (મલઈ કેહવત. ૪)

પાડો કાપે તો પુછડુંથી હાથમાં નહિ આવે.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 171. ૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 24.

૩. એને મલતી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૪૮૧૨, સર્કે ૪૪૭.

૪. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 7.

પાડો ચાલે પાંચ ગાઉ, ને પખાલી ચાલે પંદર ગાઉ. (અથવા) પાડો ચાલે પાંચ કોશ, તો પખાલી ચાલે પંદર કોશ. (અથવા) પાડો પાંચ ગાઉ ચાલે, ત્યારે પખાલી પચીસ ગાઉ ચાલે.

પાડો, ને ચાલે ત્યારે આડો.

૫૮૧૦

પાણી ઉતાર કરવું.

પાણી ઉતાર કરજે. (મરાઠી કેહવત.)

પાણી ખાલે, કે દાણી ખાલે.

પાણી ચઢાવવું, (અથવા, પાવું.)

યાને, “દોળ ચઢાવવો, રસવું, ધાર આણવાને હથિયારને ગરમ કરી પાણીમાં ઘોળવું.”^૧

પાણી ચોરે થડીયાલ, ને માર ખાય ઝાલર.

પાણી છુટવું.

૫૮૧૫

પાણી જવું.

યાને, “ટક જવો; આગર જવી.”^૧

પાણી જોવું ઢીલું (ખજર, વગેરે.)

પાણી જોઈ લેવું.

યાને, “સામર્થ—શૌર્ય જોઈને તેને વીશે હલકો વિચાર લાવવો.”^૧

પાણી તેરા રંગ કૈસા? જીસમે મીલે વૈસા.

Be not water taking the tint of all colours. (સીરીયાક કે.૨)

પાણી થાને પતવું કરવું. (અથવા) પાણીથી પણ પતવું કરવું. ૫૮૨૦

પાણી દોહવે કંઈ ધી નહિ નિકલે.

પાણી નહિ હોય ત્યાં કાંકરા ઉડાડે.

પાણી નહિ હોય ત્યાં ગરદન મારવું.

ગુનેહગારને ગરદન મારતી વેલાએ સેવટની ધડીએ તેને પાણી પુછવાનો ચાલ છે, અને તેમ કરવું સવાળવું કામ ગણાયછે.

હસકો તહાં મારે જહાં પાની ન મીલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણી નસેલ તેયે મારજે. (મરાઠી કેહવત.)

પાણી ને તેલ એક થાય નહિ.

Will oil mix with water? (મલઈ કેહવત.૧)

પાણી, પથ્થર, ને પાતરાં એ ત્રણે આહાણુને દેખીને કુળે. ૫૮૨૫

પાણી, પથ્થર, ને પાતરાં, એ ત્રણુ જોઇ આહાણુ થાય વાંદરા.

પાણી પર લીટી દોરવી.

He cleaves the clouds.

To make a hole in the water. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) نقش بر آب

પાણી પ્રથમ મોજડી શી ઉતારવી?

પાણી પ્રમાણે પોયણી, કરમ પ્રમાણે મત, જે જેવા નર સેવીએ, તે તેમ થાય ફળવત.

પાણી પાણી કરવું.

૫૮૩૦

યાને, "થકવણું; પરસેવો આણવો." ૨

પાણી પાણી થઇ જવું.

યાને, "મેહેનતથી ધણો પરસેવો છુટવો. નરમ, તાળે, થઈ જવું." ૨

પાણી પાય એટલું પીએ (એવું માણસ.)

યાને, કોઈના કલા સર ચાલે એવું, તેનાજ બોલવા ઉપર આધાર રાખનાર માણસ.

પાણી પીને ઘર પુછવું. (અથવા) પાણી પીને ઘર પુછવું, ને દીકરી દઈને કુલ પુછવું. (અથવા) પાણી પીને ઘર શું પુછવું?

Examining the circlets of hair in a crowned head, is like discussing the tribe of a girl after marrying her. (તામીલ કેહવત.૩)

Having drunk the water, he asked the caste of the giver. (બંગાલી કેહવત.૪)

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 27. ૨. નર્મ કોશ.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 496.

૪. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 58.

પાણી પીકર જત પુછતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણી પીને ઘર પુછલું. (કચ્છી કેહવત.)

પાણી પિળે આણિ ઘર વિચારળે. (મરાઠી કેહવત.)

પાણી પીને પુછે ઘર, એનું નામ તે પેહલો ખર; દીકરી દહને પુછે કુલ, એનું નામ તે જીજ્ઞે ખર; ધીરી કરજ ને પુછે ઘર, એનું નામ તે તીજ્ઞે ખર; હાથ ધાલીને પુછે દર, એનું નામ તે ચોથો ખર.

પાણી પીવા માણસ ઉભું નહિ રહે (એવું એહરી.) ૫૮૩૫

કાલેકા કાટા પાણી નહિ મંગતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણી પેહલાં પાલ બાંધવી.

પાણ્યા આર્ધી વળળ વાંધાવે. (મરાઠી કેહવત.)

પાણી પેહલાં મોજાં ઉતારવાં. (અથવા) પાણી પેહલાં મોજાં શા વાસતે ઊતારવાં? ૧

He takes off his clothes before he reaches the water.

(અફઘાન કેહવત.૨)

Why loose your waist-cloth on mentioning that the river is yet ten miles off? (તામીલ કેહવત.૩)

(ફારસી કેહવત.) آب ندید ۴ موزه کشید ۵

પાણી પેહલાં મોજાં, ગાડાં પેહલાં સાંભેલું.

પાણી ફરવું.

યાને “ફેાક્ટ, ખરખાહ, જલું ધુળ મળવું, તુલસાન થાવું.” ૪

પાણી ફરી વલવાં. ૫૮૪૦

પાણી ફેરવવું.

યાને, “ધુળ મેલવવું.” ૩

૧. સરખાવો કેહવત નાં ૨૦૪૧, સફ ૧૯૨—૯૩.

૨. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 27.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 83.

૪. નર્મ કોશ.

પાણી ભરવું.

યાને, “ગણતી—લેખાં—હિસાબમાં નહિ એવી હાલતમાં હોવું; ઉતરતે દરમજે હોવું.”^૧

પાણી ભરાઈ જવાં.

યાને, “મરવાની તૈયારી પર આવી રેહવું.”^૨

પાણી ભરાવવું.

યાને, “ઉતારી પાડવું; હલકું કરવું; હરાવવું; થકવવું.”^૩

પાણી ભરી પખાલ છે, (કંઈ ખોલો ના.)

૫૮૪૫

હમલેવાલી સ્ત્રીની સામે ખોલનારને એમ કેહવામાં આવેછે.

પાણી ભરવું, (અથવા, ભરી જવું.)

યાને, “ભરસો નરમ પડવો.”^૪

પાણી ભરી રેહવાં.

પાણી માગે ત્યાં દુધ, ને ઘોડો ભેઈએ ત્યાં હાથી.

પાણી માગે તો દુધ આપે (એવું ભલું.)

પાણી મુકવું.

૫૮૫૦

યાને, “એકાદું કામ કરવા, અથવા ન કરવા વિશે પ્રતિજ્ઞા કરવી.”^૫

પાણી મોર બેડા ઉતારવા.

પાણી રેણે પથ્થર પોચો પડે ?

દગ્ધ તો દગ્ધ, તો મઝ કોઠૂન હોનાર ? (મરાઠી કેહવત.)

પાણી લેવું.

યાને, “આખર લેવી.”^૬

પાણી વના જેમ દહી ડાળવું, તે ભાંગે ખરું, પણ થાય ગોળવું.

પાણી વલોવીયાથી ધી નહિ પામીએ.

૫૮૫૫

પાણી વલોવે માખણ ન નિકલે.

Would you draw oil out of sand ? (અંગ્રેજી કેહવત.)

To pound chaff and churn water. (કાશ્મીરી કેહવત.૧)

Can you obtain musk from a polecat? (તામીલ કેહવત.૨)

(કાશ્મીરી કેહવત.) چری از سنگ بر نمی آید

પાણીએ દીવો બસી ગયો.

પાણીથી પતકું કરવું.

પાનીસે પતકા કર ડાલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણીથી પતકું શું?

पाण्यां पेषां पातळ काय आहे? (મરાઠી કેહવત.)

પાણીની ગાંસડી બાંધવી.

૫૮૬૦

Who hath bound the waters in a garment?—PROV. xxx

Tying up water in a bundle. (તેલુગુ કેહવત.૩)

(કાશ્મીરી કેહવત.) آب بر پستان می بندد

પાણીની વાટે પાણી જાય, ને એ ગોદા છેગો^૪ ખાય.

પાણીને મૂકે.

થાને, જીન કિમ્મતે.

પાણીને રસ્તે પાણી જશે.

પાણીનો ગોટ ગલે તો ગણામાંથી દેખાય, (એવું ખૂબસૂરત.)

પાણીનો પાનાર, ને તલવારનો મારનાર (અથવા, માયાનો વાહનાર)

ઉતાવશે જોઈએ.

૫૮૬૫

પાણીમે પાશાન,^૫ ભીંગે પર છીજે નહિ, મુરખ આગે ખાત, રીજે

પર ખુજે નહિ.^૬

પાણીમે મહી રાહવત પ્યાસી, અહી સુનકર આવત હાસી.

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 224. ૨. Percival's Tamil Proverbs, p. 480.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 231.

૪. એક પારસી આખર છે.

૫. ૫૨૫૨. ૬. જુઓ કેહવત નાં ૫૬૦૬, સરે ૫૧૦.

પાણીમાં આગ લગાડવી.

To set the Thames on fire. (અંગ્રેજ કેહવત.)

પાણીમાં (અથવા, દુધમાં) પોરીઆં શું જોયા કરવાં?

પાણીમાં દીવા બદ્યા.

૫૮૭૦

અસંભવીક બનાવના સંબંધમાં જોલાયછે, જોકે હાલી જમાનામાં

પાણી મધે વીજલીક દીવા બાલી શકાયછે.

પાણીમાં મુ— ને જુઠું જોલે.

પાણીમાં રેહનારું દુધમાં મરે.^૧

પાણીમાં રેહવું, ને મગર સાથે રસણાં, (અથવા, વેર.)^૨

પાણીમાં લીટી.

પાણીમાંની ભેંસ.

૫૮૭૫

અનધન વાતનાં સંબંધમાં વપરાયછે.

પાણીમાંનો પરપોટો, કુટતાં વાર શી?

તકલીદી અને નહિ ટકે એવી ચીજોના સંબંધમાં વપરાયછે. સાધારણ

રીતે “પાણીનો પરપોટો” એટલું જ જોલાયછે.

પાનીકા બુલબુલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાણીસે પાણી મીલે, ઝોર મીલે કીચસે કીચ, ઝોત્તમસે ઝોત્તમ મીલે,

ઝોર મીલે નીચસે નીચ.^૩

પાણો લઈએ, પણ વાણો ન લઈએ.

પાત્ર જોઈને દાન કરવું.

પાતર પેટું, ને સળ સમેટું.

૫૮૮૦

પાતર પેહરાય નહિ, ને ધુલ ખવાય નહિ.

પાતરે પાણી પાવું.

૧. જુઓ કેહવત નાં ૧૧૪, સર્ ૧૦.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૪૧૦૮, સર્ ૨૫૩.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૩૦૦૫, સર્ ૨૮૦.

પાતરાંની માફક ધુન્ધુ.

To quake like an aspen leaf. (અંગ્રેજ કેહવત.)

પાતરાંનો પણ પટંતરો સારો.

પાતરાંમાં કંસાર ચોલીને કુંવારા ગરેહ ઉતારવા.

૫૮૮૫

પાતલ પેટું, ને સખ સમેટું.

પાતલું પેટ, ને હાલ્લાંનો કાલ.

પાતલાં છાણમાં પથરો ફેંકવો નહિ.

પા—પા— પીપડી, સઘ એઠો સીવે, પુછ તાહરી આપને, કાઢ પા—
વગર જવે.

પાદરે બેસીને પરગણાની ખખર કેવી રીતે મલે ?

૫૮૯૦

પાદરે ભેંસ, ને ઘેર ઝડકા.

પાદશાહ હાં બનર.

Dove è il Papa, ivi è Roma. (ઈતાલ્યન કેહવત.)

જંધર મુઠ્ઠા, ઇંધર કુલાહ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાદશાહની પણ પીઠ છે.

યાને, એક સાધારણ માણસની પીઠ પાછલ તેની ખદગોઈ કરવામાં આવેછે, તેવીજ રીતે એક પાદશાહ જેવાની પીઠે પણ તેનું ખુદ બોલવામાં આવેછે.

What man, behind his back, is not spoken against ?
And who, before others, does not speak against
men ? (ચીનાઈ કેહવત. ૨)

Slander behind the king. (કાશ્મીરી કેહવત. ૩)

પીઠ પીછે પાદશાહકોણી ખુરા કહેતા હોએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાદશાહની પીઠ પણ સાચુત નથી.

૧. Where the Pope is there is Rome.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 203.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 174.

પાદશાહની પુંખ (અથવા, પાંખ) કપાય, પણ રાંડીરાંડના નેવ ન કપાય. ૫૮૯
પાદશાહને ખળને, ને ચાડીઆની છબે.

પાદશાહને મોહડે, ને રાગને ખળને.

પા— સરતું હોય, તો ગ્રાડે થું કામ કરે ?

પા— સરે, તો હ— થું જાય ?

પા— કરતાં પેચારણ ભારે.

૫૯૦૦

પા— તી પ્રાપ્તી ન મલે, ને ગોક્ષમદાછ ઉપર શેરો લખાવશે.

પા— વગર ગંધ ન ઉડે.

Where there is smoke there is fire. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Non ci è fumo senza fuoco.^૧

Ogni cosa ha cagione.^૨ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Onde fogo nao ha, fumo nao se levanta.^૩ (પોર્ટુગીઝ કે.)

Wherever there is smoke there is fire. (તામીલ કેહવત.)^૪

There is no effect without a cause. (તેલુગુ કેહવત.)^૫

تا باشد چیزی کی مردم نکویند. چیزی ها. (ફારસી કેહવત.)

यत्र धूमस्तत्र वन्धिः ॥^૬ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પાન કહે મેં નાગ્નુક પુતલી, સળમે માન ધરાઉ, દેવ ધરમદે ઉપર
ચહડું, નાગરવેલ કેહલાઉ; મોપારી કહે મેં નાગ્નુક પુતલી,
લહુએથી કહે સંગ, તન બદનકે હુકરે કરે, બતીસકે ચહાઉ રંગ;
કથે કહે મેં કડવા કડવા, કડવી હમારી જાત, બાદશાહ કેસર
છતર ખીરાજે, વોહ ખી પસારે હાય; યુના કહે તુમ તીનો શુદે, સળ
રંગ મેરે પાસ, રતી બરાબર મેં ના હોડ, તો બકરી ચાળે પાસ.

૧. There is no smoke without fire.

૨. There is a cause for all things.

૩. Where there is no fire, no smoke rises.

૪. Percival's Tamil Proverbs, p. 143.

૫. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 167.

૬. Where smoke, there fire. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs,

પાન ખાઈએ ચેવલી,^૧ ને માંહે કાદાનો રંગ, ને જૈરી રાખ્યે પાતલી,
કે જેનાં વાલતાં વલે અંગ.

પાન ખાઈએ ચેવલી, ને સોપારી ખાઈએ સેવરધની.^૨ ૫૮૦૫

પાન ખાઈને પદમસી થયા.

પાન ખાઈને પુતર પદમસી થેઓ. (કચ્છી કહેવત.)

પાન ખાધે કપુરનો વાસ ન આવે.

પાન ચાવતાંમાં.

યાને, તુરતજ; સેહજ વખતમાં.

પાન ચાવેસો પંડીતા, ને વાઈ કહે સો વિર, નમાવે^૩ તે તો નરપતિ,
જે રાખે કુંડની રીત.

પાન, પદારથ, સુધડ નર, વન તોલ્યે વેચાય, જેમ જેમ લુપ્તી પાલટે,
મૂલ ઘણેરાં થાય. ૫૮૧૦

પાન કુરાના ઔર લી નયા, ઇસ આંતેમો સ્વાદ નયો.

પાન ખરા કે માન ?

પાન સડે, ઘોડા અડે, બિંધા ખીસર જાય, અંગારે રાટ્ટી જલે, કહો
ચેલા ક્યું થાય ?

પાનછેરો ધુન્નાવવો (અથવા, મારવો.)

પાનની પીચકારી.

૫૮૧૫

નજીની જેવી, વગર ખીસાદની, વસ્તુઓના સંબંધમાં વપરાયછે.

પાનને ચુનો લગાડે એટલી વાર.

પાનસે મલ્યા પીંજારા, ને હસે મલ્યા તાઇ, ને અંપે જઇને ઘેરો
ધાલ્યો, તો મુઘ માખ સાહી.

Ninety-nine persons joined together [attacked a man,
but only] succeeded in scratching his skin. (તિ. કે.૪)

૧. એક ગામડું નામ છે, જ્યાંનાં પાન ઘણાં વખણાયછે.

૨. એક ગામડું નામ છે, જ્યાંની સોપારી ઘણી વખણાયછે.

૩. યાને, સિસ નમાવે, નમનતાર્થ રાખે.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 201.

પાતું ફરે, ને સોતું ખરે.

પાને પડેલું પાલવી લેતું.

પાને પાનેની લાહ.

૫૯૨૦

પાપ ઓછું થયું.

(ફારસી કેહવત.) *خس کم جهان پاک*

પાપ (અથવા, ખૂન) કદી છુપું નહિ રહે.

Murder will out. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Foul deeds will rise, though all the earth o'erwhelm them, to men's eyes. (શિક્ષણીઅર, “હૈમલેત.”)

The sound of the carpenter does not remain secret.

(કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

હૂન ચઢેલવ. (મરાઠી કેહવત.)

પાપ કરતાં પાછું જોતું.

પાપ કરતાં પાછું ન જોયું, પુન્ય કર્યાં છે થોડાં, મરે મુલકના મારવાડી,
તે થાય મુખાર્થનાં થોડાં.

પાપ કરતાં વાલ્યે, ને ધરમ કરતાં હા, એ મારગ બતલાવ્યે, પછી
ગમે હાં તું જા.

૫૯૨૫

પાપ કોઇને મુકતું નથી.

પાપ છાપરે ચંહડીને પુકારેછે.

પાપ ધોવાતું.

પાપ ને પુનમાં કોઈ કોઈતું સરીક નથી.

પાપ પ્રગટ, ને ધરમ ગુપ્ત.

૫૯૩૦

પાપ જોલે નહિ, પણ જોળે.

પાપ હડકાયું, ઢાક્યું ન રહે.

પાપડ બલી ગયો.

પાપડની કોઠીમાં સામેલું^૧ નાખવું, (અથવા, સરાયું^૨ મારવું.)

પાપડી કહે હું પાંચ લીલવાની, સૌને મન છું પ્રસન્ન, જો આધાની
મળહ કરો, તો નાખો લીલું લસણ. ૫૮૩૫

પાપડી ભેલી એલ બદાઈ બય.

પાપની પોલી, ને સમના સહમુસા.

પાપની સુન્યત નજા વગર રહે નહિ.

પાપનું પડીકું ને દોજખનો દડો, ને સડથી વડો.

પાપનો ધડો ફુટયા વગર રહે નહિ. (અથવા) પાપનો ધડો ભરાય
ત્યારે ફુટે. ૫૮૪૦

The old fox is caught at last. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Anus simia sero quidem.^૩ (લેતીન કેહવત.)

The everlasting thief is one day caught. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

પાપનો ધડો ફુટે વગર ન રીએ. (કચ્છી કેહવત.)

પાપાના ઘડા મરણા કી ફુટલા.

પાપાની પાપલી મરણી કી લવંડલી. (મરાઠી કેહવતો.)

પાપનો ધડો ભરાય ત્યારે મોભ પર એસીને પોકારે.

હરામ કોડે ચહરકે પુકારતા હ્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાપનો પાપ લોભ.^૫

L'avarice rompt le sac.^૬ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Excessive cupidity leads to excessive poverty. (તે. કે. ૭)

Cupidity makes a man as restless as a dog. (વીમાન. ૮)

حریص محروم باشد

(ફારસી કેહવતો.) طامع همیشه ذلیل است

૧. ખાંડલું. ૨. એક કીડો. ૩. The old ape is taken at last.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 101.

૫. જુઓ કેહવત નાં ૨૨૩૩, સફે ૨૧૧. ૬. Avarice bursts the bag.

૭. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 13.

૮. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 163.

પાપી પાપે પડે.

પાપી હજારે બેહદીન પડ્યા, ને પેટ ભર્યાના સાંસા પડ્યા.

પાપીએ આધી પરચવી,^૧ (અથવા, બાજરી,) ને ધુતારાએ લીધો દેશ. ૫૮૪૫

The ungodly, who prosper in the world; they increase in riches. Verily, I have cleansed my heart in vain.—PSALM, lxxiii, 12, 13.

The good are troubled, and the bad blossom. (કા. કે.૨)

પાપીકા માલ પરાયાને ખાયા, ને ધોભીકા માલ ગધાને ખાયા.

પાપીના આવરદા ખુટે નહિ.

A bad thing never dies. (અંગ્રેજ કેહવત.)

પાપીની દીકરી પૃથ્વી પાલે, ને ધરમીની દીકરી ચાટીયાં ઉગલે.

પાપીનું ધન પલ્લે જાય, કીડી સંચરે ને તીતર ખાય.

The riches of a sinner go to stranger; the riches of a traitor go to thieves. (તેલુગુ કેહવત.^૩)

પાપીનું પગલું, (અથવા, પાપીના પગ,) ને ધરમીની જાય. ૫૮૫૦
પાપે પેટ ભરાય.

પામર પુત, ઝોર આપકી (અથવા, બાવલકી) છાંયા.

પાયલાનું રૂ, ને પાછ પૂણી પીંજમણ.

પાયલી જેવી (ઝીડી પાગડી, ટોપી, વગેરે.)

પાયો માલ પાદશાહનો.

૫૮૫૫

પારકા છોકરાને જાતિ કરવો.

પારકા ધણીની વાંસે સતી ?

પારકા પોતાના કરવા દોહીલા છે.

પારકા બાપનો કાંઈ આડો ?

૧. પૃથ્વી; દુનિયા.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 157. ૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 249

પારકાનું ધર, ને ભુતનો ડર. (અથવા) પરાયા ધર, ભુતકા ડર. ૫૮૬૦

પારકી અછત ને પોતાનું અપલક્ષણ જણાય નહિ.

પારકી (અથવા, પરાઈ) આશ, સદા નિરાશ.

For that thou canst do thyself, rely not on another.

He who depends on another, dines ill and sups worse.

If you would have a thing well done, do it yourself.

Self do, self have.

He that trusts to borrowed ploughs will have his land
lie fallow. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Unhappy wight born to disaster's end,

That doth his life in long dependence spend. (સ્પેનસર.)

Qui s'attend à l'écuëlle d'autrui dine souvent par
cœur.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Den der venter paa død Mands Skoe, kommer længe til
at gaae barfodet.^૨ (દેનીશ કેહવત.)

Qui escudella d'altri espera, freda la menja.^૩

A lo que puedes solo, no esperes á otro.^૪ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Manda o amo ao moço, o moço ao gato, e o gato ao
rabo.^૫ (પોર્ટુગીઝ કેહવત.)

He who covets the property of others, will lose his
own. (તામીઝ કેહવત. ૬)

૧. He who waits for another man's trencher often dines in
imagination.

૨. He who waits for dead men's shoes, may have to go long
barefoot.

૩. He who waits for another platter has a cold meat.

૪. Expect not at another's hand what you can do by your own.

૫. The master orders the man, the man orders the cat, and the cat
orders her tail.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 447.

सर्वं परवशं दुखं सर्वं मात्मवशं सुखं ॥^१ (સંસ્કૃત કેહવત.)

બિગાની આસ નિત અવપાસ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પરકી આસ સદા નિરાસ. (મરાઠી કેહવત.)

પારકી ગાય, પારકું ખાય, જે હાંકે તેનું નખખોદ જાય.

પારકી ચેહમાં તે કોણુ મરે?

પારકી છીંડીએ બેસવું, ને કરાંજવું.

૫૮૬૫

પારકી પીડા કોણુ જાણે?

None knows the weight of another's burthen. (અ. કે.)

પારકી પીડા, પંચાત પરાઇ, ના કરો માહરા માવજભાઈ.

પારકી પીડામાં કોણુ પડે?

પારકી પુંજ ઉપર તેહવાર,

પારકી પંચાત શું કામ કરવી?

૫૮૭૦

Scald not your lips in another man's pottage.

Meddle with your own matters, and never trouble yourself about mine. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

If you want to be quiet, do not meddle with other people's business. (ચીનાઈ કેહવત.^૨)

કોણાલા દુસચાચા કામાચી ડઠાઠેવ નસાવી. (મરાઠી કેહવત.)

પારકી માજ કાન વીધે. (અથવા) પારકી મા વગર કાન નહિ વીધાય.

પારકી માના મળશે નહિ.

પારકી હુલ પેહલી દેખાય, ને પોતાની હુલ નાહસી જાય.

Le bossu ne voit pas sa bosse, mais il voit celle de son confrère.^૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

૧. All entrusted to another is grief, all undertaken by one's self is joy. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 478.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 335.

૩. The hunchback does not see his own hump, but he sees his brother's.

El corcobado no vee su corcoba, y vee la de su companon.^૧ (રૅનીશ કેહવત.)

He finds fault with the world and forgets that he himself is in the wrong. (કાશ્મીરી કેહવત.^૨)

Why do not those who are continually judging of other men's faults, turn about and judge themselves? (ચીનાઇ કેહવત.^૩)

And why beholdest thou the mote that is in thy brother's eye, but considerest not the beam that is in thine own eye?—MATT. vii, ૩.

હુસરોઢા ઐબ જલદી દેખ સકતે હમે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હુસન્યાચા હુર્ગૂળ ચટ દિશી, આપલ્લા કઠ્ઠત નાહી. (મરાઠી કેહવત.)

પારકી લેખણુ, પારકી સાહી, મતુ કરે માહરો માવજલાઇ.

પારકી સ્ત્રી મા જરાખર.

૫૯૭૫

પરલ્લી પરાચી માતા.

પરલ્લી માતે સમાન. (મરાઠી કેહવતો.)

પારકી હવેલી જોઇને પોતાની જુપડી તોડી નહિ પાડવી.

અનકર સેન્દુર દેખકે આપન કપાર ફેરી. (બિહાર કેહવત.^૪)

પરાયા સીર લાલ દેખે અપનાં સીર ફાર ડાલેંગે? (હિંદુસ્થાની કે.)

પારકેન્યુ' હવેલ્યુ' દિસી પિંહલ જુપડી ન કગાંધલે. (કચ્છી કેહવત.)

પારકી હવેલી દેખીને પોતાની ડાપરી ચુથી નહિ નાખ્યે.

પારકું નાણું છેડો ફાડે.

પારકું વગોણું, ને જગલાનું જોણું.

૧. The hunchback does not see his own hump, but sees his companion's.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles p. 173. ૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 257.

૪. Christian's Behar Proverbs, p. 10.

હલવાઈ કી દુકાન ઓર દાદાજીકા ફાંતેહા.

પરાએ બરદે આઝાદ કરતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સામુએ દ્રવ્યાવર જાવૈં ઉદાર. (મરાઠી કેહવત.)

પારકે પૈસે તેહવાર, ને વધે માહરો વેહવાર.

પારકે પૈસે દીવાલી.

પારકે પૈસે પરમાનંદ, ખાઇ પીને કરો આનંદ.

૫૮૯૦

પારકે પૈસે પરમાનંદ, ને લાલ કુંવરજી કરે આનંદ.

પારકે પૈસે વેહવાર કરવો.

પારકે બાબરે પોંક, માવજીભાઇકા પાલા.

પારકે ભોણે મોહટા લાવવા.

પારકે મોહડે પાન ચાવવાં.

૫૮૯૫

પારકે રોટલે જાડી કોર.

Il pane degli altri ha sette croste.^૧ (ઈતાલિયન કેહવત.)

પારકે હાથે કામ નહિ સુધરે.

Selvgiort er velgiort.^૨ (દેનીશ કેહવત.)

પારકાં કામ તે શિલાં.

પારકાં ધરના ખત કબાજા કરવા.

પારકાં છોકરાંને જોગી સજી કરે.

૬૦૦૦

પારકાં પાન સોપારી.

પારકાં પેટ ઉપર પાડુ.

દુસર્યાએ પોટાવર લાય. (મરાઠી કેહવત.)

પારકાં ભોણાંમાં લાડુ મોટા લાગે.

પારખની પુછડી, ને —નો નાણાવટી.

પારનો પાડનારો પરમેશ્વર.

૬૦૦૧

૧. Others' bread has seven crusts.

૨. What you do yourself is well done.

પારસ તેલ (કરવું, ચવું, વગેરે.)

પારસમણીને વાડકે, ભટક માગે ભીખ, ગાંગડતુંજ પલાણીએ, ઉંઠ તણી એ રીત.

પારસી, ને ફરી જતાં વાર શી ?

(ફારસી કેહવત). کاشمیری بی پیری

પારસી પૂછમ ખુધિયો, વાણિયો ડભો, વોહરો સ્થાણો.

પારસીકો મુકો જેસો ટોપકો ગોલો.

૬૦૧૦

પારસીને પૈસો મળે તો બીજી બેયર કરે, કે પડોસીનું ધર લીયે.

પારેખ પોત્યું, હાથમાં ધોત્યું.

પાલ તાતો, ને પાલીયો માતો.

પાલ પેહરાવે ઝાલ, ને મરે ત્યારે ધીસલે ધાલ.

યાને, એક પારસી ઓરત ને પાલવારે ચરણી નયછે તો તે ધરેણું ગાકાં પેહરેછે, અને ઘણાંજ અમન ચમનમાં પોતાની છંદગી ગુજરેછે. પણ ને તે મરણ પામેછે તો તેને ધીસલામાં ધાકીને દખમે ચહડાવવા સુરત વેર લાવવી પડેછે.

પાલખી પોઈશ, વાગશે તો રોઈશ.

૬૦૧૫

પાલવો,^૧ ને ધરમાં નહિ ધાલવો, ને છોકરાંને નહિ આલવો.

પાલાઓ પાટયા ભલા.

પાલીકી પચાસ દીજ્યે, દો દો બીચ એકેટ્રી દીજ્યે; ખાય ખાય ઓર દુસરી ગાંઠ બાંધે કર લે જાય.^૨

પાલે તેનો ધરમ. (અથવા) પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાર જો વાળગેલ ત્યાંના ધર્મ. (મરાઠી કેહવત.)

પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાર, રહે તેનું દુખ, ને ખમે તેનો

સંસાર.

૬૦૨૦

૧. માહલીની એક જાત.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ “કલિતક માથા અને બોધ વચન,” સરે ૮.

હલવાઈ કી દુકાન ઓર દાદાજીકા ફાંટેહા.

પરાએ બરહે આઝાદ કરતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સાસુએ દ્રવ્યાવર જાવઈ ઉદાર. (મરાઠી કેહવત.)

પારકે પૈસે તેહવાર, ને વધે આહરે વેહવાર.

પારકે પૈસે દીવાલી.

પારકે પૈસે પરમાનંદ, ખાઇ પીને કરે આનંદ.

૫૮૯૯

પારકે પૈસે પરમાનંદ, ને લાલ કુંવરજી કરે આનંદ.

પારકે પૈસે વેહવાર કરવો.

પારકે બાજરે પોંક, માવજીભાઈકા પાલા.

પારકે ભોણુ મોહટા લાડવા.

પારકે મોહટે પાન આવવાં.

૫૮૯૫

પારકે રોટલે જાડી કોર.

Il pane degli altri ha sette croste.^૧ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

પારકે હાથે કામ નહિ સુધરે.

Selvgiort er. velgiort.^૨ (દેનીશ કેહવત.)

પારકાં કામ તે શિલાં.

પારકાં ધરના ખત કબાલા કરવા.

પારકાં છોકરાંને જોગી સજી કરે.

૬૦૦૦

પારકાં પાન સોપારી.

પારકાં પેટ ઉપર પાટુ.

દુસર્યાએ પોટાવર લાય. (મરાઠી કેહવત.)

પારકાં ભોણાંમાં લાડુ મોટા લાગે.

પારખની પુછડી, ને —નો નાણાવટી.

પારનો પાડનારો પરમેશ્વર.

૬૦૦૫

૧. Others' bread has seven crusts.

૨. What you do yourself is well done.

પારસ તેલ (કરવું, થવું, વગેરે.)

પારસમણીને વાડકે, લટકા માગે ભીખ, ગાંગડતુંજ પલાણીએ, ઉંટ તણી એ રીત.

પારસી, ને ફરી જતાં વાર શી?

(પારસી કેહવત). 'کاشمیری بی پیری'

પારસી પછમ બુધિયો, વાણિયો ડાહ્યો, વેહરો સ્થાણો.

પારસીકો મુકો જેસો ટોપકો ગોલો.

૬૦૧૦

પારસીને પૈસો મળે તો બીજી બેચર કરે, કે પડોસીનું ઘર લીયે.

પારેખ પોત્યું, હાથમાં ધોત્યું.

પાલ તાતો, ને પાલીયો માતો.

પાલ પેહરાવે ઝાઝ, ને મરે ત્યારે ધીસલે ધાલ.

યાને, એક પારસી આરત જે પાલવારે પરણી જાયછે તો તે ધરણી ગાઠાં પેહરેછે, અને ઘણાંજ અમન ચમનમાં પોતાની છંદગી શુનરેછે. પણ જે તે મરણ પામેછે તો તેને ધીસલામાં ધાલીને દખમે ચહાવવા સુરત વેર લાવવી પડેછે.

પાલખી પોઈશ, વાગશે તો રોઈશ.

૬૦૧૫

પાલવો,^૧ ને ધરમાં નહિ ધાલવો, ને છોકરાંને નહિ આલવો.

પાલાઓ પાઢયા ભલા.

પાલીકી પચાસ કીજ્યે, દો દો બીચ એકેકી દીજ્યે; ખાય ખાય ઓઃ દુસરી ગાંઠ બાંધ કર લે જાય.^૨

પાલે તેનો ધરમ. (અથવા) પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાઃ જો વાળગેલ ત્યાં ધર્મ. (મરાઠી કેહવત.)

પાલે તેનો ધરમ, ને મારે તેની તલવાર, રહે તેનું દુખ, ને ખમે તેનો સંસાર.

૬૦૨૦

૧. માછલીની એક જાત.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ “કૃતિક માલા અને જોષ વચન,” સર્કે ૮.

The first draught a man drinks ought to be for thirst,
the second for nourishment, the third for pleasure,
and the fourth for madness. (અનેકારસીસ.)

પાશેરામાં પેહલી પુણી. (અથવા) પાશેરામાં પેહલી પુણી કંતાયછ.

અણી સેરમે પુનીણી નહિ કતી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાહડ જેવું માણસ.

જીવાન માણસનાં મોહત પુકે બોલાયછે.

પાહડ પર નાવ ચલાવવું.

પાહડ પર્વતનું જોર.

૬૦૫૦

પાહડ ફાટે (એવું જીકું.)

પાહડ ફાટે તેવું (દુખ, ગાલ, વગેરે.)

પાહવન! ઉઠ સહવાર પડી, તોકે-માહરં બોણું લાવ; હજીર રાત
છે, તોકે મહને સુવા દે.

પિત્તો ઉછલવો.

યાને, મિનજ તપી જવો.

પી એ પી, જખ નિકલ જયગા છ, તખ કોઇ ન કહેગા પી. ૬૦૫૫

પીએ કવડું તો ચાખે સવરં.

'Tis a physic that's bitter to sweet end.

(શિક્ષપીઞર, "મંઝર ફાર મંઝર," અંક ૪ થો, પ્રવેશ ૬ થો.)

પીછોડીમાં ધાલીને પથરા મારવા.

પીછોડીમાં પાંચસેરી ધાલીને મારે તે ખોટા.

પીછાં વેરી નાખવાં. (અથવા) પીછરો વેરી નાખવો.

પીજ્યે પેજ, ને રાખ્યે તેજ.

૬૦૬૦.

Living on gruel, and sitting on a throne. (તામીલ કેહવત ૧)

પીજ્યે પીજ્યે ને રોનો ર.

To harp on the same string.

To sing the same song. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

He harps ay on ae string. (સ્કોચ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) کج کہنہ بیاد می دھد

चर्वित चर्वणं ॥^૧ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પીંજરી છોડી પતાકદી લીઈ, જળ જેવસે આઈ ગોલી, તળ અક્ષા
મિયાં ! મેરી પીંજરી લલી.

પીંજરી પેં, મલીદો કીધો મેં, ને ખાસડાં ખાધા તેં.

પીંજરી પંચમાં, ને હજમડી વચમાં.

પીઠ ઠોકવી.

૬૦૬૫

(ફારસી કેહવત.) دوشش زد

પીઠ પર મારો, પેટ પર ના મારો.

પાઠીવર માર પળ પોટાવર માહું નકો. (મરાઠી કેહવત.)

પીઠ પર માર્યે, પણ કોઇનાં પેટ પર લાત નહિ મુકીએ.

. You may beat on the back, but not on the belly. (તે. કે.૨)

પીઠે લલી તો જગ લલી.

પીઠનો સાચવનાર પરમેશ્વર.

પીઠી ચોલવે વર નહિ પામે, (સારાં સજુક હોય તોજ પામે.) ૬૦૭૦

પીઠી ચોલે વર્ણુ ન પાલટે.

પીડા પતી, તોકે' પગેજ વલગીછ.

પીઠર ઉપર પીતાણુ શી?

પીતલને સો ભટ્ટીમાં નાખો, પણ સોતું ન થાય.

પીપલ પાન ખરંતી, હસતી કુંપલીયાં; હમ વીતી તમ વીતશે, ધીરાં
ખાપુડીયાં. (અથવા) પીપલ પાન ખરંતીયાં, તો હસ રે મોરાં
કુંપલીયાં; હોણુ વીતી હમ પર, તો પોર વીતશે તમ પર. ૬૦૭૫

Chi ride del mal d'altri, ha il suo dietro l'uscio.^૩ (ઈ. કે.)

૧. Chewing the chewed. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*,
p. 405. ૨. *Ibid*, p. 345.

૩. Who laughs at other's ills, has his own behind the door.

The green leaves of the palm laughed because the dry ones fell off. (તામીલ કેહવત.^૧)

પીપલ પૂજન મેં ચલી, ઔર પૂજું મનકી આશ, પીપલ પૂજન પીપા મીલે, એક બનજ દો કાજ.

પીપલા હેઠેની બીલાડી.

પારસી ઔરતોમાં એક બીબ સાથે વહારાર થતાં એમ બોલાયછે. પીપલેથી પડ્યો, તો ઠેંકણેઠેં.

પીર મર ગયે, પેગબર મર ગયે, મર ગયે જંદા જોગી, જતિ, સતિ, સન્યાસી મર ગયે, મર ગયે વૈદ ને રોગી.

પીર સરસ કે આકીન ?

૬૦૮૦

પીર સાહેબ બલૈયાં લઉં, મએં તો હસ્તીથી.

પીરકી ગત મુબવર બાણે. (અથવા) પીરની વાત મુબવર બાણે, ને મુબવરની વાત પીર બાણે.

પીરનો મહિમા (અથવા, પીરની કરામત, માનતા,) મુબવર વધારે.

યાને, જંને જેની સાથે લાગતું વલગતું હોય તે તેની તરફેણ કરે.

પીરસણ વગે જમાય, વગ ન હોય તો પાછો બાપ.

પીયાસા કુવે પાસ બતા, કુવા નહિ આતા હએ.

૬૦૮૫

પીકું અખરખ.

પીકું એટલું સોતું નહિ.

All that glitters is not gold. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Tout ce qui reluit n'est pas or.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Nem tudo o que luz he ouro.^૨ (પોર્ટુગીઝ કેહવત.)

Oro non è tutto quel che risplende.^૨ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Es ist nicht Alles Gold, was glänzt.^૨ (જર્મન કેહવત.)

Het is alles niet goud wat er blinkt.^૨ (દચ કેહવત.)

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 236.

૨. All is not gold that glitters.

Det er ei alt Guld som glimrer.^૧ (દેનીશ કેહવત.)

All that glitters is not gold. (તામીલ કેહવત ૨)

False gold is very bright. (તેલુગુ કેહવત.૩)

(ફારસી કેહવત.) هر د خشنده طلا نیست

પિવઝેં તિલ્કેં સોનેં નાહીં. (મરાઠી કેહવત.)

હપરકે છામ છુમેં મત ભૂલ, તરે લુગરિયે ખા. (બિહાર કેહવત.૪)

પીલુ ગાલે ચાંચ પાટી.

પીલું ચાંપાં જેવું.

પીલું દચક.

૬૦૮૦

પીલું દેડકા જેવું.

પીલું ને લીલું થવું. (અથવા) લાલ પીલું થવું.

યાને, અતી ગુસ્સામાં આવવું.

પીલું હરધ.^૫

પીવા પુમહું પાણી મલે નહિ, ને માહરું નામ દરિયાવખાં.

પીસણાંમાં પીસવું (તેમાં ફાયદો શો?)

૬૦૮૫

પુછ મેરે અચેતકુ.

પુછડે ખાંડો, ને મોહડે ખાંડો.

કાંઈ એળવાલા માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

પુછતો નર પંડીત. (અથવા) પુછતાં પંડીત, લખતાં લહીયો.

He that nothing questioneth nothing learneth. (અ. કે.)

Hvem der skammer sig ved at spørge, skammer sig ved at lære.^૬

Hvo meget spørger, bliver meget viis.^૭ (દેનીશ કેહ

૧. It is not all gold that glitters.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 493.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 103.

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 56. ૫. હલદ.

૬. He who is ashamed of asking is ashamed of learning.

૭. He that inquires much, learns much.

Fabricando fabri fimus.^૧ (લેતીન કેહવત.)

By learning what he sees, a person becomes a *pundit*.

(તામીલ કેહવત.^૨)

Writing, writing, a Karanam ; coughing, death. (તે. કે.^૩)

પુછતાં પુછતાં લોકે જવાય.

Passo a passo si va a Roma.^૪ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Poco á poco se va léjos.^૫

Quien lengua ha, á Roma va.^૬ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Voet voor voet gaat men ver.^૭ (દચ કેહવત.)

He who can use his tongue, can find out any road. (ચી. કે.^૮)

(ફારસી કેહવત.) پرسیدند که چه می توان رفت

પુછતે પુછતે દીલ્લી ચલે નતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પુછ્યાંમાં શું જાયછ?

૬૧૦૦

Il domandar costa poco.^૯ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

પુછવું સોનું, ને કરવું પોતાનું.

Take each man's censure, but reserve thy judgment.

(શેક્સપીઅર “હૉમરેસ,” અંક ૧ લો, પ્રવેશ ૩લો.)

સબસે પુછના, દિલસે કરના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પુછે તેટલું ખુચે.

પુછ ઘટી, ને ઉંઘ વધી.

૧. By working we become workmen.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 197.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 353.

૪. Step by step one goes to Rome.

૫. Little by little one goes far.

૬. He who has a tongue goes to Rome.

૭. Step by step one goes far.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 430.

૯. Asking costs little.

પુંજી બાબડ ભુંજની, ને મિજાસ શાહજાદીનો.

પુંજી મહવુજ્યાંની વ મિજ્યાસ શાહજાદીની. (મરાઠી કેહવત.)

પુંજી હોય ને થોડી, તો રાખ બલદની બેડી, હોય લગાર વધારે,
તો થા અબલક (થોડી) સવારે. ૬૧૦૫

પુંજીઆની માએ ગૌત્રાટ ઉજવ્યો. (અથવા) પુંજીઆની મા ગૌત્રાટ
ઉજવી રહી:

“વીસનગરમાં પીતાંબરદાસ નામે એક વાણિયો રહેતો હતો. તેને
એક નાથી નામે ચોરત હતી, તે ખાધાની ઘણી લોભીયણ
હતી, તેથી ખાધાની ચીજ હરથડી પોતાના મોહડાંમાં નાખ્યા
કરે. એક દિવસે પીતાંબરદાસને પોતાની ચોરત પાસે ગૌત્રાટનું
વ્રત કરાવ્યાની મરજી થઈ, તે વ્રતમાં ત્રણ દિવસ સુધી લાગત
નકારડા બપવાસ કરવા પડેછે, ને પછી ચોથે દિવસે પોતાની
શક્તિ પ્રમાણે તે વ્રતનું બિધાપન કર્યા પછી, બ્રાહ્મણને જમાડી
ને પછી તે વ્રત કરનાર જમે એવી રીત છે. તે વ્રત પીતાં-
બરદાસની આજ્ઞાથી તેની ચોરતે આદર્યું તો ખરું; પણ તેને
પોતાનું મોહડું વશ રાખવું ઘણુંજ મુશ્કેલ થઈ પડ્યું. તેણે
એક દિવસ તો જેમ તેમ ખજા ખજા કરતાં મહા દુખેથી
કાઢ્યો ને બીજે દિવસે તે વ્રતના ઉદાપનની સ્થાપનામાં
દેવના નૈવેદ્યનું કેલું પડ્યું હતું, તે ગોરની નજર ચુકાવીને
ઝડપથી લઈ લીધું; પછી એકાંતે જઈ છુપીથી તે કેલું કરડવા
લાગી, તેને રસ્તે જતાં પીતાંબરદાસના એક મિત્રે પાછલી
ખારીમાંથી જોઈ કે તાકીદથી તે બોલવા લાગ્યો કે “ઓ
પીતાંબરદાસ ! ઓ પીતાંબરદાસ ! જરા આમ તો આવો.” તેણે
જવાબ દીધો કે “આજ તો હમે ગૌત્રાટની ગડબડમાં છીએ, ને
તેથી આ હમારો છોકરો પુંજીઓ આવેછે, તેને જે કેહવું હોય
તે કહો.” ત્યારે તેણે મોટે અવાજે જવાબ દીધો કે “શું કહું
તમારું કપાલ ? તમારા પુંજીઆની માએ ગૌત્રાટ ઉજવ્યો.”

પુઠ પાદશાહની, ને મહો વાધનું.

પુઠના ખાય પણ સનસુખના ન ખાય.

પુઠનું ઘડ,^૧ ને પડોસીનું રણ.

૬૧૧૦

પુઠનું ઘર,^૨ ને પડોસીનો ડર.

પુઠીનાં વેગણુ પુઠી મારવાં.

પુઠે હાથ, ને જુમે રાત.

પુણ કરતાંને વાલે, તેને ધાલે જમને ખારે.

પુણ કરે તેમાં પડોસણને શાનો પાડ?

૬૧૧૫

પુણ કીધેલું (અથવા, ધરમ કીધેલો) આડે આવે.

દીયા લીયાહી આરી આતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પુણ પાંગલું નથી, ને અન આંધલું નથી.

પુણનાં કરતાં પાંગલાં, ને ધરમનાં કરતાં આંધલાં.

પુણમ પાલે પછોતી, ને અમાસ પાલે અભાગણી, ને જે નહિ પાલે
વડો દીતવાર, તે જાય ઠોકર ખાતી.

આવણુ મહિનાના આદીતવારો વડા દીતવાર ગણાયલાં.

પુણમના આંદ જેવું (ખૂમસૂરત.)

૬૧૨૦

પુણમનો આંદ.

હુઆ માણસને વિષે બોલાયછે.

પુણમનો પડવો ને અમાસની બીજ, વનપુછ્યાં મુરત, તે તેરસ ને
ત્રિજ.

આશો વદ એકમને દાહડે જે પડવો પડેછે તે, અને કારતક શુદની
બીજ, અને આશો વદ તેરસ, અને વૈશાખ શુદ તીજ, એ સારાં
મુરતો ગણાયલાં.

પુણ્યે પાપ ઠેલાય.

પુણું, ને દોજખનું ખુણું.

પુત કપુત, પર લંછન નાર, અદેખો પડોસી, ચુંગલીયો દોસ્તદાર, કવિ
ગંગ કહે સુતો શાહ અકબર, એ ચહારોકો નામ નીવાર. ૬૧૨૫

Bad descendants involve ancestors in disgrace. (ચી. કે. ૧)

પુત લેતાં પરણ્યો ગયો.

પુત સપુત, સતગુણ નાર, દયાળુ પડોસી, મેહરબાન દોસ્તદાર, કવિ
ગંગ કહે સુતો શાહ અકબર, એ ચહારોકો જીવો કુટુંબ પરીવાર.

પુત્રનાં લક્ષણુ પાલણુમાંથી, ને વહુનાં લક્ષણુ બારણુમાંથી. ૨

પુત્રનાં લક્ષણુ પાલણુમાંથી જાણાય.

પુત્રહીનકા ધર સૂના, વિધા રહિતકા હૃદય સૂના, દરિદ્રીકા સખ સૂના. ૬૧૩૦

પુત્રો ન પુત્રી.

પુર પેહલી પાલ.

પુરવા, ને કણુખી બેઠા ઝુરવા.

પુરવા નક્ષત્રમાં એટલો વરસાદ આવેછે કે કણુખીથી કાંઈ પણ કામ
કરી શકાતું નથી, અને તેને બેસી રહેવું પડેછે.

પુરું કરવું, કે પુરા થવું.

પૃથ્વી સારી છે કે સર્વને હીંડવા દેયછે.

૬૧૩૫

પુરૂષ પ્રયત્ન, ઇશ્વર કૃપા.

God helps those who help themselves. (અંગ્રેજ કેહવત.)

પુરૂષનાં નસીબ આડું પાદડું, (અથવા, ગામડું.) (અથવા) પુરૂષનું

ભાયગ પાતરાંની તલે.

પુરો મુકવો.

પુશનાં પાણી, ને અમૃતવાણી, હાથમાં માલા, ને તુમડાંમાં ધાણી.

પૂજે તો દેવ, નહિ તો પથ્થર.

૬૧૪૦

પેઆજ ખાધે કંઈ કપુરનો વાસ આવે ?

પેંગડામાં પગ, ને બહોપદેશ.

પેજ પીને તેજ રાખવું.

પેટ આગલ પેડુ, તો આગલ કોણને તેડું.

પેટ ઉઘાડીને કોઈ જોતું નથી.

૬૧૪૫

પેટ ઉપર ટીકો.

પેટ ઉપર પગ મુકવો, (અથવા, લાત મુકવી.)

યાને, કોઈનાં ઉદર પોશણમાં ખલલ નાખવી.

પેટ ઉપર પોટલો.

પેટ ઉપર સાંપ પડવો.

યાને, આકૃતમાં આવી પડવું.

પેટ ક્યેં સાંકડાં, તો પેડયેં વાંકડાં.

૬૧૫૦

પેટ કરાવે પાપ.

પેટ કરાવે વેદ.

The belly teaches all arts. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Divers disguises for the sake of the belly. (તામીલ કે. ૧)

Ten million arts are only for [getting] food. (તેલુગુ કે. ૨)

The belly of man is his enemy. (અરબી કેહવત. ૩)

The belly of a man is his enemy. (અફઘાન કેહવત. ૪)

उदर निमित्तो बहुकृतवेषः ॥ ૧ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પેટ કે પરગણું ?

ધણું આનારના સંબંધમાં વપરાયછ.

પેટ કે પાલુ ?

પેટ ખોલી વાત કરવી.

૬૧૫૫

યાને, પદ્ધતિ દ્વાર કરી દિલની વાત કેહવી.

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 122.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 128.

૩. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 6.

૪. Ibid, p. 30. ૫. For the belly's sake many disguises are

assumed. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 388.

પેટ ચોલીને સુલ ઉપજવવી (તેમાં શો ફાયદો?)

યાને, હાથે કરીને દુખ હોરી લેવું.

પોટ ચોઢૂન દુઃખ કાઢળે. (મરાઠી કેહવત.)

પેટ છે કે પરગણું?

The mouth is an unlimited measure. (ચીનઈ કેહવત.૧)

પેટ જેવું પાણું, તેને કોઈ નહિ વાહણું.

પેટ થ'ડાં થજ્જે.

યાને, સુખી થજ્જે.

પેટ તો પેટ, પણ હક રાખે ઠેક.

૬૧૬૦

પેટ ને પેટી બેહુથી ખાલી થયો.

ન્યારે કોઈની પરણેલી છાકરી મરણ પામે ત્યારે એમ બોલાયછે.

પેટ, એટલે કે પેટ પેદા પડેલું ફરજ'દ. પેટીથી ખાલી થયો, એટલે એક તો પોતાની દીકરી મરણ પામી, અને તે સાથે તેણીને રીતભાંત કરવા તથા પરણાવા પાછલ જે ખર્ચ કરવો પડેલો તે સઘલો વ્યર્થ ગયો.

પેટ પહ્યા સાંપ પણ પાલવા પડે.

પેટ પર પગ દેવો નહિ,

પેટ પર પોટણું.

પેટ પાડ્યું ત્યાં કોણને કહીએ?

૬૧૬૫

પેટ પેટ અધરની ન હોય.

પેટ ફાટ્યું ત્યાં પાટો ક્યાં બાંધે?

પેટ ફાટે તે ખમ્બે, પણ જેઠાણીની વાદે જમ્બે.

પેટ ફાટે તે ખમાય, પણ જેઠાણીને હાથે જમાય.

પેટ ફાટે તે ખમાય, પણ જેઠાણીનો તાણો નહિ ખમાય.

૬૧૭૦

પેટ બલે, ને પીએલ નિકલે.

પેટ બાલવું.

યાને, કંબુસાધ કરવી ; પેટ પુરતું નહિ આવું.

પેટ બાલીને કુતરાંને ધાલવું?

પેટ બાલીને સાંતતી ના, ને દીવો બાલીને કાંતતી ના.

પેટ ભર્યા સો ભંડાર ભર્યા.

૬૧૭૫

પેટ ભરાયું એટલે પાટણુ ભરાયું.

Contento io, contento il mondo.^૧ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

પેટ મુઝીને કોષ આવે નહિ.

પેટ લાગતું આવું.

વધુ લોભ નહિ કરવાના સંબંધમાં વપરાયછે.

પેટ વગરની ઠેસ નહિ, ને દયા વગર દાન નહિ, ને દારૂ વગરની કેફ નહિ.

પેટ વધવું.

૬૧૮૦

યાને, ગર્ભ રેહવો.

પેટ વરામાં પુણુ વરું.

પેટ શું પેટલાદ-ગયુંછ?

પેટ સજીને લાયુંછ.

પેટ સરખું પાલું, તેને કોઈ નહિ વહાયું.

પેટ સામા શુડા.

૬૧૮૫

પેટની આગ પેટ બાણે.

The stomach pain is a great pain. (કાશ્મીરી કેહવત.^૨)

Internal distress is known to the inmates. (તામીલ કે.^૩)

પોટાવી દુલ્હિ પોટાસ ઠાઝક. (મરાઠી કેહવત)

પેટની આશા સહિ કરે.

૧. I being satisfied, the world is satisfied.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 239.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 132.

૪. હિંદ પોશણુ.

પેટની આંચ, ને ચુહલાની આંચ બરાબર.

પેટની કલેજ.

યાને, ઘણું જ ખ્યારું; વહાણું.

પેટની કલેજખી નહિ હીલે, (એવું મકરખાન.)

૬૧૮૦

પેટની દાહજે, નહિ તો લોકની લાજે.

પેટની પીડા માથું નં જાણે.

પેટની પૂજા કરવી.

My house is my holy place ; my threshold is Benares ;
my belly is my heaven.

Whose God is their belly.—PHILLIPPIANS, iii, 18.

પેટની વાત પરમેશ્વર જાણે.

પેટનું પેટ,^૧ ને પોંહચાડે ઠેઠ.

૬૧૮૫

પેટને પુરાં નહિ, ને ઝોટિંગને (અથવા, પડોસીને) વડાં.

પેટને વાચદો ન હોય.

An empty belly hears nobody. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Ventre affamé n'a point d'oreilles.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Ventre digiuno non ode nessuno.^૩ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Der Bauch lässt sich nichts vorlügen.^૩ (જર્મન કેહવત.)

El vientre ayuno no oye á ninguno.^૪ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Bugen vil intet borge.^૫ (દેનીશ કેહવત.)

O ventre em jejum nao ouve a nenhum.^૬

A boca nao admitte fiador.^૭ (પોર્ચુગીઝ કેહવતો.)

સગવ્યાસ વાયદા ચાલતો, પરંતુ પોટાસ વાયદા ચાલત નહીં. (મ. કે.)

૧. ઊંકરું. ૨. A hungry belly has no ears.

૩. There's no putting off a lie upon the belly.

૪. A hungry belly listens to no one.

૫. The belly gives no credit.

૬. A hungry belly hears no body.

૭. The belly does not accept bail.

પેટનો કાદવ કોઈથી ખસેડતો નથી.

ચાને, ભૂંડાં છાકરાં હોય, પણ માએ બાપ તરીકેના કુદરતી પ્યારને
લીધે તેમને તરફ કરી શકતાં નથી.

Stomach and bowels don't tell any one. (કાશ્મીરી કે. ૧)

Every man loves his own flesh and blood. (ચીનાઈ કે. ૨)

પેટનો બચ્ચો ગામ બાંચે.

પેટનાં નહિ પાસે તો પુટનાં શું પાસે?

૬૨૦૦

પેટનાં બલતાં બાહર કાઢડવાં.

પેટમાં કાદવ પાકવા.

પેટમાં કુવો, ને વરધોડો જીવો.

પેટમાં કોઈ પેસી નિકલતું નથી.

પેટમાં કોયલા પાકવા.

૬૨૦૫

પેટમાં ખાડો, ને માથે મોટી પીએલ.

પેટમાં ચમટો તુટે તે બાજુ.^૩

પેટમાં ચોર હોવો.

પેટમાં છરી (અથવા, સવા ગજની છરી) હોવી.

પેટમાં છોકરું, ને નામ પાડો હીરો, (અથવા, નામ નાથો.)^૪ ૬૨૧૦

પેટમાં ટાંટિયા હોવા.

મીંઠાં અથવા કપડી માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

He has a wolf in his belly. (અંગ્રેજ કેહવત.)

પેટસે પાહ ગારે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં તે પેટીમાં, ને હોઠ બહાર તે કોટ બહાર.

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Minton Knowles, p. 61. ૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 364.

૩. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૩૨૬૬, સરે ૩૧૩-૧૪

૪. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૨૧૯૯, સરે ૨૦૬-૭.

પેટમાં દરદ, ને પખાલીને ડામ.

પેટમાં દરદ હોય તે ઢાંકીને ફરાય, પણ માથે ફરજ હોય તે નહિ
ઢાંકાય.

પેટમાં દાંત હોવા.

૬૨૧૫

પોદાંત દાંત. (મરાઠી કેહવત.)

પેટમાં પડી ખીચડી, ને ભવનાં દુખ વિસરી.

પેટમેં પરા ચારા, તો હૃદને લગા બિચારા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં પડે યુદ્ધ, નામ રખા મહમુદ.

પેટમાં પડે રોટિયાં, તો સુહજે કલામ મોતિયાં. (અથવા) પેટમાં
નહિ મલે રોટિયાં, તો સખ વાત ખોટિયાં; પેટમાં પડે રોટિયાં,
તો સખ વાત મોતિયાં.

It is easy preaching to the fasting with a full belly.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

Ventre plein conseille bien.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Bem canta Martha, depois de farta.^૨ (પોર્ટુગીઝ કેહવત.)

Mæt Mave roser Fasten.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

તન તાજ, તો કલંદર રાજ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પેટમાં પાણીખી હીલતું નહિ.

થંટા સ્વભાવનાં અને ધીમા ખવાસનાં, અથવા તો મીંઠાં માણસના
સંબંધમાં વપરાયછે.

As demure as if butter would not melt in his month.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

પેટમેં પાસેર પાણી પણ ન રહે. (હિંદી કેહવત.)

પેટમાં પાસેર પાણી નહિ, ને નામ તો વેદવારીયા લખાય. ૬૨૨૦

૧. A full belly counsels well.

૨. Martha sings well when she has had her fill.

૩. A full stomach praises Lent.

પેટમાં પુમહું (અથવા, પાશેર) પાણી નહિ, ને માહરૂં નામ દરિયાખાં.

No shoes for her feet, and yet her name is Púsh. (કા.કે. ૧)

પેટમાં પેસી નિકલવું.

યાને, કોઈનાં અંતઃ કરણની વાત જાણવી.

પેટમાં ભરાવું.

યાને, કોઈનાં મનનો ગલ લેવો.

પેટમાં સમાયું તો હાંલ્લીમાં પણ સમાશે.

પેટમાં સાર નહિ, ને દીલ પર માસ નહિ, (એવું ગરીબ અવસ્થાનું.) ૬૨૨૫

પેટમાંથી કાઢજું, કંઈ હાલ્લીમાંથી કહડાય ?

યાને, મા બચ્ચાને પેટમાંથી બાહર કાઢડેછ, (યાને, જનમ આપેછ.)

પણ ગમે એટલી તેની આડી ચાલ છતાં તે તેને “હાંલ્લીમાંથી બહાર કાઢડતી નથી,” યાને, તેનું પેટ ભરવાનું ના પાડતી નથી.

પેટમાંના કોયલા કાઢવા.

યાને, કોઈની ઉપર બલતરાં કાઢવાં.

પેટમાંને ભરોસે કેડમાંનું ખોયું.

પેટમાંનાંને દોષથી કેડપરનાંને માર્યું. (અથવા) પેટમાંનાંને સાઈ

કેડપરનાંને મારી નાખવું.

પેટી વાણું, તો પચાસ રૂપિયા પુંજે કાઢડું.

૬૨૩૦

પેટે થવું, (અથવા, આવવું.)

યાને, જનમવું.

પેટે પાટા બાંધીને પણ દેવું પુરું કરવું પડે.

પેટે પાટા બાંધવો.

યાને, ભુખ્યું રેહવું; કસર કરવી.

પાટ વાંધૂન ડપાસ માર કરજે. (મરાઠી કેહવત.)

પેટે પાટો બાંધ્યે, પણ કરજ નહિ કર્યે.

Sleep without supping, and wake without owing.

Better go to bed supperless than rise in debt. (અ. કેહવતો.)

Est assez riche qui ne doit rien. ૧ (ફ્રંચ કેહવત.)

Senza debiti, senza pensieri. ૨ (ઇતાલિયન કેહવત.)

Besser ohne Abendessen zu Bette gehen als mit Schulden. ૩ (જરમન કેહવત.)

One-fourth supply of *Kanjī* for the stomach is better than debt. (તામીલ કેહવત. ૪)

Rice water and salt without debt are good. (તે. કે. ૫)

Rather hungry on going to bed than debts on rising.

(તરકીશ કેહવત. ૬)

بتمنای گوشت مردن به — کم تقاضای زشت قصابان
(શેખ સાઅદી.)

પેટે પોરો, ને મોહડે તખોરો.

૬૨૩૫

પેહું પેરે નિકલે.

પેદાળી થયા, ને પીરળી થયા.

પેધેલું પરાણું, ને પરોટેલું ઢોર.

પેધ્યો આવે પરાણો, ને લળકે આવે ઢોર.

પેધ્યો ધરમાં પેસે ચોર.

૬૨૪૦

પેધ્યો પરાણો, ને પેધ્યું ઢોર.

પેધ્યો પરાણો, ને પરખ્યો ચોર.

૧. He is rich enough who owes nothing.

૨. Without debt, without care.

૩. Better to go to bed supperless than run in debt.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 186.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 16.

૬. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 27.

પેમલી જણે, ને પેમલો સુવાવડ ખાય.

If the wife of a mountaineer is brought to bed, her husband takes the prescribed stimulant. (તા. કે.૧)

When Singi brought forth a child, Singadu ate of the medicine. (તેલુગુ કેહવત.૨)

પેલે જનમ ખવાણું હોય તો ખાય કેની?

પેલો રહ્યો જલમાં સોની.

૬૨૪૫

પેસુ સમજી.

પેસેડી નીશાં હોઈ.

પેહર્યે ગામને ગમતું, ને ખાઈએ મનને ગમતું. (અથવા) ખાઈન્યે પીન્યે છવને ગમતું, ને પેહવાર ચલાવ્યે ગામને ગમતો.

પેહરવા ધૃધિ, ને ઓઢવા આભ.

પેહરવાતું થોડું, ને ચોરવાતું ઘણું.

૬૨૫૦

પેહરવામાં સઉ નાચું છે.

વલ્લાઆઢ જન નાગવે. (મરાઠી કેહવત.)

પેહરાવો, ઓઢાડો, ને નામ પાડો કુંભતાંખાઈ.

પેહરો પીતાંબર ધોલ્યાં, કોટે નવસેરો હાર, હાથે ખાન્નુખંદ બેખરો, હૈડે રતન જડાવ.

પેહલા આવે સો ગાદી પાય, દુજા બને હે સેનાપતી, તીસરા આવે સો બેઠા ખાએ, ચોથા બને હે વેનાપતી.

Who comes first shall be prince; the next shall be minister. (ચીનાઈ કેહવત.૩)

પેહલી ચુમીએ ગાલ કરડવો.

૬૨૫૫

(ફારસી કેહવત.) گربه کشان روز اول

પેહલી ચુમી ગાલ કાટ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 260.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 355.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 463.

પેહલી પૂજા દેવની કરવી.

પેહલી પૂજા પેટની.

પેહલી મારે, તે કદી નહિ હારે.

પેહલી રાતનાં મરે તેને પાછલી રાત સુધી કોણ રહે? (અથવા)

પેહલી રાતનાં મરે તેને ક્યાં સુધી રહે? (અથવા) આગલી રાતે

મરે તેને ક્યાં સુધી રહે? (અથવા) રોજ રોજ મરે તેને ક્યાં

સુધી રહે? (અથવા) સમીસાંજનું મરણું તેનું ક્યાં સુધી રહણું?

શામકે મુરદેકો કબરકે રોઝમે? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

નિત્ય મરે ત્યાસ કોણ રહે? (મરાઠી કેહવત.)

પેહલી રાતે મરે તેની પોક મધરાતે મુકે, પાછલી રાતે મુકે, પછી

કાંઈ સુધી મુકે?

૬૨૬૦

પેહલી રાતે સહ કાઠ જાગે, બીજી રાતે ભોગી, ત્રીજી રાતે રોગી

જાગે, ચોથી રાતે જોગી.

પેહલું ઘર, ને પછી પર.

પેહલું દુખ જે બારણે તાર, બીજું દુખ જે પડોસી ચાર, ત્રીજું દુખ

જે પૂઠે ચાંદું, ચોથું દુખ જે બૈરું માંદું.

પેહલું માહરું, પછી તાહરું.

પેહલું સુખ તે જાતે નર્મી, બીજું સુખ તે ઘરે દીકરા, ત્રીજું સુખ

ગુણવંતી નાર, ચોથું સુખ કોઠીએ જાર.

૬૨૬૫

પેહલું સુખ જે જાતે નરો, બીજું સુખ જે ઘરમાં વરો, ત્રીજું સુખ

જે પડોસી ચાર, ચોથું સુખ જે સુંદર નાર.

પેહલે ઘરમે, પીછે મસજીદમે.

પેલે ઘરમે રિઓ, પોએ મિસીધમે. (કચ્છી કેહવત.)

પેહલે દાહડે પરોણો, બીજે દાહડે પાછ, ત્રિજે દાહડે રહે તેની

અક્કલ ગુમાઇ. (અથવા) પેહલે દાહડે પરોણો, બીજે દાહડે ભાઇ,

ત્રિજે દાહડે હાથ પકડીને કાહડો સાહી. (અથવા) પરાણા

પાછ, ત્રિજે દાહડે નહિ જાય તો ખાસડાં ખાછ. (અથવા) પેહલે દાહડે પરોણો, ખીજે દાહડે પાછ, ત્રિજે દાહડે ન ગયો તો કાહડો હાય સાહી.

Fresh fish, and newcome guests smell by that they are three days old.

Fish and guests smell at three days old. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

L'hôte et le poisson en trois jours sont poison. ૧ (ફ્રેંચ કે.)

O hospede, e o peixe a os tres dias fede. ૨ (પોર્ચુગીઝ કે.)

L'ospite, ed il pesce dopo tre di rincresce. ૨ (ઇટાલિયન કે.)

El huesped y el pez á tres dias huele. ૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Een gast, gelijk de visch, stinkt den dorden dag. ૩ (દ. કે.)

En Fisk og en Gæst lugter ilde den tredie Dag. ૪ (દે. કે.)

Hospitality and medicine must be confined to three

days. (તામીલ કેહવત. ૫)

(ફારસી કેહવત.) مهمان عزیز است مگر تا سه روز

એક દિન મેહમાન, દો દિન મેહમાન, ત્રીસરે દિન બલાએ જાન.

એક દિન મેહમાન, દો દિન મેહમાન, ત્રીસરે દિન બેઈમાન. (હિં. કેહવતો.)

ચલે હીં મેમાણ, બે હીં મઈ, ત્રે હીં રચે તેંજ અકલ વઈ. (કચ્છી કે.)

પેહલે દી, “આવેજ સાહેબા!” ખીજે દી, “કેમ છો ભાઈ!” ત્રીજે

દી, “કેમ કાંઈ કામ?” ચોથે દી, જોય મુજાઈ.

પેહલે દીન વાલો તેમ વલે, નહિ વાલો તો આખર નડે. ૬ ૬૨૭૦

પેહલો તે વેહલો.

Quien primero viene, primero muele. ૭ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Den förste Fugl fanger det förste Korn. ૮ (દેનીશ કેહવત.)

૧. A guest and a fish after three days are poison.

૨. A guest and a fish stink in three days.

૩. A guest, like a fish, stinks the third day.

૪. Fish and guests smell at three days old.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 537.

૬. જુઓ કેહવત નાં ૧૪૧૫, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્કે ૧૨૫—૨૬.

૭. He who comes first grinds first.

૮. The first bird gets the first grain.

પેહલો એ લાલનો.

પેહલો ધા રાણાનો.

(ફારસી કેહવત.) ضرب ضرب اول است

પેહલો મુરખ ઠેકે કુવો, બીજો મુરખ રમે જુઓ, ત્રીજો મુરખ
બેહન ઘેર ભાઈ, ચોથો મુરખ ઘેર જમાઈ.

પેહલાં કરે પાપ, ને પછી માગે માફ.

૬૨૭૫

પેહલાં ખેશ, પછે દરવેશ.

Charity begins at home.

Sweep before your own door. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Charité bien ordonnée commence par soi-même.^૨ (ફ્રં. કે.)

La caridad bien ordenada comenza de si propia.^૩ (સ્પે. કે.)

Veeg eerst voor uwe eigene deur, en dan voor die uws
buurmans.^૪ (દચ કેહવત.)

અપનેસે બચે તો અબોરકો દે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

દિવા લાવી ઘરાંત, મગ લાવી દેવઝાંત. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) اول خویش را بعد درویش را

પેહલાં ખોરાકી, પછે પોશાકી.

પેહલાં ઘેરનાં, પછી બહારનાં.

પેહલાં પડોસી, ને વલતા સગા.

પેહલાં પાપ, પછી માપ.^૫

૬૨૮૦

પેહલાં પાર પડો, ને પછી બાહર પડો.

પેહલાં પેટનું, પછે શેઠનું.

First yourself, afterwards others. (ચીનાઈ કેહવત. ૬)

૧. કુદી નય. ૨. Well-regulated charity begins with one's self.

૩. Charity well regulated begins at home.

૪. Sweep before your own door before you look after your neighbour's. ૫. માફ. ૬. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 302.

ચાર કવર લીતર, તળ દેવતા પીતર. (ગિહાર કેહવત.૧)

આર્ધી પોટોવા, મગ વિઠોવા. (મરાઠી કેહવત.)

પેહલાં મુઝ્યા લાડવા, ને પછી મુઝી ધપ, ને હવે જમાણા બોલતો
ના, હવે રેહજે ચપ.

પેહલાં મોજ કરે, ને પછે મોહત કરે.

પેહલાં લડાવ્યા લાડ, ને પછે ભાંજ્યાં હાડ.

૬૨૮૫

પેહલાં વહુ ખાતી નથી, પછી વહુ ધરાતી નથી.

પેહલાંને પાણી, ને છેલ્લાંને કાદવ.

પૈ તાહરી અક્કલ ગઇ.

પૈ પૈ કરતાં રૂપિયો થાય.

Penny and penny laid up will be many.

A pin a day is a groat a year. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

પૈની આવક નહિ, ને ધડીની દુરસદ નહિ.

૬૨૯૦

પૈની પેદાશ નહિ, ને ધડીની નવરાશ નહિ.

પૈડાં કાહડી નાખવાં.

યાને, સરાગાટ કરવી.

પૈડાં કાહડી નાખીને ગાડી ચલાવવી.

પૈસા આવે સો સખ અક્કલ લાવે, પૈસા જાવે સો સખ અક્કલ જાવે.

(અથવા) પૈસા જાય ભારે (અથવા, તેની) અક્કલ પાણુ જાય.

પૈસા કાંઈ ઝાડ પર પાકતા નથી.

૬૨૯૫

પૈસા કાંઈ ઝાડે ઉતરે નહિ.

પૈસા ખરચીને દુખ વેઠવું.

દેખુઆ દેકે દુખ ખેસાહી. (ગિહાર કેહવત.૨)

પૈસા, તોફે' ભર મિજલસમાં હસ્યા, નહિ મહે પૈસા, તોફે' ભર
મિજલસથી ખસ્યા.

Geld beheert de wereld.^૧

Geld doet geweld.^૨ (દેચ કેહવતો.)

A man is a dragon with money in store ; he is an insect without it, and nothing more. (ચીનાઇ કેહવત.૩)

هر که زر ندارد بر ندارد

بی زر بی بی (ફારસી કેહવતો.)

પૈસા પાણીમાં નાખવા.

After buying a thing to throw it into the river. (કા. કે.૪)

પૈસા બરી ખુશામત, પૈસા બરી સલામત, પૈસા બરી હજામત. ૬૩૦૦

Groot goed, groot zorg.^૫ (દેચ કેહવત.)

The poor have peace ; the rich many troubles.^૬

Great wealth troubles its owner; too much food breeds discomfort. (ચીનાઇ કેહવતો.૭)

પૈસા મલે ત્યારે સગાખી ધણા મલે.

પૈસા માહરા પરમેશ્વર, અસતરી માહરો શુર, સાધુ સંત તો હયાં
હોકરાં, સેવા કેની કંઈ ?

Die beste Freunde stehen im Beutel.^૮ (જરમન કેહવત.)

પૈસા મુકવાની જગા મલે, પણ વાત કરવાની જગા નહિ મલે.

પૈસા વગરનું 'શવતર બલ્યુ', (અથવા, ખોટું.)

The impoverished have no friends even among their own kindred. (તામીલ કેહવત.૯)

૧. Money rules the world. ૨. Money is power.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 446.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 146. ૫. Great wealth, great care.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448. ૭. *Ibid*, p. 452.

૮. The best friends are in one's purse.

૯. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 268.

Without oil a lamp can give no light ; without money
a man can hardly exist. (ચીનાઇ કેહવત. ૧)

A man without money is vain. (તેલુગુ કેહવત. ૨)

(ફારસી કેહવત.) نهی دست رو سیاه

પૈસા વગરનો ઘેલો, ને સાધુ વગરનો મેલો. ૬૩૦૫

A man without money is a bow without an arrow.

He that wants money is accounted among those that
want wit. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Een man zonder geld is een schip zonder zeilen. ૩ (દ. કે.)

નિર્ધન પુરુષઃ પશુઃ ॥ ૪ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પૈસા વધે તેમ લોભ વધે.

પૈસા વેર કરાવે.

પૈસા હાથમાં, તો દોસ્ત સાથમાં.

Every man will be thy friend,

Whilst thou hast wherewith to spend.

The purse-strings are the most common ties of friend-
ship.

In time of prosperity, friends will be plenty ; in time of
adversity, not one amongst twenty. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Rich fowk have routh o' freends. (સ્કોટીય કેહવત.)

Viel Geld, viele Freunde. ૫ (જરમન કેહવત.)

Quem tem bom ninho, tem bom amigo. ૬ (પોર્ચુગીઝ કે.)

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 439.

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 6.

૩. A man without money is like a ship without sails.

૪. A man without money is a beast. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 427. ૫. Much money, many friends.

૬. He who has a good nest, finds good friends.

Having money and wine your friends will be many ;
but who will visit you when in distress.^૧

Having wine and good feeding you'll have plenty of
friends ; but in the day of adversity none.^૨

Friends while good dinners last ; husband and wife
while fuel and food remain. (ચીનાઈ કેહવતો.)^૩

هر کجا چشمه بود شیرین — مردم و مرغ و مور گرد آیند
(ફારસી કેહવત.)

જગ લગ પૈસા ગાંઠમે, તખ લગ હસકે યાર, સાંઈ હસ સનસારમે
સુઆરથકા બેઆહાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

असतां पैसाची पूर्णता, नाही मित्रांची न्यूनता. (મરાઠી કેહવત.)

ગુર ના ગુરમૈયા, સખતે બરા રૂપૈયા. (ગિહાર કેહવત.)^૪

પૈસા હોય તો રાજની બેઠન સાથે પરણે.

Money makes marriage. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પૈસાદારના સૌ સાલા થાય, પણ ગરીબના દોઈ બનેવીબી નહિ થાય. ૬૩૧૦

પૈસાદારને શરમ નહિ, ને ગરીબને અક્રમ નહિ.

પૈસાના ડાંધ વેશ આવતા નથી.

પૈસાના ગોલામ સૌ.

अर्थस्य पुरुषो दासः ॥^૫

अर्थेन सर्वे वशाः ॥^૬ (સંસ્કૃત કેહવતો.)

પૈસાના આત્મા.

અસતિલ રાઝે, તર મુચતિલ ચાઝે. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસાના સૌ સાથી છે.

૬૩૧૫

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 384.

૨. *Ibid*, p. 386 ૩. *Ibid*, p. 387

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 6.

૫. Man is the slave of money. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 377. ૬. All are made subject by money. *Ibid*, p. 378.

પૈસાની ધુલ કરવી.

યાને, પૈસાને હડાવી દેવો, ખરબાદ કરવો.

પૈસાની વેહલ, ને ઉલાલી મેલ.

પૈસાની સોલવાલી^૧ તે બિજારાઈ જાય, ને ચારવાલી^૨ હોય તો સમાસ થાય.

એક છુપી વાતને છાની નહિ રાખતાં તેને જાહેર કરી દેનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

પૈસાનું તુપ, ને તુપનો પૈસો.

પૈસાનું પાંચશેર કોહળું, ને નાહલાં મોહટાંનું ટાલું.

૬૩૨૦

પૈસાને માન છે.

Men honour those of wealth possessed ; dogs worry those who are ill-dressed. (ચીનાઇ કેહવત.૩)

પૈસાને શું મધ મેલીને ચાટે?

પૈસાનો કોઇ પુરો નહિ, ને અક્કલનો અધુરો નહિ. (અથવા) પૈસાથી કોઈ પુરું નહિ, ને અક્કલથી કોઇ અધુરું નહિ.

Men never think their fortune too great, nor their wit too little.

The less wit a man has, the less he knows that he wants it. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Ognun crede di aver più cervello che non ha, e meno quattrini.^૪ (ઇટાલ્યન કેહવત.)

પૈસાનો ખેલ.

Money is the god of the world.

Money makes the man.

Riches rule the roast.

Money makes the mare to go. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. પછસાની સોલ મલે એવી કુલ્લી. ૨. પછસાની ચાર મલે એવી કુલ્લી.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 445.

૪. Every one gives himself credit for more brains than he has, and less money.

Deniers avancent les bediers.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Pecnniae obediunt omnia.^૨ (લેટીન કેહવત.)

Dinheiro he a medida de todas as consas.^૩ (પોર્ટુગીઝ કે.)

यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलिनस्स पंडितस्स श्रुतवान् विधिद्वः ।

स एव वक्ता स च दर्शनीयः सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयन्ति ॥^૪ (સં. કે.)

જેકર ચૂન તેકર પૂન. (ગિદાર કેહવત.)

દોલતકા ખેલ હચે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પૈસેનો ખેલ. (કચ્છી કેહવત.)

પૈશાચા લેલ. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસાનો વેશ છે.

૬૩૨૫

સર્વ સોગાંત પૈશાચે સોંગ કઠોળ. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસાનાં કંઈ ઝાડ નથી ઉગતાં.

પૈશાચે કાવ જાઢ નાહીં લાગત. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસામાં ખાતું, અને મોહરી વાત.

પૈસાવાલાની બકરી મરી તે બધાં ગામે જાણી, ગરીબની છોકરી મરી તે દોષએ નહિ જાણી.

પૈસાવાલાને હાથ પીતલનું કડું મુનાનું લેખાય, ને ગરીબને હાથ મુનાનું કડું પીતલનું લેખાય.

All things that great men do are well done.

Rich men's spots are covered with money. (અ. કેહવતો.)

Money hides many offences. (ચીનાઈ કેહવત.)

૧. Money advances meacocks.

૨. All things are obedient to money.

૩. Money is the measure of all things.

૪. Who has wealth, that man is of high birth, he is learned, he is a hearer (of the Vedas), he has a knowledge of the precepts, he is eloquent, he is handsome—all qualities follow gold. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 452.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 90.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 455.

પૈસાવાલાનાં (અથવા, પૈસાદારનાં) છોકરાં ધુધરે રમે. ૧૩૩૦
પૈસાવાલાનાં સહિ સગાં થવા જાય. (અથવા) પૈસાવાલાનાં સહિ દોસ્ત
થાય.

An empty purse frights away friends.

Every one is kin to the rich man.

All strive to give to the rich man.

He that is poor all his kindred scorn him, he that is
rich all are kin to him. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Le riche a plus de parents qu'il ne connaît.^૧

On ne prête qu'aux riches.^૨ (ફ્રેંચ કેહવતો.)

Ogni uno è pariente del ricce.^૩ (ઇટાલિયન કેહવત.)

Wem das Glückz wohl will, dem will niemand übel.^૪

(જર્મન કેહવત.)

Wealth is the paramour of all-castes. (તિલુગુ કેહવત.^૫)

The rich man is every one's friend, but the poor man
has no companions.^૬

Every one claims relationship with the rich ; the power-
ful have many on their side.^૭

બનીકે સખ ચાર હોય.

સગે સંપતકા સખ કોઈ સાથી. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

પૈસે વારેજ સો સગા. (કન્ઝી કેહવત)

૧. The rich man has more relations than he knows.

૨. People lend only to the rich.

૩. Every one is kin to the rich.

૪. Whom fortune favours, the world favours.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 102.

૬. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,

by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 12. ૭. *Ibid*, p. 26.

આઇ, પૈસે બાઇ, ને પૈસા વગરની નહિ સગાઈ.^૧

No penny, no paternoster. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Nimmer Geld, nimmer Gesell.^૨ (જરમન કેહવત.)

Abbiamo pur fiorini che troveremo eugini.^૩ (ઈટાલ્યન કે)

Guld Nögle lukker alle Døre op uden Himlens.^૪ (દે. કે.)

Dinheiro faz batalha, e nao braço largo.^૫ (પોર્ચુગીઝ કે.)

Nobody calls on the poor man though he dwell in the market place; but distant relations visit the rich man in his retired mountain home. (ચીનાઈ કેહવત.)^૬

ખોયો પાવશે, ને પાવશે ખોયા પાંચ, પાંચે ખોયા પંચાણું,
ઠોસી બેઠી બેઠી કાંત.

હવાતું હોત તો તાલેવંત મરત નહિ, ને ગરીબને ઝોરિયો રહેત.

પીટની, ને દોકડે દડખડી.

૬૩૩૫

પૈસાદાર થવાય.

પૈસે દોલ વજાડાવે.

થોડી સખાવત કરીને મોહટો ઘોંઘાટ કરનાર અને પોતાની તારીફનાં
ખાંકાં કુકાવનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

હાલ, ને પૈસે ચાલ.

એક લોંડી છે.

દારીનો રહ્યો નથી.

૬૩૪૦

Riches have wings and grandeur is a dream. (ફ્રાન્સીઝી.)

૧. જોવા કબીરનું જગ પ્રસીદ્ધ પદ્યસા વિષેનું પદ.

૨. No penny, no paternoster.

૩. Let us have florins, and we shall find cousins.

૪. A golden key opens every door except that of heaven.

૫. Money wins the battle, not the long arm.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 447.

Let not the poor man murmur, nor the rich man boast
in pride, for with whom are either wealth or want
certain to abide? (ચીનાઇ કેહવત. ૧)

Wealth is impermanent, live in subjection to a superior.^૨

Wealth and poverty are not abiding. (તામીલ કેહવતો. ૩)

अनित्यानि शरीराणि विभवोनैव शाश्वतः ।

नित्यं सन्निहितो मृत्युः कर्तव्यो धर्म संग्रहः ४

धनमૂલમિદં જગત્ ॥ ૫ (સંસ્કૃત કેહવતો.)

પૈસો ગયો પાછો આવે, નોક (અથવા, પત) ગઈ પાછી ન આવે.

Ill wounds may be cured, but not ill names.

A wounded reputation is seldom cured. (અ. કેહવતો.)

Quien la fama ha perdido, muerto anda en la vida.^૬

(રૃષીનીશ કેહવત.)

Verloren eer, keert nimmermeer.^૭ (દય કેહવત.)

Vicious conduct will cause a man's name to stink for
ten thousand years. (ચીનાઇ કેહવત. ૮)

પૈસો જાય તેનો પ્રાણ જાય.

Wrinkled purses make wrinkled faces. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Minha arca cerrada, minha alma sa.^૯ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

પૈસા જાતો તેનાં જીવ જાતો. (મરાઠી કેહવત.)

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 445.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 322. ૩. *Ibid*, p. 118.

૪. Bodies are transitory ; riches are not lasting ; death is always at hand ; (therefore) virtue should be practised. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 374.

૫. In this world, money is the means. *Ibid*, p. 418.

૬. He who has lost his reputation is a dead man among the living.

૭. Honour once lost never returns.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 166.

૯. My chest locked, my soul safe.

પૈસો જરવો કાંઈ સોજી કામ નથી.

It is no easy matter to bear prosperity decently. (અ. કે.)

પૈસો ટકા લેવો, ને મદને શેઠ પટેલ કેલેવો.

De me digan, y á mi pidan.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)

પૈસો, તો ભર કચેરીમાં હર્યો.

૬૩૪૫

Money in purse will be always in fashion. (અંગ્રેજ કે.)

પૈસો તો વાધને કુલે મધ.

પૈસો દેખી મુનીવર ચલે.

En arca abierta el justo peca.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Much money moves the gods. (ચીનાઈ કેહવત.)^૩

પૈસો પૈસાને વધારે. (અથવા) નાણું નાણાંને વધારે.

Money begets money. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Danari fanno danari.^૪ (ઇતાલિયન કેહવત.)

Dinero llama dinero.^૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) زر بیش زر می رود

પૈસાને પૈસા વાઢતો. (મરાઠી કેહવત.)

પૈસો બચાવ્યો તે પૈસો રહ્યા બરાબર છે.

If thou wouldst keep money, save money. (અંગ્રેજ કે.)

Quien come y dexa, dos veces pone la mesa.^૬ (સ્પે. કે.)

Den Penge man sparer er saa god som den man avler.^૭

(દિનીશ કેહવત.)

Ersparter Pfennig ist so gut wie der erworbene.^૮ (જ. કે.)

One cash saved is two cash got. (તામીલ કેહવત.)^૯

૧. Let them talk of me, and beg of me.

૨. The righteous man sins before an open chest.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 455.

૪. Money gets money. ૫. A penny spared is a penny saved.

૬. Money saved is as good as money gained.

૭. A penny saved is a penny gained.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 174

પેસો માદરો પરમેશ્વર, ને પાપડી માદરી શુર, હેયાં હોદરાં શાલીગ્રામ,
તો કાની સેવા કર? (અથવા) પેસો માદરો પરમેશ્વર, સ્ત્રી
માદરો શુર, સદિસંત તો હેયાં હોદરાં, સેવા કાણુની કર? ૧૩૫૦

Money is the only monarch.

Money is the god of the world. (અંગ્રેજ કેદવતો.)

પેસો મરને માદરો છે.

The dead even opens his mouth to get the *paisas*. (કા. કે. ૧)

Mention money and even the corpse will gape. (કેને. કે. ૨)

सर्वे जनाः कांचनमाश्रयान् ॥^३ (સંસ્કૃત કેદવત.)

પેસો દાઝ, ને પેસો ચાઝ.

Money is the ace of trumps. (અંગ્રેજ કેદવત.)

Argent comptant porte médecine.^૪ (ફ્રેંચ કેદવત.)

પેસો હેલ તેનો હોદરો ધુધરે રમે.

પોંક (અથવા, પોણક) બતાસા, ને કડક લેવડી.

પોંક નદિ તો પાપડીઓ.

૧૩૫૫

પોન્ની મટાડી કોપરે બહુાય.

All lay load on the willing horse. (અંગ્રેજ કેદવત.)

استاد معلم چوبون کم آزار

خرسک بازند کودکان در بازار

(ફારસી કેદવતો.) چوب نرم را کرم میخورند

મઝ પાહિલેં કોં કોપરાનેં સળલેં.

મઝ જાગા અસલો લખજે કોપરાનેં સળતાત.

મઝ અસલે ત્યા ઠિકાળી સળતાત. (મરાઠી કેદવતો.)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 145. ૨. *Proverbs from East and West*, p. 20.
૩. All people seek gold. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 480. ૪. Ready money works great cures.

પોએ તેને હાડે વીસમેછે, ને ન્યાં લાગે ત્યાંથી તો બાગેછે.

પોઢીઆ મોર છાંટ.

પોતપોતાની જાત પર જવું.

પોતપોતાને ગમ્યું, તે સર્વ કરતાં રૂડું.

૬૩૬૦

પોતાના ટાંટિયા પોતાનાંજ ગલાંમાં આવવા, (અથવા, ઝોલવાવા, પડવા.)

જ્યાંચ્યા તંગડ્યા ત્યાંચ્યા ગચ્યાંત આલ્યા. (મરાઠી કેહવત)

હસકે ટાંગે હસકે ગલેમેં. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

પોતાના પગનું ખાસકું પોતાનાંજ માથાંમાં મારે.

પોતાના પગમાં પોતેજ કોહાડી મારે.

To drop the bricks one is carrying, on one's own foot.

(ચીનાઈ કેહવત. ૧)

He has wounded his leg with his own axe. (અંગ્રાહી કે. ૨)

અપને પાઓમેં આપહી કુહાડી મારતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

آتش بدست خود بریش خود زد

تیشه بر پای خود زد

(ફારસી કેહવતો) آتش بدست خود زد

આપલે હાતાનેં આપલે પાયાવર દગડ પાડૂન ઘેળે. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાના શેઠલામાં મીઠું કોણ નાખે ?

યાને, પોતાનાં બદર પોશણમાં પોતેજ ખલલ કોણ કરે ?

પોતાના વાંક સાચું પારકાંને દોષ દેવો.

૬૩૬૫

Don't blame others for your own fault. (ચીનાઈ કેહવત. ૩)

પોતાના વાંસાનો વાંક કોઈ દેખે નહિ.

ઔરકી કુલી દેખતે હએ, અપના ટંહર નહિ દેખતે હએ. (હિં. કે.)

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 150.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 9.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 305.

પોતાના હાથનું આલેહું સારું, પણ પરાયા હાથનું દારેહું માહું.
(અથવા) પોતાના હાથનું આલ્યું સારું, પારકા હાથનું દાર્યું માહું.

પીઠને હથને બચે પણ સારો. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાની ઉપર પોતેજ દુખ લાવે.

Le fou cherche son malheur.^૧ (ફ્રેચ કેહવત.)

Cutting a tree and letting it fall on one's self. (તે. કે. ૨)

પોતાની એખ સહ કોઇ ઢાંકે.

અપની એખ સખ લીપતે હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોતાની ઘોર. (અથવા, કબર) પોતેજ ખોદે. (અથવા) પોતાને દાંતે
પોતાની કબર ખોદે. ૬૩૭૦

યાને, પોતાની ઉપર પોતેજ દુખ લાવે.

આપહી અપની કબર ખોદતા હએ.

અપને દાંતો અપની કબર ખોદતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

આપલી ચિતા આપણે જળે. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાની છુરી, ને પોતાનું ગધું.

પોતાની જાંઘી સૌને ખ્યારી છે.

પોતાની જાંઘી ઉઘાડી ક્યેં તો નાગા દેખાઈએ.

અપની રાન ખોલે એર આપહી લાલેં મરે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોતાની જુપડી (અથવા, મઢી) માં સૌ જોરાવર.

પોતાની જુપડી સારી, પણ પારકી હવેલી માઠી. ૬૩૭૫

Più vale il fumo di casa mia, che il fuoco dell'altrui.^૪
(ઈટાલ્યન કેહવત.)

Mas vale humo de mi casa que fuego de la agena.^૫
(સ્પેનીશ કેહવત.)

૧. The fool hunts for misfortune.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 162.

૩. નાથલું ઘર; ઝુપડું.

૪. The smoke of my own house is better than another man's fire.

૫. Better is the smoke of my own house than the fire of another's.

પોતાની માને કોણ ગાકણ કહે? (અથવા) પોતાની માને કોઈ ગાકણ નહિ કહે.

No one cries stinking fish.

Every potter praises his own pot, and more if it be broken. (અંમેહ કેહવતો.)

Cada ollero su olla alaba, y mas si la trae quebrada.^૧

(સ્પેનીશ કેહવત.)

Chaque potier vante son pot.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Jedem dünkzet sein Eut' ein Falkz.^૩ (જર્મન કેહવત.)

Ad ogni uccelo suo nido par bello.^૪

Ognuno loda il proprio santo.^૫ (ઈટાલિયન કેહવતો.)

Niemand's lief is lelijk.^૬

Elk waant dat zijn uil een valk is.^૭ (દચ કેહવતો.)

Cada bofarinheiro louva seus alfinetes.^૮ (પોર્ટુગીઝ કે.)

Even to the monkey its own young is precious. (તા કે.૯)

The crow's chick is dear to the crow. (તેલુગુ કેહવત.^{૧૦})

The melon seller declares his melons sweet. (ચીનાઈ કે ૧૧)

Will the milkman say that his milk is sour? (હા. કે. ૧૨)

૧. Every potter praises his pot, especially if cracked.

૨. Every potter vaunts his own pot.

૩. Every one thinks his owl a falcon.

૪. Every bird thinks its own nest beautiful.

૫. Every one praises his own saint.

૬. Nobody's sweetheart is ugly.

૭. Every man thinks his own owl a falcon.

૮. Every pedlar praises his needles.

૯. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 252.

૧૦. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 104.

૧૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 29.

૧૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,

No one says my milk is sour. (કુદૃ કેહવત. ૧)

No one calls his own butter milk sour. (અંગાલી કેહવત. ૨.)

પિંદજ માકે કોઈ ડાકણ ચચે? (કચ્છી કેહવત)

ગુઆલન અપને દહીકો ખટ્ટા નહિ કહતી.

અપની છાયકો કોઈ ખટ્ટા નહિ કહતા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) کسی نگوید که دوغ من ترش است

પોતાની મીનમાં કુતરો જોરાવર.

Every dog is valiant at his own door.

Every cock is proud on his own dunghill.

Every dog is a lion at home. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

A cock is crouse on his ain midden. (સ્કોટી કેહવત.)

Chien sur son fumier est hardi. ૩ (ચીન કેહવત.)

Auf seinem Miste ist der Hahn ein Herr. ૪ (જર્મન કે.)

Gallus in suo sterquilinio plurimum potest. ૫ (લેટીન કે.)

E ardito il gallo sopra il suo letame. ૬ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Muito pôde o gallo no seu poleiro. ૭ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Cada gallo canta en su muladar. ૮ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Een haan is stout op zijn eigen erf. ૯ (દચ કેહવત.)

Even a cur may bark at his own gate. (જેપાનીસ કે. ૧૦)

Even a dog is king in his own place. (તામીલ કેહવત. ૧૧)

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 51.

૨. *Ibid*, p. 9. ૩. Every dog is valiant in his own kennel.

૪. The cock is a lord on his own dunghill.

૫. The cock is proudest on his own dunghill.

૬. The cock is bold on his own dunghill.

૭. Every cock is valiant on his own dunghill.

૮. Every cock crows on his own dunghill.

૯. A cock is valiant on his own dunghill.

૧૦. “અપારીખિત,” એ ૧૮૮૫ નો અંક, સરે ૨૧૯.

૧૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 391.

Chacun prêche pour son saint.^૧

Chacun tire l'eau à son moulin.^૨ (ફ્રેચ કેહવતો.)

Ognun tira l'acqua al suo molino.^૩ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Cada uno quiere llevar el agua á su molino, y dejar en seco el del vecino.^૩ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Enhver vil rage Ild ad sin Gryde.^૪ (દેનીશ કેહવત.)

પોતાની વહુને કાંણી કોણુ કહે? ૬૩૮૦

The owl thinks all her young ones beauties. (અંગ્રેજ કે.)

All' orso paiono belli i suoi orsatti.^૫ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Jeder Mutter Kind ist schön.^૬ (જરમન કેહવત.)

The porcupine says, O my soft little son, softer than butter; the crow says, O my son, whiter than muslin. (અફઘાન કેહવત.)

પોતાની સીમમાં કોહલો વાધ.

પોતાનું અપલક્ષણુ, ને પારકો જશ, સર્વે ઢાંકે.

(ફારસી કેહવત.) عیب خود را کسی نمی بیند

પોતાનું ઈકું ભુજવા સારું પરાયાનું ઘેર સલગાવે. (અથવા) પોતાનું ઈકું ભુજવા પરાયું ઘેર ખાલે.

આ કેહવત અંગ્રેજ કેહવત He set my house on fire only to roast his eggs બપરથી આવેલી છે.

અપની ચીલમ ભરનેકો મેરા ઝોપરા જલાતે હો. (હિં. કેહવત.)

૧. Every one preaches for his own saint.

૨. Every one draws the water to his own mill.

૩. Every one wishes to bring water to his own mill, and leave his neighbour's dry. ૪. Every one rakes the fire under his own pot.

૫. The she-bear thinks her cubs pretty.

૬. Every mother's child is handsome.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 62.

પોતાનું ખાઈને પરાધ (અથવા, પારથી) નિંદા કરવી.

Eating a good dinner in his own house, yet interfering in the matters of other people. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

આપલે खावे वाल, आणि दुसऱ्याकडून तोडून घ्यावे गाल. (મ. કે.)

પોતાનું ઘર, ને અ— ૫૩.

૬૩૮૫

પોતાનું ઘર સંભાળવું.

Only govern your own door, and don't talk about other men's daughters and wives. (ચીનાઈ કેહવત. ૨)

પોતાનું તાલકું કરવું. (અથવા) પેટનું ટાલકું કરવું.

To feather one's nest well. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પોતાનું નાક કાપી સામાને અપશુકન કરવા.

He cut off his nose to spite his face. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Giving her child her mother-in-law's name, she threw it into the fire. (તેલુગુ કેહવત. ૩)

Cutting off his own nose to hinder another's journey.

(બંગાલી કેહવત. ૪)

આપલે नाक कापून दुसऱ्यास अपशकून करणें. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાનુંજ આસકું, ને પોતાનુંજ માથું.

હસથી જુતી ઉસીકા સિર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોતાને ઘેર બાધા મંગલ, ને પારકાને ઘેર બાધડ મંગલ. ૬૩૮૦

પોતાને દાંતે પોતાની કબર ખોડે.

(કાશ્મીરી કેહવત) بیای خویش بگور رفتن

આપણી અપની કબર ખોદતા હોએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 165. ૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 335.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 10.

૪. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 9.

પોતાનો કુહાડો પોતાનાજ પગ પર.

He dug and threw (the earth) on his own head. (તે. કે. ૧)

પોતાનો છવ સહિને ખારો છે. (અથવા) પોતાની છાંદગી સહિને ખારી છે. ૨

Life is sweet. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Every man's life is sweet to himself. (તેલુગુ કેહવત. ૩)

અપની જન સખકો પિયારી હયે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

જ્યાં ત્યાં જીવ પ્યારા. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાનો વાંક, ને પારકું દુખ, કોઇ જાણે નહિ.

Nobody is willing to acknowledge he is in fault.

None knows the weight of another's burthen. (અ. કેહવતો.)

Niemand sieht seine eigene Fehler. ૪ (જરમન કેહવત.)

No one sees his own faults. (અંગાલી કેહવત ૫)

Men know not their own faults, as oxen know not the greatness of their strength. (ચીનાઇ કેહવત. ૬)

(ફારસી કેહવત.) تند رستوان را نباشد درد ریش

પોતાનો વાંસો ને વાંક કોઇ દેખે નહિ.

૬૩૯૫

પોતાનાં અપલક્ષણ, ને પારકી અછતની ખબર પડે નહિ.

આપન હારલ મેહરી કે મારલ કેહુ કહલા. (બિહાર કેહવત. ૭)

પ'ંડલ જુલ ને પારકી અછત, કોઈ ન જાણે. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાનાં ધરને કોઇ આગ નહિ લગાડે.

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 185.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૩૦૬૭, સંકે ૨૮૬.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 75.

૪. No one sees his own faults.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 9.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 255.

૭. Christian's *Behar Proverbs*, p. 86.

પોતાનાં ઘરમાં આવતું કોણને નહિ ગમે?

અપને ઘરમેં આતા કિસકો ખુરા લગતા હએ? (હિંદુસ્થાની કે.)

પોંઠને ગરમે અએ સે કેકે ન અપે. (કચ્છી કેહવત.)

પોતાનાં ઘરમાં (અથવા, મનમાં) મોતીના ચોક સહ કોઈ પુરે.

પોતાનાં ઢોલ પોતેજ વગડે.

૬૪૦૦

અપનેં મુંહ મિયાં મિદ્. (ખિહાર કેહવત. ૧)

પોતાનાં પેટની આગ પોતેજ જાણે.^૨

પોતાનાં પેટમાં પોતેજ પાણી મારવી.

આપલ્યા અન્નાંત માર્તા ઘાલુન ઘેતલી. (મરાઠી કેહવત.)

પોતાનાંજ લટિયાં, ને પોતાનોજ ખરડો.

પોતાવટમાં કામ નહિ પાણે.

આપસાંત વ્યવહાર કરુ નયે. (મરાઠી કેહવત.)

પોતિયાં લેવાવાં.

૬૪૦૫

યાને, હોશ હશ જવો; હિમ્મત જવી.

પોતીકું ખેતર પડત જાય, ને પરાયાં ખેતર પર મન થાય.

પોતીકાં હોય તે કવડું પાય, ને લોક હોય તે મિહું પાય.

If my own smite me, yet in some place he will help me. (કાશ્મીરી કેહવત. ૩)

Home counsel is bitter, you will get honey enough outside.^૪

પોતું ફેરવવું.

યાને, ભૂસી નાખવું, રદ કરવું.

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 45.

૨. જુમ્મા કેહવત નાં ૬૨૦૭, સદે ૫૬૨.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 165. ૪. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagony Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

પોતે હોય તેવો બીજને લેખે, (અથવા, દેખે. ૧)

O ladrao cuida que todos taes sao. ૨ (પારચુગીઝ કેહવત.)

પોથીમાંનાં રીંગણાં.

૬૪૧૦

પુરાણાંની વાચંતી પુરાણાત. (મરાઠી કેહવત.)

પોથાં તે થોથાં, ને ઝાયાં તે સાયાં.

પોથાં તે થોથાં, ને પાડે તે સાથે.

પરાધીન જિણે આણિ પુસ્તકી વિચા. (મરાઠી કેહવત.)

પો— પજો તે ધુલ લઈને ઉઠે.

પોપટ બોલવા શિખીને બંદીખાને પડે.

પોપટજી બનવું, (અથવા, થવું.)

૬૪૧૫

પોપટની માફક ભરડી જવું.

To prate like a parrot. (અંગ્રેજી કેહવત.)

The parrot will utter what it is taught. (તામીલ કેહવત. ૩)

પોપાંબાઇતું રાજ, ને ખરે બપોરે બણગું.

પોચા, નબલા હાકમ વિષે બોલતાં વપરાયછે.

પોપાંબાઇને રાજ. (કચ્છી કેહવત.)

પોખારા માખવા, (અથવા, ગણવા.)

પોમલી જણે, ને પોમલો મુવાવડ ખાય.

કોઈ “પોમલી” અને “પોમલો” અને બદલે “પેમલી” અને

“પેમલો” પણ કહેછે.

પોચું તેટલું મોતી.

૬૪૨૦

પોર મુઘ સાસુ, ને હોણુ આવ્યાં આંસુ.

A daughter-in-law's mourning for her mother-in-law is purely hypocritical. (ચીનાઈ કેહવત. ૪)

૧. અને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો મારે જુઓ કેહવત નાં ૩૩૨૨, સરે ૩૧૯. ૨. The thief thinks that all are like himself.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 326.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 160.

It is said that six months after the death of the mother-in-law, a tear came into the eye of the daughter-in-law. (તામીલ કેહવત. ૧)

Six months after the death of the mother-in-law, tears came into the eyes of the daughter-in-law. (તે. કે. ૨)

પર મુઘ સાસુ, અયસુન આયે આંસુ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પોલા દેખકે પેઠ જા.

પોલી કુટી, ને પુરણ નિકસ્યું.

પોણું તે વાગે.

પોલે પાને ભગવાનદાસ, ને લુગડાં પેહર્યાં સો પચાસ. ૬૪૨૫

પોપ, ને પેટમાં મજાં જોસ. (અથવા) પોપ, ને ઘરમાં મુંડી જોસ.

પોપ, હાડી સોસ, સાસુની રીસ, ને વહુનો સંતોપ.

પોહચેલ કુટી.

પોહર દાહડો ચહચો, ને પેટમાં ખાડો પચો.

પંખીનો મેલો.

૬૪૩૦

પંચ કહે તે પરમેશ્વર. (અથવા) પંચ ત્યાં પરમેશ્વર. (અથવા) પાંચ

કહે તે પરમેશ્વર. (અથવા) પાંચે કહ્યું તે પરમેશ્વરે કહ્યું. (અથવા)

પાંચ ત્યાં પરમેશ્વર. (અથવા) પાંચે કીધું તે જોદાએ કીધું.

That is true which all men say. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Voix du peuple, voix de Dieu.^૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Volkztes Stimme, Gottes Stimme.^૩ (જર્મન કેહવત.)

Vox populi, vox Dei.^૩ (લેટીન કેહવત.)

Voce di popolo, voce di Dio.^૩ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Voz del pueblo es voz de Dios.^૪ (સ્પેનીશ કેહવત.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 489.

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 3.

૩. The people's voice, God's voice.

૪. The voice of the people is the voice of God.

The heart of the people is the heart of Heaven. (ચી. કે. ૧)

خدا با خلق و خلق با خدا

(ફારસી કેહવતો.) زبان خلق تقارر خدا

जनवाक्यंतु कर्तव्यं ॥^२ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પંચ જહાં પરમેશર.

પંચ માને ખોદા, ખોદા માને પંચ.

ખલકકી ઝખાન, ખુદાકા નકારા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

પંચ તિહાં પરમેશ્વર. (કન્નડી કેહવત.)

जगाची वाणी, ती ईश्वर धनी.

पांचा मुखी परमेश्वर. (મરાઠી કેહવતો.)

પંચ કહે ખીલ્લી, તો ખીલ્લી સહી.

If one, two, and three say you are an ass, put on the ears. (અંગ્રેજી કેહવત.)

પંચ કહે સો કીજ્યે.

Do what is agreeable to the community. (તામીલ કેહવત. ૩)

પંચ મિલ કર કીજ્યે કાજ, હારે જીતે આયે ન લાજ. (હિં. કે.)

પંચ ખોલ્યા ત્યાં પરમેશ્વર ખોલ્યા.

પંચનો ચર ધસાર્થ ગયો.

૬૪૩૫

પંચાતની વાડીમાં જમવાનું થાય, ત્યાં માકી ગધેડો મારવા જાય,^૪

બાપલા મુઆ તાહરે શુ થાય ?

પંચાતનો શાપુરદાર.

કાંઈ પણ વાત છુપી નહિ રાખતાં તેને જાહેર કરી દેનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

પંચાતીઆં (અથવા, પંચાતીઆંની) છોકરાં લુખે મરે.

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 395.

૨. One should act according to the people's voice. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 406.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 390. ૪. વગર નોતરે ખાવા જાય.

પંડ રહે તો પેટ ભરે, ધને રહે તો ઢગલો થાય. (અથવા) પંડ રહે
તો પેટ ભરે, ને ધને ઢગલો થાય.

પંડ સલામત, તો પાવડિયાં જોત. ૬૪૪૦

પંજાણ પગે લાગુ; તોટું કપાસિયા.

પંડિત ભયે મશાલચી, ઝોર બેઠે બાત બનાય, આપ ચલે અંધેરે,
ઝોર લોક ઉગ્ગલે જાય.

પંડિત સાથે ગોઠડી, મુજ મન ખરી સોહાય, સેહજેસુ ખોલાવતાં,
માણુક આપી જાય.

પડો, પાડો, કુતરો, તણે જાત કજાત, નાગર, કાગ, ને કુકડો, તણે
જાત સજાત.

પંત્યાલી ખીચડી પેટ ઝુટતી ખવાય. ૬૪૪૫

પંથ પાયે, ને વેરી ધાએ.

પંદર ભાઇ પખવાડીએ ખાઇ ખીર ઝોર ખાંડ, તું જાતડી કનચણી
તો મેં જાતડો ભાંડ.

પાંખ પાદશાહની કપાય, પણ નેવ રાંડીરાંડના ન કપાય.

પાંગલી ગાકણ વહાલાં ખાય.

પાંગલો પાણી સીપવા નિકડ્યો, ને પંદર જણાં પગ ઝાલે. (અથવા)

પાંગલો વાડ કરે, ને પંદર જણાં પગ ધરે. (અથવા) તણ જણાં

ટાંગા ઝાલે, ત્યારે લુલો વાજ કરે. ૬૪૫૦

પાંગોડીએ ગીરાસ.

પાંચ આંગલે પોંદ્યો સખ્યો, (અથવા, શોભે.)

પાંચ (અથવા, પાંચે) આંગલાં કાંઈ સરખાં છે? (અથવા) પાંચે
આંગલી સરખી નહિ હોય.

All tongues are not made of the same flesh. (અ. કે.)

Tutte le dita non son pari. (ઈતાલિયન કેહવત.)

Os dedos da mao nao sao iguaes.^૧ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Non omnes possumus esse Scipiones.^૨ (લૅતીન કેહવત.)

The lotus flowers of a tank are not all of the same species, so the children of the same mother are not all alike. (તામીલ કેહવત.૩)

The fruit of one tree may be sour and sweet, the sons of one mother dull and discreet. (ચીનાઈ કેહવત.૪)

All the fingers are not equal. (હીબ્રુ કેહવત.૫)

Are the five fingers equal in length? (બંગાલ કેહવત.૬)

Are the five fingers of the hand equal? (અફઘાન કેહવત.)

પંજ અંગ્કશ્ત બ્રાબર નીસ્ત

نه هر زن زن است و نه هر مرد مرد — خدا

પંજ અંગ્કશ્ત યક્સાન નકરદ (ફારસી કેહવત.)

પાંચુ' હંગલિયાં બરાબર નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

પાંચ વોટે કોઠે સારક્ષીં અસતાત કાય? (મરાઠી કેહવત.)

પં'લે આંગરીયુ' સરખ્યુ' નઈન. (દ્રવિડ કેહવત.)

પાંચ કોશે પાલો વશે, દસ કોશ અસવાર, કાંતો નારી કુમારજી,
કાંતો કંથ ગમાર.

પાંચ દાહડાની પાદશાહી, (અથવા, સાહેબી.)

૬૪૫૫

هر که را پنج روز نوبت اوست (ફારસી કેહવત.)

પાંચ ચૈસા પુછવા.

૧. The fingers of the same hand are not alike.

૨. All cannot be like Scipio.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 175.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 358.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 236.

૬. *Ibid*, p. 235.

પાંચ પૈસે સુખી.

પાંચ પાંડવ, ને છટ્ટી દ્રૌપદી.

પાંચ માર્ગ, પચાસ માર્ગ, પણ એક મુઠીને ન માર્ગ.

પાંચ રૂપિયા લે, પણ પંચાત ના કરે.

૬૪૬૦

પાંચ વરસનો ઘરઘણી, ને સો વરસનો સુથાર.

પાંચ વસાનું આદમી, ને વીસ વસાનું લુગડું.

પાંચ સાતઝી (અથવા, સાત પાંચઝી) લકડી, ઝૌર એકઠા બોળ.

Viele können Einem helfen.^૧ (નરમન કેહવત.)

સાત પાંચઝી લાડી, એક જનેઠા બોળ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

દસઠા લાડી એકઠા બોળ. (ખિડાર કેહવત.૨)

છજેનથું લકઝું, ને હીકરેજે બોળ. (કચ્છી કેહવત.)

પાંચને બરખત, ને હજારેને હરખત.

પાંચનો ગોવાલ ત્યારે પચીસનોએ ગોવાલ.

૬૪૬૫

પાંચસે મલ્યા પીંબરા, ને છસે મલ્યા તાઇ, ઝાંપે જઈને ઘેરે ઘાડ્યો,
તો મુઠ્ઠ માખ સાહી.

પાંચે કલું તે પરમેશ્વરે કલું.

પાંચે કીધું તે ખોદાએ કીધું.

પાંચે ખોયા પંચાણું, ને પાયે ખોયા પાંચ, પૈસે ખોયું પાવણું, ડોસી
બેઠી બેઠી કાંત.

પાંચે^૩ દોસ્ત, પચીસે હાકોર, અને સોએ સગાસે બગાડ ન કરવો.

૬૪૭૦

પાંચે નામું બેરાવર.

પાંચે પરે, પચાસે મિત્ર, ને સોએ સગો.

૧. Many can help one.

૨. Christian's Behar Proverbs, p. 99.

૩. પાંચ રૂપિયે.

પાંચે મિત્ર, પચાસે ઠાકોર, સોએ સગો, ને રૂપિયે ચાકર. (અથવા)
પાંચે મિત્ર, પચીસે ઠાકોર, ને સોએ સગો.

ચાને, પાંચ પૈસે મિત્ર, પચાસે ઠાકોર, સોએ સગો, અને એક રૂપિયે
ચાકર રાજ થઈ શકે.

પાંતીએ વહુની, ગોલામગીરી સહની.

પાંતીનો ભાગ પેટમાં દુખતાં આવો પડે. (અથવા) પાંતીનો પોંક
પેટમાં દુખે તોપણ આવો પડે. ૬૪૭૫

પાંદડાં દેખીને પનોજી પાંચ વાર પરણ્યો.

પાંપણે પણીયારાં.

ફક્ત નામ પછાડી રહેછ.

ફક્ત લીમટી,^૧ ને દાલમાં થી.

ફકીર હાલમે મસ્ત, કરદાર માલમે મસ્ત, ખુલખુલ

બાગમે મસ્ત, આશેક દીદારમે મસ્ત. ૬૪૮૦

ફકીરડીનું ધ્યાન ચુથામાં.

ફકીરના શાહ.

Ayer vaquero, hoy caballero.^૨ (સ્પે. કે.)

Die heden was een ridder, word morgen wel een
bidder.^૩ (હય કેદવત.)

He makes the great, mean; and the mean, great. (તે. કે.૪)

ફકીરની ઝાલ્દીમાં હાથ નાખવો (એ સાફ નહિ.)

ફકીરનો (અથવા, સાંઈનો) તકિયો, જેને ગમે તે બેસે.

ફકીરમાં ફકીર બે, રવિ ને ચંદર.

૬૪૮૫

ફકીરા મસિદ, ને બ્યાં પડ્યા ત્યાં નચિંત. (અથવા) ફકીરા નચિંત,
ને બ્યાં સુતા ત્યાં મસીદ.

૧. ખાફ ગોશત. ૨. Yesterday a cowherd, to-day a cavalier.

૩. Who to-day was a haughty knight, is to-morrow a pennyless
wight. ૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 132.

ફાળીરીથી દલગીરી દૂર રહેછે.

ફળેતીના પારાવાર. (અથવા) ફળેતીના ફાલકા.

ફળેતીના પારાવાર, ને રસવાધના રસ્તાખેજ.

ફટ કરીને કહે, તો ગામ બહાર જઈને રહે; નફટ કરીને કહે, તો
ગામમાં આવી રહે. ૬૪૯૦

ફટકો મારવો.

ફટને ફટ હોય નહિ.

ફટમે પાંઉ, તુટેમે સિર, ઝૌર ખીચમે મેરા ચાનભાષા !

ફડશ મુકી આખાને ખાવા ન ધાવું.

ફણસે કુલે.

૬૪૯૫

ફતેહના ડંકા.

ફરતા ફરતી છાંયડી છે.

ફરતી છાંધ.

ફરતાં કરતાં તરતાં ધણાં.

ફરરર કું, ને ઘેર જઈને ખાશે શું?

૬૫૦૦

ફરી ફરીને બાપતું બારમું ને બાયડીની અધરણી આવતી નથી.

ફરી ફેક, ને રાગના રોગ.

ફરે કપાલ, તો શું કરે ભૂપાલ ?

ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યો ભુખે મરે. (અથવા) ફરે તે ચરે, ને બાંધ્યો
બલ ભુખે મરે.

Qui partout va, partout prend.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

ફરે સે ચરે, ને બધો ભુખ મરે. (અંગ્રી કેહવત.)

ફરેમે ફરેસ્તા ફરે.

૬૫૦૫

Wise men are caught in wiles. (અંગ્રેજ કેહવત.)

ફસ હુંકું ને ખીજ મોહકું.

૧. He who goes everywhere gains everywhere.

ફલનાં ઝાડને સહ કોઇ પથ્થર મારે.

On ne jette des pierres qu'à l'arbre chargé de fruits. ^૧(ફ.કે.)

I migliori alberi sono i più battuti. ^૨ (ઈતાલિયન કેહવત.)

Stones are thrown at a fruit-bearing tree ; are they
thrown at that which does not bear ? (તામીલ કેહવત. ^૩)

Blows with stones to the bearing tree. (તેલુગુ કેહવત. ^૪)

(ફા. કેહવત.) هیچ کس نزنند بر درخت بی بر سنگ

ફાટી જવું.

યાને, છકી જવું.

ફાટી પડવું, (અથવા, મરવું.)

અ'ચીતી માઠી ખખર સાંભલવાથી થતું મોહકું દુખ ખતાવવા
ખાલાયછે.

ફાટું તરસાઈ. (અથવા) ભાગું ઢાલ.

૬૫૧૦

મોહકાં ઉપર આવનાર અને પાછા માણસને વિષે ખાલાયછે.

ફાટે લુગડે, ને ધરડાં માખાપે, શું લાજ છે ? (અથવા) ફાટે લુગડે
લજ્જાઈએ, પણ ધરડે માખાપે લજ્જાઈએ નહિ.

ફાટેલ લુગડાં ને ગરીબ માખાપે લાજવું નહિ.

ફાટેલાંમાં સહ પગ ધાલે.

ફાટાં કપડાંએ તો લાજે, ને ધરડાં માખાપે તો ગાજે.

ફાટાં લુગડાં, ને ધરડાં માખાપ, કાહડી નખાતાં નથી.

૬૫૧૫

ફાટાંમાં પગ ધાલવો.

યાને, કોઇના કંજ્યામાં વચ્ચે પુરાવું.

ફાટાડા રૂવે ક્યાંયનું ક્યાંય, ને વાણિયો ઝાડકે માંહેનું માંહે.

૧. It is only at the tree laden with fruit that people throw stones.

૨. The best bearing trees are the most beaten.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 231.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*. Supplement. n. 23.

કાલી કુલીને ગધેડા બનવું.

કાલુ ને વલી વીંછીએ કર્યો.

કાવ્યો ડાહ્યો.

૬૫૨૦

He seemeth wise, with whom all things thrive.

Success makes a fool seem wise. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Qui gagne, joue bien.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wer gewinnt, spielt am besten.^૨ (જર્મન કેહવત.)

A chi la riesce bene, è tenuto per savio.^૩ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

કાવે તેવું વેતરવું.

કાવેલા કોહલાએ વાધણું પંકડી.

કાવેલો ભાડેલો અ—તો અ—તો ગીત ગાયો.

કાસ કુસની તાપણી, ને પરદેશીની પ્રીત.

ક્રિકર ખુરી ચીજ છે.

૬૫૨૫

ક્રિકું કમરખ જેવું.

શીકાં ખાંડે દાણો નિકલે નહિ.

શીર શીર બનિયા ગુડ નહિ દેવે.

શીરતી ચક્કી પથ્થરકી, દેખ કખીરા રાય, એ દો પતકે બીચમે,

સામેત ગયા ન કોય. જો બીલગા હાએ બીલકુ, ઓ કિયું કર

પીસા બાય?

શીરતે શીરતે જુગ ગયો, પાવ કોસ પર ગાંઉ, ભેડુ બિના ભટકત

હાઉં, કોન બતાવે દાઉં.

૬૫૩૦

શીરખી આટા ખુટા.

કુચ્ચ રાંડને પાંચરતાં વાહણું થાય.

કુચ્ચડને ઘેર જોડ કમાડ, ઉઘાડે કોણ, ને અડકાવે કોણ?

૧. He plays well that wins.

૨. He plays best who wins.

૩. He who succeeds is reputed wise.

કુચ્છને ઘેર કુચ્છ ગઈ, ને ગાંધે ગંધારા દેખને રહી; ઉઠો રે કુચ્છના
ધણી, અન્ન યોડું ને માખો ધણી.

કુચ્છનો મેલ દ્રાગણે જાય.

૬૫૩૫

કુચ્છનાં ઉધારે કોણ, ને દે કોણ ?

કુષ આવી દિસે, ને માદરાં છોડરાં ખીલશે; માસીને તો તેડ, મણની

માગણ તર, ૧ ને માસીને ભોણે ભર.

કુષ તેવી ભત્રીજ, ને દાંત તેવી બત્રીસી.

કુષ, ને થડાં પાણીની કુઈ.

કુષ, ને પાછલી રાતે (અથવા, કુવે પડીને) મુઈ.

૬૫૪૦

કુષ દસટયાં, ને બેહન ભસટયાં.

કુઈની ખારક આંખો કાઢડે.

કુઈની દ્રોણ્યારી સારી, ને કુવો ગીયો નસારી, ને સાંથી લાગ્યો
કસારી !

દ્રોણની વરાઈ લેનાર, અને આણંધટી રીતે પોતાની વખાણ
કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

કુઈનું પક્ષું માસીને, ને માસીનું કુઈને.

કુઈને મુઝ હતે તો કાકાજ કેહવાતે. (અથવા) કુઈને મુઝો હાય
તો કાકો કેમ ન કેહવાય ?

૬૫૪૫

If my aunt had been a man, she'd have been my
uncle. (અંથેજ કેહવત.)

Should the mustache of one's aunt grow we may call
her uncle. (તામીલ કેહવત. ૨)

આતાવાઈલા મુદ્યા અસ્તિ તર જુલતા કાલ અસતા. (મરાઠી કેહવત.)

કુટ કાકડી તુરિયાં, ને કારેલાંનું શાક, તાવે સંદેસો મોકલ્યો, આજ
આવું કે કાલ.

કુટનારીને ઝોંકા.

કુટી આંખનું કુલું, ને માહરં ચાન જોવાનું વાહલું.

એકપુરાં અને વાહલાં ફરજંદના સંબંધમાં વપરાયછે.

કુટી પછ. (અથવા) કુટી બદામ.

વગર ખીસાદની અને નિરખ્યોગી વસ્તુઓના સંબંધમાં વપરાયછે.

કુટેલી સેહવાય, પણ દેખતી (અથવા, આંજેલી) નહિ સેહવાય.

(અથવા) કુટી સેહવાય, પણ આંજ (અથવા, દેખતી) નહિ સેહવાય.

(અથવા) કુટી ખમાય, પણ દીઠી (અથવા, દેખી) ન ખમાય. ૬૫૫૦

અદેખાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

ફૂલ સહાલા, આંજન ના સહાય. (ખિહાર કેહવત. ૧)

કુટી સહે, આંજ ન સહે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

કુટેલું મોતી, ને તુટેલું મન, નહિ સાંધી શકાય.

ફુટલે મોતી આણિ તુટલે મન સાંધૂ ન શકે વિધાતા. (મરાઠી કેહવત.)

કુટેલું મોતી હાથ નહિ આવે.

કુદના-માસી.

યાને, યોગી અક્કલની.

કુધેરીતું કુલ, ૨ (અથવા, પદેરીતું કુલ,) નહિ અફરગાનતું કે નહિ બાજતું.

વગર કામનાં ને નકામાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

કુલ નહિ, ને કુલની પાંખડી.

૬૫૫૫

કુલ ન ને પાંખડી. (કચ્છી કેહવત.)

ફુલ નાहीं फुलकी पांखड़ी. (મરાઠી કેહવત.)

કુલતો કપાસકા, ઓર કુલ કાયકા; દુધ તો માયકા, ઓર દુધ કાયકા;

પુત તો ગાયકા, ઓર પુત કાયકા; રાજ તો મેધરાજો, ઓર

રાજ કાયકા.

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 89.

૨. આ કુલ સફેદ હોયછે, અને તેની વચ્ચે રાતી તીપકી હોયછે.

કુલ પશું કે ચોસર ગુથવાની વાત.

કુલ ફટાક્યા, ને કુલનાં જાણું, ઘેર જય ત્યારે કહડેલાં કાણું.

કુલ ફટાક્યા, ફાંટમાં જાણું, ઘેર આવ્યા, ને કહડેલું^૧ કાણું.

કુલ કુલ્યાં કુવારાં, ને કાણીઓ કહે મહને પરણાવો. ૬૫૬૦

કુલકી કરી, મેરા સિર પર ધરી, અરધી મઝેં જમીનમેં ગરી, પિયુ

આવે સો પુશું, ભારં ઉચિદે સો છવે ક્યું?

કુલને ઘોડે ચલડું.

કુલઆઇના કાંલામાં ફેદો હોય? (અથવા) કંકુઆઈના કાંલામાં કંઈ ગાંઠ

ગરફો હોય નહિ. (અથવા) કુઆઇના કાંલામાં ગડીયો ગોફો નહિ.

કુલાસાની કુધ, ને કુલ્યાં કુરી મુધ.

કુલીને દેડકા બનવું. ૬૫૬૫

કુલીઆઇની કુલ, ને છોકરાં ખાય કુલ.

કુલીઆનું કુમરું.

કુલીમાનો ફાકડો, ને ઝોરમાન માનું હેત.

કુલે તે કરમાય.

Tout passe, tout casse, tout lasse.^૨ (ફ્રેંચ કેલવત.)

Bella cosa tosto è rapita.^૩ (ઈટાલિયન કેલવત.)

To grow is but to be broken. (તેલુગુ કેલવત.^૪)

Flowers bloom and wither year by year ; but how can
an old man grow young again ? (ચીનાઈ કેલવત.^૫)

કુવાના બાપનું શરાધ.

૬૫૭૦

કુસ્યાલી હોજો, પણ ઝોસ્યાલી ના હોજો.

૧. ફેટલી કરવાનું મટોડીનું શિક્ષ.

૨. Every thing passes, every thing breaks, every thing wears.

૩. All that's fair must fade.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 268.

૫. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 158.

ફાંકટ ખીસની, ને કરે બડાધ.

Empty boasting, and twirling of mustaches. (કા. કે. ૧)

ફાંકટ ખીસની, ને તેલનો હલવો.

ફોક્ત વિસની, તમાલુ વસની. (મરાઠી કેહવત.)

ફાંકટકા મીલે તો હમકુખી સુનાઈઓ, મગર ભાડા તુમારે સિર.

ફાંકટકી ગાડી, ફાંકટકા બેલ, ઓર બંદેકા ટચકારા. ૬૫૭૫

ફાંકટની કુધ, ને કુલ્લાં કુટીને મુધ, (અથવા, અફડાધને મુધ.)

ફાંસ કાહડતાં સાલ પેહું. (અથવા) સાઈ કરતાં સાલ પેહું.

ફાંસુની કુધ, ને ફસકે (અથવા, અથડાધ) મુધ.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 219.

બૃથર માહરી આપડી, લખ ગઈ પાધડી, ને મુઝી ગઈ કાપડી.
બકરામાં સાવજ પજો. ૬૫૮૦

બકરી આદુ ખાવા શિખી ખરી.

બકરી ને વરં એક એવારે યાણી ચીએ.

A jackal, ewe, and string of vegetables are
equal. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

બકરી બીલાં ભાગતાં શિખે.

બકરી બાંધીને ભેંસ છોડી જવી.

You bring a bit of wire, and take away a bar. (અંગ્રેજી કે.)

Donner un œuf pour avoir un bœuf. ૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Een eij geeven om een' os te bekomen. ૩ (દચ કેહવત.)

Alle volte si dà un novo per un bue. ૪ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

A man who gives a date-stone and takes a palmyra unt. ૫

One who gives a Visam (anna) and expects a

Vîsam (rafter.) (તેલુગુ કેહવતો. ૫)

આંવઝા દેઝન વેલ કાહાઝ. (મરાઠી કેહવત.)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 192. ૨. To give an egg to get an ox.

૩. Sometimes an egg is given for an ox.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 52.

૫. *Ibid*, Supplement, p. 78.

બકરી જનસે ગઇ, ખાનેવાલેકું મઝા ન મીલી.

૬૫૮૫

બકરી દુધ આપીને લીદી ભરે.

Madge, good cow, gives a good pail of milk, and
then kicks it down with her foot. (અંગ્રેજી કેહવત.)

બકરીને દુધ દીયા પર મીંગન્યુ' ભરા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બકરીકી મા બચ્ચેકી કબ તલક ખેર માગે.

બકરીનો રોગ કાનમાં કે પુછમાં ?

બકરીનાં મોહમાં કાલી'ગડું નહિ હોય.

બકરી જે મોંમે કારીંગા હીં સમાએ ? (કચ્છી કેહવત.)

બકરીખી મેરી.

૬૫૮૦

બકરું કાહડતાં ઉંઠ પેહું, (અથવા, પેસે.)

બખત આવે બાંકા, તો ગધેકું કેહના કાકા.

બખશેશ લાખની, હિસાબ કોડીનો.

બગ ધ્યાન.

બગલમેં છુરી, મોહમેં રામ.

૬૫૮૫

બગલા ભગત.

બગલો પક્ષી નિહૌંય દેખાવે માછલી પર તરાપ મારવા એક પગ
ઉપર નાણે ખોદાઈ વિચારમાં મશગુલ હોય એવી રીતે હલો
રહેછે. એ ઉપરથી ન્યારે કોઈ પોતાની મતલબ કાહડવા ખોટા
દેખાવ ધારણ કરેછે ત્યારે તેને “બગલો ભગત” કેહવામાં
આવેછે.

વક્ર: પરમધાર્મિક: ૧ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

બગલા ભગત ભયા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બગલાને ડોલે લાભ.

બગલીની બે, ને કોઈને નો કેહ.

અગાડતાં વાર નહિ, સમારતાં વાર.

Ondt er snart giort, men seent bodet.^૧ (દેનીશ કેહવત.)

અગાસુ ખાતાં શાકરનો ગાંગડો મળ્યો.

૬૬૦૦

અચી કરે છોકરાં ન થાય.

અચ્યુ તે અચ્યુન.

(કા. કે.) طفل طفل است اگر پیغمبر زاده هم باشد

અચ્યુ પોતાનું નસીબ સાથે લેતુંજ આવેછ.

God never sends mouths but he sends meat. (અંગ્રેજ કે.)

The more mouths to eat, so much the more meat. (ચી. કે.^૨)

आहारोपि मनुष्याणां जन्मना सह जायते^૩ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

અચ્યાંને સમજવાની વાત.

Like shewing a plantain to a crying child. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

અજરમાં ચાર, ને વાડીમાં અઠાર.

૬૬૦૫

અજરમાં અકાલ, ને જંગલમાં ભરવાડ, એ બેને છોડવા નહિ.

અડા અડાઈ ના કરે, ઔર અડા ન બોલે બોલ, હીરા મોહસે ના કહે,

(અથવા, કિયું કહે), કે લાખ હમેરા મોલ.

He that boasteth of himself affronteth his company.

Arrogance is a weed that grows mostly on a dunghill.

Deep rivers move in silence, shallow brooks are noisy.

God and men think him a fool who brags of his own greatness. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Jo wdlere Blod, jo mindre Hovmod.^૫ (દેનીશ કેહવત.)

૧. Evil is soon done, but slowly mended.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 139.

૩. Food is provided with birth of men. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 385. ૪. *Ibid*, p. 78.

૫. The nobler the blood, the less the pride.

બડા ધર, ભૂતકા ડર.

બડી ફજર, ને હાંદલીમાં નજર.

બડી બડી બાતાં, ઔર ગધેઝી લાતાં.

૬૬૧૦

બડી બડી બાતાં, ને બગલમાં ઈટાં.

બડી બી બડી બી, અપને મિયાં જમાદાર હુવે; તોકે' જમાદાર લાતે
મરેંગે, ઔર તું પીસતી મર જાઈગી.

બડી ભેંસે પાડા જણ્યા.

બડે ધર પડેગી, ને પાણી ભરભર મરેગી. (અથવા) બડે ઘેર પડે,
તો પાણી ભરી ભરીને મરે.

બડે ધર પડે, પથ્થર ઘો ઘો મરે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બડે બડેકુ દુખ હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારે સખ ન્યારે રહે, ગહે ચંદ્ર
ઔર સૂર. (અથવા) બડેકુ બોહત દુખ હએ, છોટેસે દુખ દૂર,
તારે સખ ન્યારે ભયે, રવિ, ચંદ્ર, ગહન ઘેરે ગયે. (અથવા) બડેકુ
દુખ બોહત હએ, છોટેસે દુખ દૂર, તારા મંડલ રહે ગયે, ઘેરે
ચંદ્ર ઔર સૂર. ૬૬૧૫

બડે બાપકે પૂત.

બડે ભાઈ સો બડે ભાઈ, ને છોટે ભાઈ સો સુખદાન અણા. (અથવા)

બડે તો થેહી, છોટે સુખદાન અણા!

બડેકી દોસ્તીમે' આધા મોહ કાલા.

Those that eat cherries with great persons, shall have
their eyes squirted out with the stones. (અંગ્રેજી કે.)

Amour de grands, ombre de buisson qui passe bientôt.^૧

(ફ્રેંચ કેહવત.)

Amicizia de' grandi vicinanza di leoni.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

૧. The friendship of great men is like the shadow of a bush soon gone. ૨. The friendship of the great is fraternity with lion.

Det er farligt at æde Kirsebær med store Herrer, de
kaste een Stenene i Hovedet.^૧ (દિનીશ કેહવત.)

બત્રીસ ગોદા ખાય, સારે બત્રીસ લક્ષણુ શિખે.

બત્રીસ તેલ નહિ કરે, તે બત્રીસ દાંત કરે.

૧૬૨૦

બત્રીસ ભાલા સારા, પણ બત્રીસ દાંત માદા.

An acute word cuts deeper than a sharp weapon.

A word hurts more than a wound. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Sanan cuchilladas, mas no malas palabras.^૨ (સ્પેનીશ કે.)

બત્રીસ દાંતકી ભાલા ખાલી નહિ નતી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બત્રીસ તો જલકર યુજ ગઈ, ઓર શમેઅદાન રેહ ગયા, બાદશાહ તો
મર ગયા, ઓર તખ્ત રેહ ગયા, ફત્તમ સરીખા પેહલવાન લડ
લડ કર મર ગયા, ઓર મૈદાન રેહ ગયા.

બદ ખુધયે, બાહના બિસ્વાર.

An ill paymaster never wants an excuse.

Idle folks lack no excuses.

If you want a pretence to whip a dog, it is enough to
say he ate up the frying-pan. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

A chi fa male, mai mancano sence.^૩ (ઇટાલ્યન કેહવત.)

Al que mal hace, nunca le falta achaque.^૪

Para azotar el perro, que se come el hierro.^૫ (સ્પેનીશ કે.)

Ao que faz mal, nunca lhe faltao achagues.^૬ (પો. કે.)

૧. It is dangerous to eat cherries with the great, they throw the stones at your head.

૨. Wounds from the knife are healed, but not those from the tongue.

૩. The wrong doer never lacks excuses.

૪. The wrong doer is never without a pretext.

૫. If you want to beat a dog, say he ate your iron.

૬. He that does ill never wants for excuses.

The lazy woman complained that her toe-rings pinched her. (તેલુગુ કેહવત.૧)

حيلة جو را بهانه بسيار

(ફારસી કેહવતો.) خوی بد را بهانه بسیار

બદ સીકલ પાપ પછાડે.

બદી કરેગા સો પાવેગા, ને નેકી કરેગા સો આગે આવેગા. ૬૬૨૫

બધા ઘાટ ઘડ્યા, ને તીલીએ આવીને અડ્યા.

બધા દરમાંથી લેવટા નહિ મલે.

He that bites on every weed may light on poison.

All that breed in the mud are not eels. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Put your hand i' the creel, an' tak out an adder or an eel. (રફાય કેહવત.)

Digging for a worm, up rose a snake. (અંગ્રાફી કેહવત.૨)

(ફારસી કેહવત.) اگر بشکار شغال بروی سامان شیر کن

صیاد نه هر بار شکاری ببرد — باشد که یکی روز

پایش بدرد (શેખ સાઅદી.)

બધા પાલખીએ બેસે, ત્યારે હંચકે કોણ ?

All men can't be masters. (અંગ્રેજ કેહવત.)

બધી અક્કલ ખરચી દેવી.

He shews all his wit at once. (અંગ્રેજ કેહવત.)

બધું ગામ ઘોરે, ત્યારે ઘેલી ઘેંસ ઓરે.

૬૬૩૦

બધામાંજ મુકું મારે (એવું માણસ.)

He will have a finger in every pie. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Er stecht seine Nase in alles. (જરમન કેહવત.)

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 88.

૨. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 6.

૩. He sticks his nose in everything.

બનિયા ચોરે પળી પળી, ને રામ ઉઠાવે કુખ્યા. (અથવા) બનિયા
તોલે પળી પળી, ને રામ ઉઠાવે કુખ્યા ભરી. (અથવા) બનિયા
સાચે પળી પળી, ને રામ લડાવે કુખ્યા. (અથવા) બનિયા લડાવે
પળી પળી, ને અલ્લા લડાવે કહડા. ૬૬૩૫

What the good wife spares, the cat eats. (અંગ્રેજી કેહવત.)
જેલહા બટારે નરી નરી, ખોદા મીયાં લેસ એકે ઘેરી.^૧

સાહુ બટારે કોડી કોડી, રામ બટારે કુખ્યા. (ખિહાર કેહવતો.૨)
બનિયા તોલતાહી નહિ, કહે પુરા તોલ.

બનિયાં દે ના પૂરા તોલ. (ખિહાર કેહવત.૩)
બનિયા શીર શીર ગુડ નહિ દેવે.
બનિયાકે તરાણુ, ચોર બનિયાકે માપ, બનિયાકે સામાન, ચોર
બનિયાકે લાભ.

બનિયાને બકરી મારી, મચે કાયકુ કહું ?
બને તો કોઈના થઈ રહીએ, નહિ તો કોઈને કરી લઈએ. ૬૬૪૦

(ફારસી કેહવત.) زمان با تو نسازد تو با زمان ساز
બક્ષા સો નક્ષા, ચોર વા સો ધા.
બખા વિનાનો બાજ'દો.
બમ ગોધો, ને ચપટી ચણા.
બમનકી ગધ બછરી, રાવણુકી ગધ લંક, દોનો દુખ સમાન હએ,
યે રાજ ચો રંક.

બરછી ખોવાય, ને ગોલામાં જુઓ. ૬૬૪૫
બરછી તો અંધી હએ, લેકીન તુમતો અંધે નહિ હો ?
બ્રાહ્મણ કહી છુટે, ને બલદ વહી છુટે.
બ્રાહ્મણ કહે તે ક્યે, પણ કરે તે ન ક્યે.^૪

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 134. ૨. Ibid, p. 6.

૩. Ibid, p. 49.

૪. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૧૨૦૫, સરે ૧૦૮—૯.

આહાણુ કીધા જમવા, ને ભવાયા કીધા રમવા, કોલી કીધા લુટવા,
ને રાંડીરાંડ કીધી કુટવા.

Pfaffenkzuechte essen mit Schweisz, von Arbiet
werden sie nicht heisz. ૧ (જરમન કેહવત.)

God knows right and wrong ; the Brahman knows dāl
and rice. (તેલુગુ કેહવત.૨)

આહાણુ ખાઈને પેટ પ'પાલે, ને જોગી ખાઈને માથું પ'પાલે. ૬૬૫૦

આહાણુ ઘેર ખાય ને ઝેહર ખાય બરાબર.

આહાણુ ન વાયો, તો કણેક વારી.

આહાણુ નીવારા, ને કણવારા.

આહાણુ પાસે સાંપ મરાવવો. ૩

To save her own hand from being burnt, she stirred up
the food with the hand of her fellow wife's child.

(તેલુગુ કેહવત.૪)

આહાણુ ભાઈ દેડકાની પાંચ્છેરી. ૬૬૫૫

આહાણુ ભાઈ માંગે, ને મગવે.

આહાણુ ભાઈની જુદી થોડી, ભેંસ વેચીને લીધી થોડી, ભેંસની ગાં—

માં પેહું સાવ, થોડી તારો ધણી મરે, ધીમે ધીમે ચાલ.

આહાણુ ભીંત, ને નદી ચોરડો.

આહાણુ મલે ત્યાં મુઘી દીકરાના સમ કોણુ ખાય?

આહાણુ વટલે તો તરકમાંથી જાય? ૬૬૬૦

આહાણુની જાન લુટાય, કાંઈ ગરાસીયાની જાન લુટાય?

૧. Priestly knaves sweat hard at their meat, but never at work get into a heat.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 180.

૩. જુઝ્યા કેહવત નાં ૫૭૩૦, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સંદે ૫૨૨.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 177.

આહાણુનું ખાધે જાય.

આહાણુનું ગયું લાડવે, ને કુંભારનું ગયું ઘાડવે.

આહાણુનું રાંધેલું આહાણુ ખાય, કે આહાણુની ભેંસ ખાય ?

આહાણુને ઘેર ખાવું ને ઝેહર ખાવું ખરાખર.

૬૬૬૫

આહાણુને ઘેર વરો, ને કુતરાનો મરો.

આહાણુને સાં કાંધ નખોદ છે ?

આહાણુને મન ગાય, પણ આખલાને મન ગાય ?

આહાણુને લાડુ મલ્યા એટલે બધું મલ્યું.

આહાણુને વચને, ને વિખણુને પ્રસાદે.

૬૬૭૦

આહાણુનો છોકરો ભીખ માગે, ને વાણિયો હાથ તે વણજ કરે.

આહાણુનો દીકરો ભીખ માગીને ખાય.

આહાણુનો વરો, ત્યાં કુતરાનો મરો.

આહાણુવાયું ગામ, ને બગવાયું ઢોર (સરખાં.)

ખરાખરીસે કીજ્યે વિવાહ, વાદ, ઓર પ્રીત.

૬૬૭૫

God grant me to contend with those that understand me. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Legen gaaner bedst med Jævnliges.^૧ (દિનીશ કેહવત.)

Without washing nothing is whitened, equals can only associate with equals.^૨

ખરાખરીઆથી ખાથ ભીડવી.

બલ, આહાણુ, ને બાળ, એ ત્રણના વિવાહ કાળ, જૈરી, બીલાડી, ને બલા, એ ત્રણને વિવાહ ભલા.

બલદ માતો તો ખેડુ ખાતો.

બલદિયા પેહલી ગુણ કુદે નહિ.

૧. It is best to play with equals.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 1.

બહાં, કુતાં, ને બાહમણાં, સાંદાં, ને સુતારાં, આયપદ થોડું ને વેર
ધણું, ને છદાં ચુનારાં. ૬૬૮૦

બામ્હન, દુકુદ લાંટ, બતી બતી ખાંટ. (ખિહાર કેહવત.)

બહમન અતરંગ.

બહાર ફરે ગોકુલભાઈ, ને ઘરમાં ફરે મંગલભાઈ.

બહાર બકરી, ને ઘરમાં વાઘ.

An Argus at home, a mole abroad. (અંગ્રેજ કેહવત.)

In casa, Argo ; di fuori, talpa.^૨ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

ચુલ વટે ચકર. (કચ્છી કેહવત.)

બહાર બગાઈ, ને ઘેરમાં લગાઈ.

બહાર બોલે દોકડાં, તો ઘેર બોલે છોકરાં.^૩ ૬૬૮૫

Ce que l'enfant oit au foyer est bientôt connu jusqu'an
monstier.^૪ (ફ્રેંચ કેહવત.)

બહાર મિયાં અમે તમે, ઘરમે ચુવે પકે. (અથવા) બહાર મિયાં
તબ ઘરમે ચુવે શીરે, ઘરકા ઠીકાણા નહિ, બહાર પુવે મીલે.

બહાર લાખનો, ને ઘરમાં કાખનો.

બહારકોટ^૫ ને હુચ્છાં લોક, કોટ^૫ ને દહીનો ગોટ, થોભીતલાવ^૫ ને મિઠો
પલાવ, ચરનીવાડી^૫ ને કુલની બલી, કરેલવાડી^૫ ને બેહસ્તની વાડી.

બહારથી ચોક પુર્યા કરવા.

ચાને, માત્ર બહારથીજ સાડાં સાડાં બોલ્યા કરવું.

બહારની ડોસીને બાળવા બપ, ને ઘરની ડોસીને કુતરા ખાય. ૬૬૮૦

બહારનો બહાર, ને અંદરનો અંદર.

બહુ તાંતણે બળિયું. (અથવા) બહુ તાંતર બળિયું.

૧. Christian's *Behar Proverbs*, p. 112. ૨. Argus at home, and mole abroad. ૩. જુઓ કેહવત નાં ૨૩૪૭, સદે ૨૨૨. ૪. What the child hears at the fireside is soon known at the parish church.

૫. મુંબઈ શહેરમાં આવેલા પારસીઓની વસ્તીવાલા જુદા જુદા લતાઓ. કેહવત મધેનો એસારો પારસીઓ વિષે છે.

બહુ દોડે, તે બહુ થાકે.

બહુ ખીલે, તેને બહુ ખાય.

બહુ બોલ તે ખાંડો.

૬૬૮૫

બહુ રણીયાને રણ નહિ, ને બહુ દુખ્યાને દુખ નહિ.

બળ એવું હૈયું નહિ.

બળ કરતાં કળ ચહડે.

L'adresse surmonte la force.^૧

Mieux vaut engin que force.^૨ (ફ્રંચ કેહવતો.)

બળ કરતાં બુદ્ધિ આગલી, જે ઉપજે તતકાલ, વાંદર, સિંહ વગેરેએ
એકલડે શિયાલ.

બળ થોડું, ને ગર્જે ધણું, રહેછે હામ સરદ, સૌથી કરડે ચોગણો,
મચ્છર બડો મરદ.

૬૭૦૦

બળથી નહિ થાય તે કળથી થાય.

What can't be done by might may be done by sleight.

Secret mines may take the town, when open battery
cannot. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

If I canna do't by might I'll do't by slight. (સ્કોટ કેહવત.)

Was der Löwe nicht kzann, das kzann der Fuchs.^૩ (જ. કે.)

Lo que la fuerza no puede, ingenio lo vince.^૪ (સ્પેનીશ કે.)

Can that which may be realized by cunning be
obtained by force? (તામીલ કેહવત.)

उपायेनहि यच्छक्यं नतच्छक्यं पराक्रमैः^૬ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

૧. Policy goes beyond strength.

૨. Contrivance is better than force.

૩. What the lion cannot, the fox can.

૪. What force cannot do ingenuity may.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 123.

૬. That which is possible by stratagem is not possible by valour.

બળતા પોરા કાઢવા.

બળતું ઘર કૃષ્ણાર્પણ.

બળતું ઘેર ભાડે લીએ તેનાં કાંઈ ભાડાં હપજો?

બળતું ઘેર ભાડે લેવું. (અથવા) બળતું ઘેર કોણ ભાડે લેય? ૬૭૦૫

જઝત ઘર માઘ્યાને કોણ ઘેતો? (મરાઠી કેહવત.)

બળતાં ઘેરનો વાંસો. (અથવા) બળતાં ઘેરનું લાકડું. (અથવા) બળતાં ઘેરનો વાંસો, ને નાહસતા ચોરની કોઝી.

From a bad paymaster get what you can. (અંગ્રેજી કે.)

D'une vache perdue c'est quelque chose de reconvrer la queue, ne fût-ce que pour faire un tirouer à son huis.^૧ (ફ્રેન્ચ કેહવત.)

Like pulling the rafters out of a burning house. (તે. કે.^૨)

Whatever is snatched from a burning house is an advantage. (તામીલ કેહવત.^૩)

از خانه سوخته هر چه بر آید سود است (ફારસી કે.)

જઝતે ઘરના પડતા વાંસા. (મરાઠી કેહવત.)

આગ લગતે કોંપડે બે નિકલે સો લાભ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બળતાં ઘેરમાં દાંડો, જે અચ્ચો તે ખરો.

બળતાંને આળવું.

બળતાંમાં ધી, ને વાવેલાંમાં બી.

બળતાંમાં ધી હોમવું.

૬૭૧૦

બળતાંમાં વારી.

બળતાંમાંથી બુધ્ધુ, તે આપણા બાપનું.

૧. When a cow is lost it is something to recover its tail, were it only to make a handle for one's door.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 47.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 555.

બળિયા સાથે બાથ ન ભીડવી. (અથવા) બળિયાથી બાથ ભીડવી?

બળિયાના (અથવા, બળવાનના) બે ભાગ.

બળિયાના બે બલદીએ ત્રણ હજાર ફરે.

૬૭૧૫

બબ્બુ ગામ બારડોલી, મુબુ ગામ મહુવા, બલે બલે કોઠદે ગયા,

તો આધા દુધ ને પહુવા.

બબ્બુ બેહનલીતું છયતર, રામભાઈ ફરવીને પાવડી બાંધ.

બજેવ તાહરા બળિયા, ને સુખડીએ ઢળીયા.

બજેવે બારમું.

બાઇ અમરી, તો ગાં— વલગી ભમરી.

૬૭૨૦

બાઇ કથ્યાણી બોળલે ધાણી, તોકે પેલે ઘેર બ.

બાઇ તેરા ઘરકા દો વડા.

બાઇ બાઇ ઈદર આવ, બાબુ બાબુ ભાગ જાઓ.

બાઇ બાઇ ઇસકે ઘર.

બાઇ બોરાં, ને સરગવા.

૬૭૨૫

બાઇ મોહનાં ભારે, ને ગામના લોક કાછડીછુટા.

બાઇજી! કરતાં આવ્યાં તેમ કરો, ને છાસની દોણી ભરો.^૧

Chacun son métier, et les vaches seront bien gardées.^૨

(ફ્રેંચ કેહવત.)

બાઇજી મુવાં આપડાં, ને ઘર થયાં આપણાં.

સાસુ ગેલી ઠીક કાલેં ઘર દાર હાતીં આલેં. (મરાઠી કેહવત.)

બાઇને જોઇએ બાર શેર, ને ભાઇ તો રલે ચાર શેર.

Store Herrer ville have meget, og fattigt Folk kan

lidet give.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

૧. જુઓ કેહવત નાં ૧૦૭૨, તથા કેહવત નાં ૧૦૭૦, અને તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર્કે ૬૩—૬૪. ૨. Let every one mind his own business, and the cows will be well tended.

૩. Great lords will have much, and poor folk can give but little.

બાઈને કોઈ ક્ષેય નહિ, ને બાઈને કોઈ દેય નહિ. ૬૭૩૦
બાઈનાં કુલ (અથવા, ગીત) બાઈને, ને શોભા માહરા ભાઈને.
બાધ નહિ દેખા, તો દેખ બલાગ; ચોર નહિ દેખા, તો દેખ સોનારા;
ભૂત નહિ દેખા, તો દેખ ભરવાગ.

બાળ પરની ચપટી, ને સાવરણી પરનો કચરો.
પારસી ચોરતોમાં વહરાય થતાં તુચ્છકારમાં એમ બોલાયછે.
બાળરી કહે માહરું ઉચું જાડ, ને માહરે માથે ટોપી, માહરા ગણુ
ક્યારે જણાય, કે ખાય દુધ ને રોટી.
બાળરી કહે હું બલિહારી, લાંબાં લાંબાં પાન, ઘોડા ખાય તો ગઢ
ચલડે, બુદ્ધા થાય વ્યુવાન. ૬૭૩૫

બાળરી બળરમાં ને તાવડી તાનાંવાનાં કરે.

બાળરી બરતે,^૧ ને દોઢરી કરતે.^૨

બાળરી બેડે, ને બી લઈને તેડે.

બાઝે તેને દાઝે.

બાડા ગામમાં બે બારસો. ૬૭૪૦

બાડામાં બોંહતેર ગુણુ.

બાડી, ને બોંહતેર લખખણુવાલી.

બાત બાતમેં ભાંત હએ, ચોર ભાંત ભાંતડી બાત, એક બાત ગઝ
દેતે હએ, એક બાત ગઝ લાત.

બાદશાહને ફકીરી આવળે, પણ ફકીરને બાદશાહી ન આવશે.

Il n'est orgueil que de pauvre enrichi.^૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

બાતુ લાખ માલવો. ૬૭૪૫

બાપ આગલ બોક્ક; ને જંગમાં સિંહ.

બાપ કરતાં દીકરા વધે.

૧. બળતે.

૨. કળતે.

૩. There is no pride like that of a beggar grown rich.

આપ કરતાં બેટા વડા, ને સસરા કરતાં જમાઈ વડા.

આપ કરતાં બેટા સવાઈ.

આપસે બેટ સવાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

આપ કેહું કે સસરા, કેડે મોતીનો કસરો.^૧

૬૭૫૦

આપ તે આપ, ને માય તે માય, આપથી સરે તો માયને રડે કાંય?

A mother is a divinity, a father a treasure. (તેલુગુ કે.૨)

આપ તેવા બેટા, ને વડ તેવા તેટા.

Such a father, such a son.

Like father, like son. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Patris est filius.^૩ (લેતીન કેહવત.)

Wie der Aekzer, so die Rüben ; wie der Vater so die
Büben.^૪ (જરમન કેહવત.)

Qual o pai, tal o filho.^૫ (પોરચુગીઝ કેહવત.)

Shol seed is like shol. (કાશમીરી કેહવત.૬)

Is he not the son of that father?^૭

Will the plant differ from the seed? (તેલુગુ કેહવતો.૮)

Dragons give birth to dragons, and phoenixes hatch
phoenixes. (ચીનાઈ કેહવત.૯)

Bad pupil, bad teacher; bad children, bad parents.^{૧૦}

यथा पिता तथा पुत्रः^{૧૧} ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

૧. કસરો. ૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 184.

૩. He is father's son.

૪. As the field, so the crops; as the father, so the sons.

૫. Like father, like son.

૬. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 193. ૭. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 31.

૮. Ibid, p. 342. ૯. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 359.

૧૦. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 10.

૧૧. As the father, so the son. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 449.

માં શુન બાહ, પીતા શુન ઘોર, નાહીં કુહ તો ચોરો ઘોર.^૧

બાપ કે પૂત, સિપાહી કે ચોરા, નાંતો ચોરમ ચોરા. (બિ. કેહવતો.૨)

ماز نزاید جز مار سپی

કંદમ از کندم بر رویه جوز جو (કારસી કેહવતો.)

عاقبت گر گزاید و گرگ شود (શેખ સાઅદી.)

બાપ વેસે બેટ, મા વેસી બેટી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

जसा बाप तसा लैक. (મરાઠી કેહવત.)

બાપ દીકરાને ચોર ઠેરવે.

બાપ દીવાનો, મા દીવાની, બહરી માહરી તુલન બવાની.

બાપ દેખાડ, કે શ્રાધ સાર.

૬૭૫૫

બાપ દિખા યા ચોર બતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાપ ને દીકરા એક, ને પાપટ બેદા સેક.

બાપ બરા કે બેટા ?

બાપ બનિયા, ચોર પુત નવાબ.

બાપ મરે, ને દીકરો ઘોડે ચહડે.

બાપ મરે, ને દીકરો પરણે.

૬૭૬૦

બાપ મરેગે, બેલ બોઈગે.

બાપ મરેગે, બેલ બાતેગે.

If you live until I die, I'll get you married. (તેલુગુ કે.૩)

બાપ સુવા, ને બેટા હુવા.

બાપ લાખ આલીસનાન દીકરા તો!

બાપ લાખ આલીસના, ને દીકરા બ્યાનમાં હુખી ગયા.

૬૭૬૫

The father acquires wealth, the son destroys it.^૪

Although born of a father possessed of a thousand
palmyra trees, he has not a fibre with which to
pick his teeth. (તામીલ કેહવતો.૫)

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 224. ૨. Ibid, p. 56.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 152.

૪. Percival's Tamil Proverbs, p. 230. ૫. Ibid, p. 76.

આપ લાખ છપ્પનના ખાવીંદ, ને દીકરા બ્યાજમાં હુબે, પણ ખંદા પોતાનાં અપલક્ષણ કદી ન ભૂલે.

આપ લાવે તે મા.

If the father marries a potter-woman she is the mother. (કાશમીરી કેહવત.૧)

આપ હજાર ચાલીસના ખાવીંદ, ને દીકરા બ્યાજમાં હુબ્યા.

આપડી આપડી સૌ કરે, પણ કાપડી કોઇ ન કરે, (અથવા, સીવે.)

આપદાદે ખાધાં નહિ પાન, ને પાન ખાતાં ગીયા પ્રાણ. ૬૭૭૦

આપના માર્યાની ને વરસાદના બીજબ્યાની રાવરાની નહિ.

दादल्यानें मारलें व पावसानें झोडलें दाद ना फिराई ? (મરાડી કેહવત.)

આપની કુછ, ને સગપણ ગીયું વહી.

આપની બૈયર પાણી પા, ને મા પાણી પા, (એ બે બોલમાં કેટલો ફેર ?)

આપતું ઢાંકણ બેટડો, ને ધરતું ઢાંકણ નાર.

આપતું બારમું, ને પડોસીતું ઘર, ફરી મલતું નથી. ૬૭૭૫

આપતું બારમું, ને બૈરીની (અથવા, પેટની) અધરણી, ફરી ફરીને આવતાં નથી.

આપને આપ નહિ કહું તો પડોસીને કાકો કેહવાનો?

बापाला बाप म्हणेना तर चुलत्याला काका कोण म्हणतो ? (મ. કે.)

આપને બોખારાં વાગે, ને દીકરીને બેઈએ ધરચોલાં.

આપનો કુવો હોય માટે હુબી મરાય નહિ. (અથવા) આપના કુવામાં શું બુડી મરાય?

Will you drown yourself in the well because your father dug it ? (તેલુગુ કેહવત.૨)

Will you hang yourself upon the tree because your father planted it ? (કેનેરીસ કેહવત.૩)

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 144. ૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 173.

૩. Proverbs from East and West, p. 19.

આપનાં રાજમાં નહિ સમાય, ને માએના જોલામાં (અથવા, રેંહટિયામાં)
સમાય. ૬૭૮૦

Father is a *torol*, and mother is a nest. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)
આપલા વનાનું થવું.

આપલા વનાનો દીકરો તે દીવાલીયો.

આપા આપા! ઝાંપો ઢાંકું, તોકે' દીકરા ઝાંપો શું કરવા ઢાંકે, માહફે
હેયું ઝાંપા કરતાં મજાનું (અથવા, ઝાંપા જેવું) છે.

આપા આપા! બાજરી, બાજરીએ બડબંગ, જે નર ખાતા ધુલરાં,
તેની પાધડીએ લવંગ.

આપાની લાડકી, ને ગલે કુતરાંની હાડકી. ૬૭૮૫

આપે નહિ મારી પીંદરી, (અથવા બોકરી,) ને બેઠા તીરંદાજ.

આપ ન મારી પીંદરી, બેઠા તીરઅનદાજ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)
આપો બાજરિયાં.

આખુડા ભાઈ દરવેશી બન લે.

આયડી આગલ સાચું નહિ જોલ્યે, બારણે બોરડી નહિ રોપ્યે,
અધીરાના રૂપિયા નહિ લઈએ, ને સિપાહીની દોસ્તી નહિ કર્યે.

આયડી જોય લાવતો, ને માય જોય આવતો. ૬૭૮૦

Come but come stooping. (અંગ્રેજી કેહવત.)

At the time of earning and bringing, a wife's friend
you are ; but when you are tired and weary, a
mother's son you are. (કાશ્મીરી કેહવત. ૨)

The mother will look at his belly, the wife at his
back. (તેલુગુ કેહવત. ૩)

આયડી નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય.

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 144. ૨. Ibid, p. 12.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 181.

આયડી બગડી તેનો ભવ બગડ્યો.^૧

આયડીનાં પેટમાં છોકરું રહે, પણ વાત નહિ રહે.

Une femme ne cèle que ce qu'elle ne sait pas.^૨ (ફ્રંચ કે.)

Ein Weib verschweigt nur, was sie nicht weisz.^૩ (જ. કે.)

A la muger y á la picaza, lo que dirias en la plaza.^૪

(સ્પેનીશ કેહવત.)

બાર કારભારી, ને તેર ચોધરી.

બાર કોહરાં, ને તેર દરવાજા, (અથવા, તેર લાગા, તેરની રીત.) ૬૭૯૫

Dreizehn Nonnen, vierzehn Kinder.^૫ (જરમન કેહવત.)

બારે બાટ, અઠારે પીન્ડી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાર ખાલી ગયો.

ચાને, ધારેલી નેમ પાર પડી નહિ.

બાર ગયે બારા, ને ધર બેઠાં અઠારા.

બાર ગાઉએ બોલી બદલાય.

As countries differ, their languages differ also. (તા. કે.૬)

બાર ગાઉએ બોલી બદલે, તરવર બદલે શાખા, ધડપણમાં (અથવા, જાતે દાહડે) કેશ બદલે, પણ લખણ ન બદલે લાખા.

Crooked by nature is never made straight by education.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

Setzt einen Frosch auf goldenen Stuhl, er hüpfst doch

wieder in den Pfuhl.^૭ (જરમન કેહવત.)

Muda el lobo los dientes y no los mientes.^૮ (સ્પેનીશ કે.)

૧. જુઓ કેહવત નાં ૩૨૬૨, સર્કે ૩૦૬.

૨. A woman conceals only what she does not know.

૩. A woman keeps secret only what she does not know.

૪. To a woman and a magpie tell your secrets in the market-place.

૫. Thirteen nuns, fourteen children.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 371.

૭. Though you seat the frog on a golden stool, he'll soon jump off again into the pool.

૮. The wolf changes his teeth but not his disposition.

The wolf changes his hair, but yet remains the wolf. (રશ્યન કેહવત.૧)

When they seated the dog in a palanquin, it saw filth and jumped down and ran to it. (તેલુગુ કેહવત.૨)

Although you take a reptile and place it on a cushion, it will seek a heap of dried leaves. (તામીલ કેહવત.૩)

Weather varies every hundred miles. (ચીનાઈ કેહવત.૪)

Even if you give milk to a young snake, will it leave off its habit of creeping under the hedge? (બદ્ધ કેહવત.૫)

આર તો બાલ ગોપાલમાં ગીયાં, બાકી રેણાં તે કાંઈ ગીયાં? ૬૮૦૦

આર પુરભઈયા, ને તેર ચુહલા, (અથવા, ચોકા.)

બારા ભૈયા, ઔર તેરા ચોકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

આર બ્રાહ્મણે બકરીનું ભેર.

આર બાપની વેળ.

આર બાયડીએ બગલાનું ભેર.

આર બારની બે, ને કાઢને નો કેહ.

૬૮૦૫

આર બોલાવણુ બેસણું, બીડું ને બહુ માન, જે ધર પાંચ બખ્યા નહિ, (અથવા, આદરભાવ નહિ) તે ધર બાણ મસાણુ.

Welcome is the best cheer. (અંગ્રેજ કેહવત.)

In hospitality it is the spirit that is the chief thing. (ચીક કે.)

A kind reception is better than a feast. (તેલુગુ કેહવત.૬)

આર બંગાલી મહે, તો એક બોકરાંનો કાન નહિ કાપે.

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 32.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 115.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 17.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 425.

૫. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 4.

૬. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 14.

આર ભાંછને આરસાખ કરવી.

આર મણુ તેલે અંધારં.

આર મણુનું કાલીંગડું, ને તેર મણુનું બી.

૬૮૧૦

આર મહિને ખમણા.

આર મામાની ભાણેજ.

આર વરસની કન્યા તેસે સાઠ વરસના પડ્યા.^૧

Is a girl of five fit to be the wife to a man of fifty ? (તા. કે. ૨)

આર વરસની કન્યા, ને જે છોકરાંની મા બેઈએ, (તે ક્યાંથી મલે ?)

આર વરસે બગલી પા—.

૬૮૧૫

આર વરસે ખમણા, ને સો વરસે સવાયું.

આર વરસે આવો બોલ્યો, તારે કહે બચ્ચા કાળ પડેગી.

આર વરસે આવો બોલ્યો કે તેરા નખોદ બાઈઆ.

આર વરસે દીકરો બોલ્યો કે બાવા મહને બપરડું.

Habló el buey y dijo Mu. (સ્વેનીશ કેહવત.)

The calf lowed after twelve years in the milkman's house. (કાશમીરી કેહવત. ૪)

આર વરસે વિવાહ, તે હૈયે હોરો.

૬૮૨૦

આર વાગવા.

બારા વાજલે. (મરાઠી કેહવત.)

આર હાથનું ચીભડું, ને તેર હાથનું બી.^૫

It is said that a span-long bird has a enbit-long tail. (તા. કે. ૬)

એક હાથકે કટ્ટરી, નવ હાથકે બીયા. (બિહાર કેહવત. ૭)

બારા હાત કાકઢી વ તેરા હાત વી. (મરાઠી કેહવત.)

૧. પરણ્યા. ૨. Percival's Tamil Proverbs, p. 170.

૩. The ox spoke and said "Moo."

૪. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 72. ૫. જુઆ કેહવત નાં ૧૯૧૪, સરે ૧૭૮.

૬. Percival's Tamil Proverbs, p. 298.

૭. Christian's Behar Proverbs, p. 55.

ખારણે એસવું.

યાને, તગાદો કરવો.

ખારા ગાંવકા ચોધરી, ઝોર તેરા ગાંવકા રાવ, અપને ખપમેં નહિ
આવે, તો મન માને વાંહ જાવ.

ખારા ખરસ દિલ્લીમે રહ્યા, લેકીન દિલ્લીકી ગાં—ખી ખખર નહિ. ૬૮૨૫

ખારા ખરસ દિલ્લેમે રહ્યા, ઝોર ભાડલુંબકા કિસમ ન પાયા.

ખારા બેલાયે, ને બત્તીસ આયે, દેખો ઘરકી રીતાં, બાહરકે આકર
ખા ગયે, ઝોર ઘરકી ગાવે ગીતાં.

ખારાસેં ચુવા મારકે બીલ્લી હજકુ ચલી.

ખારે દાહડા કાંઈ સરખા જાયછ? (અથવા) ખારે દાહડા કોઈના સરખા
ગયા નથી.

ખારે દાહડા દીવાલી, ને સિર ચોપડે તેહવાર. ૬૮૩૦

ખારે ભાગળ મોકલી.

યાને, સઘલે, કોઈપણ રસ્તે, જવાની છુટી.

ખારે રાશીકા ભલા.

ખારે વરસે ગોદાવરી.

ખારૈયાનાં ખારેવાટ.

ખારોટનું ખેતર, ને પટેલનું વાવેતર. ૬૮૩૫

ખાલ હિલા થવા.

(દારસી કેહવત.) سو در بدنش راست شد

ખાલ, જીવકા કાળ, જડ મૂલસે તાળ.

ખાવટો કહે હું જીણો દાણો, દેખંતી તો રધ, ખાર મહીના મહને
ખાય, તો ખોખા જાય સહી.

ખાવડી ચસકી, (અથવા, ચસકવી.)

ખાવળીએ ખાય ભયે, ચંદનની ગરજ ન સરે. ૬૮૪૦

ખાવા ગાયો બોત થઇ, તોકે' દુધ પીએંગે.

બાવા આદમના જમાનાનું.

As old as the hills. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Of the days of Nawab Sa'adatullah Khan's grand-mother. (તેલુગુ કેહવત.^૧)

બાવા ગાયો મરી ગઇ, તોકે' ગોખલગધી મડી.

બાવા ચેલા બોત, તોકે' છુખે મરતે ભાગ જાયગે.

બાવા ચેલા બોત હુવે, તોકે' મંગ ખાઓ.

૬૮૪૫

બાવા જશ્વીરામ ! તોકે' તુમારા ધરકા સીધા.

બાવા નાહે ને તાપે.

બાવા બદ્રીનાથ, કે ખીજા ભગતડાં.

બાવા બેઠા જપે, ને જે આવે તે ખપે.

All is fish that comes to his net. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Salga pez, ó salga rana, á la capacha.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) هرچه آید پیش نگزارد درویش

બાવા મહને પરણાવો.

૬૮૫૦

O father, let me be married this moment. (કાશ્મીરી કે.૩)

બાવાજી નમો નારાયણ ! તોકે' તેરેજ ધર ધામા. (અથવા) બાવાજી

સીતારામ ! તોકે' તારે ઘેર ધામ.

બાવાજી, ને બગલમાં લંગોટી.

બાવાજી ! મુરગી એકી તાંગકી થી.

The hare he caught had only three legs. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

The hare my younger brother caught, has only three legs. (તામીલ કેહવત.^૫)

બકરી (યા, સસે) કી તીન હી ટાંગ થી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 219.

૨. Come fish, come frog, all goes into the basket.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,

p. 22. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 187.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 335.

ખાવાના ચાંદે ચાંદ.

ખાવો આવવે બંલદ દુઝે નહિ.

૬૮૫૫

ખાવો ઉઠો બગલમાં હાથ.

ખાવો નાચ્યો ત્યારે બોદલી પણ નાચી, (અથવા, ઘોડીએ નાચી.)

ખાસી રહે, ન કુત્તા ખાય.

ખાહને બુધવાર.

ખાહમણુ, ખાહમણુ, જમવાતું લો, તોફે' જમવાતું ને સીધું સાથે. ૬૮૬૦

ખાહર બડાઇ, ને ઘેરમાં લડાઇ.

ખાહરથી ચોક પુર્યા કરવા.

યાને, માત્ર ખાહરથીજ સાડું સાડું બોલ્યા કરવું.

ખાહેર મિયાં અમે તમે, ઘરમે ચુવે પકે.

In the house a buzzing of flies, outside the hum of
palanquin bearers.^૧

Should a man strut who lives on bran ? (તેહુશુ કેહવતો. ૨)

He speaks like a king, but his house is not fit for a
bird's nest.^૩

ખાહર લમ્બી લમ્બી વાત, ઘરે કોદઈકે લાત. (ખિહાર કેહવત. ૪)

ખાળ હસે, ને વાળ ખસે.

ખાળક રામનાં લગન, મચી રહ્યો જગન.

૬૮૬૫

ખાળકથી શી ખાકરી ?

ખાળકતું બળ રડવું.

ખાળપણ નિંદમાં સોયા, ને જીવાની ખેલમાં ખોયા, ને બુધાપા જે
કર રહ્યા.

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 43. ૨. *Ibid* p. 185.

૩. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 34.

બાળવા જાય તેજ બળી આવે.

બાળવા જાય તે કાંઈ બળે? (અથવા) બાળવાં જાય તે બળે નહિ. ૬૮૭૦

બાળા, તેને શા દકાળા?

બાળાજી બેહારી રામ, ને ચરણુ તુમારે રામ.

બાળાસે બેલ નહિ, ને બડેસે વેર નહિ.

બિન બોલાએ એહમક, લે દોડે શેહનક.

બિના બસીલે ચાકરી, બિના હાલકો જવાન, એ દોનો શીકા લગે,
જ્યુ કયે બિન પાન. ૬૮૭૫

બી તેવાં ફલ.

બી બમણું, ને આવટી દોઢી.

બીછુકા મંતર ન જાણે, સાંપકે બિલમે હાય ગણે.

બીછી કે મન્તર નાં જાની, સાંપકે બિલમે હાય ગણી. (બિ. કે. ૧)

બીજ વરની મહાસુખ પામશે.

બીજલ્યા! રે બીજલ્યા! તાહરાં કરમમાં હોજરી, તે બોટાં કાંઈથી
ખાય? ૬૮૮૦

Gnaw the bone which is fallen to thy lot. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Hvo der er født til Pending, bliver aldrig Dalers Herre.^૨

Hvo der ei kan faae Flæsket, faaer at nøies med Kaalen.^૩ (દિનીશ કેહવતો.)

If a man's fate is to have only eight-tenths of a pint of rice, though he traverse the country over, he cannot get a full pint. (ચીનાઈ કેહવત.^૪)

બીબી આવે જોરમાં, તે મિયાં જાય ધોરમાં.

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 44.

૨. He who was born to pennies, will never be master of dollars.

૩. He who can't get bacon, must be content with cabbage.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 112.

બીબી ખાવે, બાંદી ખાવે, તો પરકા મોટી કાંદ જાવે?

બીબી જાવ્યા ખરા, ને રાખી જાવ્યા ખોટા?

બીબી થયાં વર જોગ, ત્યારે મિયાં થયાં પોર જોગ.

બીબી જાગ્યે જાય, ને મિયાં દાદીયાં ખોલે.

૬૮૮૫

બીબી મરે તોબી દડવા, મિયાં મરે તોબી દડવા.

બીબી સજસે બાંદી, નદાસેબી બાંદી?

કોઈએક કલાંક મુસલમાની સૈયરા એક દિવસ નદીની કિનારાં તળાઈ ત્યાં લાગી. ત્યારે દુબી જવાની બીકે તેણીને માનતા પાણી કે ને સ્ત્રીસલામત કિનારે પુછું તો એ બકરાનો બેગ નદીને તાપરા. પણ મોટેક તળાવા પાણી ત્યારે તેણીને જોયું કે અને દુબવાની નથી. ત્યારે તેણીને પોતાની માનતા પર પાણી ફેરવ્યું, અને બોલી કે “એ બકરાનો એ છવ. અને માનદે માયેની એ જુના પણ એજ છવ, તેથી કિનારે પોંદજતાં માયેની એ જુ કાદળીને મારી નાખરા.” એવી રીતે ઠરાય કરવા પાણી તેણીના પગસર વચ્ચે પાણીનું જોરા તો વધતુંજ ચાલ્યું, અને તે મુસલમાની વધારે અને વધારે પરાણવા લાગી, તમા મદદને માટે પુચ્છા પાડવા લાગી. પણ કિનારે ઉભેલાં લોકોમાંથી કોઈપણ તેણીને બચાવવાની દિગ્ગમ કરી ચાલ્યું નહિ. આ ઉપરથી ત્યારે કોઈ સડની સાથે ફાવી એકને લાગે છકર આવશે ત્યારે આ કેદવત વપરાયશે.

બીબીનું બજે તે કા કોઈ જાણે, ને બાંદીનું બજે તે કોઈ નહિ જાણે.

બીલાડી ઉઠ સેઈ મઈ.

ઉઠ બિહ્યા લે મઈ, લાંછ લાંછ લે મઈ. (હિંદુસ્તાની કેદવત.)

બીલાડી મોત્ત પેદરે તો ઉદર પકડાય?

૬૮૮૦

A mitteden cat never was a good hunter.

The cat in gloves catches no mice. (અંગ્રેજ કેદવતો.)

Jamais chat emmitoullé ne prit souris.^૧ (ફ્રેંચ કેદવત.)

Gatta inguantata non prese mmi topo.^૨ (ઇટાલ્યન કેદવત.)

૧. A muffled cat never caught a mouse.

૨. A muffled cat is no good mouser.

ખીલાડી સુવાડવી.

યાને, કેઈનાં માંગતાં લેહણાં ઉપર પાણી ફેરવવું. લુચ્છાઈથી ખાઈ જવું.

ખીલાડીના ઘાંત કાંઈ ખીલાડીને લાગે નહિ.

The kick of the dam hurts not the colt. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Calcio di cavalla non fece mai male a poledro.^૧ (ઈ. કે.)

La coz de la yegua no hace mal al potro.^૨

Coces de yegua, amores para el rocín.^૩ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

O conce da egua nao faz mal ao potro.^૪

Conces de egua, amores para rocim.^૫ (પોર્ચુગીઝ કેહવતો.)

Chickens do not die from the hen's kick. (કાશમીરી કે.)^૬

No bones are broken by a mother's fist. (રશ્યન કેહવત.)^૭

ખીલાડીની તલબથી સીકું ન તુટે. (અથવા) ખીલાડીને કહે સીકું તુટનાર નથી.

મિનીને ચે હિકો ન હિને. (ફ્રેન્ચ કેહવત.)

ખીલાડીનું બચ્ચું સાત ઘેર ફરે.

ખીલાડીનું હસ્તું થાય, ને ઉંદરનો જીવ જાય.^૮

૬૮૯૫

Die Katzen Scherz, der Mäuse Tod.^૯ (જર્મન કેહવત.)

Kattens Leeg er Musens Död.^{૧૦} (દેનીશ કેહવત.)

Sport to the cat, death to the rat. (તેલુગુ કેહવત.)^{૧૧}

૧. The kick of a mare never hurt a colt.

૨. The mare's kick does not harm the colt.

૩. The mare's kicks are caresses to the horse.

૪. The mare's kick does not harm the colt.

૫. The mare's kicks are caresses to the colt.

૬. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 118. ૭. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 106.

૮. એને મલતી જુદી જુદી લાખાઓની બીજ કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૫૬૦, સદે ૪૪. ૯. What is sport to the cat is death to the mouse.

૧૦. What is play to the cat is death to the mouse.

૧૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 255.

The death-struggle of a rat is the sport of a cat. (તા. કે. ૧)
The cat's play is the rat's torment; the king's anger is
the subject's ruin.^૨

ચીરછ કે છવ બચ, લરિકન કે ખેલોનાં. (ખિહાર કેહવત.૩)

સવને મને સાવિયાં, કુતેને મન ખિલ. (કચ્છી કેહવત.)

ખીલાડીને આદુ નહિ જરે.

Can a dog ever retain *ghi*? (તેલુગુ કેહવત.૪)

કુતેકુ ધી નહિં પચતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ખીલાડીને ખીર પચે નહિ.

ખીલાડીને છીંક આવી.

ખીલાડીનો આગલો, ને ગધેડાંનો પાછલો પગ.

ખીલાડીનાં પેટમાં ખીર રહે, તો ખાચડીનાં પેટમાં વાત રહે. ૬૮૦૦

ખીલાડીનાં મોહમાં જોટું ગયું.

As irrecoverable as a lump of butter in a greyhound's
month. (અંગ્રેજી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) گوشت بدست گربه سپردن

ગીઠર રજે માંસ કે થાતી. (ખિહાર કેહવત.૫)

ચીલકે ઘરમે માસ.

ચુંદી કુતિયા જલેખીઓંકી રખવાલ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ખીલ્લી ખીલ્લી સાત વાર.

ખીલ્લી સહસતર ચુવા ખાકર હજકુ ચલી.

નવ સૈ ચૂહા ખાકે ખિલ્લી ચલી હજકો. (ખિહાર કેહવત.૬)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 154.

૨. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 24.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 48.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 25.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 69. ૬. *Ibid*, p. 2.

બીલાડી સુવાડવી.

ચાને, કોઈનાં માંગતાં લેહણાં ઉપર પાણી ફેરવવું. લુચ્છાઈથી ખાઈ જવું.

બીલાડીના ઘાંત કાંઈ બીલાડીને લાગે નહિ.

The kick of the dam hurts not the colt. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Calcio di cavalla non fece mai male a poledro.^૧ (ઈ. કે.)

La cox de la yegua no hace mal al potro.^૨

Coces de yegua, amores para el rocín.^૩ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

O conce da egon nao faz mal ao potro.^૪

Conces de egon, amores para rocim.^૫ (પોર્ટુગીઝ કેહવતો.)

Chickens do not die from the hen's kick. (કાશ્મીરી કે. ૬)

No bones are broken by a mother's fist. (રશ્યન કેહવત.)

બીલાડીની તલ્લખથી સીકું ન તુટે. (અથવા) બીલાડીને કહે સીકું તુટનાર નથી.

મિનીજે ચે છિકો ન છિજે. (કમ્બી કેહવત.)

બીલાડીનું બચ્ચું સાત ઘેર ફરે.

બીલાડીનું હસ્તું થાય, ને ઉંદરનો જીવ જાય.^૬

૬૮૯૫

Die Katzen Scherz, der Mäuse Tod.^૭ (જર્મન કેહવત.)

Kattens Leeg er Musens Död.^{૧૦} (દેનીશ કેહવત.)

Sport to the cat, death to the rat. (તેલુગુ કેહવત. ૧૧)

૧. The kick of a mare never hurt a colt.

૨. The mare's kick does not harm the colt.

૩. The mare's kicks are caresses to the horse.

૪. The mare's kick does not harm the colt.

૫. The mare's kicks are caresses to the colt.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 118. ૭. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 106.

૮. એને મક્કલી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતા માટે જુઓ કેહવત નાં ૫૬૦, સર્કે ૪૪. ૯. What is sport to the cat is death to the mouse.

૧૦. What is play to the cat is death to the mouse.

૧૧. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 255.

The death-struggle of a rat is the sport of a cat. (ગુ. ૩.૧)
The cat's play is the rat's torment; the king's anger is
the subject's ruin.²

મીઠા કે કપ મય, સમિત કે પેલાનાં (જિહાર કેદવન.૩)

સયમે મને સમિયાં, કુનેરે મને વિના. (મરણ કેદવન)

ખીસારીને આદુ નરિ કરે.

ખીસારીને આદુ નરિ કરે. (કેદવન.૪)

કુનેરે મને સમિયાં, કુનેરે મને વિના. (મરણ કેદવન)

ખીસારીને ખીર પને નરિ.

ખીસારીને ખીર પને નરિ.

ખીસારીનો આદુ, ને મરણનો પાડો પમ.

ખીસારીનાં પેટમાં ખીર રહે, ને બાયડીનાં પેટમાં વાત રહે. ૬૪૦૦

ખીસારીનાં મોઢમાં ભોટું મળું.

As irrecoverable as a lump of butter in a greyhound's
mouth. (કેદવન.૫)

(કેદવન.૫) گوشت بدست گویم سپرد

ખીસારી રજે માંસ કે પાની. (જિહાર કેદવન.૬)

ખીસારી પડેને માથા.

ખીસારી પડેને માથા. (જિહાર કેદવન.૭)

ખીસારી ખીસારી આત પાર.

ખીસારી સદસતર મુઠા આદર દરદર મલી.

નવ કે મૂઠા આકે જિહારી મલી દરદર. (જિહાર કેદવન.૮)

1. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 151.

2. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 21.

3. Christian's *Behar Proverbs*, p. 48.

4. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 25.

5. Christian's *Behar Proverbs*, p. 69. 6. *Ibid*, p. 2.

બીલીકુ છીછરોકા ખાખ.

Toujours truye songe bran.^૧ (ફ્રંચ કેહવત.)

شتر در خواب بیند دانه

گربه شب بخواب بیند دنبه

تشنه در خواب آب می بیند (ફારસી કેહવતો.)

બીલીકે ખાખમેં છીછડે.

મુરગીકે ખાખમેં દાનેહી દાને. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

બીહાઇ બેટી પરોસન દાખલ.

૬૯૦૫

બુ બુ! બોલતી ના, તોકે' મેરેકુ ક્યા પડી કે મએં બોલું.

“એક વાણિયાને ત્યાં એક બકરી ઘણોજ ઉબલો આપતી. વાણિયે તેને કુવામાં નાખી, તે તેને ત્યાંની ચાકરડીએ બેથું. વાણિયાએ તેને સંતોખીને કહ્યું કે “બુ બુ! કોઈ આગલ બોલીશ મા.” ત્યારે બુ આખરે બબરે બબડતી જાય કે “બનિયાને બકરી મારી, ચૌર મેરેકુ કહા કે ‘બોલતી ના’, તો મેરેકુ ક્યા પડી કે મએં બોલું.” એવી રીતે બિચારો વાણિયો ફસી પડ્યો.”

બુકે બુકે બિસમિલ્લા ભણવી.

ઘણાં લોભ્યાં માણસના સંબંધમાં બોલાયછે.

હર નિવાલે બિસમિલ્લા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બુડતાને તારવો.

બુડતું માણસ શીલુને વલગે. (અથવા) બુડતું માણસ શેવાલ, (અથવા, તણખલું) પકડે.^૨

બુઢા પીવે બકબક કરે, બુવાન પીવે રડરડ મરે, રણિયા પીવે રણ-
બેત કરે, સાંઈ પીવે સ્મરણ કરે, બુગ ધેઆન કરે, નામ લેવે
પરમેશરકો, ગંદીયા મત દે ગમારકુ, ગમાર પીવે જખ મારનકુ,
ભરી હાંડીકો ભાત ખીગારનકુ.

૬૯૧૦

૧. A sow is always dreaming of bean.

૨. બુઝા કેહવત નાં રૂપર, તથા તેને મલતી બુદી બુદી ભાષાઓની કેહવતો, સંદે ૩૪૭.

બુઢી ઘોડી, ને લાલ લગામ. (અથવા) બુઢી ઘોડી, લાલ લગામ,
દેખો એ બુઢીકા દમામ.^૧

An old ewe dressed lamb fashion. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Though he is old he is still a fop. (તેલુગુ કેહવત.^૨)

બુઢી બંદરી થઇ, પણ કંઇ ગોલાંટયાંથી ગઇ?

બુઢો પરણે બાળકી, અલણ બેસે રાજ, બોજ ઉપાડે બલદીયા, એ
સૌ પરને^૩ કાજ, (અથવા, એ પરાયાંને કાજ.)

An old man who weds a buxom young maiden, bids
fair to become a free man of Buckingham. (અ. કે.)

Jung Weib ist altem Mann, das Postpferd zum Grabe.^૪
(બરમન કેહવત.)

બુઢો ખીલાડો કરે નહિ, પણ વવડે ખરો.

બુઢાં ઢોરને જુનાં કપડાં.

૬૯૧૫

બુઢાંની જ્યાંમાં જોર, ને જુવાનના પગમાં જોર.

બુંદથી ગઇ તે હોજથી નહિ આવે, (અથવા, સુધરે.^૫)

બુંદસે જાય, સૌ હોજસે ન આવે.

બુંદસે ખીગડી, હોજસે નહિ સુધરતી હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બુધ, કરે શુધ. (અથવા) બુધ, ને કામ કરે શુધ.

બુધવારનો દિવસ કંઈખી કામ કરવા માટે કાયદાકારક ગણાયછે, અને
એ દિવસે ધારેલું કામ જલદીથી પાર પડી જાયછે એવો વેદમ છે.

બુધવાર બે વંટે.

૬૯૨૦

બુધવારના વાંધા, (અથવા, વાખા.)

He has no guts in his brains. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. જુઓ કેહવત નાં ૨૨૬૪. તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો,
સરે ૨૧૩—૧૪. ૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 335.

૩. પારકાને.

૪. A young wife is an old man's post-horse to the grave.

૫. એની સમજણ માટે જુઓ “કૃતિક માલા તથા બોધ વચન,” સરે ૧૭૪.

अधीना आरे सरभा.

अधे नर आनरी, ने अधे नर पाधरी, (अथवा, पांसरी); अधे
आधु' होडवा हे, अधे ओकड़' (अथवा, छैयुं) छानु' रहे.

A spaniel, a woman, and a walnut tree,
The more they be beaten, the better they be.
Gold must be beaten, and child scourged. (अथेअ डेडवतो.)

Bâton porte paix. १ (अथ डेडवत.)

Donne, asini, e noci voglion le mani atroci. २

Buon cavallo e mal cavallo vuole sproni, buona femmina
e mala femmina vuol bastoni. ३ (धिताथन डेडवतो.)

No hay tal razon como la que pare. ४ (अथनीश डेडवत.)

Holder man ei Kieppen til, agter Hunden intet Bud. ५

Styr Hest med Bidsel og ond Kone med Kiep. ६

Tre Ting giøre ikke godt uden Hugg : Valnødtræet,
Asenet, og en ond Qvinde. ७ (अनीश डेडवतो.)

Nothing will frighten a wilful wife but a beating. (अथेअ.)

Caulk a new boat, beat a new wife. ८

दुर्जनं काचनं भेरीं दुष्टस्त्रीं दुष्ट वाहनं ।

इक्षुखंडान् तिलाञ्जुद्रान् मर्दये हुण वृद्धये १० ॥ (अथेअ डेडवत.)

१. A stick is a peacemaker.

२. Woman, asses and nuts, require strong hands.

३. A good horse and a bad horse need the spur: a good woman and
a bad woman need the stick.

४. There is no argument like that of the stick.

५. It is the raised stick that makes the dog obey.

६. Govern a horse with a bit, and a shrew with a stick.

७. There are three things from which no good can be got without a
beating: a walnut-tree, a donkey and a shrew.

८. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 377.

९. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 7.

१०. A bad man, gold, a drum, a bad woman, a bad horse, stalks of
sugar cane, sésamum seed, and Sudras should be beaten to improve
their qualities. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 442.

બુધે બેટી, ને ફરી નહિ ભેટી. (અથવા) બુધે વલાવી બેટી, તે કદી ન આપને ભેટી.

એવા વેહમ છે કે જો દીકરીને પરણાવીને બુધવારને દિવસે તેણીને સાસરે વલાવી હોય તો તેણી ફરીને પોતાનાં માઆપને ભેટવા પામતી નથી.

બુમલો, ગોલ, ને કાંદો ખાય, બુહાપો જમ જીવા-ચો થાય. ૬૪૨૫
બુરા હુંડનમેં ચલી, બુરા ન મીલા કોઇ, શીર મએ દેખું આપકું,
મુસે બુરા ન કોઇ.

બુરા નિવાલા ખાઇએ, બુરા બોલ ન બોલીએ.

બુરા નિવાલા ખાઈએ, બુરા બોલ ન બોલીએ. (હિંદુસ્થાની કે.)

બુરાધથી જીવ્યા કરતાં બલાર્ધથી મરવું બેહતર.

مردن بنام به که زندگی به ننگ

(ફા. કેહવતો.) مردن به عزت به که زندگانی در مذلت

બે આંખની શરમ છે.

Out of sight, out of mind. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Loin des yeux loin du cœur.^૧ (ફ્રંચ. કેહવત.)

Quan léjos de ojo, tan léjos de corazon.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Uit het oog, uit het hart.^૩ (દચ કેહવત.)

Langt fra Oine snart af Sinde.^૪ (દેનીશ કેહવત.)

Aus den Augen, aus dem Sinn.^૫ (જરમન કેહવત.)

Longe da vista, longe do coração.^૬ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

બે કાન વચ્ચે માથું.

૬૪૩૦

બે ખરચીએ આટા ઢીલા.

બે ગોલીનો ચડવો.

બે ઘડીનો અંધાપો.

૧. Out of sight, out of mind.

બે ધર વચ્ચે આટા દીલા.

બે ઘેરનો પરાણો ભુબે મરે.

૬૮૩૫

Between two stools the breech cometh to the ground.

Between two stools fall to the bottom. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Betwixt two stools the doup fa's down. (સ્કોટ કેહવત.)

Entre deux selles le cul à terre.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wie op twee hazen te gelijk jaagt, vangt geen van beide.^૨ (દચ કેહવત.)

A bamboo pressed between two trees is apt to crack, a man with two wives frequently suffers hunger.^૩

(ફારસી કેહવત.) میان دو خرما دانه ماندیم

दोहों घरचा पाहुणा उपाशी मरें. (મરાઠી કેહવત.)

દો ધરકા મેહમાન હોંવે, તાલી બનતા સોવે (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બે છીપનું મોતી રૂપાણું હોય.

બે થાલી હોય તે પણ અફલાય, ને બે તપેલી હોય તે પણ ખખડે.

ન્યારે કોઈ બે માણસ, અથવા બે તડાંમાં ફેસાદ હોય ત્યારે એમ બોલાયછે.

બે ધારની તલવાર. (અથવા) બે ધારની તલવારે રમવું?

બે પેસાના ડોસાણએ ગાડીએ શું જવું? કરમમાં લખ્યાં હોય દીવેલ તો ધી ક્યાંથી ખાવું?

Hvo der er født til Pending, bliver aldrig Dalers Herri.^૪ (દેનીશ કેહવત.)

બે પાંદડાંનું પતરાણું, ને એક પાંદડાંનો દડિયો, ગોદાવરીના સંઘમાં, રાંડી રાંડો લડીઓ.

૬૮૪૦

૧. Between two stools the breech comes to the ground.

૨. He who hunts two hares at once, catches neither.

૩. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 23.

૪. He who was born to pennies, will never be master of dollars.

બે દાડ દાડની કરી દેવી.

યાને, જે હાય તે તર ને ફર કહી દેવું.

બે બગડે બાવીસ.

બે બાવીસની ગરજ સારે.

બસે બાઈ. (કચ્છી કેલુવત)

બે બેસે દાડડી, તો ચાલો કરે સારી.

બે ભાણું બેગાં થાય, ત્યારે અખજા વગર રહે નહિ.

૬૪૪૫

બે મરદ બસા, પણ મો રાંડ બોરી.

બે મહ્યા ત્યાં બાવીસનો બો ટળ્યો.

બે મોહરા, ને ત્રણ તાહરા.

બે મોહરાંની ચાક્ર.

બે હાથ વચ્ચે પેટ છે.

૬૪૫૦

બે હાથ વગર તાડી ન પડે.^૧

Unus vir nullus vir.^૨ (હિંદી કેલુવત.)

Clapping is with both hands. (કાશ્મીરી કેલુવત.^૩)

If you clap with one hand will there be any sound?

(તેલુગુ કેલુવત.^૪)

A single finger cannot snap. (તામીલ કેલુવત.^૫)

With one hand I do not even tie a knot. (સંસ્કૃત કેલુવત.^૬)

एकैनेवतु चक्रेण न रयस्य गतिर्भवेत्^७ ॥ (સંસ્કૃત કેલુવત.)

બીં હથે વગર તાડી ન ચિન્ને. (કચ્છી કેલુવત.)

દોનો હાથોં તાડી બાજતે હોએ. (હિંદુસ્થાની કેલુવત.)

૧. એકને મનથી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેલુવતો માટે જુઓ કેલુવત નાં ૭૨૬, સરે ૬૦. ૨. One man is no man.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 60. ૪. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 87.

૫. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 179.

૬. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 43.

૭. A chariot will not go on one wheel. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 391.

બેઅદબ અક્ષયમંદ જાણુ, મેવા વિનાનું વૃક્ષ તે માન.

બેઉ નબ્બે નવાણું, નીચે આવ્યો તે કચરાણું.

બેખખરોની બલા જાણે, મુખમાં માટી ગયલી વખાણે.

બેગાના સિર કદુ ખરાખર.

૬૮૫૫

બેટા બગલું ચીણું માયું?

બેટા હોય ત્યારે બાપ કેની?

બેટી, તેની ગરદન હેડી.

બેટી બાપની, જમીન પાદશાહની.

બેટી વાપાચી, જમીન પાદશાહાચી. (મરાઠી કેહવત.)

બેટુ ને સેટુ, કસેલા કામના.

૬૮૬૦

બેઠા બેઠા મંગલ ગાવો.

ન્યારે કોઈ માણસ બેઠાર બેઠેલો હોયછે ત્યારે એમ બોલાયછે.

બેઠાથી (અથવા, બેઠા કરતાં) બેગાર ભલો.

યાને, જે ધણી નકામો બેસી રહેતો હોય તેને યાને જે ધણી કાંઈબી કામ કરતો હોય, પછી તે હાંસલ વગરનું બી હોય, તોપણ તે નકાયું બેસી રહેવા કરતાં ભલું છે.

બેઠસે બેગાર ભલી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બેઠાની ડાલ શા માટે કાપવી?

બેઠે બારે, ચલત અધારે, સોતે ચલે બતીસ, ચે હએ દમકી રીત.

બેઠેલો પોપડો ઉબેડવો.

૬૮૬૫

બેઠેલો પોપડો ન ઉબેડવો, ને સુતેલો ઝગડો ન જગાડવો.

બેઠાં બાઇ, ને કરો સગાઇ.

બેડો પાર થવો.

બેદિલ નોકર દુશ્મનની ગરજ સારે.

When a servant conceives it hard to stay, he becomes your foe if not sent away. (ચીનાઈ કેહવત.૨)

બેદિલ નોકર, ડુમ્પન થરાવર. ^૧ (મરાઠી કેહવત.)

બેદિલ નોકર દુશ્મન બરાબર. (હિંદુસ્તાની કેહવત.)

બેની લગાઇમાં ત્રીજાનું કામ થાય. (અથવા) બેની લગાઇમાં ત્રીજો
ખાઇ જાય. ૬૮૭૦

Two dogs strive for a bone, and a third runs away
with it. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Pendant que les chiens s'entre-grondent le loup dévore
la brebis. ^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wo sich zweie zankzen, gewinnt der Dritte. ^૨ (જર્મન કે.)

Als twee honden vechten om een been, loopt de derde er
mee heen. ^૩ (દચ કેહવત.)

The dog took away the piece of leather (while the men
were quarreling over it.) (કાશ્મીરી કેહવત. ^૪)

The monkey settled the bread dispute by eating it up.
(તેલુગુ કેહવત. ^૫)

When the heron and oyster quarrelled, the fisherman
got the benefit. (ચીનાઈ કેહવત. ^૬)

(ફારસી કેહવત.) دو مرغ جنگ کنند فايد از به تيرگر

બા વિડન તરે ચેકે લાભ. (કન્ઝી કેહવત.)

दोवांचें मांडण तिसऱ्यास लाभ. (મરાઠી કેહવત.)

દોઢી લગાઈમેં તીસરેકા કામ. (હિંદુસ્તાની કેહવત.)

બેલ કમાય, ને ઘોડા ખાય.

De ezels dragen de haver, en de paarden eten die. ^૭ (દંચ કે.)

૧. Whilst the dogs are growling at each other the wolf devours
the sheep. ૨. Where two fall out, the third wins.

૩. When two dogs fight for a bone, the third runs away with it.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 84. ૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 366.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 295.

૭. Asses carry the oats and horses eat them.

ખેવડો જાજ્યો, ને માહજનની ફતેહ.

હોરાજીઓનું માહજન એક કર કહડાવી નાખવા ભેગું મળ્યું, અને તે કર કહડાવી નાખવાને તેઓ ફતેહ પામ્યા, પણ તેને બદલ તેઓને સર ખેવડો જાજ્યો ચાંહત્યો. હોરાજીઓ તો તોપણ એમજ મલકાવા લાગ્યા કે હુમારી માહજનની ફતેહ થઈ. આ ઉપરથી જ્યારે કોઈ કામ બાહરથી ફાયદાકારક પણ ખાતેનથી નુકસાનકારક હોયછે ત્યારે આ કેહવત વપરાયછે.

ખેશરમની બલા દૂર, મારે જીત્યાં ચહડે દૂર.

ખેસ કેહતાં સુઈ જાય.

ખેસતો રાજા, આવતો ખેહ, ને નવી વહુ, વગર વિચારે તેની વાહ વાહ કરે સહ. ૬૮૭૫

ખેસતો રાજા, ને આવતી વહુ, પંકાયાં તો પંકાયાં.

ખેસતો રાજા, ને આવતી વહુ, ભાર પજો તો પજો.

ખેસતો રાજા, ને ઉઠતો પસ્તાગીઓ, રોપ પડે તો પડે.

ખેસનેકુ ખાડા, ધરનેકુ ખુટા, સોનેકુ ચટાઈ, લોહવાડ ભાઈકી કોહડ અચ્છી.

ખેસવાની ડાળ કાપવી (અથવા, ભાંગવી) નહિ. ૬૮૮૦

ખેસવાનું જાણ્યું હતું, પણ ઉચકવાનું થયું.

ખેસીએ જોઈ, તો ઉઠાડે નહિ કોઈ.

Sit in your place, and none can make you rise. (અં. કે.)

Siéntate en tu lugar, no te harán levantar.^૧ (સ્પેનીશ કે.)

Senta-te no teu lugar, nao te farao levantar.^૨ (પો. કે.)

(ફારસી કેહવત.) جای بنشین که بر نخیزی

વેળે ત્યારે કોન ઉચિઆરે. (કચ્છી કેહવત.)

વસું જાણે ત્યાજા ટઠ કોણ જાણે. (મરાઠી કેહવત.)

એસા કેહ કે કોઈ ન કહે જૂઠું, એસી જગે ખેહ કે કોઈ ન કહે ઉઠ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Seat yourself in your place and you will not be made to quit it.

૨. Seat yourself in your place, and they will not make you rise.

બેસીને હુનું.

You must sit before lying down, must you not? (તા કે.૧)
બેહડાં ઉપર બેહડું, તો પણીયારીને બાર. (અથવા) બેહડાં ઉપર
બેહડું ચડે તો પણીયારીને માથે બાર.

બેહડા પાણી નિરમલા, અથવા ગંધીલા હોય, સાથે જન રમતા ભલા,
દાગ ન લગે કેએ. ૬૯૮૫

Il n'est pire eau que l'eau qui dort.^૨ (ફ્રેંચ કેદવત.)

Gebrauchter Pflug blinkzt, stehend Wasser stinkt.^૩

Stehend Wasser wird stinkend.^૪ (જર્મન કેદવતે.)

Acqua che corre non porta veleno.^૫

Acqua cheta vermini mena.^૬ (ઇટાલિયન કેદવતે.)

آب کہ جای بسیار می ماند گند می شود (ફા. કે.)

બેહડેકું બેહડે દીથો, મત સમજવો ઠેર, સમજનયા સમજો નદિ તો
દો જુતાં દો ઓર.

બેહડન કહીને બેસાડે, ને બાયડી (અથવા, વહુ) કહીને ઉડાડે.

He calls her a mother in the day time, and a wife at
night. (તેલુગુ કેદવત.૭)

બેહડન જોવો બાઈ.

બેહડન તો બાઈ બાઈ કરે, ને બાઈ તો બેહડનાં નાતરાંમાં (અથવા,
રાહતાંમાં) કરે.

બેહડને ઘેર બાઈ, ને સાસુ ઘેર જમાઈ (માન માગે.)

૬૯૯૦

બેહડા આગલ ગાન.^૮

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 118.

૨. There is no worse water than that which sleeps.

૩. A used plough shines, standing water stinks.

૪. Stagnant water grows stinking.

૫. Running water carries no poison.

૬. Still water breeds vermin.

૭. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 52.

૮. ગાયકુ ; ગાનું.

એહરા આગલ સખ ધુક્યો, તોકે' હાડકાં કરડેછ, (અથવા, ચાવેછ.)

The sound of a flute to a deaf man. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

When they call out "Deaf man ! Deaf man !" He answers " (I' ve got) Bran ! Bran !" (તેલુગુ કેહવત. ૨)

એહરં હોય તે એ કાને સાંભલે.

એહરે આગે ગાન, ઓર ગુંગે આગે ગુલ, અધે આગે નાય, તીનો અલખલ.

એહરો કહે ખુમ પડી, આંધલો કહે આવ્યા, પાંગલો કહે પગ ભાંગ્યો, નાગો કહે લુટ્યા. (અથવા) એહરો કહે ખુમ પડી, આંધલો કહે ઓ આવ્યો રે! નાગો કહે મહને લુટી લેશે, ને પાંગલો કહે પગ ભાંગ્યો રે!

૬૮૮૫

એહરો એ વાર સમજે, (અથવા, એ વાર વધારે સમજે.)

એહરો એ વાર હસે.

ઐરી જોય લાવતો, ને માય જોય આવતો.

બાહર ગયલો ધણી પાછો ઘેરમાં આવે ત્યારે તેની ઓરત તે પૈસા સાથે લેતો આવવાની આશા રાખેછ, પણ એથી હલકુંજ તેની માય પોતાનો દીકરો પોતાની સાથ પૈસા લાવ્યોછ કે નહિ તેના કશા પણ ખ્યાલ વગર ફક્ત તેને પાછો ફરેલો જોઈનેજ ખુશી થાયછ.

ઐરીને મોહડે સવામણનું તાલું હોયછ.

ઐરાંની બુદ્ધિ પાણીએ.

૭૦૦૦

બોઈની ખાઈએ તોષ, ને લેવટાનું ખાઈએ પેટ.

બોખ ને વરાહુ કુવામાં નાખો.

બોખે દાંતે વાલ ખાય, ને પીંજરીનું પાપ ખાય.

બોટું આપીને બકરું લીધું.

Feed a pig, and you'll have a hog. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Il faut perdre un veron pour pêcher un saumon.^૧ (ફ્રેંચ કે.)

બોડી માથે કરાં.

૭૦૦૫

બોડી રાંડને ટકોરા ધણા.

બોડે માથે બાવળીઓ.

બોઢાણની વેહલ.

બોત ગઈ થોડી રહી, થોડામાંથી જાવે, થોડા સુખને કારણે, મુરખ
રેન ક્યું ગુમાવે. (અથવા) બોત ગઈ ને થોડી રહી, થોડેમેં થટ
જાય, એક પલકકે કારણે, બાજી ક્યું ગુમાય.

બોત ગઈ, ને થોડી રહી.

૭૦૧૦

गतौ बहुतरः कालस्त्वल्प एवावशिष्यते^૨ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

બોત નબલાસે બોત ગુરસા.

બોત બોયા, ને હજ્યા ધાસ.

બોત લ'બા, સો બોત બેવકુફ.

બોપાભાઈનાં રાજમાં બપોરે બણુગું.^૩

બોબડીની બે જાય.

૭૦૧૫

બોરડી નીચે સુતેલો આલસુ બોર માંગેજી.

Il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties
dans le bec.^૪ (ફ્રેંચ કેહવત.)

The date fell on his moustache, he was too lazy to put
it into his mouth. (બંગાલી કેહવત.^૫)

(ફારસી કેહવત.) تنبل پای من است

૧. One must lose a minnow to catch a salmon.

૨. Time has mostly gone, little only remains. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 403. ૩. સરખાવો કેહવત નાં ૬૪૧૭, સફે ૫૯૦.

૪. He expects that larks will fall ready roasted into his mouth.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 10.

બોરડીના બે કાંટા સાથે થાય, પણ એક પાંસરો, ને બીજો વાંકો બન્યઃ
બોરડીનો કાંટો ચમચમીને રહે.

બોલ તો અમોલ હોય, બે કોઈ બોલે બળુ, એ તરાણુ તોલકર, ઇં
મુખ બાહર આણુ.

As a vessel is known by the sound, whether it be
cracked or not; so men are proved by their
speeches, whether they be wise or foolish. (અ. કે.)

A word is the ornament of a word, a fort is the orna-
ment of town. (તેલુગુ કેહવત. ૧)

બોલ પુકીનો બોલ.

૭૦૨૦

Una parola tira l'altra.^૨ (ઈતાલિયન કેહવત.)

બોલ બે રંડી નવાખા તોકે' નવાખ.

બોલતાનાં બોર વેચાય, ના બોલે તેની ખારેક પણ ન વેચાય. (અથવા)
બોલે તેનાં (અથવા, બોલનારનાં) બોર વેચાય, નહિ તેની જીવાર
બી પડી રહે. (અથવા) બોલે તેનાં બોરાં વેચાય.

Böse Waare muss man aufschwaken.^૩ (જરમન કેહવત.)

If he has a mouth he'll win the fight. (તેલુગુ કેહવત. ૪)

Beat your gong, your candies vend; each must to his
trade attend. (ચીનાઈ કેહવત. ૫)

બોલતાંને છોડીને ચાલતાંને દેડે.

બોલના બમણા, ને લાખની સવાઈ.

બોલનેકી રેલછેલ, ખરચનેકી ટંચાઈ.

૭૦૨૫

બોલ્યા વગર માએબી નહિ પીરસે.

A dumb man never gets land. (અંગ્રેજ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) بیه تا نگوید مادر شیر ندھد

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 63.

૨. One word brings another. ૩. Bad ware must be cried up.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 51.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 50.

બોલ્યું તે નહિ બોલ્યું નહિ થાય.

Geredt ist geredt, man Kzann es mit Kzeinem Schwamme abwischen.^૧ (જરમન કેહવત.)

બોલ્યું બાહર પડે, ને સંધ્યું વરે પડે.

બોલવા કરતાં કરી બળવવું સારું.

Example is better than precept. (અંગ્રેજ કેહવત.)

બોલવામાં ને બળવવામાં થણો ફેર હોયછ.

૭૦૩૦

Du dire au fait il y a grand trait.^૨ (ફ્રેન્ચ કેહવત.)

બોલવામાં શું ગયું ?

Sooner said than done. (અંગ્રેજ કેહવત.)

He is not wanting in words. (તેલુગુ કેહવત.)

બોલવામાં સાર નહિ.

A wise head hath a close mouth to it. (અંગ્રેજ કેહવત.)

બોલવું અને લોટ ફાકવો એ સાથે ન બને.

I cannot run and sit still at the same time. (અંગ્રેજ કે.)

Niemand Kzann zugleich blasen und schluckzen.^૪ (જ. કે.)

Soplar y sorber no puede junto ser.^૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Man kan ikke drikke og pibe paa eengang.^૬ (દેનીશ કે.)

If a mourner, you cannot sing ; if you can sing, you cannot mourn. (ચીનાઈ કેહવત.)

બોલવું એક, ને કરવું જુદું.

He cries wine, and sells vinegar. (અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. What is said is said, and no sponge can wipe it out.

૨. 'Twixt the word and the deed there's a long step.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 295.

૪. No one can blow and swallow at the same time.

૫. One cannot blow and swallow at the same time.

૬. You cannot drink and whistle at the same time.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 162.

Do not say one thing, and do another. (તામીલ કેહવત. ૧)

It will not do to say one thing, and mean another. (ચી. કે. ૨)

બોલવું કે બકવું.

૭૦૩૫

બોલવું તેવું પાલવું.

બોલવું થોડું.

Few words are best.

Few words, many deeds. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

બોલવું સેહલું, કરવું મુશ્કેલ.

Von Worten zu Werkzen ein weiter Weg. ૩ (જર્મન કે.)

Dal detto al fatto vi è un gran tratto. ૪ (ઇટાલિયન કેહવત.)

Del dicho al hecho hay gran trecho. ૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Beloven is een, en woord houden is twee. ૬ (દચ કેહવત.)

Mellem sige og giøre er en lang Vei. ૭ (દેનીશ કેહવત.)

Saying is easy, but doing is difficult. (તામીલ કેહવત. ૮)

It is easier to know how to do a thing than to do it. ૯

Easier said than done. (ચીનાઈ કેહવતો. ૧૦)

ચોણું સેલ, કચોણું મુશ્કેલ. (કચ્છી કેહવત.)

બોલાવાડો બોલે નહિ, પણ બોલે.

બોલી ગોકલજી પંજાની, ને ચાલ ઝુમલાની.

૭૦૪૦

બોલી વગર બોલ ઉપજે નહિ.

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 501.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 290.

૩. Between wording and working is a long road.

૪. From saying to doing is a long way.

૫. Between saying and doing there is a long road.

૬. Promising is one thing, performing another.

૭. Between saying and doing there is a great distance.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 326.

૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 14. ૧૦. *Ibid*, p. 18.

બોલું તો મા મારી જાય, ન બોલું તો બાપ કુતા ખાય.

(ફા. કે.) گویم مشکل است وگر نگویم مشکل است

બોલે એક, ને કરે બીજું.

Saying one thing, and doing another. (તામીલ કેહવત.૧)

બોલે ત્યારે ગજના ગજ, પણ ફારે એક તમુખી નહિ.

Great braggers, little doers. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Groszer Prahler, schlechter Zahler.^૨ (જરમન કેહવત.)

Groote belovers, slechte betalers.^૩

Groot-sprekers zijn geene groot-daders.^૪ (દચ કેહવતો.)

He promises eleven people, but does not throw food to one. (કાશ્મીરી કેહવત.૫)

Great words, but small measure. (તેલુગુ કેહવત.૬)

To promise much and give little. (ચીનાઈ કેહવત.૭)

સો ગજ વાર, એક ગજલર ન ફાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બોલે તે (અથવા, બોલનાર) બે ખાય. (અથવા) બોલે તે બે ખાય,
ને ના બોલે તે ત્રણ ખાય.

૭૦૪૫

બોલે નહિ ત્યારે હાજ સમજવી.

Silence is consent. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Wer schweigt, bejaht.^૮ (જરમન કેહવત.)

Chi tace, acconsente.^૯ (ઇટાલ્યન કેહવત.)

Quien calla, otorga.^૯ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Die zwijgt bewilligt.^૯ (દચ કેહવત.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 325.

૨. Great say-masters, bad pay-masters.

૩. Great promisers, bad pay-masters.

૪. Great talkers are little doers.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,

p. 92. ૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 295.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 292.

૮. Silence gives consent.

(ફારસી કેહવત.) خاموشی علامت رضا است

मौनमर्धोगीकारः ॥^१ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ચુપ રહે તો હાં સમજના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બોલે નહિ, ને બોળી બાળે, (અથવા, મારે.)

બોલેલો બોલ, ને મારેલો જોદો, કદી પાછો નહિ આવે. (અથવા)

બોલ્યો બોલ, ને માર્યો તીર કદી પાછો નહિ આવે.

A word and a stone let go cannot be called back.

A word spoken is an arrow let fly.

A slip of the foot may be soon recovered, but that of the tongue perhaps never. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Mieux vaut glisser du pied que de la langue.^૨ (ફ્રેંચ કે.)

Palabra de boca, piedra de honda.^૩

Palabra y piedra suelta no tiene vuelta.^૪ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

A pedra, e a palavra nao se recolhe depois de deitada.^૫

(પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Det Ord som er talt, sletter man ikke ud med en Svamp.^૬ (દેનીશ કેહવત.)

If your foot slips you may recover your balance, but if your mouth slips you cannot recall your word.

(તેલુગુ કેહવત.)

Can a cuff already inflicted, and water that has run into a pit, be recalled? (તામીલ કેહવત.)

૧. Silence is half consent. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 448.

૨. Better a slip of the foot than of the tongue.

૩. A word from the mouth, a stone from a sling.

૪. A word and a stone once launched cannot be recalled.

૫. A word and a stone once let go cannot be recalled.

૬. Words once spoken cannot be wiped out with a sponge.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 109.

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 246.

One word let out, a swift horse cannot overtake it. (અં કે. ૧)

(ફારસી કેદવત.) تیری کہ از کمان جستم باز نمی گردد
બોંદતેર ગામની જમાયદી, તે તોંદતેરની લવાદી.
બોંદસે — ખાતું. ૭૦૫૦

When the Sahib was asked how it was he had grown thin, he said "We will grow thinner, and still thinner, and if we like we will even die, what's that to you?" (તેલુગુ કેદવત. ૨)

બોંદે ચદણવલી.

To tighten one's girdle and fight. (ફારસી કેદવત. ૨)

બંગાલામાં આગ લાગવી.

બુખ લાગવાના સંબંધમાં બોલાયછે.

Your belly chimes, it is time to go to dinner. (અંગ્રેજી કે.)

(ફારસી કેદવત.) بغداد خراب است

અંતરિયાં "કુલ દોહા" પડતી રહી ગયે. (હિંદુસ્તાની કેદવત.)

બંદા કરે કરી કરી, તો અધ્ધા ઉઠાવે એપ્રી ધડી.

બંદા બોલ મત કુલીઓ, બોદા ખમન નદિ હોય, જોર જુલમ નદિ
કીન્ચે, મૃત્યુ લોકોકે માંદે, જોર જુલમ જો કીન્ચે, તો તુરતા
તુરત બતાવે, ઇતા નરે શુમાન કરે, ઉતી ખતા ખાવે.

O pretty woman, don't step so haughtily, you will lose your youthful pride in time. (ફારસી કેદવત. ૧)

બંદાની દાદગીમાં એવા શુણ, જેમ ખાસડાં પડે તેમ આવે નૂર. ૭૦૫૫

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 186.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 364.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 83. ૪. આદમી.

૫. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 207.

બંદામાં ફક્ત બેજ એબ છે, બાકી સૌ સારું છે.

બાંડા ગામમાં બે બારસ. (અથવા) બાંડા ગામમાં બે બારસ, વચ્ચે આવી ધનતેરસ.

બાંડા બત્રીશ લક્ષણા. (અથવા) બાંડામાં બાર લક્ષણુ.

બાંડા સાપને બે કોટનો માર.

બાંડાનું બોટણુ.

૭૦૬૦

બાંડામાં બોહતેર, ને કાણાંમાં તોહતેર ગુણુ, (અથવા, વિદ્યા.)

બાંડો બોહતેર લખખણો.

બાંધ છોડ કરવું.

યાને, મારા મારી, કન્યો કરવો.

બાંધ્યાં છુટે નહિ (એવો મેલાખ.)

યાને, દુસ્મની ભરેલો સંબંધ.

બાંધી મુઠ્ઠી લાખની, ને ઉંધાડી તો રાખની. (અથવા) બાંધી મુઠ્ઠી

લાખની, ઉંધાડી વા ખાય. (અથવા) બાંધી મુઠ્ઠી લાખ ખરાખર,

(અથવા, લાખ ટકાની, સવા લાખની.)

૭૦૬૫

બધી મુઠ લખજી. (કચ્છી કેહવત.)

ઝાંકલી મૂઠ સવ્વા લાલાવી. (મરાઠી કેહવત.)

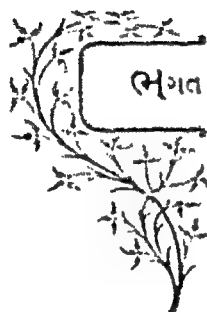
બંધી મુઠ્ઠી લાખ ખરાખર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

બાંધે ખેડુએ ગામ વસે નહિ.

બાંધે છોડે બાખરીઓ.

બાંહે ધરેની લાજ.

ભગત કહેછે બગતાણીને સાંબડ માદરી વાણી, ત્રગ
જોડાવ્યા ને તેર ગ્યાવ્યા, તો દે દાલમાં પાણી.
ભગત ભયા લેટીન દાનત ખુરી, મુખમે રાગ,
બગડમે છુરી. ૭૦૭૦

ભગલો હનન.
ભગાના ઘર જેવું કરી જોડાછ.

ભગાના જેવું કામ કરવું. (અથવા) ક્યું ભગાના જેવું.^૧

ભજન પરસાદ કરવો.

યાને, લાંચ આપવી.

ભજો તેનો રામ, (અથવા, ભગવાન.) ૭૦૭૫

ભટ પડે વો હજ્યા, હસે છુટે ધજત.

ભટ પડે વો શેકપે, હસે જાય જાન.

ભટ પડે વો સોના, હસે તુટે કાન.

ભટ જોલે, કે વગોલે.

ભટ ભટ સીધું લેવો, તોડે સીધું ને જમવાતું સાથે. ૭૦૮૦

૧. જુઓ "કવિતકમાલા અને જોષ વચન," સર્કે ૮૯.

ભટ ભટા, તોફે' ચુપાચુપ ।

ભટ ભણ્યા, કે વગોલ્યા? (અથવા) ભટ ભણે, કે વગોલે.

ભટકી જાય, પણ ચટકી નહિ જાય.

ભટજી ભણેછ, કે ટીપણાં ફાડેછ?

ભઠિયારાનાં (છોકરાં) કાંધ લુખે મરે?

૭૦૮૫

ભઠિયારીનાં હાડલાંમાંથી એહું આખવાની આશા શી?

ભઠિયારો કાંધ લુખે મરે?

ભડલી કાં. તું ડલી, જેઠે વઠ્યાં મૂળ, જો વરસે અવણુ પંચકા, તો
ફાલ ભરાવું ફર.

ભડે એહું ભગાતું, ને જડ ગધ જગાની.

ભણતા લુલે, ને લખતા ચુકે.

૭૦૮૦

ભણતાં પંડીત નિપજે, લખતાં લહિયો થાય.

ભણ્યા કરતાં ગણ્યો અનુભવ ચહડે.

ભણ્યા ગણ્યા તે વેપારી, ને ન ભણ્યા તે ઠોળારી.^૧

ભણ્યા ગણ્યા તે વેપારી, ને ન ભણ્યા તે બીખારી.

ભણ્યા, પણ ગણ્યા નહિ.

૭૦૮૫

ભણ્યા વનાનો ભવ બાલે.

ભણ્યો કણખી કટ'બ બોલે.

ભણ્યો ગણ્યો તે ગંગા ગયો, ને ન ભણ્યો તે મૂરખ રહ્યો.

ભણ્યો ગણ્યો તે ઘોડે ચહડે, ને વગર ભણ્યો પાછલ દોડે.

ભણ્યો ગણ્યો દેવાનમાં જાય, ને વગર ભણ્યો તે ગોદા ખાય. ૭૧૦૦

ભણ્યો ગણ્યો પટેલી કમાય, ને વગર ભણ્યો તે હોલે જોગાય.

ભણ્યો લુલે, ને તારો હુખે.^૨

A good sailor may mistake in a dark night. (અ'. કે.)

૧. મૂરખ. ૨. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો મારે
જુઓ કેહવત નાં ૩૭૭૬, સર્ગ ૩૬૬.

A bon pêcheur échappe anguille.^૧

Bons nageurs sont à la fin noyés.^૨ (ફ્રેચ કેહવતો.)

ભણેસે ભુલે ને ચડેસે છણે. (કચ્છી કેહવત.)

ભણ્યો ભુલે, પણ અભણ ન ભુલે.

ભણી ગણીને ઉંધા વડ્યા.

ભણી ગણીને ભીખ માગો.

૭૧૦૫

Learning is good even when one is reduced to begging.

(તામીલ કેહવત.૩)

ભણી ગણીને ભુલે, ને બ્રાહ્મણની મત કુલે.

ભણે ગણે તે લેખાં કરે, (અથવા, નામું લખે,) ને ન ભણે તે દીવો ધરે.

Au plus débile la chandelle à la main.^૪ (ફ્રેચ કેહવત.)

Wer nicht malen kzann, musz Farbe reiben.^૫ (જરમન કે.)

The learned only will gain eminence.^૬

He who is learned is truly great. (તામીલ કેહવતો.૭)

He who can handle a pen, will nowhere have need to beg. (ચીનાઈ કેહવત.૮)

Get learning with a great sum of money, and get much gold by her.—ECCLESIASTICUS, li, 28.

વિદ્યાવાન્ ધનવાન્ ભવેત્ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભણે તેની વિદ્યા, મારે તેની તરવાર, ને પાલે તેનો ધરમ.

વિદ્યા વાવરે તીં વધે. (કચ્છી કેહવત.)

૧. An eel escapes from a good fisherman.

૨. Good swimmers are drowned at last.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 443.

૪. The weakest must hold the candle.

૫. He who cannot paint must grind the colours.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 406. ૭. *Ibid*, p. 536.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 84.

૯. The possessor of learning becomes the possessor of wealth.

Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 461.

ભણેલ કરતાં ગણેલ સરસ, ને ગણેલ કરતાં ફરેલ સરસ, ને ફરેલ કરતાં કઠરેલ સરસ.

Experience without learning is better than learning without experience. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Val più un' oncia di discrezione che una libra di sapere.^૧
(ઈટાલ્યન કેહવત.)

ભણેલાને ચાર આંખ, ને અભણ આંધળો.

૭૧૧૦

ભણેલો વિપ્ર^૨ ભુખે મરે.

ભણેડીનો દાંડો.

ચાને, હુન્નું માણસ

ભપકા ઉપર ભુલવું નહિ.

ભપકા ભારી, ખીસા ખાલી. (અથવા) ભપકા ભારી, ખીસા ખાલી,
માર ખાતેડી નિશાની.

ભસ્મા^૩ કોઈના સગા નહિ

૭૧૧૫

ભાડીયો ન કંજે લા. (હન્ધી કેહવત.)

ભભુત ઘગારે ભાગ્ય ન છુપે. (અથવા) ભભુત ઘગારે પણ કરમ ન છુપે.
ભભુતીને ભરસે.

ભમ પા— મહા સવાદમ, કુસ પા— નખોડ વાદમ, ન
પા— પ્રાણ અધન.

ભમરડો ધુંભાવતો.

ભમરો તોલમાં આઝ્યોછ, હવે ચેં કર કે ચું કર.

૭૧૨૦

ભમરો ભુંસાયો, ત્યારે સસરો રસાયો.

ભમે તે ભુખે ન મરે, રમે તે રલી ન ખાય, ઉઘેથી આયુષ ન વધે,
આલસથી દેવાદાર થાય.

Idleness is the root of all evil. (અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. An ounce of discretion is better than a pound of knowledge.

૨. શ્રાવણ. ૩. ભાડિયા.

Alt Vand vil til Strand, og Pengene til rig Mands
Haand.^૧ (દિનીશ કેહવત.)

Like honey raining on a sugar Pandili. (તેલુગુ કેહવત.^૨)

Only to add fuel to a hot stove. (ચીનાઈ કેહવત.^૩)

भरल्यावर भरते. (મરાઠી કેહવત)

ભરતીમે ભરે, ખાલી પર યુદ્ધ ન પડે, લાલછ બેઠા, ને લલન
બિચારી રડે. ૭૧૩૦

ભરતાંમાં ભરવું.

ભરપૂર, ને ખલા ફર

ભરમ ભારી, ને ખીસા ખાલી.

ભરમ ભારી ખીસા ખાલી. (કન્નડી કેહવત.)

ભરમ હોય તે સારો.

ભર્યા ચરમાં એક વખત ચોખો ચાંપીને જોવાનો, (અથવા, એક
તનુ ચાંપીને જોવાનું.) ૭૧૩૫

You may know by a handful the whole sack. (અ. કે.)

Ex uno disce omnes.^૪

Ex uno spectata omnia.^૫

Ex pede Herculem.^૬ (લૅટીન કેહવતો.)

Men look into the rice pot from the top part.^૭

What flavour there is to the grape there will be to the
whole cluster. (કાશ્મીરી કેહવતો.^૮)

૧. As water runs towards the shore, so does money towards the rich man's hand. ૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 31.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 259.

૪. From one judge of all.

૫. From one circumstance judge of all.

૬. You may judge of Hercules from his foot.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 27. ૮. *Ibid*, p. 255.

The full soul loatheth an honeycomb.— PROVERBS,
ch. xxvii.

A merle soûl cerises sont amères.^૧ (ફ્રંચ કેહવત.)

Als de muis zat is, zo wordt het meel bitter.^૨ (દચ કેહવત.)

Naar Musen er mæet, er Melet bedsk.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

Cakes are bitter to a man with his belly full.^૪

If you exceed the bounds of moderation nectar too is
poison. (તેલુગુ કેહવતો.)^૫

The full belly is no great eater, the tired man is not a
good traveller.^૬

ભરી પેટ પરખી નહિ ચાલે (એવી ખુટી છરી.)

૭૧૪૫

'Tis a good knife, it will cut butter when 'tis melted.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

ભરવાડ ભાઈ જીતની જાત.

ભરવાડ સદા સૂતકી.

ભરવાડ સૂતકમાંથી પરવાડે ત્યારે ખાય કેની?

ભરવાડનું સૂતક કદી ઉતરે નહિ.

ભરવાડને વાહલો વગડો. (અથવા) ભરવાડને વાહલો વગડો, ને પાંચડાને
વાહલો છગડો.

૭૧૫૦

ભરવાડાની જાન સાત વરસ વેર રહે.

ભરવાડો સૂતકી ટલે નહિ.

ભરી આપવું.

યાને, ગુસ્સાનીનો બદલો આપવો.

૧. Cherries are bitter to the glutton blackbird.
૨. When the mouse has had its fill, the meal turns bitter.
૩. When the mouse has had enough the meal is bitter.
૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 96.
૫. *Ibid*, Supplement, p. 65.
૬. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

ભરો સમૂદર પડો, કાગ જાય ખુમ્ખમાં બોટે,^૨ ક્યા ગધે પર
મખમલ કે જા છારમાં લોટે, જાનકો પડો સહવાય તો મુવેખી
ના શીટે. ૭૧૬૫

ભરોરાંમાંથી^૩ કાન કચુરો નિકલે તેણું (મુરદાલ, ને નખલું.)

ભરોસા નહિ દમકા, આખર જુદાઇ.

ભરોસાની ભેંસ (અથવા, ગાય) લુખે મરે.

ભરોસાની ભેંસે પાડો જણ્યો.

ભરોસાની રાંડે દીકરી જણી.

૭૧૭૦

ભરોસે ભાવટ ખોવી, (અથવા, લાગવી.) (અથવા) ભરોસે ભાવટ ખેઈ.

ભરોસો પુરપનો?

ભલ ભલા કુંવારા, ને ખો—ને ખે, (અથવા, ખે બેરી.)

ભલ ભલા કુંવારા, ને આંડા વરને ખે કન્યા.

When the legitimate child cried for bran, the illegitimate child asked for an ornament. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

The raven demon crying for *kanji* when the well-to-do cannot obtain a grain of boiled rice.^૫

While horses of the first blood lick the ground, the miserable *tattoo* is neighing for gram.^૬

It is said that while a peerless nobleman was lying hungry and exhausted, a beggar cried for rice and curds. (તામીલ કેહવતો.^૭)

جاي که عقاب پر بریزد — از پشه لاغری چه خیزد
(ફારસી કેહવત.)

૧. ખાખિયુ.

૨. બોટવું—ચાંચ મારવી.

૩. ભરોડાં ખેટલે જમીન સુકકને પડેલી કે ખોદેલી કાટ તે.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 178.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 81.

૬. *Ibid*, p. 143. ૭. *Ibid*, p. 180.

ભલાઇ કરીને પાણીમાં નાખવી.

(ફારસી કેહવત.) نیکوی کن و در آب دجله انداز

ભલાઈ કીધેલી કદી ખાલી નહિ જાય.

૭૧૮૫

કોઈ “ભલાઈ” ને બદલે “નમનતાઈ” અથવા “નરમી” પણ
કહેછે.

The good you do is not lost, though you forget it.

Good actions carry their warrant with them. (અ. કે.)

A good deed will never be lost. (ફારસી કેહવત. ૨)

ડિનુ ડિનુ ન થિએ. (કચ્છી કેહવત.)

ભલાઇ કીધેલીજ સાથે આવશે.

Do good now and be rewarded hereafter. (ચીનાઈ કેહવત. ૨)

अर्थो गृहे निवर्तते श्मशाने मित्र बांधवाः ।

सुकृतं दुष्कृतं चैव गच्छंत मनु गच्छति^૩ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભલાઈમાં ભાણે, ને મિહું બોલે તે વાહણે.

ભલાની દુનિયા નથી.

ભલાઈજ કેા દુનિયા રઈ આવે? (કચ્છી કેહવત.)

ભલેકા જમાના નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભલાની વહુને સૌ ભાણી કેહવા જાય.

ભલાનું નામ રહી જશે.

૭૧૯૦

Good deeds remain, all else perish. (અંગ્રેજ કેહવત.)

ભલાનું ભણું થાય, ને ભુડાનું ભુડું થાય.

He teaches me to be good that does me good. (અ. કે.)

Bij de vromen wordt men vroom.^૪ (દચ કેહવત.)

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 226. ૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 409.

૩. Wealth stops at the house, friends and relatives at the grave; good deeds and evil deeds follow the dying man. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 377. ૪. With the good we become good.

Keep company with good men, and good men you will imitate ; keep company with beggars, and sleep outside some temple gate. (ચીનાઈ કેહવત. ૧)

ભલો કે ભુડો પણ તે ભાઈ.

ભલો ધનેતર.

યાને, તન, મન, ધન, અથવા બળથી મોહટો.

ભલો ભલાઈ કરે.

Do good, and then do it again. (અંગ્રેજ કેહવત.)

ભલો ભલાઈ નહિ છોડે, (અથવા, મુકે,) ને ભુડો ભુડાઈ નહિ છોડે,
(અથવા, મુકે.) ૭૨૦૫

Batti il buono e' megliora, batti il cattivo e' peggiora. ૨
(ઇતાલિયન કેહવત.)

A bad coin is a bad coin, a good coin is a good coin.

(તેલુગુ કેહવત. ૩)

ભલો ભલી વખત, ને ખુરો જમતી વખત (આવે.)

ભલો હોય તે ભલી વખત, ને નકટો હોય તે જમતી વખત આવે.

ભલાં આદમી ભુખે મરે, ને રાજ કરે ગોલામ. ૪

ભલાંની આગમચથી ભુડાનો (અથવા, ખુરો) વિચાર કરી રાખવો.

He that fears danger in time seldom feels it.

'Tis good to fear the worst, the best will save itself.

(અંગ્રેજ કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) علاج واقع پیش از وقوع باید کرد

ભલાં કામમાં ઢીલ કેવી ૭૨૧૦

(ફારસી કેહવત.) در کار خیر حاجت استخاره نیست

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 5.

૨. Chastise the good and he will mend, chastise the bad and he will grow worse. ૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 286.

૪. સરખાવો કેહવત નાં ૫૬૦૧, સર્કે ૫૦૮.

ભવ ભરાઇ જવા.

He that died half a year ago is as dead as Adam. (અ. કે.)

ભવન ભાટકા પાડવા.

ભવન ભાટકા, ને ડોસી મરે ને પડે હાડકા, (અથવા, ફાટકા.^૧)

ભવની (અથવા, જનમની) પાલ આંધવી.

ભવાની માએ ભલું કર્યું, આંખ પ્રમાણે કુલું થયું. ૭૨૧૫

ભવિષ્ય વાત ભુલાય.

ભવૈયા ભાગમાં.

ભસતા કુતરાને રોટલીનો ફટકો.

ભસતા કુત્તા કાટે નહિ. (અથવા) ભસતા કુત્તા કાટે નહિ, ને ગાળ્યા

મેહ વરસે નહિ, છુડ્યા ભીલ મારે નહિ.^૨

ભસવું ને લોટ ખાવો, એ એ ન બને. (અથવા) ભસવું ને લોટ

ફાકવો, એ સાથે થાય નહિ. ૭૨૨૦

ભસી ઉઠવું.

યાને, ગમે તેમ ખીજવાઇને ખોલી ઉઠવું.

ભસે તે કરડે નહિ, ને કરડે તે ભસે નહિ.

ભા ! અપશુકન બોલશે નહિ; તોફાં માણુકંઠભાઇ લાંબા બળને !

ભા ભણે તે સાફ, (અથવા, સાચું.)

ભાઇ કરતાં ભત્રીજાં વાહલાં. (અથવા) ભાઈ થાને ભત્રીજા વાહલા, ને

મહીરા દેશનાં બાર ઉઘાડાં. ૭૨૨૫

ભાઇ કરતાં ભાઇજાં બલો, (અથવા, વાહલો.)

Kind friends are better than unkind brothers. (અ. કે. ૩)

ભાઈ ક્યાં ? તોફાં ઉભા ત્યાં.

ભાઇ ખેપ હાર્યા, કાંઈ જનમ તો નથી હાર્યા.

૧. વાખા. ૨. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૧૯૯૭, સદે ૧૮૭. ૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 380.

ભાઇ જેવો બેલી નહિ, ને ભાઇ જેવો વેરી નહિ.

Tre fratelli, tre castelli.^૧ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Tres irmaos, tres fortalezas.^૨ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

He who has a brother does not fear to fight. (તામીલ કે.૨)

ભાઈ એસા દોસ્ત નહિં, ઔર ભાઈ એસા દુશ્મન નહિં. (હિં. કે.)

ભાઇ જોડે જવાનું, પણ ભાભી જોડે જમવાનું. ૭૨૩૦

Although one may live six months with an elder brother, one cannot abide with his wife even half an hour. (તામીલ કેહવત.૩)

ભાઈ બાપો કરવો.

ભાઇ બેહનનાં આંથણાંમાં ફરે, ને બેહન ભાઈને મોસાલાં કરે.

ભાઇ ભટ્ટ, ને કેડે લાલ પટ્ટ.

ભાઈ ભટ્ટ, ને નાણા વટ્ટ.

ભાઇ મલ્યા ઓટલે પરમેશ્વર મલ્યા. ૭૨૩૫

The most difficult thing on earth to get is a brother.

(ચીનાઈ કેહવત.૪)

ભાઇ માહરો ભોલો, આપી જય ચડવો, ને લેખ જય ગોલો.

ભાઇ સાહેબ કેમ તણાયા? તોકે' લોભે લોભે.

ભાઇઓ જેની ભારો. પેટીએ, ને ભોંભાઇએ આપેલું ખુટીએ.

ભાઇકા ભાઇ આવે સો છુટી, તેને પીડ અંતરમાં ધણી.

દહી દુધ આવે. ૫ કારે. ઉભા રેહવે, બૈરીકા ભાઇ આવે સો

In the wife's house who is the favourite? Brother-in-law. (કાશ્મીરી કેહવત. ૬)

૧. Three brothers, three castles.

૨. Percival's Tamil Proverbs, p. 286.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 380.^૩ Ibid, p. 19.

૫. જુઓ કેહવત નાં ૩૭૯, સરે ૨૭.

૬. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. L. Knowles, p. 29.

ભાઇના જોડ ભાઇના પગમાં.

ભાઇની ગાડી ને બાપના બેલ, ને જન્મ બેઠા કરે સેહલ.

ભાઇની પાઘડી બાઇને માથે, ને બાઇની પાઘડી ભાઈને માથે.

ભાઇની પાઘડી ભાઈને માથે, ને ભાઇ ચાલ્યા ઉઘાડે માથે.

ભાઇને કોઇ દેય નહિ, ને બાઇને કોઈ લેય નહિ.

૭૨૪૫

ભાઈને ઘેર વેહા, ને દાહી ઉગ્ગલીને ખા.

ભાઈને ઘેર વેહા હોય ત્યાં બેહન પીરસે.

ભાઇને ભરોસે ના રેહતી, ને વેહલી નાતરે જજે.

ભાઇનું ખાજ, તે બાઇનું અખાજ.

ભાઇનો ટોપલો ભાઇનેજ માથે.

૭૨૫૦

ભાઈનો ભરખ ત્યાં સાઈ.

ભાઇનો ભાઇજન્મ, ને બેહનનો ચાર, જ્યારે જોઈએ ત્યારે તૈયારનો તૈયાર.

ભાઈનાં છાજ્યાંમાં (અથવા, છાજ્યાં લેવામાં) બેહન કસર

(અથવા, મણા) નહિ રાખે.

ભાઈનાં મોસાલાં, તેવાં બેહનનાં ગીત.^૨

ભાઈ-બળ કામનું નહિ, બાજુ-બળ કામનું.

૭૨૫૫

ભાઈમિયાં કામ, (અથવા, માલ.)

યાને, હાલ હવાલ, લેયલાહ.

ભાખરાની કાની પુલાઈ જવું.

ભાગતેકી આશુ, ગૌર લડતેકી પીશુ.

In front of the runners-away, but the last of the
pursuers. (કાશ્મીરી કેહવત.૩)

ભાગની ઢીક મારવી ને ખાવી.

૧. છાટી કુટવી, ધપકરા લેવા. ૨. જુઓ કેહવત નાં ૩૩૨૬, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફે ૩૨૦.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 217.

ભાગનો ગડદો.

૭૨૬૦

ભાગરે ભરઈ ચોક્કી, ને કુરજે ભરાયા કોટ, ને કસાંના નહિ રહ્યા મોસ.^૧

ભાગ્યો^૨ ઉધે, ને બદામ ચુકે.

ભાગ્ય વગરનો ભુલો પડે.

ભાગ્ય વિના નર કોડી ન પાવે.

ભાગ્યની ધડતી આઈ, ને કરમમાં મરઘો, ખીલાડો, ને કુતરો જમાઈ.
(અથવા) કરમની ધડતી આઈ, ને વેમાઝેનો કુતરો, ખીલાડો, ને
મરઘો જમાઈ.

૭૨૬૫

ભાગ્યમાં કોઈનો ભાગ નથી.

ભાગ્યમાં હોય એટલુંજ મલે.

Every man hath his own planet. (અંગ્રેજ કેહવત.)

यदिधर्मनसि स्थितं^૩ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત)

ભાગ્યમાં હોય તે ખાય.

ભાગ્યમાં હોય તો ઘર ખેદાં આવે.

Sorte, e dormi.^૪ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

A punadas entran las buenas hadas.^૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Loven er de Vaagendes, Lykken er de Sovendes.^૬

Det er godt at raade naar Lykken er med.^૭ (દે. કેહવતો.)

When good things come, they do so unsolicited ; when
they do not come, not one of them appears. (તી. કે.)

آنچه نصیب است بهم می رسد — گر نستانی
بستم می رسد (ફારસી કેહવત.)

૧. નવાઈ. ૨. ભાગર ઉપરથી પસાર થતા રાહદારીઓ પાસેથી કર લેવાને
ચુકર થયેલો માણસ. ૩. As fate wills it. Carr's Telugu and Sanskrit
Proverbs, p. 451. ૪. Have luck, and sleep.

૫. Good luck makes its way in by elbowing.

૬. Law helps the waking, luck may come to the sleeping.

૭. It is easy to manage when fortune favours.

૮. Percival's Tamil Proverbs, p. 518.

બાળ્યશાસ્ત્રીને જુત રહે, ને અક્ષર્મીની ઝંપર મરે. (અથવા) બાળ્યશાસ્ત્રીને
ત્યાં જુત રહે, ને અક્ષર્મીના પુત તે લાંબા થઈને મરે. (અથવા)
બાળ્યવાનને ત્યાં જુત રહે, ને અક્ષર્મીના પુત નહિ રહે. (અથવા)
બાળ્યવાનને જુત રહે, ને અક્ષર્મીની ઝંપર મરે. (અથવા)
બાળીયાશાસ્ત્રીના જુત કમાય, અબાળીના પુત ન કમાય. ૭૨૭૦

A lucky man is stout and fair; and men lend him
twice as much as he wants. A luckless man is
lean and spare, and he asks for a loan which no
one grants. (સીનાઈ કેલુવત.)

વિધિરદો કલ્યાણોત્તે મે મતિઃ^૧ ॥ (સંસ્કૃત કેલુવત.)

બાળ્યવારેજ જુત કમાઈને. (કન્ની કેલુવત.)

બાળ્યશાસ્ત્રીને પગલે પગલે નિધાન.

Assai ben balla à chi fortuna suona.^૨ (ઈતાલિયન કેલુવત.)

બાળ્યાની બેંસ ધીઝ પડીને (અથવા, સડી સડીને) મરે. (અથવા)
પતીઆલોની બેંસ ધીઝ પડીને મરે. (અથવા) પતીઆલોનો પાટો
સડી સડીને મરે. (અથવા) દાંબો^૩ પાટો ધીઝ પડીને મરે.

L'âne du commun est toujours le plus mal traité.^૪ (ફ્રેંચ કે)

Asno de muchos lobos le comen.^૫ (સ્પેનીશ કેલુવત.)

Asno de muitos, lobos o comem.^૬ (પોર્ટુગીઝ કેલુવત.)

The joint-husband was neglected and died.^૭

The sheep which was the joint property of two persons,
was deserted and dead. (તેલુગુ કેલુવતે ૯)

(ફારસી કેલુવત.) **دین شراکت بیوش نمی آید**

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 117.

૨. Lo! Fate is all powerful, that's my mind. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 462.

૩. He dances well to whom fortune pipes.

૪. અસા લાખમાં શખેલા.

૫. The ass that is common property is always the worst saddled.

૬. The ass of many owners is food for wolves.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 272. c. *Ibid*, p. 60.

ભાગ્યાની ભેંસ લુખી મરે.

સાજેકી હાંડી ચૌરાહેમેં કુટી. (હિંદુસ્થાની કેહવત)
ભાગ્યાનો ભેર, ગોપીચંદન ને ગેર. (અથવા) ભાગ્યવાનના ભેર,
ગોપીચંદન ને ગેર.

ભાગ્યું ભાણું કંસારે જાય, ને રૂઠ્યું છોકરું માવતરે જાય. ૭૨૭૫
ભાગ્યો, ને અભાગ્યો.

ભાગ્યો વાણિયો દલાલ, ને ભાગ્યો પારસી કલાલ.

ભાગ્યો વાણિયો દલાલું કરે, ને ભાગ્યો પારસી કલાલું કરે.

ભાગા તલાવમાં કેમરન.^૧

ભાગી ધાડ ઢેડવાડે પડે. (અથવા) ભાગી વાટ^૨ ઢેડવાડે કાહડે. ૭૨૮૦

ભાગી પણ ભરવટ, ને તુટો પણ ચીર.

ભાગી પણ ભરચ.

ભાગી ભીત પરથી તુટી પડવું.

ભાગી રાતે ભવાડા.

ભાગી હાંસી ચુહલે નહિ ચહડે, ને ખારાં પાણીએ વાલ નહિ ચરે. ૭૨૮૫

ભાગું ગાહું ઢેડવાડે.

ભાગું નથી, તુટું નથી, કટકા થયા ચાર, ચતુર હોય તો ચેત્યો,
અણુધડ કરે વિચાર.

ઘડિયાલ વિષેનાં ઉખ્યાનાં તરીકે પણ આ કેહવત વપરાયછે.

ભાગું ભસ્તું.

ભાગું વહાન ભરાય તેટલું.

યાને, પુરાકલ, ઘણુંજ.

ભાગે ચોરી મોંઘી ન કેહવાય.

૭૨૯૦

ભાગેલાં ઘેરને સડેલા વાંસનો ટેકો.

૧. સુરતમાં કેમરન નામે એક ન્યાયાધીશ થઈ ગયોછે.

૨. પછાં ઉપરનો લોહડાંનો પાટો.

ભાગેલાં વહાનનો વીમો, તરી નિકલે કે જુડી જાય.

ભાગેલાં વહાનમાં સવાર થવું.

ભાગોલીયાની ભેંસને જમણા દાના.

ભાગોલે ભેંસ, ને ઘેર ઝડકા.

૭૨૯૫

ભાગાં ધરમાં ચોર. (અથવા) ભાગાં ધરમાં ચોર પેસે.

આ કેહવત જે મતલજે વપરાયછે. (૧) લઠડેલી દેહવાણું માણસ કાંઈ નહિ ને કાંઈ રાગને આધીન થાયછે તે દર્શાવવા માટે, અને (૨) એક માણસે પોતાનો વહીવટ વગર તકેદારીએ જગાજ્યો હોયછે સારે તેની ઉપર ખીજાં માણસો ગેરરીતનો લાભ લેઈ શકેછે તે દર્શાવવા માટે.

ભાગાં ધરમાં ભુતની વસ્તી.

In a neglected house, devils take up their abode. (તે. કે. ૧)

خانه خالي دیو می گیرد (ફારસી કેહવત.)

ભાગાં ધરમાંથી સીક નિકલે કે તહવાયો.

ભાગાં વહાનનો મીસ્તરી.

આવડત વગરનાં માણસ વિષે બોલાયછે.

ભાગાં હાલ્લામાં બધા પગ મુકે.

૭૩૦૦

યાને, નબલી હાલતમાં આવેલાં માણસની ઉપર સહ લાભ લેવા નિકલે.

ભાણ ખાઈએ તો મૂલ્યાંની શરમ જરા પણ રાખ્યે. (અથવા) ભાણ

ખાઈએ તો મૂલ્યાંનો કાંધ પણ મહલાજો રાખ્યે. (અથવા) ભાણ

ખાઈએ તો મૂલ્યાંની મરજદા જરા પણ રાખ્યે. (અથવા) ભાણ

ખાઈએ તો મૂલ્યાંની દાખલ (અથવા, શરમ) નહિ રાખે. (અથવા)

ભાણ ખાંધી, પણ મૂલ્યાંની મરજદા નહિ રાખી.

ભાણ મુલા તે કાંઈ ઝાડમાં હોય, ને પોમાજ્યા તે કાંધ તાડમાં હોય?

ભાજી મુલાનું ઝાડમાં ન લેખું.

ભાજીનું પાણી.

પોઆ સ્વભાવનાં માણસના સંબંધમાં બોલાયછે.

ભાટ કરતાં ભાંડ ભલા.

૭૩૦૫

ભાટ, ચારણ, ને કુતર, બાંધી બેસે દ્વાર, ખાય પણ ખસે નહિ,
લાજે નહિ લગાર.

ભાટ બ્રાહ્મણનું (અથવા, ભાટ ભેખનું) લાકડું અણપેસાજું પેસે,
સામું જોતાં ઉભા રહે, ને આવ કેહતાં બેસે. (અથવા) સામું
જુએ ત્યાં ઉભા રહે, ને આવો કહે ત્યાં બેસે, ભાટ બ્રાહ્મણનું
લાકડું તે વણુછોલ્યું પેસે. (અથવા) ભાટ બ્રાહ્મણનું લાકડું
વણુપેસાજું પેસે, રસ્તે જતાં મલ્યા હોય, તો ઘેર આવીને બેસે.
(અથવા) ભાટ ભવાયાનું લાકડું તે અણપેસાજું પેસે, કહ્યું હોય
ચોરે આવજો, તો ઘર આવીને બેસે.

ભાટ ભાટ ભાટુડી, કોટે બાંધી ચાટુડી; ચારણ ચારણ ચારણીયા,
કોટે બાંધ્યું ધટીનું પડ, તોકે જડતું ન આવ્યું, તોકે ભારે તો
મરશે.

ભાટ, રાજ, ગોહારાણા, શોકડ બેહની નામ, માયાં તુટયાં, અને કુલ
વાખ્યાં, એ પાંચ એક નામ.

ભાટનો બોડો ભાત.

૭૩૧૦

ભાટીઆં, ટાટીઆં, વણકર, ઢેડ, રાતે લડે, ને દાહડે, (અથવા, વહાણે)
એક.

ભાટાં, ટાટાં, ને બ્રાહ્મણાં, સઘ, ને સુથારાં, વેંહચણુ થોડી ને વઢવાડ
ધણી, ને છટાં પીંજરાં.

ભાઠિયા રે ભાઠિયા! નવ ગજ હંડા દાટયા, તોળી નહિ મુવાં ભાઠિયા.
ભાઠું તીમલા તોલ, ને પટેલ પંદર ને સોલ.

ભાઠું, ને ખરી ખપોરે નાઠું.

૭૩૧૫

ભાહું રળહું ગામ, ને જોઈને પાડજો કામ.

ભાઠેના માટીડા આડા, ને માથે છત્યાંના ભારા.

ભાઠેના માટીડા ગોપી, ને માથે નહિ મગ્ગે ટોપી.

ભાઠેના હોય તે માથેના થાય.

ભાહાંની જોટ અડાજન પુરી પાડે. (અથવા) અડાજનની જોટ

ભાહાંમાં પુરાય. (અથવા) ભાહાંની જોટ અડાજનમાં. ૭૩૨૦

Was man nicht am Hen hat, hat man am Stroh.^૧ (ન. કે.)

ભાહાંની ભેંસ, તેરવે કે દુગ્ધાડે.

ભાહાંની ભેંસને મહવાસો આવ્યો.

ભાડ જુજની ભેંસ, (અથવા, ભાડ જુતની ભેંસને) ચરવું થોડું, ને તરવું ઘણું.

ભાડુત, ને હાડત.

ધરધણી ભાડુતને ખુશી પડે ત્યારે ખાલી કરાવી શકે છે તેના સંબંધમાં આ કેહવત વપરાયછે.

ભાડુતી ઘોડી ભીંડીબજાર વેર.

૭૩૨૫

યાને, એક નબહું માણસ ગમે એટલું કરવા નય, પણ તેની શક્તિ

ઉપરાંત તેનાથી વધુ નહિ બને.

ભાડેની ગધેડી, ને અરધી રાતે ખદેડી.

ભાડેનું ઘેર ખાલી કરવું.

ભાડાંની વેહલ, ને ઉલાલી મેલ.

ભાણુજ બે ભાણુજ, ને આધી રોટી તાણુજ.

ભાણ્યાએ ભોખ્યું, ને દામલાએ દીહું.

૭૩૩૦

ભાણુ સુથારનો પાટલો.

ભાણુભાઇ ભથેરી,^૨ ને પોરિયાં કાહ્યાં ખથેરી.

૧. What we want in hay we make up in straw.

૨. વલસાડની પાસે આવેલું એક ગામ.

ભાણુભાઈ ભુલા.

ભાણુભાઈ હેયાંના ભોલા, ભુલી ધાધર ને લેછ જાય ગોલા.^૧

ભાણું જોઈને ભુખ, ને કરવરો જોઈને તરસ.

૭૩૩૫

ભાણે ખેસી ભુખ્યો ઉઠે, ચાકરની રાખે માઝા, ધરની ખાયડીથી
શરમાય, એ ત્રણે મૂરખના રાજ.

ભાણે ભર્યે ન તોખીઓ, કર ચાટે શું થાય ?

ભાણેજ ભાગિયો, (અથવા, ભાગમાં) નહિ, ને જમાઈ લાગિયો,^૨
(અથવા, લાગમાં) નહિ.

ભાણેજ તે તાણેજ, ને દેખતાં ને માગતાં, ને ન આપતાં તો શાપતાં.

ભાણાં હાંડા જેમના તેમ, ને ક્યોટની ઉતાવલ પડી.

૭૩૪૦

ભાત કહે મેરા સુરખે ખાના, મેરે ભરોસે ગામ નહિ જના.

ભાત છોજે, પણ સાથ ન છોજે.

ભાદરવાની ભેંસ.

ભાદરવાની ભેંસ, ચરવું થોડું, ને તરવું ઘણું. (અથવા) ભાદરવાની
ભેંસને ચરવાનું થોડું, ને તરવાનું ઘણું.

ભાદરવાની ભેંસ, ને કહલેડાંની મેસ.

૭૩૪૫

ભાદરવાની ભેંસ લીલુંજ દેખે.

ભાદરવાની ભેંસે પાડો જણ્યો.

ભાદરવાનો ભીંડો.

ચાને, થોડા વખતનું, લાંબો વખત નહિ ટકે એવું.

ભાદરવે ભટ્ટ, ને આખાડે ટટ્ટ.

ભાભડ ભુંજની પુંછ, ને માહરી ગાં— તુછી.

૭૩૫૦

ભાભડ ભુંજની ભટ્ટી.

ચાને, વગર ખિસાદનું, ઘણી ઓછી કિંમતનું.

ભાભરા ભુત જેવું.

ભાભા ! દોરાં ક્યાં ચારીશું ? તોફે' લાંનાં ત્યાં.

ભાભા માહરા રલી આવ્યા, ને સોના સાહ કરી આવ્યા.

ભાભાજી આવો ભાણું ક્યું, તોફે' વગર પાણીએ વહાન તર્યું. ૭૩૫૫

ભાભાજી, ખીર કેવી ? તોફે' જે ખાય તે જાણે.

ભાભાજી, નાતરૂં કરો, તોફે' તમારીજ સાથે.

ભાભાજી ભારમાં, તો વહુજી લાજમાં.

ભાભાજી મુગ્યા, ને ગોઠડી પરવારી.

ભાભી ભોલી, ને દીયર દલાલ.

૭૩૬૦

ભાભીજી આંજે, ને હું નહિ આંજું ?

ભાભીનો ભાવ, ને ભરતીમાં નાવ.

ભાર ચહડશે, તોફે' વેપારને માથે.

ભાર તેટલી ભલી વાત.

ભાર મુકવો.

૭૩૬૫

યાને, ઉપકાર કરવો.

ભારમલ રીજ્યો, કંકાશ મટ્યો.

ભારી નમે, ને હલકો ઉચકાય.

ભારી નામ તો હારીતું.

ભારી હીસ્સલ.

ભારો વેચતાં ભવ ગયો, પણ રાયકાવાડો દેખ્યો નહિ.

૭૩૭૦

ભાલાની અણી, ને ચોખાની કણી, માર્યા વગર રહે નહિ.

ભાવ વધવો.

ભાવ વિના ભક્તિ નહિ.

ભાવ શું છે ? તોફે' ધડોજ કોણ કરેજ ?

ભાવતું જોશડ વેદે કીધું. (અથવા) ભાવતું તું તે વેદે કહ્યું. ૭૩૭૫

भावी आगल कोष्ठ उठुं नथी. (अथवा) भावी आगल कोष्ठ क्षी
गयुं नथी.

भावी लुलावे तेभां आपणो शुं उपाय?

भावी मिथ्या थतुं नथी.

भावे ओ राम, ने नहि भावे ओ राम.

भावे ओटलुं भावुं नहि, ने आवडे ओटलुं लववुं नहि. ७३८०

भिष्म (अथवा, बिष्मे) तेने लुष्म शी, (अथवा, शान्ती?)

भिष्म न आपवी, ने पत्तर ड़ेडवुं? (अथवा) बिष्म ना आपे, ने
पत्तर ड़ेडो.

भिष्म ने भारो,^१ ते सहवारभां सारो.

भिष्म, भारो, ने लणुवुं, ओ त्रणे सहवारं.

भिष्म भागतां न आवडती होय तो तमाकु भातां शिष्म.^२ ७३८५

भिष्म भागवा करतां लुप्ते भरवुं साइं.

भिष्म भागीने लैयो ड़ीघो, पडोसणे लुटी (अथवा, छीनवी) लीघो.

A barren woman bore a son, and the small-pox
swallowed him up. (काशमीरी क़ेहवत.^३)

भिष्म भागे ते हजमडी, ने धरल्लुं भागे ते बिष्मारडी.

भिष्मने भाये लेह.

भिष्मनां हांक्षां सीके न यहडे. (अथवा) बिष्मनां हांक्षां कोष्ठ दहडे
सीके यहडवानां नथी. ७३८०

Bettelsackz ist bodenlos.^४ (जरमन क़ेहवत.)

The beggar's pot is broken. (काशमीरी क़ेहवत.^५)

मिकेची हांकी शिगेस चटत नाहीं. (मराठी क़ेहवत.)

१. जलतणना. २. जुम्मा क़ेहवत ना० ३३३८, सई उरर, तथा क़ेहवत ना०
५१२६, सई ४७२. ३. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J.
Hinton Knowles, p. 76. ४. The beggar's bag is bottomless.

५. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 29.

ભિખારણુની છોકરીએ ભાત દીઠો.

ભિખારી ભિખ માગે ત્યાં ચીમોરી પુઠે દોડે, (અને તેને અટકાવે.)

ભિખારી ભિખારી (અથવા, ભિખારી ભાઈ) મેર મેરીઆં.

ભિખારીનો આયો દુવો, ને ખારીમાં ખોદાયો કુવો.

ભિંગડાં જેવા રૂપિયા.

૭૩૯૫

ભિંગડાં^૧ જોઈને ભીંગર^૨ ફરવે.

ભીખાણ બનવું.

ભીખાણનાં ગાડાંને ખસખસની ઠેસ લાગી, ને વહરીઆલીએ માથું ફાડું.

ભીત કાપીનેખી પસ્તાયો, ને બાંધીનેખી પસ્તાયો.

ભીત જોઈને ભાર મુકવો.

૭૪૦૦

Ondt er at støtte sig til lødende Væg.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

ભીત પરની ઘસોડી, ને તુંને કોણે અલોડી ?

ભીત વિના ભાર ન ઝીલાય.

ભીત હોય તો ભાર ઝાલે, (અથવા, ઝલાય,) ટટી હોય તો તુટી પડે.

ભીતને પણ કાન હોયછે.^૪

Les murs ont des oreilles.^૫ (ફ્રંચ કેહવત.)

Die Wände haben Ohren.^૫ (જરમન કેહવત.)

ભીતે નામાં.

૭૪૦૫

નહિ શિખેલાં, અને આવડત વગરનાં માણસને વિષે જોલાયછે.

ભીમ ખાય, ને સકુની અ—.

ભીમજી પદમ, લુચ્છો કૂખીલો, ને ચોડું કટમ.^૬

ભીમપોરનો હરમાન.

માતેલાં માણસને વિષે જોલાયછે.

ભીમભાઈનાં ભેટડાં, ને જીવના બાન.

૧. પહસા. ૨. નેણ. ૩. It is bad to lean against a falling wall.

૪. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૪૩૫૪, સરે ૪૧૧. ૫. Walls have ears. ૬. કડુંબ.

ભીલની ભૈયારી, ને જીવનો જાન.

૭૪૧૦

ભીલનું ભાલોડું સોંસરું ઉતરે.

ભીલાંમાંનો દાગ લાગો તે કાંઈ શીટ નહિ.

યાને, એક વખત આખર ગઈ તે કાંઈ પાછી આવે નહિ.

ભુખ ગઈ ત્યારે ભોજન, ને પ્યાસ ગઈ ત્યારે પાણી, ને એ વાત તો મેં જાણી.

ભુખ ગઈ ભોજન મીલી, થડ ગઈ મીલી કપ્પાહ, જોખન ગઈ ને તિર્યા મીલી, એ તીનોડું આગ લગા. (અથવા) ભુખ ગઈ ત્યારે ભોજન આવ્યું, ને જોખન ગયું ત્યારે જોર આવી, ને ટાહડ ગઈ ત્યારે ડગલો મલ્યો.

Mostaard na den maaltijd.^૧ (દય કેહવત.)

उत्तीर्णंच जलेपारे नौकया किं प्रयोजनं^૨ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભુખ ગઈ ભોજન મીલી, જરા ગઈ કપ્પાઈ, જોખન ગઈ તિર્યા મીલી, તીનો દિયો ભાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુખ ધણી હોય, પણ એ હાથે ન ખવાય.

૭૪૧૫

ભુખ ન ગણે ભાખરો.

ભુખ ન જાણે એકો ભાત, તરસ ન જાણે ઘોલી ઘાટ, પ્રીત (અથવા, એશક) ન જાણે જાત કળત, નિંદ ન જાણે તુટી ખાટ.

ભુખ ન જાણે ભાવતું, ને પ્રીત ન જાણે જાત, ઉંધ ન જાણે સાથરો, જ્યાં સુતા ત્યાં રાત.

ભુખ ના જીએ ભાખરો, ને ઉંધ ના જીએ સાથરો.

Does hunger appreciate flavours, or sleep enjoyment ?^૩

When hungry, curry is not needed, nor a mat when sleepy. (તામીલ કેહવતો.૪)

૧. After meat comes mustard.

૨. After the stream has been crossed what is the use of the boat on the other side ? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 397.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 415. ૪. *Ibid*, p. 414.

ભુખ ને હંધ વાલી (અથવા, વાલીને) લે.

૭૪૨૦

ભુખ ભિખ મંગાવે.

ભુખ મનાવે દુખ.

ભુખ રાંડ ભુંડી, આંખ નય હંડી, પગ થાય પાણી, ને આંસુ આવે તાણી.

ભુખ વગરનું ભોજન, ને કંઈ વગરનું ગાવું.

ભુખ વિનાનું ખાવું, ને મન વિનાનું ગાવું.

૭૪૨૫

ભુખ સરખું દોર, ને દુખ સરખું માણસ.

ભુખ્યાને ભોજન, ખાસાને પાણી, નાગાને વસ્ત્ર, એ સ્વચ્છ ઈનસાની.

ભુખ્યું અખાજ ખાય.

Hungry dogs will eat dirty puddings.

A hungry dog will eat dung. (અંચેછ કેહવતો)

Asino, che ha fame mangia d'ogni strame.^૧ (ઈતાલ્યન કે.)

Asno, que tem fome, cardos come.^૨ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

ભુખ્યું દોર વાર કરડે, (અથવા, મરડે.)

ભુખ્યું તેને કાંઈ ના દુખ્યું.

૭૪૩૦

ભુખ્યો કેહશે ધરાઈશ નહિ, ને ધરાયલો કેહશે ખાઈશ નહિ. (અથવા)

ભુખ્યો જાણે ધરાઈશ નહિ, ને જમ્યો જાણે ખાઈશ નહિ.

ભુખ્યો ખાહણ ગામ બાળે, ને ભુખ્યો કોલી ધર લુટે.

ભુખ્યો ખાહણ દેવને વેચે.

ભુખ્યો ખાહણ, ને ધરાયો વાણિયો, છેડવો નહિ.

ભુખ્યો ખંગાલી ભાત ભાત પોકારે.

૭૪૩૫

ભુખ્યો ભરડાને નય.

ભુખ્યો ભાટ ગામ બાળે.

ભુખ્યો ભાટ પોકારે.

૧. A hungry ass eats any straw.

૨. The ass that is hungry eats thistles.

ભુખ્યો મુરી (અથવા, ભારી) વેચે, ને ધરાયલો ઉધાર માગે.

ભુખ્યો શું પાપ નહિ કરે?

૭૪૪૦

A hungry man is an angry man. (અંગ્રેજ કેહવત.)

De tout s'avise à qui pain faut.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Den Hungrigen ist nicht gut predigen.^૨ (જર્મન કેહવત.)

Can confidence be placed in a hungry man?^૩

Extreme hunger will induce a man to break through a stone wall and steal. (તામીલ કેહવતો.^૪)

ભુખ્યો સિંહ તરણું ન ખાય.

ભુખી કુતરી ભોટીલાં ખાય.

ભુખી કોહલી વરૂ પર દોડે.

ભુખી તો ભુખી, પણ સખે તો સુતી.

ભુખી નોતરી, ને કાખમાં (અથવા, હાથમાં) ભાંજું.^૫

૭૪૪૫

ભુખી ખીલાડી, ઉંદરની લાડી.^૬

ભુખું ઝાંસ.

ભુખું માણસ (અથવા, મનખ) રળણું.^૭

ભુખે પાહન કુમલા.

ભુખે પેટે ઝેરડી, તો જાણે નરી શેરડી.

૭૪૫૦

ભુખે પેટે રાજ ને છાસ, તે તો થઇ વાખ રે વાખ ! ને ધરાયલે પેટે દહી ને ધાન, તે તો થયું દાકાદોર.

ભુખે બેહરામ મરતા હશે.

ભુખે બોર, ને ધરાએ કાકડી (ખવાઇ શકાય.)

૧. A man who wants bread is ready for anything.

૨. There is no good in preaching to the hungry.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 415. ૪. Ibid, p. 192.

૫. જમવાની થાણી. ૬. જુઓ કેહવત નાં ૮૩૪, સર્કે ૭૨.

૭. આશ્વાસું. ૮. જુખા હોઇએ ત્યારે.

૯. ધરાયલા હોઇએ ત્યારે.

ભુખે ભરડો ભાવે, ને ઉંચ ઉકરડે આવે.

Hunger finds no fault with the cookery.

Hunger makes raw beans relish well (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Il n'y a sauce que d'appétit.^૧

A bon appétit il ne faut point de sauce.^૨ (ફ્રેંચ કેહવતો.)

Honger is de beste saus.^૩ (દચ કેહવત.)

La fame è il meglor intingolo.^૨

La fame muta le fave in mandole.^૩ (ઈટાલિયન કેહવતો.)

Hunger ist der beste Koch.^૪ (જર્મન કેહવત.)

The hungry man will not refuse leavings. (તેલુગુ કે. ૫)

A hungry man is glad to get boiled wheat.^૬

Hunger and cold make men glad of any kind of food
or clothes. (ચીનાઈ કેહવતો. ૭)

کوفته را نان تهی کوفته است (ફારસી કેહવત.)

ભુખ્યો ન નારે મખ્યો. (કચ્છી કેહવત.)

ભૂખેકો ક્યા રૂખા, ચૌર નિંદકો ક્યા તકિયા?

ભૂખકો ભોજન ક્યા, નિંદકો તકિયા ક્યા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

भुकलें भूत कोदबुझ्याला राजी. (મરાઠી કેહવત.)

ભુખે મરતી નાતરે જાય, ને ધરાયો માટી ઉધારે માગે.

૭૪૫૫

ભુખે મરતી ભઘડાને જાય.

ભુખે મરતો ચોરી શિખે.

ભુખે મરતો છોકરાં વેચે.

ભુખે મરતાંને છોકરાં વણાં.

૧. No sauce like appetite. ૨. Hunger is the best sauce.

૩. Hunger transmutes beans into almonds.

૪. Hunger is the best cook.

૫. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 7.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 58. ૭. *Ibid*, p. 438.

ભુખે મરવા કરતાં ભાલે મરવું સારું.

૭૪૬૦

ભુખે મરવું, ને સુખે સુવું, (અથવા, ભોંય સુઈ રેહવું.)

ભુખે મરે, ને મોજ કરે.

A proud mind and a poor purse are ill met. (અંગ્રેજ કે.)

No oil in the house, and the band plays.^૧

Begging and riding upon a horse. (કાશ્મીરી કેહવતો.^૨)

Not a morsel to eat, but *Atakali* for his head.^૩

Not a grain to eat, but scented oil for his mustaches.^૪

Do people that live on porridge keep men to hold up their mustaches? (તેલુગુ કેહવતો.^૫)

He has gruel to drink, and washes his mouth with rose water. (તામીલ કેહવત.^૬)

માંડ ન જૂરે તાડી. (બિહાર કેહવત.^૭)

ભુખેસે પુછા દો ઓર દો ક્યા, કહા ચાર રોટીયાં.

ભુખો સિપાહી ભાંગ પોકારે, ને ભુખો શું નહિ પાપ કરે.

ભુખા બંગાલી ભાત ભાત પુકારે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુંગલ વિનાની ભવઇ.

૭૪૬૫

ભુજ્યો પાપટ પણ (જેનાથી) નહિ ભજ્ય, (એવું નખતું, વગર

હિમ્મતનું, અથવા, વગર આવડતનું માણસ.)

ભુજીને વાવવું.

ભુજેલું ખીયું રોખ્યાથી ઉગી શકતું નથી.

Like roasted corn sown. (કાશ્મીરી કેહવત.^૮)

ભુજીને વાવે તે ક્યાંથી ઉગે?

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 67.

૨. *Ibid*, p. 67. ૩. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 185.

૪. *Ibid*, p. 293.

૫. *Ibid*, p. 4.

૬. *Percival's Tamil*

Proverbs, p. 244. ૭. *Christian's Behar Proverbs*, p. 16.

૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 213.

ભુંડ, ભાડેલો, ને બાંડો સાપ, એનો વિશ્વાસ કરવો નહિ. (અથવા)

ભુંડ, ભાડેલો, ને બાંડો સાપ, એનો વિશ્વાસ કરે તેનો ગધેડો બાપ.

ભુંડનું છાણુ, નીપણું નહિ કે થેપણું નહિ. (અથવા) ભુંડણુનું છાણુ

લીપ્યામાં આવે નહિ, ને થાપ્યામાં આવે નહિ.

૭૪૭૦

ભુંડનો ખાનાર બેશરમ.

ભુંડનાં છાણુનો ખપ પડ્યો, ત્યારે ભુંડ ઉકરડે. અ—.

Ask a kite for a feather, and she'll say, she has but
just enough to fly with. (અંગ્રેજ કેહવત.)

When sought after, many become proud. (તેલુગુ કે. ૧)

If a monkey be asked for his droppings for medicinal
purposes, he will leap from branch to branch.

(તામીલ કેહવત. ૨)

ભુંડા ચોરને રૂડા (અથવા, ભલા) શુકન ન મલે. (અથવા) ભુંડા દેવને
કાંઈ રૂડા સગન હોય?

ભુંડા તે કદી રૂડા નહિ થાય.

ભુંડા મરદ, ને આંખે દરદ.

૭૪૭૫

Böse Augen sehen nie nichts Gutes.^૩ (જરમન કેહવત.)

Ondt Oie skal intet Godt see.^૪ (દેનીશ કેહવત.)

ભુંડા માણસનું કાનું મોહ.

ભુંડાથી નહિ બીલવું, પણ ભુંડાનાં ફેલથી (અથવા, ભુંડાની ભોલધથી)
બીલવું.

ભુરેછી ભુરાઈસે ડરિએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુંડાના દોસ્ત ધણા, ને ભલાના દુશ્મન ધણા.

ભુંડાના નામ પર મીઠું, (અથવા, ધુલનો ખોભો.)

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 93.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 252.

૩. Bad eyes never see any good.

૪. An evil eye can see no good.

ભુંગના નામ પર મટાડું વાલવું.

૭૪૮૦

Bear with evil, and expect good. (અંગ્રેજ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) سگ گزند هه مان به که آشنا باشد

ભુંગની જડ છે.

He sucked evil from the dug. (અંગ્રેજ કેહવત.)

ભુંગની પાસેરી ભારી.

ભુંગની સાથે ભલાઈ કરવી તે ભલાંતી સાથે ભુંગાઈ કરવા બરાબર છે.

He that spares the bad, injures the good.

To favour the ill is to injure the good. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Qui épargne le vice, fait tort à la vertu. ? (ફ્રેંચ કેહવત.)

He who liberates the wicked injures the innocent. (તા. કે. ૨)

نيکوی با بدان کردن چنان است که بد کردن

(ફારસી કેહવત.) بجای نیک مردان

उपकारेण नीचानामपकारोहि जायते ।

पयः पानं भुजंगानां केवलं विषवर्धनं ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભુંગને ઘેર ભુંગ પરાણો.

ભુંગાઇતો બદલો ભલાઈથી વાલવો.

૭૪૮૫

Better suffer ill than do ill. (અંગ્રેજ કેહવત.)

You should do good even to him who has done you evil. (તેલુગુ કેહવત. ૪)

If thine enemy be hungry, give him bread to eat ; and if he be thirsty, give him water to drink.—Prov.

xxxv, 21.

૧. He who spares vice wrongs virtue.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 362.

૩. By doing good to the base men, evil results ; the drinking of milk is to snakes only an increase of poison. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 389. ૪. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 14.

Die een kwaad wijf heeft, diens hel begint op d'aarde.^૧
Rook, stank, en kwaade wijven zijn die de mans uit de
huizen drijven.^૨ (૬૫ કેહવતો.)

Und Kone önsker Mandens Hæl til Gaarde og ikke
hans Taa.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

She is not his mate but his fate. (તેલુગુ કેહવત. ૪)

A reproachful wife may fitly be called Yama. (તા. કે. ૫)

When a man's vessel is upset and its masts broken; he
is poor for a time ; but when a man marries a bad
wife he is poor for life. (ચીનાઈ કેહવત. ૬)

A passionate wife is as bad as a house that leaks.

(બદ્ધ કેહવત. ૭)

زن بد در سراي مرد نیکو — هم درين عالم
است دوزخ او (ફારસી કેહવત.)

दुष्टा भार्या शठं मित्रं मृत्योर्हंकारसंपुतः ।

ससर्पे च गृहे वासो मृत्युरेव न संशयः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ભુંડી રાંડે ભાંડવાડ, ને ભુંડા ધણીએ મંદવાડ.

ભુંડું તાકે તેનું ભુંડું થાય.

An ill life, an ill end.

Harm hatch, harm catch. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. Who has a bad wife, his hell begins on earth.

૨. Smoke, stench, and a troublesome wife are what drive men from home.

૩. A bad wife wishes her husband's heel turned homewards, and not his toe. ૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 36.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 369.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 374.

૭. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 21.

૮. A wicked wife, a false friend, a servant with pride, living in a house with a snake are (causes of) death, without doubt. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 415.

ભુ'ડો ભૈયો વેઠાય, પણ ભુ'ડી રાંડ નહિ વેઠાય.

૭૫૦૫

ભુ'ડો ભૈયો વેઠે, તો ભાજી પાલો દેખે.

યાને, એક ઓરત પોતાના ભુ'ડા ભરથારને લેઈ ચલાવે તો તેનાથી
ગુજરાણુ નેશું પણ તે મેલવી શકે.

ભુ'ડો વર રાંડ પર શરો.

When the kind husband went to the wars, he hung the
mortar round his wife's neck. (તેલુગુ કેહવત.૯)

ભુ'ડાં કામ ભાણુડીનાં.

ભુ'ડાં જીવતર યાને મરવું ભલું.^૨

An honourable death is better than an inglorious life.
(સંસ્કૃતીસ.)

ભુ'ડાં માણસથી ભુતખી નાહસે. (અથવા) ભુ'ડાંથી ભુત નાહસે. ૭૫૧૦

ભુ'ડાં મહોને ભડકું, ને હવાડાનું પાણી.

ભુ'ડાં લખખણુ જલદી લેવાય.

In learning what is good, a thousand days are insufficient;
in learning what is bad, an hour is too much. (ચી.કે.૩)

ભુ'ડાંથી સૌ ખીલે.

હરામઝાદેસે ખૂદાણી ડરતા હયે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભુ'ડાંના માગનારનું ભુ'ડુંજ થાય.

God permits the wicked ; but not for ever. (અંગ્રેજી કે.)

A qui vent mal, mal arrive.^૪ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Chi mal pensa, mal abbia.^૫ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

The deity will destroy those that injure others. (તા. કે.૬)

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 202.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૬૯૨૮, સર ૬૩૭.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 250.

૪. Evil reaches him who wishes ill.

૫. Evil be to him who evil thinks.

૬. Percival's Tamil Proverbs, p. 266.

ભુતના હાથમાં નિશાની. (અથવા) ભુતના હાથમાં મશાલ (અથવા, નીસરણી) આપવી.

એકે રાક્ષસ, હુસરે હાથમેં છુકવારી. (બિહાર કેહવત. ૧)

ભુતની પેઠે ભડકવું.

ભુતની માફક છેગછ પડવું.

ભુતની માફક ભમવું.

ભુતનું મન આક્રમે રાજી.

૭૫૩૦

ભુતને પીપલા ધણા.

ભુતને આક્રાંતું નંવેધ.

ભુતનો ભરસો. (અથવા) ભુતનો ભરસો ને એનો ભરસો (અરોઅર.)

ભુતનો ભાઈ.

ભરસા વગરના માણસના સંબંધમાં બોલાય છે.

Like the secundine of a cat, no one can get it. (કા. કે. ૨)

ભુતનો ભાઈ વડાવો.

૭૫૩૫

ભુતનો વાસો પીપલા હેડલ. (અથવા) ભુતનું ઠેકાણું આમલી. (અથવા)

ભુતનું રેહકાણુ બોરડીમાં. (અથવા) ભુતનો અવાસ પીપલે.

Wealth is in the houses of merchants, demons are in banyan trees. (ભામીલ કેહવત. ૩)

In winter the idle slave will always be found in the ingle nook ; in summer the missing buffalo will be found in the mud pool.*

ભુતનાં વડાવાં.

ધંધા વગરનાં, ભટકતાં માણસની વિરક્તમાં બોલાય છે.

૧. Christian's *Bihar Proverbs*, p. 61.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 34. ૩. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 317.

૪. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

લેજાંમાં કીડો ચવડો.

લેજાંમાં તરેલ પડીછ.

His brains are addled. (અંગ્રેજ કેહવત.)

લેલમ લેલનો ખીચડો.

લેલમ લેલાની જાત્રા.

૭૫૬૦

લેંસ આગલ ભાગવત, તે અંધા આગલ આરસી.

Il est tout prêché qui n'a cure de bien faire.^૧ (ફ્રેંચ કે.)

Will a dog understand the Vedas, although born in a Brahman village?^૨

Like reciting a portion of the Vedas to a cow about to gore you. (તામીલ કેહવતો.^૩)

Like fiddling to a buffalo. (ઈન્ડેરીસ કેહવત.^૪)

લેંસકે આગે બેન બનવે, બેઠી લેંસ પાશુરાય. (બિહાર કેહવત.^૫)

લેંસકે આગે બીન બનવે લેંસ જગાલી કરે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લેંસ આળ્યા આગમચ ખુટો દાટવો.^૬

Sell not a bear's skin before you have caught him. (અંગ્રેજ કે.)

Far conto dell' uovo non ancor nato.^૭ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Hij telt zijne kiekens, eer de eijers gelegd zijn.^૮ (દચ કે.)

No kite anywhere, but the kite's nest ready. (કા. કે.૯)

You bid me plough the dry land before the ox is bought.^{૧૦}

You publish the price of ghee before buying a buffalo.

(તામીલ કેહવતો.^{૧૧})

(ફારસી કેહવત.) آهوي نا گرفته مي بخشد

૧. He is past preaching to who does not care to do well.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 5. ૩. *Ibid*, p. 437.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 18.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 24.

૬. એને મઘતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજ કેહવતો મારે જુઓ કેહવત નો
૨૦૪૧, સંદે ૧૯૨. ૭. Don't reckon your eggs before they are hatched.

૮. He counts his chickens before they are hatched.

૯. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 65.

૧૦. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 152. ૧૧. *Ibid*, p. 153.

Rain that falls on the sand. (મલઈ કેહવત. ૧)

પાડેછ પુક તે પાણી. (કચ્છી કેહવત.)

વિકને ઘડે પર પાની. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ભે'સની ભત.

યંદાં રવભાવનાં માણસને માટે બોલાય છે.

ભે'સની ભે'સ લાવળે. ને રૂપિયા પાછા લાવળે.

ભે'સનું પાપ ગાયને નડે.

ભે'સનું પુચ્છું.

Trust not to a broken staff. (અંગ્રેજી કેહવત)

Could you swim over the Godavari by catching hold of a dog's tail? (તેલુગુ કેહવત. ૨)

ભે'સનું મુ-- ભે'સ પીએ.

૭૫૮૦

ભે'સને માથે પાણી.

ભે'સનો પગ ભાગ્યો તે બલાંને કાળો. (અથવા) ભે'સનો પગ ભાગ્યો, તોફાં સારાંને વારતો.

ભે'સનાં મોઢા આગલ ભાગવત ?

ભે'સનાં સીંગડાં ભે'સને ભારી નહિ પડે. (અથવા) ભે'સનાં સીંગડાં કાંઈ ભે'સને ભારી પડે ?

મ્હેશીચી શિંગે મ્હેશીસ જડ નહીંત. (મરાઠી કેહવત.)

ભે'સકો અપને સીંગ ભારી નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મેકે મેલ સિંગ ભારી ન પેન. (કચ્છી કેહવત.)

ભેસપતવાર, દાદાર હોરમજદનો મલત્યો વાર.

૭૫૮૫

ભે'સો છોડીને ખીલાનાં દાન કર્યાં. ૩

He steals a goose and gives the giblets in alms.

He steals a hog and gives away the feet in alms.

(અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 7.

૨. Car's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 115. ૩. જુઓ કેહવત નાં ૭૬૩, તથા તેની મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર્કે ૬૪.

Das Leder stehlen, und die Schuhe um Gottes willen vergeben.^૧ (જરમન કેહવત.)

Rubar il porco, e darne i piedi per l'amor di Dio.^૨ (ઈ. કે.)

Furtar o carneiro, e dar os pés pelo amor de Deos.^૩

(પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Like killing cows and giving away sandals (made of the hide.) (તેલુગુ કેહવત.)

ભેંચો ભેંચેર વચ્ચે છોકરું ગેપ.

The large pot disappeared in the midst of three. (તે. કે.)

ભો બો પીછે ડાઘા. (અથવા) ભો હોતા સો ડાઘા.

ભોઈતે ઘેર વેહા, ને કફારો જુનમારો કરે.

ભોગ શીટ, વૈદ ભેટે.

૭૫૯૦

ભોગ્યાં વરને અસીસે સાવરણી.

ફાકટની લાહેરી કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

ભોગવે તે ભાગ્યશાલી.

ભોજન જમાડીને દખણા, (અથવા, દખણા આપે.)

ભોણે આવ્યું તે જમવું, ને કરમે આવ્યું તે વેહવું.

ભોણે ભુખો, ને તલાવે તરસો.

૭૫૯૫

The fish dies from thirst in the river. (કાશમીરી કેહવત.)

Crier famine sur un tas de bled.^૭ (ફ્રેંચ કેહવત.)

ભોંય પજો પો— ધુલ લઈને ઉઠે.

ભોંય ભારી પડવી. (અથવા) ભોંય ચાલવી ભારી પડે.

૧. To steal the leather, and give away the shoes for God's sake.

૨. To steal the pig, and give away the pettitoes for God's sake.

૩. To steal a sheep, and give away the trotters for God's sake.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 149.

૫. *Ibid*, p. 306.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 63.

૭. To cry famine in a heap of corn.

ભોંય સખણી,^૧ ને લોટણી, ને ધોલિયે સુવે દ'ડોલી,^૨ ને સેજ પર
સુવે શેઠાણી.

ભોંયમાં ભરાઈ જવું, (અથવા, દટાઈ જવું.)

ભોંયરાંમાં નાગી થઈને નાચે પણ કાંઈ છાતું રહે? (અથવા, છાતું
નહિ રહે.) ૭૬૦૦

ભોંયે પડ્યા કાંઈ ભોંયે નહિ રેહવાના.

યાને, હલકી, ગરીબી હાલતમાં હોય તે કાંઈ તેજ હાલતમાં હંમેશ
રેહતા નથી.

He that falls to-day may be up again to-morrow.

No man lives so poor as he was born. (અંમેજ કેહવંતો.)

ભોંયે પડ્યું ભાગ્યનું, જડે તેના આપનું.

ભોલા આપે ચડવા, ને દેખડાવે ડોલા. (અથવા) ભોલો આપે ચડવા,
ને લઈ જાય ગોલા. (અથવા) ભોલો દેખાડે ગોલો, ને આપે ચડવો.

ભોલા કાઢડે ડોલા.

ભોલા નાથ.

૭૬૦૫

ભોલા ભટ, ને ખાટા બટ.

ભોલા ભાલે ભુત, ને ભણેલા ભાલે તુત.

ભોલું ભટાક. (અથવા) ભોલું ભટ.

ભોલે ભાવે રામૈયા.

ભોલો ભોલાનો ભાઈ, ને ભોલાએ અક્કલ ગુમાઈ.

૭૬૧૦

ભોંસવું ને કરડવું બંને ન બને.

ભંગીકા ભોલ્યામાં ઢંગ નહિ કે અશીણી રાહ પડે.

ભંગીકી ભેર રંગી, અશીણીઆકી ભેર રાંડ, દારવાલેકી ભેર ઝું
કહે, કે આયા મેરા ગડગડતા સાંઢ.

૧. હલકી વરણની કુખરી.

૨. ઢોરીયાંની ભતવાલી સી. એ ભત કુખરાંની ભત કરતાં ચહડતી ગણાયછે.

ભંગીને ભુખ ભાંગીન.

ભંભેરીને ભુત કર્યું.

૭૬૧૫

ભાંગ્યું ગાડે ધલાય, (અથવા, ધલાશે)

ભાંગ્યું ભાંગ્યું તોએ ભર્ય.

ભાંગરો વાટવો.

ભાંગી ધાડ દેડવાડે.

ભાંગી હાંધી કાંઈ ચુહલે ચહડતી હશે?

૭૬૨૦

ભાંગે ઘડે કાંઠો ન ચહડે.

ભાંજગડીયાનાં (અથવા, ખંચાતીયાનાં) છોકરાં ભુખે મરે.

ભાંજ્યા વગર કાંઈ લાવડો ખવાય?

ભાંજવાવાલા સો ત્યારે સાંધવાવાલો ઝોક. (અથવા) ભાંજવાવાલા સો

મલે ત્યારે સાંધવાવાલો કોષળ મલે. (અથવા) ભાંજવાવાલા સો

ધણા મલે, પણ સાંધવાવાલો કોણ મલે?

ભાંજે નહિ તેટલાં ખેખરાં કરે.

૭૬૨૫

ભાંડ, દાંડ, ને ભરવાડ.

ભાંડ નહિ બોલે, તો ભેંસ આપું.

મહલા પીર.

•હુઝાં માણસને વિધે જોલાયછે.

મકર ચક્રની ધાણી, અરધું તેલ ને અરધું પાણી.

મકર ચક્રની ધાની, આધા તેલ, આધા પાની. (હિં.કે.)

મકરે ખાધાં મરી, ને ધતુરાએ લીધો વેશ. ૭૬૩૦

મક્રામાં કોઈ હિંદુ નહિ હોય.

મકોડાની કોઠી.

મકોડાને પાંખ આવી તે મરવાની નિશાની.^૧

મકોડી પેહલવાન.

મકોડો માએને એમજ કહેતો'તો કે જો માહરી કમર આખી હતે તો

ગોલતું માટલું હું ઉચકી લાવતે.

૭૬૩૫

મકોડો ખીજવાય સારે પોતાની ગાં— કરડે.

મકોડો માએને કહે ને ગોલની ગુણુ લાઈ, તોડે દીકરા તાહરી કમરનો

લોંખ એવોજ છે.

મખમલે વીટાલીને ખાસગં મારવાં.

“શ્યાલમાં લપેટીને લેવું” ની મતલબે વપરાયછે.

મખમાંથી કાઢીને તાહરાં સખમાં ભરવે.

યાને, તાહરાં મોહરાંની ગાલ તાહરાં સગાં વાહરાંનેજ ભરવે, યાને
તે ગાલ તેઓનેજ નરવે.

મખ્યાં હડતીયાં હએ, કે માકુ કલ દહ?

૭૬૪૦

મખીચુસ પાંચસો ખરચે, પણ પાંચ નહિ ખરચે.

મગ ગણે તે માંગને કેમ ભુલે? (અથવા) મગ ગણે તે ધણી માંગ
કેમ ભુલે?

મગ માલા, તો ડંખલ તાલાં.

મગ સાથે મરી.

મગજમાં છીડો ચવડવો.

૭૬૪૫

મગજે મકોડા, (અથવા, પાપણે પાહણકા,) ને નદીદે છીડે.

મિજનવાલાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

મગતરે હાથીનું મોત.

It is possible for a ram to kill a butcher. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Even the Indian elephant fears the gadfly. (તરકીશ કે.)

(ફારસી કેહવત.) پشه چو پر شد بزند پیل را

હિંદિઆસે ઘરા ફૂટેલા. (ગિહાર કેહવત.૩)

મગતરાંએ હાથી ગલ્યો.

મગની સાથે મરી ભરડે.

મગનું નામ મરી ન કહે. (અથવા) મગનાં મરી ના કેહવાય. ૭૬૫૦

મગને પારે (અથવા, ભાવે) મરી મલવાં.

મગને ભાવે મરી વેચાય.

મગમાંથી પગ નિસર્યા, (અથવા, નિકલ્યા.) (અથવા) મગમાંથી પગ
નિસર્યા ખરા.

૧. એક પકવાન.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 96.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 96.

મગર આગલ મગતરૂં.

મગર, મકોડો, હડીયલ કાઠી, તે ત્રણેથી ત્રિયા યુધ માઠી. (અથવા)

મગર, મકોડા, હડીયલ કાઠી, તાપેં યુધ ત્રિયાટી માઠી; અપનો

દિલ ચાલો ને કરણું, નહિતર પ્રાણ ત્યાગ કર મરણું. ૭૬૫૫

મગરૂરી દેખતી આંખનો અધાપો છે.

“પણ એ સર્વે શત્રુઓ કરતાં એક વધારે ભુરો શત્રુ ઈનસાનનાં
મગજ મધે માથું મારી પેવસ થાયછે, અને તે તો એકદમ તે
બિચારાની આંખોને આંધલીજ બનાવી દેયછે. એ શત્રુ અલિ-
માન છે.” (હિંદગી જોગવવાની જુગતી.)

A proud man hath many crosses. (અંગ્રેજ કેહવત.)

The blind cannot see, the proud will not. (રશ્યન કેહવત. ૧)

(ફારસી કેહવત.) خود پسندی جان من برهان نادانی بود

મગોલને મોહતે મરવું.

If the oyster tries to jump like a fish, he breaks his
shell.^૨

મગોલને મોહતે રામદાસ મુવા. (અથવા) દાદા શીદને મુવા? તોડે

મગોલને મોહતે.

મધમધતી વાણીથી ભુતખી ખેંચાઈ આવે.

મધા, ને ધરમાં ખેસીને અ—

૭૬૬૦

મગ્ધા લગાવે ધગ્ધા, સિવાતી લાવસ ટાટી, કહતારી હાથી રાની

હમ હૂં આવત બાટી. (બિહાર કેહવત. ૩)

મધાનું પાણી, ને અમૃત વાણી.

મધામાં વાવે ભલ, પૂરવામાં વાવે તલ, ઓત્રામાં વાવે પાણ, હાથિયામાં
વાવે ભાણ.

“પુરખીયા તલ મધા નક્ષત્રમાં વાળ્યા હોય તો બહુજ સારો પાક
આવેછે, અને પુરવા નક્ષત્રમાં વાળ્યાથી મોલ સાધારણ નીપજેછે.

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 108.

૨. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 9.

૩. Christian's Behar Proverbs, p. 208.

પણ આત્રામાં જે વાવે તે ખેવકુદ છે, કારણ તે નક્ષત્રમાં
વાવવાથી તલ મુદલ થતાજ નથી; અને જો હાથિયામાં વાવે તો
તલ ભાજી જેવા થાય, એટલે તેને તલસરાં ખેસેજ નહિ.”

મચકો નો કર રે મેહતરાણ,¹ એ ચુકે મેં તેર² આણી!

મળહ મોંધી, ને ફળેતી સોંધી.

મજાજ જેમ કુટાય તેમ રંગ નિકલે.

૭૬૬૫

If you beat spice, it will smell sweeter. (અંથેજ કેહવત.)

મજાજો રંગ હોય તે નીભે, પતંગ્યો રંગ હોય તે ઉડી જાય.

મજુર મદદે નહિ, ને વ્યાજખોરો ઉછીનો નહિ.

મજુરને ગેર મજુર જાય, ને મરે નહિ ને માહું થાય.

મટી કહે કુંભાર, તું ક્યું રોંદે મોઝે? એક દિન એસો હોઝેગો,

કે મઝે રોંદુંગી તોઝે.

મઠ વાવી બાજરો લણું.

૭૬૭૦

મઠને ખેતર (અથવા, મઠનાં ખેતરને) માલો નહિ, ને કુંવારાને સાલો નહિ.

મડા સાથે મીંઢલ.

મડિયાં પેટ ભણીજ વલે, કાંઈ પુઠ ભણી નહિ વલે.

યાને, માણસની વલણ પોતાનાં સગાં વાહલાંઓની તરફ દર્શેનાં
પેહલી રહેછે.

Tout y va par compère et commère.³ (ફ્રંચ કેહવત.)

ગોડા પેટકે ઝોડા; ગોડા વરન તપણ પેટ કોરા. (કચ્છી કેહવત.)

મણ આહુતું થશે, તો સો મણ મુદુંગી થશે.

મણ ચાવલે પાંચેર પોપડા પણ નિકલે ખરા.

૭૬૭૫

મણ ભાત, ને સવામણ કુસકો.

His reasons are two grains of wheat hid in two bushels
of chaff. (શેક્સ્પિયર, “મરચન્ટ ઓફ વેનીસ.”)

૧. ટો. ૨. તેર બાપડો.

૩. Everything goes by favour and cousinship.

મણુની છ પાંચ્છેરી કરી નાખીશ.

મણુની ખીલાડી, ને મણુ ગોસ્ત ખાય, ને તોલે ત્યારે મણુની મણુ થાય.

મણુનું માથું જળે, પણ નવટાંકનું (અથવા, ટીચકા જેટલું) નાક ના જશે. (અથવા) પાંચ્છેરનું ધડ જળે, પણ એ આંગળનું નાક ના જતું. (અથવા) મણુનું માથું જાય તે સાફ, પણ નવટાંકનું નાખ જાય તે માફ.

મણુનું મીઠનું.

૭૬૮૦

મણુનાં તુટયાં કંઈ પરીએ સંધાય? (અથવા) મણુનાં તુટયાં શેરે ન સંધાય.

મણુમાં આંઠ પાંચ્છેરીની લુલ.

મણુઝર? એમાં દીવો ન બળે.

મત વતું માછલું, ને ગત વનો ભીલ, મારવું સોહીલું, ને સમજવલું દોહીલું.

મતરધ, ને દાંલ દતરધ.

૭૬૮૫

મતરધનું નામ હરવું.

મતલખ આંધેલી છે.

મતલખ સૌની દાસી. (અથવા) મતલખના સૌ દોસ્ત.

सर्वस्वार्थं समीहते ॥^૨ (સંસ્કૃત કેહવત.)

મતલખના મદીલા.

મતલખના ચાર સૌ કોઈ હોય.

૭૬૯૦

प्रयोजनमनुद्दिश्य न मंदोपि प्रवर्तते ॥^૩ (સંસ્કૃત કેહવત.)

૧. જેનાં માથાંમાં મણુ હોય એવો એક સાંપ.

૨. All seek their own object. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 479.

૩. Without an object in view, not even a fool undertakes (a business.) *Ibid*, p. 35.

મતલબ્યાસે દુનિયા બેઝાર.

મથુરાનો પેંડો, ખાય તે પણ પસ્તાય, ને ન ખાય તે પણ પસ્તાય.

મથુરાનો પેંડો સૌથી ન્યારો.

આખાં હિંદુસ્થાનમાં મથુરા શેહર પેંડા માટે વખણાયલું છે.

મધ પર મકોડા થાય.

મધ હોય ત્યાં માખી ભમે. (અથવા) મધ પર માખ ભમે. ૭૬૯૫

Cover yourself with honey, and the flies will have at you.

Where wealth, there friends.

Wasps haunt the honey-pot. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Ubi mel, ibi apes.^૧ (લૅતીન કેહવત.)

Aya cebo en el palomar, que palomas ellas se vernán.^૨

(સ્પેનીશ કેહવત.)

If there should be a little rice-water on the edge of the fire-place, how many flies will congregate to it?

(કાશ્મીરી કેહવત.૩)

Where there is honey there are flies. (તામીલ કેહવત.૪)

Flies collect in the place where there is honey.^૫

Ants come of themselves to the place where there is sugar-cane. (તેલુગુ કેહવતો.૬)

જડા ગુડ હુએ તીડા મખ્યું વેન. (કન્નડી કેહવત.)

દોલતથી મખી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

مگس هرگز نخواهد رفت از دکان هلوای

هرکجا که شکرستان بود مگس باشد (ફારસી કેહવતો.)

૧. Where there is honey to be found, there will be bees.

૨. Let there be food in the pigeon-house, and the pigeons will come to it.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 23. ૪. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 373.

૫. *Carr's Telugu Proverbs, Supplement*, p. 41. ૬. *Ibid*, p. 34.

મધની આંગલી ચટાડવી.

More flies are taken with a drop of honey, than a tun of vinegar. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મધનું મધુપાન કર્યું.

મધમાખની પેઠે ભમ્યા કરવું.

મધ્ય દરિયામાં ખારવા ખુટ્યા.

મધલાલે કીડી.

૭૭૦૦

મન કહે કે માલવે ચહડું, ને કરમ કહે કે કાંટામાં પડું. (અથવા)

મન કહે હું માલવે જાઉં, ને કરમ કહે કોડીમાં પેસું. (અથવા)

મન તો કહે જે હું માલવે જાઉં, ને કરમ તો કહે જે હું કોણું

લેઉં. (અથવા) મન કહે હું માળિયે એસું, કરમ કહે હું કોડીમાં

પેસું. (અથવા) મની કહે હું મહાલવા જાઉં, કરમ કહે હું

કોડીમાં પેસું.

Man would have things so and so, but Heaven negatives his plans. (ચીનાઈ કેહવત. ૧)

મન કહે ધરાધશ નહિ, ભુખ કહે ખાધશ નહિ.

મન કહે હું ઘોડે ચહડું, મોતી પેહરું કાન, કાળને હાથ કમાન છે,
ન છોડે વૃદ્ધ જવાન.

મન ગમે, ને બોચી ઠણે.

મન ચાહે કે હું તખતે એસું, પણ કરમ ચાહે કે હું બંદીખાને પેસું. ૭૭૦૫

મન ચંગા તો કયોકમાં (અથવા, ઘેર એકાં) ગંગા.

મનમે ચંગા તો કકોરીમે ગંગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મન જાણે કે કોયલો, ને જાણે બનિયાકા હાટ.

મન જાણે કે કંથડો.

મન જાણે પાપ, ને માએ જાણે પાપ.

Ask the mother, if the child be like his father. (અ. કે.)

Quiéralo Dios, Matea, que este hijo nuestro sea. ૧ (૨૫. કે.)

મન જાણે પાપા, વ આઈ જાણે મુલાચ્યા વાપા. (મરાઠી કેહવત.)

મન જાય તો જાને દો, તું મત જા શરીર, યિના પશ્છડી કામડી,
ક્યું લગેગો તીર? ૭૭૧૦

મન તેવા સંસાર.

મન તો કહે જે મોજ માઈ, ને જીવ તો કહે જે જખ માઈ.

મન તો માંકડું છે.

મન નહિ, તેની મંછા પણ નહિ.

He who does not wish to receive a guest says his house
is full; he who dose not wish to learn will not
listen. ૨

મન બલે તે કોઈ નહિ જાણે, જંગલ બલે તે સૌ કોઈ જાણે. ૭૭૧૫

મન બાદશાહી, પણ કપાલ ગાડું.

મન મથુરાં, ચિત દારકાં, ને હૈડે (અથવા, હૈયામાં) સાલગ્રામ.

મન માન્યું સાં જાત શી જોવી?

Who asks after the pedigree of a swine he is to kill?
(અંગ્રેજ કેહવત.)

મન માને તો સવદા. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કે.) هر چه در دل غرود آید در ديد و نیکو نماید

મન માલવે ગયુંછ.

મન મીલે તો ક્યું મેલા, ચિત મીલે હો રહીએ મેલા, કવિ કબીરજી
યું કહે સાધુ, સખસે શ્રેષ્ઠ જો રહે અકેલા. ૭૭૨૦

મન મુઝા વિના માથું મુઝું શા કામનું?

૧. God grant, dear wife, that this son be ours.

૨. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 21.

મન મેરા હયુંપયુ, ને દિલ તો મેરા કોઠી, ખાટ નીચેકી લેઈ બલેયાં,
વારી જઈ ટટી કીને કોઠી?

મન મેલા, તન ઉજલા, બગલા કપડી અંગ, તાતે તો કોચ્યા ભલા,
તન મન એકહી રંગ.

મન મેલું, ને કરમ થેલું.

મન મોજી, કરમ ગંજા.

૭૭૨૫

મન, મોતી, ને કાચ, ત્રણે તુટયાં તો સંધાય નહિ.

મન મોહકું, ને દલ દરિયાવ.

મન રાખવું જોઈએ, ને કેહર ચાખવું જોઈએ.

મન વગરતું મલવું, ને ભીંતે જઈ અથડવું. (અથવા) મન સાથે
લડવું, ને ભીંત સાથે અથડવું. (અથવા) મન વગરતું મલવું,
ને ભીંત સાથે અથડવું.

મન વિના મહાલવું, ને પગ વિના ચાલવું. (અથવા) મન વિનાતું
મહાલવું, ને હેત વિનાતું ચાલવું.

૭૭૩૦

મન વિનાતું મલવું, ને દાંત વિનાતું ગલવું.

મન વિનાનો મેલો નહિ, વાડ વિનાનો વેલો નહિ, ને શુર વિનાનો
ચેલો નહિ.

મન હોય તો મખ્ખે જવાય, ના મન તો ડગ ના ભરાય.

મન હોય તો માલવે જવાય.

મનકી મનમેં રહી, ઓર હો ગઈ ઓર.

૭૭૩૫

મનખના ચાલ્યા પર ચાર નહિ ઉગે.^૧

Grass grows not upon the highway. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મનખમાંથી સત ગયું, ને ઝાડમાંથી કસ ગયો.

મનખો છુટી પડ્યો. (અથવા) અવતાર છુટી પડ્યો.

મનના રાજ.

મનના રૂઝ્યા જોડાય નહિ, બુખના રૂઝ્યા યોભાય નહિ. ૭૭૪૦

મનની મનમાં રહી.

મનની વાત મનમાં રહી જવાની,

મનની વાતનો જાણનાર ખોદા.

God himself is the witness of the unquiet mind. (તા. કે.૧)

મનને ગમે તે માંગ, ને શોક બોલે તે ગાંગ.

મનમાં અદરાય, ને મનમાં પરણે. ૭૭૪૫

મનમાં હિંચાસ, ને મન્યો દ્રાણગુન માસ.

મનમાં પરણ્યા, મનમાં રાંધ્યા.

મનમાં ભાવે, ને મુડી હલાવે.

No lo quiero, mas échadme lo en la capilla. (સ્પેનીશ કે.)

I cannot ask, sweep the whole (into my dish.) (તે. કે.૩)

મન માને અંજની.

મન ભાગ્યે, મુંડી હલાગ્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવાતે.)

મનમાં મલીદા ભાવે.

મનમાં મલીદો જમવો.

૭૭૫૦

મનમાં હા, ને મોહડે ના.

મનમાં હોય તે સ્વપ્ને આવે.

મનમેં બસે સો સપનેમેં દિસે. (હિંદુસ્થાની કેહવાતે.)

મનીં વસે તેં સ્વપ્નીં દિસે. (મરાઠી કેહવાતે.)

મનામણાં, હ્યાં રીસામણાં.

મનાવો, કે રીસાવો, પણ ખુચીનો વર બાવો.

મની મની દુધ પીશો ? તોકે' સણસણીને રહીછું. (અંથવા) મીની દુધ

પીએ, તોકે' સસણી રહી.

૭૭૫૫

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 362.

૨. I don't want it, but put it into my hood.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 7.

ମନୁ ଲାଏଥୋ, ନେ ମନୁ ସମାଧାନ ନ ଲାଏଥୋ.

ମନୋ ମନ ସାକ୍ଷୀ.^୧

ମହତ ଆବୁ, ନେ ମୋହଟୀ ବାତ.

ମହତକା ଯନ୍ତନ, ଘସ ଯେ ଲାଲଞ୍ଜ. (ଅଥବା) ମହତକା ଯନ୍ତନ ଘସ ଯେ
ଲାଲୀୟା, କର ଯେ ଟିଲୀୟା, ନେ କର ଯେ ଆଡ଼ିୟା.

ମହତକେ ଖୁଲେକୀ ଡିଲେ ଜୈସୀ ମଞ୍ଜାଢ.

୭୭୬୦

ମହତନା ଘଡ଼, ନେ ପଡ଼ୋସୀନା ଆପନୁ ଶରାଧ.

ମହତନୀ ଆରବୀ, ନେ ସାମା ସେଢେ ଘର୍ଷ ଜବୀ.

ମହତନୁ (ଅଥବା, ମାଗୀନେ) ଆବୁ, ନେ ମସିହାମା (ଅଥବା, ମସିହେ) ଯୁବୁ.

Eating in a choultry, and sleeping in a monastery. (ତା. ୧. ୨)

ମାର ଆନା, ମସଲହାମେ ସୋ ରେହନା. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ କେତୁବତ.)

ସତ୍ତ୍ୱେ ଖୁଳ୍ତିର୍ମତେ ନିଦ୍ରା ॥^୩ (ସଂସ୍କୃତ କେତୁବତ.)

ମହତନା ଧୀ କେଲା ସଢ଼ନେ ଗମେ.

ମହତନା ମରୀ ଟିଆଁ ନାହିଁ ଲାଗେ.

୭୭୬୫

Gran sabor es comer y no escotar.^୪ (ସ୍ପେନୀଶ କେତୁବତ.)

Property got for nothing is Bira peel. (ତେଲୁଗୁ କେତୁବତ.)

ସୋରୀକା ଗୁର ମିଠା. (ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ କେତୁବତ.)

ମମ ମମ ସାଥେ କାମ, କେ ତପ ତପ ସାଥେ କାମ?

ଧାନେ, ପୋତାନା କାମ ସାଥେ ବାତ, କେ ଫୋକଟନୀ ପଂଆତୀ ସାଥେ?

ମାଣିସେ କମ କେ ଟିପଟିପସେ କମ? (କଞ୍ଚି କେତୁବତ.)

ମମହେ ଯୋକରା ମରାଧ.

ମମରୋ ଖୁକବୋ.

୧. ଗୁଜ୍ଜା କେତୁବତ ନାଠ ୪୨୬୬, ଶ୍ଳୋ ୧୦୫.

୨. Percival's Tamil Proverbs, p. 289.

୩. Eating in a Satram, sleeping in a Matha. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 476.

୪. It is very savoury to eat scot-free.

୫. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 200.

મમા વગરના માથુર.

મમા વિનાનો મરદ.

૭૭૭૦

મમાઘ ને આંખમાં સમાઈ, જપાઘ ને ચુહલ્યે કપાઈ.

મર કેહવાથી કોઈ મરતું નથી.

Van dreigen sterft man niet.^૧ (દય કેહવત.)

No man has ever died from cursing, or lived from blessing. (તેલુગુ કેહવત.^૨)

મર ગયા, મર જાણે, દાટા રહેગા દામ, દુનિયા દેખ બિચારીયો,
એક દિન ફલા મકાન.

મર ગયે ગોલે, રેહ ગયે ખતરી, મુએળી ખતરી, શતેળી ખતરી,
આવતો વસંત પતરી.

મર ગયે મિયાં, તો હુળ ગઈ દુનિયા.

* ૭૭૭૫

મર મર કેહતાં મોહતાં થાય, ને શવ શવ કેહતાં શવડો જાય.

મરકટ, ને વલી મદીરા પાયો.

મરકટની કોટે મણી આંધવું?

મૃગસર ન વાયાં વાવલાં, આરદ્રા ન ઉઠ્યા મેહ, જોખને ન જાયો
બેટડો, એ ત્રણે હાર્યાં તે.

મરઘડી માતી થઈ, ત્યારે ગાં— સાંકડી થઈ.

૭૭૮૦

મરઘા આગલ મોતી.

Give not pearls to the hog.

Pearls before swine. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Gettar le margherite ai porci.^૩ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Paarlen voor de varkens strooijen.^૪

Strooit geen rozen voor varkens.^૪ (દય કેહવતો.)

૧. No one dies of threats.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 191.

૩. To cast pearls before swine.

૪. Strew no roses before swine.

A string of pearls to a dog.^૧

To scatter pearls for the fowls. (કાશ્મીરી કેહવતો.^૨)

A clear pearl thrown into lacquer. (ચીનાઈ કેહવતો.^૩)

Gold coins to a cat. (જેપાનીસ કેહવતો.^૪)

Cast not pearls before swine.—Matt. vii, 6.

ખંદરકે હાય નાદેલ.

દોલોડું અંચુરી ખાગ.

મહેડું ખરાકે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

لوزينه بگرددادن از کون خری است (કાશ્મીરી કેહવતો.)

મરઘી આપીને ઈંડું લીધું.

મરઘી માતી થધને ભેંસ થાય?

મરઘી મઠી, ને ભેંસનો ઉતાર.

મરઘી સેવણ ચહડી.

૭૭૮૫

કોઈ આનરી યજું હોય તેની સારવારમાં રોડાઈ રહેવા હપર બોલાયછે.

મરઘીનું મોત દેફલે.

મરઘીખી ખાના, ઓર પર ખોસના.

મરઘો હોય ત્યાંજ શું વાહણું વાતું હશે? (અથવા) નરઘડું હશે

ત્યાંજ વાહણું વાશે?

Det bliver vel Dag om end Hanen ei guler.^૫ (દેનીશ કે.)

Does the day dawn at the crowing of a cock, or at the barking of a dog? (તામીલ કેહવતો.^૬)

Though the cock crows not, morning will come. (અફ. કે.^૭)

સુરગા ખાંગ ન દેયગા તો સુખહે નહિ હોયગા? (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 85. ૨. *Ibid*, p. 117.

૩. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 67.

૪. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 54.

૫. Daylight will come, though the cock does not crow.

૬. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 284.

૭. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 185.

મરઘાંની કાની પીખાવું, (અથવા, પીખી નાખવું.)

મરઘાંની કાની ફફડવું.

૭૭૯૦

Fluttering as a fowl with its throat cut. (તામીલ કેહવત. ૧)

મરચીમાં ખી ભરાયાં.

“કીડીને પર થયાં” ની મતલબે વપરાયછે.

મરચું એટલું તીખું, ને તીખું નહિ તે મરચું નહિ.

મરચાં વાટવાં.

મરછ નહિ લાં મળહ નહિ.

મરછ હોય તો માલવે જવાય.

૭૭૯૫

Where there's a will there's a way.

A willing mind makes a light foot. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

A chi vuole, non mancano modi.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Donde hay gana, hay mana.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

મરછ હોય તો કાંઈ અઘડું નથી.

A qui veut rien n'est impossible.^૩

Vouloir, c'est pouvoir.^૪ (ફ્રેંચ કેહવતો.)

A chi vuole, non è cosa difficile.^૫

La volontà è tutto.^૬ (ઈટાલ્યન કેહવતો.)

Der Wille ist des Werkzes Seele.^૭ (જર્મન કેહવત.)

No falte voluntad, que no faltará lugar.^૮ (સ્પેનીશ કેહવત.)

મરઘી હો તો સંજ કુચ્છ હો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 53.

૨. Where there's a will there's a way.

૩. Nothing is impossible to a willing mind. ૪. Will is power.

૫. Nothing is difficult to a willing mind.

૬. The will is everything.

૭. The will is the soul of the work.

૮. Where there is no want of will, there will be no want of opportunity.

મરજો મા, ને જીવજો માસી, માની પેહલાં થજો માસીની છ માસી !

મા મરે, મૂસા જીએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મરણ એટલું બલણ.

મરણ પગલાંને હેઠ.

Death meets us everywhere. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Het is de dood in de pot.^૧ (દચ કેહવત.)

Döden blæsar ei Lyd for sig.^૨ (દેનીશ કેહવત.)

Life is a lamp exposed to the wind. (ફ્રેન્ચીસ કેહવત.૩)

મૌત સર પર ખેલતી હોએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

नित्यं सन्निहितो मृत्युः ॥^૪ (સંસ્કૃત કેહવત.)

મરણ પેહલાં રડન.

૭૮૦૦

મરણ, મોધું, ને મેહ (એની કાઢને અખર ન પડે.)

મરતા માટીને બાંપ કહે ન જીવે.

મરતી બેરીને મા કહી તેથી કાંઈ જીવે ?

મરતું જાય, ને મારતું જાય.

મરતો મારે, ને ડુબતો ડુબાડે.

૭૮૦૫

મરતા, કયા ન કરતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

મરતો મોહડ^૫ શીમાલી^૬ ને મારે. (અથવા) મુવા મોહડે જીવતા

પોરવાડ^૬ને ખાધો.

મરતાં રહે એ ધરડો, ખાતાં રહે એ બીજ, ને પરખતાં રહે એ રૂ.

(અથવા) મરતાં રહું તે ધરડું, ને ખાતાં રહું તે બીજ.

મરતાં રહે (અથવા, જીવે) એ મોહટા.

૧. Death is in the pot.

૨. Death does not blow a trumpet.

૩. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 138.

૪. Death is always present. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 427.

૫. પ્રાણણી એક જાત.

૬. વાણિયાની એક જાત.

મરતાંને મર નહિ કહે (એવું ભયું માણસ.)

He has not even a "bistah" for the cat, nor a "durah" for the dog— so good is he. (કાશ્મીરી કેહવત.૧)

મરકે મર ન ગએ. (કચ્છી કેહવત.)

મરતાંને મારવું.

૭૮૧૦

મરતાંને વાર ભૂત થયું ?

મરદ નેઈએ મુછાસો, ને બલદ નેઈએ પુછાસો, ગાડી નેઈએ ઉઘાલી, ને બાયડી નેઈએ કુઘાલી.^૨

મરદ બાહરનો, ને ઓરત ઘેરની.

મરદ મરે નામકુ, નામરદ મરે નાનકુ. (અથવા) કો રોવે નામકુ, તો કો રોવે નાનકુ.

મરદ મુછાસો, ને બલદ પુછાસો.

૭૮૧૫

મરદ રહે નામને, ને બૈરી રહે દામને.

Mean men admire wealth, great men glory. (અંગ્રેજી કે.)

મરદ મરે નામકુ, નામરદ મરે નાનકુ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

નામી મરલન નામ લા, પેદ્દ મરલન પેટ લા. (ખિહાર કેહવત.૩).

મરદકી બાતાં, ઓર ગદેકી લાતાં.

મરદની અક્કલ પાગડીમાં, ને ઓરતની અક્કલ પગની એડીમાં.

મરદની ગરદમાં રહીએ, પણ નામરદની સોડમાં નહિ રહીએ. (અથવા)

મરદની ગરદમાં રહીએ, પણ ગાંડુની છાંયમાં ન રહીએ.

મરદની ગિરદ સારી, પણ નામરદની છાંયા ખુરી.

૭૮૨૦

મરદકુ ગિરદ અરર હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મરદની કુંટી, ને બૈરાંની ધુંટી.

મરદની મટોડી થાય.

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 35. ૨. સારાં કલની.
૩. Christian's Behar Proverbs, p. 19.

મરદંગનાં મહોમાં પણ આટો આવે તો હીક બોલે. (અથવા)

મરદંગના મહો પર આટો મુક્યે તો તે પણ સારી બોલે.

મરના બહેતર હએ, જુના બેઝાર હએ, મોત અપની ગરદન પર,
હરદમ સવાર હએ.

મરનારને હંચકનારની શીકર છે?

૭૮૨૫

મરવા અગાઉ ઘોરમાં જવું.

મરવા કાહજો ત્યારે પરણવા કાહજો. (અથવા) મરવા નિકળ્યો, સારે
પરણવા નિકળ્યો.

મરવા થયો ત્યારે ડાહ્યો થયો.

મરવાના સૌ કોઇ, જીવવાનું કોઈ નથી.

મરવાનું, ને મોધું, કોઇ જાણી બેઠું છે?

૭૮૩૦

મરવું એ વાત નિસંશય છે.

મરવું એક દાહડો છે.

Does death come more than once? (તેલુગુ કેહવત. ૧)

મરવું, તેનું શું ડરવું?

મરશે માલધણી, ને રડશે રવાલો, ને કુદશે પીંગરો.

મરી ગયા ચણા, ને થઈ ગઇ સહણા.

૭૮૩૫

મરી મસાલો ભભરાવવો.

મરી, મીથું, ને રાઈ, તેનાં ધણાં પીત્રાઈ.

મરી, મીથું, ને રાઈ, થી છુટી જાય મિત્રાઈ.

મરીખી ગયો, ને મસાણેખી ગયો?

મરીને માલવે જવાય? (અથવા) મરીને કાંઇ માલવું જતાય નહિ.

(અથવા) મરીને માલવો લેવાય?

૭૮૪૦

મર્યે તો મર્યે, પણ તતીસે લજે. (અથવા) મર્યે તો મર્યે, પણ ખાવન
ટકર લજે.

સગરે ઘર સિયારન ખાઇલ, મૂંડીકે ઝોટલ કટ હું ના જૈલ. (બિ. કે. ૨)

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 156.

૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 161.

મરે તો મરે, પણ ખોદતેર ટકર લડું.

મરે ત્યારે સેઆવ, ને પરણે ત્યારે વખોટો.^૧

મરે ત્યાં મોહકાણુ.

મરે તો મેહતાના, ને છવે તો જામના.

૭૮૪૫

મરે નહિ, ને માંચડો ખાલી કરે નહિ. (અથવા) મરે નહિ, ને માંચો મુકે પણ નહિ.

ન મરે, ન મંજે છડે. (ફચી કેહવત.)

મરે ન માઝા દેય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મરે નહિ, ને માદો થાય.

મરે હાંજ, ને પડે સાંજ.

મરેલાને મારવું શું?

મરે, પણ હમને ના મારો.

૭૮૫૦

મરે માએ, ને છવે માસી, તો માસીનાં ખોરીયાં નહિ જાય નાહસી.

મરાં, પણ હર ન ભણાં.

મલતો નફે નહિ ખાય તેને માયે જીવિયાં.

મલ્યા તો વાટમાં, નહિ તો ઘેર બેઠાં.

મલ્યા ભાઈની પ્રિત.

૭૮૫૫

મલ્યાની મકરકુંડી. (અથવા) મલે તો મકરકુંડી કરે.

મલશે તો ખાઈશું, નહિ તો બેઠાં મંગલ ગાઈશું.

મલ્યાં છ દુધ ને પડુવા ખાતાં મુવા.

મલ્યાં છ પગ તો પગ, પણ ઘોડે તો ચડગા.

મલી તો માહરી, ને નહિ તો સદા બ્રહ્મચારી.

૭૮૬૦

If we succeed she shall be his wife ; if not she shall be a recluse. (તેલુગુ કેહવત.૨)

અન મિલે કે ત્યાગી, રંડ મિલે બેરાગી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. વિષ્ણુ ચારણને પેદુરવાની માથે વિખાડનારી સાગે.

૨. Carr's Telugu and Sanghili Proverbs, p. 19.

મહી તો રોજી, નહિ તો રોજી.

આધ તો રોજી, નહિ તો રોજી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) *آزاد و بیزار روزی و روزی*

મહે ખેડ, ખાતર, ને પાણી, ન હોય નસીએ તોય લાવે તાણી.

મહે ચાર બોડી, તો કિલા નાખે તોડી.

મહે તેને રસ્તામાં, ને નહિ તેને ઘેર એઠાં.

મહે તો માથું આપું, ને નહિ મહે તો મૂળ કાપું. ૭૮૬૫

મહે તો મીર, નહિ તો ફકીર. (અથવા) મહે તો મીર, નહિ મહે તો ફકીર, ને મરે તો પીર.

મહે ત્યારે મીર સાહેબ, નહિ મહે ત્યારે ફકીર સાહેબ, ને મરે ત્યારે પીર સાહેબ.

If he has a country, Nawáb Sahib ; if he has food, Amir Sahib ; if he become poor, Fakir Sahib ; when he dies, Pir Sahib. (તેલુગુ કેહવત. ૧)

મહે તો ભાગરમાં, નહિ તો ઘરમાં.

Tom Noddy's secret. (અંગ્રેજી કેહવત.)

The great secret is laid bare to all. (તેલુગુ કેહવત. ૨)

મહે નહિ, ને મોડ^૩ ભારી. (અથવા) મહે નહિ, ને મરડાટ ધણો. (અથવા) મહે નહિ, ને મચકો ધણો.

First, you are unfortunate ; secondly, you are proud.

(કાશમીરી કેહવત. ૪)

મહે નહિ ને મરડો, ને બોચીમાંથી કરડો. ૭૮૭૦

He has not the means of (getting) one cash, but thinks nothing of (spending) a hundred (pagodas.) (તે. કે. ૫).

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 48.

૨. *Ibid*, p. 9. ૩. મરડાટ.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 7.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 112.

મલેસરમાં મેહતા ધણા, ને મોહટા ફટ્યામાં દસ્તુર ધણા.

મલોખાં મમલાવે કાંધ શેરડીનો સવાદ આવે ?

મશકરી કરવી તો મશકરી ખમવી.

Wer austheilen will, musz auch einnehmen.^૧ (જરમન કે.)

Die jocken wils, moet jocken verstaan, 't is anders beter ongedaan.^૨ (દચ કેહવત.)

Den skal ei være vaanden ad Svar, som giver andre onde Ord.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

મશકરી કરે કાછીઓ, કે હાથમાં રીગણું આપે.

મશકરીની લશકરી.

૭૮૭૫

“હસ્યાનુ” ખરયુ” ની મતલબે વપરાયછે.

A joke never gains an enemy, but often loses a friend.
(અંગ્રેજ કેહવત.)

મશકરીમાં હસકરી. (અથવા) મશકરીમાં હસકરી થઈ જાય.

A jest driven too far brings home hate.

True jests breed bed blood.

Better lose a jest than a friend. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

La burla dineros cuesta.^૪ (સ્પેનીશ કેહવત.)

He went to mock, and fell on his back.^૫

Joking causes a breach (of friendship.) (તેલુગુ કેહવતો. ૬)

મશકરીની હંકેરી.

મશાલચી આંધલો.

To light one's lantern for another man. (ચીનાઈ કેહવત. ૭)

મશાલચી આપણી અંધા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. He who gives, must take.

૨. He that would jest must take a jest, else to let it alone were best. ૩. He who abuses others must not be particular about the answer he gets. ૪. Jestings costs money.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 69.

૬. *Ibid*, p. 362.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 321.

મશાલચીનો ઉજસ ખીજને દેખાય, ને પોતે અંધારે ગોઠાં (અથવા, ઠોકરો) ખાય.

He that beareth a torch shadoweth himself to give light to others. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મસકો લગાડવો.

૭૮૮૦

રોગને કાઝ મલના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) روغان را ز کلاه بردار

મસ્તાનને મક્કીદો, ને ગરીબને ગોખર.

મસાન ગયલાં લાકડાં પાછાં ન આવે.

મસાન જ્ઞાન.

મસાનના લાડુમાં એલચીનો સવાદ ન હોય. (અથવા) મસાનના લાડુમાં એલચી હોય?

મસાને ગયલાં મુરદાં કાંઈ પાછાં આવેછ?

૭૮૮૫

The corpse that has gone to the place of incrimation will not return. (તામીલ કેહવત.^૧)

The corpse which has gone to the cemetery does not return. (તેલુગુ કેહવત.^૨)

મસીદ આગળ ઢોલ ચપે.

યાને, સળલાં માણસ આગલ નળલાં માણસનું ચાલતું નથી.

મસીદે દીવો બલવો.

મસીદમાં દીવો ફરવાની ફિકર.

એક રાત્રને ત્યાં એક મલ હતો, જે એટલું તો જોર ધરાવતો હતો કે પાદશાહ તેને વિષે હેસત થતો. તેથી પોતાના વજરને તેણે કહ્યું કે “આટલું જોર તેનામાં કેવી રીતે આવ્યું હશે?” વજરે કહ્યું “તે વગર ફિકરનો હોવો જોઈએ.” એ ઉપરથી પાદશાહે

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 310.

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 82.

તે મલને પુછતાં વછરની વાત ખરી પડી. પાદશાહે તે મલને ગામની મસીદ મધે દરરોજ એક મુકરર કીધેલા વખતે એક દીવો કરવાનું કામ સોંપ્યું, અને તેને કહ્યું કે “જો કોઇ પણ દિવસે દીવો કરવાની ગફલતી કરશે તો તુંને ભારે સજા કરવામાં આવશે.” એ પછી તે મલ પોતાનું કામ વખતસર બળવવાની ફિકરમાં પડ્યો, અને પોતાનું કબત ધીરે ધીરે ખોલતો ગયો. જે ઉપરથી પાદશાહની ખાતરી થઈ કે ફિકર માણસને કેટલું નાતવાન કરે છે.

મહને અડે તો ગોરી ગાયને અડે.

મહને નહિ હોજો, માહરા પડોસીને હોજો.

૭૮૯૦

મહને ને તહને એવા મેલ, કે આંખે દીકા આવે ફેર.

મહને બાવો કરીને કેહવો.

મહલાઈ ખાઇ જવી.

મહલાઇ ખાવોછ તમે, ને છાસ પાવોછ મહને.

મહા દુખ જે નગુણો સાથ, મહા દુખ જે ખેકદર નાથ, મહા દુખ જે મેહનત બરખાદ, મહા દુખ જેનો લુચ્છો લવાદ. ૭૮૯૫

મહાદેવ મદ્યા સાંઢીઓ પૂજાય.

મહાદેવના ગુણ પારખતી બાણે.

મહાદેવના ગુણ ભાયડો બાણે, ને સાસુના ગુણ વહુ બાણે.

મહાદેવને લીધે માલવો મિટો.

મહારાજ જમશેા કે સીધું લેશે ? તો કે જમીશું, ને સીધું પણલખશું. ૭૮૦૦

મહારાજકું નિંદ ભલી, ચૂરખકું ઠપર ભલી, ચોરકું જંછર ભલી, સર્થયાંકું શકર ભલી.

મહીરૂં જોઈને મહાદે, ને સાસરૂં જોઈને ચાદે.

મહીરેની રાખ સુરી, ને ગાલ થયા પુરી, સાસરેની રાખ ટાહડી, ને ગાલ ગયા બલી.

મહુડાંની ખોટ કોકડીઓમાં.

મહુવા મહાલસે અનાવલ બાંકા, જ્યાં દેખું ત્યાં શાપુરશ કાકા. ૭૯૦૫

મહુવા સરખું શેહર લુટયું, તો સુરતના શા ભાર ?

મહો કાકું, પણ નસીબ ઉજલું.

મુંહ કાલા, બખ્ત ઉજલા. (હિંદુસ્તાની કેહવત.)

મહો ખાય, ને આંખ લાજે.

કોઈનું નિમક ખાઈને તેની બેમરવતી કરનારના સંબંધમાં વપરાયછે.

મહો તેવી લપડાક, ને ગાલ તેવો તમાચો. (અથવા) મહો એવો તમાચો.

Like lips, like lettuce. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Wie das Maul, also der Salat.^૧ (જરમન કેહવત.)

જેસા મુંહ વેસી ચપર. (હિંદુસ્તાની કેહવત.)

મહો પર મિઠા, અંદર કપટી, નામ ખોદામ લેય, ભટ પડી વો મુછ
પર, કે દોસ્તકું દગા દેય. ૭૯૧૦

મહો સવાદે ખાવા ચના, ને ડામ દીધા બોટી ચના.

મહોની વાટે કોલ્યો જાય, ને નાકની વાટે દાનો ન જાય. (અથવા)

નાક વાટે તન્તુ નહિ ગલાય, ને મોહડાં વાટે ખુકો ખવાય. (અથવા)

મહોની વાટે કોલ્યો જાય, પણ નાકની વાટે ચનો નહિ જાય.

મહોને છછ, ને મનમાં ખીછ.

મહોને લગાજો ભોણે જમવા માગે.

Wer sich auf der Achsel sitzen lässt, dem sitzt man
nachher auf dem Kopf.^૨ (જરમન કેહવત.)

લગા દૂરસે દેનેકું, સાથ બેઠી ખાનેકું. (હિંદુસ્તાની કેહવત.)

મહોખત અચ્છી બેઠીએ, ખાઈએ નાગરપાન, ખુરી મહોખત બેઠકે,
કટાઈએ નાક ચૌર કાન. ૭૯૧૫

મહોમાં આવેલો કોલ્યો પાછો જાય.

Between the hand and the lip the morsel may slip.

There's many a slip 'twixt the cup and the lip. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

૧. Like lips, like lettuce.
shoulder, will soon have him on his head.

૨. Who lets another sit on his

De la main à la bouche se perd souvent la soupe.^૧ (ફ્ર. કે.)

Von der Hand zum Munde, verschüttet mancher die Suppe.^૨ (જર્મન કેલુવત.)

Dalla mano alla bocca si perde la zuppa.^૩ (ઈટાલિયન કેલુવત.)

Tusschen lepel en mond, valt het sop te grond.^૪ (દચ કે.)

De la mano à la boca se pierde la sopa.^૫ (સ્પેનીશ કેલુવત.)

Da mao a boca se perde a sopa.^૬ (પોર્ચુગીઝ કેલુવત.)

મહોમાં કોલ્યો, ને માથે ટપસો. (અથવા) મહોમાં જુકો, ને માથે તોસો,
મુઢમેં ધાંસ, સિરપર કાક્ષ. (હિંદુસ્થાની કેલુવત.)

મહોમાં તમાલો મારીને મહો રાતું રાખવું.

મહોમાં દુખ નિકસે (એવી ગાલ.)

મહોમાં જુક, ને માથે તોસો, ને બાઈ હવે તમે થોડું બોલો. ૭૯૨૦

મહોમાં બોલ, ને હાથમાં તોલ.

No sooner said than done. (અંગ્રેજ કેલુવત.)

મહોમાં રામ, ને દિયાનત હરામ.

મા આગલ મોસાલ, તોડે' માહરં પિયર.

Will you boast of your mother's family before your maternal uncle? (તેલુગુ કેલુવત, ૬)

મા આગલ મોસાલ વખાણો.

મા ધરથે, ને દીકરો ચોખા ખાય.

૭૯૨૫

મા જુવે આવતો, ને ઝેરી જુવે લાવતો.

મા તે મા, ને ખીજા વગડાના વા.

૧. Between the hand and the mouth the soup is often spilt.

૨. Between the hand and the lip the soup may be spilt.

૩. Between the hand and the mouth the soup is spilt.

૪. 'Twixt the spoon, and the lip, the morsel may slip.

૫. Between the hand and the mouth the soup is lost.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 184.

૭. જુઓ કેલુવત નાં ૬૯૨૮, સફે ૬૪૪.

મા દેણુ નહિ, વખત દેણુ.

મા ને મારી એકનાં એક, મા આપે ગોલ, તો ચાસી આપે મેખ.

મા પર પૂત, ઓર બાપકી છાંયા.

૭૯૩૦

મા પરમાણુ દીકરી, ને ઘડા પરમાણુ દીકરી.

મા ભણિયારી, બાપ કલાલ, ઉસકા બેટા છોટાલાલ.

માં ભણિયારી, પુત ક્તેહખાં.

માં પનહારી, બાપ કનજર, બેટા મિરઝાં સનજર.

માં નારંગી, બાપ કોલા, બેટા રોશન-ઉદ-દોલા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

આઈ તૈલી, બાપ માઝી, બેટે નિકલે સુજાનઆલી. (મરાઠી કેહવત.)

મા ભણિયારી, પુત ક્તેહખાં.

મા મરે સોહેલી, ભાણુ-ખડખડ^૧ દોહેલી.

મા! મહને મોરારજી કહો! (અથવા) મા! મહને મોજીયો કેહ! ૭૯૩૫
આપ વડાઈ કરનારના સંબંધમાં વપરાયછ.

મા મહીયરે, ને બાપ મોકાણુ.

મા મહીયારી, ને બાપ બાહમણુ.

મા! મા! મહને પોરિયું આવે ત્યારે મહને જગાડજો! તોકે દીકરી!
તું સારાં ગામને જગાડશે!

મા! મા! મામે આવ્યો! તોકે મામે તાહરો, પણ ભાઈ માહરો.

મા મુઘ, ને ઓછાડ પણ લેતી ગઘ.

૭૯૪૦

મા મૂલો, ને બાપ ગાજર, તેના દીકરા સમશેર બહાદર.

મા મેં એકીલા, ને મખિયાં તો બોત!

મા મેં ભલા કે મેરા ભાઈ? તોકે એક ઢેડ, ને દુસરા કસાઈ.

Putrid flesh is all of a flavour. (ચીનાઈ કેહવત.^૨)

એક ગોરકે બાલકે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) گوشت خردندان سگ

મા મોચણુ, ને બાપ ચમાર, તેના પેદા થયા ગમાર.

૧. જમતી વખતની પચ્યતી.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 6.

મા લગી મોસાલ, ને બાપ લગી કુંડું.

૭૮૪૫

માએ કહે, ધી બાપરે સીંગ ને સાંદથો, ને ધી દાહડે મોહટી થાય;
સારે બાપ કહે, ધીને વાહલો રે ધીનો ધીંગલો,^૧ ધી બાપ માએ
મારી જાય.

The mother cries, "daughter, daughter," the daughter
cries, "husband, husband." (કાશ્મીરી કેલવત.^૨)

મા મરે ધીકે, ધી મરે ધીંગે કે. (કચ્છી કેલવત.)

માએ કેલતાં મોહડું ભરાય.

માએ છી—, ને દીકરા જાનતો.

માએ-જાણી મલી, ને પેટમાં ટાહડક વલી; સાસુ-જાણી મલી, ને
પેટમાં આગ જલી.

માએ જણ્યાં રતન જધાં સરખાં.

૭૮૫૦

માએ જાણે જે માહરો મોહટો થાય, દૈવ જાણે જે દાહડો જાય, ને
આઘસ^૩માં દાહડો ઝોછો થાય. (અથવા) માએ જાણે મોહટો થાય,
ને જમ જાણે ઝોછો થાય. (અથવા) માએ જાણે કે માહરો
દીકરો મોહટો થાયછ, પણ આવરદામાં ઝોછો થાયછ.

While man is growing, life is in decrease. (યંગ.)

Parents say, our boy is growing up; they forget his life
is shortening. (અફઘાન કેલવત.^૪)

માએ જાણે બાપ, ને મન જાણે પાપ.^૫

The mother knows best, whether the child be like the
father. (અંગ્રેજી કેલવત.)

The mother knows the birth of the son. (તેલુગુ કેલવત.^૬)

૧. ૧૨; ખાલીદ.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 131. ૩ આયુષ્ય.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 185.

૫. જુઝ્મા કેલવત નાં ૭૭૦૯, તથા તેને મલતી કેલવતો, સરે ૭૦૬—૭૦૭.

૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 37.

માએ જેવા મિહા મેવા.

માએ તે માએ, ને સહ તે વાએ.

No hay tal madre como la que pare.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)

માએ તે માવા, ને બાવા તે પલંગના પાવા. (અથવા) માએ માયા,
ને બાપ દેલિયાના પાયા. (અથવા) મા તે માયો, ને બાપ તે
ખાટલાનો પાયો. ૭૮૫૫

Tendresse maternelle toujours se renouvelle.^૨ (ફ્રેંચ કે.)

On earth a mother is more serviceable than a father.

(તામીલ કેહવત.૩)

A mother is a divinity, a father a treasure. (તેલુગુ કે.૪)

માએ તેવી દીકરી, ને હામ તેવી દીકરી.^૫

She hath a mark after her mother. (અંગ્રેજી કેહવત.)

As is the mother, so is her daughter.—EZEKIEL, xvi, 44.

Will the child (daughter) fail to follow in its mother's
track? (તેલુગુ કેહવત.૬)

માએ થઇને મતરછ થાય?

માએ દીવાની, બેહન દીવાની, બેરી માહરી તુલ્લમ ભવાલી.

Abuse my mother, my sister, my daughter; but do not
abuse my wife. (કાશ્મીરી કેહવત.૭)

માએ બલે, ને દીકરી ચરે.

આ કેહવત “મરધી” તું એક હખ્યાણું પણ છે.

માએ બાપ મરી ગયાં, ને ઘેરબાર બલી ગયાં.

૭૮૬૦

હુઆં રખડતાં માણસને માટે બોલાય છે.

૧. There is no mother like the mother that bore us.

૨. Mother's love is ever in its spring.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 570.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 184.

૫. જુઓ કેહવત નાં ૩૪૮૭, સર ૩૪૦.

૬. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 183.

૭. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. H. Knowles, p. 132.

માએ બાપને નમ્મે, તો બોણે એસીને નમ્મે.

માએ મતરાઈમાં એટલો ફેર, કે આખ્યા બાર ને ગણ્યા તેર.

માએ મરે તો ક્યાં ક્યાં જઈ, ને સાસુ મરે તો શું શું ખાઈ ?

માએ મરે સખિયા, મખમલની તલઈને સુતલીના બખિયા.

માએ માહરી કોરી સાડી, નવો દાહડો કોઈ નહિ પુછે ફેટકા વાલી,
ઘાંટે રે બાઈ ઘાંટે ! (અથવા) આંગણું નીચું, ઓસરી નીચી,
મેં જાણ્યું જે તેહવાર, પણ રોજના જેવો વેહવાર, કોરો સારો,
ને કોરો દહાડો, ઘાંટે રે બાઈ ઘાંટે ! ૭૮૬૫

એક નશાકરીને તેના વરે ઘાંટે રૂપિયાની એક સારી અપાવી લાવે
તે કુલી કાંઈ ગઈ, પણ કોઈએ તેની દરકાર કરી નહિ,
એટલે તે ઉપર પ્રમાણે પોતાનો બકાપો કાઢવા લાગી.

માએ વ્યાઈ, સાસુ વ્યાઈ, ને એક કુતરી ખીલાડી અટકી વ્યાઈ.

માએ વગર ચાક્રે, પણ ચાહે વગર નહિ ચાક્રે.

માએ વડે મહીર, ને બાપ વડે લાડ, લાઈ ભોંજાઈને ઘર ગયાં તો
લોકનાં જેવાં બાર.

સુધ માઈ, હટી સગાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માએ વિના સુતો સંસાર, માએ વિના તે શો અવતાર ?

The child that has not seen the face of its mother, and
the growing crop that has not seen rain, will not
do well. (તામીલ કેહવત. ૧)

A motherless child is like a carry without onions. (તે.કે.૨)

માએની ગરજ કોઈથી નહિ સરે.

૭૮૭૦

માએની (અથવા. ધરણીની) ગાર,^૩ ને ધીની નાર.

Does the calf die by reason of the milkman's curse ?
(કાશ્મીરી કેહવત. ૪)

No bones are broken by a mother's fist. (રશ્યન કેહવત. ૫)

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 351.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 184.

૩. ગાળ.

૪. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,

p. 72.

૫. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 106.

માએની ચાતરીમાં (અથવા, રેંહટિયામાં) સમાય, પણ આપનાં રાજમાં નહિ સમાય. (અથવા) માએના તાગમાં સમાય, પણ આપનાં રાજમાં નહિ સમાય. (અથવા) આપનાં રાજમાં નહિ સમાય, પણ માએના ખોલામાં સમાય.

માએની ભાગે પાંસલી, આરે દીકરી પેહરે હાંસલી, ને આપના જય ધેરના ગાલા, આરે દીકરા પેહરે વાલા.

માએતું નાતરું, દીકરીનાં લગન, ખાવાજી કેદમાં, ને દીકરાજી મધન. માએતું પેટ,^૧ ને આંખતું તેજ. ૭૯૭૫

માએને માએ કહીએ તો પેટમાં ચાંપે, ને આપની ઐયર કહીએ તો ખાસડું લધને ઉઠે.

માએને વાહલી દીકરી, ને આપને વાહલો બેટો, ને કલગી ને વાહલો કપાસ્યો, ને ધોરીદારને વાહલી જોતરી.^૩

માએનો મેહલ્લો, ખાવામાં પેહલ્લો, ને કામ કરવામાં હેલ્લો. (અથવા) માએ માહરો મેહલ્લો, ખાવે પેહલ્લો, ને કામ કરવે ધેલો.

He has two stomachs to eat, and one to work.

He eats till he sweats, and works till he freezes. (અ. કે.)

Bien nourri, et mal appris.^૪ (ફ્રંચ કેહવત.)

You must eat a big mouthful, but you mustn't do much work.^૫

Happy enough at your dinner, but sorrowful when at work. (કાશ્મીરી કેહવતો.^૬)

If any would not work, neither should he eat.— II
THESS., iii, 10.

૧. ઉઠરું. ૨. ખાદ. ૩. વાહરૂં.

૪. Well fed, but ill taught.

૫. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 33. ૬. Ibid. p. 106.

Clever at his meals, but stupid at his books.^૧

He is a monkey-king at eating, and buffalo-king at work. (તેલુગુ કેહવતો.૨)

Of eating fond, at working slow, you'll short of food and clothing grow. (ચીનાઈ કેહવત.૩)

"If you talk of work my body becomes heavy ;
If you talk of dinner my body swells with delight."

કામકે ન કાનકે, દુસમન અનાનકે. (બિહાર કેહવત.૪)

(ફારસી કેહવત.) پر خور و کم رو

માએનાં થોડાં, ને માસીનાં ઘણાં.

માસે પિયાર કરે સો દાયન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

مادر سهر بانگر دایه خاطون

(ફારસી કેહવતો.) مادر نسوخت مادر ندر سوخت

માએનાં દુધ જેવી તાડી.

૭૯૮૦

માની આગલ મોસાલ વખાણ્યું તોકે' બેટા માહરૂં પીયરજ છે.

માને મારે તે સાસુને સંગારે.

માને મેલીને મનીને કોણુ ધાવે ?

માનાં પેટમાંથી કોઈ શિખી આવ્યું નથી.

No man is born wise or learned. (અંગ્રેજી કેહવત.)

માબાપ જનમ આપે, કરમ નહિ આપે.

૭૯૮૫

માબાપ મારે હાથે, તો લોક મારે લાતે.

માકા! કડતો નો! તોકે' બાહુ !

માખ છીંકી.

માખ નહિ મરાય તે શું માણસજ મારશે ?

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 13.

૨. Ibid, p. 191 ૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 435.

૪. Christian's Behar Proverbs, p. 20.

માખ, મકોડો, મૂરખ નર, સદા રહે લપટાય, ભમર, ભોરીંગ,
ને ચતુર નર, કરડી આધો જાય.

૭૯૯૦

માખ મારવી.

(ફારસી કેહવત.) مگس می پراند

માખ મારે તે માણસ મારે.

Kill a cat, kill a Brahman. (તેલુગુ કેહવત.૧)

માખ શોધે ચાંદું, ને વૈદ શોધે માદું. (અથવા) ડાકણ જીએ માદું,
ને માખ જીએ ચાંદું. (અથવા) માખી જીએ ચાંદું, ને વૈદ જીએ
માદું.

માખની ચરખી ઉતારે (એવું કંજીસ.) (અથવા) માખીમાંથી તેલ
કાઢે (એવું કંજીસ.)

Egli scannerebbe una cimice per bersi il sangue.^૨ (ઈ. કે.)

Scraping iron from a needle's point. (ચીનાઈ કેહવત.૩)

(ફારસી કેહવત.) چربی (روی حوض) می گیرد

માખનું લેજું કાઢે (એવું કંજીસ.)

૭૯૯૫

માખનાં પર નેટલું.

યાને, ઘણું જ ચોડું.

માખણ વલોવ્યું કે પાણી?

માખણ વાહલું કે છાસ?

માખણનું ધી કરતાં શી (અથવા, કેટલી) વાર?

માખણમાં લાત મારવી.

૮૦૦૦

યાને, ચાલતી રોજમાં લાત મારવી.

માખણમાં લાત મારીને જાય, તે સુખી આંધી થાય?

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 256.

૨. He would slaughter a bug to drink its blood.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 462.

માખણમાંથી મુવાલો ખેંચી લેવો કંઈ કઠણ છે ?

Wie leicht kkommt nicht ein Haar in die Butter.^૧ (ન. કે.)

Like taking a hair out of butter. (તેલુગુ કેહવત.^૨)

માખણમાંથી વરાલ નિકલે, ને તરખુચમાંથી આગ લાગે,

માખે લાત મારી.

માગણુ કમુ આલસ કરે, તસ્કરે જાથ ન જાય, ચાકર બિચારા ક્યા

કરે, કે લુણુ પરાયા ખાય.

૮૦૦૫

માગણુ ખોષ તણું, ને દેગે દુધ^૩ તણું, ને સખતું વરસ ભરું.

માગતા સો પામતા.

માગનારને વાયદો દેવાય, કાંઈ પેટને વાયદો દેવાય?^૪

માગ્યા ગોલતું ચુરમુ (તે વલી સારું કેમ હોય?)

માગ્યા મેહ વરસે.

૮૦૧૦

માગ્યા વગર માએ પણુ નહિ પીરસે. (અથવા) માગ્યા વગર માએ

ધાનખી નહિ મુકે, ને રજ્યા વગર માએ થાનખી નહિ આપે.

(અથવા) માગ્યા વગર માએ ભાણુખી નહિ કરે. (અથવા). બચ્ચુ

રજ્યા વગર તેની માએ પણુ નહિ ધવાડે,

A dumb man never gets land. (અંગ્રેજી કેહવત.)

A dumb man wins nae law. (સ્કોટીય કેહવત.)

Quien ó A quien no habla, no le oye Dios.^૫ (સ્પેનીશ કે.)

A crying child obtains milk. (તામીલ કેહવત.^૬)

Unless the child cries, even the mother will not give it suck. (તેલુગુ કેહવત.^૭)

૧. How easily a hair gets into the butter.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 347.

૩. ધઉતું દુધ. ૪. જુઓ કેહવત નાં ૬૨૯૭, સરે ૬૫૨.

૫. He who does not speak, God does not hear.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 46.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 181.

It is the squalling child that gets the milk. (તરફીશ કે. ૧)
Do we give milk to the cat that cries, or to the cat that
does not cry ? (બદ્દા કેહવત. ૧)

A crying child gets suck, but a babbler only gains
dislike. ૨

શુરે વિંચર મા પણ ન ધારાયે. (કચ્છી કેહવત.)

બિન રોએ લડકાબી દુધ નહિ પાતા.

મુંહ માગા, લર પાયા.

બિન રોએ તો માબી દુધ નહિ પિલાતી. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) $\text{بچه گریه کند شیر مادرش را نمی خورد}$

માગ્યાથી મરવું ભલું, માગે મોહટી હાણ.

Begging a courtesy is selling liberty. (અંગ્રેજી કેહવત.)

માગ્યામાં માગવું ?

માગ્યામાં શું નયછ ? (અથવા) પુછ્યામાં શું નયછ ?

Lose nothing for asking. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il domandar costa poco. ૩ (ઇતાલ્યન કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) از مردان عیب نیست

માગ્યું તો માગ્યું પણ અપાય. (અથવા) માગ્યું માગ્યું અપાય, હાથે
હંચકીને નહિ લીજાએ. ૮૦૧૫

માગ્યું મોહત નહિ આવે, ને માગી કીમત નહિ આવે.

મુંહ માંગે મૌત નહિ મિલતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માગ્યે તો મુક્તા ફલ મલે, પણ ભિખને માથે ભઠ. (અથવા)

કનક કંઠેડો કુંજર ચહજો, કનક કંઠાં દોહડ્ય, માગ્યાં મુક્તા ફલ
મલે, પણ ભિખને માથે ભઠ. ૪

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 220.

૨. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 18. ૩. Asking costs little.

૪. એતી સમજણ માટે જુઓ "કઉતકે માલા તયા જોષ વચન," સર્ગ ૧૬૬.

માગી તરાંગી સારી, ને બાઇ પરાણી ચાલી.

માગે ધીએ કાંઇ પૂરી થાય ?

માગે તરાંગે ઘેર ચાલે તો ખસમ કરે માહરી બલા.

માગે તાંગે કામ ચલે તો બિચાહ કરે બલા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માગે તેને માથું આપ્યે.

૮૦૩૦

માગે તાંગે કામ સરે, તો વેહલા માહરો દૈવરાત કરે.

માગે પાણીએ આંધણુ ચહડાવવું.

માગે ભિખ, પુછે ગામની જમા.

માંગે ભીખ, પૂછે ગાંઢકી જમા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માંગી ભીખ, પુછી ગાંવકે જમા. (બિહાર કેહવત. ૧)

માચીએ બેઠાં આળ આવે.

માચીમાંનો માંકડ.

૮૦૩૫

ચાને, એકની એક જગ્યાએ પડી રેહનારે આલસુ માણસ.

માછણુ તે તો દાટેલીખી બોલે.

માછલી ખવાજે, પણ દરોહ^૨ નહિ દેખાજે.

માછીની જાલમાં ઝીંગાં.^૩

If a mosquito light on an elephant, what weight?

(તેહુચ કેહવત. ૪)

A prawn is not reckoned among fish, a poor man is not counted among the rich.^૫

મછકી ઝાંડ ઝીંગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માછિયાં કાછિયાં જેવું.

Billingsgate language. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 28.

૨. માછલી પકડવાનો મારગ. ૩. ઝીની કોલમી.

૪. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 18.

૫. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 14.

માજરાસે ખોદા બેઝર.

૮૦૪૦

માજરી ખીલાડી, ને કાકડા કાન, લાવ માહરી ગોદરી, ને જાઉં
માહરે ગામ.

માજરી ખીલાડી, ને માજરા કાન, ને ધરી હેડે તીર કમાન, ને તીર
કમાનકા કયા કરું, તો માજરી ખીલાડીકા વેલા કરું.

માજરીને દુધ પાવું.

યાને, એક દરામી માણસને વધારે દરામી કરી આપવું.

માજરો, પેગમખરનો ચોર.

માજા બોમીલ રાયા, તુંકે ગુપચુપ ભુજીન ખાયા.

૮૦૪૫

કેટલીક દખણી ગણાતી જતવાલા ચોરી છુપીથી જુમલા માછલી ખાયછે
તેની મસ્કેરીમાં બોલાયછે.

માટી બેરી એકનાં એક, ને વચમાં બોલે તે ફાક.

માટી માદિયા, ને બેચર નાદિયા.

માટીના માનવી, માટી માંહે મલી, કાયા તાહરી જશે જાણુ ભાઈ !

માટીનો માટી પણ પુણ્ય છે.

માફું થાય તે સારાને કાળે.

૮૦૫૦

There is nothing so bad in which there is not something
of good.

No ill befalls us but what may be for our good.

Bad luck often brings good luck. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

A quelque chose malheur est bon.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

There is nothing so bad in which there is not something
of good. (હીબ્રુ કેહવત.)

Spesso d'un gran male nasce un gran bene.^૨ (ઈટાલિયન કે.)

જકી થીએ સે સારે લાએ. (કચ્છી કેહવત.)

૧. Ill-luck is good for something.

૨. Out of a great evil often comes a great good.

માડી જુએ આવતો, ને લાડી જુએ લાવતો.^૧

માણુ કમાઉ, ને મોડા ઉઠ્યા. (અથવા) માણુ માણુ કમાય, ને વલી મોડા ઉઠે.

માણુક મરિયમની એક સાડી, માણુક પેહરે, ને મરિયમ ઉઘાડી.

The mayor of Altringham lies in bed while his breeches are mending. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Quien no tiene mas de un sayso no puede prestarlo.^૨

(સ્પેનીશ કેહવત.)

One loin-cloth to eleven fathers and sons. (કા. કે.૩)

માણુસ ગમે એટલું કરે, પણ નસીબમાં હોય એટલું ખતે.

A man of parts may lie hid all his life, unless fortune call him out. (અંગ્રેજ કેહવત.)

માણુસ જાત છે, લુલે પણ ખરા.

૮૦૫૫

માણુસ જોવું પ'ખેડું નહિ.

આદમી સા પખેડ કોઇ નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માણુસ જોઇએ વસી, ને સુન્તું જોઇએ કસી. (અથવા) ઘોડો જોઇએ કસી, ને માણુસ જોઇએ વસી.

The touchstone distinguishes between gold and brass.

A man is known by his work, and walk, and conversation. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Learn the character of a person by dwelling with him, and the condition of a road by walking on it.^૪

Test the good by the words of the tongue, and gold on a touchstone. (તામીલ કેહવતો.^૫)

૧. જુઓ કેહવત નાં ૬૭૯૦, સર્કે ૬૨૩.

૨. He who has but one coat, cannot lend it.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,

p. 91. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 243. ૫. *Ibid*, p. 387.

Gold is known upon the stone, whether it is alloyed or pure. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

આદમી જાને ખસે, સોના જાને કસે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોવરા પાઢાવા રુમૂન, સોને પાઢાવે કમૂન. (મરાઠી કેહવત.)

માણસ જોઈને વાત કરવી.

A man, like a watch, is to be valued for his goings.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

Suit your talk to your man, suit your lot to your plan. (ચીનાઈ કેહવત. ૨)

માણસ તેટલાં લાડ, ને જોદાં તેટલી ટાલડ.

માણસ દાહડે ડાહ્યુ થાય.

૮૦૬૦

Tras los dias viene el seso. ૩ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Hoe onder men word: hoe meer men leert. ૪ (દચ કેહવત.)

માણસ ધારે, ને જોદા પાર હિતારે.

માણસ ધારેછ (અથવા, ચાહેછ) શું ને જોદા કરેછ શું? (અથવા) આપણું ધારેલું કંઈ નહિ થાય, જોદા કરે તે ઘડીમાં થાય. (અથવા) માણસનું ધારણું, ને જોદાણું કરણું. ૫

L'homme propose et Dieu dispose. ૬ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Der Mensch denkt's, Gott lenkt's. ૭ (જર્મન કેહવત.)

De mensch wikt, maar God beschikt. ૮ (દચ કેહવત.)

Mennesket spaaer, Gud raa'er. ૯ (દેનીશ કેહવત.)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 206. ૨. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 171.

૩. Sense comes with age.

૪. The older one grows, the more one learns.

૫. જોને મઝતી જુદી જુદી લાખાઓની બીજ કેહવતો માટે જુઓ કેહવત નાં ૨૭૦, સરે ૨૦—૨૧, તથા સરખાવો કેહવત નાં ૪૩૫, સરે ૩૨.

૬. Man proposes, and God disposes.

૭. Man proposes, God disposes.

If he thinks one thing, Deity thinks another. (તા. કે. ૧)

When he planned one thing, God planned another.

(તેલુગુ કેહવત. ૨)

It is man's to scheme ; it is Heaven's to accomplish.

(ચીનાઈ કેહવત. ૩)

Man plans, but God fulfils. (રશ્યન કેહવત. ૪)

Man thinks, God guides. (અરબી કેહવત. ૪)

માહુ ધારે. ને ખુદા પાર ઉતારે. (હન્ધી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) من در چه خیال و فلک در چه خیال

માણસ પરખાય મનથી.

માણસ ખુદુ થાય, વેપાર ખુદો ન થાય.

માણસ માણસમાં આંતરો, કોઈ ઝવેર ને કોઈ કાંકરો. (અથવા)

માણસ માણસમાં ફેર, કોઈ ઝવેર ને કોઈ ઢેડ. ૮૦૬૫

Between man and man there is as great difference as there is between God and a slave. (કાશ્મીરી કેહવત. ૫)

Are all men good men, are all stones rubies? (તા. કે. ૬)

Take a hundred men, and you will find all sorts and every hne. (ચીનાઈ કેહવત. ૭)

આદમી આદમી અંતર, કોઈ હીરા કોઈ કંકર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માણસ માણસમાં ફેર, એક નાણું નાખે (અથવા, લાખે) ન મણે, ને એક ટકાના તેર.

Of men there are good and bad. as of goods there are valuable and worthless. (ચીનાઈ કેહવત. ૭)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 353.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 189.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 392.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 47.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 89.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 151.

૭. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 206.

માણસનું (અથવા, ઉત્તમનું) ટુકારે મોહત.

માણસનું તોલ એક બોલમાં.

'Tis time, conversation, and business, that discover what a man is. (અંગ્રેજ કેહવત.)

As a vessel is known by the sound, whether it be cracked or not ; so men are proved by their speeches whether they be wise or foolish. (દીમાસથીનીસ.)

Men vangt het paard bij den breidel, en den man bij zijn woord.^૧ (દેચ કેહવત.)

માણસનું પેદ, ને લાકડાનું પોલ, એની ખબર ન પડે. ૮૦૭૫

The human heart is bad to fathom. (ચીનાઈ કેહવત.૨)

માણસનું માપ તેનું મન છે.

The mind is the lord of the man. (ચીનાઈ કેહવત.૨)

માણસનું મેલું, ને લાકડાનું પોલું (તરત જણાય નહિ.)

માણસને ધશારત, ને ગધેડાંને ડફેણાં.^૩

A whip for a fool, and a rod for a school, is always in good season. (અંગ્રેજ કેહવત.)

માણસને ચાલ (અથવા, ટેવ) પડી હોય તે જાય નહિ.

માણસનાં કરમ આડું પાંદડું. ૮૦૮૦

The man can, but his fate cannot. (ચીનાઈ કેહવત.૪)

માણસમાં ચાડિયો, ને જતાવરમાં હાડિયો.

માણસમાં લેવાય, કે વગડે લેવાય.

માતખર મારે, ને રડવા ન દેય.

માતા! જલુજે પૂત, દાતા, ભગત, કે શૂર; ન કર રેહજે વાંઝણી, મત શુભાવતી નૂર.

૧. Take a horse by his bridle, and a man by his word.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 242.

૩. એને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો મારે જુઓ કેહવત નાં ૩૯૦૭, સંકે ૩૭૬-૭૭. ૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 114.

માથે ઝોધી ચાદર, તો બ્યાં ખેઠા ત્યાં પાદર.

Chi non ha vergogna, tutto il mondo è suo.^૧ (ઈ.કે.)

મુંહ પર લીધ લોધ, તો ક્યા કરેગા કોઈ? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માથે કાલ ચકર ખેસવું. (અથવા) માથે ભવન ચકર ખેસવું. ૮૧૦૦

માથે ચાંદું, ને તકર લડે.

માથે છેડો નાખ્યો તેને શું કેહવું?

માથે તાડીની માખીર, ને અંગ્રેજે આખર આપી; જીના પેહરે જામા,

ને શેઠ અસલ અંગ્રેજના મામા.

માથે દડાકા, ને પેટમાં ભડાકા.

માથે પઝા ગોરજી.

૮૧૦૫

માથે પઝા વીસ, તોકે' પઝા પઝા ભોગવીશ.

માથે પઝો પરાણો, અણપેસાઝો પેસે.

માથે પડી વિશ્વ દેવા.

માથે પડેલા વીસરામ.

માથે પદમ ઉગવું.

૮૧૧૦

માથે લેખને મેલવા નય, ને રહો રહો રાંદલ ગીતમાં ગાય.

માથેથી ઉતરતી સગા બાપને માથે. (અથવા) માથેથી ઉતરતી સગા.

બાપને ન હોજે.

માથેનો ભાર ખાંધે, ખાંધેનો ભાર કોડે, કોડેનો ભાર પગે, તો થઈથી

નય વગે.

યાને, માણસ ઉપર મોહડી આફત આવી પડી હોય, પણ ને તે

કોરોશથી ઝોછી કરવા માગે તો ઝોછી થાય, અથવા સમજી

નાજુદ પણ થઈ નય.

માથાં કરતાં મનોહર મોહટાં.

૧. Who hath no shame the world is all his own.

૨. કાદવડું ઝેક વાસણ.

માથાંના નીમાલા પગે નુછીએ, તોફે' મહને ખુચેછ.

માથાંના ગાલખી કાતરી લીએ (એવું લુચ્છું.)

માથાંનો મલે તો ભવનો ફેરે તારે.

માથાંખાનાંની અક્કલ તે કેટલી?

૮૧૨૫

માથાંમાં આંગલી નહિ ખુચે, (અથવા, ખુટે, એવું માણસ.)

She looks as if butter would not melt in her mouth.

She is as quiet as a wasp in one's nose. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

માથાંમાં કીડો ચવડવો.

માથાંમાં પવન રાખવો, (અથવા, હોવો.)

(ફારસી કેહવત.) هر که باد در سر دارد سر بیاد دارد

માદા, ને સાહેબજાદા.

માદા ગાયને તો તાવ આવ્યો, ને તપ મુઓ.

૮૧૩૦

માદી (અથવા, કાલી) બકરીમાં પેટમાં ક્ષેણ નહિ મલે.

કોઈ બાહરથી નરમ દિસ્તું, પણ ખાતેનથી જુદીન રીતવું હોય, ત્યારે એમ બોલાયછે.

માદું (અથવા, માદાંને) પરણાવીને મરવાની વાટ જોવી (એ સારું નહિ.)

(અથવા) માદાં સાથે પરણાવી મુવાની (અથવા, મરવાની) વાટ જોય.

માદું મરેખી નહિ, ને માચરો ખાલી કરેખી નહિ.

ન મરેન, ને ન મંત્રે છડીન. (કન્છી કેહવત.)

માદો માગસર.

માગસર મહિનામાં માંદગી અકસર વધારે હોયછે.

માદાં દોરને બગા થણી. (અથવા) માદી ગાયને (અથવા, માદી બે'સને)

બગાય થણી. (અથવા) દુબલાં દોરને બગા ઝાઝી.

૮૧૩૫

A lean dog gets nothing but fleas. (અંગ્રેજ કેહવત.)

A caval magro vanno le mosche.^૧ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Al perro flaco, todo es pulgas.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

દુબરે દોર કે મહર જિઝા. (કન્છી કેહવત.)

માદાંને ભાવતું'તું તેવું વેદે દરમાન્યું.^૧

માધવછ કુમારા, ને આંગને ઓટલે સુનારા.

માધવના શુણ માધવછ જણે.

માધવનાં દેહડાંમાં ધમાધમ વાગે, ને બાંડી બારણે નાચે.

માધવો મુવો, ને ગોઠડી પરવારી.

૮૧૪૦

માન આપે તે માન પામે.

Give honour, get honour. (તેલુગુ કેહવત.૨)

માનતા ચોરને કોટવાલ પણ દાંડે નહિ.

માનિતી, ને વલી દીકરો જણ્યો.

માનિતું માથે ચહડે.

માન્યા કરતાં રોકડું ન ચહડાવીએ ?

૮૧૪૫

માન્યા તે દેવ. (અથવા) માન્યા ત્યાં સુધી દેવ.

માન્યે તો દેવ, નહિ તો ભીંતપટ્ટી લેવ.

માને તો દેવ, નહિ તો પથ્થર.

મથેં ત ખીર નકાં પથરો. (કચ્છી કેહવત.)

માને તો દેવ, નહિ તો ભીંતકા લેવ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માન તો દેવ, ના તો પથ્થર. (બિહાર કેહવત.૨)

માનલા તર દેવ, નાહી તર ડગડ. (મરાઠી કેહવત.)

માને ન દીયા આઠા, તો ક્યા ભુકા મરેંગા બેટા ?

માપ, ને પાપ.

૮૧૫૦

માપ, પાપ. (મરાઠી કેહવત.)

માળાપતો વરો, ને પડોસીતું ઘર, ફરી ફરીને આવે નહિ.

મામ મામના અભાવ.

મામલામાં ન હોય તે માટી. (અથવા) મામલમાં નહિ તે માટી.

મારકણો સાંઠ, ને ચોમાસું ગાદ્યું.

શુજરાત તેમજ કચ્છ પ્રાંતમાં કેટલાક માતબરો પોતાનાં ઘરની ગાયના

૧. જુઝિા કેહવત નાં ૪૦૮૩, સદે ૩૬૦.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 246.

૩. Christian's Behar Proverbs, p. 153.

પેદા થયલા વાછરડાને બલદ નહિ કરતાં, દયા ખાઇ, તેની પુઠ હપર ઓલખ સારું ચોકડી અથવા બે કાપા ડાહમથી ડામીને તેને છોડી દેયછે. એવા વાછરડાને સાંઢ અથવા આખલો ગાંધો કહેછે. તે સાંઢ પછે કાંધ પણ હપ્પોગમમાં નહિ આવતાં ગામમાં રખડતો ફરેછે. તેમાં વધી ચોમાસું ગાલ્યા બાદ તે પુરોજ અલમસ્ત થાયછે.

મામા! ઈશાની! ને કોયલી ઘેર વિસરાણી. (અથવા) અખા! ઈશાની! વાંસલી વિસારી.

૮૧૫૫

એક વેલા એક ચોકસ ગામમાં દુકાલ પડવાની વક્રી હોવાથી ત્યાંના બે દુકાનદારો, જે મામા ભાણેજ થતા હતા, તેઓ બાહરગામ અનાજની ખરીદી કરવા નિકલી પડ્યા, એવી મતલબથી કે અનાજ પોતાને ગામ લાવી મોઢે ભાવે વેચવો. ઘણો સોંધો અનાજ મલે એવાં એક ગામમાં જઈ પોહયતાં ત્યાંના એક મોહટા અનાજના વેપારી સોઢે અનાજનો ચોકસ જૂઠો ખરીદવાનું તેઓએ સારું કીધું, અને ફક્ત તેના રૂપિયા ભરવાની ખોટી હતી. એટલામાં પેલા ભાણેજને ઈશાન ખુણા તરફથી વીજલી પડતી દેખાઈ, જે વરસાદની નિરાની ગણાયછે. તેણે જોયું કે વરસાદ પડવાની વક્રી જણાયછે, અને જો પાણી પડ્યું તો દુકાલની ધાસ્તી મટી જવાની, અને તેથી અનાજનો ભાવ, તેઓ ધારતા હતા તેટલો, હપજવાનો નહિ. આ હપરથી તે પોતાના મામાને ચેતાવવા માટે મોઢમમાં બોલ્યો કે “મામા! ઈશાની!” એટલે, ઈશાન ખુણા તરફથી વીજલી પડેછે. મામા ચેતી ગયો, અને અનાજ ખરીદવા માટે કીધેલાં સાટાંમાંથી કાંઈખી ફરી છટકવું જોઈએ, માટે પૈસાની કોયલી પાસે હોવા છતાં પેલા વેપારીને જણાવ્યું કે “કોયલી ઘેર વિસરાણી.” એટલે તેઓ બંને પેલા વેપારીને એવું સમજાવીને પાછા ગયા કે અનાજના પૈસા આપવા તેઓ પૈસાની જે કોયલી લાવનાર હતા તે તેઓ ઘેર આગલજ વિસરી આવ્યા હતા, અને તેથી તેઓ અનાજ ખરીદી શકતા નહિ હતા.

મામા ત્યાં લગી મોસાલ, ને કાકા ત્યાં લગી કુટુંબ.

મામા, ને છતાં પેહરે જામા.

મામા કુધના. (અથવા) મામા કુધના, ને વાહલાં મુધના.

મામા માસીના.

મામા મીઠલ લેવા ગયા, તે ભાણેજ રાંડી ત્યારે પાછા આવ્યા. ૮૧૬૦

મામા રે મામા! હાથલી ભાગહે^૧ તો ખાહે^૨ હામાં?^૩

મામા રે મામા! દેખ તમાશા! મેરી લક્કી, તેરા વાંસા.

મામાના મૂલગા ગયા.

મામાને ઘેર માએ નહિ, ને ત્યાં કોઇ જાય નહિ.

મામાને ઘેર વેહા, ને મા પિરસનાર. (અથવા) મામાને ઘેર વેહા,

ત્યાં માએ પરીસનામાં, ત્યારે શું ભાણેજ ખાપુ લુખા મરે?

(અથવા) મોસાલ વેહા, ને મા પિરસનાર. (અથવા) મોસાલમાં

જમવા ગયા, ને મા પિરસનાર. ૮૧૬૫

If he who has the ladle be one's own servant, what

matters it whether one be seated first or last at

the feast? (તામીલ કેહવત.૪)

મામાનાં મારકણાં, ને કુધનાં લાડકડાં.

મામો તે તો માનો ભાઈ, ને મામી સાથે શી સગાઇ?^૫

મામો દીઠે મોસાલ સાંભરે, ને કાકો દીઠે કુટુંબ સાંભરે.

માયા દેખી મુનીવર ચલે.

માયા ને મરી, ને કાયા થાય નરી.

૮૧૭૦.

માયા મરી, ના મન મરે, મરમર ગયે શરીર, આશા તેશના ના મરી,

કહે ગયે બે કપીર.

માયા સો મીટ્ટી, ઔર પટ્ટણુ સો જટ્ટણુ.

૧. ભાગ્યો. ૨. ખાસો. ૩. શામાં.

૪. Percival's Tamil Proverbs, p. 3.

૫. સરખાવો કેહવત નાં ૧૧૬૬, સરે ૧૦૨.

માયાને ભો છે, કાયાને નથી.

માયાસે માયા મીલે, ફરકે લખે હાથ, અસલસે અસલ મીલે, હસ હસ પુછે ખાત.

માર ! એનો બાપબી મારતો'તો !

૮૧૭૫

માર ચૈદમું રતન છે.

માર તોપ, અણા સચ્ચા હુએ.

માર ફાડ, ને કાહડ બાહર.

માર ફાડ, ને વડો દાતાર. (અથવા) માર ફાડ, ને જીવે દાતાર.

માર બરો દાતાર. (અથવા) માર સાલ, ને બરો દાતાર. ૮૧૮૦

માર બાવા ધનાણું.

માર બુધું, ને કર સુધું.

Bâton porte paix.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

No hay tal razon como la del baston.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

માર, મરચું, ને આમલી, એ ત્રણડે ચોમાસે યાદ આવે.

માર, મરચું, ને દાડ, એ ત્રણ મરદને સાડું, પચાવે તો સાડું, નહિ તો સોમલ કરતાં વાડ.

માર મોર તોઆ.

૮૧૮૫

મારતાના હાથ પકડાય, પણ બોલતાનું મોહડું નહિ પકડાય.

મારતેકા હાથ પકડા ભતા હુએ, કહેનેવાલેકી અબાન નહિ પકડી ભતી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મારત્યાચેં હાત ધરવતાત, પળ બોલત્યાચેં તોંહ ધરવત નાહીં. (મ. કે.)

મારતે મિયાંનો મુલક. (અથવા) મારતે મિયાંની તલવાર.

મારતેકી પીછુ, ઝોર ભાગતેકી આયુ.

મારત્યાચે માર્ગે, વ પઢત્યાચે પુઢે. (મરાઠી કેહવત.)

મારથી સૌ આણું.

૧. A stick is a peacemaker.

૨. There's no argument like that of the stick.

મારનાર કરતાં બચાવનાર મોહટો છે.

૮૧૯૦

મારનાર પણ તું ! ને તારનાર પણ તું !

મારની આગલ ભૂતખી નાહસે. (અથવા) માર ભાથું ભૂત પણ નાહસે.

(અથવા) મારથી સૌ (અથવા, ભૂતખી) નાહસે.

A devil even takes fright at a blow. (તેલુગુ કેહવત. ૧)

મારસે ભૂત પણ ભળે. (કચ્છી કેહવત.)

મારસે ભૂતખી ભાગે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મારકે ડરે ભૂત ભાગે. (ખિહાર કેહવત. ૨)

માર્યા કરતાં પ— ભલી.

માર્યા ન મરે તેના દીકા શું મરે ?

માર્યા માર દેખે.

૮૧૯૫

માર્યા માર ભુલાય, પણ બોલ્યા બોલ નહિ ભુલાય.

Sanan llagas, y no malas palabras. (સ્પેનીશ કેહવત.)

માર્યો ગોદો દિલમાં પેઠો, (અથવા, પચે.)

માર્યો ગંભીરો, ને ગમ બલા.

માર્યો પથ્થર, ને બોલ્યો બોલ પાછો નહિ આવે. ૪

માર્યો વાંદર, ને અ— પાલવ.

૮૨૦૦

“ખાદવો હુંગર, ને મારવો હુંદર” ની માફક વપરાયછે.

મારવાડના મહિ.

મારવાડની ગાય, ને માલવાનો વાછરડો.

મારવાડીતું દુકાન, પારસીતું પીઠું, ને કાગડો, જ્યાં જવો ત્યાં મળે.

મારવી માખ, ને ચહડાવવી તોપ.

He takes a spear to kill a fly.

Take not a musket to kill a butterfly. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 210.

૨. Christian's Behar Proverbs, p. 189.

૩. Wounds heal, but not ill words.

૪. જુઓ કેહવત નાં ૭૦૪૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સદે ૬૫૦.

Is a heavy axe required for a work that may be easily effected by the hand ? (તામીલ કેહવત. ૧)

Do you want a stone roller to break an egg with ? (તેલુગુ. ૨)

મારવું ઝ્યાં, ને તાકવું ઝ્યાં ?

૮૨૦૫

યાને, ખોલવું એક, ને કચવું બીજું.

મારવું, કે મરવું.

Either win the horse, or lose the saddle. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મારીન કોં મરેન. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) یا تخت یا تاج.

મારવો હંદર, ને ખોદવો ડુંગર. ૩

મારવો તો મીર, ને ખાવી તો ખીર.

મારવો તો મીર, ને પેહરવાં તો ચીર.

મારવો તો મીર, લુટવો તો ભંડાર, પકડવી તો પદમણી, ચહડવું તો

દરબાર.

૮૨૧૦

Ant Caesar, ant nihil. ૪ (લેટીન કેહવત.)

મારવો તો હાથી, (અથવા, મીર, મુર,) ને લુટવો તો ભંડાર.

યાને, નખલાને મારવામાં મોહટાઈ નથી. સખલાની સાથે ખાઠ

લીડવી, અને તેના જીલમને ટાલવો, એમાં મોહટાઈ છે.

મારાવા તર હત્તી, વ લુટવેં તર માંડાર. (મરાઠી કેહવત.)

મારવો મુર, ને લુટવો ભંડાર.

મારા મિયાંને, ને જશ મેરે જવાંધકુ.

મારીને મુસલમાન કરવું.

મારીને માંસ કાહડવું.

૮૨૧૫

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 272.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 129.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૧૮૧૬, તથા તેને મસતી જુદો જુદો ભાષાઓની કેહવતો, સર્ક ૧૬૫. ૪. Either Caesar, or nobody.

మారినె రజవా న దేయ.

మారినె డాడ్రాం కెయిలె నామ్మో.

ధలె! మార మారవానా స'ంబ'ధమాం వపరాయళ.

మార్జ' లాత, తో కడకు' బాత.

మారె కుట్రె కంఠ సన్యాసీ యాయ ?

మారె ట్ట, కంపె తెల.

౮౨౨౦

మారె తెజ వారె.

మారె తేనా బాపనో.

మారె తేనీ తలవార, నె ఉడారె తేనో గొలె.

మారె తేనీ తలవార, నె యాలె తేను' వడన.

మారె తేనీ తలవార, నె యాలె తేనో ధోడో. (అయవా) మారె తేనీ తలవార,
నె యాలె తేనాం తీక్షాం.

౮౨౨౪

మారె తేనీ తలవార, నె లుతె తేను' రాజ.

Might overcomes right. (అ'యెల కెడవత.)

Property is the strong man's, not the Brahman's. (తె. కె. ౧)

అసకీ లాడి ఉసకీ బే'స.

అసకీ తెగ ఉసకీ దెగ. (డి'దుస్థానీ కెడవతో.)

మారె తెల తరవాడ. (క'యి కెడవత.)

(కారసి కెడవత.) هر که شمشیر زند سکه بنامش خوانند

ఖేలెల త్యాచే శేత, వ మారిల త్యాచీ తరవార. (మరాఠీ కెడవత.)

మారె తేనీ తలవార, నె పాలె తేనో ధరమ.

మారిల త్యాచీ తరవార, వ కరిల త్యాచీ వివా. (మరాఠీ కెడవత.)

మారె తేనీ తలవార, బాంధె తేనీ నడి.

మారె తేనో డాత పకడాయ, (అయవా, అలాయ,) పలు బెలె తేనీ అల న
పకడాయ, (అయవా, అలాయ.)^౨

౧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 279.

౨. అమ్మో కెడవత నాం ౮౧౮౬, సరే ౭౪౮.

મારે ન મુઆ, તે દીઠે શું મરશે ? ૮૨૩૦

મારે મિયાં, ને પંકાય (અથવા, ફુલાય) પીંનરો.

મારે મોગલ, ને ફુલાય પીંનરા.

We hounds killed the hare, quoth the lap-dog. (અં. કે.)

We hounds slew the hare, quo' the messon. (રકાય કે.)

મારે રણમાં તલવાર સિપાહી.

મારેલો લીલ ભેંસલો^૧ નહિ ઓલંગે. (અથવા) માર્યો લીલ ભેંસલો
ન ઓલંગે.

માલ કરતાં હેલ ભારી. ૮૨૩૫

માલ ખાવો આશકનો, ને ગીત ગાવાં વીરાનાં.

માલ તેવું મુલ.

Good article, good price. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Price according to property. (કાશમીરી કેહવત.૨)

માલ ભલે લુટી ગયા, પણ ભરત્યું માહરી પાસે છની ?

માલ માટીનો ખાય, ને ગીત વીરાનાં ગાય.

માલ માતાનો, ને કરો ભંગારો. ૮૨૪૦

માલ માલના ભુકા, ને પૈસા પાણીમાં.

માલ રહ્યો વાસી, તો લાભ ગયો નાહસી. (અથવા) માલ રહે વાસી,
ને નફો જાય નાહસી.

While the dust is on your feet, sell what you have
bought. (હીબ્રુ કેહવત.)

માલ વગર લાલ ન થાય.

માલ સાથે મમત નહિ કરવી.

વેપાર કરતી વેલાએ માલ જનર રૂપે નહિ વેચતાં પોતાનોજ ધારેલો
લાવ લેવાના લોભમાં તેને મમતથી રાખી મેલવો જોઈતા નથી.

A man must sell his ware at the rates of the market.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. ખેતરની હદ — સીમ.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 133.

માલ વડે માસો, તેનો શો સાંસો?

૮૨૪૫

માલણુ જન્ય, ને ઘાંટ કાણુને વરે?

માલમાં સાટું, પણ તોલમાં સાટું નહિ.

યાને, ખરેખર તોલવું જોઈએ.

માલવાનું^૧ ધન તે દમણી^૨નાં ઉગન^૩માં ગયું.

માલવાનો રાજા રીઝ્યો ત્યારે મહુડાંની મુઠી ભરાવી.

માલવામાં લીલું તે મહાદેવનો પ્રતાપ.

૮૨૫૦

માલવે જન્ય તો માંડ^૪ ખાય.

માલા તો મનકી ભલી, ઓર કાટકા ભારા; જાણુ પુરપકી (અથવા, સાંધુ જનકી) એક ઘડી, ઓર મુરખકા જનભારા.

માલાના મુલગા ગયા.^૫

માલાના મણકા સર્વ સરખા છે.

માલી રૂઠ્યો ધુલ લેશે, કાંઈ ચોટલી તો ન લેશે? (અથવા, જાન તો ન લેશે?)

૮૨૫૫

La fortune ne peut nous ôter que ce qu'elle nous a donné.^૫ (ફ્રેંચ કેહવત.)

રાજા રૂઠેગા અપની નગરી લયગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માલી રૂઠ્યો ધુલનો ધણી.

માલી સીંચે યોગણા, પણ રત^૬ વિના ફલ ન મલે. (અથવા) માલી સીંચે સો મણુ પાણી, પણ રત^૬ વિના ફલ ન હોય.

માલી સીંચે મોઢરો, ને ફલમી જીવે કુવો, ને અધ્યાસ તો વાટ જીવે, કોઈ મોહટો આજમી^૭ મુવો? (અથવા) માલી પુછે મોઢરો, પખાલી પુછે કુવો, ને પાછલી રાતે અધ્યાસ પુછે, કે બેહદીન કોઈ મુવો?

૧. ખટારો; મોહટું ગાડું. ૨. અડિયું. ૩. માંડ—એક પકવાન.

૪. એની સમજણુ માટે જુઓ “કલિતક માલા અને બોધ વચન”, સદે ૨૫૬.

૫. Fortune can take from us only what she has given us.

૬. રૂઠ. ૭. આદમી.

(અથવા) માલી પુછે મોઘરો, પખાલી પુછે કુવો, અધ્યાર પુછે એમ કરીને, કોષ બેહદીન હાં મુવો?

Husars veten um Krieg, und der Dokztor um das Fieber.^૧ (જરમન કેહવત.)

Van a misa los zapateros, ruegan a Dios que mueran carneros.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

The pirs are glad when people die. (કાશમીરી કેહવત.૩)

માલે મુદત, દિલે ખીરેહમ.

આએ કેહવત નીચલી ક્ષરસી કેહવત ઉપરથી આવેલી છે :

مال مفت دل بی رحم

માવડી^૪ જણે, પણ ભાગડા^૫ નવ ગણે.

૮૨૬૦

માસ વરસે, ને દિન મુકે.

માસા વળડે તાસા, ને માસી વળડે પીપી, ને તાહરાં લખખણુ તે હું શિખી.

માસી, ને ખરી બપોરનાં દીધી ફાંસી.

માસી પરણ્યાં, ને કુધ રાંઝ્યા (સઉ એકનું એક.)

માસી સાટે માસો, તેનો શો બસો?

૮૨૬૫

માસીને છોંક આવી.

માહ મહિનાનાં માવટાં.

માહ માથે (અથવા, મોંડે) ને કામલ ખાંધે. (અથવા) માહ આધે, ને કામલ ખાંધે.

માહજન તો માખાપ છે, પણ માહરી ખીંટી નહિ ફરે.^૬

Justicia, mas no por mi casa.^૭ (સ્પેનીશ કેહવત.)

૧. Hussars pray for war, and the doctor for fever.

૨. Shoemakers go to mass, and pray that sheep may die.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 181. ૪. મા. ૫. ભાગ.

૬. એની સમજણુ માટે જુઓ “ કહિતક માલા અને જોષ વચન, ” સદે ૭૪.

૭. Justice, but not in my own house.

માહજનનો ગોથો.

૮૨૭૦

માહતમ જાણે સરક સારી, ને સરક જાણે માહતમ સારી.

માહરા દોહડ, ને પડોસીના હડી, ને કોતક જોતાં મરવા પડી.

માહરા ગાપનો કકો ખરો.

માહરા મયાવના ઘેરમાં માહરી માએ વડી, ને માહરા ઘેરમાં હું વડી,
ને માહરી માએને મેં જણી.

The daughter is bigger than her mother. (દાદામીરી કે.૧)

માહરા હાથ પરથી મરી જાઉં, ને કુસડીની કમોદ.

૮૨૭૫

માહરી આંખની છાંછીતું ખોદું, તો પછી ચર્મકર્ણનાં શાં પરીણામ ?

માહરી ચાલ સામું ના જોવો, માહરા હાલ સામું જોવો.

માહરી જાગ ઉઠાડીને હું લાલુ ?^૨

માહરી દાલમાં ચીચોડા ?

માહરી પડોસણ ચાવલ છો, ને માહરે હાથ ફેફાલા પડે.

૮૨૮૦

માહરી બલાજી જાણે.

માહરી મા તે તાહરી મા, ને તાહરી મા તે હું હું.

માહરી મા માહરા ગુણ જાણતી, ને છોડો સાહીને તાણતી.

માહરી સામુ એવી ભોલી, શેરની કરે સાઠ પોલી, આપે તેને અડધી
પોલી, માગે તેને નાખે ઢોલી.

માહરી મુનાગાઈ કંઈ નહિ ખાય, શીરા ને સો પુરી ખાય, વાહું
ભરીને ખીર ખાય.

૮૨૮૫

માહરીજ છરી, ને માહરૂંજ ગધું.

માહરૂં તાહરૂં સહીયારૂં, ને માહરૂં માહરા ગાપનું. (અથવા) માહરૂં
માહરા ગાપનું, ને તાહરૂં માહરૂં સહીયારૂં.

What's my wife's is mine ; what's mine is my own. (અ.કે.)
તેરા સો મેરા, મેરા સો હું હું. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. H. Knowles, p. 132.

૨. સરખાવો કેહવત નાં ૬૩૭૩, સર ૫૮૨. ૩. એક આરતનું નામ.

માહરૂં તે સાઈં.

માહરૂં તો દે, ને તાહરૂં તો દેશ.

Men would live exceedingly quiet if those two words, mine and thine, were taken away. (અનંકસાગરસ.)

માહરૂં માથું, ને તમારૂં આસડું.

૮૨૯૦

નમનતાઈ ખતાવવા માટે જોલાયછે.

માહરૂં માહરાં હૈયાંને, ને ભાગ્યું તુટયું ભૈયાને.

માહરે કહે ચાલ, કે તુંને પેહડાઈ સુત્રાંની ઝાલ.

માહરે તો ન કારડી અગિયારસ, ભાઈ દાંતે નહિ સાહવી^૧ દોરડી.

માહરે રોટલે જડી કોર ?

માહરો દાદો હીલે, પણ સો ગોદે રામ નહિ બોલે.

૮૨૯૫

માહરો વાહલો હીકે, ને મહને ધાલો સીકે.

માહરો વીરો રલી આવ્યો, ને કટારાંનો ભારો લાવ્યો.

માહરો વીરોજી^૨ આવ્યો ખડકી, માહરી ભેંસ ધમીની^૩ ભડકી.

માહરો હોસન રલે, ને સોના સાઠ કરે.

માહરાં ગામનો એવો રાહ, કે આગલથી અધરણી, ને પાછલથી વેહા. ૮૩૦૦

માહરાં દેશના શુરા સારા, જે પરદેશીનાં કર્યે પ્રિત, પાંખનાં કીધાં

પાતરાં, દીયનાં કીધાં પીછ.

એક રાજસાં ઉધાડે પગે ગરમીની રૂતમાં મુસાફરી કરતો હતો. તેના

પગ ઘણા બલવા લાગ્યા, પણ આશરો મલે એવું એક પણ

ઝાડ તેને જણાયું નહિ. એવાંમાં એક મરી ગયલાં મુક્કાં ઝાડનું

થડ તેને દેખાયું તેની ઓઠે તે હભો રહેવા ગયો. થડનો ઘણો

ગ્રોટોજ છાંયો પડતો હતો, જેથી તેના પગ સેહજસાજ છાંયામાં

ઠંકાયા. તે ઝાડની ઉપર એક શુરો પોપટ બેઠો હતો. તેણે

પોતાની પાંખ પોહલી કરીને માથાંનાં પીછરાં હભાં કીધાં,

એટલે પેલા મુસાફરના મોહરાં ઉપર છાંયડો થયો. ત્યારે તે

મુસાફરે હંથું નેથું કે એ કેમ બન્યું. તે વખતે તે ચોપટ
બોલ્યો કે “હું તાહરાં દેશનો શુરો છું. મેં તાહરી ઉપર ઇંચો
પ્રાથોછે.”

માહરાં મહો પર માહરો, ને તાહરાં મહો પર તાહરો.

To hold with the hare, and run with the hounds. (અ. કે.)

મેરે મેરે મુંહ પર, તેરે તેરે મુંહ પર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

માહેલા ગુણ માહેવછ જાણે.

મિજનસ મારી જવી. (અથવા) સભા છતી જવી.

મિજનજ તો મેહતાની માના જેવો છે.

૮૩૦૫

મિજનજની કુતરી.

મિટ્ટીમાં મિટ્ટી.

મિઠા ગોક્ષાને ઘેરનું ઠગ ઠગારું ઉઢનાય, (અથવા, અફઝાય.)

ફાઠનું ડોલ ધાલનાર અને કુલજીળ બનનાર માણસના સંબંધમાં
વપરાયછ.

મિઠા પારખે વગાવમાં વહુ ખોઈ.

મિઠા ખોલુ માણસ, ને વાયદું ધાન, પેહલાં મિઠું લાગે.

૮૩૧૦

મિઠા મિઠા સખ કેહવે, ને કવડા નહિ કેહવે કોઈ.

They who advise weeping are one's friends, they who
advise laughing are strangers. (તામીલ કેહવત.^૧)

મિઠાઈનું સોટકું.

સેહેલાઈથી બની શકે એવી વસ્તુ, કામ, વગેરે.

મિઠી છરી, ઝેહરની ભરી.

Debaixo de boa palavra. ali está o engano.^૨ (પોર્ચુગીઝ કે.)

Scissors of sugar. (કાશ્મીરી કેહવત.^૩)

મિઠી છરી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 45.

૨. Under fair words beware of fraud.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 192.

મિડી મિડી માહરાં માએની છખોલી,^૧ મિદા ખોલે માહરાં મન વસે.

મિડી શાકરને કડવી કોણ કહે?

૮૩૧૫

મિહું ગોલ. (અથવા) મિહું મધ.

મિહું પણ તેલ.

મિહું ખોલ્યામાં કાંઈ જતું નથી.

Cool words scald not the tongue. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Mit einem Tropfen Honig fängt man mehr Fliegen als mit einem Orhoft Essig.^૨ (જરમન કેહવત.)

Non scortica la lingua il parlar dolce.^૩ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

A kind word is better than a harsh one. (તામીલ કેહવત.)^૪

Much politeness offends no one. (ચીનાઈ કેહવત.)^૫

Mild speech enchains the heart. (અરબી કેહવત.)^૬

(ફારસી કેહવત) خوش سخن باش تا امان یابی

મિહું-ખોલા લોક, કડવું-ખોલી મા.

Home counsel is bitter, you will get honey enough outside.^૭

મિહું મોહકું સારું, પણ મિહું ભોણું મારું.

૮૩૨૦

મિહું (અથવા, ગદ્ય) શાકર જેવું, (અથવા, ગોલ જેવું.)

મિડો કુવો જોઈને ખુડી નહિ મરાય.

મિડો ગારો મુકવો. (અથવા) મિડો ઉંધાડો મુકવો.

મિડો ગારો મુકે, ને લાંબા છ આપે, (અથવા, કડવાં વડવાં કરે.)

પારસી એરતોમાં આ સખુનો એક દુવા તરીકે બોલાયછે.

૧. છત્ર.

૨. A drop of honey catches more flies than a hog-head of vinegar.

૩. Smooth words do not flay the tongue.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 151.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 190.

૬. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 231.

૭. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tract*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

મિઠાં જાડનાં ફૂલ ખાવો, મૂળ ના ખાવો.

૮૩૨૫

If you would enjoy the fruit, pluck not the blossom. (અ. કે.)

Il faut tondre les brebis et non les écorcher. (ફ્રંચ કે.)

Men moet de schapen scheren, maar niet villen. (૧)

Men moet de koe wel melken, maar de spenen niet afrekken. (૨૨૫ કેહવતો.)

Like cutting the udder, and drinking the milk. (તે. કે.૩)

The shepherd shears the sheep, but does not flay them.

(૨૨૫૫ કેહવત.૪)

ગોટ કસ શાલ મળુ જાગ્યા મુઝ્યા મુઝ્યાં શાકં નયે. (મ. કે.)

મિઠાં જાડનાં મૂળ ખોદે.

Because the sugar-cane is sweet are you to chew it with the roots? (તેલુગુ કેહવત.૫)

મિઠાં જાડનાં મૂળ નહિ ઉખેજે.

મિઠાંમાં મિઠું શું, ઉંધ કે ગરજ?

મિત્ર એસા કીછએ, ઠાવ સરીખા હોય, મુખમાં પીછા પડા રહે,
હુખમાં આગલ હોય.

A friend is best found in adversity. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મિત્રતા ને વેર એ અરોપરીઆથી શોભે. (૬)

૮૩૩૦

મિત્રતું માન સોગાતે, વેરીતું માન કંકાસે, છકેસતું માન મુલાકાતે,
ને ભેગીતું માન અવિનાશે.

Les petits cadeaux entretiennent l'amitié. (ફ્રંચ કેહવત.)

Geschenkze halten die Freundschaft warm. (૧૮૨૫૫ કે.)

૧. Shear the sheep, but don't flay them.

૨. Milk the cow, but don't pull off the udder.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 272.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 70.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 167.

૬. જુઝ્યા કેહવત નાં ૬૬૭૫, સર્કે ૬૧૪.

૭. Little presents maintain friendship.

૮. Presents keep friendship warm.

મિત્રાચારી જેમ દોરડી, તુટે તો સંધાય, લેકીન ગાંઠ રહી જાય.^૧

મિયાં અધુરા, ને લેખાં પુરા.

મિયાં અને રજપુતની વડાઈ, (ગપ સામે ગપ.)

મિયાં ઉઠો! તોફે' ભાઈ હાથ આપને!

૮૩૩૫

મિયાં ક્યા કરતે હો? ધડીકી ધુરસદ નહિ, દમડીકી કમાઈ નહિ.

મિયાં ક્યા લાયા? તોફે' નરાધરા ધર આયા.

મિયાં ક્યું શેતા? તોફે' આજ મેરી જોર મુઠ. મિયાં ક્યું હસ્તા?

તોફે' આજ તો દુસરી હુઈ.

મિયાં ક્યાં? તોફે' ધરના ધર.

મિયાં કહે તે સાચું ને ખીખી કહે તે જુહું.

૮૩૪૦

મિયાં કીદર જાતે હો? (દમામમાંજ) માહીમકુ. મિયાં કાંહસે આયે?

(હાલ હવાલ રીતે) માહીમસે.

મિયાં ખાય કાકડી, ને અ— ખીયાં.

મિયાં ખોડા, ને ખીખી ઝમકુ.

મિયાં ચોરે પળી પળી, ને અણા ઉઠાવે કુખા.

મિયાં ચોરે મુઠે, ને અણા ચોરે ઉઠે.

૮૩૪૫

એક મુસલમાન ખેતી કરતો હતો. તેનાં ખેતરમાં ઘઉં તૈયાર થયા તેને ખલીમાં લાવી ઢગલો કર્યો. તેની સાથે એક ખીજ ખેડુને પણ પોતાના ઘઉંનો ઢગલો કર્યો હતો. તે ડેકાણે જે વખતે કોઈ ન હોય ત્યારે પેલા મિયાંભાઈ પાસેના ઢગલામાંથી ઘઉં લેઈ પોતાના ઢગલામાં ઝડપ ઝડપ મુકા ભરીને નાખે. એમ કરતાં એક દિવસ રાતે તે ડેકાણે મિયાંભાઈ ન હતા, તેમજ ખીજુ પણ કોઈ આદમી ન હતું, તે વખતે ચાર પાંચ હઠ લઈને કોઈ મુસાફરનો કાફલો તે રસ્તે થઈને જતો હતો. પેલા મિયાંના ઘઉંનો ઢગલો રસ્તા ઉપર નજદીક હોવાથી, તે ઘઉં પોતાનાં હઠ ઉપર ભરીને તાફીદથી તે તગડાવી ગયો. હવે

ખીજે દિવસે સરવારમાં પેલા મિયાં ને ખીજી એટલ સાથે આવી
જુએ તેા મિયાંના ધડનો દગસો મલે નહિ, ને તેને બદલે ત્યાં
હાનાં પગલાં પડેલાં હીંકાં. ને તેજી ખીજી એટલોએ મિયાંને
પુછ્યું કે મિયાં તમારા ધડ ક્યાં ગયા? મિયાંએ મનમાં
સમજીનેજ જવાબ દીધો કે “મિયાં ઘોરે મૃદે, ને અણા ઘોરે
હડે.”

મિયાં હંસ છટાક, ને ખીજી ધુલ ઝટાક. (અથવા) મિયાં ધુલ ફટક,
ખીજી ધુલ ઝટક.

The foppish husband gives himself great airs, while
his wife is living by pounding rice in Dammay-
apalem. (તેલુગુ કેલુવત.૧)

મિયાં છોડે, પાણી ખીજી કેમ છોડે?

મિયાં જાય મલ્લે, તેા ખીજી જાય માલલે.

મિયાં તેરી મરત ફેરી? તોડે' સદા રેતી.

મિયાં થાય ઘોર જોગ, તારે ખીજી થાય ધર જોગ. (અથવા) મિયાં
થયા ઘોર લાયક, તારે ખીજી થઇ ઘેર લાયક. ૮૩૫૦

The bride enters her husband's house, and the bride-
groom enters the tomb. (તેલુગુ કેલુવત.૨)

મિયાં દાદીયાં ખોલે. ને ખીજી બાગકે જાય.

મિયાં નહિ ને ધગડા. (અથવા) મિયાં ઓજ ધગડા.

મિયાં નુરા, ને લેખાં પુરા, (અથવા, લખા પુરા, હિસાબ પુરા.)

મિયાં ને માધવને નહિ બને. (અથવા) મિયાં માહદેવનો જોગ થાય
નહિ.

મિયાં ને માહદેવને (અથવા, માનનને) ન બને. (કચ્છી કેલુવત.)

મિયાં ને માધવનો ફેર.

૮૩૫૫

મિયાં પરમાણે ઘોર.

મિયાં ખીખી રાજ, તો ક્યા કરે મિયાં કાજ?¹

મરદા મૌગી રાજ, કા કરે ગાંવકે કાજ. (ખિહાર કેહવત.²)

મિયાં ખીખીની જોડી, મિયાંએ ભાંજ લાકડી, તો ખીખીએ ધાધર ફાડી.

મિયાં ભાધકી આધી જર.³

મિયાં ભાધકી ગાડી, ઉસકુ તલછારે⁴કી નાડી,⁵ જાંહ મીલી તાડી,

વાંહ છોડી ગાડી.

૮૩૬૦

મિયાં ભાઈકી ખાતો, ને મખીયાંકી લાતો.

મિયાં ભાઈકે ખેત હએ, ખોડી⁶ ખમનીકા નહિ હએ ।

મિયાં ભાધકે ચાંદે ચાંદ.

મિયાં ભાધના ગોખલા વાલું.⁷

મિયાં ભાધની ગાડી, જ્યાં મલી તાડી, લ્યાં છોડી પાડી.

૮૩૬૫

મિયાં ભાધની ખડી ખડી ખાતો.

મિયાં ભાધની ચારી તે ઝાંપા લગી સમજવી.

મિયાં મજુરીએ જાય, ને ખીખી દાઢીયાં ખોલે.

મિયાં મરતે તો મરતે, પણ ટટીસે લડતે.

મિયાં મરે, ને મસીદે દીવા થાય.

૮૩૭૦

મિયાં મસીદને ચાટે, ને પીરને ખોડરાં ભાવે.

મિયાં મસીદનાં કોડિયાં ચાટે, ને ખીખીને પલાવ, (અથવા, મલીદો)

ભાવે. (અથવા) મિયાં મસીદનાં કોડિયાં લાવે, ખીખી જાનને

મલીદા ભાવે. (અથવા) મિયાં મસીદમાંનાં કોડિયાં ચાટે, ને

ખીખીને પ્રલેલ.

૧. સરખાવો કેહવત નાં ૨૯૧૫, સર્કે ૨૭૨.

૨. Christian's Behar Proverbs, p. 172.

૩. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સર્કે ૨૩૯.

૪. તાડનાં છતિયાં. ૫. ઝુસડીને બાંધવાનું દોરડું.

૬. ખોડેલાં માથાંની, વિધવા થયલી.

૭. એની સમજણ માટે જુઓ "કઉતક માલા અને બોધ વચન," સર્કે ૨૦૬.

મિયાં માદા, ને વડી ટંગડી હંગી. (અથવા) મિયાં પજા પજા,
પણ ટંગડી હંગી.

Rice straw gives out much smoke : poor men give out
much wrath. (ચીનાઈ કેહવત.૧)

મિયાં માદા, ને વડી બાંગ પીધી.

મિયાં મારતા જાય, ને બાજરીયાં તોડતા જાય.

૮૩૭૫

મિયાં મુઠ બર, ઔર દાદડી હાય બર.

The man (weighs) a seer and a quarter, the *lingam*
(round his neck) two and a half. (તેલુગુ કેહવત.૨)

મિયા મુઠમર વ દાદી દાતમર. (મરાઠી કેહવત.)

મિયાં મુશા, વા ને પાણી.

મિયાં રોતે ક્યું ? તોફે' હમેરી સૂરતજ અટસી. (અથવા) મિયાં
રોતે ક્યું, તોફે' મેરા મહેજ અંસા.

રોતે ક્યું હો મિયાં ? સૂરત હી અયસી હજો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મિયાં શેર, તો ખીખી સવા શેર.

મિયાં સાહેબ એ ક્યા કરતે હજો ? સાહેબ ! પેટકે બારતે કલ્હાઈ
બનાતા હઈ.

૮૩૮૦

મિયાં સાહેબ એલાર, ને ખીખી સાહેબ પેલાર.

મિયાંએ માર્યો કાગ, ને શેહરમાં આવીને જુમ પાડી કે મે' માર્યો વાલ.

મિયાંકા મન રડીમે, ઔર ખીખીકા મન હડીમે.

મિયાંકી સૂરત તો દેખો.

મિયાંજી જાય ઉત્તર તો દેખાડે દખખણુ.

૮૩૮૫

મિયાંથી થાય ક્યાનો, તેને ગણુવો દીવાનો.

મિયાંના પગમાં જુતિયાં હોય, તો ખીખીને ફરાફર મારે કેની ?

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 441.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 21.

મિયાંની ઘોડી પાદરડાં વેર. (અથવા) પટેલની ઘોડી પાદર વેર ચાલી,
પણુ ઝાંપો નહિ વટાવ્યો.

મિયાંની દાહડી બલે, ને બીબીને તાપણુ થાય. (અથવા) મિયાંની
દાહડી બલે, ને દાસીને અજવાણુ (અથવા, હસવું) થાય.

Poiché la casa brucia, io mi scalderò.^૧ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

If my beard is burnt, others try to light their pipe
at it. (તરકીશ કેહવત.)

મિયાંની દાહડી, ને વારવાની સાવરણી.^૩ ૮૩૯૦

મિયાંની બાંહે ધરી સારી, પણુ બીબીનો ચંદરવો ખોટો.

મિયાંની ભેંસને ડાણુ કેહવાય?

Des Schulzen Kuh und eines Andern Kuh sind
zweierlei Kühe.^૪ (જરમન કેહવત.)

મિયાંની મીંદડી.^૫

રાંક અને ગરીબ રવભાવણું માણસ.

મિયાંની વાદે ચના નહિ ચવાય.

મિયાંની સુહજે ચના ઉખેડવા (એ પરતાવાણું કામ.) (અથવા) મિયાંની
સુહજે ચના નહિ ઉખેડવા. ૮૩૯૫

મિયાંને કેહવે ચના નહિ ઉખેડવા.

મિયાંને ને માધવને બારમા હોય.

મિયાંને મલે નહિ, ને બીબીને ભાવે નહિ.

The cow will not give (milk), and the calf will not
drink it. (કાશ્મીરી કેહવત.)

૧. Since the house is on fire I will warm myself at the blaze.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 77.

૩. જુમ્મા કેહવત નાં ૪૨૪૬, સર્ક ૪૦૩.

૪. The bailiff's cow and another's cow are two different cows.

૫. બિસાડી.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J.

મિયાંને સેવ્યાં ખાયાં.

મિયાંખી મિયાં, ને પીંજરડાખી મિયાં.

૮૪૦૦

Der er ikke saa liden Fisk, han stunder jo til at blive
en Hval.^૧ (દિનીશ કેહવત.)

મીડાંમાં છીકું પશુ.

મીંઢી મસકલી પારે વાર, ને લાંબાં લાંબાં દગ ભરે તે આગલાંને,
છવ લેવા.

કોઈ બાહેરથી એક દેખાવ કરે, પણ અંદરથી તેની મતલબ બુદ્ધિજ.
હોય ત્યારે એમ બોલાય છે.

મીણુની પણ શોખ જોટી.

મીણુનો પણ માટી.

A man is a man, though he have but a hose upon his
head. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Sease velado, y sease un palo.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Though in heart hard as a stone, and worthless as a
blade of grass, he is your husband. (તામીલ કેહવત.)^૩

You must get a hero or a beggar (for a husband.) (તે.કે.૪)

મીણુનો પણ શેઠ.

૮૪૦૫

મીણુનો પરમેશ્વર કીધો તે શું કામનો?

He begs a blessing of a wooden god. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મીણુનો માટીડો.

આવડ વગરનાં, અને મુરખ માણસના સંબંધમાં બોલાય છે.

(ફારસી કેહવત) شیر برقی

મીણુનો હાકમ લોહડાંના ચના ચવાડે.

૧. Every little fish expects to become a whale.

૨. Let it be a husband, though it be but a log.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 211.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 214.

મુહનો ખાલ.

મુજ, ને જુમલો ન જાણે જુ'જ.

મુજે કોઈ ન મારે તો મેં સારે ગાંવકુ (અથવા, શેહરકુ) મારું.

મુઝાય નહિ તે મોહકું.

મુઠ જર દાહડી, તેની અક્કલ સારી.

૮૪૪૫

મુઠ માર્યે એવી કે પાછી વલે.

Kindle not a fire that you cannot extinguish.

Bind so as you may unbind. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Mira que ates que desates.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)

જન્ને લગાઈ સો જુઝાવેગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મુઠી મુઠીએ બલા હઠી.

મુઠીમાંનો જીતે, ને ઓઠીમાંનો હારે.

મુઠે માથે જતિ નહિ, ને છેડો વાલે સતિ નહિ. (અથવા) મુઠે માથું

એટલા જતિ નહિ, ને છેડો વાલે એટલી સતિ નહિ. (અથવા)

મુઝે માથે જતિ નહિ, ને આધું ઓઠયે સતિ નહિ.

મુત— મેમુઠી કમાય, ને પૈસા સારું કુપો ખાય.

૮૪૫૦

મુશ્ત નવાલા બિસમલ્લા.

You have always a ready mouth for a ripe cherry. (અ.કે.)

Ye hae a ready mou' for a ripe cherry. (સ્કોટીશ કેહવત.)

મુશ્તકા ખાના, ઓર મસીદમેં સોના.

મુશ્તકા ભાતાં, ને બડી બડી ખાતાં.

મુશ્તકા લુકમા ખાવો મેરા લાલ.

મુશ્તકે શરાબ, કાજીને હલાલ કીયા.

૮૪૫૫

મુંબઈ ગામ, ઓરત બનીછ સાંઢ, ને મરદ થયાછ રાંઢ.

મુંબઈ મારતર, હાથમાં છતર, ગજવામાં પથ્થર.

મુંઝઈ માંવલી, કમાવે રૂપિયા, તો પલ્લે રેહવે પાવલી.

મુંઝઈ શેહર, આપ દીકરાને ચોર ઠરવે.

મુંઝઈના શેહિયા, ને સુરતના વેહિયા.

૮૪૬૦

મુંઝઈની કમાણી, ખોસ ખદરમાં ખમાણી.

મુંઝઈની દીવાલી.

મુંઝઈતું રજેલું મુંઝઈ ખાય, ને મુંઝઈનો પૈસો કેડે નહિ જાય.

મુરખ આગલ મુ—, તોકે કોહવાલાનો ધા.

A good pinch, and a rap with a stick, is a clown's compliment. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મુરખ દોર જેવું.

૮૪૬૫

મુરખ, નારી, ને નગારાં, કુટ્યાંજ કામનાં.

Donne, asini, e noci voglion le mani atroci.^૧ (ઇતાલિયન કે.)

Tre Ting giøre ikke godt uden Hugg : Valnødtræet, Asenet, og en ond Qvinde.^૨ (દેનીશ કેહવત.)

Nothing will frighten a wilful wife but a beating. (અંગ્રેજી કે.)

મર્દના હુણ વર્ધન ॥^૪ (સંસ્કૃત કેહવત.)

મુરખ પાસે કાગળ નહિ ખોલે.

મુરખ પાસે જ્ઞાન શું?

With a fool and a knave, there's no conclusion. (અંગ્રેજી કે.)

મુરખ મનમાં બિચાર કરે કે હું રહું ને બધાં ખાય, પણ સુકાં કાષ્ટ^૩

મધેનો છોડો તેને કોણ પાણી પાય? (અથવા) સુકાં લાકડાંમાં

જીવડો તે કતકત થાય, ને તેને ખદાય વગર પાણી કોણ પાય?

૧. Women, asses, and nuts require strong hands.

૨. There are three things from which no good can be got without a beating : a walnut-tree, a donkey, and a shrew.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 377.

૪. Pounding improves the disposition. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 442. ૫. લાકડું.

(અથવા) મુરખ મન મમતા કરે, હું રહું ને સર્વ ખાય, સુકાં
કાષ્ટમાં જીવડો, તેને પાણી કોણ પાય?

મુરખ મિત્ર કરતાં દાનાવ દુશ્મન સારો.^૧

૮૪૭૦

મુરખ મિત્ર દુશ્મનની ગરજ સારે.

મુરખ મિત્ર વેરીને હામ.

મુરખ મીલે તો ક્યા કરના?

O mal, que nao tem cura, he loucura.^૨ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

મુરખ સાથે જોડી, પગ પગ હોય વિનાશ, મુરખને પ્રતીબોધતાં,
મને સામે થયો સંતાપ.

મુરખકી યારી છુરી, બહો સજ્જનકો ત્રાસ, જ્યુ' સુરજ ગરમી કરે,
તપ્પ ખરસનકી આસ.

૮૪૭૫

He is na the fool that the fool is, but he that wi' the
fool deals. (સ્કોટીય કેહવત.)

(ફારસી કે.) دوستی جاہل بد دوستی خرس می ماند

મુરખની વાતો બહી, કે જે વાતે ધડ જાય, (અથવા, ધર જાય),
પંડિતની લાતો બહી, કે જે લાતે ગુણ થાય.

મુરખનું નામું ભીતે.

A white wall is a fool's paper. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Muraille blanche papier de fon.^૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Muraglia bianca, carta di matto.^૩ (ઈટાલિયન કેહવત.)

મુરખનું મલવું, ને માંકડાનું દલવું.

મુરખને હિપદેશ, તે આપનારને ક્લેશ.

Fools are not to be convinced. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Duare lader Raad gane ind ad det ene Ore, og nd ad
det andet.^૪ (દેનીશ કેહવત.)

૧. જુઆ કેહવત નાં પરંતુ, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્કે ૪૮૩.

૨. The malady that is most incurable is folly.

૩. A white wall is the fool's paper.

૪. Advice to a fool goes in at one ear and out at the other.

Giving advice to a stupid man is like giving salt to a squirrel. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

It is difficult to climb a steep hill, but ten times more difficult to teach a fool.^૨

Talk not much with a fool, and go not to him who hath no understanding.—ECCLESIASTICUS, xxii, 13.

મૂર્ખેણ કિ માયણ ॥^૩ (સંસ્કૃત કેહવત.)

મુરખને કાન હોય, પણ શાન ન હોય.

૮૪૮૦

He who is born a fool is never cured. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Il ne faut jamais défier un fou de mal faire.^૪ (ફ્રેંચ. કે.)

મુરખને માથે તે કાંઈ સીંગડાં હશે?

મૂર્ખાસ શિંગેં કા અસતાત ? (મરાઠી કેહવત.)

મુરખનો (અથવા, બેવકુફનો) પાદશાહ.

મુખેંજે સરદાર. (હિન્દી કેહવત.)

મુરખનાં (અથવા, ગાંડાનાં) ગામમાં ત્રણ તેરસ.

મુરતમાંજ અપસગન.

Chi mal comincia, peggior finisce.^૫ (ઇટાલિયન કેહવત.)

What ! a caret in the commencement. (તેલુગુ કેહવત. ૬)

પ્રથમકવલે મક્ષિકાપાતઃ ॥^૭ (સંસ્કૃત કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) اول بسم الله غلط

૧. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. H. Knowles, p. 149.

૨. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 10.

૩. What speech with a fool? Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 447. ૪. Never challenge a fool to do wrong.

૫. He who begins ill, finishes worse.

૬. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 8.

૭. Fall of a fly into the first morsel (of food.) Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 435.

મુરદાં ઉપર બેસીને લાડુ ખાવો.

૮૪૮૫

મુરદાં બેહેસ્ત નવો, કે દોનખ. (અથવા) મુરદાં બેહેસ્ત નવો કે દોનખ નવો લેકીન મુલ્લાંકુ તો હલવા ખીલાવો. (અથવા) મુરદાં બેહેસ્ત નવો કે દોનખ, કાળને હલવો ખાવાસે ગરન.

What does it matter whether the kingdom he has not possession of prospers or decays? (તેલુગુ કેહવત. ૧)

મુરદાં બેહેસ્ત નવ, યા દોનખ, મુલ્લાંકો હલવે માંડસે કામ. (હિં.કે.)

મુરદાં, (અથવા, મુવાં) મસાને ગયાં તે કાંઈ પાછાં આવેછ?

મુરખખી વડે મુરખખો ખવાય. (અથવા) મુરખખી વગર કાંઈ મુરખખો ખવાય?

(ફારસી કેહવત.) مرئي بيار و مربا بخور

મુરખખી હોય તો મુરખખો ખાય, ને વગર મુરખખી મરાયો નય.

મુરો, તો ભાંજુ તાહરો મુરો.

૮૪૮૦

મુલતાનકે મલજી, દિલ્લેકે લાલે, મુરતકે ભાઈ સાહેબ, બિખ મંગનેકુ ચલે.

મુલમાં સાટું, કાંઈ તોલમાં સાટું?

મુલાના ચોરને મેચકાના માર (ત ઘટે.)

મુલાના ચોરને મોઘરીનો માર.

મુલાની કાતરી જેવા રૂપિયા. (અથવા) મુલાના પતીકા જેવા રૂપિયા.

૮૪૮૫

યાને, જેમાં કાંઈ વરવાંધો નહિ નિકલે એવા સાચા ને ખરા.

મુલાની પણી ઝાડમાંમાં લેખાય નહિ. (અથવા) મુલાપણુ તે કાંઈ

ઝાડમાં લેખુ? (અથવા) મુલાપણી કાંઈ ઝાડમાં નહિ ખપે.

મુલામાં મીથુ, ને કેલાંમાં ખાંડ.

મુલે હું, ને વલી તમારા ભાઈ ગામ ગયા.

મુલ્લાં ચોર, બાંગ ગવાહી, શાખ પુરે માહરો માવજીભાઇ.

મુલ્હું ચોર, ને બાંગો ગોવાઈ. (કચ્છી કેહવત.)

મુલ્લાં મરે, ને મસીદે દીવો થાય. (અથવા) મુલ્લાં મરશે સારે
મસીદે દીવો થશે. ૮૫૦૦

મુલ્લાંજીની ગાયને સૌ કોઇ પ'પાલે.

મુલ્લાંજીની બાંગ.

મુલ્લાંની દોર મસીદ સુધી.

A mullah's beat is to the mosque. (કાશ્મીરી કેહવત.૧)

મુલ્લાંજી ઘોડ મસીદ સુધી. (કચ્છી કેહવત.)

મુલ્લાંકી દોડ મસીદ તક. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મીયાં કે દોડ મહજદ લે. (બિહાર કેહવત.૨)

સર્ડયાચી ધાંવ કુપ્પણા પર્વત. (મરાઠી કેહવત)

મુલ્લાંનું વહાન દામાદોલ, મીસ્તરી પંદર, ને વાહડિયા સોલ.

મુવા કાફા મડીયા, તે થયા અચડીયા, (અથવા, મગડીયા.) ૮૫૦૫

મુવા ખાય, જીવતા ખાય, ને મરે સારે બેહદીનની ખાધે બેસીને જાય.

. મોબેદોના સંબંધમાં વપરાય છે.

મુવા તેનું 'ખીજુ' દાહડું.

Death's day is doom's day. (અંગ્રેજી કેહવત.)

મુવા નહિ, ને પાછા થયા.

મુવા નહિ, ને માદા પજા.

મુવા પછી ભીંત થાય.

૮૫૧૦

મુવા પછી માલ, ને જોલજી ગાડાં ભરે.

મુવા પછી વેદને શોધવો.

Après la mort le médecin.^૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 135.

૨. *Christian's Behar Proverbs*, p. 128.

૩. After death the doctor.

મુવા પછી સૌ વખણાય.

મુવા પાછલ ગાડાં.

મુવા પાછા નહિ આવે.

૮૫૧૫

મુવા પેહલી મોહકાણુ.

મુવા પેહલાં ઘોર ખોડવી, (અથવા, દાહડો કરવો.)

મુવા બાપની મોહટી આન. (અથવા, આંખ.)

મુએ બાપકી (અથવા, ખેલકી) બડી બડી આંખે. (હિંદુસ્થાની કે.)

મુવા મોર મોહકાણુ.

મુવા સમાન શોક નહિ, વિવાહ સમાન હરખ નહિ.

૮૫૨૦

મુવાની આળસે જીવવું. (અથવા) મુવાની આળસે જીવનાર એદીઓ.

મુવાને મારવો.

મુવું મસાન સારું, પણ જીવવું રસાન^૧ માડું.

મુવે ચાકર, જીવતે જોગી. (અથવા) મુવે ચાકર ખાય, ને જીવતે જોગી ખાય.

મુવે માડું થાય.

૮૫૨૫

મુવે મુસલમાન, ને જીવતાં ક્રીસ્તીઆન (જેવી હાલત.)

મુવે મોહકાણુ.

મુવે સીધી, કાંધ રૂવે સીધી છે?

મુવેલા સિંહને ઘઘેડો લાત મારે.

Den todten Löwen kzann jeder Hase an der Mähne
zupfen.^૨ (જરમન કેહવત.)

Quando il leone è morto, le lepri gli saltano addosso.^૩
(ઇતાલ્યન કેહવત.)

Ook hazen trekken een leeuw bij den baard als hij dood
is.^૪ (દેચ કેહવત.)

૧. મારેલી ધાતુ. ૨. Every hare may pluck the dead lion's mane.

૩. When the lion is dead the hares jump upon his carcass.

૪. Even hares pull a lion by the beard when he is dead.

મુવેલી માછલુ સારી, પણ હવતી ધાંચલુ બારી.

૮૫૩૦

મુવેલુ કુતર ક્યાં લઇ બવોજ? લે તાદરેજ પારજો!

મુવેલુ કુતરખી નહિ છોડે (એવું માણસ.)

ધરમમાં અટકાવ કીધેલો ખોરાક ખાનારના સંબંધમાં વપરાય છે.

મુવેલો માથું ન ઉઠાડે.

What! are you afraid of him that died last year?

Dead men tell no tales. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Todte Hunde beiszen nicht.^૧ (જરમન કેહવત.)

Dooede honden bijten niet.^૨ (દચ કેહવત.)

Uomo morto non fa guerra.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Homem morto, nao folla.^૩ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

The dead-dog will bite no more. (તામીલ કેહવત.)

I have never heard of the old man becoming young, nor
the dead man coming to life.^૪

સિરકટા આવાજ નહિ કરના.

મુવા ઘોડા કબી ધાંસ ખાતા હએ? (હિંદુસ્તાની કેહવતો.)

મુઅલો ઘોડા ધાંસ ખાતા? (બિહાર કેહવત.)

سربريدۛ بانگ نکند

مردۛ سخن نمیکند

(ફારસી કેહવતો.) مار مردۛ نمی گزد

મુવેલો વાધ મારવો.

મુવેલો સાંપખી સંગ્રેહલો કામ આવે.

૮૫૩૫

૧. Dead dogs don't bite.

૨. A dead man does not make war.

૩. A dead man does not speak.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 317.

૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 23.

૬. Christian's *Behar Proverbs*, p. 73.

મુવેલાંને મારવું (એ સારું નહિ.)

It is a base thing to tear a dead lion's beard off.

It is a base thing to tread upon a man that is down.

Pour not water on a drowned mouse. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Scorticar il cane scorticato.^૧ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

A moro muerto gran lanzada.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

A mouro morto, grao lançada.^૩ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

To beat a tired man. (કાશ્મીરી કેહવત.^૪)

Why additional pain to one already in grief? (તામીલ કે.^૫)

To throw stones on a man in a well. (ચીનાઈ કેહવત.^૬)

(ફારસી કેહવત.) سردی نہ بود قتادہ را پای زد

મુવેકો ક્યા મારના.

મુવે પર સૌ દડકે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

મરે પર સૌ દુરાં. (બિહાર કેહવત.^૭)

મુવો નહિ, ને ભુત થયો.

મુવો માટી જીધે,^૮ ને મુઠ ભેસ દુળે.

મુવો વર, ને બલી બન.

મુવો હાથ માખાપનો.

૮૫૪૦

મુવો હાથી લાખનો.

હઝાર દુકડેમેં હાથી કટા તોલી સવા લાખ ટકેકા. (હિંદુસ્થાની કે.)

મુવાં પુઠે ગાડાં બય. (અથવા) મુવાં પછી ગાડાં ફરે.

મુવેલાંની પુઠે બદગોઈ કરનારની સામે બોલાય છે.

મુવાં મસાન નહિ જમ્યો, ને જીવતાં ભેસાન નહિ જમ્યો.

૧. To flay the flayed dog. ૨. A great lance to a dead Moor.

૩. A great thrust of a lance at a dead Moor.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 127. ૫. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 362.

૬. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 152.

૭. *Christian's Behar Proverbs*, p. 60. ૮. લડે.

મુવાં મુરદાં કાંઈ જીવતાં થઈ શકતાં નથી.

મુવાં મુરદાં પાછાં નહિ આવે, (અથવા, જીવે નહિ.)

૮૫૪૫

મુવાં મુરદાંને જીવતું કરવું.

મુવાંને ઘેર કાંઈ દોષ વાગે ?

મુવાંને ઘેર મોહકાણુ હોય.

મુવાંને તેડવા ગયો.

(ફારસી કેહવત.) *بندارم که آبش برسد*

મુવાંને રાજી, ને જીવતાંને બેહેસ્ત.

૮૫૫૦

મુવાંનાં મોહકાં પરથી લીએ (એવું જુઓ માણસ.)

જુઓલાંનાં મોહકાં પૈસા અથવા તે અનાજ મુકવાનો ચાલ કેટલાક
હિંદુઓમાં છે.

મુસર્યું પકડીને મસાને બેઠો.

મુસલને અંકુર કુટે નહિ.

મુસલમાનને નાહતાં વાર, ને હિંદુને જમતાં વાર.

મુસલે^૧ દોષ કુટવાં.

૮૫૫૫

મુસાજી પટે, ને ખોદાજી સમજે.

મુસાનો બાપ ઇસો ગવાહી. (અથવા) ઈસો શાખ, ને મુસો ગવાહી.^૨

મુસો નિશાલમાં બેઠો, ને મસીદમાં આગ લાગી.

મૂળ વાધરી, તેમાં વલી જુટાયા.

મૂળમાં માટી નહિ, ને સાસરે સંઘેસો.

૮૫૬૦

મૂળમાં માટી નહિ, ને સંઘમાં સાથી નહિ.

મૂળમાં મિયાં ગાંડા, ને વલી ગાંડો પીએ. (અથવા) મૂળ મિયાં

ગાંડા, ને વલી બાંગ પીધી.

મૂળમાં મીથું નહિ મલે, ને ગામમાં ન્યાત કરવા જાય.

૧. મુસલ—અનાજ ખાંડવાનું લાકડું.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૪૪૫, સર્કે ૩૩.

મૂળમાં મુલજી કુમારા, ને સાલાનાં લગન પુછે !

મૂળમાં રેડે તો પાતરાં પીએ.

૮૫૬૫

મેં કહું જે આ, ને તેં કહું જે ના, હવે ચાર જણાની ખાંધે ચહ્યો
તો રામ રામ કરતો જા ! (અથવા) મેં કહું જે હા, ને તેં કહું જે
ના, ને ચાર જણાની ખાંધે ચહડીને વેહલ્લાં વેહલ્લાં જા !

ખખીલ માણસ પોતાની દોલતનો હજ્યોગ કર્યા વિના મરી નય તેના
સંબંધમાં બોલાય છે.

મેં કહાં કહતી હઉં કે પડોસીકા લડકા કાના હએ?

“એક ખીખીને ત્યાં લગન થયાં. જન આવીને પડોસીના ઓટલા
ઉપર બેઠી. પાડોસણને ખીખી ઉપર વેર, તેથી જનમાં
આવેલાંઓને સમજાવે કે “મેં કહાં કહતી હઉં કે પડોસીકા
લડકા કાણા હએ?” જનમાંના લોકોએ તપાસ કીધી તો વરરાજ
કાણો હતો.”

I am not abusing you, my good son of a slut. (તેલુગુ કે. ૧)

મેં છોડું, પણ કમલી મુજે ક્યું છોડે?

મેં તુંને પાલ્યો, ને તું મહને પાલ, ને સજાતનો જણ્યો હોય, તો
માહરી ચહડી સાંધણ વાલ, (અથવા, ચાડે પાડ વાલ.)

મેં તુમેરી ક્યા ખકરી હઉં કે પાન ખાઉં?

૮૫૭૦

મેં તેરી ગઉવા.

મેં તો મરૂં તો મરૂં, પણ થને રાંડ કરું.

મેં નહિ મારી, મેં નહિ કુટી, ને હું જાઉં માહરે મહીએર ફી,
માહરો રોટલો રાખજે સાંતી, હું આવશ વેહણાંમાં ઉઠી. (અથવા)
મેં નહિ મારી, મેં નહિ કુટી, માહરો રોટલો રાખજે સાંતી,
હું આવશ સહવારે ઉઠી.

મેં બોલું તો અખી ફેક, ને મેરા બાવા બોલે તો કલ ફેક.

મેં માર્યા, ને મેં જીવાડ્યા.

૮૫૭૫

મેં મેં મેં બકરી કરે, ગયા કરાયા બય, તુંહી તુંહી તુંહી મેના
કરે, બેડી મેવા ખાય. (અથવા) મેં મેં મેં બકરી કરે, પુરત મારી
બય, મેના મેના મેના કરે, બેડી સકર ખાય.

મેં શું ગમેડી પકડી?

મેં સખડા ખાઈ, લેડીન મેરા ખાવે સો મર જાવે.

મેઘજીભાઈ વરચ્યા તો વાડમાં, નહિ તો ખેતરમાં પણ નહિ.

મેઘજીભાઈ સંધાવ્યા, ને ખાલી હાથે આવ્યા.

૮૫૮૦

મેઘજીભાઈ વરસે, ને સરોવર બરે, ને કદી નહિ માથું દાન, ને ને
એક વેલા હું માથું દાન, તો કદી નહિ હવે જોડાન.

મેંદાં પુકે મેંદું ચાલે.

One sheep follows another. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Trinkt eine Gans, so trinkzen sie alle.^૧ (જરમન કેહવત.)

Ovejas bobas, por do va una, van todas.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Als één schaap over den dam is, volgen de anderen.^૩ (દ.કે.)

One Pandit with another Pandit is like a mountain-crow. (કાશમીરી કેહવત.)^૪

When one sheep leads the way all the rest follow. (ચી.કે.)^૫

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः^૬ (સંસ્કૃત કેહવત.)

મેંદાંની જાત. (અથવા) મેંદાંનું ટોલું.

મેંદાંનાં ચામડાંમાં વર.^૭

He is a wolf in a lamb's skin. (અંગ્રેજી કેહવત.)

૧. When one goose drinks, all drink.

૨. Silly sheep, where one goes, all go.

૩. When one sheep is over the dam, the rest follow.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 28.

૫. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 6.

૬. Following those gone before, people reason not. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 402.

૭. અંગ્રેજી કેહવત "A wolf in sheep's clothing" ઉપરથી આ કેહવત ગુજરાતીમાં આવેલી જણાયછે.

A sheep in appearance, but a wolf at heart. (કા. કે. ૧)
Outside he wears a sheep's skin, inside he hides a wolf's
heart. (ચીનાઈ કેહવત. ૨)

To wear a cow skin, and spring like a tiger. (તામીલ કે. ૩)
Beware of false prophets, which come to you in sheep's
clothing, but inwardly they are ravening wolves.—
MATT., vii, 15.

મેદાનમાંની તલવાર, જે ઉઘાવે તેના આપની. ૮૫૮૫

મેના મોહલમાં છાજે, ને હાથી દરબારમાં શોભે.

મે'ખી ધસુ, ઘુ'ખી ધસ.

મે'ખી નવાળ ભર્યકે !

મેમણુ અને માછલુ, સામા પૂરે ચાલે.

મેરા તેલ ગયા, ને તેરા ખેલ ગયા. (અથવા) ગંગલી તેરા તેલ ગયા,
તો ગંગલી મેરા ખેલ ગયા. ૮૫૮૦

મેરા તો ન્યા, ને તેરા તો ક્યા !

મેરા નામ બહાદરમાં !

મેરા આપકી શેઆદી હુછ જળ્ય આરા કોશકા (અથવા, ગાંવકા) માંડવા
પાડા ! તોકે' ભાઇ ! ખીચમે' કુચ આડી આડી નડી'તી કે નહિ ?

મેરી અધેલી મત હુલ્યો.

મેરી આંખે પાટા, તો મે' ક્યા જાણુ' તેરી પીયરકી આતા ? ૮૫૮૫

મેરી ગધેડી પર કોણુ ખેઠા ? તો બાવાજીકા બેટા ! ઉતર બેટા
મે' બેઠુ' !

મેરી તો હા, ને તેરી તો ક્યા ?

Is the property of the elder sister rice, and that of the
younger bran ? (તામીલ કેહવત. ૪)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 63. ૨. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 229.

૩. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 416. ૪. *Ibid*, p. 5.

મેરી પડોસાણુ ચાવલ હરે, ને મેરે હાથ ફૂંદોડા પડે.

મેરી બકરી મન કરે તો બાધકુ મારે.

મેરીબી ચુપ, ને તેરીબી ચુપ.

૮૬૦૦

મેરૂતણો મહિમા નવ દિહો, કરે વખાણુ તે કાંકરનો, ખાખરની ખીસોડી

અંગદ, સ્વાદ શું બળે શાકરનો?

Is an atom the great Mern? (તામીલ કેહવત.૧)

The frog mounted on a clod said he had seen Kashmir.

(અધ્યાન કેહવત.૨)

મેરૂકુ કોઇ નહિ મારે તો મેં સારા ગાંવકુ મારું.

હમરાકે કેહ ના મારે તો હમ સન્સારકે માર આઈ. (બિહાર કે.૩)

(ફારસી કેહવત) مشیت نا خود بمشیت خود میسازد

મેરો ચિત્યો હર ના કરે, કાંઈ કંઈ મેં ચિત, હરકો ચિત્યો હર

કરે, તાપર રહું નચિત.

મેલ કરવત! મોચીના મોચી!

મેલ ગોલા ગપ, શું છીડી વળડે ડફ?

૮૬૦૫

મેથું રાજનું રાજ જાય. (અથવા) મેથ્યાં રાજપાટ જાય. (અથવા)

મુકેલાં રાજનાં રાજ જાય.

A man may lose his goods for want of demanding them.

(અંમેહ કેહવત.)

મેલા ને રૂપિયાના ચેલા, ઘોતા ને રૂપિયાના ખોટા.

મેલે કપડે વેહવાયો, ને ઘોતે કપડે દીવાલ્યો.

મેશના દે કોશના, પજા તે પજા.

મેંસાણાના ભાટ જમે કાલ. ૫

૮૬૧૦

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 17.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 124.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 76.

૪. ગાયકવાડીનાં કડી પરગણાંમાં આવેલું ઐક મામ.

૫. ઐની સમજણુ માટે જુઓ "કકિતક મોલા અને બોધ વચન", સર્કે ૨૧૭.

મેહ ને મેહમાન ક્યાં સુધી?

મેહ રહે, પણ માંડવો રહે નહિ.

મેહતા મારે મોત બિન, કલમતણી તલવાર, કદી ધાવ રહે નહિ,
એસા મેહતાકા માર.

મેહતાજી લાં નિશાળ્યા જાય, કોઈ મૂરખ રહે, કોઈ પડિત થાય.

મેહતાજી મારેએ નહિ, ને ભણાવેએ નહિ (અથવા) મેહતા મારે પણ
નહિ, ને ભણાવે પણ નહિ. ૮૬૧૫

મેહતાજીની સોટી, ને ધી ગોલની (અથવા, ધી ખાંડની) રોટી.

મેહતાની માના જોટલો મૈયડ.

મેહનત કરીને ગોલ ખાવો તેમાં ગણેશને શો પાડ ?

મેહનત બરબાદ, ને ગુનાહ લાજમ.

સખ ચૂર મટ્ટી હુવા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) *سخت برباد گنه لازم*

મેહનત વગર કાંઈ મલે?

૮૬૨૦

He who will not work shall not eat. (ચીનાઈ કેહવત. ૧)

This we commanded you, that if any would not work,
neither should he eat.—1 THESS. iii, 10.

મેહનતુ ચોર, ચોદા ખુશાલ.

મેહમની ખોરડી, ને મજગામના બાવર, ને કોણને પૈસે કોણ થાય
દાવર.

મેહર લાં લેહર.

મેહર તે સરોશ નહિ થતા, ને સરોશ તે મેહર નહિ થતા.

મેહરખાન રખ, તો જખ મારે સખ.

૮૬૨૫

મેહરિયાન આબ્યુ, ને સૌને લાબ્યુ.

મોગલાઈ ગત કરવી.

મોગલાઈ રાજ.

મોગલાઇ વાળું.

મોઘરાં વાવવાં.

૮૬૩૦

મોઘા માલ પશેણા જમે. (અથવા) મોઘું ધી પશેણો જમે.

મોઘી સુઠ ને સોંગી સરી, ને લેવા ગીયા ત્યારે ખેડ ગધ સરી.

મોઘું ને મોહત કાઠના હાથમાં નથી.

મોચી ચામડાં ચુકે, ને લોકને પુછે કે “હું શેનો છું?”

મોચી પોતાનું ચામડું જોઈને પણ બલે.

૮૬૩૫

મોચી ભંગીમાં નાતું કરે, ને રાત ધરીને પાછાં ફરે.

મોચીની દીવી જોટલું.

ચાને, નાઘલું, હુંકાં કદનું.

મોચીની મામી મોશાલાં પેહરે, ને મા ને બાયડી કારડી.

મોચીની રાંડ નાતકું કરે, ને મોચી ખેડો બખ્યા ભરે.

મોચીની વઢવાડ, ને ગામની ગમત.

૮૬૪૦

મોચીને ઘેર જમવું, ને મહતું ચુરમું.

મોચીને બારણું જઈને મર કે ચામડું કામ આવે!

મોચીનાં સીવ્યાં મોચીને વાગે. (અથવા) મોચીનાં સીવેલાં મોચીનેજ ભારી.

મોજ તો મોંધીજ હોય.

મોજ મોંધી, ને ફજેતી સોંધી.

૮૬૪૫

મોહું પરણવું, ને મરવા વાટ જોવી.

મોડે ઉઠે લાભ કે વેહલે ઉઠે લાભ, (તેની કાણુને ખબર?)

મોડો આવી ચલેણું માગે તે જાતનો કહિયો, પુરું લેઈને ઝાણું આપે

તે જાતનો કહિયો, સુન્નું ચોરી લાખ મારે તે જાતનો જરિયો, ઝો

ત્રણડોને ઘેર ક્યારે જઈએ કે પુરા હોઈએ ગરજ, કપડું ચોરી

પૈસા માગે તે જાતનો દરજ.

મોહનો પંડિત, ને ઔદીચનો મૂરખ.

મોતી જેવું મોહત.

૮૬૫૦

મોતી દોરે, ને સવાર ઘોરે (શોભે.)

મોતી વીંધતાં ભાગે એક, ને મન ભાગે કબોલ^૧.

મોતીએ મોતી વીંધાય, પથ્થરે મોતી નહિ વીંધાય.

મોતીકી શોભા નાસીકા, રતનકી શોભા કરન ઝુલન, સોનેકી શોભા
છતીઅન પેહરન, માણુકકી શોભા કર રખન.

મોતીના દાના જેવા (અક્ષર, વગેરે.)

૮૬૫૫

મોતીની પેહરતી રોતી.

મોતી પર ખરચેલા પૈસા પાછલથી ખરાબર હપછ શકતા નથી તે
હપર બોલાયછે.

મોતીની મા રોતી, ને સોન્નાની મા પણોતી.

મોતીનું આખ તે કેટલું? (અથવા) મોતીનું પાણી કેટલું?

યાને, માણસની આખર એક એવી તકલીફી ચીજ છે કે જેને જતાં
વાર લાગતી નથી.

A wounded reputation is seldom cured. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મોતીનાં પાણી ઉતર્યાં તે ઉતર્યાં, (પાછાં નહિ આવે.)

યાને, એક વખત આખર ગઈ તે ગઈ, પાછી નહિ આવે.

મોદી, ને સાત ગધેડી છોડી.

૮૬૬૦

મોખેદની રીતમાં પદાન, ને ગોરાણીની રીતમાં વેલણ.

મોખેદનો દીકરો ઢોલમાંળી ને ધપકડામાંળી.

મોખેદનો હું દીકરો, છવતાં ભખી ખાશ, આંકો બ્યારે આવશે, ત્યારે
ખાંધે ખેસી બાશ.

મોભ ભાંછને ગીલ્લી કરવી, (અથવા, ધારણુ કરવી.)

To cut down an oak, and plant a thistle. (અંગ્રેજ કેહવત.)

કડી કાટ ખેલન બનાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) بیخ دیوار کند و بام اندود

ગાં— સો ખીલા, ને વલીમાં ઝોક.

૮૬૬૫

નાચી નાચીને પગ હેઠલ, (અથવા, પગ ગમી, પગ સામું) નોય. (અથવા) મોર નાચી નાચીને પગ સામું નોધને રડે.

Pfan, schau deine Beine.^૧ (નરમન કેહવત.)

મોર ધણે નચે, પણ પગ વિંગા. (કચ્છી કેહવત.)

નાંચ કાછ ઐલે મોરવા ગોડવા દેખિ ઝંવાય. (ખિહાર કેહવત.^૨)

પીછે રળિઆમણો, ને વગર પીછે બાંડો.

પગ પાતલા.

ચાલ તિતર ચાલે. (અથવા) મોરની સુહજે તિતર ચાલે.

ચાલ તિતર ચાલે તો પોતાનીખી ભુલે.^૩ ૮૬૭૦

Det sømmer ikke Spurv at gaae i Tranedands.^૪ (દિનીશ કે.)

A crow learnt to walk like a cuckoo, and forgot his own walk. (કાશમીરી કેહવત.^૫)

As in attempting to walk like a swan, the crow lost even its natural gait. (તામીલ કેહવત.^૬)

મોરને મસે ચોર, ચોરને મસે મોર.

મોરનાં ઇંડાં, (અથવા, પીછાં) કાંઈ ચિતરવાં પડે? (અથવા) મોરનાં ઇંડાંમાં ચિત્રામણ શાં નેવાં? (અથવા) મોરનાં બેડાં ક્યાં ચિતરવાં પડે, તે તો રંગેલાં, ભરેલાં, ને નોરથી ચહોડેલાં.

મોરજા ઇના ચિતરેલ નર નાંચે. (કચ્છી કેહવત.)

મછીકે બચેકુ તેરના કોન સીખલાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Peacock, look at your legs.

૨. Christian's *Behar Proverbs*, p. 142.

૩. જુમ્મા કેહવત નાં ૧૧૮૫, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૧૦૫.

૪. It does not become the sparrow to mix in the dance of the cranes.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 101.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 57.

મોરનાં પીછમાં કાગડો.

The bird has put on peacock's plumes ; the poor man
apes the rich.^૧

(કાશ્તી કેહવત.) بیل دیگر پرواز می کند.

મોર,^૨ ને સુનાના તોરા.

મોરી ઉંધાડી, ને નહને દાટો.^૩

૮૬૭૫

મોલું દહી દાંત પાડે.

મોસાલ જમવું, ને મા પિરસનાર.

મોસાલ વિવાહ, ને મા પિરસણી.

મોસાલું મલપતું આવે.

મોહકાણુના સમાચાર.

૮૬૮૦

મોહકાણુનો પાટલો.

મોહટા એટલા ખોટા.

Great and good are seldom the same. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મોહટા કરે મોહટાઇ, ને ગરીબ જાય અટવાઇ. (અથવા) મોહટો કરે

મોહટાઇ, (અથવા, બડો કરે બડાઇ,) તો ગરીબ જાય અટવાઇ.

મોહટા જે કરે તે છાજે, ઉપર ઢોલ ધમાણું વાજે. (અથવા)

મોહટા જે બોલે તે છાજે, ઉપર ઢોલ ધનમણી વાજે; નાહતું જે

બોલે તે વાયે જાય, ને ઉપર ગરદા પાડુ ખાય.

A great man's foolish sayings pass for wise ones.

All things that great men do are well done. (અંગ્રેજ કે.)

La raison du plus fort est toujours la meilleure.^૪ (ફ્રેંચ કે.)

૧. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 17.

૨. સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૨૨૨૦, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્કે ૨૨૦.

૪. The arguments of the strongest have always the most weight.

Bei groszen Herren musz man fünf gerade sein lassen.^૧
(બરમન કહેવત.)

If you have money your words are taken for truth ; if
not they are taken for lies. (ચીનાઈ કહેવત.૨)

મોહટા બાપતું નામ, ને નાહલા બાપતું કામ. ૮૬૮૫

મોહટા માનના લુખ્યા, ને ગરીબ ધાનના લુખ્યા.

મોહટા લોક, ને ચરેલા લોક (બરાબર.)

Great wits to madness sure are near allied,

And thin partitions do their bounds divide. (અંગ્રેજ કે.)

મોહટા લોકતું બોલતું, ને ઉદરતું ખોદતું (બરાબર.)

મોહટા લોકનો ભરસો નહિ. (અથવા) મોહટા લોકનો ભરસો નહિ,
ઘડીમાં એમણી ફરે, ને ઘડીમાં એમણી ફરે.

મોહટા સાથે નાહનો જાય, મરે નહિ ને માદો થાય. ૮૬૮૦

મોહટા સાથે મોહી, ને પગની (અથવા, સુનાંતી) ઝાંઝર ખોઈ. (અથવા)

મોહટા સાથે મોહી, તે હાથની ઝાંઝરી કાઢેલી ખોઈ.

A poor man associating with a rich man will soon be
too poor to buy even a pair of breeches.(ચી. કે.૩)

મોહટા સાથે વેર ન કીછએ.

મોહટા સંગ મોહટો મલે., ફરે શોખઈની વાત, ખોટા સંગ ખોટો
મલે, ધરે હસી હસીને હાય.

The powerful associate with the powerful, sandal
paste mixes with camphor. (તામીલ કહેવત.૪)

મોહટાના કાન કાચા હોય.

મોહટાના પગરખાંમાં કાણુ પગ ઘાલી શકે? ૮૬૮૫

મોહટાની ગાં—માં પેસીએ તો દબાઈ મરીએ.

૧. With great men one must allow five to be an even number.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 448. ૩. *Ibid*, p. 446.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 290.

મોહટાની ચાકરી કીધેલી થેસ નહિ જાય.

મોહટાની છાસ પોટલે વેચાય.

મોહટાની છલ, ને અકર્મીના પગ.

મોહટાની દોસ્તીમાં અરધું મોહડું કાઢું.^૧

૮૭૦૦

The superior man's friendship is thin as water; the mean man's sweet as honey. (ચીનાઈ કેહવત.૨)

મોહટાની મોહટી વાત, ને અડધે રોટલે આખી રાત. (અથવા) મોહટે ઘેરની મોહટી વાત, ને અડધી રોટલી પર આખી રાત.

Great boast, small roast. (અંગ્રેજ કેહવત)

ખડેકી ખાત ખડી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મોહટાની વાત ઓટલે વેચાય.

મોહટાની વેહલે સૌ બેસે.

મોહટાની સાથે બાથ લીડવી નહિ.

Raison contre le fort est un trepitent port.^૩ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Do the words of the great admit of contradiction? (તા.કે.૪)

The poor must not quarrel with the rich; nor the rich with the magistrates. (ચીનાઈ કેહવત.^૫)

મોહટાની સાથે હોડ, તેની ત્રિયા રંડાશે.

૮૭૦૫

Amicizia de' grandi vicinanza di leoni.^૬ (ઈટાલિયન કેહવત.)

મોહટાની સુજે મરવું, ને ભીતે જઈ અથડવું.

મોહટાની હવેલી જોઈને પોતાની ઝુંપડી નહિ તોડી પાડે. (અથવા)

ઢાઢની હવેલી જોઈને આપણી ઝુંપડી નહિ તોડી પાડે. (અથવા)

મોહટાની હવેલી જોઈને નાધલાએ પોતાની ઝુંપડી નહિ તોડી પાડવી.

૧. જુઓ કેહવત નાં ૬૬૧૮, સર ૬૦૮.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 237.

૩. Reason not with the great, 'tis a perilous gate.

૪. Percival's Tamil Proverbs, p. 359.

૫. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 450.

૬. The friendship of the great is fraternity with lions.

ખેંચ્યું દેવેલિયું ડીસી ને પીનજી બુપડા ડીગાએ ન ડીલે. (કચ્છી કે.)

एकानें गाय मारली म्हणोन दुसऱ्यानें वासरुं मारु नये. (મ. કે.)

મોહટાનું માદ, ને નાહનાની છી—

મોહટાને કાન, પણ શાન નહિ.

મોહટાને મોહટી ફિકર.

૮૭૧૦

A prince wants a million, a beggar but a groat. (અ. કે.)

(ફારસી કે.) هرکس بقدر خویش گرفتار صفت است

મોહટાને મોહટી લહાય, ને છતે ધીએ બુખું ખાય.

મોહટાનેખી કોઇ દાહડે નાધલાનું કામ પડે.

The great and the little have need of one another.

A lion may be beholden to a mouse. (અંગ્રેજ કેલુવતો.)

Il leone ebbe bisogno del topo.^૧ (ઈટાલિયન કેલુવત.)

મોહટાનો મંદવાડ, ને ગરીબનું છી— પ્રસિદ્ધ થાય. (અથવા)

મોહટાનો મંદવાડ, ને ગરીબનું છી— એ બેની ચકચાર ભારી.

મોહટાનાં કામ મોહટાં.

મોહટાનાં ઘેર ચાહેલાંખી કોઇ દાહડે કામનાં.

૮૭૧૫

Happy is he that serveth the happy. (અંગ્રેજ કેલુવત.)

મોહટાનાં પેટમાં પેસવું, ને ભયગાળને નિકસવું.

Who dangles after the great, is the last at table, and the first at blows. (અંગ્રેજ કેલુવત.)

મોહટાનાં ભોજન મોહટાં.

બરેંદા બરાલી મુહ. (હિંદુસ્થાની કેલુવત.)

મોહટી માછલી નાંધલી માછલીને ખાય.

3 Fish.—Master, I marvel how the fishes live in the sea

1 Fish.— Why, as men do a land ; the great ones eat up the little ones. (શેક્સપીયર, “ પેરીક્લીસ,” અંક ૨મો, પ્રવેશ ૧ લો.)

Les gros poissons mangent les petits. ୧ (ଝୁଅ ଡେହବଦ.)

Il pesce grande mangia il picciolo.^२ (छिन्नास्येन क्रेड्वत.)

Grosze Diebe hängen die kzeinen.³ (જરમન કેહવત.)

Groote dieven hangen de kleine. ३

De rijken vreten de armen en de duivel vreet de rijken,
zoo worden allen gevreten.⁸

Groote visschen eten de kleine.⁴ (दृश्य ऊँचवतो.)

The old ewe takes salt out of the skin of a weak sheep.
(કાશીભીરી કેહવતું)

In the world the low are the victims of the high.⁹

Little fish are the prey of great fish. (ताभीस डेहवतो.८)

The big fish lives on little ones. (બારક ડેહવત ૯)

બરી મછલી છોટી મછલીક ખાતીહી હએ (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

ماہی ماہی را خورد ماہی خور ہر دورا (کے ۱۲۳)

મોહટી, વચલી, ને નાની, રાખ, શેલી, ને વાની.

મોહટ ઘેર પડોગે તો પાણી ભરભર મરોગે. ૮૭૨૭

મોહટે ઘેરની છતરી, ને ગરીબ ઘેરની કુતરી.

મોહટે મોહડે વડાઇ લેવી. (અથવા) મોહટે મોહડે બોલવું.

મોહટેકા (અથવા, પારસીકા) પુત, એર ગદ્દેકા મુત.

મેાહટો ઘોડો, મસ્તીનો થોડો.

મોઠા ઘોડા મસ્તીવાન થોડા. (મંરાઈ કેહવત.)

મોહટો દાંતો હોય તે ધસાય. ૮૭૨૫

୧. The big fish eat the little ones. ୨. The big fish eat the little.

3. Great thieves hang little thieves.

3. The rich devour the poor, and the devil devours the rich, and so both are devoured. 4. Big fish devour the little ones.

5. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 127. 6. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 569. 7. *Ibid*, p. 305.

c. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 205.

મોહટો શુક ખાઈએ, પણ મોહટો જોડ નહિ જોડ્યે. (અથવા) મોહટો
શુકે ખાઈએ, પણ મોહટો જોડ નહિ જોડ્યે.

બરા નીવાડા ખાઈએ, બરા જોડ ન જોડીયે.

બરે જોડકા સીર નીવા દોના દ્યે. (હિંદુસ્થાની કેલુવતો.)

મોહટાં ઘરના મોહલ વાંસા.

મોહટાં ઘરમાં શુકના ડર

યાને, એક મોહટાં માખુસને ત્યાં શુક નાખવાનો પણ ડર રાખવો પડેછે.

મોહટાં ઘરમાં મોહટું અધેર.

મોહટાં છોર સાસરે આરાં.

૮૭૩૦

મોહટાં નામ, ને મુકાદે કામ.

(કાશ્મી કેલુવત.) نامش کائن و دھش ویران

મોહટાંની વાત ઓરો, ને ગરીબની વાત ઓટલે.

યાને, મોહટાં માખુસનો વાંક સડ કોઈ છુપાવેછે, ત્યાં ગરીબ
માખુસના વાંકને માટે ઓટલે ઓટલે વાતો ચાલેછે.

Great men's vices are accounted sacred. (અંગ્રેજ કેલુવત.)

La faute est grande comme celui qui la commet.^૧ (ફ્રેંચ કે.)

Money hides many offences. (ચીનાઈ કેલુવત.^૨)

મોહટાંને મોહટી ફિકર.

મોહટાંને મોહટી ફાહ્લો,^૩ ને નાહ્લાંને નાહ્લી ફાહ્લો.

Much coin, much care ; little goods, little care. (અ. કે.)

The poor have peace : the rich many troubles. (ચી. કે.^૪)

A naked man has less care than a man of wealth, or a
man of position. (કાશ્મીરી કેલુવત.^૫)

મોહટાંનાં ગધેરાં (અથવા, ડોર) આરેલાંખી કામનાં.

૮૭૩૫

Be it for better, or be it for worse, be ruled by him that
beareth the purse. (અંગ્રેજ કેલુવત.)

૧. The fault is great in proportion to him who commits it.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 455. ૩. ફિકર, ચિંતા.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 448.

૫. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. H. Knowles, p. 133.

મોહટાંનાં દોર થાને ગરીબ કમળેર.

મોહટાંનાં દાંતણુ મોહટાં.

મોહટાંનાં નસીબ મોહટાં.

Great gifts are for great men. (અંગ્રેજ કેહવત.)

બરેંકા બરાહી ભાગ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વડેલ નસીબ વડા. (કચ્છી કેહવત.)

મોહટાંનાં પરણે રીતે, ને ગરીબનાં પરણે ગીતે.

મોહડ મિત્ર નહિ, અધરણી પવિત્ર નહિ. (અથવા) અધરણી પવિત્ર નહિ, ને વાણિયો કોઈનો મિત્ર નહિ. (અથવા) દખણી મિત્ર નહિ, ને ગાં— પવિત્ર નહિ. ૮૭૪૦

મોહડું કાલું કરવું.

મોહડું જોઈને ચાંલો કરવો.

To measure the meat by the man. (અંગ્રેજ કેહવત.)

માં ડિસી ટીલો કચેણું. (કચ્છી કેહવત.)

મોહડું જોઈને ટીકું થાય. (અથવા) મોહો પરમાણે ટીકું.

મોહડું જોઈને દયા આવે, ને જ્યાં જોઈને ઝેહર ચહડે.

બાહરથી ગરીબ દેખાતાં ને દયા કપતે એવાં. પણ બેરડાં અને સાંભલનારને ઝેહર ચહડે એવી જખાનનાં માણસને વિષે બોલાયછે.

મોહડું ઘોઈને આવજો !

૮૭૪૫

મુંહ ઘો રખો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મોહડું પોહડું હોત તો આખો હાથી ગલધ જાત.

The mouth is an unlimited measure. (ચીનાઈ કેહવત. ૧)

મોહડું બાલવું.

મોહડું વાધવું, ને પુછડું શિયાલવું. (અથવા) મોહડું વાધવું, ને ગાં— શિયાલની.

મોહડે ચુહલો.

મોહડે થુક ઉડારવી.

૮૭૫૦

ગોદડે દરદ, ને આથે કરજ.

Wohlschmaeckz bringt Bettelsackz.^૧ (દરદમન કેદવત.)

ગોદડે મરવત, ને પેટમાં કરવત.

A liquorish tongue, a lecherous tail.

Lickerish tongues, treacherous tails. (અમેઝ કેદવતો.)

Reniego del amigo, que cubre con las alas y muere con el pico.^૨ (રૈનીય કેદવત.)

Kisses for the chin, and an axe for the throat. (હા. કે.૩)

Bowels burning within, lips shedding ripe fruit.^૪

Enmity at heart, friendship on the lips.^૫

Pretending friendship as sweet as honey and milk, he cut my throat. (ભમીય કેદવતો.૬)

Sweet-melon lipped ; bitter-melon hearted.^૭

When you see a cold-eyed man laugh all over his face, he is secretly hiding a murderous sword in his heart. (ચીનાઈ કેદવતો.૮)

Poison in the palate, sweetness on the tip of the tongue. (તેલુગુ કેદવત.૯)

The mien of a bishop with the heart of a miller.(મી.કે.૧૦)

A face shaped like the petals of a lotus ; a voice as cool (pleasing) as sandal ; a head like a pair of scissors and excessive humility—these are the signs of a rogue.^{૧૦} (મંરકૃત કેદવત.)

૧. A dainty stomach beggars the purse. ૨. Avoid a friend who covers you with his wings and destroys you with his beak.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 81. ૪. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 132.

૫. *Ibid*, p. 485. ૬. *Ibid*, p. 373.

૭. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 230. ૮. *Ibid*, p. 229

૯. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 2.

૧૦. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 12.

ઝાહિર રેહમાનકા, બાતિન શયતાનકા.

હપરકા ધડ લાઈ, ઓર નીચેકા અલચુદાઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

अंतस्तापो बहिर्दशीतं ॥^૧ (સંસ્કૃત કેહવત.)

પોટાંત એક વ ઓઠાંત એક. (મરાઠી કેહવત.)

کلام مانند شهد است فعل مانند خار دراز

(ફારસી કેહવતો.) سیر در لوزینه دارد

મોહડે માથે ધુલ ભરવી, (અથવા, ધુલ ભરીને બેસી રેહવું.)

મોહડે મિદાસ, ને પેટમાં કવડાસ.

Bees that have honey in their mouths have stings in their tails.

A honey tongue, a heart of gall. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Langue de miel et cœur de fiel.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Mel in ore, verba lactis, Fel in corde, fraus in factis.^૩

(લેટીન કેહવત.)

Tidt er Gift og Galde under Hønningtale.^૪ (દેનીશ કેહવત.)

Boca de mel, coração de fel.^૫ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Molasses in the roof of the mouth, and poison in the heart. (તેલુગુ કેહવત.)^૬

Sugar in his mouth, and the very opposite in the hand.^૭

What ! is it nectar at the tip of the tongue while poison is at the root ? (તમીલ કેહવતો.)^૮

To plant sugar-cane on the lips. (મલઈ કેહવત.)^૯

Honey is on his tongue, but in his heart poison. (ચાનક.)^{૧૦}

૧. Inward heat, outward coolness: Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 369. ૨. A honeyed tongue, and a heart of gall.

૩. Honey in his mouth, words of milk ; gall in his heart, fraud in his deeds. ૪. Honeyed speech often conceals poison and gall.

૫. Mouth of honey, heart of gall.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 2.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 527. ૮. *Ibid*, p. 13.

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 12. ૧૦. *Ibid*, p. 10.

મોહડે લાગી ટાહી, તો જગમાં થઇ રસવાઇ.

મોહડે શાકર, પેટમાં કાતર.

મોહડેની પ્રીત તો સૌ કોઈ કરે.

મોહડાં પરથી મરી જાઉં, ને કલેજ ખુકા કાહડી ખાઉં !

Many kiss the hands they wish to see cut off. (અ. કે.)

Muitos beijao a mao, que quizerao ver cortada.^૧ (પો. કે.)

મોહડાંની કુદી ઉભાઇ ગઇ.

૮૭૬૫

એક છુપી વાત છાની નહિ રાખતાં તેને જાહેર કરી દેનારના સંબંધમાં વપરાયછ.

મોહડાંની વાટે ખુકો ખવાય, પણ નાકની વાટે એક તનું નહિ ગલાય.

મોહડાંને શું મહવાસો આપ્યો (કે કંઈ ખાવા નહિ ગમતું ?)

મોહડાંમાં કાલિયો, ને માથે હુંબો.^૨

મોહડાંમાં ધાલીને વડોર્યા કરવું.

યાને, જે વાત હોય તે ખોદી કરીને કેહવી નહિ, પણ ગુંગલાયા કરવું.

To chew the cud upon a thing. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મોહડાંમાં તમાચો માર્યો, પેટમાં તમાચો નહિ માર્યો.

૮૭૭૦

મોહડાંમાં ખેલ, ને હાથમાં તોલ.

મોહડાંમાં હેલું.

To have a thing at one's tongue's end.

At the tip of the tongue. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

મોહડાંમાંથી કાહડીને તારા ખોલામાં ભરજો.

યાને, તારી ગાલ તુંનેજ નડ્ડે.

મોહડાંમાંના દાંત પણ કાહડી લીએ (એવું લુચું.)

મોહત આવે ત્યાં વૈદ શું કરે ?

૮૭૭૫

Death defies the Doctor. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મોહત કોઈને પુછીને આવેછ ?

Man is a bubble. (ગ્રીક કેહવત.)

મૃત્યુવૈ પ્રાણિનાં ધ્રુવં ॥^૧ (સંસ્કૃત કેહવત.)

મોહતની આગલ સૌ નાચાર.

મોહતની જગો ખાલી છે.

મોહતનું તેહું.

૮૭૮૫

મોહતનું તેહું ભણું, પણ રાખતું ખુરું.

Death rather frees us from ills than robs us of our goods. (અંગ્રેજ કેહવત.)

મોહતને મરત નહિ હોય. (અથવા) મોહતને કાંઈ મરત હોય?

Death keeps no calendar. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Sorrow an' ill weather come unsent for. (સ્કોચ કેહવત.)

De dood kent geen' almanak.^૨ (દચ કેહવત.)

Döden bläser ei Lyd for sig.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

The coming of rain, and the going of life, are known to none. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

મોહતનો દાર નહિ.

There is no medicine against death. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Il y a remède à tout fors à la mort.^૫ (ફ્રેંચ કેહવત.)

A todo hay mana, sino á la muerte.^૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Er is hulp voor alles, behalve voor den dood.^૬ (દચ કેહવત.)

Der er Raad mod Alt, uden mod Döden.^૭ (દેનીશ કેહવત.)

There is no remedy for death, no danger for the doctor.^૮

૧. Death is certain to all living creatures Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 447. ૨. Death keeps no almanack.

૩. Death does not blow a trumpet.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 339.

૫. There is a remedy for everything but death.

૬. There is a remedy for all things save death.

૭. There is help for everything except death.

૮. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 7.

મોહતનાં ફાંફાં મારવાં.

મોહતમાંથી માદમાં (અથવા, માદગીમાં) આવવું. ૮૭૯૦

મોહત્ત હએ જોસી મસાન, જલે સોઈ હએ ધનસાન, ઐસી પીકટ
હએ રસાન, કીનસે ના હુધ પયછાન.

મંગર,^૧ ને સુત્રાનું નાખે લંગર.

મંગલ કરે ગંગલ.

મંગલ કરે જંગલ.

મંગલ મુર્તિ. ૮૭૯૫

મંગલનો મુંજો, ને રવીનો રંજો, પાછો ઠરતાંજ ઠરે.

મંગલવારનો મુંજો, ને આતવારનો રંજો (ખેહુ ખરાખ.)

મંગા ખેદનેકુ, પણ દીયા ઉદાનેકુ.

મંછા ભુત, ને શંકા ડાકણ.

મંડાય ત્યાં છંડાય. ૮૮૦૦

મંતર કરતાં (અથવા, મંતરથી) તંતર વધે.

માંકડ, ચાંચર, જૂ, ને જતિ, એ માર્યાનું પાપજ રતી. (અથવા)

માંકડ, મચ્છર, જૂ, ને જતિ, એને મારવામાં પાપજ નથી.

માંકડ, ને વલી મુંજો આવી.

માંકડ (અથવા, માખી) મારે ને માણસ મારે.

માંકડ માહરો મતકારો, ચાંચર માહરો ચતકારો. (અથવા) ચાંચર

માહરો ચતકારો, માંકડ માહરો મુંજાલો. ૮૮૦૫

માંકડ મુંજો, ને માંજરો, જેને હૈડે ન હોય બાલ, તે જો સામે મળ્યો

તો નિશ્ચે જીવનો કાળ. (અથવા) માંકડ મુંજો, ને માંજરો, જેને

હૈએ નવ હોય વાળ, તેના શુકન જેઈને ચાલ્યે, તો નિશ્ચે ખૂટ

કાળ. (અથવા) માંકડો ખરમુંજ્યો, નહિ જેને હૈડે બાલ, તેને

જોઈને નિકડ્યા, તો નિશ્ચય જીવનો કાળ.

માંકડ સાથે પાટલો માર ખાય.

માંકડની ચરખી જેટલું.

યાને, ધણું જોડું. થોડી પુંજવાલા માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.
માંકડને મહો ભરેથી કામ.

માંકડી ભેંસ, ને ચાંદરો પાડો, એધાણીએ કણખી વાડો. ૮૮૧૦

માંકડી મહારી મા.

માંડણમાં ભેંસ પડે, ને દેડકાં આંતે લાગે.

માંડવે ગાઓ, કે તોરણુ ગાઓ.

માંડવો બાંધવા સૌ કોઈ આવે, પણ છોડવા કોઈ ન આવે.

માંસ ખાય તે કાંઈ હાડકાં કોટે બાંધે? (અથવા) માંસ ખાય તે
હાડકાં કોટે ન બાંધે. ૮૮૧૫

માંસ માંસ ખાઈ ગયા, ને કુચ્ચા કુચ્ચા રહી ગયા.

માંસ વગરનું કાંઈ માણસ હોય?

માંસ હોય ત્યાં છરી ફરે, હાડકાં હોય ત્યાં નહિ ફરે. (અથવા) માંસ
ઉપર છરી ફરે, કાંઈ હાડકાં ઉપર છરી ફરે?

The knife should be applied where there is flesh.^૧

Will the knife operate where there is no flesh?^૨

The knife seeks the fleshy parts. (તામીલ કેહવતો.^૩)

માંસની જખાંન, જેમ જોડે તેમ સરખી.^૩

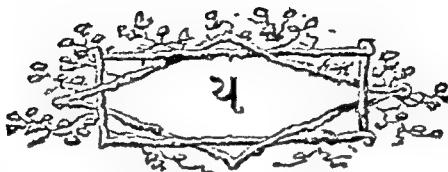
માંહે પેહાનો મારગ નહિ, ને ઉપર ધાણુનો માર. ૮૮૨૦

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 331.

૨. Ibid, p. 289.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૨૫૧૦, સર ૨૩૫.

యథా నామా, తథా శుభా.

యథా రాజ, తథా ప్రజ.

Such is the government, such are the people. (అంబ్రెజ్ కెడవత.)

Qualis rex, talis grex.¹ (లెటీన కెడవత.)

Qual es el rey, tal es la grey.² (స్పెనిష కె.)

As is the king, so will the virtue (of the people) be.

(తెలుగు కెడవత.³)

As is the king such are his subjects. (తామిళ కెడవత.⁴)

A cool pool, plenty of fish ; a good king, a happy people.⁴

1. Like king, like people.

2. As is the king, so are his people.

3. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 321.

4. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 30.

4. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 6.

ଯଥା ରାଜା ତଥା ପ୍ରଜା: ୧ ॥ (ସଂସ୍କୃତ କେତବତ.)

ନୈସା ରାଜ, ବୈସୀ, ପରଜ. (ହିଂଦୁସ୍ଥାନୀ କେତବତ.)

ଯଥା ଶାଶୁ, ତଥା କୁଳ.

ଯମୁନା ତେଜ ଯମୁନା.

ଯୁଦ୍ଧେ ଶତ୍ରୁ, ପଞ୍ଚ ଶୁଣେ ନ ଶତ୍ରୁ.

୮୮୨୫

୧. As the king, so the people. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 449.

રજપુત, ને ગરજપુત.

રજપુત અચ્ચો મૂઠ પકડી તે છોડેજ નહિ.

રજપુતની જનમાં, ખાતું પીવું કાનમાં, ને સુવું મેદાનમાં.

રજપુતને કરમે આકૃત લખેલીજ.

૮૮૩૫

રજપુતાણીનો રાસડો, ને કાઠિયાણીનો કાપ, વાણિયાનું વગોણું, ને સાધુનો શ્રાપ.

રજપુતાં ને રેવતાં, હાથ વછુટાં જાય, હજાર વરસ સેવીએ, પણ પોતાનાં ન થાય.

રજની^૧ વાત, ને ઉકારે મોંધી, (અથવા, ભારી.)

૨૩ ગેઘ, ને રમત આવી.

૨૩ મટાડું.

૮૮૪૦

૨૩ મટાડાં જોવું.

૨૩તી ઘેર માંડે, ને હસ્તી ઘેર ભાંજે.

૨૩તી જય તે સુવાના સમાચાર લાવે.

૨૩તા જન્મે, સુવેશી ખબર લાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૨૩તી રાંડ, ને હસતા પુરૂષનો વિશ્વાસ ન કરવો.

૨૩તી વાયકો વ હાંસતા પુરૂષ. (મરાઠી કેહવત.)

૨૩તી રાંડનાં આંસુ.

૮૮૪૫

૨૩તીને પીયરીમાં મલ્યાં.

૨૩તીનાં આંસુ નુછાવવા (જેવી વાત.)

તો રહ્યાચે અમૂં પુસતો. (મરાઠી કેહવત.)

૨૩તો ચનાવાલો.

૨૩ન પાટલો.

૨૩નાર કુટનાર કોષ મલે નહિ.

૮૮૫૦

૨૩નાર, કે પડનાર, કે કોડેતું ચહડનાર (કોષ ન મલે.)

રડશે રવાલો, ને કુટશે પીંજરો.

રડાકુટાનો રોટલો.

રડી રડીને જીવ ચરધો કરવો.

રડે રાણ રોદરો, ને બાઈ માહરં વ્યાજ. (અથવા) આંધ માહરો
રોદરો, ને બાઈ માહરં વ્યાજ. ૮૮૫૫

રણ ચહલ્યો રજપુત છપે નહિ.

રણ વખત વાડમાંથી કાહડીને મારવું.

રણમાં નહિ હોય તે શરો.

ચાને, જે લડાઈમાં નહિ ગયો હોય તે શરાતનની ફેાકટ બડાઈ મારે.
રણિયું પાછું જાય, પણ સણિયું પાછું ન જાય.

રત વિના ફલ ન હોય.

૮૮૬૦

રતન ઉકરડામાંથી છાંટીને લેવું.

રતી વના પતિ નહિ.

રતીને સાઈં પરખત^૧ ખોયો.

રતે^૨ ખીલે મોઢરો, ને રતે આવે કુલ, રત વગરનું સઉ લીએ, તે
સઉ ધુલે ધુલ.

રતે તો લીંખોલીએ મિઠી થાય.

૮૮૬૫

રથી આગલ ત્રીસ ત્રીસ દીવા.

રથીએ રથી સાથે, પદાતીએ પદાતી સાથે, ને સવારે સવાર સાથે
ચુલ્લ કરવું એમાં માન.

રમત મેલો અસીસે, ને જાંધ ને પૂત પોહરો નચિંતે.

રમતા પંચી.

રમતો રામ.

૮૮૭૦

રમાણું કોઈ ન જાણે, રડાવ્યું સૌ જાણે.

રયા સોનીના કાંટાના જેવી સાચવટ.

રલતાના રોરામાં, ને રોટલીના ગોરામાં.

આએ કંદુવા ગાલ દેનારનેજ ગાલ લાગે એ મતલબે વપરાયછે.

રલતો દીકરો વાહલો હોય.

રલતાં રોટલો મલે, પણ હંચો નીચો હાથ પડે તોજ પોટલો મલે. ૮૮૭૫

રહ્યા ગઢવી ક્યાં ગયા હતા? તોકે' ઘેરના ઘેર, ને ભરડકા ભેર.^૨

રહ્યા ગઢવી ક્યાં જઈશ? તોકે' ચાલે તેને હાડે વીસમીશ.

રહ્યા ગઢવી રલી આવ્યા, ને સોના સાઠ કરી આવ્યા.

રહ્યા! તોકે' ઓલખીતા નથી મહ્યા.

રહ્યા રોરા ધુલ મેલવ્યા.

૮૮૮૦

રહ્યો રોટલો કુતરે ખાધો.

What the good wife spares the cat eats. (અંગ્રેજી કેહવત.)

રહે તે મલે.

રસ ગલે ને કટકા પડે (એવું લેહજતદાર.)

રસ્તાની બોરડી સહ કોઇ ઝુરે. (અથવા) પાદરની બોરડીને સહ કોઇ ઝુરે.

રસ્તાનો કુવો, કોઇ ખારો કહે, ને કોઇ મિડો કહે.^૩ ૮૮૮૫

રસ્તામાં ઝાડે ફરવું, ને સામા ડોલા કાહડવા.

રસ્તે જતાં હેડ વલગે.

રહજડતી રાંડનાં રવડતાં છોકરાં. (અથવા) વગુતી રાંડ, ને અક્રમી છોકરાં.

રહી તે લછમી, ને ગધ તે પીડા.

રહે ઝાંપડીમે', ખાખ દેખે મેહલકા.

૮૮૯૦

રહે તો આપસે, ને જન્ય તો સગા આપસે. (અથવા) રહે તો આપથી,

નહિ તો સગા આપથી પણ નહિ.

If a woman be chaste she may live in the street of harlots. (તામીલ કેહવત.૪)

૧. રોરો—રોજગાર, ધંધો, કમાઇ.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ “કહતકે ખાલા અને બોધ વચન,” સર્ગ ૧૫૪.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૨૦૩૧, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ગ ૧૯૧.

૪. Percival's Tamil Proverbs, p. 354.

Women if confined at home by faithful guardians are not really guarded ; but those women, who guard themselves by their own will, are well guarded. (મનુ.^૧)

રંડી રહે તો આપસે, નહિ સજે બાપસે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રહેા તો રાંધું, ને બવો તો બાંધું.

રહેા દેવ, રહેા દેવ, તેથી કાંઈ દેવ રહે?

રાઈ ઉપર મરી દાંસ્યે 'ધર ચાલે?

રાધ રમનમાં પડ્યું.

૮૮૯૫

રાધ રેાટલો કરવો.

રાધના પાહડ (અથવા, પર્વત) રાતે ગયા. (અથવા) રાધના પાડ .

તો રાતે વહી ગયા. (અથવા) રાધના ભાવ રાતે ગયા.^૨

Gone is the goose that the great egg did lay. (અ. કે.)

રાધની ભાણ, ને ઘઉંના સાંહડા.

રાધનો પર્વત, ને પર્વતની રાધ.

Magnifying a rape seed into a mountain. (તામીલ કેહવત.^૩)

રાઈવા પર્વત વ રેંકાચા રાવ. (મરાઠી કેહવત.)

રાધસે પરબત હોના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાધનાં પાતરાં.

૮૯૦૦

રાખ ને રોઈ.^૪

રાખણવાલા રામ છે.

રાખનાર રામ, તો મારનાર કોણ?

(ફારસી કેહવત.) دشمن اگر قویست نگهبان قویتر است

રાખપત, તો રખાપત.

રાખે તેતું છે.

૮૯૦૫

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 186.

૨. એની સમજણ મારે જુઓ “કઉતક માલા અને બોધ વચન,” સર્ગ ૧૭૫.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 160. ૪. છાણું.

રાગ^૧ એટલો દેશ, દેશ એટલો સોગ.

રાગ, પાધ, ને પારખું, નાડી ને વલી ન્યાય, તરવું, તંતરવું, ને તસકરવું, એ આંકે આપ કલાય.

રાગ વિનાનો આરકે, નિરધન્યો કુલાય, નયલો સયલાને ગુણ કરે, તે આટા લુણમાં નય.

રાધવજીવું નાહસરણું.

હૃદયી ન્યાદા દોડાદોડ કરવાના સંબંધમાં વપરાયછ. રાધવે ગુજરાતનાં ગામો હુટ્યાં હતાં તેનો અતરે એસારો સમજવો.

રાજ ગયા સસલા પાછા નહિ આવે.

૮૯૧૦

રાજ નહિ હએ પોપાંખાઈકા.

રાજ રોદરી, ને ગલે ગોદરી.

રાજ્ય કાજ મેલાં છે.

રાજ્યાની કુંવર, ને રોટલી પર તુવર.

રાજ્યાની રાણ, ને રોટલી પર સાંહણ.

૮૯૧૫

રાજલીને અદલે ખુંજલી છે.

રાજ કબજ, ઓર મુલક ટેંકું.

રાજ ગરજકે ગોટિયે, જોગી ધુંણીકે મિત્ર, વેશ્યા જરકી અસતરી, જર વેશ્યાકો કંથ.

રાજ ત્યાં બજાર.

રાજ થઈને લુટી લેય તો પ્રજા કોણને કહે?

૮૯૨૦

When the ruler of a village forcibly takes away another man's wife, to whom is he to make complaint? (તામીલ કેહવત.^૨)

રાજ દાને, ને પરજા રનાને (પુણ્ય મેલવે.)

રાજકા દાન, પરજાકા રનાન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાજા દરે તે સૌ જાણે, પણ મરેહ દરે તે કોઈ નહિ જાણે.

રાજા ને માંડણ (બરાબર.)

રાજા, બાલક, ને માદો મનીષ (બરાબર.)

No help if the king is angry. (તામીલ કેહવત.^૧)

રાજા બોલાવે, ઠાડી આવે.

૮૯૨૫

રાજા બોલાવે. ઠાડી આવે. (દિંદુરયાની કેહવત.)

રાજા (અથવા, મિયાં) બોલ્યા, ને દાદડી હીલી.

રાજા શેલે દહ દાલે. (મરાઠી કેહવત.)

રાજા બોલે તે ન્યાવ, ને પાસો પડે તે દાવ.^૨

The will of the ruler is weighty. (તામીલ કેહવત.^૩)

(ફારસી કેહવત.) هر عیب که سلطان به پسندد هنر است

રાજા બોલ.

રાજા મિત્ર નહિ, હથણી પવિત્ર નહિ.

Fire and water are bad friends for a man to have, so is the friendship of a king.^૪

રાજા રાખે દહ, ને શેદ રાખે મહ (તો છતે.)

૮૯૩૦

રાજા રાજ્ય, અને પ્રજા સુખી.

રાજા રાવણના પણ અંદકાર રેલા નથી.

રાજા! દેયત ભુખે મરેહ! તોકે' ખાંડ કાંચ નહિ ખાતાં?

રાજા વગરની નગરી સુહણી.

રાજા વડે દેયત, કે દેયત વડે રાજા? એક ખીલીને ખેંચી ગયા ઉંદર

મલી જાહન.

૮૯૩૫

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 9.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૬૦૪૧, તથા તેને મહત્તી કેહવતો, સર્ગ ૫૪૬.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 365.

૪. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 4.

રાજ વડે રૈયત, ને રૈયત વડે રાજ.

The king is the strength of the weak, crying is the strength of children. (સંસ્કૃત કેહવત. ૧)

રાજ, વાજ, ને વાંદરા, એને જેમ જાંબેરીએ તેમ ભમે.

Sport not with a king, nor with fire, water and elephants. (મલબારી કેહવત. ૨)

રાજ હમારા ધણી, તો તમે હમારાં ધણીયાણી!

રાજકી તો લુડી, પણ ઓરોકી સરદાર.

રાજજીની જગ્યા પર દેડકાજી આવ્યા.

૮૮૪૦

A cat sits and mews in the place once occupied by the royal elephant. (તામીલ કેહવત. ૩)

રાજદંડ જગ જુએ, પણ ગ્રહદંડ કોઈ નહિ જુએ.

રાજના કુંવર રડતા જાણીને આંખો ન ફેલે.

રાજના કુંવર રીસાય, સારે ધોડાની ધોડારમાં જાય.

રાજના દંડા, ને વરસાદના પડા (અથવા, લપસ્યા) ની શરમ નહિ.

રાજની દીવાલી, ને મશાલચીનો ધાતવાર.

૮૮૪૫

રાજની નીત ફરે સારે રૈયત સુખી ન રહે.

રાજની નીત સારી રહે તો નગરી આબાદન.

રાજની રાણીને કણવટયાંનો રોટલો ભાવે, (અથવા, ખોલ ખાધાનું મન થાય.)

રાજનું ખળ સેના છે.

રાજનું રાજ ગયું, સારે ભેગીનું તુમકું જાય તેમાં શી નવાઈ? ૮૮૫૦

રાજને આંતે નફ.

રાજને કાન હોય, પણ શ્યાન ન હોય.

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 220.

૨. Ibid, p. 207 ૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 88.

૪. કણવટયું— પડયા ખડયા પડે ચપાતો અનાજ.

રાત્નને ખાત્તને, ને તમારે મોદડે.

બાલી શ્રીરયાદી કરનારના સંબંધમાં બોલાયછે.

રાત્નને ખાતે બેસીને રાત્નની દાદડી પીખે.

અરકે બાદરે બેઠે, ઉસણી દાદડી ખીસેછે. (હિંદુસ્થાની કેદવત.)

રાત્નને ગમી રાખી. (તથા, ગમે તે રાખી.) ને જાણી વીખતી આખી. ૮૬૫૫

That's the word which pleases the king: she is

Rambha who is loved by her husband. (તે. ૬૨)

One's own home is always the pleasantest, and she is

loveliest whom one loves best. ૩

(ફારસી કેદવત.) هر چه آن خسرو کند شیرین بود

રાત્ન ખુદ, આર રાત્ની દુદ. (હિંદુસ્થાની કેદવત.)

રાત્નકે બાદે રો રાખી. (કન્નડી કેદવત.)

રાત્નને ઘેર આનંદ, તો પ્રત્નને ઘેર આનંદ.

રાત્નને ઘેર છાકરો આગ્યો, તોકે' દા કે ના; તોકે' દા.

રાત્નને ઘેર છાકરો આગ્યો, રાજ તોએ રાજ, ને ન રાજ તોએ રાજ.

રાત્નને ઘેર મોતીની શી કમી?

રાત્ન કે પર મોતીયાંકા કાઢ. (હિંદુસ્થાની કેદવત.)

રાત્નને ત્યાં દીકરો આગ્યો તો રાજ કે નારાજ?

૮૬૬૦

રાત્નને બેસણે બેસીએ, પગ કનવારીને બેસણે ન બેસીએ.

રાત્નનો વજર રાવડીયો તે તુગડાં રાખાવે.

રાત્ને ક્યું કે છા દુવે તો કોરડા બરડું, રાત અને દી.

રાત્ને છાડી નગરી, મન માને સો થાય, (અથવા, મન માને ત્યાં વ્તય.)

આખરનાં મોદત પુઠે બોલાયછે.

રાત્ન છાડે નગરી, બે બાવે સો લે. (હિંદુસ્થાની કેદવત.)

૧. એને મસતી એક મિસાલને માટે જુઓ લેનીમનની "ધી બેચર મેદ" નામની કવિતા. ૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 321.

૩. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 14.

રાણીના માર્યા ફોક.

૮૯૬૫

રાણા મામા કરતાં કાણા મામા સારા.^૨

રાણાજનાં અળારાં.

રાણાના જણ્યા તે રાણાજ.

રાણાને કાણો કેમ કેહવાય?

રાણી ઈચ્છે પરને,^૩ ને થાય રાણીના વરને. (અથવા) રાણી ચિતે તે પરને, ને થાય રાણીનાં ઘરને. ૮૯૭૦.

કોઈતું ખરાબ ચાહીએ તો આપણું જ ખરાબ થાય તે દર્શાવવા બોલાયછે.

રાણી જાયા, કે ખીખી જાયા.

રાણી જાયા ગયા, ને ખીખી જાયા આવ્યા.

રાણી જાયો કડછો હલાવે, ને લોંડી જાયો હોકમ ચલાવે, (અથવા, મેલવે.)

રાણી જાયો પૂત.

રાણી રાણી રેંહટયો હંચક, ઘેરમાં કમોદની ગુણુ આવી. ૮૯૭૫

રાણીજ રાણીજ ગીત ગાઓ! તોફાં બે ચાર જણુ માહરાં ડાયાં સાહો!

રાણીને આંગલે ખોટો હીરો પણ ખરો ગણાય.

રાણીને બોલાવીને ચોરે ચહબે, ને દાસીને બોલાવીને ખુણુ પેસીએ.

રાણીનો સાલો!

રાવનકા સાલો. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

રાણીનો સાલો, તેને કોણુ કહે ગોરો કે કાલો?

૮૯૮૦

રાની આંકે સાલો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

રાણીનો સાલો, ને દીવાસલીવાલો.

૧. રાંડ.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૫૧૪૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સરે ૪૭૭-૭૪.

૩. પારકાને.

રાત ને દાહડો કાંઇ સરખો નહિ હોય.

૮૯૯૪

રાત બધી દૃશ્યું, ને કોડિયાંમાં ઓસાર્યું.

રાત રાણી, ને વહુ કાણી.

રાતની પુઠે કાંઇ રાત નથી આવતી.

રાતનું માર્યું હાંડીમાં.

રાતનો રાણો, (ચોર કે ધુવડ.)

૯૦૦૦

રાતનાં ઉંઘ નહિ, ને દિસનાં ભુખ નહિ, (એવી બેચેન હાલત.)

રાતનાં ધી ખાઈને દિસનાં ડાંગું નહિ થવાય.

રાત્રી જ્ઞાતી તૂપ, સકાઠી પાહતી રૂપ. (મરાઠી કેહવત.)

રાતી પાછ.

વગર બીસાદની નજવી જેવી વસ્તુના સંબંધમાં વ્યસાય

રાતું આતશ જેવું.

Red as fire. (અંગ્રેજ કેહવત.)

રાતું ભુંડ.

૯૦૦૫

રાતું સુરણ જેવું.

રાતે ચુટે રતાંજલી, ને એક ચુટે સત્તરમી આણી.

રાતે ચુટે (અથવા, સાલ્લે) રાંડ, ને લેઈ ગઇ પાસેર ખાંડ. (અથવા)

રાતે સાલ્લે રાંડ, ને પાસેર લઈ ગઇ ખાંડ.

રાતે ખીલાડી મોર દેખે.

રાતે બોલે, ને દીસે ફેક.

૯૦૧૦

Words spoken in an evening, the wind carrieth away ;
in the heat of conviviality men are apt to utter
that which should be little regarded. (અંગ્રેજ કે.)

The Shekh's custom is "yes" to-day, and "no" to-
morrow. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

રામ માદી શામ માદી, ને નાહનકો (અથવા, જન કુંવર) બેસે કાન બાંધી. (અથવા) રામ માદી, શામ માદી, દષ્ટયણનાં પેટમાં દુખે, પથારીએ સૌ પડે, ને રાંધ્યું ધાન કોઈ ન મુકે. (અથવા) રામ માદી, સામ માદી, દેરાણીનાં પેટમાં દુખે, ને પથારીએ સઉ પડે, પણ રાંધ્યું ધાન કોઈ ના મુકે.

રામ રગડો.

યાને, ગાધ્યાઃ.

રામ રમી જવા.

રામ રક્ષે તેને કોણ ભક્ષે?

૯૦૩૦

રામ રાખનાર તો કોણ મારનાર?*

રામ રાખે તેને કોણ આખે ?

What God will no frost can kill. (અંગ્રેજ કેહવત.)

રામ રાજ્ય, ને પ્રજા સુખી.

રામ રામ ! ગધેડી માહરી તમારે ગામ, તો ખખર આવી હમારે ગામ.

રામ રામીનો મેલો પુરો થયો.

૯૦૩૫

એક માણસનાં મોહત પુકે તેને ત્યાં બાહેરનાં માણસો ભેગાં મલેછે.

તેમના જવા પછે આમ બોલાય છે.

રામ લછમણનું જોડું.

રામ લંકા આવ્યા હતા, કે આવશે ?

રામ વનવાસ ગયા ત્યારે સીતાનું હરણ થયું.

રામ વનનાં પેખણાં,^૨ કોણને કહીયે દેખણા.

રામચનીકુ ચાર, તોડે' કીસ ગલીકુ.

૯૦૪૦

રામજીકે આસરે ટકી લગ જાય તો લગ જાય.

રામની રખ્યા.

રામની રક્ષા, ને સીતાનો (અથવા ભીમનો) દોરો.

૧. જુઓ કેહવત નાં ૧૮૩૧, ત્યાં તેને મલતી કેહવતો, સર્કે ૧૬૬.

૨. પાખંડ; ફેલ.

રામનું નોતરું ભરતને દ્રખું.

રામનું બાણ પાછું ફરે નહિ.

૯૦૪૫

રામનું રાજ.

રામ રાજ કરશે. (મરાઠી કેલુવત.)

રામનું રામાયણ કંઈ.

રામનું રામાયણ ફરે ઝોનો.

રામનું રામાયણ થઈ ગયું.

રામનું સમાજું ભરતને દ્રખું.

૯૦૫૦

રામને નામે પથ્થર તરે.

રામને રક્ષણ નહિ, ને સીતાને દલવું નહિ.

રાયણ સો વરસ વગર ફલતી નથી.

રાયણ ખીખાણું પડ્યાં.

રાયણના કુવા, ને જોદતાં (અથવા, ખણતાં ખણતાં) મુવા. (અથવા)

રાયણના કુવા, ને પુરતા પુરતા મુઆ.

૯૦૫૫

રાવરે ખાય, ને દેવરે મુવે.

રાસ્તી જોલે તે રાજ વાવરે. (અથવા) રાસ્તીનાં જોલતાં રાજ પામે.

રાસ્તીનો જાણનાર જોલ છે.

રાહની બેટી, ને જ્યાં દીધી ત્યાં પેટી.

ગાદ દેનારનેજ ગાલ લાગે છે તે મતલબે વપરાય છે.

રાહનાં ગાડાં કાંઈ રાહમાં અટકવાનાં છે?

૯૦૬૦

રાહનાં પાણી રાહ જાય.

રાહુ ચંદ્રને લેવે.

રીંછને દિલે મુવાલાની શી જોટ?

રીંછે તો આટે, ને ખીજે તો ખાય.

રીંછે તો રાંડતો, ને ખીજે તો ગધેડીનો.

૯૦૬૫

રીત માગે તે રીંજરડી, ને ધરણું માગે તે પીંજરડી. (અથવા) રીત

માગે તે પીંજરડી, ને ધરણું માગે તે રંજલી.

રીતની બેસે ભીતે, ને વગર રીતની જીતે.

રીતમાં રેહદિયો, ને પેહરામણીમાં પાટલો.

રીતમાં હું, ને ધરેણાંમાં તું.

રીસ ને પાણી નીચે ઉતરે.

૯૦૭૦

રીસની આંગલી, ને હસીયાની મુઝી (એ બંધે બરાબર.)

રીસામણાં, ત્યાં મનામણાં.

રીસે બલતો કુંભાર ગધેડીના કાન આમલે.

રૂની પુણી (અથવા, પુમડાં) જેવું (સફેદ, હલકું, વગેરે.)

રૂંઢાં માખાપ ફરી લાવે માયા, રૂંઢો વૈદ ફરી સુધારે કાયા. ૯૦૭૫

રૂઠો ધા એરણુ પર, ને ભુટે માટી રાંડ પર.

હુકલ ચાટ નેહાઇ પર. (ગિહાર કેહવત)

રૂઠો મેઘ દીવાસે આવે, નહિ તો બલેવ બેહન બાંહે ધરીને લાવે.

રૂંડે નામ, કે ભુટે નામ.

Great vices, as well as great virtues, make men famous.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

રૂંડે બોલે રાજી નહિ, ને ભુટે બોલે દલગીર નહિ, બેહસ્તની ખુશાલી

નહિ, ને દોજખની દલગીરી નહિ.

રૂંડે રૂંડું, ને ભુટે ભુડું.

૯૦૮૦

રૂંડાંનાં રલિયાત, ને ભડાંના ભાગદારી.

રૂંધી મહને ખુટી, ને સેહતી મહને વેહતી.

રૂંદે રડાવીએ, પણ લોક ન હસાવીએ.

રૂંનો હાકમ લોહડાંના ચના ચવાડે (એવો જીલમ કરવો.)

રૂપ રૂપના અવતાર.

૯૦૮૫

રૂપછજની પછવાડે નોકિયો ચાલ્યો !

રૂપજી કરે રૂપાલા, ને વહુને (અથવા, પેટમાં) થાય ઉઝાલા.

રૂપજી રૂડા, ને કરમતું ખાય.

રોડો પરખાવે.

૯૧૨૫

રોગ ને વિરોગ, વધાર્યો વધે.

રોગનું ખોરિયું.

નિનસી માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

રોગનું મૂલ ખાંસી, ને કન્યાનું મૂલ હાંસી. (અથવા) રોગનું ધર ખાંસી, ને લગ્નનું ધર હાંસી.

A dry cough is the trumpeter of death. (અંગ્રેજ કેહવત.)

રોગ ધરમાં કલેશ થાય, તેથી રોગીનું પાણીએ નીકે.

રોગ રોગ મરે, તેને કોણ (અથવા, ક્યાં લગી) રહે? ૯૧૩૦

Do any weep when deaths are of daily occurrence.

(તામીલ કેહવત.૧)

Who are the mourners over people that die every day? (તેલુગુ કેહવત.૨)

સદા મરે ત્યાસ કોણ રહે? (મરાઠી કેહવત.)

રોગનું રોડ, ને મહિનાની છટ.

રોગનું (અથવા, દાહડીનું) લાગ્યું, ને ભવનું ભાગ્યું.

રોજેકુ ગયેથે, નિમાન ગયે પરે.

રોટલા ખાધને ઓટલા ભાંજે.

રોટલા ખાવા, ને ઓટલા ભેવવા.

૯૧૩૫

રોટલાની દોર ભાંગવી નહિ, વાડી છોડવી નહિ, ને ભૂખ્યા રેહવું નહિ.

રોટલાની ખાનારી, ને ઓટલાની ખેસનારી.

રોટલી ખીચડી ખવાયછ, કાંઈ સુનું રૂપું ખવાયછ?

રોટલી વડે રાખ, ને ધુમાડાના કવાળ.

રોટલો આપ્યે, પણ ઓટલો નહિ આપ્યે.

૯૧૪૦

રોટી ત્યાં ચોટી નહિ, ને ચોટી ત્યાં રોટી નહિ.

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 399.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 225.

રોટી દેવી, પણ બેટી ન દેવી.

રોડાં મિદાં હોત તો શિયાલવાં કાંઈ રેહવા દેત નહિ.

રોતી રાંડ, ને હસતો હાલો, એનો કદી ન વલે દાહડો.

રોતી હતી, ને પીયરીમાં મલ્યાં.

૯૧૪૫

રોતો જ્ય તો મુવાના સમાચાર લાવે.

રોતાંએ પરોણો, ને હસતાંએ પરોણો.

રોપને આંખા ને આમલી, રખે રોપતા તાડ, રો વરસની ડોસી થઇ,
પણ કદી ન જોયો કાલ.^૧

તાડનું ઝાડ હગવામાં ધણું ધીમું હોયછે, તેથી તેનું ફલ ખીજ
પેહડીએ કદાચજ ખાઈ શકાયછે.

રોવેથી રાજ ન મલે.

રોહીણી ગાજે તો દાંડિયો નહિ વાજે.

૯૧૫૦

રોહીણી ગાજે તો ખોંહતેરું ભાંજે.

યાને, રોહીણી નક્ષત્રમાં જો ગાજવીજ ધાય તો વરસાદ ખોંહતેર દાહડા
સુધી દૂર જાય.

રોહીણી રેલાય તે સારી, કે તપે તે સારી.

રોહીણી રેલે, કે ઠેલે, (અથવા; તપે.)

રંગ ગયા, પણ ઢંગ નહિ ગયા. (અથવા) રંગ જાય, પણ ઢંગ ન જાય.

રંગ રાજ, ને પોત પ્રધાન.

૯૧૫૫

રંગ વગર પંગ નહિ બને.

રંગનાં ચટકાં હોય, કાંઈ કુંડાં હોય? (અથવા) રંગના દુચકા, કુંડાં ન
હોય. (અથવા) રંગની ચટકી હોય, કાંઈ કુંડું નહિ હોય.

રંગમાં ને પોતમાં બેમાં વાંકે હોય.

રંગમાં ભંગ. (અથવા) રંગમાં ભંગ કરવો.

રંગમે ભંગ ક્યેણું. (કચ્છી કેહવત.)

રંગા ચંગા ય્યા કરે, અંદા મહીકા તારા.

૯૧૬૦

રંગાયું એટલું રંગાયું, ને ઘોયું એટલું ઘોયું.

રંગીકું કેદને નારંગી, ખારાકું બોલતા મિદા, વાહીકું બોલતા છુરી,
ને આડીકું બોલતા ગાડી, એસે કોઈ અનાડી.

રંગ્યા તે રંગ્યા, ને પાસ્યા તે પાસ્યા.

રંગતો અદસો ગંગ. (અથવા) રંગતું ગંગ.

If you long for pleasure you must labour hard to get it.^૧

To make a man of yourself you must toil ; if you don't
you won't.^૨ (ચીનાઈ કેલવતો.)

(ફારસી કેલવત.) رنجه گنج میسر نمی شود

રંગપણુ તો રોકડું, એવાતન ઉધાર.

૯૧૬૫

રંડી લગતી હએ, કચડતી હએ, મગર ધરડી ખખર રખતી હએ.

રંડીકા ચાર સદા ખૂવાર, કાંટીકા ખીંછુના, વુટ્ટીકા માર.

લાંડીકા ચાર સદા ખૂવાર. (હિંદુસ્થાની કેલવત.)

રંક ઉપર શી રીસ ?

રંક કરતાં લાંકિયો સારો.

રંક રૂઠ્યો રસોઈ અબઝાવે.

૯૧૭૦

રંક રોપ, પ્રાણુ યોસ.

રંકના હાથમાં રૂવો, તોડે' વાવ બોદાઈ કે કુવો. (અથવા) રંકને

સાંપજો રૂવો, બોદાઈ વાવ કે કુવો.

રંકતું કશું અપરાધી માને ?

રંકને ઘેર રતન સાંપજું.

રંક ને ઘરે રતન. (કચ્છી કેલવત.)

રંકને લાં રતન નહિ ધાન્ને. (અથવા) રંકને ઘેર રતન (નહિ શોભે.) ૯૧૭૫

રંકને બેસાજે તો અ — ભરે.

રાંકને રીશ બહુ, સાધુને ચીડ બહુ.

રાંકનો ગોલ.

રાંકનો દુશ્મન બિખારી.

રાંકનો બેલી રામ, ને કાફરને કપાલે ગમ.^૧

૯૧૮૦

God himself is the help of a family in extremities.

(તામીલ કેહવત.૨)

રાંડ એવી આડી, કે જાય ઉભી ખાડી.

રાંડ કહીએ ત્યારે છી— સાંભલવી પડે. (અથવા) રાંડ કહીને છી— સાંભલવી.

He who says what he likes, hears what he does not like. (અંગ્રેજ કેહવત.)

રાંડ કુભારી, મોભે સાલા, રાત અધારી, બલદિયા કાલા, સીમાડે એતર, પગે વાણા, દુખ કોને કહું ક'યારનાં બલાં.

રાંડ કોઈની થઈ નથી, ને થવાની નથી.

રાંડ ગુણુ ખત્તીસ, ને લીમ ગુણુ છત્તીસ.

૯૧૮૫

રાંડ ગાંડી, પણ રાંડનાં લુગડાંએ ગાંડાં ?

રાંડ તહને બાવાને દેહ, બાવા કહે હું તૈયાર છું, તોકે' કેહવાનું, પણ આપવાનું નહિ.

રાંડ તાહરો રોટલો, ને ઘડતાં ભાગ્યો.

રાંડ તાહરો રોટલો રડતાં કેમ ભાગ્યો ? તોકે' એમનો એમ.

રાંડ નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય.

૯૧૯૦

રાંડ ને ગાં— કોઈનાં નહિ.

રાંડ ને ગાં— બરાબર.

રાંડ ભોંયરાંમાં નાચે પણ કાંઈ છાની રહે?^૩

૧. જુઓ કેહવત નાં ૧૯૩૨, તથા તેને પ્રસન્ન કેહવત, સર્ ૧૮૫.

૨. Percival's Tamil Proverbs, p. 39.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૭૧૦૦, સર્ ૧૪૮.

રાંડ માહરો રોટલો, ને ઘડતાં ભાગ્યો, (રાજ એનું એ.)

રાંડ માહરો રોટલો, ને વાધ માહરું વ્યાજ.

૯૧૯૫

રાંડ રખડી, ને ભાગ્યા હાથ.

રાંડ રઝલી, ને પાયલી મીથું, ને મેહમ જતાં પરેલ દીઠું.

રાંડ રડે, કે ડરે.

રાંડ રહી તો રાખ નહિ મલી, ને રાખ મલી તો છાસ નહિ જરી.

રાંડ રાંડી, ને ઘોડે પાખર માંડી.

૯૨૦૦

રાંડ, સાંઢ, ઓર ચરણી ભેસાં, ઓ વિખરે જખ કરના કેસા? માર ખુધાં,^૧ ઓર કર સુધાં. (અથવા) રાંડ, ભાંડ, ને ભેસાં, તે વીકરે તો ક્યેં કેસા? (અથવા) રાંડ, ગાં—, ઓર હરણું ભેસાં, ઓ ખીકરે તો કરના કેસા?

રાંડના માર્યા ફેક ગયા.

રાંડના વાહા કાશી ગયા, ગદ્દા ખેતમાં ડુખી મુગ્યા.

રાંડની જાતને ખાસડાંને તથ્યે રાખેલીજ ભલી.

રાંડની બુદ્ધિ પાણીએ.

૯૨૦૫

રાંડની રાંડ જાય, ને ગોડલેની — જાય.

રાંડને વાહેલો વરડન ગયો, ને ગંધા તલાવમાં ડુખી મુવો.

રાંડને વાહેલો વિક્રમ કાશી ગયો.

રાંડ્યા પછી રાંડ રહે, ને રાંડ્યા પછી બલતું બલે. (અથવા) રાંડ્યા કેડે રહે, ને રાંડ્યા કેડે બલે. (અથવા) રાંડ્યા પછી રાંડ સમરે, ને રાંડ્યા પછી ચુલો સમરે.

After the food has boiled the fire burns well, after the caste has been lost [a man's] sense comes.^૩ (તે. કે.)

૧. ખુધું—ભરી લાકડી. ૨. ઓરત.

૩. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 89.

રાંડવા પછી આવેલું ડાહપણુ. (અથવા) રાંડવા પછે ડાહપણુ આવે. ૯૨૧૦

The woman became wise after the death of her husband. (તામીલ કેહવત. ૧)

રાંડી કુડી ને માથા મુંડી, હાથે પગે અડવી^૨ થઇ, ને ધણીની ઝોસ્યાલી ગઇ.

રાંડી કે પ્રભુને ખોલે પોંહચી.

રાંડી તેને આતવાર શું, ને દિતવાર શું?

રાંડી, ને ઘોડે પલાણુ^૩ માંડી.

રાંડી પૂત શાહબદા.

૯૨૧૫

રાંડી પૂતા શાહબદા, અને આપ મુવા એટલે દીકરા ઉમરાવબદા.

(અથવા) રાંડી પૂત શાહબદા, ને મા મરે તો ઉમરાવબદા.

રાંડી રડે, કુંડી રડે, ને સોલ ભઠિયારી છેડા, (અથવા, મોહકુ) ધરે.

રાંડી રૂએ, માંડી રૂએ, પણ સાત ભરયારી^૪ તો મહોએ ન ઉઘાડે.

રાંડી રોરો, ને હૈયા ચોરો.

રાંડી રાંડની છોડી, ને ગરાસ્યાની ઘોડી.

૯૨૨૦

રાંડી રાંડને પગે પડ્યાં, તોકે' હું એવી છું !

રાંડી રાંડનો જમાઈ.

રાંડી રાંડનાં^૫ ભવનાં ગયાં, ને સોહવાસણનાં રમવા ગયાં.

રાંડીને પગે માડી પડી, તોકે' માહરા જેવું થજો ! (અથવા) રાંડીને

ઘેર માડી ગઇ તોકે' આવ બેહન તુંએ માહરા જેવી થા !

રાંડે કારેલાં વધાર્યાં.

૯૨૨૫

રાંડે જણ્યાં રતન સરખાં.

રાંડે રાંધ્યું, ને કરમે ખાધું.

રાંડે^૬ હાથે રખડી, ને બાંડે હાથે મોડ.

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 72. -

૨. બોડી. ૩. છણુ. ૪. સાત ભરયારવાલી.

૫. રાંડી રાંડનાં બચ્યાં. ૬. રાંડેલે.

રાંદ્રો રડે, ને કાંદ્રો ખાય.

રાંધણુપુરનો ધનરદાર.

૯૨૩૦

રાંધણી વગરનું ઘેર નહિ હોય.

Communités commencent par bâtir leur cuisine.^૧ (ફ.કે.)

રાંધનારની પાંતી ધુમાડો.

રાંધ્યામાં રંધાય નહિ. (અથવા) રાંધ્યાંને ફરીથી રંધાય નહિ.

No sweetness in a cabbage twice boiled, or in a tale twice told. (અંગ્રેજ કેહવત.)

રાંધ્યું ધાન રહે નહિ.

રાંધ્યું વરે પડે, ને બોલ્યું બહાર પડે. (અથવા) રાંધ્યું વલે, ને બોલ્યું બહાર પડે.

૯૨૩૫

રાંધરં ને ખાધરં, ને કોથલીનું ખાંધરં.

રાંધે એક, ખાય બીજો.

One beats the bush and another catches the bird. (અ.કે.)

Uno leva la lepre, un altro la piglia.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Der Eine fängt den Hasen, der Andere iszt ihn.^૩ (જ. કે.)

Den Eine jager, den Anden æder Haren.^૪

Een ploëier, en Anden saaer, den Tredie veed ei hvo: det faaer.^૫ (દિનીશ કેહવતો.)

When the clever lady had fried the cakes in Ghi, the patient lady walked off with them in her lap.

(તેલુગુ કેહવત. ૬)

૧. Communities begin by building their kitchen.

૨. One starts the hare, another catches it.

૩. One catches the hare, and another eats it.

૪. One hunts the hare, and another eats it.

૫. One ploughs, another sows, who will reap no one knows.

૬. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 51.

The cat steals the rice, and the dog comes and eats it.^૧
 One generation plants the trees under whose cool shade
 another generation rests. (ચીનાઈ કેહવતો. ૨)

(ફારસી કેહવત.) کوه را فرهاد کند و لعل را پرویز یافت

રાંધે તે રાણી, ને કામ કરે તે દયાણી.^૩

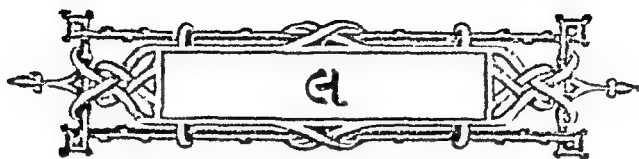
રાંધે તે રાણી, પાણી ભરે તે લોંડી.

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 22.

૨. *Ibid*, p. 142.

૩. ચાકરડી.

లగ్నને લેવું, నే ખవాడినే ખావું.

౯౨౪౦

లగ్న ఉపకా డగ్గ నది, నే మాయ ఉపకా పగ్గి లగ్న.
లగ్న తేవું తొడ. ౧

యే, నేవું లాగ్న డాయ తేవું తేవું నాడను మోడగ్న
తొడ పగ్గి రగ్గ. యే ఉపరగ్గి యేగ్గనే పేగ
పగ్గతా, యే తొడగ్గి వగ్గతా మాయసో వియ
యే మాయయగ్గ.

లగ్న సీగగ్గి లగ్న, డగ్గగ్గిపాలగ్గి డొగ్గ, మిగ్గి డగ్గ లే గగ్గ, నర
న యాయ డొగ్గ!

లగ్న మాయగ్గి మగ్గి నాయ. (యథవ) లగ్నగ్గి మగ్గి కుగ్గ. (యథవ)
లగ్నగ్గియగ్గి మగ్గియగ్గి కుగ్గ.

Like a monkey dancing for fear of the stick. ౨

The foot puts the stick in motion, as that moves, the
monkey dances. (తామిల కెడవతో. ౩)

If you shake the stick the monkey will dance. (తె. కె. ౪)

౧. తొగ్గ. ౨. Percival's Tamil Proverbs, p. 332.

౩. *ibid*, p. 235.

౪. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 27.

Before a turning-lathe a thing cannot remain crooked.

(બંગાલી કેહવત. ૧)

گر نبردی چوب تر فرمان نبردی کار و خر

લકડીકે બલ બઢી નાચે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લકડેકા બળરમે કપડેકા બળર.

૯૨૪૫

લકડેકા લડુ, ખાય ઓળી પસ્તાય, ન ખાય ઓળી પસ્તાય.

A coconut which cannot be chewed. (તેલુગુ કેહવત. ૨)

લખણુ પડા લાખા, ને સો વરસના સાખા.

લખણુ લખેસરીનાં, ને કરમ ભિખારીનાં.

લખણુનું લાડકું.

લખતની લખતી શું કરે આધ, ને વેમાયનો કુતરો, ખીલાડો, ને

વાંદરો જમાધ.

૯૨૫૦

લખતે લહિયો નિયજે, ભણતે પંડિત થાય, ધરખે અંબેરી નિયજે,

વહડતે પટેલ્યો થાય.

લખતો ભુલે, ને તરતો હુબે.

લખતંગ લખપતિ, ને વાંચનાર ઘે—.

લખતાં નહિ આવડે તેનું નામ નિશાળ્યા કે મુરખ હનમત્

લખતાં લહિયો, ભણતાં હૈયો, વાંચતાં પંડિત હોય, લડતાં શેઠિયો

નિયજે, તેનું કલ^૩ ન પુછે કોય.

૯૨૫૫

લખમી ચાંલ્યો કરવા આવે ત્યારે કપાલ (અથવા, મોહકું) ધોવા જાય.

(અથવા) લખમી ચાંલ્યો કરવા આવી તોકે' મોહકું ધોઈને આઈ.

When fortune smiles, take the advantage. (અંગ્રેજી કે.)

Quando viene la fortuna, apri le porte.* (ઈટાલિયન કેહવત.)

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 132.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 218. ૩. ૧૩.

૪. When fortune comes, open your door.

Wenn das Glückz anpocht, soll man ihm auffthun.^૧ (જ.કે.)

Quando te dieren el anillo, pon el dedillo.^૨ (સ્પેનીશ કે.)

Lykken banker ofte paa, Tossen lader hende ved

Døren staa.^૩ (દેનીશ કેહવત.)

લખમીદાસનું ટપીલું.

લખ્યા પ્રમાણે ખવાય. (અથવા) નસીબમાં હશે તેટલું ખવાશે.

લખ્યા લેખ મટે નહિ, (અથવા, મીટનાર નથી.) (અથવા) નસીબમાં

લખ્યું ટલનાર નથી.^૪

There is no flying against fate. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Traerlo escrito en la frente.^૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Che sarà, sarà.^૬ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

What is written is dried up. (કાશમીરી કેહવત.)^૭

The writing of Brahma will not fail in the least.^૮

Although oil may be washed off, can the writing of
Brahma be rubbed off ?^૯

Can you efface the letters of destiny, written on the
sku'l, by shaving the head ? (તામીલ કેહવતે.)^{૧૦}

The writing written on the forehead never fails.^{૧૧}

Will the writing written by Brahma fail ? (તે. કેહવતે.)^{૧૨}

૧. When fortune knocks, open the door.

૨. When they offer you a ring, hold out your finger.

૩. Fortune often knocks at the door, but the fool does not invite
her in. ૪. જુઝ્ઝા કેહવત નાં ૫૧૧૯, તથા તેને મલતી કેહવતે, સદે ૪૭૧.

૫. To have it written on his forehead.

૬. What will be, will be.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 251. ૮. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 29.

૯. *Ibid*, p. 149. ૧૦. *Ibid*, p. 337.

૧૧. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 236.

૧૨. *Ibid*, p. 285.

લલાટ લિખિતા રેખા પરિમાર્ષ્ટુ ન શક્યતે ॥^૧

લલાટ લેખા ન પુનઃ પ્રયાતિ ॥^૨ (સંસ્કૃત કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) قضای نوشته نباید سترد

ને કુચ્છ લિખા લિલાટમે, મીટ શકે નહિ કોય; શવણ સીતાકે
હરે, રામ બ્રહ્મ દુખ સોહો. (૫૬.)

સદાવીને લિહિલે તે ટઢળાર નહીં. (મરાઠી કેહવત.)

લખવાથી મુઝો તો લેખણી ભાંજ, ને લકવાથી મુઝો તો
સેજદો કર. ૯૨૬૦

લખાણું તે વંચાણું. (અથવા) લખાણું તે વંચાણું, ને નવરે પાંચડે
પંચાણું. (અથવા) લખાણું તે વંચાણું, ને તલે પડે તે કંચાણું.
(અથવા) લખાણું તે વંચાણું, હેઠ પશ્યું તે કચરાણું.

All imaginations may be false, that which is written
is true. (તામીલ કેહવત.^૩)

લખે મુસા, ને પહરે ખોદા.

લીખે મુસા, પહરે ખુદા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લખો દીકરા ખાતાંવહી, ને ઓરડો લેતાં પરસાલ ખોહી.

લખો મેહતાબ મોહટી વહી, ને ઘેર વેચતાં ઓસરી નહિ રહી.

લખોની પાન, ને સુત્રાંની ખાન.

૯૨૬૫

લગન વખતે ગધેડો છોડવો.

(ફારસી કેહવત.) پیرزن نمرد تاروز بارانی

લગન વેલા ઉધમાં ગઈ, ને પાછલથી પસ્તાવું શું?

લગન સમાન હરખ નહિ, ને મોહત સમાન શોક નહિ.

લગનના સોદા.

૧. The line written on the forehead cannot be effaced. Carr's
Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 458.

૨. A writing on the forehead will never fail. *Ibid*, p. 459.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 148.

લગનનો ઢોલી લગનનું ગાય.

૯૨૭૦

લગનનો ઘણી ખાડે પડ્યા.

લગનનાં ગીત (અથવા, ઢોલ) લગને જાને. (અથવા) લગનનાં ગીત
લગનેજ ગવાય.

Every thing is good in its season. (અંગ્રેજ કેલવત.)

There is a time to fish, and a time to dry nets.^૧ (ચી. કે.)

(ફારસી કેલવત.) *گر یہ بوقت بہ از خندہ بیوقت*

લગનનાં જલગન.

લગનમાં વધન, ને ચોરીમાં રંડપો.

લગને ગવાય, ને મરણે રડાય.

૯૨૭૫

લગને લગને કુંવારા.

લગાડું કે દેખાડું.

લટકો, મટકો, ને સોપારીનો કટકો. (અથવા) સાસુજનો મટકો, ને
સોપારીનો કટકો.

નાનુકાદનાં ડાલથી લેંદકો કરી ચાલનાર ઓરતની ખીજ તરીકે
વપરાયછે.

લટે તો દેવને દીકરા આપે, નહિ તો પાછા લીએ.

લટે તો નેહાલ કરે, નહિ તો ખીલાઉપાડ કરે.

૯૨૮૦

લડ લડકે હજારી મરે, ઓર ખાતેકુ ગારદેર ચલે.

લડકની લાડી કરતાં સોડમાં સાવરણી સારી.

લડતોંકે પીછે ઓર ભાગતોંકે આગે.

લડતાં સાથે મલ્યે, તો ગાલમાંથી ટલ્યે. (અથવા) મલતાં સાથે મલ્યે,
તો બે ગાલમાંથી ટલ્યે.

લડવા બેઠા સારે કોઇ રાંડ કહે, ને કોઇ છી— કહે.

૯૨૮૫

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 30.

૨. લઘુચાલની એક જાત.

લગાઈ લગે તો પેસા દઈ, ને નહિ લગે તો પીછા લઈ.
 લગાઈ લડવી તો ખોલવું આડું, ખેતી કરવી તો રાખવું ગાડું.
 લગાઇતું ખોરિયું.

લગાઇતું ઘર હાંસી, ને રોગનું ઘર ખાંસી.

લગાઇમેં લડુ નહિ ખરતે.

૯૨૯૦

લગાકે મરધી.

લગાવી દીકરી, ને હલાવી ખીચડી.

લડી છુટજો, પણ મરી ના છુટજો. (અથવા) રડી છુટે તે ચાલે,
 મરી છુટે તે નહિ ચાલે.

લડે સિપાહી, ઓર નામ સરદારકા.

The blood of the soldier makes the glory of the general.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

Il sangue del soldato fa grande il capitano.^૧ (ઈટાલિયન કે.)

લડે સિપાહી, નામ સરદારોંકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લણુ^૨ ગામ લીંખાડુ, લણુ જુલો જોવી, પચાસ વરસે પરણી આવ્યો,
 લાવ્યો ઘરડી ડોસી.

૯૨૯૫

લપગાકે મારીને મોહડું રાતું રાખવું.^૩

લપસી પજ્યા, તોકે' નમસ્કાર !

લપોડસંખ^૪ (અથવા, સંખનાથ) લાખ ! તોકે' સવા લાખ !

દે લાલ તર ઘે દોન લાલ, દેતોસ કાય તર ઘેતોસ કાય. (મ. કે.)

લખડતું દણુ^૫ પગ ભાંજે.

લરા લુતરી, ને કાલી કુતરી.

૯૩૦૦

લલ્લુ મરો કે જગધર મરો, તેમાં આપણે શું ?

લલ્લુભાઇ ભરૂચ જાતી હએ, તોકે' નહિ સાહેબ ! આપ જાતે હો !

૧. The soldier's blood exalts the captain. ૨. લડાયક.

૩. જુઆ કેહવત નાં ૩૬૬૮, સરે ૩૫૮. ૪. ગપ મારનાર.

૫. દોરને નાહસી જવું અટકાવવા ગલાંમાં બાંધવામાં આવતું કુલતું લાકડું.

લલ્લુભાઈએ વાતમાં ભર્ય ખોયું. (અથવા) લલ્લુભાઈએ વાતમાં ને વાતમાં ભર્ય ગુમાવ્યું.

લલ્લુભાઈના જમાનાનું.

લવરી, લુલી, ને લધુ, એ ધડપણમાં વધે.

૮૩૦૫

લવે લવે લાખ, ને સાંભણે માહરી ડાખી જમણી કાખ.

લવો માહરો રહે નહિ, ને એકનાં બે કરે નહિ.

લવંગ એલચીની કોટડીએ તાલાં ચહડવાનાં છે.

લવંગ સરખી લાંકરી, પાન સરખી પાટલી, ને એલચી સરખી ઠીંગણી દાખડીમાં સમાવશ.

નાનુકાદનું ડોલ ધાલનાશના સંબંધમાં બોલાયછે.

લવંગની લાતી, ને કેલાંની વખાર.

૮૩૧૦

લવંગની લાતીએ જવું.

લવંગની લાતીએ, ને એલચીની વખારે.

લસ્કર ને ડોસી, સાથેનાં સાથે.

લસ્કરકા ભેદ પાયા, ગદ્દે પર તંબુ આયા.

લસ્કરકા ભેદ પાયા, ને આગુસે ગદ્દા આયા.

૮૩૧૫

લસ્કરથી માન સરદારને, ને સરદારથી માન લસ્કરને.

લસ્કરમે ગદ્દા આયા, જખ લસ્કરકા ભેદ પાયા.

લસ્કરમાં ઉઠ.

લશકરમાં ઉઠ બદલાય.

લશકરમાં ડોસી પોઈસ.

૮૩૨૦

લસણ તે કાંઈ કસ્તુરીની ગરજ સારે ?

લસણની બો (અથવા, વાસ) કાંઈ છાની રહે ?

લહુઓ લોટે તે તાલ પર.

લક્ષ પ્રદક્ષણ, ને પૈસો દક્ષણ.

લક્ષણવંતી લાડી, ને ખરે ખપોરે કાહડી.

૮૩૨૫

લક્ષ્મી કરે ઉઠાલા, ને જીવને લાગા પછાડ.

લક્ષ્મી ચંચલ જાત છે.

લક્ષ્મી છાણું વિણતી દીડી, બિખતો દીડો ધનપાલ, અમર મરતા મેં મુણ્યા,
વાદ રે! માદરા દીઠણુપાલ. (અથવા) લાખ વેચંતી લક્ષ્મી, બિખતો
ધનપાલ, અમર મરતો મેં મુણ્યો, ભલો માદરો દીઠણુપાલ.^૧

લાઈ તો ખાઈ, નહિ તો બેઠાં મંગલ ગાઈ.

લાકડીની પુતલીથી ઘેર નહિ ચાલે.

૯૩૩૦

‘લાકડું’ ધાતતાં માકડું વલગ્યું.

લાકડું ધાલવું, (અથવા, પેસાડવું.)

યાને, “કોઈ ચાલતાં કામની વચમાં પોતાનું કામ કરાવવું”; કોઈને
ત્યાં પોતાના કાયદા સોંપવાની તમજીજ રજી કરવી.”^૨

લાકડું વલે ચીરાએ.

લાકડે માકડું મલવું.

Every scale hath its counterpoise. (અંગ્રેજી કેહવત.)

A pao duro, dente agudo.^૩ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) مردار سگان را وسگان هم او را

લાકડે માકડું વલગાડવું.

૯૩૩૫

યાને, બે જણ વચ્ચે લાંબગડ થાય તેડું કરાવવું.

લાકડે લોહડું મળ્યું.

લાકડાં સાથે લાકડું થાય, ત્યારે મુયારનું કામ શિખાય.

લાકડાંના ચુહલા પર ઝમરની કહડા.

લાકડાંના (અથવા, મોચીના) દેવને ખાસડાંની પૂજા.

A carne de lobo dente de cão.^૪ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

ચાંભરાચે દેવાલા સેટરાવી પૂજા. (મરાઠી કેહવત.)

મોચીને દેવકે ખલેજ પૂજા. (કચ્છી કેહવત.)

૧. ઝિની સમજણ માટે જુઓ “કવિતક માલા અને બોધ વચન,” સપ્ત ૧૧૩.

૨. નર્મ કોશ. ૩. A sharp tooth for hard bread.

૪. To wolf's flesh dog's teeth.

લાકડાંના બેદરામછ, ને ચામડાંના કાન.

૯૩૪૦

લાકડાંની તરવારે મહિનો ખાવોછે.

લાકડાંને બારે લાકડું ભાગે.

લાકડાંનો માર્યો ઉંચું જુએ, અનનો માર્યો નીચું જુએ.

લાખ જળે, પણ કોઈની સાખ ન જળે.

લાલ નસાવી, પળ સાલ અસાવી. (મરાઠી કેહવત.)

લાખ ખુદ તે લખાણું, સહસતર ખુદ તે તંગાણું, એક ખુદ એવી કે નહસાણું તે છવાણું.

૯૩૪૫

એક જંગલની અંદર સાંપ, વાંદર, અને કોહલો સાથે રેડતા હતા.

એક વખત જંગલમાં દય લાગ્યો. ૧ કોહલો પુછે કે “ક્યે કેમ?”

ત્યારે સાંપે કહ્યું કે “માહરી પાસે તો લાખ ખુદ છે, તેથી હું તો બચી શકશ.” એમ કહીને તે દરમાં પેઠા. ને વાંદરે

કહ્યું કે “માહરી પાસે તો સહસતર ખુદ છે, તેથી હું પણ બચી શકશ.” એમ કહીને તે એક ઝાડ ઉપર તીંગાયો. પણ

કોહલો કહ્યું કે “માહરી પાસે તો એકજ ખુદ છે, તે એ કે નહસાણું તે છવાણું.” એમ કહીને તે લાંબી નાહરી ગયો.

આગ ફેલાતાં સાંપ અને વાંદર બન્ને બહી મુવા, પણ કોહલો પોતાની એકજ ખુદથી બચી શક્યો.

લાખ મત લડખડી, સો મત સડસડી, પણ એક મત બિચારી બાપડી, તે ઉભે માર્ગે મેલ્યાં તાપડી. ૨

લાખ મરજો (અથવા, જળે,) પણ લાખનો પાલનાર ના મરશો, (અથવા, જશો.)

લાખ મલતા નથી, ને લખેસરી થતા નથી. (અથવા) લાખ મલનાર નથી, ને લખેસરી થનાર નથી.

લાખ મલ્યા નહિ, ને લખેસરી થયા નહિ.

૧. આગ લાગી.

૨. ઝિની સમજણ માટે જુઓ “કર્કતક માલા તથા બોધ વચન,” સર્કે ૧૨૬.

લાખ રૂપિયાના બેજનજી, ને ચોલાતું શાખ કેવું ?

૯૩૫૦

લાખ રૂપિયાનાં દીવાલાંમાં કારેલાંતું શાખ.

લાખ વાતની એક વાત.

લાખ વાતની વાત, તો ચોડામાં કહ્યું સાર.

લાખના તુટ્યા કોડીએ સંધાય નહિ.

લાખના બાર હજાર કરવા.

૯૩૫૫

He has brought his noble to ninepence. (અંગ્રેજ કેહવત.)

લાખની પાન, ને બોરની ખમણી. (અથવા) બોરના ખમણા, ને લાખની પાન.

લાખની પાન, ને સોનાની ખાન.

લાખની બક્ષેશ, ને કોડીનો દિસાખ.

લાખની મતા, ને કોડીની સત્તા.

લાખાંની મત્તા, કાઢીની સત્તા. (મરાઠી કેહવત.)

લાખતું દીવાલું તેમાં ચોલાતું શું શાખ ? (અથવા) લાખતું દીવાલું,

તો પછી ચોલાતું શું વાલું ?

૯૩૬૦

લાખતું દેલું, ને ચોલાતું ઓધણું શું ?

લાખતું મનખ તેને કાખતું કપડું હોય તો તેને ધજત નહિ, ને કાખતું

મનખ તેને લાખતું કપડું હોય તો તેને ઈજત.

લાખનાં સુતાં કરતાં ત્રાંખીઓ રોકડો સારો.

લાખા કુલાણી.

લાખે દીવો, ને કરોડે ધળ.

૯૩૬૫

લાખે બેઠાં, ને કરોડે ઉઠ્યાં. (અથવા) લાખે બેઠા, ને કરોડે ઉઠી ગયા.

લાખે લખેસરી નહિ.

લાખે લેખાં, ને કરોડે નાખાં, ને જાતે દાહડે કાંઈ ન દેખાં.

લાખે લેખાં, ને કોડી ન દેખાં.

લાખે લેખાં લખાય (એવું તવંગર.)

૯૩૭૦

લાખો વણુજરો.

લાગ આવે ત્યારે લાત મારવી.

લાગ વના મોતી વિધાનું નથી.

લાગે સાંધી ભાગે.

લાગે તેને પીડ, ને નહિ તેને બીડ.

૯૩૭૫

લાગે રજ, તો વધે ગજ.

યાને, ખચ્યાને ખડતું ખડતું રાખ્યું હોય તો પોખઈને સારા હથર-
ભાવનું નિવડેછે.

લાગે લાકડાં ભાગે, (અથવા, ફાટે.)

લાગો તો તીર, નહિતો વુકો, (અથવા, થોથું.)

Tojours ne frappe-t-on pas ce à quoy l'on vise.^૧ (ફ્રંચ કે.)

લાગલા તર તીર નહીં તર વુકા. (મરાઠી કેહવત.)

લગા તો તીર નહિ તો વુકા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લગો ત તીર નકાં વુકો. (કન્નડી કેહવત.)

લાજ કરોડની છે.

Die de schande niet ontziet, komt niet tot eer.^૨ (દચ કે.)

When deprived of modesty, there will be no sense of
honour. (તામીલ કેહવત.૩)

લાજ છે તો લખખો રૂપિયા છે.

૯૩૮૦

લાણુ મરે, ને બીણુ જીવે.

લાજે વણુસે કાજ.

લાજે સંપત પામ્યે, ને લાજે મોહટાં માન, લાજ વગરનાં માનવી,
તેના લાંખા લાંખા કાન.

A good name is better than riches. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લાડ ને તાડને સીદ્ધરાજે સાથે કાહ્યાં.

૧. One does not always hit what one aims at.

૨. Who fears no shame, comes to no honour.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 287.

લાડ^૧ મોઘા, ને ફજેતી સોંધી.

૯૩૮૫

લાડ, મોહડ, ને મેવાડ, ત્રણે નાતમાં ઢેડવાડ.

લાડ લડાવે તેજ રડાવે.

લાડ લાકડાં, ને ખેડવાલ કુહાડ.

લાડ સુકાં ઝાડ, ને દવે કુહાડ.

લાડકા બેટા ગોંડ્યા.

૯૩૯૦

લાડકાં લોહડકાં, ને માથે બોડકાં.

લાડખાઇ લુહવારડી, ને કાખમાં મારી યુહવારડી.

લાડવા મધ્યા કે આજ્ઞણ રલિયાત.

લાડવો નથી કે તે ખાઈ ચકાય.

યાને, સેહલ વાત નથી કે તે પાર પાડી ચકાય.

લાડી પાડીનાં નિવડે વખાણુ.

૯૩૯૫

લાડીએ લાડો છેતર્યો, આંખમાં છે બે ફુલાં, પણ મુલજી મૂળે દેખતા

નહિ, હમે રે નથી જુલાં! (અથવા) લાડીએ લાડાને છેતર્યો, આંખમાં

બે ફુલાં રે, મુલચંદલાઈ મુલચું ન દેખે, હમે નથી જુલાં રે!

લાડુ ખાવાતું કામ નથી.

યાને, અધરું કામ છે.

લાડુખાઈ લટકાલાં,^૨ ને હું કુટુંબની ધરડી, ધી ગોલની વાત ન જાણે,

બેઠાં થુલી ભરડી.

લાડે લાડે લીડકાં.

લાડે લીડાં, ને —નાં દીલાં.

૯૪૦૦

લાટે નહિ મારે, ને વાટે મારે.

લાધ દે, લગામ દે, લાધનેવાલા સાથ દે.

લાધ દે, લધામણુ દે, લાધનેવાલા સાથ દે, બેઠનેકા ટકું દે, ખાનેકા

લડુ દે, આધનેકા પકું દે. (અથવા) લાધ દેઓ, લધામન દેઓ,

બેસનેકુ સાજ દેઓ, રામનાથકી ખરચી દેઓ, ઓર રામનાથ
પોંહયા દેઓ. (અથવા) લાધ દે, લધામન દે, લાધનેવાલા સાથ
દે, ઓધનેકા પદું દે, બેધનેકુ ટદું દે, ખાનેકા લકુ દે, જગનાથકુ
પોંહયા દે.

Must I tell you a tale, and find you ears too? (અ. દે.)

O Physician ! have you hot water in your bag? (તિ. દે. ૧)

લાધ દે, લાધન દે, હાંકનવાલા સાથ દે. (હિંદુસ્થાની કેદવત)

લાભ થાય તે ગેરલાભ સારું.

લાભ ધારણુ લાભોઓને, ચોક્કીવાલા જાગોને.^૨

૯૪૦૫

લાભાજી લાભ.

લાભોજી લાભ ક્યારે ? તોકે' સપોસપ પડે સારે.

લાલ કુંવરજી પરમાનંદ, ને પારકે પૈસે કરે આનંદ.

લાલ ચણોટી જેવું.

લાલ ત્રાંખાં જેવું (ગોસ્ત, વગેરે.)

૯૪૧૦

લાલ તુટી જેવું.

લાલ ખુજરગ !

Like ordering the well to be filled up when the rope
was found too short. (તેલુગુ કેદવત.૩)

લાલ ખુજરગ હાથી પારખવા ગીયો, તોકે' મુંઠ કેઈ, ને પુછકું કીયું !

લાલ ખોટાં જેવું.

લાલ ભૂત જેવું.

૯૪૧૫

લાલ લાખ, તોકે' સવા લાખ.

લાલ લાલ લાટડી, ઉઠ જેવો ટોલો, કાછિયાંની વાડીમાં, કુતરાંનો ટોલો.

લાલ લોહી જેવું.

૧. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 81.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ "કડિતક માલા અને બોધ વચન," સદે ૨૬૫.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 186.

લાલ વાવટો મુકવો.

He lights his candle at both ends. (અંગ્રેજ કેહવત.)

લાલ હીંગરા જેવું.

૮૪૨૦

લાલજી લટકારા.

શીશ્યારીખોરાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

લાલજીકા લડુ ગોપાલજીકુ ભાવે.

લાલભાઈ લાંબા, ને પીરભાઈ પોહલા. (અથવા) લાલભાઈની લાંબી, ને પીરભાઈની પોહલી.

લાલભાઈની લાકડી, ને જીવાભાઈનો જીતો, બાજરાવની બીકથી બેસ કેહતાં સુતો.

લાલા લાલા મર ગયે, રહે ગયે મખખીચુસ, લેના દેના મીલે નહિ, ઓર લડનેમે મજબુત.

૮૪૨૫

લાલાકા ઘોડા, ખાય ખોત, ચલે થોડા.

લાલાજી ગાય, ને લીલાજી સાંભલે.

લાલિયા રે લોલ, બ્યાં વાગે દોલ ત્યાં લાલિયા લોલ !

લાલિયા રે લોલ, ને લાલિયો પરાણે તો વાગે દોલ !

નફકરાં માણસને માટે બોલાયછે.

લાલિયો પરાપર.

૮૪૩૦

યાને, ત્યાક અને લાહેરીખોર માણસ.

લાલિયો લડો, ને કેશવો વડો.

લાલી તાહરે લેખે, ને લોક તમાશા દેખે. (અથવા) લાલી તાહરે લેખે, ને કોઇ ના દેખે.

લાવ ઘોખી માહરો વાગો, કઠ્ઠઈ, કછોટો, ને ધાભો.

લાવ ભાઈ ટકો !

લાવ લાકડી કુતરાને હાંકું.

૮૪૩૫

It is an easy thing to find a staff to beat a dog. (અ. કે.)

Tosto si trova il bastone per dare al cane. ? (ઈ. કે.)

૧. A stick is soon found to beat a dog.

લાવડો બનાવ્યો મેં, ને ખાધો તમે.

લીએ ત્યારે ઓવરે,^૧ ને આપે ત્યારે ઓટલે.

લીખનાં, પહડનાં ચાતુરી, એ તીનો ખાતાં સહેલ, કામદહન, મન
અશકરન, ગગન ચહડન મુસ્કેલ.

લીએ મુસા, પરેહ ખુદા.

લીજીએ એસા દીજીએ, પણ ધીકા બેપાર કીજીએ.

૮૪૪૦

લીધા લાડ, ને ખાધાં ખાસડાં. (અથવા) લીધા લાડ, ને ખાધાં ખાસડાં
ફરી નહિ આવે.

લીધી અમીરી, ને આપી ફકીરી.

લીધી વાત મુકવી નહિ.

લીધું લક્કડ, કીધું મેરાયું.

લીધે લાલો, ને ભરે હરદાસ.

૮૪૪૫

લીપેલી ઓસરી શોધવી.

(ફારસી કેહવત.) هر دیک چیه

લીખું નિચવવું.

લીમ નહિ આપે તો કાકો આપે, ને કાકો નહિ આપે તો લીમ આપે.

લીમડને સો મન શાકરમાં સીંચે, તોપણ કડવો ને કડવો.

લીમડનો વા કડવોજ હોય.

૮૪૫૦

લીમડનાં ખેતમાં ટપે ટપે શાકર નાખ્યે, પણ મિઠું નહિ થાય.

લીયા ઉસકા દીયા, ઉસમે નફા તો ક્યા કીયા ?

લીલા લેહર કરવું.

લીલી ટાપી નીખારી, ને નહિ ભણે તે બિખારી.

લીલી ઝાંખલીને જેમ વાલ્યે તેમ વલે. (અથવા) લીલું લાકડું જેમ
વાલે તેમ વલે.

૮૪૫૫

લીલી પીલી વાદલી રે વરસો વીરાને ખેત, ભાધને ઘેર ગેહતી તે
ભોંળાધએ કાટલે ભર્યાં પેટ. (અથવા) વરસ માહરા મેઘ, માહરા
ભાધને ખેત, ને ભાભીએ કાટલે કુટલે ભર્યાં પેટ.

એક ભાઈને ઘેર તેની બેહુન ગઈ. તેને તેના ભાઈએ “પાનશેર, દસ
શેર આપજે” એમ અનાજ આપવાને પોતાની ઘણિયાણીને કહ્યું.
પણ તેનો હલટો અર્થ લેવાતું ફાવવાથી ભોંળાઈએ પોતાની
નરંદને દસ શેર વજનના પથરા ખાંધી આપ્યા, જે લેઈ જતાં
પોતાનાં ભાઈનાં ખેતરમાંથી પસાર થતાં તે હપલી કેહવત બોલી.

લીલી પાંખ ને કંઠે કાલો, ને રામ રામ ભજતો સારો.

લીલી સુકી યડવી.

He has tasted both the sweet and the bitter. (ચીનાઈ કે.૧)

(ફારસી કેહવત.) ضرب دسلى نديده است

લીલું કંજર.^૨

As green as grass. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લીલું ગાજર.

૮૪૬૦

ખિનઅનુલબી અને મૂરખ માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

લીલું છમ.

લીલું નાલિયેર, ને સુકો ગોલ. (અથવા) જીતું નાલિયેર, ને નવો ગોર,^૩
જન્ને હોણુ, ને આવજો પોર. (અથવા) લીલું નાલિયેર, ને જીતો
(અથવા, સુકો) ગોર,^૩ ને આવજો હોણુ, ને જન્ને પોર.

લીલો આવલ્યો બલે?

લીલાં પેહર્યાં નથી, ને પીલાં છોજ્યાં નથી. (અથવા) લીલાં છોજ્યાં નથી
કે પીલાં પેહર્યાં નથી.

યાને, કાંઈ પેહર્યું આધ્યું નથી; મોજ મળહ કીધી નથી.

લીલાં લેહર, ને જમવાનાં ઘેર.

૮૪૬૫

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 343.

૨. થાસલું તણખલું. ૩. ગોલ.

લીલાં વનમાં સુડા ધણા.

લુખી રોટી ખાઈએ, પણ સુવાનું તો સુખ જોઈએ.

લુખાં ધાનની પેઠે વલગી રહેવું.

લુખાં લાડ શાને?

લુગડાં ફાડી ચીથડાં ક્યાં.

૯૪૭૦

લુગડાંની અંદર સૌ નાગાં.

લુચ્છાની દીવાલી. (અથવા) દોંગાની દીવાલી.

Knaves are in such repute, that honest men are accounted fools. (અંગ્રેજ કહેવત.)

લુચ્છાની પાનશેરી ભારી.

લુચ્છાનો (અથવા, ચોટાનો, જુઠાંનો) પીર.

લુચ્છો, જગતથી ઉચ્છો.

૯૪૭૫

લુટનો માલ વિના કીંમતે વેચાય.

લુટનો વરો, ને ધાડની આયપત. (અથવા) લુટની આયપત, ને ધાડનો વરો.

લુટમાં ચરખો પણ ગનીમત.

લુટએ ચરખા ગનીમત.

લુટકા મૂસલખી બહોત હાથે. (હિંદુસ્થાની કહેવતો.)

લુટયું ગામ, ને લાલ્યા બોહવારડી!

લુટાયા તો લુટાયા, પણ ચોર તો દીકા!

૯૪૮૦

લુટાયા પછી ભય શો?

લુટાયા પછી ભો નહિ, ને આથમ્યા પછી અસુર નહિ.

લુટાયા પછીનો ભો કેવો?

લુંડી નવાખા! તોફે નવાખા.

લુણ વિના જેવું લુખ્યું અન્ન, મા વિના તેવું બાપનું મન, ટોલાં વજ્રુટી જેવી મૃગલી, તેવી મા વિનાની દીકરી એકલી.

૯૪૮૫

લુણીની ભાજી, ને લવંગે વધારી.

લુલાને પાલવો, ને આલસુને હાંકવો.^૧

લુલી રાંડનાં લગન, ને સોલસે વધન.

લુલી લપ કરે, તો વાંસો ધપ કરે.

Nao diga a lingua, por onde pague a cabeça.^૨ (પો. કે.)

તોંઢ કરી વાતા ગાં— લાય લાય. (મરાઠી કેહવત.)

લુલી લંગડી ધનકોખાધ, ને આંધલા સાથે યધ સગાધ. ૮૪૯૦

લુલી વાસીદું વાલે, ને સાજી સાહી રહે. (અથવા) લુલી વાસીદું વાલે,

ને સાત જણ સાહવા જોધ્યે.

લુલીની લપ ગલી, કકરતી કોઠે ભરી. (અથવા) લુલીની લપે કકરતી
ઓલે ભરી.

By a slip of the mouth, a bundle of food on back.(તે.કે.૩)

લે કાકા ખીચડી !

લે તાહરી ઘોડી, ને મેં તો નોકરી છોડી !

લે તાહરી છાલી, ને હું તો માહરે ચાલી !

૮૪૯૫

લે જુધું, ને કર સુધું.

લે બે ધડા, ઓર કર બે ધડા, ઓર સવા પેસાકા ધી દે !

લે રે ખાધ કોડિયું, કર રે ખાઈ દીવો, તાહરું નામ જનકી, તો

માહરું નામ જીવો !

લે રે બ્રાહ્મણ લેતો જા, ને આપીર્વાદ દેતો જા !

લે રે મોહડાં લપોલપ !

૮૫૦૦

લે લાખ, તોડે' સવા લાખ.

લે લીમ લે, પાવલાની એલચી, ને બે આના તું લે.

લે લોટી, ને માર લંગોટી !

૧. હાંકી કાઢવો.

૨. Let not the tongue utter what the head may have to pay for.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 237.

લેખણના ગોદા ડાંગના ભટાકા કરતાં વધુ છે.

લેણદાર લાડકો, જે થાલી ને એક વાડકો.

૯૫૦૫

લેણા વિનાનું કોઈ પેટે પડતું ના.

લેણું હોય તે લાકડાં પાસેથી ખાય. (અથવા) લેણું હોય તો લાકડાંમાંથી

પણ લેય. (અથવા) લેણું હોય તો લાકડાં આલે.

લેતી લાછ, ને મોકલતી ગાછ.

Dar he honra, e pedir deshonra.^૧ (પોરચુગીઝ કેહવત.)

લેતી વખત દીલા, ને આપતી વખત વીલા.

લેતી વખત દીકરો, ને આપતી વખત બાપ.

૯૫૧૦

લેતો લુલે, કે દેતો (અથવા, આપતો) લુલે.

લેતાં લેવાય, ને આપતાં અપાય.

લેના ઉસકા દેના નહિ.

લેના ઉસકા દેના નહિ, ને મંગે ઉસકા સિર કાડું.

લેના દેના ખેરસલા, ઓર લડનેમે મજબુત. (અથવા) લેના દેના

ખેરસલા, ઓર ધીંગાણા ખેતેરા.

૯૫૧૫

લેનાના દેવા થવા. (અથવા) લેવાના દેવા થવા.

A las veces do cazar pensamos, cazados quedamos.^૨(રપેકે.)

લેનેકે દેને પડે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

લેને ગધ પૂત, ઓર ખો આઈ ખસમ. (અથવા) લેવા ગધ પૂત, ને

ખોધ આવી ખસમ.

Many go out for wool, and come home shorn,

The camel going to seek horns, lost his ears,

The ass went seeking for horns, and lost his ears. (અ.કે.)

Qui va chercher de la laine, revient tondue.^૩ (ફ્રેંચ કે.)

૧. To give is honour, to beg dishonour.

૨. When we think to catch we are sometimes caught.

૩. He who goes to collect wool may come back shorn.

Mancher geht nach Wölle aus und kzommt geschoren
selbst nach Haus.^૧ (જરમન કેહવત.)

Así acontecen cosas récias, como ir á la plaza y venir
sin orejas.^૨

El carnero encantado que fué por lana, y volvió
trasquilado.^૩ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Like losing her husband, when she went to ask the
gift of offspring. (તામીલ કેહવત. ૪)

Winning a cat you lose a cow. (ચીનાઈ કેહવત. ૫)

પુત માંગે જૈલી, ભતાર દેલે જૈલી. (બિહાર કેહવત. ૬)

લેને દેને ગાંડુકા કામ, ઓર લડનેકુ મોજુદ.

લેનેકુ ફક્કડ, ને દેનેકુ લક્કડ.

લેનેમે લાલાશા, ને દેનેમે ચતુરભુજ.

૯૫૨૦

લેય લાલો, ને ભરે હરદાસ.

લેવટાની માફક તફડવું.

લેવા ગીયો બકરી, ને જોઈ આવ્યો ઉંઠ.

લેવાનાં કાટલાં જુદાં, ને આપવાનાં કાટલાં જુદાં.

લેવે લક્કડ, દેવે પથ્થર.

૯૫૨૫

He promises like a merchant-man, and pays like a
man-of-war. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Au prêter cousin germain, au rendre fils de putain.^૭

Au prêter ange, au rendre diable.^૮ (ફ્રેંચ કેહવતો.)

૧. Many go out for wool, and come home shorn.

૨. Such awkward things will happen as going into the great square
and coming back without ears. ૩. The deceived sheep that went for
wool, and came back shorn. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 446.

૫. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 193

૬. Christian's *Behar Proverbs*, p. 187.

૭. At borrowing cousin german, at repaying son of a whore.

૮. In borrowing an angel, in repaying a devil.

લેશે લાલો, ને આપશે કીકા.

લેહર ત્યાં મેહર.

લોક લાજ તો રાખવી.

લોક શું જાણે કે કુકડાજ કેમ વાસેછ?

લોક હોય તે મિહું મિહું પાય, ને અમસાં હોય તે કડવું પાય. ૯૫૩૦

લોકની દીકરી કુંવારી છે તેથી બીજાએ સાસરે ન જવું કે શું?

(અથવા) લોકની દીકરી કુંવારી છે તો માહરી દીકરી સાસરે કાં જાય?

લોકની લાજ, કે પેટની દાજ.

લોકને ઘેર વેહા, ત્યારે આસોપાલવને ઘેર મોહકાણ.

લોકનો ટપલો માથે રહી જવો.

લોકેલોક, ને ફાટી બોખ.

૯૫૩૫

લોકોએ તો રાજ રામને પણ નથી સુઝ્યા.

લોટ ખાવો, ને ભસવું, (ખાંતે ન બને.)

લોટા દોરી દેતા હએ, કાંતો ઘોડા ગાડી બેઠતા હએ.

લોટા ને બેટા, ને ઘોયો ને એયો.

લોહીના કાઉસ.

૯૫૪૦

હુઆં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

લોંડીકા ચાર, હસકું જુતોકા માર.

લોથપોત થઇ જવું.

લોભ કરતાં થોભ થઇ જાય.

Grasp all, lose all. (અંગ્રેજ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) طمع آرد برسد او را ز دردی

લોભ ત્યાં થોભ નહિ. (અથવા) લોભને થોભ નહિ. (અથવા) લોભને કાંઈ થોભ નથી.

Much would have more. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Ninguem se contenta com sua sorte.^૧ (પોરતુગીઝ કેહવત.)

Quien mas tiene, mas quiere.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Gierigheid is niet verzadigd voor zij den mond vol
aarde heeft.^૩ (દચ કેહવત.)

There is no limit to desire. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

Riches are the fomenters of desire; the thirst after wealth
is more vehement than after water. (અરબી કેહવત.^૫)

(ફારસી કેહવત.) حریص محرم می باشد

तृष्णावधि को गतः ॥^૬ (સંસ્કૃત કેહવત.)

લોભનું ઘેર પાપ.

૯૫૪૫

લોભનાં ગાડાં હાકવાં.

લોભિયા વસે ત્યાં ધુતારા ભુખે ન મરે. (અથવા) લોભીમાં ધુતારા ભવે.

A fool and his money are soon parted. (અંગ્રેજ કેહવત.)

El tramposo presto engana al codicioso.^૭ (સ્પેનીશ કેહવત.)

O tramposo asinha engana ao cobicioso.^૮ (પોરતુગીઝ કે.)

نامہ احق باقی است اندر جهان —

(ફારસી કેહવત.) مرد مفلس نمی شود محتاج نان

લોભી શર, લાલચુ ચેલા, દોનું નરકમેં ઠેલમ ઠેલા.

લોભી રીને દામે, કુલણુ રીને નામે, ગોલો રીને તાડીએ, ગોપી
રીને શ્યામે.

લોભીનાં લક્ષણુ લોભે બધ.

૯૫૫૦

૧. No one is content with his lot.

૨. The more one has, the more one wants.

૩. Covetousness is never satisfied till its mouth is filled with earth.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 38.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 63.

૬. Who has reached the limit of desire? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 410.

૭. The sharper soon cheats the covetous man.

૮. The swindler readily cheats the covetous man.

લોભે લક્ષણુ જાય.

લોભે લોભે વાણિયો તણાય.

Fishes follow the bait. (અંગ્રેજ કેહવત.)

લોલમ લાડી, ને બાવાજની વાડી.

લોહડી ઉપર છાંટો.

લોહડી પરની તાહરી, ને ઠીકરી પરની માહરી.

૯૫૫૫

લોહડું ચુવા ખાઈ ગયા.^૧

લોહડું છે ને લોહવાડ છે, ફેડે પોતાનું.

લોહડું ને ધોડું ન વાપરવે બગડી જાય, (અથવા, નવરાં પજાથી બગડી જાય.) (અથવા) લોહડું ને ધોડું, વાપરેલુંજ સાફ રહે.

લોહડું ને લોહવાડ આપે ગલાશે.

લોહડું લોહવાડ ફેડી લેશે.

૯૫૬૦

લોહડે લાકડું મધ્યું.

લોહડે લાકડું વલગાવવું.

લોહડાંના ચના ચવાડવા.

તો લોહંઘી ચળે ત્યાસ ચારતો. (મરાઠી કેહવત.)

લોહડાંની બીલાડી સાત મણુ ગોશ ખાય તોબી રોજ સુકાતી ચાલે.

Could a fowl become twelve traks in weight? (કા. કે.૨)

લોહડાંનું ને ધોડાનું મૂલ નહિ.

૯૫૬૫

લોહડાંને પાચે રાહુની પછોતી બેસવી.

યાને, દુર્દશા બેસવી, માઠી હાલતમાં આવવું.

લોહડાંને પારસમણી અડકે તો સુવર્ણ થાય.

લોહડાંનોબી વાંક, ને લોહવાડનોબી વાંક.

લોહડાંનાં કમાડ વાચે ઉઘડ્યાં.

૧. જુઝ્ઝા કેહવત નાં ૧૫૧૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્કે ૧૩૮-૧૩૯.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,

લોહવાડવાડે સોય વેચવા જવી.

૮૫૭૦

To carry coals to Newcastle. (અંગ્રેજ કેહવત.)

To carry sant to Dysart, and puddings to Tranent. (સ્કોટ.)

A qui vendez-vous vos coquilles ? A ceux qui viennent de Saint Michel. ૧

Porter de l'eau à la rivière. ૨ (ફ્રેંચ કેહવતો.)

Vender il miele a chi ha le api. ૩ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Spasanderen naar Noorwegen brengen. ૪

Water in de zee brengen. ૫ (દચ કેહવતો.)

Wasser in's Weer tragen. ૫ (જરમન કેહવત.)

Levar agoa ao mar. ૫

Vender mel ao colmeeiro. ૬ (પોર્ચુગીઝ કેહવતો.)

Vender miel al colmenero. ૭ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Can needles be sold in a street of smiths ? (તામીલ કે. ૮)

Like selling needles in the blacksmith's street. ૯

Like selling pots in the potter's street. (તેલુગુ કેહવતો. ૧૦)

To offer the Filial Classic for sale at the door of Confucius. (ચીનાઈ કેહવત. ૧૧)

زیر بکرمان بردن

(ફારસી કેહવતો.) آب در دریا انداختن

૧. To whom do you offer your shells for sale ? To people who come from Saint Michel (where shells abound.)

૨. To carry water to the river.

૩. To sell the honey to one who has the bees.

૪. To carry fir-trees to Norway. ૫. To carry water to the sea.

૬. To sell honey to one who keeps hives.

૭. To sell honey to the bee-keeper.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 287.

૯. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 22. ૧૦. *Ibid*, p. 26.

૧૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 107.

લોહી ને પાણી એક કરવું.

લોહી ૫૨ લોહી દોડે.

લોહી પાણી ઉડી જવું.

લોહીનું પાણી કરવું.

हाहाचा मणी व रक्ताचें पाणी. (મરાઠી કેહવત.)

લોહીનો ગોટ ગલી જવો.

૯૫૭૫

લોહીનાં ટીપાં જેવું (રાતું.)

લોહીમાં રોટલી ચોલીને (અથવા, બોલીને) ખાય (એવું.)

घण्टांन वेरसी माण्डने विधे भोलायछे.

He could e'en eat my heart without salt. (અંગ્રેજ કેહવત.)

લોહે લડવું, કોલોહે નહિ લડવું.

झने, रीतसर लडवुं, जेरीतिअ नहि.

લંકા પામ્યા લુટવા, મુસલ આબ્યું હાય.

લંકા બલે સદાબદી.

૯૫૮૦

લંકા બાલીને હતુમાન અલગના અલગ.

લંકા લુટાઇ ત્યારે અમથાભાઈ આગલ આહ્યા, (અથવા, દોહ્યા.)

લંકા લુટાય, ને ડોસી કહે કે માહરી પુણી જાય! (અથવા) વાએ હાથી

ઉઘ્યા ગયા, ને પીંજરો કહે માહરી પુણીઓ ક્યાં?

“O Wánguj, here the house is on fire.” “Give me my little piece of matting.” (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

લંકા સોનાની હતી તેમાં આપણને શું?

લંકાની લડાઈ છતવી.

૯૫૮૫

યાને, એક મોહટાં કામમાં ફોતેહ મેલવવી.

લંકાની લાડી, ને ઘોઘાનો વર. (અથવા) લંકે લાડી, ને ઘોઘે વર.

લંકાની લાડી, ને લાજપોરનો વાસો.

લંકામાં કુવો ખોદવા જવું.

લંકામાં લાડી, ને ઘોઘામાં વર.

લંકા લાડી, ને ગાગે વર. (કચ્છી કેહવત.)

લંકામાં લારી લુટાઇ.

૯૫૯૦

લંકામાં સુનું ઘણું હોય તે શા કામનું ?

લંકા મદી સોનાવા વીંટા હાય પણ તે આપલલા કાય ઉપ્યોગાવા?(મ.કે.)

લંકામાં સુનું, ને હાથ પગ અડવા ?

લંકામાં સુનું પાકે તે કાંઇ આપણા આપનું છે ?

લંકે નારી, ને ઘોઘે વેહવાઇ.

લંગડાની મદદથી કાંઇ લાડાઇ મરાય ?

૯૫૯૫

લંગડાનો વૈદ કાણો.

લંગડો લંકે જાય તો દુનિયા ઉંધી વલે.

A cripple may catch a hare. (અંગ્રેજી કેહવત.)

લંડીનું મન હંડી^૧માં.

લંપાં લેવાવાં.

ચાને, કોઈ બાબદસર મનમાં અતિશય ધારતી પેવસ ચવી.

લંબા સો ખેવકુદ્.

૯૬૦૦

Homo longus raro sapiens. (લેતીન કેહવત.^૨)

Hohe Häuser sind gemeinlich unter dem Dache leer.^૩

(જરમન કેહવત.)

લાંગ કહે હું લાંબો દાણો, વયમાં એક ટેકો, ખે ચાર મહિના મહેને

ખાય, તો લાકડીનો ઝલાઈ ટેકો.

લાંચ, ભાડું, ને દક્ષણનો ઉધારો નહિ.

૧. ખોરાક પકાવવાનું મટોડાનું વાસણ.

૨. A tall man is rarely wise.

૩. High houses are mostly empty in the upper story.

લાંબા જોડે ટુંકો જાય, મરે નહિ ને માદો થાય. (અથવા) લાંબાની સુહજે

(અથવા, લાંબાની વાદે) ટુંકો જાય, મરે નહિ તો માદો થાય.

લાંબા દાંત હોય તેના ધારી.

લાંબા હાથ હોય તે કાંઈ વાડમાં ખોસાય નહિ. (અથવા) લાંબા હાથ

હોય તેથી વાડમાં ન ધલાય.

૮૬૦૫

લાંબી લેખણે ધનજીશાહ.

લાંબુ જોઈને ડરવું નહિ, ને ટુંકું જોઈને લડવું નહિ.

લાંબુ સાટકા જેવું.

As tall as a May-pole. (અંગ્રેજ કેહવત.)

લાંબે સુથાર, ને ટુંકે લોહવાડ.

લાંબાં ધોતીયાં લડખડે, ને ધરમાં હાથાં ગરખડે.

૮૬૧૦

વકટ માર મારે ભરવાડો, ને વકટ રાત ખેડે વણનરો,
હાંફલો ફાંફલો બ્રાહ્મણનો પ્રાણીઓ, ધીરેથી લુટે
બળરે વાણિયો.

વકટ લેન થમ જવું.

વકરી બાયડી ધણીને ના માને, (અથવા, ન ગણે.)

વકરો વાંઝિયો ન હોય.

વકર્યો હંદર કોલ થાય, ને વકર્યો લુડ સુવર થાય.

૯૬૧૫

વખત આવ્યો ખોટો, ને બાપ કરતાં દીકરો મોહટો.

વખત આવે સારે તખતે બેસે.

વખત આવે (અથવા, પડે) બાંકા, તો ગદ્દાકુ કેહના કાકા.

વકત પર ગધેકુ બાપ કેહના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વખત કરે તે કામ નહિ કરે.

No grief is so acute but time ameliorates it. (સીસરો.)

Time is a file that wears and makes no noise. (અં. કે.)

Der beste Prediger ist die Zeit.^૧ (જરમન કેહવત.)

Time effects that which the virtuous cannot achieve.

(તામીલ કેહવત.૨)

The best teacher is time. (અરબી કેહવત.૩)

કાલોહી બલ્લવત્તર ॥૪ (સંસ્કૃત કેહવત.)

વખત જાય, પણ કેહતી રહી જાય.^૪

૯૬૨૦

Time will go, and accusation will remain.^૬

Men remain not, but words last. (તેલુગુ કેહવતો.૭)

Time goes, words remain, a ship goes, the shore remains. (તામીલ કેહવત.૮)

There is no hand to catch time. (બંગાલી કેહવત.૯)

વખત જોધને વાત કરવી. (અથવા) જોવો વખત તેવી વાત.

There is a time for all things. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Schickz dich in die Zeit.^{૧૦} (જરમન કેહવત.)

Suit self to circumstances. (ચીનાઈ કેહવત.૧૧)

યાવત્ સમયઃ તાવત્ વિધિ.^{૧૨} (સંસ્કૃત કેહવત.)

પ્રસંગા પ્રમાણે વાગણે.

સમયાનુસાર વર્તણૂક. (મરાઠી કેહવતો.)

૧. Time is the best preacher.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 396.

૩. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 61.

૪. Time is stronger (than all things else.) Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 397.

૫. જુઝ્યા કેહવત નાં ૧૩૩૦, તથા તેને મહતી કેહવતો, સદે ૧૧૮.

૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 24. ૭. *Ibid*, p. 62.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 234.

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 131.

૧૦. Suit yourself to the times.

૧૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 333.

૧૨. Suit your action to the times.

વખત તેવી વાત, ને પવન તેવી ધીઃ.

There is a time to wink, as well as to see.

Every thing hath its time, and that time must be
watched. (અંગ્રેજ કેદવત.)

Autre temps, autres mœurs.^૧ (ફ્રેન્ચ કેદવત.)

Altri tempi, altri costumi.^૨ (ઈટાલિયન કેદવત.)

Qual el tiempo, tal el tienpo.^૩ (સ્પેનીશ કેદવત.)

Mudado o tempo, mudado o conselho.^૪ (પોર્ટુગીઝ કેદવત.)

Anden Tid giver andet Folk.^૫ (દેનીશ કેદવત.)

વખત તેવાં વાગ્તે.

વખત પોતાનું કામ ક્યો બધાં.

વખત વખતની છાંપડી.

૯૬૨૫

વખત વખતને ખાતો આવેછ.

Time devours all things. (અંગ્રેજ કેદવત.)

વખત વખતને વિસરાવે.

વખત વેચાયછ.

વખતની પડી છે.

Il advient souvent en un jour ce qui n'advient en cent
ans.^૧ (ફ્રેન્ચ કેદવત.)

Accade in un punto quel che non accade in cento
anni.^૨ (ઈટાલિયન કેદવત.)

૧. Other times, other manners.

૨. Different times, different customs.

૩. As are the times, so are the manners.

૪. Other times, other counsels.

૫. Other times, other folk.

૬. That often happens is a day which does not happen in a hundred years. ૭. That happens in a moment which may not happen in a hundred years.

વખતની વાત વખતે જાને.

૯૬૩૦

Everything is good in its season. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વખતનાં (અથવા, વેળાનાં) કેલાં, કવખતની (અથવા, કવેળાની) છાલ.
વખતનાં ગીત વખતે ગવાય, (અથવા, ગવાશે.) (અથવા) વેળાનાં
ગીત તે વેળાએજ ગવાય.

વખતનાં દોલ વખતે વાગે, (અથવા, જાને.) (અથવા) વખત પ્રમાણે
વાજાં વાગે.

Da stagione tutto è buono.^૧ (ઈતાલિયન કેહવત.)

Cada cousa a seu tempo.^૨ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

When it is proper then do it. (કાશ્મીરી કેહવત.^૩)

A time for adversity, and a time for prosperity. (ત. કે.^૪)

When a time to drink wine comes, drink it ; and when
you are in a proper place sing aloud. (ચીનાઈ કેહવત.^૫)

(ફારસી કેહવત.) گریه بوقت به از خنده بیوقت

વખતનાં વહાન.

વખતે તખત.

૯૬૩૫

યાને, જેવી વાત તેવીજ વખતે શોભે.

Work done at the proper time is like a king's throne.

(કાશ્મીરી કેહવત.^૬)

વખતે દંજાની રાવ શી ?

વખતે મહે તે કેલાં.

Cada cosa en su tiempo, y nabos en Adviento.^૭ (સ્પે. કે.)

૧. Everything is good in its season.

૨. Everything has its time.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 246. ૪. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 37.

૫. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 129.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles p. 227. ૭. Everything in its season, and turnips in Advent.

(ફારસી કેહવત.) وقت را غنیمت دان

જેવ્હાં યેતે વેઠ તેવ્હાં હોતે ગાજરાવેં કેઠ. (મરાઠી કેહવત.)

વખાણી ખીચડી દાંતે વલગે.

વખાણી દીકરી, ને હલાવી ખીચડી, તેમાં ભલીવાર ન હોય.

વગર ધનનની માખ.

૯૬૪૦

વગર ખોલાવવે આવેલા અણુગમતા પરોણાના સંબંધમાં ખોલાયછ.

વગર ખાધેની મોરચી.

A leech to a healthy body. (કાશમીરી કેહવત. ૧)

વગર —નો લોટો.

ખિન —કા બધના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વગર જણ્યે સુવા રોગ?

વગર જણે વેદના, ને અણજણે કસુવાવડ.

વગર તેડે તો ખોદાયને ઘેરખી નહિ જવાય.

૯૬૪૫

(ફારસી કેહવત.) لا خوائد كذا كذا / لا تتوان وقت

વગર દુખે માદા થવું.

વગર દાંતે કાંધ સીટી^૨ ફેડાય?

વગર નાથનો ગોધો.

An unchastised bull will not obey. (તામીલ કેહવત. ૩)

વગર નોતરે જમવું, ને મઠાનો સવાદ લેવો.

વગર પાણીએ નાવ ચલાવવું.

૯૬૫૦

વગર પૈસે ઓશડ જણું.

વગર પૈસેનાં માન શાં? તેવું ચુહલા પુકણુ નામ, જ્યારે આવ્યાં

લછમીબાઈ, ત્યારે રામબાઈ ધરાવ્યાં નામ.

વગર ખોલાવ્યું ખોલે, એ તણખલાંને તોલે.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 15.

૨. સીસોડી.

૩. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 14.

વગર બાળેનાં મેરમાં જવું.

યાને, તુરંગમાં પડવું.

વગર લેવે દેવેનાં લાભાં લાભાં, જુદું જોડે તે બહિયા બહિયા, ફરી વલ્લભે રે દહિયાં દહિયાં. ૯૬૫૫

એક વાળિયાનાં પરમાં ચોર પેડો. વાળિયો જાગ્યો. ચોરાએ કહ્યું કે “દગો દાનો ચોરવા આવ્યા છિએ,” અને એમ દલી વાળિયાને પકડ્યો. વાળિયો મબસયો. અને જાલ્યો કે “તમે મહને મારો ના, તમને નેમજી એટલો દાનો દું તમને આપું,” અને દાનો તોલવા પેડો. ચોરાએ દાનો લેવા પીછેરી પાંચરી. વાળિયો દાનો તોલતાં ઉપલા શબ્દો મોઢટે સાદે જાલ્યો જય કે પટોશીઓ જાગે. એમ કરતાં પટોશીઓ દોડી આવ્યા, ને ચોરાને પકડ્યા.

વચુતી રાંડને અક્કર્મી છોડરો.

વગે આપ, વગે ખેસ, ને વગ વગરનો પાછો જા.

વગે ચોરી, વગે ન્યાય, વગ વિનાનો ગાયો જય.

વગે પીરસજી, વગે ન્યાય, વગ ના હોય તો પાછો જય.

વચમાં આડી રાત, તેની શી વાત?

૯૬૬૦

વચલી વા, ને ઉડી જા.

વટશ્યું વટલાવે, ને આમજ્યું અભગવે.

વટલ્યો આહાણુ જયગથી શું જય?

વટલેલી આહમણી તે બાથેલીમાંથી નહિ જય. (અથવા) વટલી

આહાણી બરગમાંથી જય?

વટેણા વાવવા.

૯૬૬૫

યાને, નાદસી જવું.

વટેમાર્ગની દયા જાણે તો વરસવાની વખત ન આવે.

વટેમાર્ગને દાણી^૧ રોકે, કે પાણી રોકે.

વડ કાપે વાંઝિયો, પીપલ કાપે પાપી, શુડી કાપે ગરાસિયો, તો ડોકું
નાખે કાપી.

વડ તેવા ટેટા, ને આપ તેવા બેટા.^૧

A chip of the old block. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વડ નીચે પુવાડીઆ.

૯૬૭૦

વડ પજો, તોકે' વડોદરું બધું.

વડ પીપલકી છાંય, સોખત બેડકી.

વડતું બી પ'ડે નાહતું, પણ ઝાડ મોહતું.

વડવાઓના કાગડાળી મરી ગયા (એવું બુધ્ધુ, જુનું.)

વડવાઓનાં પુણુ આડે આવે.

૯૬૭૫

વડાઈનાં વાટાં, ને પાણી પીતાં પેટ ફાટાં.

ઠાલી ફિસ્થારી કરનારના સંબંધમાં વપરાયછ.

વડી ખાવી, ને કઢી ન ખાવી.

વડી વહુને બોલાવો, ને ખીરમાં મીઠું નખાવો.

બોલાવ બડી બહુકો જો ખીરમે લોન ડાલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વડીમાંનો ગણેશ.

વડું ગામ તે વલસાડ, સધલાં ગામતું તારણુ, પારસીઓમાં કાહણુજી,

ને વાણિયાઓમાં નારણુ.

૯૬૮૦

વડું વડું ખાવું, ને કાણુંનો શોક.

વડે કાણું, ને પકવડે કાણું નહિ.

વડે ચહજા, પીપલે ચહજા, તોપણુ હેલના હેલ.

વડો વજર, ને આંધલો ફકીર.

વડો વાંક કે ગોદડે ગાંઠ.

૯૬૮૫

વડો વાંક વહુનો.

વડોદરાની નીચી નારી, ને સુરતની પણિયારી.

વડાં પેલલાં કાંધ તેલ પી જવાય?

વડકારી વહુની ઉકરડે મોહકાણુ.

વણુ બોલાવ્યું બોલે, ને કુતરાને તોલે.

૯૬૯૦

Speak when you are spoken to, come when you are called. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વણુખામાં વનસ્પતિ નથી.

વણુજ કુરો રે વાણિયા, ને વણુજ વેપારે વાલા, હાંસલ કરતાં મુદલ ગુમાવ્યા, તો ગોલનાં પાણીએ નાલા.

વણુજ વેપાર છે સૌ સઘલો, પણ હિસાબ વના સૌ ટુલનો ઢગલો.

વણુજરાની મા ઠાણાં દેખે.

વણુશે ખીચડી હલાવી, ને વણુશે દીકરી મહલાની.

૯૬૯૫

વણુશે તે ગણુશે, ને સીવશે તે સાંતશે, ને દલશે તે રલશે.

વણુને મુકવું.

વદ, વાલંદ, ને વટીલ, વેશ્યા, ધરાક રહેછે એ રાક્યાં.

વદાણું વદે, ને અનવદાણું દેાક, એ ચામડાંના બેડા, ને એ ચામડાંની બોખ.

વધતા હાથ તે કાંધ વાડમાં ધાલવાના?

૯૭૦૦

વધતી વહુ વિદ્યાર્થિની અપાય?

વધતી વહુ શું નાતરે દેવાની છે?

વધતીનાં લખખાણુ.

કોઈ માણસને થણા પૈસા મલે, અને તે છગી નય ત્યારે એમ બોલાયછ.

Gut macht Uebermuth, Armuth macht Demuth.^૧ (જ.કે.)

વધ્યું વટયું વાડમાં રેણું, ને વાડે હગ્યો આંબો, ને આંબે આંબ્યો મોહર, આપણુ વાત કરશું પોર.

રાજા પાદશાહની વાત કરી રેહવા પછી સાધારણ રીતે બોલાય છે.

વધ્યું દુધ વાડે રેડવું.

૯૭૦૫

વધ્યું સંધ્યું ઉકરડે નાખ્યું.

વધાર્યું વધે, ને ઘટાણું ઘટે.

સંભાલીને ખરચ કરવાના સંબંધમાં બોલાયછે.

વન ચહડે, ને વાહલ ઉતરે (એવું મસ્તીખોર.)

વન તેવાં ફલ.

Deilig er Frugten som Dyden er i Træet.^૧ (દેનીશ કેહવત.)

વન પતલ્યા વગર, કે કુહાડીમાં હાથો ભલ્યા વગર. (અથવા) વન

પતલ્યું, તોકે કુહાડીમાં હાથો ભલ્યો.

૯૭૧૦

વનમાં એકલું ઝાડ પણ હશે નહિ.

વનમાં રેહવું, ને વાધ સાથે વેર.

વનો^૨ વાહલો લાગે.

વનો^૨ હોય તો વેરી પણ વસ થાય. (અથવા) વનો^૨ વેરીને વસ કરે.

વ્યસની વ્યસનીને ખોલી લે.

૯૭૧૫

વ્યાધ વાધણુ, જાણે જુખી ઝાકણુ.

વ્યાધ વેદના કરે, ને અનવ્યાધ ગાલવા તાણે.

વ્યાજ ખોરીઓ તે હલાલ ખોરીઓ.

વ્યાજ ને ઘોડા આંખે નહિ.

વ્યાજ બાંધ્યા ઘોડા છોડાવે.

૯૭૨૦

વ્યાજ રહે આંઠ પોહર, ને માણસ રહે ચાર પોહર.

વ્યાજખાઉને ઘેર નાણું નહિ, ને વાંઝિયાને ઘેર ટાંણું નહિ.

વ્યાજે કાહડી ઉછીનું આપવું (એ કોણે કહ્યું?)

વ્યાસ બોલ્યા વાણી, બોળલે ખાધી ધાણી, ઉપર પીધું પાણી, ને પેટ

બાંધ્યું ટાણી.

વર કન્યાનાં નામ મનમાં સર્વ જાણે.

૯૭૨૫

વર ગયો કે વલાવું ગયું.

વરની માનેજ વડું નહિ.

૯૭૪૦

વરની રાંડ, એ પડોશીની પણ રાંડ !

વરનું નામ ધુલ.

વરને કોણ વખાણે? તોફે' વરની મા.

વરને થાયછ ચશકા, ને જૈયરને થાયછ ભસકા.

વરને વરની કુધ વખાણે.

૯૭૪૫

વરને વાધ આવેછે.

વરને વાધ થાય, ને કન્યાને શીફડું આવે.

વરનાં ઘટે, ને કન્યાનાં વધે.

વરનાં વખાણુ કોણ કરે? વરની મા.

વરમાંથી ધર, પણ ધરમાંથી વર નહિ.

૯૭૫૦

વરવે વેણે કવડી તુમડી, (અથવા, કડવું ધલોડું.)

વરસ કુતરાને ઘાલ્યાંછ ?

વરસ કેછ —ની ખાડીમાં નાખ્યાંછ ?

વરસ થયાં એંસી, ને દાઢી મુછ ગધ પેસી.

વરસ વેચવાં.

૯૭૫૫

વરસ્યો ત્યારે વાડમાંએ વરસ્યો

વરસ્યો (અથવા, વરસે) તો વાડમાં, નહિ તો ખેતરમાં પણ નહિ.

વરસ્યો વરસ્યો વ્યાસ કહે, ને વરસ્યા પછી જોશી કહે, ને આરપાર

પાણી ચાલે, ત્યારે રાંડીરાંડ ડોસી કહે.

વરસાદ આવ્યો ફુલપાડે,^૧ ને ધરમાં ડોસી ખુમ પાડે.

વરસાદ ને વહુને જશ નહિ.

૯૭૬૦

વરસાદ વરસે ત્યારે વાડમાં, નહિ તેનાં ખેતરમાં છાંટા ન પડે.

વરસાદ વરસે તો વાડમાં પણ વરસે.

વરસાદજી વરસ રે હાથીઆ, કણુગણુને ગારણુ સાથીઆ.^૧

ચઢત બરસે અરદરા, ઉતરત બરસે હસ્ત, કતેક રાજ દાંડે, રહે
અનન્દ ગિરહસ્ત. (બિહાર કેહવત.૨)

વરસાદજી વરસો રે માહરા બાધને ખેત, ને અચ્છેરાં પાસેરાંથી માહરાં
ભર્યાં પેટ !

વરસાદના બીજવેલા સારા, પણ મુકવેલા માદા. ૯૭૬૫

વરસાદના લપસ્યા ને રાજના દંડ્યા તેની શરમ નહિ.

વરસાદનું કોહવાડેલું સારું, પણ મુકવેલું માદું.

વરસાદનું પાણી પગ ધોવનમાં બાય.

વરાછાં^૩ની ખોટ ઉદનાં^૩માં પુરી.

વરીઅછ વાડમાં, ને કાંટો બાગો દાહડમાં. ૯૭૭૦

વરીયાવમાં ગાંધાંની ખોટ.

વરીયાવમાં જોઈએ એટલાં ગાંધાં મલેછે.

વરનું બચ્ચું વરજ.

That that comes of a cat will catch mice.

That which is bred in the bone will never wear out of
the flesh. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Qui naquit chat, court après les souris.^૪ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Lupus pilum mutat non mentem.^૫ (લેટીન કેહવત.)

Is the young jackal to be trained to howl ?^૬

The young one of a snake is a snake, and its young one
is a scorpion. (તામીલ કેહવતો.૭)

૧. જુઓ કેહવત નાં ૩૩૪૮, સરે ૩૨૩, તથા વરસાદનાં જુદાં જુદાં નક્ષત્રો
માટે જુઓ કેહવતો નાં ૩૩૪૧ થી ને ૩૩૪૭ સુધી, સરે ૩૨૨-૩૨૩.

૨. Christian's Behar Proverbs, p. 211.

૩. સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ.

૪. Who is born of a cat will run after mice.

૫. The wolf changes his coat, but not his disposition.

૬. Percival's Tamil Proverbs, p. 135. ૭. Ibid, p. 435.

Even if you give milk to a young snake, will it leave
off its habit of creeping under the hedge ? (અ. કે. ૧)

The wolf changes his hair, but yet remains the wolf.

(રશ્યન કેહવત. ૨)

Though the crow's beak be gold, and his feet diamonds,
yet the crow cannot become a swan. (નીતિ સાર. ૩)

Can the whelp of a dog become a civet cat ? (મલર્થ કે. ૪)

(ફારસી કેહવત.) عاقبت گرگ زادہ گرگ شود

વૃદ્ધ થયો, વંદ્યુ મન, ઉચ્ચાટ ટલ્યો, ને ખુદ્યુ ધન.

વૃદ્ધા નારી પતિવ્રતા.

(ફારસી કેહવત.) تحبہ پیر چه کند گر توبہ نکند

વૃદ્ધા નારી પતિવ્રતા ॥^૫ (સંસ્કૃત કેહવત.)

વરે તો ભરી બાંજે, ને ખીટો તો ખરતાલ ધાલે.

૯૭૭૫

વરસાદને વધતો ઓછો ખડવાવો કાંઈ નિયમ નથી હોતો તેના

સંબંધમાં વપરાયછે.

વરે માની તેને ઘેરે માની, ને ઘેરે માની તેને ગામે માની.^૬

વરો કરશે તેને ખાઈ ખાટું કેહશે, નહિ કરશે તેને શું કેહશે ?

વલગશે રજ, તો વધશે ગજ.

વલગાવ્યાં છાતી, ને હૈયામાં કાંતી.

વલસાડો કરતી નહિ કરે, ને કરે ત્યારે શેતાન નડે.^૭

૯૭૮૦

વલાવો તેજ વાધ, ને વાધ તેજ વલાવો.

વલ્યા તો વાહન, નહિ તો પથ્થર વાહન.

વલી મિયાંના વલી મિયાં.

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4.

૨. *Ibid*, p. 32. ૩. *Ibid*, p. 33. ૪. *Ibid*, p. 67.

૫. An old woman, a chaste wife. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 466. ૬. સરખાવો કેહવત નાં ૩૨૭૬, સર્કે ૩૧૦.

૭. સરખાવો કેહવત નાં ૨૦૩૩, સર્કે ૧૬૨.

વલીની — માં એક, તો મોભની — માં મો.

વલીની માંહે એક ખીલો, ને મોભની માંહે હળર.

૯૭૮૫

વલીને એક ખીલાનું દુખ, તો મોભને હળરનું.

વલીને પેટે શેતાન.

વલે તો વાર પર.

વલે તો હોણુ, નહિ તો પોર.

વલોણામાં એકી?

૯૭૯૦

વલોણામાં મુ—ને ઉભા રેહવું.

વવડે ત્યાં ધવડે.

વસ્તી ઉજડને ખાય.

વસ્તીમાં લેવાય,^૧ કે ઉજડમાં લેવાય.^૨

વસુ^૨ વિના નર વસુ.

૯૭૯૫

વસુતર વાવવું.

વસે વિચ્છુ, ને વીધે સાપ.

વહરકણી વહુએ દીકરો જણ્યો.

વહરાર હોય ત્યાં બોલે આડું, ને ગહધેર હોય ત્યાં હાંકે ગાડું.

(અથવા) ખેતરમાં ખેડે ગાડું, ને વહરારમાં બોલે આડું.

વહરારમાં શું કાંઈ ખાળાં લાડુ હોય?

૯૮૦૦

વહાન પરનો ૩, કાંટે શું ને પીજે શું.

વહાન ફાટવાં.

કોઈ ચીજ પુઠ્ઠલ જથ્થામાં હોય ત્યારે એમ બોલાયછે.

વહાન ભાગતે, ને તદ્દેલ ચહડતે.

વહાન વામે, તો કરાણી પામે.

વહાનના સાંધા એટલા ભાષના વાંધા.

૯૮૦૫

વહાર ત્યાંથી ધાડ (નહિ પડવી જોઈએ.)

વહાર તેની ધાડ ?

વહાર ભેગી બુઝ.

વહુ આવ્યાં સાસરીયે, ને બાપજી આપ્યા ધાટજો.

વહુ ગેઇ બલસાર, ને સાસુ ગેઇ વલસાર.

૯૮૧૦

વહુ ગંધ ગઇ કે સહી.

વહુ ચાલે, ને ઘેર હાલે.

બહુ ચાલે સો ઘર હાલે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વહુ તાહરો એવો વેશ, કે આવી પોંહચો તાહરો દેર.

વહુ થોડી, ને વરધ ધણી.

વહુ દીકરાનાં એવાં નસીબ, કે ઘેરની સામે બાંધી મસીદ. ૯૮૧૫

વહુ નાતરે જાય, ને ધણી વલાવવા જાય.

વહુ ને વરસાદ એ બેને જશ નહિ.

વહુ પેહલાં આસડાં ?

વહુ ફાડે તે દીકરાં, ને સાસુ ફાડે તે કહલેડાં.

વહુ માએ સગન માંગો ! તોફે સસરાનાં બેતરમાં બલા પાકે ! (અથવા, સસરાના ઘેરમાં બહારત પાકે !)

૯૮૨૦

When the bridegroom was asked to use auspicious words, he said "What is to me whose wife becomes a widow ? If you feed me with the rice ball offered to the dead, I will lie down and sleep like a corpse near the painted pots." (તેલુગુ કેહવત. ૧)

વહુ માહરી કેવડી, ને પીરને ચહડાવો લેવડી !

વહુ મુઘ, ને ઉંદરડી મુઘ.

વહુ મુઘ, ને વરધ આવી, (અથવા, ભરાઈ.) (અથવા) વહુ ગઇ, ને વરધ ગણાઇ.

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 237.

૨. કાદવના દોરિયા.

વહુ રૂડી, પણ આંખે કાંણી.

વહુ, વછેરો, ને વાછરડો, એ નિવડે વખાણ.

૯૮૨૫

વહુ, વસતેવ,^૧ ને વરસાદ વના ચાલે નહિ.

વહુ વાધ વરંતી, દરિયા તરંતી, ને મીનીને જોઈને ડરંતી.

વહુ વાધને પણ વાહલી હોય.

વહુ વિના ચાલે નહિ, ને વહુ વાઢે ચાલે નહિ.

વહુની સાસુના હાથમાં તરોપો.

૯૮૩૦

વહુનું નામ વાઝેદું.

વહુને વાગ્યું વાંસામાં, ને સાસુ સેકે સોડમાં.

વહુનાં લક્ષણ બારણાંમાંથી જણાય.

વહુજી છાસ આપો, તો આઈજી રીતભાંત કરો.

વહુજીનાં પગલાં એવાં, કે ઘર આવ્યાં ને સાસુજી મુવાં.^૨

૯૮૩૫

The daughter-in-law enters the house, and the mother-in-law enters the Ganges. (તેલુગુ કેહવત.૩)

વહેલે વલગીને આવી નથી.

વા ઉપર વાવટો, ને ભૂત ઉપર ચીટી.

વા એટલા ધા, બધા સો નદા.

વા ખાય વાણિયો, હીંચકા ખાય હોરી, કુંસંજો પીએ રજપુત, શુમાન કરે ગોરી.

વા પર વાત, ને ભૂત (અથવા, ભસમ) પર ચીટી.

૯૮૪૦

વા, પવન, ને પાણી, ને રાજ ને રાણી, (અથવા, દાકોર ને દકરાણી,)

બેહકાવેલાં બેહકે.

વા મારી કોમલની પખે ઉડતા ફરવું.

૧. આતશ. ૨. જુઓ ઉપર કેહવત નાં ૯૮૦૯, સદે ૮૭૦.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 129.

વા વાતને લઈ જાય.

Do not speak of secret matters in a field that is full of little hills.

Fields have eyes, and hedges ears.

Hedges have eyes, and walls have ears.

Pitchers have ears. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Anche i boschi hanno l'orecchie.^૧

Le siepi non hanno occhi, ma orecchie.^૨ (ઇતાલિયન કેહવતો.)

De bosschen hebben ooren, en de velden oogen.^૩ (દ.કે.)

Skov have Oren, og Mark haver Oien.^૪ (દેનીશ કેહવત)

If you converse by the way, remember there may be men in the grass. (ચીનાઈ કેહવત.^૫)

વા વાય તે ભેલા કાંકરા પણ ઉડે.

વા વાય તેમ વલે.

૯૮૪૫

વા વાય તો અંતજ વાય, પણ આંખ પડીને ઢગલો કેમ થાય ?

માણુસ મરે તો મોતે મરે, પણ કાખમાં દંગીલું લઈને કેમ મરે ?

એક કોહલું એક ખેડુતના વજ્રકામાંની કેરીઓ પર રોજ રોજ મોજ મારતું હતું. ખેડુત એક દિવસ તેને સપડાવવાની મતલબથી કેરીઓનો ઢગલો કરી, પોતે દૂરથી હાથમાં એક દાંગ લઈ સુતો. કોહલું રાખેતા પ્રમાણે રાત્રે આવી કેરીઓનો ઢગ જોઈ ચોંક્યું, અને પોતાની જાતી લુચ્છઈથી પામી ગયું કે કેરીઓનો ઢગ કાંઈ પવન કુંકવાતું પરિણામ નહિ હોય. તેમજ ખેડુતને વહી દાંગ સાથ સુતેલો જોઈ તેમાં પણ દગો છે એમ પામી ગયું, અને કેરી કેરીને વગે રેહવા દઈ ત્યાંથી પોખારા માપી ગયું.

૧. Even woods have ears.

૨. Hedges have no eyes, but they have ears.

૩. Woods have ears, and fields have eyes.

૪. The forest has ears, and the field has eyes.

૫. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 176.

વાએ ઈંડાં મેલવાં. (અથવા) અટક્યે ઈંડાં મેલવાં.

વાએ ઉઝા હાથી નય, ને ડોસી કહે માહરી પુણી ક્યાં?

When the crowbars were blown about by the wind the leaf-platter said "What is to become of me"? (તે.કે.૧)

The elephant could not stand because of the wind, but the old woman went out and gathered the cotton from the plant. (કાશ્મીરી કેહવત.૨)

વાએ વાદલ ઉતરી ગયું. (અથવા) વાએ વંદોલ ઉતરી ગયો.

વાએ વાંસ ફાટે.

૯૮૫૦

જુઠી ગપ ચાલવા ઉપર બોલાયછે.

વાની મારી કોયલ.

વાતું પૂર.

વાનો ઘોડો.

વાનો વિશ્વાસ નહિ.

વાખ રે! માહરી વરીયાંની^૩ તાડી, તેં તો માહરી કાસર કાહડી! ૯૮૫૫

એક દુખરી તાડી ખીને છાંડી થઈ પડેલી હતી, તેની પાસેથી એક હનમ જતો હતો, તેણે તેણીનું માથું બોડી કાહડયું. ન્યારે દુખરી જઠી ત્યારે ઉપસા બોલ બોલી.

વાગતાનાં વધામણાં.

વાગશે સારે જગશે.

વાગ્યું તેમ ખોડ્યું.

વાગે તુર, તો ચહડે ચૂર.

વાગે તેને લાગે. (અથવા) વાગે તેને સાલે.

૯૮૬૦

વાગે તેનો ડંકો.

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 135.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 80.

૩. વરીયું—સોજું ખેતર.

વાગે વાગે ઘોલી બદલવો.

વાગેછ તો જોવા જ, ને લાગેછ તો હોલવી નાખ.

વાગોલતું મોહત આવે સારે વાધરીવાડે જાય.

વાધ ખાય તો મોહ લોહીયાલું, ને ના ખાય તોપણ લોહીયાલું. ૯૮૬૫

વાધ જોટલી આલસ.

વાધ ધીરો, વીંછી ધીરો, ધીરો મણિધર કાલા, ન ધીરજો વીસા
વાણિયા, ઘોડીયામાં સુતા બાલા.

વાધ ને બકરી એક એવારે પાણી પીએ.

વાધ બકરીકો એક જગા પાની પિલાયા.

રોર બકરીકો એક ઘાટમેં પાની પિલાયા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

گرگ و میش با هم آب می خورد (ફારસી કેહવત.)

વાઘ વકરી એકે જાગી પાણી પિતાત. (મરાઠી કેહવત.)

વાધ હુખો, ને બકરી માદી.

વાધ મારવો.

૯૮૭૦

યાને, કાંઈકે મોહડું, બાહડુરીતું કામ કરી બળવડું.

વાધના કરજ્યા સારા, કે કુતરાના કરજ્યા સારા?

વાધના કુંદારામાં આખલો કમાય.

એક આખલો કોઈનાં ખેતરમાં ખાઈ નુકસાની કરી ત્યાંજ પડી રેહતો.
ખેતરનો ઘણી પોતાની ખેતીતું નુકસાન જોઈ તેનો ચોર શોધવા
જતાં આખલાના કુંદારા સાંભલી તેને વાધ સમજ્યો, અને
પાસે જઈ તપાસ કરવાને બદલે નાહસી ગયો. એ ઉપરથી કોઈ
માણસ કોઈને નામે મારી ખાય તેના સંબંધમાં એમ
બોલાયછે.

વાધની —ડે મધ.

વાધની બોડમાં હાથ ધાલવો રમત નથી.

વાધનું માસ શું શિયાલ ખાય?

૯૮૭૫

વાધનું મોહ લોહીયાલું.

વાધતું રણ સૂતું નહિ જાય. (અથવા) વાધનાં રણ કાંઈ સૂતાં નહિ જાય.

વાધને કુલે મધ છે.

વાધને કોણ કહે કે તાલડું મહોડું ગંધાયછ?

વાધને પંજે જતું ભણું, પણ મારવાડીના હાથમાં જવું માહું. ૯૮૮૦

વાધને વાધણ વાહલી છે.

વાધનાં ટોલાં ન હોય.

વાધનાં દુધ સિવાય સર્વ છે.

વાધનાં મોહમાં ગયું તે કાંઈ પાછું આવે ?

વાધરણ હતી, ને છુટાણી.

૯૮૮૫

વાધેણતું દુધ, ને ગભરાતું કુલ, નેત્ર અધાપો રે નીજ તેથી ગુલ.

વાજતું ગાજતું સૌ માંડવે આવશે. (અથવા) વાજતું ગાજતું તોરણે તો આવશેજ.

વાજતો ધુધરો.

વાટ છેએ, પણ સાથ નહિ છેએ.

Do not go on a journey without a companion. (તા. કે. ૧)

Fellow-travellers must not desert each other. (ચીનાઈ કે. ૨)

સાત છેરા જતા હએ, સાથ નહિ છેરા જતા હએ. (હિં. કે.)

માત સોઢાત્રા, પળ સાત સોઢૂં નયે. (મરાઠી કેહવત.)

વાટયું ઓશડ, ને મુજો જોગી, કોઈને ખખર નહિ પડે. (અથવા)

વાટયું ઓશડ, ને મુજો જોગી કોઈથી પરખાય નહિ. ૯૮૯૦

વાટે ધાટે વટેમાર્ગુ.

વાટે જતાં વડવાડ લેય.

વાટે જતાં વિવ્રન વલગ્યું.

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 364.

૨. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 432.

વાટેલી દવાઈ, ને મુડેલો ગોંસાઈ (તેની જાણ નહિ પડે.)

વાડ ચીલડાં ગલે તારે રહે શું ? (અથવા) વાડ કારેલાં ચોરે તો પછી
રહે શું ? (અથવા) વાડ ચોરે કારેલાં તારે રાખનાર કોણ ? ૯૮૯૫

વાડ તેની ધાડ.

વાડ તેવો વેલો, ને ગુર તેવો ચેલો.

વાડ નહિ ને વાડનો કાંટો સાંભલે.

વાડ પર ચાંદરણું.

જુઠા વાયદાના સંબંધમાં બોલાયછ.

વાડ ભેગી જુમ.

૯૯૦૦

વાડ રાખે ખેતરને, ને ખેતર રાખે વાડને.^૧

વાડ વાત કરે, ને કાંટો કાન ધરે.

વાડ વિના વેલો ચહડે નહિ.

વાડ વિગરજ વેલા ન વધેન. (કચ્છી કેહવત.)

વાડ વેલાને ગલી જાય, તારે ફરિયાદ કોને કરવી ?

વાડ સાંભલે, વાડનો કાંટો સાંભલે.

૯૯૦૫

વાડકીનું શીરામણ (કિટલા દાહડા પોંહચે ?)

વાડને કાન, કાંટાને કાન, ભીતને કાન.^૨

ચાડી, ગાડી, ને નારી, પલાય તો પાલી, નહિ તો પાછી વાલી.

વાડીએ ખાર, ને ચૌટે અઢાર.

વાડીએ મોધાં, ને ચૌટે સોધાં.

૯૯૧૦

વાડીનું ઢાંકણ વાડ, ને આપનું ઢાંકણ દીકરો.

વાડીનો વરઘોડો.

વાડીમાંનો વેલો, ને કુવામાંનું કારેલું, ને કાકા મહને શરમ લાગે,
કાકીને કાહડી મેલો.

૧. જુઓ કેહવત નાં ૧૬૯૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ગ ૧૬૩.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૪૩૫૪, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ગ ૪૧૧, તથા કેહવત નાં ૭૪૦૪, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્ગ ૬૭૯.

વાણિયાની જાત વેવલી.

૯૯૩૫

વાણિયાની દીવાલી, ને દીવાળીયાની હોલી.

વાણિયાની ને ગધેડાની પરમેશ્વરને પણ ફિકર નથી.

વાણિયાની ભમ પાંચ શેરી.

વાણિયાની રંગ ભડી.

વાણિયાની વહુ, પાણી ભરવા આવે સારે જોય સહુ.

૯૯૪૦

વાણિયાને સાં નામું, ને ઉકરડો બરાબર.

યાને, એક વાણિયાને સાંથી ઉધાર માલ લેવાથી સાંખ્યા દિવસોએ
એક ઉકરડાની માફક મોહટી રકમ થઈને ઉલી રહેછે.

વાણિયાનું ખેતર તો છુટી લેવો, ને મુસલમાનનું (અથવા, ગરાસિયાનું)
ખેતર તો જવા દેવો.

વાણિયાનું ઘાડવે, ને બ્રાહ્મણનું લાડવે.

વાણિયાનું જાલ લાલે, ને રખારીનું જાલ ડાલે.

વાણિયાને રીજવતાં, (અથવા, રીજતાં,) ને વાધને ખીજવતાં (અથવા,
ખીજતાં) વાર ન લાગે.

૯૯૪૫

વાણિયાને વાલ વાવડા ન પડે.

વાણિયાનો વરો, ને કુતરાનો મરો.

વાણિયાનાં ખેતરમાં સઉ હાથ ધાલે, ગરાસિયાનાં ખેતરમાં કોઈ નહિ
ધાલે.

વાણિયાભાઈ અખી બોલ્યા, ને અખી ફેક.

વાણિયાભાઈ હસીને તાલી આપે.

૯૯૫૦

વાણિયાભાઈ હેં હેં ! તોફે આંવો શામલદાસ ખેમકુશલ !

વાણિયો કંઈ રોજ ને રોજ ધી ને ખીચડી ખાય ?

વાણિયો ગોલ પોતાનો ખાય, ને વલી ચોરીને ખાય. (અથવા) વાણિયો
પોતાનો ગોલ ખાય, ને લોકનો ડર કરે.

Pain dérobé réveille l'appétit. ૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

No hay mejor bocado que el hurtado.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)
 Is it necessary for you to hide yourself in a bush, and
 eat the cakes for which you have paid ? (તામીલ કે.^૨)
 ખનિયાળી અપના ગુડ છિપાકર ખાતા હએ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વાણિયો જમતો જમતોએ નમે.

વાણિયો તણુયો ? તોકે' લોભે લોભે.

૯૯૫૫

વાણિયો, ને ડાકી (અથવા, ચોટલી) ધરીને તાણ્યો.

વાણિયો ને વરમદે, કોઈનાં નહિ.

વાણિયો બાપડો શું કરે, કાંટાજ દૂરી જાયછ.

વાણિયો ભાગો દલાલ, ને પારસી ભાગો કલાલ.

વાણિયો રીઝ્યો તાલી આપે.

૯૯૬૦

વાણિયો લોભે જતો હશે.

વાણિયો વટલે નહિ, ને સોનું સડે નહિ.

વાણિયો વરઘોડે, ને વોહરો રોડે.

વાણિયો વરે, ને હોરો વરઘોડે.

વાણિયો વરે વેહવાયો.

૯૯૬૫

The Jews spend at Easter, the Moors at marriages,
 and the Christians in snits of law. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વાણિયો વહુ લીએ તે પાપટ ભુજવીને લીએ.

પાપટ સારી રીતે ભુજવો એ ધણું તરતીખનું કામ ગણાયછે.

વાણિયો સાચે પક્ષી પક્ષી, ને રામ લગાવે કુખ્યા. (અથવા) ખનિયા
 બેડે કોડી કોડી, ને રામ ઉઠાવે કુખ્યા.^૩

બેલહા ચોરાવસ નરી નરી, ખોદા ચોરાવસ પોલા. (ખિહાર કે ૪)

ખનિયે સાચે પક્ષી પક્ષી, રેહમાં લગાવે કુખ્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વાણી તે જાણી.

૧. There is no choicer morsel than that which is stolen.
૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 421.
૩. જુઓ કેહવત નાં ૬૬૩૫, ત્યાં તેને મગતી કેહવતો, સર્કે ૬૧૨.
૪. Christian's *Behar Proverbs*, p. 6.

વાણી તો પાણી ભરે, ને ચારે વેદ મજુર, કહેણી તો કાદવ કરે, પણ
રહેનેકા ધર દૂર.

વાણી બોલાવે જાણી. (અથવા) વેલા નહિ ને વાણી, ને વાણી
બોલાવે જાણી. ૯૯૭૦

વાણે તાકે તે વાણિયો.

વાણોતરનો વેચ્યો શેઠ વેચાય.

વાત કરતાં આહું બોલે, પૈસા લઇને જોહું તોલે, ઢેડને અડકી ધરમ
બોલે, તેને ઘાસો જમને બોલે.

વાત કરતાં વાંઝણી વ્યાર્છ.

વાત કરવી હુંકારે, ને લગાઇ લગવી હુંકારે. ૯૯૭૫

વાત કર્યા વગર વાટ ભારી પડે.

વાત તો ખરી, પણ હૈયે નહિ હરી. (અથવા) વાત તો ખરી, પણ
માહરાં મનમાં નહિ હરી.

વાત તો વા પણ લઇ જાય.

વાત ન કર્યે વાટે, ને વાત ન કર્યે રાતે.

વાત નહિ ને વાતનો પાયો, ને તેના કરતાં સાંભલનાર ઝાલો. (અથવા)

વાત નહિ ને વાતનો પાયો, ને વાતના કરનાર પાયને સાંભલનાર
ઝાલો. ૯૯૮૦

વાત ને વાત, ને ચાડી ને ચાડી.

વાત હુંકારે, ને ગાલ હુંકારે.

વાત હુંકારે, ને મોહત હુંકારે.

વાતની વાત, ને કરામતની કરામત.

વાતની વાત, ને કરાફાત, ને એક બોરડીના કાંટા, તે પર સતરા

અઢારા ગામા. ૯૯૮૫

વાતનું વતેસર કરવું.

યાને જુજ વાતને છેક મોહડી કરી નાખવી.

વાતનો કરનાર કાંઈ વેહલે એસે ?

Talk is but talk ; but 'tis money that buys land.

Prate is but prate; 'tis money buys land.

Talking pays no toll. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

વાતમાં ને વાતમાં લલુભાઈએ બરૂચ ગુમાવ્યું.

વાતમાં મારે, તોલમાં મારે, મુલમાં મારે વાણિયો, લોહડું ધસાય,
લાકડું ધસાય, ધસાય મોહટો પાહણિયો, આ દુનિયામાં નહિ ધસાય
ફક્ત એક વાણિયો.

વાતે પાપટ, વાતે વડી, ને વાતે વહુ ગધેડે ચહડી.

૯૯૯૦

વાતે રીન્ને વાણિયો, ને રાગે રીન્ને રાજ.

વાતે રીન્ને વાણિયો, રાગે રીન્ને રજપુત, બ્રાહ્મણ રીન્ને લાડવે, ડાકલે
રીન્ને જૂત.

વાતે વડાં, વાતે વડી, વાતે વેહવાણુ ગધેડે ચહડી.

વાતે વધ્યાં, ને સુહલા પર દાલ.

વાતે વલી, ને ગધેડે ચહડી.

૯૯૯૫

વાતે વાણાં, ને વાતે વડી, ને વાતે તો કંઈ ગરજ નહિ સરી.

વાતે વાતે ગુજરી રાત, વાતે વાતે ખાંધી લાંત, વાતે વાતે તજજ
સાથ, વાતમાં વીટી મુશકેલાત, વાતમાં નથી કાંઈ વીસાત, વાતે
વાતે થઇછે ધાત.

વાતે વાહણાં વાય.

Sweet discourse makes short days and nights. (અંગ્રેજ કે.)

વાદલ આણવું.

વાદલ આવવું.

૧૦૦૦૦

વાદલ ઉપર વીજલી, ને આંકા ઉપર આંકા.

વાદલ તોડી પાડવાં.

વાદલ વચ્ચે બહુ, ને વઠે વન સાસુની વહુ.

વાદલ વરસવું.

વાદલની છાંયા કેટલી ઘડી?

૧૦૦૦૫

વાદલમાં વાટ પાડે એવું માણસ.

વાદલે વાહણું, ને કુવડ બેઠી દલે.

વાધરી^૧ સાફે ભેંસને મારવી.

Getter une chandelle pour trouver une épingle.^૨

Tuer la poule pour avoir l'œuf.^૩ (ફ્રેંચ કેહવતો.)

Sacrificing a pig to save a chicken. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

Sacrifice an elephant for the sake of a kid. (તામીલ કે.^૫)

વાન તાનનાં છોકરાંનો વરો ધોવાડવો.

રમુજ ખાતર કોઈ સાથે આડાઈ કરી ગાલ ખાવાની તળવીજ કરનારાં
માણસને તેનાં બચ્ચાંને ગાલ લાગવાની ધમકી આપી તેવાં
કામથી વાલવાને માટે વપરાયછે.

વાન ન આવે, ને સાન આવે.

૧૦૦૧૦

વાપર્યું તે વાહણું.

વાપી,^૬ ને સૌથી ચાપી.

વામનજનાં ત્રણ પગલાં.

વામન નામે એક પહરેજગારને માટે એવી કથા છે કે એક વાર ઈશ્વર
તેની હપર પ્રસન્ન થયો, અને તેને કહ્યું તાહરે જોઈએ એ
માગ! વામને ત્રણ પગલાં માગ્યાં. તે લેવાનો હોકમ થતાં
વામને એક પગલું ધરતી પર ધર્યું, તે એવી રીતે કે આખી

૧. ચામડાંની જની પટી.

૨. To burn out a candle in search of a pin.

૩. To kill the hen by way of getting the egg.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 129.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 67.

૬. ઉદવાડાની પડોસમાં આવેલું એક ગામ.

ધરતી ઓલંગી હીધી. બીજે પગલે તમામ આકાશ ઓલંગી
હીધું, અને ત્રીજું પગલું હચકીને ઇશ્વરને પુકવા લાગ્યો “હવે
આ ત્રીજું પગલું ક્યાં મેલું?” એ હપરથી જ્યારે કોઈ હદની
બાહર લાસ લેવા જાય ત્યારે એમ બોલાયછે કે “વામનજનાં
ત્રણ પગલાં જેની વાત” કહેછ.

વાયઘ કીધા વાડીએ, ભાભા સરોવર પાર, આખી રાત તાહડે મુવા, ને
ચુક્યા ઘેરની નાર.

વાયુ થાય છરાંથી, ને ગરમી થાય હીરાથી. ૧૦૦૧૫

વાર ઉડીને વેલા ખાય, તેની ફરિયાદ ક્યાં કરવા જાય?

વાર ચહ્યા, પીપલ ચહ્યા, પણ હેલના હેલ.

વાર તાહરા ભુંગને, નહિ તો વાહડશ તાહરા રૂગને!

વાર તાહરા હરામીને, નહિ તો આઉંછ તાહરા ગરીબને!

An old woman's door was taken away ; so she went
and took the door of the mosque.^૧

He can't manage the horses, and so he beats their
manure? (કાશ્મીરી કેહવતે. ૨)

વારવેલ શોધે વાડી, પુરખો પુછે કુવો, મસાણો ઉડી મલશકામાં,
પુછે કે કોણ મુવો? ૧૦૦૨૦

વારા ફરતી વારો, ને તાહરા પછી માહરો.

વારી ગધ, ફેરી ગધ, જલવેકે વડત ટલ ગધ.

વારીએ આવેલો ચુકે તો તેની જણતી પર તે થુકે. (અથવા) વારે
આવેલો ચુકે તે પોતાની જણતી પર થુકે.

વારે વારે કુતરું રોટલો લઈ જશે?

વારે વારે વાણિયો ગોલ આપે?

૧૦૦૨૫

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. ૩૯. ૨. *Ibid*, p. ૭૩.

૩. સરખાવો કેહવત નાં ૮૨૫૮, સદે ૭૫૨-૭૫૪. ૪. વખત.

વારે વારે વાણિયો, સાતે વારો સોની, ત્રણે વારો કણસારો, ત્યારે
એક વારો કોલી.

વારેલા નહિ વરે, તે ખાસડાં ખાધને મરે.

વારેલા નહિ વરે, તે હારેલા વરે. (અથવા) વાર્યું ન કરે, તે હાર્યું કરે.

વારો આવે ત્યારે ડોસીળી નાચે, (અથવા, ડોસીને પણ નાચવું પડે.)

વાલ કહે કે તું મહને ગમે ત્યારે પોસ, પણ હું આવું પોસ. ૧૦૦૩૯

વાલ કહે હું મોહટો દાણો, ધણું લકડાં બાલું, ચાર દિવસ જે સેવન
કરે, તો ભરી સભામાંથી ટાળું.

વાલ આવવા.

વાલ વખાણ્યે શું, ને ચનો ચાખ્યે શું?

વાલ વાલ કીધા રે, વાલ તો બલી ગયા, ને ટાહડાં પાણીએ ઓર્ષા રે,
મીઠલી ચરી ગયા.

વાલ સોને ગધેડું મદાય.

૧૦૦૩૫

વાલના સહીયદને લી— ના સગન.

વાલની દાલ, ને કરાર^૧તું ધાન.

વાલની દાલતું અધરણુ (ઉભાય.)

હલકાં અને ઈતરાતવાલાં માણસને વિષે બોલાયછ.

વાલની રતી ત્રણ, ને ત્રણેનાં મહો કાલાં.

વાલને વખાણવો નહિ, ને ચોલાને વખોડવો નહિ.

૧૦૦૪૦

વાલમાંથી રતી કાહડે.

વાલી ઘડાવતાં વાર, પણ કાંઈ નાક વીધાવતાં વાર?

વાલો, ડોલો, ને બામબલાઇ, (અથવા, કાખળીલાઈ,) જેવા ન આવે
સગો ભાઈ.

વાલંદ, ને વલી બેઠો વેહલ.

વાલંદ વેહેલે બેઠો, કાંઈ સંધેસો? તોકે દેખો એવું કેહજો. ૧૦૦૪૫

Whatsoever a man soweth, that shall he also reap.—

GAL. 6, 7.

Qui sème des chardons, recueille des épines.^૧ (ફ્રેચ કેહવત.)

Chi mal semina, mal raccoglie.^૨ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Wie gesät, so geschnitten.^૩ (જરમન કેહવત.)

Ut sementem feceris, ita et metes.^૪ (લેટીન કેહવત.)

Cada hum colhe, segundo semea.^૫ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Zoo gij zaait zoo zult gij maaien.^૬ (દચ કેહવત.)

Hvo lidet saær, lidet faaer.^૭ (દેનીશ કેહવત.)

He that sows little will reap little.^૮

He who sows millets, reaps millets, he who sows evil deeds, must reap the same. (તામીલ કેહવતો.^૯)

He shall reap hemp who sows hemp, and beans who sows beans.^{૧૦}

Every man gets what he cultivates. (ચીનાઇ કેહવતો.^{૧૦})

Those who sow thorns can only reap prickles. (તે. કે.^{૧૧})

هر چه کاری بد روی

آنرا که چنان کند چنین آید پیش (ફારસી કેહવતો.)

પેરલેલે ડગવતે. (મરાઠી કેહવત.)

વાવો તેવું થાવો.

૧. He who sows thistles reaps thorns.

૨. Who sows ill, reaps ill.

૩. As you sow, you shall reap.

૪. As you have sown, so shall you also reap.

૫. Every one reaps as he sows.

૬. As you sow you shall reap.

૭. He who sows little, reaps little.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 304. e. *Ibid*, p. 360.

૧૦. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 410.

૧૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 71.

વાસ^૧ હ્યાં આસ.^૨

વાસી કુલમાં વાસ નહિ, ને જોખન બારો માસ નહિ, ને વાસી કુલ
વસનાઇ જાય, તેમજ જોખન નાહસી જાય.

બાસી કુલોં બાસ નહિ. પરદેસી બાલમ તેરી આસ નહિ. (હિં.કે.)
વાસી રહે શું કે કુત્તા ખાય? (અથવા) વાસી રહેવે નહિ, ને કુત્તા
ખાવે નહિ.

બાસી રહે ન કુત્તા ખાય. (હિં.કુસ્થાની કેહવત.)

વાસી શું પડે કે કુતરા ખાય? ૧૦૦૬૦

વાસીકું જેટલી વાર દાદજે એટલી વાર પુજે^૩ નિક્કે.

વાસીકું વાસે નહિ, ને ધણા પાડે ખાગ, સસરો જે શિખામણુ દેય,
તો ઉત્તર આપે આગ.

વાસીદે સામેકું જાય.

વાસીદાંમાં સામેકું ગેપ, (અથવા, ગયું.) (અથવા) વાસીદાંમાં સામેકું
તણાય?

વાસુદેવે વાસુદેવ મલવા મુસ્કેલ.

૧૦૦૬૫

વાહ વાહરે મિયાં બાંકે। દેખો દગલીમે સો સો ટાંકે।

વાહજુ ગજું, ને શીટયો સાસ.

ગઝા કાપલા, ગેલા લોકલા. (મરાઠી કેહવત.)

વાહજુ ચોંહટે નહિ.

વાહજુ નાક ચોહજુ.^૪

વાહડે તે લોહડું, ને દોડે તે થોડું.

૧૦૦૭૦

વાહડે તે વહે, ને ખોદે તે પડે.

વાહડે તે વીણે, ચહડે તે પડે.

વાહડે તેટલું વેહરે. (અથવા) જેટલું વાહડલું એટલું વેહડું.

૧. રેહવાસ.

૨. ખેતી.

૩. કચરો.

૪. વસગાવડું.

વાહ્યા કે વટલ્યા (જે બન્યું તે ખરું.)

વાહ્યા, વટલ્યા, ને વંહ્યા.

૧૦૦૭૫

વાહરને કેવી વીલંબ હોય ?

યાને, કાઈ બાબદમાં મદદજ કરવી હોય તો તેમાં ઢીલ કરવી નહિ.
વાહલું થયું, ને વેરી થયું.

વાહલે વરો, ને વાહરડે ચરો.

વાહલાં તેજ વેરી થઇને બેસે.

વાહલાં વરાવીઆઇ, ગુહણ સમાનું દુખ, કે કારમી લાગી ભુખ, ગોટ
પીધું પાણી, તો ગીધું બધું દુખ.

૧૦૦૮૦

વાહલાં હોય તે કડવું પાય.

વાહલાંની ગાલ, ને ધીની નાલ.

વાહલાંમાં વટાલ શો ?

વાહલાંમાં વાહલ નહિ.

વાહલાંમાં વાહલું પેટ.

૧૦૦૮૫

વાહલાંમાં વિરોધ શો ?

વાહલાંમાં વેર કરવું.

વાહલાંમાં શું વેર ?

વાહલાંસુ વેર નવ કીબ્યે, ચુકીને નવ દીજે ગાલ, ધીમે ધીમે છાંચે,
જેમ સરોવર છાંડે પાલ.

વિખતો વિલાસી છવ શાકરને શું કરે ?

૧૦૦૯૦

વિપક્રિમિ ન્યાયઃ ॥^૧ (સંસ્કૃત કેહવત.)

વિચારીને વાત કરવી.

Speak after deliberation and circumspection. (તામીલ કે.૨)

૧. Like the worm living in poison. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 464.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 367.

વિધી કેરી વેદના, જેને વીની દુણ, તે જાણે પીઠ ખ્યારા તણી, આવર
ન જાણે કામ.

વિધીને મોઢડે ખાસકું.

વિધીનો દંશ, ને કાંદો ચોલે દંસ.

વિદ્યા કામના આપની નથી.

૧૦૦૮૫

No tyrant can take from you your knowledge and
wisdom. (અંમેજ કેદવત.)

In learning there is neither old nor young, the most
intelligent takes precedence. (ચીનાઈ કેદવત. ૧)

The gem of learning is great wealth; it cannot be shared
by consins, nor lost by robbery, nor exhausted by
liberality. (સંસ્કૃત કેદવત. ૨)

વિદ્યા પેદલી વય વિગે, બીજી વયમાં ધન, ન મળેા ધર્મે ત્રીજી વયે,
નિષ્કલ્પ જોશું તન.

વિદ્યામાં પૂરે નહિ, ને અક્ષરમાં અધુરે નહિ.

Though a hundred years old, diligently acquire
knowledge. (તામીલ કેદવત. ૩)

You may study to old age, and yet have things to
learn. (ચીનાઈ કેદવત. ૪)

વિદ્યાનની સોજત સારી, મુરખની કૃપા પણ નહારી.

વિદ્યાનાના (અથવા, હીના) લેખ કદી ફરે નહિ. (અથવા) વિદ્યાનાના
લેખ મિથ્યા થતા નથી. ૫

No flying from fate. (અંમેજ કેદવત.)

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 95.

૨. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 132.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 406.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 95.

૫. જ્યેને મહત્તી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેલવતો માટે જુઓ કેલવત નાં
૨૬૮૪, સર્કે ૨૫૩, તથા કેલવત નાં ૫૬૧૬, સર્કે ૪૭૧.

વિધિરહો બલ્લાનિતિ મે મતિઃ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત. ૧)

વિના કામતું ખરકવું, ધોકો આવે ઘેર.

૧૦૧૦૦

વિના ચહડાવે કામઠી, કેમ કરી વાગે તીર?

વિનાશકાલે વિપ્રીત બુદ્ધિ. (અથવા) વિપત દાહડે વિપ્રીત બુદ્ધિ.

વિનાશકાલે વિપરીત બુદ્ધિઃ ॥ (સંસ્કૃત કેહવત. ૨)

વિનાશકાલે વેર ન કરવું.

વિપત્તી સમાન મુખ નહિ, જો થોડે દિન હોય, ઈંચ મિત્ર, ભાઈબધુ,

જાણુ પડત સખ કોય.

Poverty trieth friends. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વિપદસ્તંભુ નરશઘ્યાસુ સંસ્મર્યંતે હરિઃ (સંસ્કૃત કેહવત. ૩)

વિપ્ર^૪ ભણેલો ભિખે.

૧૦૧૦૫

વિવાહ કહે માંડી જો, ઘેર કહે ઉકેલી (અથવા, ખાંધી) જો.^૫

વિવાહ જેવો હરખ નહિ, ને મરણુ જેવો શોક નહિ. (અથવા)

વિવાહ સમાન હરખ નહિ, ને મુઆ સમાન શોક નહિ.

વિવાહ પેહલાં અધરણી?

વિવાહ વહીને, વેપાર કરીને.

વિવાહ વીત્યા, ને મન થ'લે. (અથવા) વિવાહ વીત્યા, ને મોડ

થાંભલે.

૧૦૧૧૦

વિવાહથી રળિયામણું શું?

વિવાહની ગાલ ધન્ય ધડીની.

વિવાહની વરસી.

વિવાહનું ખારમું, ને વરસીનાં વિવાહ.

૧. Lo! Fate is all powerful, that's my mind: Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 462.

૨. In the time of calamity the sense is perverted. Ibid, p. 462.

૩. Let misfortunes come upon us often, by which Hari is remembered. Ibid, p. 462. ૪. ગ્રાહણ.

૫. સરખાવો કેહવત નાં ૨૩૩૧, સર્કે ૨૨૧.

વિવાહનાં ગીત વિવાહે ગવાય.^૧

૧૦૧૧૫

વિવાહમાં વેહલો, ને માડવામાં પેહલો.

વિવાહમાં વગોણું, ને વહણતાં વાણું વાહણું.

વિવેક વડો વિદ્યા થકી.

વિવેકથી બન્યો રહે, દોણી ને વલી દૂધ.

વિશ્વાસ વગર વહાન ન ચાલે. (અથવા) વિશ્વાસે તો વહાન ચાલે.

(અથવા) ભરોસે દરિયામાં વહાન ચાલે.

૧૦૧૨૦

વિશ્વાસધારી, મહા પાપી.

વિસનગરના મગ, કદી ચડે નહિ.

વીજલી કર દયા, નવું મોતિયું ને નવ ટકા ગયા.

વીજલીની પખે ઉડે (એવી ઝડપવાણું.)

વીજલીને ઝખધારે મોતી પરોવી લેવું.

૧૦૧૨૫

To take time by the forelock. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વીજલીનો તાર, ને જોતીપનું ઝડ.

વીટી પરનું નંગ.

વીટી પરનો હીરો.

વીટી હોય તે જાણે, અણવીટી ગાડાં તાણે.

વીતે તે જાણે.

૧૦૧૩૦

વીતે વેહાએ માંડવ (નહિ શામે.)

વીધ્યું તે મોતી, ને કીધું તે કામ, ને જોણે કીધી ઢીલ, તેણે ચુમાવ્યું

ગામ.

Opportunities neglected are lost. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વીધવાળને ગમ્યું, ને ડોસીનું મન ભમ્યું.

વીલા મોહ તે વાંકડીયાં, ને ધર ધાલે તે રાંકડીયાં.

વીલે મોહડે અગિયારસ.

૧૦૧૩૫

વીસ વસા મોસાલના આવે.

વીસ વાણે, ને વીસ તાણે, વધતું ખાય તો અણા જાણે.

વીસ વાર વાણિયો, ને સાત વાર સોની, ત્રણ વાર કનસારો, ને એક વાર કોલી.

વીસટી થઇ તે વતીપાતથી, ને નાહણી બગડી તે મોહટીથી. (અથવા) નાહણી શિખી તે ધરડીથી, ને વીસટી થઇ તે વતીપાતથી.

વીસામાનો વડ, જેને ગમે તે ખેસે.

૧૦૧૪૦

વીસે પાડશે ચીસ.

વુઠ્યા મેહ વટેમાર્ગું કેહશે.

વેક વહુ વેકા ને સાંજ ને સહવાર બેહુ એકા

વેંગણા સરખું (નાધણું.)

વેંગણાની છાલ, ને મુઝારાની^૧ ચાલ.

૧૦૧૪૫

વેંગણાનું આર્યું,^૨ ને લાગણું ખોર્યું. (અથવા) હીજ કાકા આર્યું, ને લાગણું ખોર્યું.

વેગરી વાડી, ને વેગરાં પીઠાં, ને નહિ હુતાં ત્યાંથી કોટક દીઠાં.

વેચતો કળ્યો માથે લેવો.

Buying and bringing a snit which was going along the road. (તેહુ કેહવત.^૩)

વેચતો વાણિયા, ને ખેલતો જુગારી.

વેચ્યા ઘોડા કાંઇ દામ દેય?

૧૦૧૫૦

વેચ્યા ઘોડા ખાંડ ખાય. (અથવા) વેચ્યા ઘોડા કાંઇ ધાસ (અથવા, ખાંડ) ખાય?

વેચવા કાહજો ઘોડો નહિ રખાય, ને પરણવા કાહજો દીકરો નહિ રખાય.

૧. મુઝારો—પટ વાટે લોહી પકવાનો એક રોગ.

૨. લાંબી ને લાંબી કાપેલી ચીર.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 205.

వెన్నీ ఉప, ఉన్నగరె మెనె లెశె ముడ.

వెన్నీనె దాగియా మనా కరవా.

వెన్నీనె వాణ్ణియా యబు.

౧౦౧౪౪

వెన్నె తె వన్నరె, నె రామె తె పీన్నరె.

వెన్నె తెనా జూత లెవాయ, నా వెన్నె తెనీ జీలీ న లెవాయ. (అथవా)

వెన్నె తెనా జూత లెవాయ, నది తెనీ జీలీ పడి న్నె.

వెన్నలపురెనా వాండెరె తె తవడినా వాల జాయ.

వెడ జాయీ, తొడ' ఉపాడె పుడకె.

వెడనా వాడలా కెడ' నది యాయ, డెతనా దాదా సర్యే మన్నయ. ౧౦౧౬౦

వెడ్యా! వార జాంధీ? తొడ' డా సాడెయా కెవీ జాంధీ? తొడ' వా జావె

నె తుడి పడె!

వెడ్యా వెడ వాడీ? తొడ' వాడీ.

వెడ్యె వరణ్ణాంబె శా?

వెడ, ఉబ్బెలీ, నె శీగనపెర, జ్జతా జాయతా యాయ జపెర.

వెడ నమె తెనె డాయ నమబు.

౧౦౧౬౪

వెడర వడ్యు' త్యా డాడయాంబెనె శా వాంక?

వెడ్యా డెర, నది సమనె అరయ, నె డాండానె శాడర.

వెడంతి కరతా డాడంతి సారె.

వెడీకె మన వెడవె.

వెడర కరతా డామ, డామ, నె డామ జెడ్యె.

౧౦౧౭౦

వెడర కరవె తె జ్జావె, నె జెడర జెడ్యు' తె జెవె.

వెడర వడంతి లక్షమీ.

వాణ్ణియే వస్తే లక్షమీ: ॥ (సంకృత కెడవత. ౩) .

వెడర వాంజ్ణియె డాయ నది. (అथవా) వెడర కండ్ వాంజ్ణియె నయీ.

વેપારની અનીતિએ દીવાલું.

વેપારને સર દીવાલું, ને નોકરીને સર ખરતરશી.

૧૦૧૭૫

વ્યાપારં દ્રોહ ચિત્તનં ॥ (સંસ્કૃત કેહવત. ૧)

વેપારમાં વાયદો, ને ધર્મશાસ્ત્રમાં કાયદો.

વેર કરીને ઉંધવું નહિ.

વેર વસાવીને સુખે સુવાય નહિ.

વેરભાવે ભગવાન મલ્યા.

વેરાગ તનનો નથી, પણ મનનો છે.

૧૦૧૮૦

વેરી આદરભાવ સાથ, ક્રોધ ને વમાસ સાથ, સ્ત્રી-હઠ માર સાથ.

વેરીને બારણે વધામણાં (કિવાં હોય?)

વેરીને બારણે વેહલ છોડવી.

વેરીનો વિશ્વાસ નહિ કરવો.

Take heed of enemies reconciled, and of meat twice
boiled. (અંગ્રેજ કેહવત.)

વેલ ને રેલને વધતાં વાર ન લાગે.

૧૦૧૮૫

વેલ લુખો રહે તેથી કાંઈ દલદર શીટે?

સૂર્ય હગવા પછી બપોરના બાર વાગતા સુધી એક વેલ ગણાયછે,

અને બાર પછે સૂર્ય અસ્ત પામવા સુધી બીજી વેલ ગણાયછે.

વેલા વંઠી તુમડી, ને કડવી કડવી ઝેહર.

વેલાતી વાળું.

આંવડત વગરનાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

વેલે ઉતરતી તુમડી.

“ઝાડ તેવાં ફલ” ની માફક વપરાયછે.

વેલે લાગી પાપરી, ને ડોસી મુઘ તે આપણી.

૧૦૧૯૦

વેલે વંઠી તુમડી.

વેવલાં મારે પેટ ન ભરાય.

વેશ ને ધરમ બદલવો નહિ.

વેશધારીથી વેગલા રેહતું.

વેશ્યા કાછની વહુ નહિ.

૧૦૧૯૫

વેશ્યા કાછની વહુ નહિ, ને બ— કાછનો સાલો નહિ.

વેશ્યા (વરસ) ધટાડે, ને ભેગી વધારે.

વેશ્યા સતી નહિ, અધણી પવિત્ર નહિ.

વેશ્યા સાથે વણજ ન કર્યે.

વેશ્યાને માટી ધણા, ને જુગારીને લછણુ ધણાં.

૧૦૨૦૦

વેશ્યાનો ખાટલો સર્વ થુકી ભરે.

વેશ્યાનો દીકરો કોને બાપ કહે?

He is the son of a bachelor. (અંમેજ કેહવત.)

Who is the father of a harlot's child? (તેહુય કેહવત.૧)

Who is the legal father of the child of a concubine?

(તામીલ કેહવત.૨)

વેસ દાહ્યો તે ભજવવો.

વેસે આબ્યુ ગધેડુંખી સમરે.

વેહત નમે તેને હાથ નમે.

૧૦૨૦૫

વેહત ખોચીતું લેતું.

વેહતનું હાથ થયું, ને રજનું ગજ થયું.^૩

વેહતી ગંગા, ને ત્યાલતો ધર્મ.

વેહતી ગંગામાં કાણુ પગ મુકે?

વેહતી ગંગામાં હાથ ધોવા.

૧૦૨૧૦

ગેહતે દરિયામે હાથ ધો લો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 328.

૨. Percival's Tamil Proverbs, p. 263.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૮૮૨૫, સર્ગ ૬૦૩.

(ફારસી કેહવત.) فرصت را غنیمت شمار

વાહાતે મંગેત હાત ધુ. (મરાઠી કેહવત.)

વેહતો વાહન, ને વેહતો પાહન.

વેહતાં પાણીને ડાઘ નહિ.

વેહમની દવા નથી. (અથવા) વેહમનો દારૂ નથી.

વહેમ છી દારૂ હએ નહિ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

વેહમનું જાણું.

યાને, વેહમી માણસ.

વેહમીને સિર ચક્લી બેઠી.

૧૦૨૧૫

વેહમીનો પાદશાહ.

વેહરે તો બાર પાટયાં પડે (એવું માતેલું.)

વેહલ જોઈએ ઉઠારી, ને બાયડી જોઈએ કુઠારી,^૧ ને મરદ જોઈએ મુછાસો, ને બલદ જોઈએ પુછાસો.^૨

વેહલ બાગી તે રામાની, ને બલદ મુવો તે કામાનો (તેમાં આપણું શું ગયું?)

વેહલવાન, ગદ્દવાન, ને સારવાન, એ ત્રણડેનો વિશ્વાસ નહિ કર્યે. ૧૦૨૨૦

વેહસે વલગીને આવી નથી, (પરણીને આવીછ.)

વેહસો તે પેહસો.

Early birds pick up the crumbs.

First come, first served. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Les premiers vont devant.^૩ (ફ્રેન્ચ કેહવત.)

વેહલાં લગન, વેહવાં વધન.

Marry in haste, and repent at leisure.

Marry in haste, and repent at leisure ; 'tis good to marry late, or never. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. સારાં કુલની. ૨. જુઓ કેહવત નાં ૭૮૧૨, સર્ક ૭૧૫.

૩. First come, first served.

Qui se marie à la hâte, se repent à loisir.^૧ (ફ્રેચ કેહવત.)

Chi si marita in fretta, stenta adagio.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Heirathen in Eile, bereut mau mit Weile.^૩ (જર્મન કે.)

Haast getrouwd, lang berouwd.^૪ (દચ કેહવત.)

The bachelor wishes (to get married), the married man regrets (that he got married.) (કાશ્મીરી કેહવત.^૨)

વેહવા થઇ ચુક્યા, ને નગારાં વાગી રહ્યાં.

વેહવા થાય ત્યાં અધા ભેલી જન આવે. ૧૦૨૨૫

વેહવા પેહલાં અધરણી નહિ ગાવું.

વેહવાઇ નાતરૂં કરો, તોરૂં હા વેહવાણુ તમારીજ સાથે! (અથવા)
ભાભાજી નાતરૂં કરો, તોરૂં તમારીજ સાથે!

વેહવાઇ પ્રમાણે વિવાહ, ને ઘર પ્રમાણે દીવા.

વેહવાઈ એ વાર નાત ન જમાડે.

વેહવાઇ લાગમાં, ને જમાઇ લાગમાં. ૧૦૨૩૦

વેહવાઇ વિના વિવાહ? (અથવા) વેહવાઇ વિના વિવાહ નહિ શોભે.

વેહવાઈ વેહવાઈ લડી મરે, ત્યાં જનૈયા શું કરે?

વેહવાઇઆં વેણાં, ને પિતરાઇઆં મેણાં.

વેહવાઈની વાડી, ને પગે ચલાય એટલું ચાલે.

વેહવાઈનું ઘર વાડમાં, ને જે ગયું (અથવા, પશુ) તે ખાડમાં. ૧૦૨૩૫

વેહવાઇને ઘેરની રીત, ને ફરીરને ઘેરની ભિખ.

વેહવાઇને થોડુંજ વરવું છે કે કન્યાની ખોડ કાહડે!

વેહવાણુ હવે ઘેર કરો, તોરૂં આવોની તમારીજ સાથે!

વેહવાણુની વાણી, ને ભુજેલી ધાણી.

વેહવાણુ દીકરી આપી તે દેશ આપ્યા બરાબર. ૧૦૨૪૦

૧. Marry in haste, and repent at leisure.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. H. Knowles, p. 13.

વેહવાર વડો, ને પ્રીત ચોપડી.

વેહવાર વધાર્યો વધે, ને ઘટાઝો ઘટે.

વેહવાર વેચાતો, શરાધ ઉછીનાં.

વેહવારની વાતમાં શરમ કેવી ?

વેહવારનો માર્યો કાચે તાંતણે બાંધ્યો આવે.

૧૦૨૪૫

વેહવારમાં વાણિયો વડો.

વેહવારી તે વાણિયો.

વેહવાર્યા ભાઈએ બેઠન કમાલન,^૧ ને ગરીબડા વરે નાર હેંકારન.

વેહવાર્યો ખાય કે દીવાલ્યો ખાય. (અથવા) વેહવાર્યો ખરચે કે દીવાલ્યો ખરચે.

વેહવાર્યો બંદીખાને નાખવો. (અથવા) વેહવાર્યો બંદીખાને. ૧૦૨૫૦

વેહવાર્યો વસતારે નહિ, ને અનાથ્યો પરીસને નહિ (કામનો.)

પૈસાવાલાં માણસની મોહટ્ટી નજર હોવાથી વસતારે તેતું કામ પાજો તો મોહટ્ટા ખરચ કરાવે, અને ગરીબડાં માણસની નાધક્ષી નજર હોવાથી ખાનાં ઉપર પરીસવાતું કામ તેને સોંપ્યું હોય તો ખાતું થોડું પરીસીને નરસ લગાડે. એટલા માટે પૈસાવાલો વસતારે, ને ગરીબડો પરીસના ઉપર કામનો નથી.

વેહા, ને એહા.

શુભરાતમાં વેહાને ટાંકણે જમાઈની તરફનાં અને વહુની તરફનાં એક બીજાને ગીતોમાં ગાલ ગલોચ દેરછે તેના સંબંધમાં વપરાયછે.

વેહા વીટા, ને રોટલા સીટા.

Nothing is more easily blotted out than a good turn.

Eaten bread is forgotten. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

વેહાતું ખારમું. (અથવા) વેહાતું ખારમું થવું.

વેહામાં ઘઘરતું.

૧૦૨૫૫

વેલામાં વાહસોર^૧ ધાલ્યું.

વેલાવાલાં વેલા કરે, ને જાનૈયાં^૨ જામા ફાડે.

વેળા એજ વસુ.

Time is money.

Nothing is more precious than time, yet nothing less valued. (અથેજ કેહવતો.)

Tijd is geld.^૩ (દૈય કેહવત.)

An inch of time is like an inch of gold ;

But time can never be at that price sold.

A lost inch of gold may be sought somewhere ;

Where time may be sought for cannot be told. (અ. કે. ૪)

વેળા એવી વાત.

વેળા તેવી રક્ષા.

૧૦૨૬૦

વેળા નહિ ને વાણી, ને હાથે કરી તાણી. (અથવા) વેળાની વાણી,

ને તાણી તોડીને આણી.

વેળા વેળાની છાંયડી.

વેળાનાં ગીત તે વેળાએજ ગવાય.

વૈકુંઠ થોડાં, ને ભગત ઘણા.

વૈદ ગાંધીનાં સાઠીયારાં.

૧૦૨૬૫

એક ખીજની તરફેણ કરનારાં અને પોત પોતામાં મલીને આવનારાંનાં
સંબંધમાં વપરાયછ.

વૈદ પરખાય રેયથી, ને જોશી પરખાય ગ્રહણથી.

વૈદ વગર વાઈ નહિ.

૧. કનચો ; કંઠો ; વહસાર.

૨. સાજનમાં આવનારાં.

૩. Time is money.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 417.

વૈદ, વાલંદ, ને વેશિયા, એ ત્રણે રોકડીયાં ; જોષી, ડાસી, ને વટેમાર્ગુ, એ ત્રણે ફેકડીયાં.

કેટલાકે “વૈદ, વેસા, ને ડાસી એ ત્રણે રોકડીયાં” એમ બોલેછે.

વૈદ વિના વાહડ નહિ.

વૈદ વૈદનો વેરી.

૧૦૨૭૦

Two of a trade never agree. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Quién es tu enemigo ? Hombre de tu oficio.^૧ (સ્પે કે.)

Homem de teu officio, teu inimigo.^૨ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Two of a trade hate one another.^૩

There is mutual love between men of a creed, mutual jealousy between men of a trade. (ચીનાઝ કેહવતો.^૩)

દરઝી દરઝીકા દુશ્મન. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

بود هم پیشه با هم پیشه دشمن. (ફારસી કેહવત.)

વૈદને તેડવા ગયો, તે ઘોરખોડુનેખી તેડતો આવ્યો.

વૈદનો જોલાબ, ને જોશીનું ગ્રહણ એ બે સાચાં.

વૈદનાં કહેલાં મરે નહિ, જોષીનાં કહેલાં રાંડે નહિ.

વૈદનાં ઘેર વડાં.

વૈદનાં પોરિયાં પીડે મરે.

૧૦૨૭૫

વૈદનાં મરે નહિ, ને જોષીનાં રાંડે નહિ.

વૈદકમાં નીપાલો,^૪ ને જોતીપમાં ગ્રહણ.

વૈશાખ મહિનાનાં વાવઠાં.

વૈશાખે નહિ વાયા વાવરીઆ, ને અખાડે નહિ વરસ્યો મેઘ, જેનાં જણ્યાં નહિ જ્યાં જોઠરાં, તેનો રડતાં નહિ ગયો છેલ.^૫

૧. Who is your enemy ? A man of your own trade.

૨. The man of your own trade is your enemy.

૩. Scamborough's Chinese Proverbs, p. 52.

૪. એક સખત જોલાબ. ૫. જાદગીનાં છેડાં.

વૈશાખે વીસ શાક મલે.

૧૦૨૮૦

તે જરસે ખેસકાયા રાહ, એક ધાનમેં દોળર ચાહ. (ખિહાર કે.૧)

વો દિન કહાં કે મિયાંકે પાંકમેં જુતિયાં.

વંતે માપવો, (અથવા, લેવો.)

વંદ્યું કાયા વિના પાન, વંદ્યું ઘણા પટેલે ગામ, વંદ્યો સાસરીએ

જમાઇ, ને વંદી દીકરી પર ધર ગઈ.

વંદ્યું દુધ વાટે રેડ્યું.

વંદી ધર પછવાડે છીંડી, ને વંદી નાર પર ધર છીંડી.

૧૦૨૮૫

વંદે દીકરી જરજર જોલે, વંદે વાણિયો જોશું તોલે.

વંદે સાસુ, ને વંદે વલુ, ને વગર વરસાદે પાટે ધંઉ.

વાંક કરી અન્યાય પોકારવો.

Desde que te erré, nunca bien te quisé.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Beating her husband, and then lodging a complaint against him. (તેલુગુ કેહવત.૩)

She herself commits the sin and curses Satan for it.

(અફગાન કેહવત.૪)

વાંકા ચાહ પદમાના.

વાંકા ચુકા પણ વહુના રોટલા.

૧૦૨૯૦

વાંક્યાં હુંક્યાં જોત સવાદિયાં.

યાને, વાંકું હુંકું નકામું જેવું હોય તે પણ ઘણી વખત ઉપચોગનું નિવરેછે.

વાંકા નરને વધન ઘણાં, ચહ્યા પાવરીએ, ચાલી વેચીને રસોઇ કીધી, ને જમ્યા દાયરી^૫એ.

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 208.

૨. Since I wronged you, I have never liked you.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 316.

૪. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 206.

૫. રકબીને મલતું કાદવનું એક વાસણ.

वांझ ओशानो पादशाह.

वांझी आंगदी वगर धी नहि निझये.

याने. न्यां सभत ओवान लेवा घटछे त्यां नरन्नी वापज्याधी शान
सिद्ध धनु नधी.

Voor groote kwalen sterke hulpmiddelen.^१ (६२५ डेहवत.)

Gri is not to be taken up with a straight finger. (६१. ६. २)

Without bending the finger even butter cannot be got.

(तेहसु डेहवत. ३)

सोअे अंशुरीं धीव निझ है? (बिहार डेहवत. ५)

सीधी हंगविधुं धी नहि निझता. (हिंदुस्थानी डेहवत.)

(झारसी डेहवत.) نکاش تا نه دهی نرم نمی شود

बोट वांकडे केल्या शिवाय तूप नियत नाही.

वांकड्या बोट शिवाय तूप नियत नाही. (भराडी डेहवत.)

वांझे लाउडे वांझो वेह, ने वांझो वसे गाभने छेह. १०२५५

वांझो सुझे (अथवा, साधो भाधो) पणु धाँडनो दैउधो.

वांझो पणु भाओ हेनी!

वांझो वांझो पणु भाओ तो.

वांझ्यो वांझ्यो आस्थो जय. वैशंपायन ते श्रौनी भाय?

वांझणी जणु नहि. ने जणु तो छवे नहि. १०३००

वांझणी प्रसुतीनी वेदना शुं जणु? ६

जांउ डि जन परसौझी थीरा. (बिहार डेहवत. ७)

१. For great evils strong remedies.

२. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowler, p. 191.

३. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 351.

४. सीधी. ५. Christian's Behar Proverbs, p. 91.

६. अने भवती जुही जुही लापाझानी डेहवत भाडे बुझा डेहवत ११० पं० ५. ७. सरे ५१८. ७. Christian's Behar Proverbs, p. 183.

વિદ્વાનેવ વિજાનાતિ વિદ્વજ્જન પરિશ્રમં ।

નદિ વંચ્યા વિજાનાતિ ગુર્વા પ્રત્વવેદનાં ॥ (સંસ્કૃત કેલુવત.^૧)

વાંઝણીને પાનો મુકાવવો.

વાંઝિયાનો માલ પચે નદિ.

વાંઝિયે ઘેર ડેસો લાડો.

વાંઢાનું વસોણું. ને રાંડી રાંડની ખેડ.

૧૦૩૦૫

વાંઢાને વસોણું નદિ, ને વેશ્યાને વગોણું નદિ.

વાંદર નકલ.

વાંદર ને વડી વીંછી કરડો.

વાંદર મારી પાસો અ—વો.

વાંદર માયો, ને પાસો અ—.

૧૦૩૧૦

વાંદરના હાથમાં ગોલાખનું ટુકડા આપ્યું ને ગાં— તુંછ્યું.

A garland of flowers in a monkey's paw. (તેલુગુ કે.^૨)

Gold coins to a cat. (જેપાનીસ કેલુવત.^૨)

When jasmine flowers were given to a boorish woman
she folded them up and sat on them. (તે. કેલુવત.^૩)

વાંદરના હાથમાં છરી, (અથવા, તલવાર.)

A stone in a mad man's hand.^૪

Put not a naked sword in a mad man's hand. (તે. કેલુવતો.^૫)

The story of a firebrand in the hand of a monkey. (તા. કે.^૫)

એકે રાક્ષસ, દુસરે હાથમે લુકવારી. ^૬ (ગિહાર કેલુવત.^૭)

૧. The learned only know the labour of the learned, the barren woman knows not the great pains of childbirth. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 462.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 54.

૩. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 61.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 348.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 67.

૬. બજતી મરાઠ. ૭. Christian's *Behar Proverbs*, p. 61.

વાંદરની ટોલીમાં ભોળલું.

ભલાં માણસોની મંડલીમાં કોઈ ખુરો હોય તે વિષે બોલાયછે.
વાંદરનું ચાહું.

એક વાંદરને જે ચાહું પડેછે તે ખીજે વાંદર પોતાની આંગલીએ તેની તપાસ કરી તેની ઉપર દવાઈ ભરેછે. પછે વલી ખીજે વાંદર તે ચાહું જેતાં તેમાં આંગલી ધાલીને પાછી તપાસ કરેછે, અને પાછી દવાઈ ભરેછે. એવી રીતે વારંવાર થવાથી દરદી વાંદરાનું ચાહું વધારે મોહકું થાયછે, અને તે ધણે દુખી થાય છે. આ ઉપરથી નજીવી જેવી બાબદને વધારે બગાડ્યા ઉપર આ શબ્દો બોલાયછે.

Search not a wound too deep, lest thou make a new one. (અંગ્રેજ કેહવત.)

The sore of a monkey never heals. (તામીલ કેહવત. ૧)

વાંદરાના હાથમાં નીસરણી (અથવા, નિશાની.) ૧૦૩૧૫

Why give a whole cocoanut to a dog, that he may roll it about the house? (તામીલ કેહવત. ૨)

Like giving cocoanuts to an ox. (કેનેરીસ કેહવત. ૩)

બાનર કે હાથમેં નસ્થિર. (ખિહાર કેહવત. ૪)

(ફારસી કેહવત.) آئینه بدست زنگی

વાંદરાની તાપણી.

ચાને, નાધલાં કદતું; વગર ખીસાદતું.

વાંદરાની —માં સલી કરવી?

વાંદરાનું મુ— પીએ ત્યારેજ પૈસો હાથ આવે.

વાંદરાને ગાલ ભર્યાથી કામ.

વાંદરાને દારૂ પાયો.

૧૦૩૨૦

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 252. ૨. Ibid, p. 394.

૩. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 18.

૪. Christian's Behar Proverbs, p. 23.

વાંદરાનું બચ્ચું કરડે નહિ ને વહસોરે. (અથવા) વાંદરાનું બચ્ચું કરડે
નહિ તો વચરડે.

વાંધાનો વિભવરો.

વાંસ પાણી દેખાય ત્યાં કંકર ન હો.

વાંસવાને વાંસલો કેહવો.

To call a spade a spade. (અર્થેહ કેહવત.)

વાંસ ફરે તો હાકલું નહિ મલે (એવી કંગાલ અવસ્થા.) ૧૦૩૨૫

બાદર લખી લખી ઘોતી, ધરે મસુરીકે રોટી. (બિહાર કેહવત. ૧)

(ફારસી કે.) در خانه آرد نی و در کوچه دو تنور

વાંસો ને વાંક કોઈ દેખે નહિ.^૨

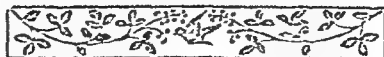
વાંસો ને વાંક જોનાર પિરલાલ.

વાંદરડને પાહનો મુઝાવે (અથવા, બચ્ચાં જાણાવે એવું.)

યાને, નહિ બનતી વાનને બનતી કરનાર માણસ.

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 33.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૬૩૬૬, ત્યાં તેને મઝની કેહવતો. સરે ૫૮૮.

శిశువైనా సావా సో యవా నిశ్చలె. (అయివా) శిశువైనా సావా
వశా, నె అక్రమీనె డొర్త ఎనేవీ న యా.^౧

A full purse never lacked friends.

The rich never want kindred. (అ. కెడవతె.)

Reichen giebt man. Armen nimmt man.^౨

(గర్వమన కెడవతె.)

Rijke lui hebben veel vrienden.^౩ (దత్త కెడవతె.)

All are relatives of the rich. (తెలుగు కెడవతె.^౪)

Every one claims relationship with the rich: the power-
ful have many on their side.^౫

సోనెకె డొరెమె' డొన లోయ న దేగా? (చి'డొరెయిని కెడవతె.)

సమర్థా వరీచీ' శ్వాన త్వాస సర్వ దేతీ మాన. (మరాఠీ కెడవతె.)

౧. జుమ్మా కెడవతె నాం ౧౩౩౧, తవా తేనె మవతీ జుదీ జుదీ లావాజ్జిని కెడవతె,
సదే ౫౭౬. ౨. We give to the rich, and take from the poor.

౩. The rich have many friends.

౪. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 23.

౫. Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 26.

શકતાને સાથી થણા, (અથવા, શકતાના સસર થણા.) ને અનાથના
ધેરી થણા. ૧૦૩૩૦

શકતાનો સાસો.

શકતો પડોરી, ને તાતો વાર,^૧ ને કિનું કદલેકું. તેનો પણ જોવાર.
શનુ ને કોય, કુચના ઉડવા.

શનવાર, ને સસરનો વાર.

શનિ જોડો કે બાઈ શનિ જોડો!

૧૦૩૩૫

શમે જલે આપ તોરસે, પતંગ જલે આપ દોરસે, અડોલ જલે આપ
જોરસે, ખોર જલે આપ ખોરસે, કાવા જલે આપ દોરસે, અકલી
જલે રેન અજોરસે, કવિ જલે લખુઆ તોરસે.

શ્યામા ધન સતીપાધું.

શ્રમ કરનારને કૃષ્ણર સદા દૃશ આપેછે.

God helps those who help themselves. (અંગ્રેજ કેલવત.)

Qui se remue, Dieu l'adjue.^૨ (ફ્રેંચ કેલવત.)

Chi s'ainta, Dio l'ainta.^૨ (ઈટાલિયન કેલવત.)

Quien se guarda, Dios le guarda.^૨ (સ્પેનીશ કેલવત.)

Hilf dir selbst, so hilft dir Gott.^૩

Zu Gottes Hülfe gehdrt Arbiel.^૩ (જર્મન કેલવતો.)

Deos ajuda aos que trabalham.^૩ (પોર્ચુગીઝ કેલવત.)

શરમ કરે નરમ, ને ભરમ કરે ગરમ.

શરમ છોડી તેણે સર્વ છોડ્યું.

૧૦૩૪૦

શરમ નહિ સંખાણી, તે હોય અવર વાણી.

શ્રમ વિના પ્રાણલ લુણું.

Fortune helps them that help themselves.

૧. આદતવારને વેહમી લોકો તાતો વાર કરેછે.

૨. God helps him who helps himself.

૩. God helps those who help themselves.

Fortune gives her hand to a bold man. (અંચેત કેદવતો.)

Vien la fortuna a chi la procura.^૧ (ઈત્યાયન કેદવત.)

A los osados, ayuda la fortuna.^૨ (સ્પેનીશ કેદવત.)

શરમ હાયમાં, ને બરમ હાતમાં.

શરમાઈ આ.

શરમાય ને બુખો રહે.

૧૦૩૪૫

આહરે અવલોચ નત્તલ્લજ્જુર્ગા મવેન ॥^૩ (મંદ્રેત કેદવત.)

શરમાડીના વિચાર, ને ખાજડીએ કાણાં.

શરમ સાર કે ખાપ બતાવ.

માને, “માડી વાત સુધી દઈ મામ કે તેમ, હા કે ના. એક વાત,
નક્કી કેદ.”^૪

શરાધની ખીર પાટલે વસગી આવે.

શરાધની જ્વમ, પાપની પુત્રી ને માહેતમની માએ.

Bacchus hath drowned more men than Neptune. (અંકે.)

Im Becher er-saufen mehr als im Meer.^૫ (જરમન કેદવત.)

આવકને આધ નદિ, ને દેડકાને વસદ નહિ.

૧૦૩૫૦

આવણુ કતર્યો નથી, ને બાદરવો ચડ્યો નથી.

આવણુ જાય દોરડો, ને કણે ભરાય ઓરડો.

આવણુ થોડી, બાહુ ગાય, માહ મહિને જો બેંસ વિચાય, તો ધણીને

ખાય કે ધોરમાં જાય.

શાવન ધોરી, બાતોં ગાય. માગ માસ લે બેંસ બિચાય. હરે જાય

કે ખસમ ખાય. (દિંદુસ્થાની કેદવત.)

૧. Fortune comes to him who strives for it.

૨. Fortune aids the bold.

૩. In eating and in business he who discards modesty will be best off. *Car's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 385.

૪. વાણિયાની એક જાત. ૫. ખાજડી. ૬. નમ્ર દેશ.

૭. More are drowned in the bowl than in the sea.

શા માટે માલવે બપોલ? ખાય નહિ ખાજાં ને ખાંડ.^૧

શા વડે, તો માથું ભાંજું પાવડે.

શાએર વગર સહરાગાત નહિ.

શાક ખાતું તો જરા કાચું, ને માછલી ખાવી તો બલેલી. ૧૦૩૭૦

શાક બગણું તેનો દિન બગજો, અથાણું બગણું તેનું વરસ બગણું,
ખાયડી બગડી તેનો ભવ બગજો.^૨

If the breakfast is bad then all the day will go wrong :
if the dress is bad then all the year will go wrong :
if the wife is bad then all the life-time will go
wrong. (કાશ્મીરી કેહવત.૩)

જસકા સાલન ખીગરા જસકા રોઝ ખીગરા, જસકા અચાર ખીગરા
જસકા બરસ ખીગરા, જસકી લેદ ખીગરી, જસકાં સારા ભવ
ખીગરા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શાકની ખોટી, ને રાંધનારી ચોટી.

શાકમાં મુલાપણીનો શો હિસાબ?

શાકર તો નહિ મલે, પણ શાકર જેવી જીભ રાખ્યે.

શાકરે મરે તેને ઝેહર શું કરવા બેઠ્યો?^૪

૧૦૩૭૫

શાકરથી મિઠી ગરજ.

શાકરના હીરા ગળ્યા તે ગળ્યા.

શાકરની થાલ વેંહ્યે, પણ નામ નહિ બદલાય.

શાકરને કડવી કાણુ કહે?

If sugar-cane prove bitter to the palate, it is the fault
of the mouth. (તામીલ કેહવત.૫)

૧. એની સમજણ માટે જુઓ “કઠિતક માલા અને બાધ વચન,” સફે ૪૩.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૩૨૬૨, તથા તેને મળતી કેહવતો, સફે ૩૯૯.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 204.

૪. જુઓ કેહવત નાં ૨૧૪૭, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો,
સફે ૨૦૨. ૫. *Peircival's Tamil Proverbs*, p. 207.

શાકરનો સવાદ ઉઠે શું જાણે?¹

૧૦૩૮૦

(Chi è in inferno non sa ciò che sia cielo.² (ઈતાલ્યન કે.)

What can a pig do with a rose-bottle? (તેલુગુ કેલવત.³)

સાદ જાને ખાસકે સવાદ.

ખાનર જાને આઠીકે સવાદ. (બિહાર કેલવતો.⁴)

શાકરનાં પાનાર ઘણું મલે, ઝેલરનાં પાનાર જવલેજ.

શાકી બાકી કાલડવી.

લગ્નકી પાલકી કાદળે. (મરાઠી કેલવત.)

શાકર⁵કો શકર, મુલકો ટકર.

શાણુને શિખામણુ, ને મૂરખને ટોટણી.⁶

શાણુને સાન, ને ગધેજને ડેણાં.⁷

૧૦૩૮૫

શાન કરતાં જ્ઞાન વધારે.

શાપુરદાર અભાગમાં ચીંમયા.

શામલ બામલ યુદ્ધાચાર.

શામલ બામલ મીલ ગયે, ને ભીખલા ગિયારા જુલ પડા.

શાલાને શામે મુસલું માર્યું, ને મહીં માલશે છટો ભાગ.

૧૦૩૮૦

શાલ ચલેખીનો છોકરો.

સુરતમાં શાલ ચલેખી નામે એક પ્રખ્યાત મુસલમાન થઈ ગયોજો.

શાલ થયા, રાય થયા, ને ફકીર થયા, તોએ ધર્મ એક.

શાલ બખરચી માએ-વાલલાં⁸ રાંધે.

૧. સરખાવો કેલવત નાં ૧૮૭૭, સફે ૧૭૩, તથા કેલવત નાં ૭૭૮૧, સફે ૭૧૧, તથા તેજાને મક્કતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેલવતો.

૨. He who is in hell knows not what heaven is.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 55.

૪. Christian's Behar Proverbs, p. 23. ૫. શુકરચુબરી કરનારો.

૬. જુઓ કેલવત નાં ૩૮૦૭, તથા તેને મક્કતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેલવતો, સફે ૩૭૬-૩૭૭.

૭. મરઘી ઉપર ઈંડાં સાચની એક વાણી.

શાહના ફરીર, ને ફરીરના શાહ.^૧

Aujourd'hui roi, demain rien.^૨ (ફ્રંચ કેહવત.)

Heute Kaufmann, morgen Bettelmann.^૩ (જરમન કેહવત.)

શિકલ તો ચુલેલકી, ઔર મિનઝ તો પરિયોકા.

૧૦૩૯૫

શિખણ શિખે, ને દેખણ દેખે.

The young cock crows as he heard the old one. (અ. કે.)

શિખ્યો કોયડો કોડીનો.

શિખામણ તો તેને દધએ, કે જેને શિખામણ લાગે; વાંદરને શિખામણ દધએ, તો સુગરીનાં ગોઠાં ભાંગે.

In vain he craves advice that will not follow it. (અ. કે.)

Pour néant demande conseil que ne le vent croire.^૪ (ફ. કે.)

Tanben Ohren ist bös predigen.^૫ (જરમન કેહવત.)

A chi non si lascia consigliare non si può aiutare.^૬

(ઈટાલ્યન કેહવત.)

Raad er ei bedre end Urnad, uden det tages i Tide.^૭ (દે. કે.)

To address a judicious remark to a thoughtless man is merely thrashing chaff. (સંસ્કૃત કેહવત.)

સીખ તો વાકો દીજયે, નકો સીખ સુહાય, બંદરકો ક્યા દીજયે, બચકા ધરહી નય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શિખામણ દીજયે સચને, ને એક નહિ દીજયે ગમાર, પેહલાં પીખ્યાં આપણાં, ને પછી કટમ પરવાર.^૮ (અથવા) શિખામણ દીજયે

૧. જુઓ કેહવત નાં ૬૪૮૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સંદ્ર પદ્ય. ૨. To-day king, to-morrow nobody.

૩. Merchant to-day, beggar to-morrow.

૪. He asks advice in vain who will not follow it.

૫. It is bad preaching to deaf ears.

૬. There is no helping him who will not be advised.

૭. Good counsel is no better than bad counsel, if it be not taken in time. ૮. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 94.

૯. કટમ પરવાર—કુટુંબ પરિવાર.

સમાવૃત્તને. નદિ દીન્યે ગમારને, પેદયુ' સુખ્ય' પોતીકુ', પછે સુખ્ય
કુદ્ય' પદવારને. (અથવા) શિખામયુ દીન્યે એક સમાવૃત્તને,
નદિ દીન્યે એક ગમાર. પેદયાં શેરવીયાં આપુને, ને પછી
શેરવીયાં કુદ્ય' પદવાર.

Rather Niemand ungeleitet.¹ (નરમન કેદવત.)

Sow not jasmine upon the sand; fix not a leathern
marble against the rock; speak not words of
divine wisdom to a fool—because, if you do, it will
be like wasting oil over bran-cakes. (કાશ્મીરી કે.૨)

શીખ ૧સીકે દેની અચ્છી, દે તેરી સીક્ષા ચાને રાંતી. (શિ. કે.)
શિખામયુ દેહએ ગરુણને, તો નદિ સીએ ધ્યાનમાં, વાંદરને આપ્યે
સુધવા ટુલ, તો ખોરે —માં. ૧૦૪૦૦

Wenn nicht zu rathen ist, dem ist auch nicht zu
helfen.² (નરમન કેદવત.)

શિખામયુનું દુખામયુ.

શિખીને કોઈ અવતર્યું નથી. (અથવા) કોઈ માએનાં પેટમાંથી શિખીને
આવ્યું નથી.

શિખે તેની વિદ્યા.

Learn not, and know not. (અંગ્રેજ કેદવત.)

શિંગરે ઝાસીએ (અથવા, સદાય) તો ખાંડે, ને પુછડે ઝાસીએ (અથવા,
સદાય) તો ખાંડે.

શિંગાહું દોર, ને દંતાહું કુતરૂં, એ એનો વિદ્યાસ નહિ. ૧૦૪૦૫

શિંગોહું સણગાર્યું, પણ વરમવા તેહું નહિ આવ્યું.

ગિયાસ તાણે સીમ બણી, ને કુતરૂં તાણે ગામ બણી.

1. Never give advice unasked.

2. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 190. 3. He who won't be advised, can't be helped.

શીરે (અથવા, ટાહડે) પોહરની ટાપ.

શું કરે માહરો લાડવો ? સારો કટોરી ધાડવો.

૧૦૪૩૦

શું કેહવડાવે કહીને, મહીનું શું મીહણું, જમ પુછે માએ બાપને,
નથી હાંસલ એનું.

શું કંઈ આંખને ટેકાણે ભમ્મર આવે ?

શું ઘરડા ગધેડી જાણે તો આપણે જાલવી ?

શું માંસ ખાતા હશે તે હાડકાં કોટે બાંધી ફરતા હશે ?

શું વડી પાપક વડી ગયા ?

૧૦૪૩૫

શું શુનાં બચ્ચાં, ને લસણની કળી, ને તાહરી સાસુ ગધેડે ચહડી.

શું શુનાં બચ્ચાં, ને લસણની કળી, ને એવી વહુ મહને ભણે મલી

શુની કરતી શું કરે, ને સુંની ઉપર તો છતર ધરે.

શુકન પાયને શખદ આગલ, (અથવા, સારા.) (અથવા) શુકનથી
શખદ આગલો.

શુકનમાં એરડો.

૧૦૪૪૦

વેહમા લોકોમાં એરડો અપશુકનની નિશાની ગણાયછે.

શુકર, ને કામ થાએ મુકર.

શુકરની ઉતરી, ને હુકરની બેસી.

શુકરની દશા બેસવી.

He is now under the auspicious influence of the planet
Venus. (તામીલ કેહવત. ૧)

શુકરવાર થવો, (અથવા, નહિ થવો.)

શુકરવાર, ને તાતો ધાહ.

૧૦૪૪૫

શુકરવારના ચના દોહડીયાંના લીએ તે પણ ગણી જુએ.

શુકરવારના દાર્યા કરી નાખવા.

યાને, દોહલતને ખરબાદ કરવી.

શુક્રવારના શા વિચાર?

શુક્રવારની રાત, ને ક્યેં નહિ વાત.

શુદ્ધ બ્રાહ્મણને શે સ્વાદ? જાસ ના હોય તો દુધે ચામે.

શરતે પેટ કાયરખી મુઝ્યા, ને કાયરને પેટ શરાખી મુઝ્યા.

શૂલી પરખી ઉંઘ આવે. (અથવા) શૂલી પર ચહડે લાંખી ઉંઘ

સૂલી પરલી નીંદ આતી હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શૂલીતું વિધન કાંટે ગચું, (અથવા, સોયે ઉતર્યું.)

A stumble may prevent a fall. (અંગ્રેજી કેહવત.)

શૂલીનો ઘાહ કાંટે સયો.

શેઆન મુઝી સહરામાં, ને નાખ મુઝ્યુ દહરામાં,^૧ ને લાન
લાનપોરે.

શેકાર લેવો હોય ત્યારે સિંહ પણ નમેછે.

શેકારી પચાસ શેકાર મારે તેમાં એકખી નેમ મુકે.

શેખ ક્યા બને સામુનકા ભાવ?

શેખ વહોરા શીરાવશે? તોકે શાણકું બગલમાંજ છે.

શેખચક્ષી સહી વિચાર.

શેખજીએ (અથવા, આખજીએ) દાતરણ ગલ્યાં, તો અ

શેખી શેકડી, ઘોતી ભાડેકી.

શેઠ આઝ્યા! તોકે નાખો વખારે!

શેઠ ક્યાં ગયા? તો ઘેરના ઘેર.

શેઠ કરતાં શુમાસ્તો વધે.

શેઠ કેમ તણાયા? તોકે લોભે લોભે.

શેઠ ગયા કે ચાકરોને મેળખાની.

When the cat is away the mice will play.

When the cat's gone, the mice grow sauncy. (અ. કેહવતો.)

Aloent le chat, les souris dansent.^૧ (ફ્રે કેટલા.)

Wenn die Kasser ausser dem Hause ist, tanzen die Mäuse.^૨ (જ્યેન કેટલા.)

Quando em casa nao esta O gato estende-se o rato.^૩
(પેર્યુગીઝ કેટલા.)

Naar Katten er borte, løbe Musene paa Banken.^૪ (ડે. કે.)

Vanse los gatos, y estendense los ratos.^૫ (સ્પેનીશ કે.)

Quando la gatta non è in paese, i topi ballano.^૬ (ઈ. કે.)

Als de kat van huis is, dan hebben de muizen bruis.^૭

Als de kat slaapt, spelen de muizen.^૮ (દચ કેટલા.)

The king settled in Wushkur, and whatsoever a man pleased that he did. (સરામીટી કેટલા.)

One said to a wife "O Pôli, Pôli, how long will you enjoy yourself?"

"Till my mother-in-law comes back from the Pariah quarter," she replied. (તેલુગુ કેટલા.)

When the cat's away, the rats come out to stretch their loins. (ચીનાઈ કેટલા.)

શન કો ઝાંક, રાની પેરાન ઇંક. (બિહાર કેટલા.)

શેઠ તેવા વાણીતર.

Like master, like man.

૧. When the cat's away, the mice will play.

૨. When the cat's away the rats will play.

૩. When the cat's away the rats dance.

૪. When the cat's away, it is jubilee with the mice.

૫. When the cat sleeps, the mice play.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 191.

૭. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 275.

૮. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 103.

૯. *Christian's Behar Proverbs*, p. 165.

Trim Tram ; like master, like man.

You may know the master by the man. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Sic man sic master, sic priest sic offering. (સ્કોટ કેહવત.)

Tel maître, tel valet.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Wie der Herr, so der Knecht.^૨ (જર્મન કેહવત.)

Tal padrone, tal servitore.^૩ (ઈટાલિયન કેહવત.)

Zulke heer, zulke knecht.^૪ (દુચ કેહવત.)

Qual el dueno tal el perro.^૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Som Herren er saa følge ham Svende.^૬ (ડેનીશ કેહવત.)

Tao bom he Pedro como seu amo.^૭ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Louney Mistress, ragged nurse ; which is my mistress.

(કાશ્મીરી કેહવત.^૮)

When there is a king like Rama, a servant like Hannu-
man will at once be found. (તેલુગુ કેહવત.^૯)

શેઠ નાહના, ને પાથડી મોહડી.

શેઠ, ને મોહડાં પેટ.

૧૦૪૭૦

શેઠ પેલણાં જગરચી ખાય.

શેઠ ફરે લટકતા, તેને દીવાલાંની શી લાજ ?

શેઠ બોલ્યા તે સવાવીસ.

શેઠ ભોલા, ને કાટલાં ફૂડાં.

શેઠ મરતા, ને વહાન લાગતા.

૧૦૪૭૫

શેઠ મારે હાથે, તો ચાકર મારે હાતે.

૧. Like master, like man.

૨. As is the master, so is his dog.

૩. As the master is, so are his men.

૪. Jack is as good as his master.

૫. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 263.

૬. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 73.

શેઠ લાલો થયો તેથી તેનો કુતરો ગુસ્સે થયો.

શેઠ, શેઠાણી, ને દાતરડાં, વાંકાં ને વાંકાં.

શેઠ સણુગારે ત્યાં પાઠણ ઉધું વધે.

યાને, શેઠ પોતાનાં તનને સણુગારવા પડે એટલાં પાઠણ ગામ ઉધું વધે. એ ઉપરથી પોશાકની ઉપર અણુધટી રીતે વખત ગુમાવી પોતાનાં બીજાં અગતનાં કામ ઉધાં વાલનારના સંબંધમાં આ કેહવત વપરાયછે.

શેઠ, સરડા, ને દાલંડા, એ ત્રણે વાંકા ને વાંકા.

૧૦૪૮૦

શેઠી ચાકરી, ગાંઠકા ખાના, કપડે ફટે તથા ધરકો બના.

શેઠી ચાકરીમેં ધાંચીકા બેલ.

શેઠ નમતું તોલો, તોકેં ધડો કોણુ કરેછ?

શેઠનાં ગીત ગાઉં, કે પેટનું ગાઉં?

શેઠના જમાઇ, ન ખાય કમાઇ.

૧૦૪૮૫

શેઠના દીકરાએ દાતરડાં ગણ્યાં, ને અ— ભારી પથ્યાં.

શેઠના શાલા સૌ થવા બચ.

શેઠની ગાં— ગુમડું થયું, ને ચોલી ચોલીને મોહડું કર્યું.

શેઠની બંગે ફેલ્લી થઇ, ને પંપાલીને મોહડી કરી.

શેઠની (અથવા, મેહતાજીની) શિખામણુ ઝાંપા લગીન.

૧૦૪૯૦

The grand mother's correction makes no impression.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

However much advice you give her, she will not mend her stubbornness. (તેલુગુ કેહવત. ૧)

શેઠ શિખામણુ ઝાંપે સુધી. (કચ્છી કેહવત.)

શેઠનુંબી ક્યેં, ને પેટનુંબી ક્યેં. (અથવા) શેઠનુંબી થાય, ને પેટનુંબી થાય.

શેઠને ઉધારો, કાંઈ પેટનેબી ઉધારો? ૨

૧. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 61.

૨. સરખાવો કેહવત નાં ૬૧૯૩, તથા તેને મહતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો. સર ૫૬૧.

શેઠને ઘેર વરો, ઠાંસીને પેટ ભરો.

શેઠને ચાકર ધણા, ને ચાકરને શેઠ ધણા.

શેઠનો સાલો.

૧૦૪૯૫

શેઠનો સાલો, ને દીવાસલીવાલો.

શેઠખી ઢસલા, ને કારલાંખી ખોરાં. (અથવા) શેઠ પડે ઢસલા, પણ
કારલાં ફડાં.

શેઠી વાવકને ખેંચી નાથ.

શેઠે આવીને શિરામણુ.

શેણીક^૧ દાન કરે, ને કપીલા^૨ માથું કુટે.^૩

૧૦૫૦૦

શેતાન ચરખો.

શેતાન ચોઘણું.

શેતાન ટોલકી.

શેતાન ડાવો કરવો.

શેતાન બચ્ચો.

૧૦૫૦૫

The devil's child. (અંગ્રેજ કેહવત.)

શેતાન ભંરવો.

શેતાનના કાન કાપે (એવું જાણુન.)

શયતાનકે કાન કાટે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શેતાનની વરંતી.

શેતાનનો ભમેલો, (અથવા, ઘેરાયલો.)

શેતાનનો હવાલો.

૧૦૫૧૦

શેતાનખી કોઇ વખતે સાચું ખોલે.

Truth may sometimes come out of the devil's mouth.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. આ નામે એક રાજા થઇ ગયોછે.

૨. એ નામની એક રાણ હતી.

૩. જુઓ કેહવતો નાં ૪૧૯૬, તથા ૪૧૯૭, સંદે ૩૯૯.

શેઠ લાલો થયો તેથી તેનો કુતરો ગુસ્સે થયો.

શેઠ, શેઠાણી, ને દાતરડાં, વાંકાં ને વાંકાં.

શેઠ સણુગારે ત્યાં પાટણુ ઉંધું વલે.

યાને, શેઠ પોતાનાં તનને સણુગારવા પડે એટલાં પાટણુ ગામ ઉંધું વલે. એ ઉપરથી પોશાકની ઉપર આણુધટી રીતે વખત ગુમાવી પોતાનાં ખીલ અગતનાં કામ ઉંધાં વાલનારના સંબંધમાં આ કેહવત વપરાયછે.

શેઠ, સરડા, ને દાલડા, એ ત્રણે વાંકા ને વાંકા.

૧૦૪૮૦

શેઠકી ચાકરી, ગાંઠકા ખાના, કપડે ફટે તથા ધરકો બના.

શેઠકી ચાકરીમેં ધાંચીકા ખેલ.

શેઠજી નમતું તોલો, તોફેં ધડો કાણુ કરેછ?

શેઠજીનાં ગીત ગાઉં, કે પેટનું ગાઉં?

શેઠના જમાઇ, ન ખાય કમાઇ.

૧૦૪૮૫

શેઠના દીકરાએ દાતરડાં ગલ્યાં, ને અ— ભારી પડ્યાં.

શેઠના શાલા સૌ થવા બચ.

શેઠની ગાં— ગુમડું થયું, ને ચોલી ચોલીને મોહડું કર્યું.

શેઠની જાગે ફાલી થઇ, ને પંપાલીને મોહટી કરી.

શેઠની (અથવા, મેહતાજીની) શિખામણુ ઝાંપા લગીન.

૧૦૪૯૦

The grand mother's correction makes no impression.

(અંમેજ કેહવત.)

However much advice you give her, she will not mend her stubbornness. (તેલુગુ કેહવત. ૧)

શેઠજી શિખામણુ ઝાંપે સુધી. (અંમેજ કેહવત.)

શેઠનુંખી કર્યે, ને પેટનુંખી કર્યે. (અથવા) શેઠનુંખી થાય, ને પેટનુંખી થાય.

શેઠને ઉધારો, કાંઈ પેટનેખી ઉધારો? ૨

૧. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 61.

૨. સરખાવો કેહવત નાં ૬૧૯૭, તથા તેને મક્કતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર ૫૬૨.

શેઠને ઘેર વરો, ઠાંસીને પેટ ભરો.

શેઠને ચાકર ઘણા, ને ચાકરને શેઠ ઘણા.

શેઠનો સાલો.

૧૦૪૯૫

શેઠનો સાલો, ને દીવાસલીવાલો.

શેઠખી ઢસલા, ને કાટલાંખી ખોટાં. (અથવા) શેઠ ખડે ઢસલા, પણ
કાટલાં ફૂડાં.

શેઠી વાતકને ખેંચી જાય.

શેઠે આવીને શિરામણ.

શેણીક^૧ દાન કરે, ને કપીલા^૨ માથું કુટે.^૩

૧૦૫૦૦

શેતાન ચરખો.

શેતાન ચોથજી.

શેતાન ટોલકી.

શેતાન ઝવેા કરવો.

શેતાન બચ્ચો.

૧૦૫૦૫

The devil's child. (અંગ્રેજ કેહવત.)

શેતાન ભરાવો.

શેતાનના કાન કાપે (એવું જાણુન.)

શયતાનકે કાન કાટે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

શેતાનની વસ્તી.

શેતાનનો ભમેલો, (અથવા, ઘેરાયલો.)

શેતાનનો હવાલો.

૧૦૫૧૦

શેતાનખી કોઇ વખતે સાચું ખોલે.

Truth may sometimes come out of the devil's mouth.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. આ નામ એક રાજ થઇ ગયોછે.

૨. એ નામની એક દાલ હતી.

૩. શુઆ કેહવતો નાં ૪૧૮૬, તથા ૪૧૮૭, સરે ૨૪૮.

શેલડીની વચ્ચે દીંદણ પીલાય.

શેલડીનાં ખેતરોમાં હંમેશ દીંદણ નામનું એક નકામું ઝાડ ઉગેછે,
ને શેલડીને જ્યારે પીલવા માટે કાપવામાં આવેછે ત્યારે અંદર
ભુલથી કપાઈ જાયછે તેનો અતરે એસારો છે.

શેલડીનો સાંદો પુછડાં સુધી મિટો નહિ હોય.

શેહર,^૧ ને —ની લેહર, સુરત ને ખંધાય^૨નું સુરત. ૧૦૫૪૦

શેહર વસંતા તે દેવતા, ને પાંચ કાશી તે માણસાં, ને દૂર રહ્યાં તે
રાખસાં.^૩

શેહર વસંતા દેવતા, ને ગામ વસંતા રાક્ષસા.

શેહરના ધક્કા સોમબાઈજ ખમે.

શેહરની સપલી, ને બાપો મારે તપલી.

શેહરનું સફટું કાછ, ને શાકનું સફટું ભાછ. ૧૦૫૪૫

શેહરમાંથી નિકલી વનમાં ગયા, ત્યાં પણ આગની આગ.

Adonde vas, mal ? Adonde mas hay.^૪ (સ્પેનીશ કેહવત.)

When he went to Gûdnr to tell of his misfortune, the
misfortune of seven villages met him. (તેલુગુ કે.^૫)

पक्स कोकणांत गेल तरी त्यास तीनच पावें. (મરાઠી કેહવત.)

શેહરે શેહર ભટક્યા, ને ઘેરને આંગને આવીને અટક્યા.

શોખ શરીર, (અથવા, આમહું,) ને નફટ નાક.

શોખ સાસુ, ને નફટ વહુ, ને નફટે લગ્નવ્યાં સહુ.

શોખની ગઈ નાતરે, ને સાલ્લો કાહડીને પાંચરે. ૧૦૫૫૦

શોખની બલા દૂર, જેમ પડે ખાસડાં તેમ આવે નૂર.

શોખને કુલ્લે (અથવા, નાગાની પીઠે) ઝાડ ઉગ્યું, તોફે બલે મહને
છાંપડો થયો !

બેહયાકે નીચે રૂખ જમા, હન્ને જના કે છાંવ હુધ. (હિં. કે.)

૧. સુરત શેહરનો એક ભાગ. ૨. ખોદા. ૩. રાક્ષસ.

૪. Whither goest thou, Mi-fortune ? To where there is more.

૫. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 118.

શોખને સાન નહિ, ને નફ્ટને નાક નહિ.

To the shameless shame is distant. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

શોધી લાવ દેખાડું.

Bring it to me, and I'll show it to you. (કાશ્મીરી કેહવત. ૨)

હું લાવ તો પતા દે. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

શોધે તેને સાહેબ જડે.

૧૦૫૫૫

Seek till you find, and you'll not lose your labour.

(અંગ્રેજી કેહવત.)

A homme hardi fortune tend la main.^૩ (ફ્રેન્ચ કેહવત.)

Wie sich einer schickz also hat er Glückz.^૪ (જર્મન કે.)

A quien vela, todo se le revela.^૫

Quien busca halla.^૬ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

A chi veglia tutto si rivela.^૭ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Expect and live, seek and find. (કાશ્મીરી કેહવત. ૮)

જિન હું લા તિન પાયા ગેહરે પાની પીઠ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(કાશ્મીરી કેહવત.) عاقبت جویند یاد بُد بود

શોખાંની બાઈએ ખીચડી ખાધી.

શોભતું પેહરાય, કાંઈ સાંપડતું પેહરાય?

શોભન શોભનકે ભંચે.

શોભા એટલી ઓભા.

શોભાતું પુટલું.

૧૦૫૬૦

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 28.

૨. *Ibid*, p. 14. ૩. To a bold man fortune holds out her hand.

૪. As fortune is sought, so it is found.

૫. To him that watches, everything is revealed.

૬. He who seeks, finds.

૭. To him who watches, every thing reveals itself.

૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,

સઘની સાંજ, ને મોચીનું વહાણું (એનો પાર આવે નહિ.) ૧૦૫૭૫

સોનારકી ખટઈ, ઐર દરગીઝે ખંદ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સઘનાં ઘરમાં સાપ પેઠો, કોણુ મારે ?

સઘ્યાંને ઘેર વિવાહ, ને મધ્યાંને ઘેર ઉજાગરો.

સકર કોટ, ને ફકર કોટ.

સકર ઘોલે જુદકી, એસે મિત્ર હજાર, એહર પીલાવે સાચકો, એ વિરલા સંસાર.

સકર્મી બેટાસે કુલની શોભા, અકર્મી ફરજંદસે કુલ નગોવા. ૧૦૫૮૦

સકર્મીના સો સાલા થાય, પણ અકર્મીનો કોઈ બંધેવી ન થાય.

સકર્મીની છલ, ને અકર્મીના ટાંટિયા.

સકર્મીની સાસુ મરે, ને અકર્મીની મા મરે.

સકર્મીને ઉજમ ધણો, ને અકર્મીને અહાર ધણો.

સકર્મીનાં ઘરમાં ભૂત રહે, ને અકર્મીનાં ઘરમાં પૂતળી નહિ રહે. ૧૦૫૮૫

સકાલના સેહલા, ને દકાલના પેહલા.

સખની (અથવા, હોંસની) ગધ નાતરે, ને અરધો સાલ્લો આધે, ને અરધો સાલ્લો પાંચરે.

સખની નિંદ, ને ભલાઈનું વેહણું.

સખાવત કરે નેકબખ્ત અખલાર.^૧

સખાવત ઘેરથી શરૂ થવી જોઈએ.

૧૦૫૯૦

આ કેહવત અંગ્રેજી “Charity begins at home”. ઉપરથી આવી છે.

La caridad bien ordenada comienza de sí propia.^૨ (સ્પે. કે.)

De liefde begint eerst met zich zelve.^૩ (દચ કેહવત.)

Better do a kindness near at home, than go far away
to burn incense. (ચીનાઈ કેહવત.^૪)

૧. સોખ સાચીનાં પંદનામાં મધેની સખાવતવાલી ખાખદની પેહલી સતર.

૨. Charity well regulated begins at home.

૩. Charity begins at home.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 402.

પેહલે ધરમે પીછે મસનિદમે.

ધરમે દિયા તો મસનિદમે દિયા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) اول خویش بعد از آن درویش

સખાવતનો સાગર.

સખીકા ખોલ બાલા, ઔર શૂમકા મુંદ કાલા.

The liberal giver will be happy. (તામીલ કેહવત. ૧)

સખીકા ખેરહા પાર, ઔર શૂમકી મટી ખવાર. (હિંદુસ્થાની કે.)

(ફારસી કેહવત.) بزرگی بایست باشندگی کن

સખીકા સર ખુલંદ.

A charitable man is the true lover of God. (અંગ્રેજ કે.)

Der Geiz sammelt sich arm, die Milde giebt sich reich. ૨

(જરમન કેહવત.)

Die mild is, geeft zich rijk ; de gierigaard neemt zich arm. ૩ (દેચ કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) سخی دوست خدا

સખીકી બલા દૂર.

સખીકે દરવાજેમે આવેકા નામ.

૧૦૫૯૫

સખીથી શૂમ ભલો, કે ઝટ દીએ જવાબ, ભલાથી ભોલો ભલો, કે ન આપે ઉત્તર. (અથવા) દિવસ ચુકવનાર દાતારથી શૂમ ભલો કે ઝટ જવાબ દીએ.

A civil denial is better than a rude grant. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સખીસે શૂમ ભલા ને તુરત દેવે જવાબ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સખીના હાથમાં શેલડી હોલવા આપી, ને બખીલના હાથમાં કેરી હોલવા આપી.

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 112.

૨. Charity gives itself rich, covetousness hoards itself poor.

૩. The generous man enriches himself by giving, the miser hoards himself poor.

સખીની ધુલ.

કંજુસ માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

સખીને ઘેર ફટીર, ને અખીલતું ઘેર દલગીર.

સખીરા સર ખુલંદ, અખીલરા ચુર તંગ.

૧૦૬૦૦

Den Milde giver sig rig, den Gierrige tager sig fattig.^૧

(દેનીશ કેહવત.)

Alms-giving secures heavenly bliss. (તામીલ કેહવત.^૨)

Liberality leads to Indra's heaven. (તેલુગુ કેહવત.^૩)

Who constantly gives, does always possess,

His riches and honours never grow less. (ચીનાઇ કેહવત.^૪)

There is that scattereth, and yet increaseth.—Prov.

XI, 24.

سكى را سر بلند

سكى در هر دو عالم سر بلند است (ફારસી કેહવતો.)

સખીસે સૂઝ ખુરા, ને ખેશરખીસે દીએ જુવાન.

સખુને તો દીકરા દીકરી અપાયછ.

સખે ખાતાં ગોંસાધ (અથવા, શેતાન) નડે.

સખે સુતી કુહમારડી, ને ગધા જુકે બહાર, ચોર આવીને સાડી લેધ
ગયા, તોખી નહિ જગી નાર.

સખે સુવે ગોંસાઈના પૂત, કે સખે સુવે રાખતો પૂત, કે સખે સુવે
કુમારી નાર, બાકી સૌ દખ્ખે સુવે.

૧૦૬૦૫

સગન કરતાં (અથવા, પાયને) શમદ સારા.

فال نیکو بز ن بر هر کاری (ફારસી કેહવત.)

૧. The generous man grows rich in giving, the miser poor in taking. ૨. Percival's Tamil Proverbs, p. 94.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 198.

૪. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 320.

સગન બોલતાને મોહડે શેર શાકર.

સગનમાં સાવરણી.

વેહમાં લોકોમાં સાવરણી અપસગનની નિશાની ગણાયછે.

સગપણુ તે સોનું, પ્રીત તે પિત્તલ.

સગપણુ ને ગહમ, ટલે નહિ.

૧૦૬૧૦

સગપણુમાં સાહકુ, ને જમનમાં લાહુ.

સગરામ વસીનો અધમણીઓ અંસવો તે અંસવો.

સગા તેટલો સંતોષ.

સગા મામા પુર્ઠના, ને બાકી વાહલાં સુધના.

સગા સગાની ઘેર બોડે.

૧૦૬૧૫

સગાને સગાતું લાગે.

સગાઈ શું પુછો? એનો સસરા માહરા સસરાને બાપો કહેછે!

સાસુ વહુની સગાઈ બતાવે છે.

સગાઈ સોનાની, ને પ્રીત પિત્તલની.

સગાઈમાં સગાઈ, તેમાં શાની ઠગાઈ?

સગી જોડે કીતને બાઈ? તોડે સાત ભાઈ.

૧૦૬૨૦

સગો ક્યેં જાણિયો, ને સાહુકાર ક્યેં વાણિયો.

સગો શિખામણુ દેય, ને હાથમાં ઢોળલી આપે.

સગાં વાહલાં સૌ એકનાં એક, ને વચમાં બોલે તેને ખાસગંતી સેસ.

સગાંને ઘેર વેહા, તો થાલી ઉઝલીને ખા.

સગાંને સની જાણે, હું તો રૂંદાં દેખી રાહ, ને બાપનો બધેવી, તેનો

સગો રે નદોષ.

૧૦૬૨૫

સઘલા દરમાંથી લેવટા નહિ મલે, (અથવા, નિકલે,) કોઈમાંથી વિચ્છુ

પણુ મલે.

Pause ere you put your hand in the creel, for you may
pull out either adder or eel.

All that breed in the mind are not eels. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Put your hand i' the creel, an' tak out an adder or an eel. (સ્કોટ કેહવત.)

સઘલા દિવસ કાંધ સરખા બચછ?

સઘલા વા વાગી ચુક્યા.

સઘલાનું નસીબ કાંધ સરખું હોતું નથી.

સઘલું કરવું સોહેલું, સત્ય પાલવું દોહેલું.

૧૦૬૩૦

સઘલું ગયલું પાશું મલે, મુવાં માગે આપ પાછાં નહિ મલે. (અથવા)

સઘલું મલે, ન મલે એક મા ને આપ.

સઘલાં રતન સરખાંજ?

સત્ય કહે તો મારા બચ, જુઠ કહે તો લકું ખાય.

સત્ય કહે તો મારા બચ, ઠોલ ઠપર ખાય, જુઠ કહે તો ઉગારા બચ,

ગોલ શકર ખાય.

All truth is not to be told at all times. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સત્યા સાહેબ, સળ જુઠે, તખીબ વાર, કરમ લીખા એલાહી, નહિ

મોતકા દાર.

૧૦૬૩૫.

સત્યાઇ તથા વગર રહે નહિ.

Oil and truth will get uppermost at last.

Truth and oil are ever above. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Wahrheit wird wohl gedrückt, aber nicht erstickt. ૧

(જરમન કેહવત.)

La verdad, como el olio, siempre anda en somo. ૨ (સ્પે. કે.)

Vroeg of laat komt de waarheid aan den dag. ૩ (દચ કે.)

A verdade, e o azeite andao de cima. ૪ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

૧. Truth may be suppressed, but not strangled.

૨. Truth, like oil, always comes to the surface.

૩. Sooner or later the truth comes to light.

૪. Truth and oil come to the surface.

સમ્યાધી નર સુખી થાય, ને જુઠાધી નર મુજ થાય.

Lying lips are an abomination unto the Lord.

A lie, though it promise good, will do thee harm, and truth will do thee good atlast. (અંથેજ કેહવતો.)

Bedre er at lide for Sandhed, end at Lönnes for Løgn.^૧

(દેનીશ કેહવત.)

None ever perishes by speaking the truth, none flourishes by uttering falsehood.^૨

No one ever prospered by telling lies, no one was ever reduced to poverty by speaking truth.^૩

Truth prevails, falsehood kills.^૪

Shining with truth, burning with lies. (તામીશ કેહવતો.^૫)

از راست نباید رنجید

(ફારસી કેહવતો.) ૪ روی دروغ گوسیا

સમ્યાધીની ક્ષતેહ છે.

Speak the truth, and shame the devil. (અંથેજ કેહવત.)

Will falsehood conquer truth? (તામીશ કેહવતો.^૬)

सत्येन लोकान्जयति ॥^૭ (સંસ્કૃત કેહવત.)

સમ્યા વહી, ને મયને કહી.

સમ્યેકા મોહ કાલા, જુકેકા બોલખાલા.

૧૦૬૪૦

Tell the truth, and you'll tremble like a leaf; tell a lie, and you'll get relief and pleasure. (કા. કે.૮)

સજ થાઓ, કરી મન ચંગા.

૧. Better suffer for truth, than prosper by falsehood.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 121. ૩. *Ibid*, p. 466.

૪. *Ibid*, p. 289. ૫. *Ibid*, p. 506. ૬. *Ibid*, p. 466.

૭. By truth he conquers the worlds. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 476. ૮. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 175.

સજન એસા કીજયે, હાલ સરીખા હોય, સુખમે રેહવે પીઠપે;
દુખમે આગે જોય.

સજન તજે ન સત્યતા, સ્વાન તજે ન નર્ક, ગદ્દા તજે ન ભોંકના,
કસાઈ તજે ન કર્મ.

સજન ધાગા પ્રિતકા મત જેચો, તુટ જાય, તુટા શીર ન સંધાય,
ખીચ ગાંઠા આ જાય.^૧

સજન બસે સો કોશ, દુર્જન બસે પાસ, જલમે બસે કમોદની, ચંદા
બસે આકાશ, જો જીસકે હીરડે બસે, જોઈ ઉસીકી પાસ. ૧૦૬૪૫

સજન બાત સ્નેહકી, પર મૂખ કહી ન જાય, મૂગેકો સ્વપન ભયો,
તો સમજ સમજ પરતાય.

સજન મીલાપી બોત હોએ, તાલી મિત્ર અનેક, જીસ્કુ દીઠે મન ઠરે,
સો લાખનમેં એક.

સજન સમા બિચારીએ, અપના કુલકી રીત, બરાબરીસે કીજાએ,
વિવાહ, વેર, ઔર પ્રીત.

સજનકુ સજન મીલે, તો બાત બાત ઔર બાત, ગધેકુ ગંધા મીલે, તો
લાત લાત ઔર લાત.

સજના સજના મત ખોલ આંખ, તાહરી થઇ હસી ને માહરી જાય આન,
ને જોઈ મનખસે કરે પીતડી,^૨ તો બેઢના જાય પરાણુ. ૧૦૬૫૦
સટો ને સહનેપાત (બેહુ સરખાં.)

સહ્યા થઈ દહ્યા સારા.

સડી ગાયની મડી વાછરડી.

સડી જતું પાન ફેરવવું જોઈએ.

સડી (અથવા, સડેલી) સુગાય, ને કોહી (અથવા, કોહેલી) ગંધાય. ૧૦૬૫૫

સરલી સુગી, વસલી ડગી. (મરાઠી કેહવત.)

૧. સરખાવો કેહવત નાં ૪૬૦૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્કે ૪૩૦.

૨. પ્રીત; પ્યાર.

De la mala mnger te guarda, y de la buena no fies nada.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Da mal molher te guarda, e da boa nao fies nada.^૧ (પો. કે.)

Wapenen, vrouwen, en boeken, behoeven dagelijksche behandeling.^૨ (દૃચ કેહવત.)

A horse, a wife, and a sword, these three are unfaithful.^૩

Aklah, the carpenter's wife, sometimes yours, and sometimes mine. (કાશમીરી કેહવતો.^૪)

(ફારસી કેહવત.) اسب وزن وشمشیر وفادار که دید

સ્ત્રી ચરિત્ર, ને રોતાં બાલ, તેનો કોઈ ન પામે પાર. ૧૦૬૭૫

El melon y la mnger malos son de conocer.^૫ (સ્પેનીશ કે.)

Donna si lagna, donna si duole, donna s'ammala, quando la vuole.^૬ (ઈટાલિયન કેહવત.)

When she embraces and weeps, her hand is groping to steal. (તામીલ કેહવત.^૭)

Woman's ability is shown in artifice, man's in the recital of verses and stories.^૮

स्त्रियाश्चरित्रं पुरुषस्य भाग्यं देवा न जानन्ति कुतो मनुष्याः॥૯(સ. કે.)

૧. Beware of a bad woman, and put no trust in a good one.

૨. Arms, women and books should be looked at daily.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 72. ૪. *Ibid*, p. 9.

૫. A melon and a woman are hard to know.

૬. A woman's in pain, a woman's in woe, a woman is ill, when she likes to be so.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 193.

૮. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 29.

૯. The gods know not a woman's conduct and a man's fortune, how then can men? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 482.

સ્ત્રી ચીતે, ને મરદ છી'કે.

કોઈ સ્ત્રી કાંઈ મનમાં ચીતે તેટલાં એક મરદ છી'કે તો તે ચીતેલું
પાર પડે એવા વેહમ છે.

સ્ત્રી સાવરણી, ને મરદ ખુતારો.

સ્ત્રી હઠ, રાજ હઠ, બાલ હઠ, ને યોગી હઠ.

As the good man saith, so say we ; but as the good
wife saith so it must be. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Ce que femme veut Dieu le veut. ૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Lo que la muger quiere, Dios lo quiere. ૨ (સ્પેનીશ કે.)

સ્ત્રીની અક્રમ એડીમાં.

Tener el seso en los calcanares. ૩ (સ્પેનીશ કેહવત.)

He who listens to the advice of women is a fool. (તા.કે.૩)

A woman's sense is wrong sense. (તેલુગુ કેહવત. ૪)

Long hair, little brain. (તરકીશ કેહવત ૫)

સ્ત્રીની અધરણી, ને માબાપનો દાહડો, એ કાંઈ ફરી ફરીને
આવતાં નથી.

૧૦૬૮૦

સ્ત્રીની કીંમત પટંતરે.

સ્ત્રીની કાંચલી કાંઈ પુરપથી પહેરાય ?

સ્ત્રીની મતી (અથવા, ખુદી) પાનીએ.

A woman's counsel is not worth much, but he that
despises it is no wiser than he should be. (અ. કે.)

Muger, viento, y ventura, presto se muda. ૬ (સ્પેનીશ કે.)

Molher, vento, e ventura usinha se muda. ૭ (પોર્ચુગીઝ કે.)

૧. What a woman wills God wills. ૨. To have one's brains in
one's heels. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 459.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 8.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. ૩૩.

૬. Women, wind, and fortune soon change.

૭. Woman, wind, and luck soon change.

No matter how skilled a woman may be in number and letters, her judgment will be second rate. (તી. કે. ૧)

A woman's word, a bundle of water. (તેલુગુ કેહવત. ૨)

સ્ત્રી બુદ્ધિ: પ્રત્યંકરી ॥૩ (સંસ્કૃત કેહવત.)

સ્ત્રીની હાય, ને કેહી નહિ જાય.

સ્ત્રીતું ચરિત્ર, ને પુરુષતું પાત્ર.

૧૦૬૮૫

સ્ત્રીયા જોખન ત્રીસ વરસ, ધોરી નવ ધરાં, પુરુષ જોખન ક્યાં લગન,
જોમ ધીએ પેટ ભરાં.

સતવંતી રે નાર! સત ચહજું કપાલ, દુધ ને પડવા ખા, પણ પથરે
દાંત ના પાડ.

સત્તા આગલ શાણપત નહિ ચાલે. (અથવા) સત્તા વગર શેઆણપણ
કેમ ચાલે? (અથવા) સત્તા આગલ શાણપત શું?

સત્તા વગરનો મુઝો ખોટો.

No power, no respect. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સત્તાણાતું મુન્તું.

૧૦૬૮૦

સતી આપ દેય નહિ, ને સંખણીના લાગે નહિ.

સતે પથર તરે, ને ન-સતે તુમડું જુડે.

સદનતર પરવડે, પણ અખનતર નહિ પરવડે.

Es ist besser mit 'nem ganzen Narren handeln, denn
mit 'nem halben. ૪ (જરમન કેહવત.)

સદરો અવલોખી પેહરે, ને સવલોખી પેહરે.

સદા દુષ્ટીરી, તો ક્યા દલગીરી?

૧૦૬૮૫

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 147.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 30.

૩. Woman's counsel is destructive. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 382.

૪. It is better to deal with a whole fool than half a fool.

સદા ભવ રહ્યા, ને પારકે લાકડે બધ્યા.

સદાકે દુખી, ઝોર બખતાવર નામ.

સદાનો લગન કરતોખી લજવાંચ. (અથવા) દરરોજ વેહાનો કરતોખી લાજે.

સન્યાસીની પટલાઇમાં (અથવા, દોસ્તીમાં) સૌતું નખોદ.

સન્યાસીને કરવડો આપ્યો ગાં— ઘો, કે મોહડું ઘો. ૧૦૭૦૦

સપલાની ભીખાઇ, ને ચકલે ચકલે (અથવા, પંચાતમાં) પીખાઇ.

સપલાની મેહરી, ને માએ સાથે વેરી.

સપાત્રે દાન, ને કુપાત્રે ધાન.

સપુત કુલનો દીવો.

સત્તપુત્ર: કુલદિપક: ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.)

સપુત, ને મેરી કટોરીમેં સુત.

૧૦૭૦૫

સપેત નીરંજન, સિર જટા, એક પાંઉં ઝોર દો ધ્યાન, પાંઉં પૂજન

મય આઇ, જળ કપટી ભયો નદેયાન.

બગલો પાણીમાં એકે પગે ભગતનું ડોલ ધાલતો હલો હતો. તેને જોઈ એક માછલી ઉપર પ્રમાણે બોલેછે કે “પહરેજગાર જોવો તેને જોઈ તેના પગનું પૂજન કરવા હું આવી, પણ કેહા આએ પ્રમાણેના ભગત માલમ પડ્યા!” એ ઉપરથી ફરેસ્તાઈ ખસલતનું ડોલ ધાલી હુટવા આવનાર વિષે એમ બોલાયછે.

સફેદ દુધ જેવું.

સફેદ બરફ જેવું.

સફેદ સાધુ.

સાધુપણાંતું જુહું ડોલ ધાલનાર, અર્થાત બાહરથી ઘોતા ને અંદરથી મેલા માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

સફેદ વા, ને હડી જા.

૧૦૭૧૦

કોઇ કુચ્છ ગણત્રીમાં નથી એવો તુચ્છકાર બતાવવા માટે વપરાયછ.

સખ એક થેલેકે બને હએ.

સખ ઘડી ઘરડી, તો એક ઘડી હરડી.

સખ જાતમેં યુરી જાત, બનિયા બરા કસાર્થ, છોટે છકા રક્ષણ કરે,
મારે સગા ભાઈ.

સખ જો કહેતો હએ કે ચાહ મુશ્કેલ હએ, સખ ગલત હએ, લેકીન
નીલા મુશ્કેલ હએ.

સખ ટકે સરખે.

૧૦૭૧૫

સખ મર જાય, ને સખકા લડુ મએ ખાઉં.

સખ લડખમેં બંદા તૈયાર.

સખ સખકી સંભાળ્યો, મએ મેરી ફેરતા હઉં.

સખ સખકે બલી.

સખ સાથ જગનાથ.

૧૦૭૨૦

સખ સોતા જળ અધા જાગા. (અથવા) સખ સોતા, ને અધા જાગા.

He brings his machines after the war is over.

To come a day after the fair. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

સખ સોનેકી, ને ગાં— પીતલકી.

સખકા રાંઝેક^૧ સાંધ્યાં, ઔર જાન અજાનકા જાન, સાહેબ તો
મિઝબાન હએ, યાકી સખ મેહમાન.

સખકી કીન્ચે દોરતી, નખલસે ન ક્યે નેહ,^૨ નખલસે નેહ કીનો
તો તુરત દીનો છેહ.^૩

સખકી સવાઈ, ઔર બંદેકા દેડી.

૧૦૭૨૫

સખકુ બોલો, મેરી જોરકુ મત બોલો.

સખકે ગુર જોરખનાથ.

સખસે બડા એઆતાણા, ઉરકી ઉપર એક ધુધી.

He that winketh with one eye and seeth with the other,
I would not trust him, though he were my brother.

(અંગ્રેજ કેહવતો.)

સખસે બડા માર કે દિલસે દે ઉતાર.

સખસે બડી ચતુરાઈ રખના, માનરેસે રહીયો હુસ્માર.

૧૦૭૩૦

સખસે બડી (અથવા, ભલી) ચુપ.

In the company of strangers, silence is safe.

Silence is the best ornament of a woman.

Silence is wisdom, and gets friends.

Silence seldom doth harm.

Silence is wisdom, when speaking is folly.

Keep your own counsel. (અંચેજ કેહવતો.)

Mit Schweigen verräth sich Niemand.^૧

Reden ist Silber, Schweigen ist Gold.^૨ (જરખન કેહવતો.)

Chi parla semina, chi tace raccoglie.^૩ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Quien calla piedras apaña.^૪ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Spreeken is zilver, zwijgen is goud.^૫

Zwijgen antwoordt veel.^૬ (દચ કેહવતો.)

Man angrer ofte sin Tale, men sielden sin Tanshed.^૭

(દેનીશ કેહવત.)

It is not as safe opening the mouth as keeping it shut.

(ચીનાઈ કેહવત.)

Silence is profitable.

Silence is silvern. (કાશમીરી કેહવતો.)

૧. No one betrays himself by silence.

૨. Talking is silver, silence is gold.

૩. Who speaks, sows ; who keeps silence, reaps.

૪. He who is silent gains store.

૫. Speaking is silver, silence is gold.

૬. Silence answers much.

૭. Speech is oft repented, silence seldom.

૮. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 11.

૯. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,

Quietness is worth thousands of gold.^१

Silence puts an end to quarrels.^२

Silence is the bulwark of wisdom. (तामील डेहवतो. २)

Silence is the sweet medicine of the heart. (अरबी डे. ३)

Two ears to one tongue, therefore hear. (तर्कीश डेहवत. ३)

मौनं स्वार्थं साधकं ॥^४

मौनेन कलहो नास्ति नास्ति जागरती मयं ॥^५ (संस्कृत डेहवतो.)

सभसे लली (अथवा, अडी) चुप. (हिंदुस्थानी डेहवत.)

جواب جاهلان باشد خمرش

خمشى بهتر

(शरसी डेहवतो.) از حد زبان زبان خمرشى نکوست

सभसे आंड़ी, लेडीन सरकारके सिपाहीसेभी आंड़ी?

सभसे लली चुप. मादीकुं डया अरअर, घोलीकुं लली चुप.

सभसे भयुरां निराणी.

सभलाना (अथवा, सभधाना) साला थाय, पण नभलाना अनेवी न थाय. १०७३५

तमर्थाची सांडवण पण दुर्वळाची नागवण. (भराली डेहवत)

सभलानी अणला पण प्रणला होय.

सभी सहायक सभलडे, डोष्ट न निभल सहाय, पवन अघावत आगडे,
दीपही दैत जुलय.

सभी घोडे आरा टके.

सभ धान आठसे पसेरी. (बिहार डेहवत. ६)

१. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 26. २. *Ibid*, p. 511.

३. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 170.

४. Silence gains all objects. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 447.

५. By silence there is no quarrel, by vigilance there is no fear. *Ibid*, p. 448. ६. Christian's *Behar Proverbs*, p. 26.

સખુરીનો બદલો સાહેબ આપે.

Chi ha pazienza, vede la sua vendetta.^૧ (ઈતાલિયન કેહવત.)

ચુપકી દાદ ખુદાલી દેતા હય.

સખરકા અબર ખુદા દેગા.

સખરકી દાદ ખુદાકે હાય હય.

સખરકી ડાલમે' મેવા લગતા હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સખુરીનાં ફલ મિઠાં છે.

૧૦૭૪૦

Patience is a plaister for all sores. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Die kan lijden en verdragen, vind zijn vijand voor zijn
voeten geslagen.^૨ (દચ કેહવત.)

Mit Geduld und Zeit wird's Maulbeerblatt zum Atlas-
Kleid.^૩ (જર્મન કેહવત.)

Il mondo è di chi ha pazienza.^૪ (ઈતાલિયન કેહવત.)

Har Du lært at bie, kan du blive Dronning i Sverrig.^૫

At bie og lide, stiller mangen en Qvide.^૬ (દેનીશ કેહવતો.)

Patience is as a dish of gold. (કાશ્મીરી કેહવત.)^૭

Patience will save you and your neighbour. (તેલુગુ કે.)^૮

He who has patience to wait for a shoal of fish, will
catch small ones if not large. (ચીનાઈ કેહવત.)^૯

Patience is the key to joy.^{૧૦}

By patience grape juice becomes wine and the mulberry
leaf satin. (તરકીશ કેહવતો.)^{૧૧}

૧. Who has patience sees his revenge.

૨. He that can be patient finds his foe at his feet.

૩. With patience and time the mulberry leaf becomes a silk gown.

૪. The world is for him who has patience.

૫. If you have learnt to wait, you may be Queen of Sweden.

૬. To wait and be patient soothes many a pang.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 183.

૮. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 190.

૯. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 35.

૧૦. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 53. ૧૧. *Ibid*, p. 54.

Patience is the key of joy, but haste is the key of sorrow.^૧

Many locks are opened by patience. (અરબી કેહવતો.૨)

صبر تلخ آبت ولیکن بر شیرین دارد
صبوری ترا کامکاری دهد

صبر مفتاح کارها است (ફારસી કેહવતો.)

સખેરકુ ગઈ, સાંજકુ આઈ, દોદો ધનક લેતી આઈ.

સખેરકુ ગઈ, સાંજકુ આઈ, સેર ભર આવલ પીસકર લાઈ.

સભા સોહંતું બોલ્યે, જેમ રીજતો રાય, કીડીએ કુંજર ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય, (અથવા, તે પણ કેહતું હાય.) (અથવા) સભામાં શોભતું બોલ્યે, જેમ રીજે રાય, કીડીને કુંજર કહે, તોએ કહીએ હાય. (અથવા) શોભે શોભાવતું બોલ્યે, રાય મન પતીજ થાય, મગતરે હાથી ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય. (અથવા) સભા સોહંતું બોલ્યે, જેમ પતીજે રાય, મગતરે હસ્તી ગળ્યો, તો હાજી હા કેહવાય. (અથવા) સભા સોહંતું બોલ્યે, જેમ રીજતો રાય, વાંદર કેરાં પીસણાં, શિલા તણાઈ બય.

Bei goszzen Herren musz man fünf-gerade sein lassen.^૩

(જરમન કેહવત.)

સમ ખાય તે સદા જીલો.

સમ ખાવાના બ્રાહ્મણ.

૧૦૭૪૫

સમ તો સુખડી, ને કોલ તો તાલી, ગલે મુઝ્યો હાય, પણ નથી મુકી પાલી.

સમજી માણસથી બલા દૂર.

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 75.

૨. Ibid, p. 75.

૩. With great men one must allow five to be an even number.

સમજી વેરી સારો, પણ મુરખ બાધજીધ જોટો.^૧

સમજીને ઇસારો, ને મુરખને ટોકણી.

સમજે તેનું મોહત, નહિ સમજે તેની કમખખતી.

૧૦૭૫૦

સમજીનેવાલેકી મોત હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સમજે તેને દુનિયા, ન સમજે તેનું મોત.

સમજે નહિ, ને સરખો લાગ માગે.

સમજે સો ખેટા.

વગર સમજનાં માણસ વિષે જોલાયછે.

સમડી સમડી સાત ફેરા.

સમય પ્રમાણે મહાલવું.

૧૦૭૫૫

સમરતાં વાર લાગે, બગડતાં વાર નહિ લાગે.

It is easier to pull down than build. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સમરીનો સોટો, ને કામરીનો દીવો, જેમ તેમ જોડું કાઢું, મરેા યા જીવેા.

સમશાન, ને બરી મસાણુ.

સમશાન જ્ઞાન સર્વેને આવ્યું.

સમશાનમાં વેરાગ સૌને આવે (પણુ તેટલીજ ઘડી.)

૧૦૭૬૦

સમશેર ખાની, બરી ગુમાની, થઇઅમ થાથા કરતે હએ, ધરસે કાગજ

અયસો આયો, કે બચ્ચે લડકે ભુખે મરતે હએ. બચ્ચેકી માકે

નાતરે દેવે, લાંબી ફાકે પડતે હએ, ઢાલ તરવાર તો બેચ ખાઇ,

ચોર કટાર પર નજર ધરતે હએ. (અથવા) મિયાં ખાંજ મિયાં

ખાંજ, ધરસે ખબર આઇ કે બચ્ચે ભુખે મરતે હએ. બચ્ચેકી

માકુ નાતરે દેવે, ઇધરખી ફાકે ચલતે હએ, ઢાલ તરવાર તો બેચકર

ખાઇ, કટાર પર નિગાહ રખતે હએ.

સમા વિનાતું સારું ન લાગે પરમેશ્વરનું નામ, એહ સલગાવતાં ગણેશ
પરમેશ્વર, હાથે વાલે ભાષ રામ.

A man may say even his Pater-noster out of time. (અં.કે.)

સમે સમે ડી બાત હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સમાણસ વલે વાતે, ને કમાણસ વલે લાતે.

સમાણસે સાટબ્યાં,^૧ ને કમાણસ હાથ પડ્યાં, તાણી બાંધી ગાંસડી,
તો ભાગી ભુકો કાપાં.

સમીસાંજનું મુવું, તેને ક્યાં લગી રોવું? ૧૦૭૬૫

સમીસાંજનું મુવું, પોસ મહીનાની રાત, તેને ક્યાં લગી રોવું?

સમીસાંજનું સીબ્યું, ને બધ્યું તાહરું જીવ્યું.

સમીસાંજનો મુઓ, તેને ક્યાં લગી છેડો વાલે?

સમુ બેખબ્બે, તોકે ઘડોજ કોણ કરેછ?

સમુદર તરીને ખાબોઆખાં હુબવું.^૨ ૧૦૭૭૦

સમુદર દરિયો છે, પાંચ બેહરાં પાણી લીએ તો અધુરો નહિ થાય, ને
ભર્યા કુવામાંથી પાંચ ટામડી પાણી કાઢડે કાંઈ ઘટે નહિ.

સમુદર પેટવાલો.

સમુદર માપી શકાય, પણ કોઈનું મન ન માપી શકાય.

સમુદરનો છેડો મલે, પણ ચાર આંગલની છાતીનો નહિ મલે.

The measure of heaven and earth you may find ;

You'll never be able to, that of the mind. (ચીનાઈ કેહવત. ૩)

સમુદરમાં ખસખસ.

૧૦૭૭૫

સમુદરમાં પાણીની કાંઈ ખોટ ન હોય.

સમો વરતે તે સાવધાન.

૧. ખરીદ્યાં.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૪૧૦૬, તથા તેને મસતી કેહવતો, સંદે ૩૯૪.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 249.

સર આસમાનસે લગાડવું.

Ad astra per ardua.^૧ (વિલીન કેહવત.)

સરકાર ચઢે તે પૈસાદાર છતે.

સરકાર દરબારના અવલા પગ.

૧૦૭૮૦

સરકારના સિપાઈ ને જમના દૂતને દયા ક્યાંથી ?

સરકારની થાકી વાગે તે લશ્કર હો.

સરકારમાં સોદરાબછ, ને દરબારમાં દોરાબછ.

સરખી આંખે જોવું.

સરખે સરખા મલ્યા, ને જવનાં દુઃખ ટલ્યાં.

૧૦૭૮૫

સરખે સરખી જોડી, એક અંધે ઓર દુસરી ખોડી.

સરગવામાં સેકટો, ને વનદ્રક્ષમાં કીઓડી, ચોપગાંમાં ગધેડો, ને નાગાં
જુઓ તે કોરી.^૨

સરજ્યું સાં સાજવારી.

સરગએ કીધી શાન, ને મુઆ મુસલમાન.

સરડો થોઈને તીકે.

૧૦૭૯૦

સરડો પીંજરો, ને નકટો દેવો, ને પાતરં ખાખરે, ને મદને આવ
આવ કહે.

સરખ દરમાં પાંસરો ચાલે. (અથવા) સરખ અંધે વાંકો, પાગુ દર
આવ્યો સાં પાંસરો.

સરખ પલાય, પાગુ સપોડ્યું નદિ.

સાંપ કરે તેનું સેદર દતારી સકાય, પાગુ સાંપનાં ખચ્ચાંનું સેદર
ડતારી સકાય નદિ.

સરખ મરે નદિ, ને લાડી ખાંચે નદિ.

સરખને ખાંચે કરવો.

૧૦૭૯૫

સરખનો ભારો જલવવો, ને કુંવારી કન્યા જલવવી બરાબર. (અથવા)

સરખનાં ઝાડને સંભાલવું, ને કુંવારી કન્યા સંભાલવી બરાબર.

Glasses and lasses are brittle ware. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Quand on a des filles on est toujours berger. ^૧(ફ્રેંચ કેહવત.)

Ein Sackz voll Flöhe ist leichter zu hüten wie ein
Weib. (જરમન કેહવત. ^૨)

Dochters zijn broze waren. ^૩ (દચ કેહવત.)

A house full of young girls, and a fire of little twigs.

(તેલુગુ કેહવત. ^૪)

A whole herd of buffaloes might be in a pen,

There is one thing not to be guarded—a woman. (મલધ કે. ^૫)

સર્વ નાહનાંથી મોહકું થાયછે.

સર્વ પાલખીએ બેસનાર હોય તો પછે હંચકે કોણ ?

All men can't be masters. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સર્વેની આશનાઇ કર્યે, આગ ને પાણીની આશનાઇ નહિ કર્યે.

સર્વેની દોસ્તી કર્યે, પણ એક સિપાહીની દોસ્તી નહિ કર્યે. ૧૦૮૦૦

સર્વેને કંકુનો ચાંદલો વાહલો હોયછે.

સર્વેનો વિશ્વાસ થાય, પણ એક ચોરનો વિશ્વાસ નહિ થાય.

સરસતી, ને પારવતી.

સરે નહિ, સીજે નહિ, ને બેઠાં બેઠાં ખીજે. (અથવા) ન સરે, ન

સીજે, ને બેઠાં બેઠાં ખીજે. (અથવા) સરે નહિ, સીજે નહિ, ને

ખાટ બેઠું ખીજે.

૧. He who has daughters is always a shepherd.

૨. A sack full of fleas is easier to watch than a woman.

૩. Daughters are brittle ware.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 242.

૫. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 53.

સરોવર મુકાય ત્યારે માછલાં દેખાય.

૧૦૮૦૫

When the port is dry the fishes will be seen. (ચીનાઇ કે.)

સરોવરથી કમલ, ને કમલથી સરોવર શોભે.

સલતાનજનાં લાકડાં, ને હરમાનજનું તેલ, માદરી સામુજનો આટો, ને
થોડું થોડું મેલ.

સલી વગર આધ અટકે.

સલુક હોય તો મલુક ખવાય, નહિ સલુક હોય તો ધાનનું તનનુંખી નહિ
ખવાય.

સલુકની ઠીકરી, ને નહિ તો ઠીકરી.

૧૦૮૧૦

સલુકે મલુક લેવાય.

સ્વમ્મ તલાવનું કોઇ દી તળિયું દેખાય.

સ્વમ્મા સાત, ને ચિંતા ચોરયાસી.

સ્વભાવનું ઓશડ નહિ. (અથવા) સ્વભાવનું કાંઇ ઓશડ હોતું
નથી.

સવલા સૂરજ ઊગવા.

૧૦૮૧૫

સવલે રસ્તે જવું, ને અવલે રસ્તે આવવું.

સ્વસ્તિતું આવ્યું, ને ડચકરે ગયું.

સવા ગજ લાંચું (નામ, નાક, જીભ, વગેરે.)

સવા પોહરની પાદશાહી. (અથવા) સવા પોહરની ઝુપાકી.

સવા મણુ તેલે અંધારું.

૧૦૮૨૦

સવા મણુ સુંહનું યશે, ત્યારે પાશેર આદનું પણ થશે. (અથવા)

સવા મણુ સુંક, ત્યારે કાંકરી આદની.

સવા મણુની કોઠી ભરાય, પણ સવાશેરની કોઠી ન ભરાય.

સવા મહિને હરાઇ કોશ.

સવા શેરની ભુંજ ધાણી, ને એ વાત તો મેં ક્યારની જાણી.

સ્વાતી^૧ દીવા જો બસે, ને વિશાખા છુટે ગાય, ચાક ચહડાવે મહેતી,
પૃથ્વી પ્રલ્લે થાય. (અથવા) સ્વાતી^૧ દીવા જો બસે, વિશાખ
છુટે ગાય, રાણી જયો રણ ચહડે, પૃથ્વી પ્રલ્લે થાય. ૧૦૮૨૫

સવાદ તે હાંધી કરે કે હાથ કરે?

સવાળે કવાળે વાખ વાખ, ને હસાળે કેતાળે હાથવાય.

સ્વામી નારાયણ સેહજે મલ્યા, ને ભગતને ભીખ માંગતા કર્યા.

સ્વામી સાગર ભર્યો, રતન તણાયાં જાય, કરમ-હીના જાય લેવા, ભરે
મુકી ને સંખલાં^૨ થઇ થઈ જાય.

સ્વામીએ માની તેને ઘેરે માની, ઘેરે માની તેને લોકે માની, અને
લોકે માની તેને પરલોકે માની.^૩ ૧૦૮૩૦

સવાયા તો સૌ કોઇ કરે, દોહડા કરે મુસલમાન, પોણા બમણા કોણ
કરે, જેની કાખમાં કુરાન.

સવાયાના સો ધક્કા ખાય (એવું માણસ.)

સવાયાના સો સમ, (અથવા, સાત સમ.)

સવાયાની ડોસી, ને ઢખ્યુ માથું મુઝામણ.^૪

સવાયાની વાનમાં સેંકડોની હાણી. ૧૦૮૩૫

સ્વાર્થ આગલ પરમાર્થ આંધલો.

સ્વાર્થ સર્વથા રળિયામણાજ.

સવેલાએ સંઘર્થુ હોય તો અવસરે આવે કાજ.

સવૈની ચીટી.

યાને, “એકનો સવા એ પ્રમાણે લખી આપેલી વ્યાજી ચીટી.”^૫

સવૈનો ધંધો. ૧૦૮૪૦

યાને, એકનો સવા લખાવી લઇ વ્યાજ કમાવવું તે.

૧. એક નફાજ. એ નફાજમાં વરસાદ પડે છે તેથી માતી પાડે છે એમ કેહવાય છે.

૨. કોરા. ૩. સરખાવો કેહવત નાં ૩૨૭૬, સરે ૩૨૦.

૪. જુઓ કેહવત નાં ૪૦૫૭, તથા તેને પ્રસતી જુદી જુદી જાગ્યાઓની કેહવતો,
સરે ૩૮૮. ૫. નર્મ કોશ.

સસતું, સોહામણું, ને સીધપોરની (અથવા, સીગનપોરની) જાતરા.
(અથવા) સોધું બાહું, ને સીધપોરની (અથવા, સીગનપોરની)
જાતરા.

સસલી સુખલી, ને સીધપુરજી જાતરા. (કચ્છી કેહવત.)
સસરાજી કહે વઢજી સગન બોલો । તોકે જેતરમાં બસા પાટી.
સસરાજી પુટે દેવજી દોઢ્યા, ને દેવજી પુટે સસરાજી દોઢ્યા.
સસરાની વઢુ જેઠી, ને પરણીને ઘરમાં પેઠી.
સસરાની ગુળી સારી, પણ પીયરની પાલખી ભુંડી. ૧૦૮૪૫
સસરેટ્ટી ગાડી, સાસેકા બેલ, ને બંદા કરે સહેલ.
સસરો બોલો હોય તો જમાઈનો વિશ્વાસ નહિ કરે.
સસરો નાહો, ને વઢુને નહિ સોહવાયો.
સસરો લુહવાડ, ને વઢુ કુહવાર.
સસલાની દોડ સીમ સુધી. ૧૦૮૫૦
સસલો ઘણો થાકે, સારે આંખ પર કાન ઢાંકે.
સસલો તાણે સીમ ગમી, ને કોઢલો તાણે વાડ ગમી.
સસલેકા ત્રીન પાંડ, મુરગીટી એક તાંગ.

He says that the hare he caught had three legs.^૧

The hare my younger brother caught, has only three
legs. (તામીલ કેહવતો.^૨)

The hare he caught had only three legs. (તેલુગુ કેહવત.^૩)

સસલો કહે તેટલું (ખાખ.)

સસા^૪ કામ કરવું નહિ.

૧૦૮૫૫

સસા, છટો પગ કોને છે.

૧. Percival's Tamil Proverbs, p. 355. ૨. Ibid, p. 335.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 187.

૪. રાક ભરેલું.

સહરાન પર ચહડાવવું.

સહવાખ^૧નો કવાખ.

સહવારતું પોહર, ને સાહેબનું નામ.

સહિના જેવી મુઠ પકડવી.

૧૦૮૬૦

સહિયાંમાં સેલ^૨ પડે, ને પરાઈ દીકરી જ્ઞાનમાં પડે.

સહી ગેમ નાતરે, ને કાંદાને પાતરે.

સહીયડ કાકા બોલા, ને લીમની છાંયે છોડ્યા ઘોડા.

સહીયડ કાકા સાદડે વસે, ને આસડું મારે સારે ખડખડ હસે.

સહીયડ કાકા સેઆડલે^૩ વસે, દેખરાં લઈને ખડખડ હસે. ૧૦૮૬૫

સહીયારી સાસુ, ને ઉકરડે મોકાણુ.

સાકર પાનાર તો ઘણા, પણ જેહર પાનાર કોક.

Palabras azucaradas por mas son amargas.^૪ (રૅચેનીરા કે.)

સાકરના હીરા, ગળ્યા તે ગળ્યા.

સાકરને કડવી કોણુ કહે?

સાગ, સીસમ, ને કોયલા, દુખ પાયને બોલ દોહેલા.

૧૦૮૭૦

સાગ, સીસમ, ને મુન્નું, કદી નહિ થાય જુન્નું.

સાય જેવું પુણ્ય નહિ, જુઠ જેવું પાપ નહિ.

સાય ખરાખર પુન નહિ, ઔર જુઠ ખરાખર પાપ. (હિંદુસ્થાની કે.)

સાયને આંચ ન લાગે. (અથવા) સાયને કદી ન લાગે આંચ.

Truth may be blamed, but shall never be shamed.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

Veritas non quaerit angulos.^૫ (લેટીન કેહવત.)

For the truth seven twists are not required. (તેલુગુ કે.૬)

૧. સ્વલાખ. ૨. પરપર. ૩. સેઆડલું એક ગામનું નામ છે.

૪. Sugared words generally prove bitter.

૫. Truth seeks no corners.

૬. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 71.

Truth as a solvent dissolves not in water. (અંગ્રેજી દેવવન. ૧)

સત્ય ન પીજી મચ. (હિન્દી દેવવન.)

સાચમે સાચ નદિ. (સિંદુસ્થાની દેવવન.)

راستی را زوال کی باشد (ફારસી દેવવન.)

સાચમે સાચ નદિ, ને જુહને જુલી. (અથવા) સાચમે સાચ નદિ,
જુહને જય નદિ.

સાચ્ચા ખોલ મળી માએનેથી નદિ મળે. (અથવા) સાચ્ચું કહેલું
સગી માએનેથી નદિ મળે. (અથવા) સાચ્ચું ખોલ્યું તેા માને
પણ ન કોટાય. ૧૦૮૭૫

Truth is a cutting sword.

Sandhed er en saur Knæ. ૨ (દેનીશ દેવવન.)

Del vero s'odira l'uomo. ૩ (ઈટાલ્યન દેવવન.)

Veritas oñium parit. ૪ (લેટીન દેવવન.)

A man starts with anger when the truth is told of him. ૫

If a man speaks the truth he will find the village too
hot for him. (તેલુગુ દેવવન. ૫)

Say what will please ; straight-forward words provoke
dislike. (ચીનાઈ દેવવન. ૬)

When the truth is told every one takes it ill. ૭

It is said that the whole body breaks out into ulcers
when the truth is told. (તાર્શીલ દેવવન. ૮)

Speak truly, you displease ; say falsely, and you please. ૯

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 121.

૨. Truth is a bitter food. ૩. It is truth that makes a man angry.

૪. Truth produces hatred.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 59.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 173.

૭. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 131. ૮. *Ibid.*, p. 130.

૯. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 17.

સાંચ કહલે સંગ બિધુઆય.^૧ (બિહાર કેહવત.૨)

સચ બાત કડવી લગતી હય.

સચ સખકો કડવા લગતા હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) سخن راست تلف می باشد

સાચ્યા-બોલોને માએ માર્યો. (અથવા) સાચ્યા-બોલો સગી માએ માર્યો.

સાચ્યા-બોલી કેહી નહિ સમાય, ને જુદા-બોલી જગમાં સમાય.

Wahrheit findet keine Herberge.^૩ (જરમન કેહવત.)

Sandtalende Qvinde har faae Venner.^૪ (દિનીશ કેહવત.)

He who speaks the truth is regarded as a wicked person
by the country. (તામીલ કેહવત.૫)

યથાર્થ વાદિ લોક વિરોધી ॥^૬ (સંસ્કૃત કેહવત.)

સાંચ બાત સદુહાક કહે સખકે ચિતસે ઉતરલ રહે. (બિહાર કેહવત.૭)

સાંચી બાત સઅદ-હક્કા કહે સખકે મનસે ઉતરા રહે.

સચ બોલના ઔર લડાઈ મોલ લેના ખરાખર હય.

સચ બાત આધી લડાઈ હોતી હય. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) راست گوی در رزق خود خل

સાચી ઝોલીમાં સુતેલો છે કે સાચ્યુ બોલે?

સાચી સગાઈમાં સાહુ, ને મલ્યા ચપણમાં લાહુ.

સાચ્યુ કડવું સાઈ, પણ મિહું ખોટું ખરાબ.

૧૦૮૮૦

સાચ્યુ જીહું કરે, ને પાપે પેટ ભરે.

Will he who cannot prosper by truth, prosper by
falsehood? (તામીલ કેહવત.૮)

૧. ચુસ્સે થાય. ૨. Christian's Behar Proverbs, p. 88.

૩. Truth finds no asylum.

૪. A truth-telling woman has few friends.

૫. Percival's Tamil Proverbs, p. 132.

૬. A speaker of truth is the world's enemy. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 450. ૭. Chirstian's Behar Proverbs, p. 88.

૮. Percival's Tamil Proverbs, p. 506.

સાચું બોલું તો આ મારી જાય, નહિ તો આપ કૃતા ખાય.

સાચું બોલે તે સાચુંજ પામે.

સાચે દેને પંડ વામરો.

સાચે બરખત છે.

૧૦૮૮૫

Truth can honestly keep the crown of the canopy. (સં. ૩)

Truth is beneficial. (તામીલ કેદવત.)

સચ બાલતા, મુશી રહેતા. (દિંદુરયાની કેદવત.)

(ફારસી કેદવત.) راست گویا همیشه راحت در پیش

સાચો રાખે સમ, ને જુદાને કપાડે પ્રલમ.

Truth is the best healer. (અંગ્રેજ કેદવત.)

(ફારસી કેદવત.) راستی موجب ریحای خداست

સાચે શીથિ છે.

(ફારસી કેદવત.) راستی آور که شوی رستگار

સાચોકુ સાંખી દરબારો સરખાવ, ને જુદેકુ જુદાં.

સાચો એક દાદાર.

He who abstains from evil deeds is Good. (તામીલ કેદવત.)

નામ દક અપ્રાપ્ત. (દિંદુરયાની કેદવત.)

સાચો ગોલ પામતો છે કે સાચું બોલે?

૧૦૮૮૦

સાચો જાય રવળે, ને જુદાનો વાસ નઈ.

સાચો સાસરાંમાં પણ સમાતો નથી.

સાચાનો બેલી પરમેશ્વર.

For heaven still guards the right. (સેકસપીયર.)

સાંછકો સાંવ પિયારા, જુદેકા માલિક નિયારા, સળકા બોલખાલા.

(દિંદુરયાની કેદવત.)

સચેતો બેલી અણા. (કચ્છી કેદવત.)

સાચ્યાનો બોલનાર, ને માયાનો વાહનાર.

સાચ્યાનો સદા જય છે.

૧૦૮૯૫

Vincit omnia veritas.^૧ (લૅતીન કેહવત.)

તત્યમેવ જયંતે. (સંસ્કૃત કેહવત.)

સાચ્યાનો સાથી બોદ.

હંદા રાઝી ખુદા હંચે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાયવતા પુતને સો વરસના આવરદા.

સાયવતીની માએના સો વરસના આવરદા.

સાયવે તેની લક્ષ્મી. (અથવા) સાયવે તેનું દ્રવ્ય.

સાજ તેવો ગાજ.

૧૦૯૦૦

સાજનાં સાત ખુદ્, બારનાં ખુદ્ બાર, કાંણાનાં તો બોંહતેર લખખણ,
આંધલો કરે વચાર.^૨

સાજ ખાય અજ, ને માંદાં ખાય ધન. (અથવા) સાજે ખાય
રોટલા, ને માદો ખાય પૈસા.

સાટાં પાટાં, (અથવા, આટાં સાટાં,) ને માયાં કાટાં.

સાડી, ને ખુદ્દી નાડી. (અથવા) સાડી, ખુદ્દી નાડી, હાયાથ ગેહન
કાડી, લાગલા પોરાયે પાડી.

When the age is in, the wit is out. (શિક્ષપીયર, “મય
એદો એબાહત નથીન્હ.”)

A man at sixteen will prove a child at sixty.

The older the Welshman, the more madman. (અ. કેહવતો.)

Sixty years become, stupid become. (કાશ્મીરી કેહવત.^૩)

When sixty years have passed, dotage. (તેલુગુ કેહવત.^૪)

સાદા, નાદા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

૧. Truth all things conquers. ૨. વિચાર.

૩. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 195. ૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 22.

મઝી કુલી મઝી. (મરાઠી કેદવત.)

(ફારસી કેદવત.) چو شست آمد نشست آمد بد بوار

સારે કેવઈ, ને સોએ પુરખ બનુ. ૧૦૯૦૫

સામ વખ દાદગનું રાજ, ને દરિયો ને જાજ.

સામ વખ દાદગનો સનેપાત.

સામ વખ પાંસલી.

સામ વખ દાયનો સાયરો.

સામ સાતનો પા.

૧૦૯૧૦

The fourth of a thousand cash. (ચીનાઈ કેદવત.)

સાડી પેદરે તેરલી બેરી નદિ, ને પાવડી બાંધે તેરલા માટીયા નદિ.

A broad hat does not always cover a venerable head.

(અંગ્રેજ કેદવત.)

સામુંદનું મુકરો તારે બેશુ બોધાવીનું પખુ મુકશે.

સાત વિનાયક, સાત ફેરા.^૧

સાત કામ વચ્ચે એક મુવડ પશુ.

સાત કામય વચ્ચે એક મુવડ દુપઈ બપ.

૧૦૯૧૫

સાત ખાસડે તોળા નદિ બોલે (એવું નદર માણસ.)

સાત ગરણીએ ગાલીને પાણી પીએ એવું (સાદુમેત માણસ.)

Il faut tourner sept fois dans sa bouche avant de parler.^૨ (ફ્રેંચ કેદવત.)

સાત ધડી દરણી, ને બે ધડી ધરણી.

સાત છોકરાઓ ઉપર એક મુનાખાઈ બપ.

સાત દાદગ કમાઈ, ને એક દાદડો ખાઈ.

૧૦૯૨૦

૧. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 232.

૨. જુઝ્યા કેદવતો નાં ૧૭૨, ૫૫૧, અને ૫૫૨, ત્યા તેમને મળતી જુરી જુરી બાધાઓની કેદવતો, સંદે ૪૮.

૩. Turn your tongue seven times before speaking.

સાત દીકરાનો બાપ તે ટોપલે ઢંકાય, ને એક દીકરાનો બાપ તેનું ચરૂએ રંધાય.

A pot that belongs to many is ill stirred and worse boiled. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાત દીકરીએ બાપ વાંઝિયો.

સાત, ને બાજી હાય.

સાત પાકાં^૧ સારાં, પણ એક કાચુ^૨ માહું.

સાત પાણીએ ધોયલું.

૧૦૫૨૫

યાને, ચોક્કસ, ખેશક, કાંઈપણ સુખેહ વગર.

સાત પાવલા કમ દો રૂપિયા.

સાત પુરીમાં મથુરાં.

સાત પાંચ મીલ કર્યે કાજ, હારે જીતે નહિ આવે લાજ.

સાત પાંચ સાંધે, તે એક નહિ રાંધે.

સાત પાંચઝી લકડી, ઓર એકકા બોજ.

૧૦૫૩૦

Many hands make light work. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Veele handen maaken ligt werk.^૩ (દૃષ્ય કેહવત.)

દસકા લાઠી એકકા બોજ. (ખિહાર કેહવત.^૪)

સાત પાંચઝી લકડી એકકા બોજ.

સાત પાંચઝી લાઠી એક જનેકા બોજ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કે.) ملخرا بيا ساني بر مورچر ار پرشود

સાત પાંચને રાંધવા તેઓ, ને ખીરમાં લધને મીઠાં મેલ્યાં.

સાત ભાર સોહલા,^૫ પણ કુકડ ભાર ઘણા પચ્યા દોહલા.^૬

સાત માટીડાની ગરજ સારે (એવી ચખરાક ઓરત.)

૧. પુખ્ત થઇને જન્મેલાં જીવતાં બેકરાં.

૨. અધુરે વખતે જન્મેલું મુવેલું જાકરું.

૩. Many hands make light work.

૪. Christian's Behar Proverbs, p. 99.

૫. સોહલા.

૬. ભારી.

સાત સંગરાહ, ને એક જોલાખ (બરાબર.)

સાત સાંધે, ત્યારે તેર તુટે.

૧૦૮૪૫

સાત સાંધે, ને સતર તોડે.

સાત હળીઓ, એક હળીયાને ઘેર જાય.

સાતડે સાત થવું.

All gone to sixes and sevens. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સાતના સેંતા પાડ્યા, ને વારની પાટલી પાડી.

સાતની માય તે ભાગરે અધાય, ને એકની માય તે દેગડે રધાય. ૧૦૮૫૦

સાતમે આસમાને ચહડાવવું.

સાતમાં ફરનાર, ને સતરને શિખામણનો દેનાર.

સાતસો યુવા ખાકર ખીલી હજકુ ચલી.

સાતસો ચુંદે ખાકે બિલી હજકે ચલી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાતે વારે સોનીના.

સાથરે ત્યારે સાંકડો શો, ને તરક માટી ત્યારે સાંકડો શો ? ૧૦૮૫૫

સાથે વસે તે જાણે કે સોડમાં સુવે તે જાણે.

A man knows his companion in a long journey and a little inn. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સાદા, રાયજાદા.

સાદામાદા, ને સાહેબજાદા.

સાદુ હોય તે સદા સોહામણુ. (અથવા) સાદુ તેજ સોહામણુ.

સાદાં માદાં પર બરણીનાં ઠીકડાં, કાંઈ કહલેડાંનાં ઠીકડાં નહિ હોય. ૧૦૮૬૦

“ખોડ” ધી કાંઈ દીવેલમાંથી જાય ?” એ કેહવતની મતલબે વપરાયછે.

સાપ કરડે તેનું જેહર ઉતારી શકાય, નાધલાં બચ્ચાંનું જેહર નહિ ઉતરે.

સાપ કાહડતાં ધો પેઠી.

સાપ ગયા, ને લીસોટા રહ્યા. (અથવા) સાપ ગીયો, ને લીસોટો રહ્યો.

કાપ ગેલે વળ મોંકેં રાહિલી. (બરાડી કેહવત.)

સાપને ઘેર પરાણો સાપ, ચાટી મુખ વલે ઘેર આપ. ૧૦૯૭૫
 સાપને ઘેર સાપ જાય, ને જીભ ચાટીને પાછો આવે.
 સાપને ઘેર સાપ પરાણો, જીભ ચાટીને પાછો વધાણો.
 સાપને ઘેર સાપ પરાણો, જીભના લગ્નકારા કરે. (અથવા) સાપને
 ઘેર સાપ પરાણો, તો જીભના લગ્નકારા.

When one bat visits another, (the host will say) you
 hang, and I will do the same. (તામીલ કેહવત. ૧)

સાપોંકી સલામે જીભોંકી લપાલપ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાપને ઘેર સાપ પરાણો ગયો તો જીભની મલમલ થઈ.

સાપને ઘેર સાપ પરાણો, લગ્નકારે વેહવાર. ૧૦૯૮૦

સાપનો કરજો આવલ આવે. (અથવા) સાપનો ખાધો આવલ આવે.

જેને સાપે દંખ્યો હોય તે આવલનાં પાતરાં પણ ચાવે કે જેથી
 જેહર ઉતરે. તેમ ચોમેરથી માણસ ઘેરાઈ જાય, અને દુખમાં
 ફસે ત્યારે કોઈ પણ રીતે તેનો જીવાળ સોધે.

સાપનો કરજો જંઘુદરથી ખીલે. ૨

Den som er bitt af en Snog er bange for en Aal. ૩
 (દેનીશ કેહવત.)

સાપનાં ગુંચમણાંમાં પડવું.

સાપનાં ખન્ધાંને દુધ પાઈને ઉછેરે તોપણ કરડે.

He has brought up a bird to pick out his own eyes.

The leopard cannot change his spots. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Elève le corbeau, il te crèvera les yeux. ૪ (ફ્રેંચ કેહવત.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 522.

૨. આ કેહવતને મક્કતી જુદી જુદી ભાષાઓની બીજી કેહવતો માટે જુઓ
 કેહવત નાં ૩૨૩૨, સફે ૩૦૬; અને ઐની સાથે સરખાવો કેહવત નાં ૪૪૨૨, તથા
 તેને મક્કતી કેહવતો, સફે ૪૧૭-૪૧૮.

૩. He who has been bitten by a snake is afraid of an eel.

૪. Bring up a raven and he will peck out your eyes.

સાપળી મુઝો, ને લાકડીળી ભાગી.

સાપલા^૧ કોના ન બાપલા, રાગ કોના ન મિત્ર.

સાપે કરડેલો દોરડીથી બીહુ.^૨

(ફારસી કેહવત.) مار گزیده از ریسان میترسد

સાપે છંછુદર ગલી, નહિ ગલાતી કે નહિ ઓકાતી, જે ગલેછ તો મરી
નયછ, જે ઓકેછ તો આંધલો થાયછ. (અથવા) સરપે છંછુદર
ગલી, મેલે તો આંધલો થાય, ન મેલે તો મરે.

He dare not swallow for fear of bone, and he dare not
spit it out for fear there is flesh. (ચીનાઈ કેહવત.૩)

ભઈ ગતિ સાંપ છુછુદર કેરી. (બિહાર કેહવત.૪)

સાંપકે મુંહમેં છુછુદર, નિકલે તો અંધા, ઓગલે તો ખોરે. (હિં. કે.)

સાપે છંછુદર પકડી.

૧૦૯૯૦

સાખડ કરતાં રાખડ થયું, છતું પાણી કીચડમાં ગયું.

સાખર ને સિંહ સરખાં?

સાચુ દીધે નસીબ ન ઉંધડે.

સાચુ સુકાલ્યો.

હુચ્છાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

સામ, દામ, ને ભેદ ભણાય, પછીથી ચોયો દંડ ઉપાય. ૧૦૯૯૫

સામ સામતું કુટે, ને દાહમ દાહમતું કુટે, ને ડોસી ખુસરૂં લેધને ઉડે.

જેની વાતમાં અથવા મારામારીમાં ત્રીજું પુરાય ત્યારે એમ બોલાય છે.

સામછ બામછ બુદ્ધા ચોર.

હુચ્છાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

સામબાધ્યમે રોટલા કીધા, કાલા છે કે ગોરા (તેની કોણને અખર ?)

સામા પૂરનો સાથી.

૧. સરપ.

૨. જુઝો કેહવત નાં ૧૦૯૮૨, તથા તેને લગતો કુત-નોત,

સફેદકર.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 101.

૪. Christian's Behar Proverbs, p. 85.

સામા બોલી સાસરે ન સમાય.

૧૧૦૦૦

સામાનું મન ચોર, તો આપણું મન ચોર.

સામી થોડી સાલવે, તે દાઢમાઈ દુખાણુ.

સામો મથ્યો સર્વયાનું જ્વન કરે.

સાર^૧ દાસ જુદું નહિ હોય. (અથવા) ધાન ને દાસ કાંઈ છૂટાં પડે?

સાર,^૧ દાસ, ને થી થોડું, વન અસ્વારે વડે થોડું. ૧૧૦૦૫

સાર ને દાસ, સૌ એકતાં એક.

સારનું મોત છે.

સારા કરીને નોતરો, ને ગધેડાસે જોતરો.

સારા ગામ કરે, ને બીજી દેખીને કરે.

સારા ગાંવ દુધ ભાત ખાતા હએ.^૨

૧૧૦૧૦

સારા આંત દેહું, પણ આથા કાત નહિ દેહું.

સારી જોઈને નોતરી, તે ચુદસે બેસી સુ—

સારી તે દીકરી, નહિ તો નવિયાંની દીકરી.

સારી,^૩ ને સાદજનમાં ખારી.

સારી બૈરીના સો મારી.

૧૧૦૧૫

A good wife makes a good husband. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સારી રામાયન મુનકર પુછા સીતા કીસકી જોડે?

સારી સ્ત્રી સુખનો સાગર, લુડી સ્ત્રી ક્વચતો કાંગો.

A good wife and health, are a man's best wealth. (અ.કે.)

A quien tiene buena mnger, ningun mal le puede venir,
que no sea de sufrir.^૪

A quien tiene mala mnger, ningun bien le puede venir,
que bien se puede decir.^૫ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

૧. ચાવડા, ધાન. ૨. બિની સમજણુ મારે જુઓ “કહિતક ખાસા અને જોય વચન,” સદે ૪૪. ૩. સાલી. ૪. He who has a good wife can bear any evil. ૫. He who has a bad wife can expect no happiness that can be so called.

સારી સ્વામી, લાખ પામી.

સારી હોય તો જાત્રા, નહિતો મુઠ્ઠી ભરીને માત્રા.^૧

સાઈ એટલું સોનખાઈનું.

૧૧૦૨૦

સાઈ કરીને સારાંની વાટ જોવી.

One never loseth by doing good turns.

One good turn deserves another. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Gratia gratiam parit.^૨ (લૅતીન કેહવત.)

સાઈ જોઈને કીધું મુહરત, ને થઈ ગયું બદસૂરત.

સાઈ બોલો તો સાઈ પામો.

A good tongue is a good weapon. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સાઈ સાઈ સકરીયાનું, ને માહું માહરા મકરીયાનું.

સાઈ સાઈ હૈયાંને, ને માહું માહું ભૈયાને.

૧૧૦૨૫

સાઈ સુતઈ જીજી ખાય, ને માર ખાવા તે ખાંદી જાય. (અથવા)

સાઈ સુતઈ જીજી ખાય, ને મજુરી (અથવા, વહીતઈ) કરવા
ખાંદી જાય.

સારે અર્થે સારાં સંધન.

સારે ઘેરની ધી, તેની માએ ભરે છ. (અથવા) સારે ઘેરની ધી હોએ
તેની માએ છ ભરે.

સારે તો સાર, નહિ તો રેંહલાને આરે આરે નો માર.

સારે સકાલે નહિ, ને પજો દકાલે.

૧૧૦૩૦

સારે સાઈ, ને માહે માહું.

Good actions carry their warrant with them. (અ. કે.)

સારો જોઈને નોતર્યો, ને ભાણે બેસી મુ—.

Never cast dirt into that fountain of which thou hast
sometime drank. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Acompanha com os bons, e séras hum delles.^१ (पे। डे.)
Associate with the agreeable.^२

Things put into fire partake of its colour, in like manner will it happen to those who join the great. (तामील डेहवत.^३)

Keep company with good men, and good men you will imitate ;

Keep company with beggars, and sleep outside some temple gate. (चीनाय डेहवत.^४)

When the crow is your guide he will lead you to the corpses of dogs.^५

Converse with the bad is going to sea. (अरणी डेहवतो.^५)

Shun a wicked person, though endowed with knowledge. (यानङ.^५)

To the wasp we must say, "Neither thy honey nor thy sting." (ताम्रभङ.^५)

If you sit down with a lame man, you will learn to halt. (शीङ डेहवत.^५)

The fowl brought up with the pig will eat dirt. (ता. डे.^५)

Blackness leaves the coal when the fire enters. (य. डे.^५)

सत्संगतीः कथं किं न करोति पुंसां ॥^६ (संस्कृत डेहवत.)

सन्ध्याय सौते सारी. (कञ्ची डेहवत.)

१. Keep good company and you shall be of the number.

२. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 323.

३. *Ibid*, p. 409.

४. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 5.

५. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 25.

६. Say, what does not good association do for men? Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 476.

સાલીઆ ભાઈની ઘાણી, આધા તેલ આધા પાણી.

સાલીઆમ પાસે મરી વટાવાય?

સાલીઆમની સેવા કરે, તો શેર બાજરી સુખે મલે.

સાવકાં કોઈનાં થાય નહિ, ને મતરાઈ કોઈની માય નહિ.

સાવચેત રેણામાં ગયું શું?

૧૧૦૫૫

A muita cautela, damno nao causa. ૧ (પૌરુષીય કેહવત.)

સાવરણીનો ભાઈ બુતારો.

સાસ ધર જમાઈ કુતા, બેહન ધર ભાઈ કુતા, ઓર બે કુતા પાલે
સોખી કુતા.

સાસ ભાં તક સોસ. ૨

(ફારસી કેહવત.) سوس با کمال

સાસ^૩ તેટલો સોસ.

સાસ ન નનંદ, આપસે આનંદ.

૧૧૦૬૦

Aquella es bien casada, que no tiene suegra ni cuada. ૪

(સ્પેનીશ કેહવત.)

Aquella he bem casada, que nao tem sogra, nem cuada. ૪ (પૌરુષીય કેહવત.)

સાસ ન નનન્દ, ધર અપને અનન્દ. (બિહાર કેહવત. ૫)

સાસ ન નન્દી, આપહી આનન્દી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાસ લેતાં શૂળ આવે.

સાસર પિયર પાસે પાસે, તે નારી રહે આનંદ વાસે.

૧. Much caution does no harm.

૨. બુઆ કેહવત નાં ૨૮૬૨, તથા તેને મઝતી બુદી બુદી ભાષાઓની કેહવતો.
સંદે ૨૬૭.

૩. અંદગી.

૪. She is well married who has neither mother-in-law nor sister-in-law.

૫. Christian's Behar Proverbs, p. 173.

O mother-in-law, should you accense me and bring a reproach on yourself in return ? (તેલુગુ કેહવત.૧)

સાસુ દમે સવેલા, તો વહુ દમે કવેલા.

સાસુ ને વહુ એક સરખી, ને વચમાં બોલે તે નરસી.

સાસુ ને વહુ સકારી, ને વચમાં બોલે તે નકારી. (અથવા) સાસુ વહુ સકારાં, ને વચ્ચે બોલે તે અકારાં.

A *lôj* and *lôkur* are the same, and the grass burns itself in the midst. (કાશમીરી કેહવત.૩)

સાસ પુતોહિયા^૪ એકે હોઇહે^૫, બાલા કુટન ધર ચલ નૈહે. (બિ. કે.૫)

સાસ બહુકી હુઈ લટાઈ, સિરકો ફેર મારી હમસાઈ. (હિં. કે.)

સાસુ ને વહુની એક સારી, સાસુ પેહરે ને વહુ ઉધારી. ૧૧૦૯૫

He who has but one coat cannot lend it. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સાસુ ને વહુને કન્યો ફેટલો? ખીચડીને કકડો આવે તેટલો.

સાસુ પછી વહુનો વારો.

En quanto fué nuera, nunca tuve buena suegra, y en quanto fuí suegra, nunca tuve buena nuera. ૬

No se acuerda la suegra que fué nuera. ૭ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

Nao se lembra a sogra, que foi nora. ૭ (પોર્ટુગીઝ કેહવત.)

The mother-in-law was herself once a daughter-in-law.

(તેલુગુ કેહવત.૮)

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 13.

૨. માટીનાં બનાવેલાં રાંચવાનાં વાસણાં.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 125. ૪. વહુ. ૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 172.

૬. As long as I was a daughter-in-law I never had a good mother-in-law, and as long as I was a mother-in-law I never had a good daughter-in-law. ૭. The mother-in-law does not remember that she was a daughter-in-law.

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 11.

સાસુ પોતે તેવી, ને વહુને શિખામણુ દેય.

The daughter reproached her mother, and went astray.^૧

The mother, having given advice to her daughter, played the harlot. (તામીલ કેહવતો.૨)

The mother-in-law gave good advice to her daughter-in-law, and went astray herself. (તેલુગુ કેહવત.૩)

સાસુ બેઠી શિખામણુ આપે, અને વહુ બેઠી ઝીડીઓ ગણે.

સાસુ ભાંગે તે કહસેડાં, ને વહુ ભાંગે તે ડીકરાં. ૧૧૧૦૦

The pot broken by the mother-in-law was a cracked pot, the pot broken by the daughter-in-law was a new pot. (તેલુગુ કેહવત.૪)

If broken by a mother-in-law it is an earthen vessel, if by the daughter-in-law it is a golden vessel.

(તામીલ કેહવત.૫)

સાસુ માહરી ભોલી, દેખાડે નહિ દીવાલી કે હોલી.

When the daughter-in-law said she was hungry, her mother-in-law told her to swallow the pestle.^૬

[I only anoint] my daughter on Tuesdays and Fridays, but [I anoint] my daughter-in-law every Diyyalu.

(તેલુગુ કેહવતો.૭)

સાસુ મુઈ, ને વહુ વ્યાર્ઈ, ને પાછાં ત્રણનાં ત્રણ.

Een verloren, twee gevonden.^૮ (દ્રવ્ય કેહવત.)

સાસુ મુઈ, બહુ બેટા બચ્યા, વાકા પક્ષટા વામે આયા. (હિં. કે.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 349. ૨. *Ibid*, p. 473.

૩. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 129. ૪. *Ibid*, p. 9

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 489.

૬. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 28.

૭. *Ibid*, p. 120. ૮. One lost, two found.

સાસુ (અથવા, બાઈ) મુર્ચાં બાપડાં, ને ઘર બાર થયાં આપણાં.

સાસુ વહુને નહિ બનતું હોય ત્યારે સાસુનાં મરણ પુકે એમ બોલાયછે.
Grandmother (on husband's side) died, and the
daughter-in-law got place. (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

If my brother-in-law die I care not a hair, his *cumbly*
mattress will be mine. (તામીલ કેહવત. ૨)

સાસૂ મેલી ઠીક જાલેં ઘરદાર હાતી આલેં. (મરાઠી કેહવત.)

સાસુ માંદી, વહુ કરાંછ, વરો જેટલો ને તેટલો, કંસતાં જાય, ને
હાંધી કંસતાં જાય.

સાસુ માંદી, વહુ ચાંદી (અથવા, ને વહુ કરાંછ,) ને પલપલીનાં
પેટમાં દુખે, ને વરો તો જેટલો ને તેટલો, (અથવા, ને વરો તો
તેટલો ને તેટલો હો.) ૧૧૧૦૫

સાસુ રહે તો સેજ મુકાવે, ને વર રહે તો બહાર કાઢે.

સાસુ લડી મુછ, ને વહુ વઢી મુછ, ને ન આંધાં કોઇએ સંધ્યાં ધાન.

સાસુ વહુમાં સામેલું (અથવા, છોકરું) ગેપ.

સાસુ વિનાની વહુ ડાહી.

For a wife, a mother-in-law, for a boy, a tutor. (તા. કે. ૩)

Where there is no mother-in-law, the daughter-in-law
is perfect; where there is no daughter-in-law, the
mother-in-law is good tempered. (તેલુગુ કેહવત. ૪)

સાસુજી ખુડાં, ને સાલ્લો તર્યાં, ને વહુજી ઘેર સાલ્લો લેઈને આવ્યાં. ૧૧૧૧૦

સાસુના પગને ઠેસ લાગે તોળી વહુએજ પગે લાગવું, ને વહુના પગને
ઠેસ લાગે તોળી વહુએજ પગે લાગવું.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. ૪૦.

૨. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 475.

૩. *Ibid*, p. 459.

સાસુના હાથમાં ચોટલો આપ્યો.

There is no one to blame the mother-in-law. (તે. કે. ૧)

સાસુની શિખામણ વહુને.

સાસુને કહીને વહુને સંભલાવવું.^૨

To kill the fowl to frighten the monkey.^૩

To beat the grass to frighten the snake. (ચીનાઈ કેહવતો. ૩)

અપની બેરીક એસા માફ કે બહુ તરાસ કર નય. (હિંદુસ્થાની કે.)

સાસુને ગાલ, ને વહુને શિખામણ.

૧૧૧૧૫

સાસુને જમાઈ ઘણો વાહલો.

It is said that what she cooked for her son-in-law she gave to her son, and was distressed about it. (તા. કે. ૪)

She grudgingly gave to her son the food prepared for her son-in-law. (તેલુગુ કેહવત. ૫)

સાસુને નહિ સંધરે, તો નનંદને શું પધરાવે?

સાસુને રીશ, ને વહુને સંતોષ.^૬ (અથવા) સાસુની રીશ, ને વહુનો

સંતોષ. (અથવા) સાસુ રોસ, ને વહુ સંતોષ.

સાસુને સાસરાં વાસરાંની ફિકર, ને વહુને પટિયાં પાડવાની ફિકર.

સાસુનાં જણ્યાં સૌ સરખાં.

૧૧૧૨૦

સાસુમાં સો વાંક, પણ વહુનો વાંક નિકલે.

If (the daughter-in-law) even salnte her unkind mother-in-law, it's a fault. (તેલુગુ કેહવત. ૭)

સાસુરી રે સાસુરી! ને ભાંજુ તાહરી પાંસુરી,^૮ ને ખાઉ તાહરો ખીચડો; ને લેઉ તાહરો દીકરો.

૧. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 10.

૨. સરખાવા કેહવત નાં ૪૩૧૫, તથા તેને મલતી કેહવતો, સર્કે ૪૦૮.

૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 285.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 481.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 25.

૬. સંતોષ.

૭. *Ibid*, Supplement, p. 41.

૮. પાંસલી.

સાહજન તેવાં ભોજન, ડોસી તેવું અફરગાન, ને મનખ તેવી ધજત.
સાહજનમાં સોહલીશેડ.

સાહજના સાથી, ને દુખીના વેરી.

૧૧૧૨૫

સાહઠ નિશાલ્યે ઉંચકી, મેહતાછની સોય, કોણ કરે એ કામ, તે જે
આશ્યાહું હોય. (અથવા) સાહઠ નિશાલ્યે ઉંચકી, મેહતાછની
સોય, કોણ કરે એ કામને, જે મઝીયાફ હોય.

સાહુ કાહનછ.

હુઝાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછ.

સાહુકારના સાક્ષા થવા સૌ બય, પણ ગરીબના બનેવી થવા કાઠ
નહિ બય.

સાહુકારને ગલે પડે તો કાંઈખી મલે, ગરીબને ગલે પડે તો શું વલે?
સાહેબ! પાઘડી તરફ તો નજર રાખો! તોકે પાઘડી ભેંસ
ચાવી ગઈ! ૧

૧૧૧૩૦

સાહેબ^૨ મેહરબાન, તો ગદ્દા પેહલવાન.

સરજ સૌ હુએ ત કોણ જખ મારે. (કઝી કેહવત.)

સાહેબ^૨ કા ઘર દૂર હુએ, જેસી લખી ખજુર, ચહડે સો ચખે પ્રેમરસ,
પડે સો ચકમાં ચુર.

સાહેબ^૨ને આપતાંખી વાર નહિ, ને લેતાંખી વાર નહિ.

સિકંદર દાહડો.

ચાને, ઘણો ચહઆતો દાહડો.

સિંગમાં સડો.

૧૧૧૩૫

સિંગમાંથી સડો પેવસ થવો. (અથવા) સિંગમાંથી સડો નિકલ્યો.

સિંગોહું સણગાર્યું, પણ જમવા તેહું ન આબ્યું.

સિંધુ તરીને સરસ્વતિમાં દુબ્યું.^૩

૧. એની સમજણ મારે જુઓ “કહિતક માલા અને બોધ વચન,” સર્કે ૧૩૯.

૨. ખોદા.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૪૧૦૯. તથા તેને મક્કતી કેહવતો, સર્કે ૩૬૬.

સિધુ વિધુ સાથેના સાથે.

સિપાહી તો બડોદેકે કે ફડોદેકે.

૧૧૧૪૦

સિપાહી દીએ મોહટેથી (ગાલ,) ને ઢેડો દીએ હલુસે.

સિપાહી લડે, ને જશ જમાદારને.^૧

સિપાહીના સો હાથ.

સિદ્ધારસડી ગહી તેજકુ લાત લગાવે.

સિમથે શાણાં લોભાણાં, એનું ફલ ખાઈને પરતાણાં.

૧૧૧૪૫

સિર કાટ લીયો, પીછુ મએ નાક કાટુંગા.

સિર જતા હએ, કે પલાવ ખાતા હએ.

સિર સલામત, તો પધડીયાં ખોત. (અથવા) સિર સલામત તો પધડી પચાશી.

Wer einen Kopf hat, bekhommt leicht einen Hut.^૨

(જરમન કેહવત.)

A chi ha testa, non manca cappello.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Hombre que no tiene cabeza no ha menester bonete.^૩

(સ્પેનીશ કેહવત.)

સિર સલામત તો પધડી પચાસ. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સિર સિજદેમે, ઝૌર મન બદીઓંમે.

સિર સિર અકલ, ગુર ગુર બિધા.

૧૧૧૫૦

સિર સિર યુદ્ધિ, ગુર ગુર જાન.

સિરડી સદાઈ નહિ, હાથડી લંગાઈ નહિ.

સિરના કીડા સિરને ફેલે.

સિરસે લાગો કાન, રીજે પણ યુજે નહિ, પાણીમાં રાખ્યો પાહન, ભીંજે પણ ગુજે નહિ.

૧. જુઓ કેહવત નાં ૯૨૪૪; તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર ૮૩૪. ૨. He who has a head won't want for a hat.

૩. He who has no head wants no hat.

સિંહ ગમન, પુરુષ વચન, કેલ ફલે એક વાર, ત્રીયા તોરણ, ને રહમી
હઠ, ચડે ન ખીજી વાર. ૧૧૧૫૫

સિંહ બાણે વનનો વડો, વન બાણે સિંહનો.

સિંહ મરવા પડે સારે ગધેડો લાત મારવા નિકલે.

સિંહ મરે, પણ ધાસ નહિ ખાય.

Der Adler fängt nicht Fleigen.^૧ (જરમન કેહવેત.)

Arendon vangen geene vliegen.^૨ (દચ કેહવેત.)

When the tiger is hungry, will he eat grass?^૩

When hungry will a lion prey on frogs?^૪

The lion lives by hunting. (તામીલ કેહવેતો.^૫)

A lion will kill an elephant, but will it eat a dead dog?

(તેલુગુ કેહવેત.^૬)

સિંહ વસે જે વનમાં ત્યાં કેમ વસે શિયાળ?

સિંહથી સિંહણ હોય માતી.

૧૧૧૬૦

સિંહના પંખમાં ગયલો શેકાર કાંઈ પાછો આવે?

સિંહનું બચ્ચું પણ હાથીને દેખી ફાલ મારે.

સિંહનું બચ્ચું સો લાંધણ કરે, પણ ધાસ નહિ ચરે.

સો લાંધણ જે સિંહ કરે, તોય તરણ ન ખાય. (શામલ.)

સિંહને ઓથે વાડ રહેછ, ને વાડને ઓથે સિંહ રહેછ.

સિંહને છેડી શિયાળ શું સાર કાહડે?

૧૧૧૬૫

સિંહનો શેકાર હાથી લેછ જય?

સિંહનાં ચામડાંમાં ગધેડો.

A jackal branded himself with spots like a tiger.

(તેલુગુ કેહવેત.^૭)

૧. The eagle does not catch flies.

૨. Eagles catch no fleas.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 452.

૪. Ibid, p. 301. ૫. Ibid, p. 557.

૬. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 364. ૭. Ibid, p. 262.

As the jackal branded itself in imitation of the stripes
of a tiger. (તામીલ કેહવત.૧)

To clothe a wolf in priest's clothes. (જેપાનીસ કેહવત.૨)

(ફારસી કેહવત.) گرج در لباس میس

સિંહનાં પેટમાં સાબર ન પાકે.

સિંહનાં અગ્નિમાં સિંહન પાકે.૩

Cat after kind. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Adler brüten skeine Tauben.૪ (જરમન કેહવત.)

Arenden brengen geene duiven voort.૫ (દચ કેહવત.)

Af Ogler komme Oglenunger.૫ (દિનીશ કેહવત.)

Does not the child of a drummer know how to drum?૬

A lion knows no danger. (તામીલ કેહવતો.૭)

A tiger-cub is a tiger-cub, a kid is a kid. (તેલુગુ કે.૮)

Dragons give birth to dragons, and phoenixes hatch
phoenixes. (ચીનાઈ કેહવત.૯)

શેરેકે શેરહી હોતે હ'ય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

شیر را با چمر همی ماند باد

زادۀ ظالم ستمگر می شود

(ફારસી કેહવતો.) تیغ چون بشکست خنجر می شود

સિંહે ઝારે ખડ ખાધું ?

૧૧૧૭૦

સીઆલ કોટી, હરામ બોટી.

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 452.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 239.

૩. સરખાવો કેહવત નાં ૫૭૭૨, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૮૬૭.

૪. Eagles do not breed doves. ૫. Vipers breed vipers.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 318. ૭. *Ibid*, p. 301.

૮. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 262.

૯. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 359.

સીકાં હોય તો હિરેલ^૧ ધણીએ ચહડે.

સીગોતર માતા ધમ ધમ વાગે, આ પાર ભાગે, ને પેલી પાર લાગે.

સીતાનું હરણુ થયું તે પાણું માણસ થયું કે નહિ.^૨

સીંદરી બહે, પણ વલ ન મુકે.^૩

૧૧૧૭૫

સીંદર કાહડતાં સાપ પેડે.

સીંદુરનાં બીયાં ચટાડવાં.

સીધી આંગલીએ કોઈ લોહી કાહડે નહિ.

સીધીના બંધમાંથી છુટું.

સીધીભાઈ ચાન દેખો! તોડે' આપસે નજર આયંગા! (અથવા)

સીધીભાઈ! ચાન ક્ય દેખાયંગા, તો આપોઆપ નજર

આયંગા!

૧૧૧૮૦

The moon which does not come on the second (of the month) will come himself on the third. (તે. કે.૪)

સીધીભાઈ શીરાવનાર, ને હાસીભાઈ હલાવનાર.

સીધીભાઈ સો મન સાચુ ચોસે તોપણ કાલા. (અથવા) સીધીભાઈ

સો મન સાચુએ નાહ્યા, તોપણ કાલા ને કાલા. (અથવા) સીધીને

સો મન સાચુએ ધોયો તો જાતે કાલો તે કદી ગોરો નહિ થાય.

Crows are never the whiter for washing themselves.

To wash a blackamoor white. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Lavez chien, peignez chien, tontefois n'est chien que chien.^૫ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Einen Mohren kzann man nicht weisz waschen.^૬ (જ. કે.)

૧. વાસણની ચોડ.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ “કંઈતક માલા તથા બોધ વચન,” સર્કે ૨૪૨.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૪૫૪૮, તથા તેને મૂલતી કેહવત, સર્કે ૪૨૬.

૪. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 343.

૫. Wash a dog, comb a dog, still a dog remains a dog.

૬. One cannot wash a blackamoor white.

Jurado ha el vano de negro no hacer blanco.^૧

Xabonar cabeza de asno, perdimiento de xabon.^૨

(સ્પેનીશ કેહવતો.)

Laterem laves.^૩ (લેતીન કેહવત.)

Het is den moriaan geschuurd.^૪ (દચ કેહવત.)

Kragen er ikke des hvidere, at hun tidt toer sig.^૫ (દે. કે.)

Ensaboar a cabeça do asno, perda do sabao.^૬ (પોર્ચુગીઝ કે.)

Oil to the sand and soap to the wethran. (હી. કે.)

Will a crow become a swan by bathing in the Ganges?^૭

Though a crow bathe three times a day, it will not

thereby become a white crane. (તમીલ કેહવતો.)

Though it bathe in the Ganges, will a crow become a

swan? (તેલુગુ કેહવત.)

In washing a negro we lose our soap. (તરકીશ કેહવત.)

If you take a bear-skin, and wash it ever so long, will

it, instead of its native blackness, ever become

white? If you beat a wooden image, will it hence

acquire any good quality? (વિમાન.)

Charcoal cannot be made white even though you wash

it with milk. (સીન્ગાલીસ કેહવત.)

૧. The bath has sworn not to whiten the blackamoor.

૨. To lather an ass's head is only wasting soap.

૩. You may as well wash a clay brick white.

૪. To wash a blackamoor white.

૫. A crow is never the whiter for often washing.

૬. To lather an ass's head is a waste of soap.

૭. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 190. ૮. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 186. ૯. *Ibid*, p. 495.

૧૦. *Carr's Telugu Proverbs*, Supplement, p. 28.

૧૧. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 4.

૧૨. *Ibid*, p. 4. ૧૩. *Ibid*, p. 14.

Can the Ethiopian change his skin or the leopard his spots?—JEREMIAH, XIII, 23.

અંગારશ્વતધૌતેન મલિનત્વં ન મુંચતિ ॥^૧ (સંસ્કૃત કેહવત.)

زنگی به شستن سفید نشود

(ફારસી કેહવતો.) نمده سیاه از صابون سفید نشود

સીધીકે સો મન સાણુનસે ધુઓ તાંએ કારે ને કારે. (કચ્છી કેહવત.)

સીધીલાઈનો છોકરો સૌથી રૂપાણો !

સીધીલાઈનો ડાબો કાન.

સીધું સરેવર જેવું.

૧૧૧૮૫

As straight as an arrow. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સીધો રસ્તો છોડીને, પકડી રાહ આડી, ન ભાગે ધરી, કે ન ઉલ્લે
ગાડી.

સીધો રહીને દુધ નહિ પીએ, પણ આડો રહીને મુ— પીએ.

સીધાં રઈ દૂધ ન પીન. (કચ્છી કેહવત.)

સીમમાં ગાઉં, સેરીએ ગાઉં, ને પંચમાં ગાઉં તો શરમાઈ જાઉં.

(અથવા) સેરીએ ગાઉં, અંપે ગાઉં, ને પંચમાં ગાઉં તો ખાસડાં
ખાઉં.

સીરવધની ડોસી ને ધખ્યુ મુંડમણ.^૨

સીરી સાતમ, ને ગોકલ આઠમ.

૧૧૧૯૦

સીરે પોહરની તોપ.

સીસકે ચહડવું.

He is on the high ropes. (અંગ્રેજી કેહવત.)

સીસામાં ઉતારવું.

૧. The blackness cannot be removed from charcoal by a hundred washings. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 369.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૪૦૫૭, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સર્કે ૩૮૮.

સીહાઇ ગઇ, ને સફેદી આવી.

મુઠ્ઠિ ઉઠ્યા, તોડે' કેમ નળ્યુ? તોડે' આચારે.

૧૧૧૯૫

કેટલાક દરજ્જાઓ સિપાહીના પોશાકમાં હથિયારખંદ થઈને બીજે ગાંભ જતા હતા. માર્ગમાં ચોરની એક ટોલીએ તે દરજ્જાઓને સુતેલા દીઠા. તે ઉપરથી વિચાર કીધો કે આ લોકો સિપાહીના પોશાકમાં છે, પણ જાતે સિપાહી નથી, કારણકે સઘલા સાથે મુઠ્ઠિ રહ્યાછે, અને તેઓ મધેનો એકાદ પણ ચોરી કરવા જાતો નથી. એવો વિચાર તેઓ કરતા હતા એટલામાં દરજ્જાઓ જાગતા થયા, જે ઉપરથી ચોર મધેના એકે તેઓની આગલ જમને પુછ્યું કે “મુઠ્ઠિ ઉઠ્યા?” યાને, ઉઠ્યું ઉઠ્યા! “મુઠ્ઠિ”નો અર્થ દરજ્જા પણ થાયછે, એટલા ઉપરથી દરજ્જાઓએ તેનો એવો અર્થ કીધો, ને પુછવા લાગ્યા કે “તમે કેમ નળ્યું” કે ઉમો દરજ્જાઓ છિએ?” એથી ચોરોની ખાતરી થઈ કે તેઓ કાંઈ સિપાહી હતાજ નહિ, અને તેથી તેઓએ તેમને છુટી લીધા.

મુઠ્ઠ, મેરાઠ, ને દરજ્જા, અમે ત્રણ જણા, ગજ, કાતર, ને દોરો, અમે ૭ જણા.

મુઠ્ઠ સવાદ વગરનું ચાટે, ને મોચી વગર ભારનું કાંસે.

દરજ્જા દરેક વખતે સોએમાં દોરો પોતાં જીભસે લગાડેછે, અને મોચી આમહું સીવતાં બેહુ હાથે મુઠ્ઠિયા ધરી દોરી તાણતાં કાંસેછે, જે બેહુ પારકાને માટે હોયછે. એ ઉપરથી પારકાને માટે કાંઈ કામ કરી તણાવા ઉપર બોલાયછે.

મુઠ્ઠ મુઠ્ઠ સાખરાં, મોચીનાં મોહડાં કાખરાં.

મુઠ્ઠ મુથારને કોઇ નહિ પુછે, ને જે આવે તે પીંજરાને કુટે.

મુઠ્ઠ, સોની, ને સાલવી, તેને દેવ મુકો જાલવી. (અથવા) મુઠ્ઠ, સોની, ને સાલવી તેને દેવ લે જાલવી.

૧૧૨૦૦

મુઠ્ઠની સહવાર, ને મોચીનું વાહણું, હુહવાડનું કાણું મોહડું, (અથવા, હુહવાડનું મોહ બાલો,) કે નહિ મલે મુથાર સાથે લેહણું.

દરજ્જા, મોચી, હુહવાર, મુથાર વગેરેના ખોટા વાપદાઓ માટે એમ બોલાયછે.

સુધની સાંજ, ને મોચીનું વેહણું, ને હજમ સાથે સૌને લેહણું.

સુધને ઉઠ્યે સારે સહવાર.

સુએ સારે સોડમાં, ને ઉડે સારે ખોડમાં.

સુકમણા પડવા.

૧૧૨૦૫

To dine with Duke Humphrey. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સુકાધને સલકડી જેવું થવું.

સુકાલે સગાં વાહલાં, દુકાલે વાહલા દાણા, ડુંગરા દૂરથી રળિયામણા,

આગલ જમ્યે તો પાહણા.

સુકી સલી, ને દોળખની નલી.

પતલાં અને હયાં માણસની વિરધમાં બોલાયછે.

સુકું જાના જેવું.

સુકું છોડું.

૧૧૨૧૦

સુકું ડાંસ.

સુકું દાંત.

સુકું ધાણી જેવું.

સુકું હાડકું.

As dry as a bone. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સુકે ખીલે ઢોર બાંધ્યાં.

૧૧૨૧૫

ભુખમરાની હાલતમાં આવેલાં માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

સુકે રાન સુકાઈ જાય, ને વેહતે દરિયે વહી જાય.

સુકો દમ, ને ચરચ ઘણી.

સુકો દમ ભરાવવો.

સુકો પલાવ ખવાડવો.

યાને, સુકો દમ ભરાવવો.

સુકો મારે સુકો.

૧૧૨૨૦

સુકાં જોડે લીલું બલી જાય.

Two dry sticks will kindle a green one. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Arde verde por seco, y pagan justos por pecadores^૧

(સ્પૅનીશ કેહવત.)

આલા બરનધે નીલા બરન. (કચ્છી કેહવત.)

આત્શ چو در بیشه افتد تر و خشک نداند
સુકાં બોર.

યાને, બિસાદ વગરનું, જેમાં કાંઈ નફો નહિ હોય એવું.

સુકાં લાકડાંમાં જીવડો તે કતકત થાય, ને તેને ખોદાએ વગર પાણી કોણ

પાય? (અથવા) ઘેરનો ધણી એમ જાણે કે હું રતું ને સૌ ખાય,

ને સુકાં લાકડાંનો જીવડો, તેને સાહેબ વગર પાણી કોણ પાય?

સુખ ખાતર સન્યાસ લીધા, ને દુખ તો દોહરા ભયા.

સુખ જોઈ હસવું નહિ, દુખ જોઈ રડવું નહિ.

૧૧૨૨૫

સુખ દુખ હરીના હાથમાં, કેહવા માત્ર પ્રયાસ.

સુખ દુખનો છાંયડો ક્યાં જ કરેછે.

સુખ દેખ્યો સો શીરસે આઘ્યો. (અથવા) આરમ પડે તો શીર
આઘ્યો.

Somebody said to the scorpion, "Why do you not come out in the winter?" He replied, "What did I get in the spring-time? Both times alike are a curse to me." (કાશ્મીરી કેહવત.૨)

સુખ પુઠે દુખ, ને દુખ પુઠે સુખ.

Joy and sorrow are to-day and to-morrow.

Sadness and gladness succeed each other.

No joy without alloy. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Extrema gaudii luctus occupat.^૩ (લેટીન કેહવત.)

૧. The green burns for the dry, and the righteous pay for sinners.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. Hinton Knowles,

p. 31. ૩. Grief borders on the extremes of gladness.

Friend' und Leid sind nahe Nachbarn.^૧ (જરમન કેહવત.)

Geen geluk zonder drnk.^૨ (દય કેહવત.)

Grief and joy are a revolving wheel.^૩

After joy grief, after grief joy. (તામીલ કેહવતો.)

Sorrow and joy are like two pots on a Kāvadi.^૪

Happiness (is followed by) trouble. (તેલુગુ કેહવતો.)

Sweetness followeth bitter fears, and leaves us rich
for a myriad years. (ચીનાઈ કેહવત.)

सुखस्या नंतरं दुःखं दुःखस्या नंतरं सुखं ।

चक्रवत्परिवर्तते दुःखानि च सुखानि च ॥^૫ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ખુશીકે બાદ ગમ ઔર ગમકે બાદ ખુશી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

सुखा मार्गे दुःख आह्वेच. (ભરાહી કેહવત.)

شب در پی صبحی دارد

بعد از (نیم) راحت است (ફારસી કેહવતો.)

સુખ સંપતકા સખ કોઇ સાથી.

૧૧૨૩૦

સુખના સાત સંગાથી, ને દુખનો એક સંગાથી. (અથવા) સુખના
સાત સંગાથી, ને દુખનો એક વેરી.

Where wealth is, there friends.

In time of prosperity, friends will be plenty ; in time of
adversity, not one amongst twenty.

Poverty trieth friends. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

૧. Joy and sorrow are next-door neighbours.

૨. There is no joy without alloy.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 308.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 103. ૫. *Ibid*, p. 365.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 450.

૭. After happiness, sorrow, after sorrow, happiness ; happiness
and sorrow revolve like a discus. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*,
p. 481.

Amigo de bom tempo muda-se com o vento.^૧ (પો. કે.)

Amigo del buen tiempo mudará con el viento.^૧

Echate á enfermar, verás quien te quiere bien, y quien te quiere mal.^૨ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

સુખ સંપતક સખકોઈ સાથી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુખના સાથી, દુખના વેરી.

સુખનું મુળ સંતોષ.

સુખને માટે સન્યાસ લીધો, પણ ભીખ માગવી તો રહી.

સુખને સાઈ સુંદીઓ ક્યો, ત્યારે રાસડી કોટે પડી. ૧૧૨૩૫

સુખનો છવ દુખમાં નાખવો.

સુખાચા જીવ દુખાંત ઘાલું નયે. (મરાઠી કેહવત.)

સુખનો દાહડો સાંત્યો.

સુખનો ભાર.

સુખનાં છોડાં કરડવાં.

ચાને, દુખમાં હોણું.

સુખમે ભજે ન રામકો, દુખમે ભજે સખ કોય, હાથો દેતે અપના,
ધરમ સંગાતે હોય. ૧૧૨૪૦

સુખમે ભજે ન રામકો, દુખમે ભજે હર કોએ, જો સુખમે ભજે
રામકો, તો દુખ કાહકો હોએ.

સુખમાં આવે નિદ્રા, દુખે સાંભરે રામ.

સુખે ખાતા સોહવાયું નહિ.

સુખે રેહવું, ને ભુખે મરવું.

સુખે સુવે જોને માથે બાપ, સુખે સુવે જંગલમાં સાપ, સુખે સુવે
રાબનો પુત, સુખે સુવે જોગી અખદત. ૧૧૨૪૫

૧. A fair-weather friend changes with the wind.

૨. Fall sick, and you will see who is your friend and who not.

સુખડીયાની સુખડી, ને આરોગો ભગવાન.
સુખને પાણી બધાય, ને વચને ખેરાખેટી અપાય.
સુખલા જામાસવાલી વાત.

સુખલા નાદેઉ.

૧૧૨૫૫

સુખલો જામાસ.

સુખલો નહિ આપે તો જામાસ આપે.

સુખો સારનાર, ને મકણ સરાવનાર.

સુધ સુધામણી, છીંક છીંકામણી, દાધ દધામણી, લાજ લજ્જામણી, ને
ભરી મિજલસમાં હાય હોરામણી, (અથવા, ભીખ મંગામણી.)

તપકીર વાપરવાની વિદ્યમાં જોડાયછે.

સુધણી^૧ સોહામણી, કપડે લજ્જામણી.

૧૧૨૬૦

સુધણીકા સહરાકા, જ્યાં સુધે ત્યાં તાજ, છસકી પગરીમે બાદલી,
જો છતરપતિ રાજ.

સુધે તેનો સાદ્ગો, ને પીએ તેનું ઘર, ખાય તેને! ખુણો, ત્રણે બરાબર.

સુજ વનાની સાસરે ગઇ, ને ખાસડાં ખાઇને પાછી આવી.

સુજનો સોની, કસુજનો મોચી, ને ધવડવા ખેડો ખોચી. (અથવા)

સુજયો સુધ,^૨ ને કસુજયો મોચી.

સુજમાં ખોટી થવું.

૧૧૨૬૫

સુજમાં મરવું.

સુજમાં રોજ ખોલવા.

To reckon without one's host. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Qui compte sans son hôte compte deux fois.^૩ (ફ્રેંચ કે.)

Fazer conta sem a hospeda. (પોર્ચુગીઝ કેહવત.૪)

૧. તપકીર. ૨. દરજ.

૩. He that reckons without his host must reckon again.

૪. To reckon without one's hostess.

Man soll die Zeche nicht, ohne den Wirth machen.^૧

(જરમન કેહવત.)

Chi fa il conto senza l'oste, gli convien farlo due volte.^૨ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

Die zonder den waard reekent, reekent kwanlijk.^૩ (દ. કે.)

સુજો લડજો, પણ ગુજ રખે કાહડતી.

સુંકે ખાઈ જવી.

યાને, વાત ખાઈ જવી, અખાડા કરવા.

સુંકે ખાઈને ઉંકે જણ્યું, ને સંચર ખાઈને ચંચર^૩ જણ્યો. ૧૧૨૭૦

The preciousness of children is known to her who has eaten dried ginger and borne one. (તામીલ કેહવત. ૪)

સુંકે, સુવા, ને કરીયાતું, ભાઈ ઓરસિયાને માન થણું.

સુંકે, સંચર, ને એલીયો, તે પારખવા ગાંધીને તેજો.

સુંકે, સંચર, ને કાચકો, જે ખાય તેને ન આવે આંચકો.

સુંકેના ગાંગડાથી ગાંધી બનવું. (અથવા) સુંકેને ગાંગડે ગાંધી બનવું.

સુંકેને ગાંગડે ગાંધી ન કેહવાય. (અથવા) સુંકેનો ગાંગડો મળ્યો એટલે

ગાંધી ન થવાય. (અથવા) સુંકેને કાંકરે ગાંધી થવાય? ૧૧૨૭૫

સુંકેનો સવાદ આખરની ખીણોડી શું જાણે?

સુંકેનો સવાદ ચખાડવો.

સુંકેનો સવાદ ચાખ્યો નથી.

સુડી વચ્ચે સોપારી.

Between hawk and buzzard. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Tusschen den hamer en het aanbeeld.^૪ (દચ કેહવત.)

૧. Don't reckon without your host.

૨. He that reckons without his host must reckon again.

૩. ચંચલ. ૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 309.

૫. Between the hammer and the anvil.

Etre entre la marteau et l'enclume.^૧ (ફ્રેચ કેહવત.)

If you say "let it go" the snake will be angry. if you say "hold it" the frog will be angry.^૨

Like a nut in the nippers. (તેલુગુ કેહવતો.^૩)

સુડી વિચ સોપારી. (કન્નડી કેહવત.)

મુત ને ભૂત, એને છેડાય નહિ.

૧૧૨૮૦

યાને, મુતર ને છેડાઈ બેસીને શુન્ધવાઈ જાયછે તો તેના દોરા તુટતાં કીધા વગર છુટા કરવા મુશ્કેલ થઈ પડેછે, તેમજ એવો વેહમ છે કે ભૂત ને છેડાયો તો તે ઘણી તુકસાની કરેછે.

મુતરનો પ્રાગડો નથી કે તે તોડી શકાય.

યાને, સહેલી વાત નથી કે તે પાર પાડી શકાય.

મુતલી બધે, પણ વણ નહિ મુકે.^૪

મુતા આગલ બેઠાનો પરવાર નહિ.

મુતા એટલા જાગે નહિ.

મુતા દેવને જગાડવો.

૧૧૨૮૫

When ill luck falls asleep, let nobody wake her. (અંગ્રેજી કે.)

સોતા સાર જગાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મુતા સાપને છંછેડવો.

Tread not on a sleeping serpent. (તરકીશ કેહવત.^૫)

સોતા નાગ જગાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

મુતા સિંહને જગાડવો. (અથવા) મુનો સિંહ જગાડવો નહિ. (અથવા)

મુતેલો સિંહ (અથવા, સાપ) જગાડવો.

It is not good to wake a sleeping lion.

Wake not a sleeping lion. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

૧. To be between the hammer and the anvil.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 342. ૩. Ibid, p. 7.

૪. જુઓ કેહવત નાં ૧૧,૧૭૫, તથા તેને લગતી કુત-નોત, સદે ૪૮૨.

૫. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 31.

Wauken na sleeping dogs.

It is ill to wauken sleeping dogs. (૨૬૦૧૪ કેહવતો.)

N'éveille pas le chat qui dort.^૧ (૧૧૪૫ કેહવત.)

Schlafende Hunde soll man nicht weckzen.^૨ (૧૨૩૫૫ કે.)

Non svegliare il can che dorme.^૩ (૬૮૧૫૫૫ કેહવત.)

Slapende honden zal men niet wakker maken.^૪ (૬૪૫ કે.)

Quando la mala ventura se duerne, nadie la despierte.^૫

(૨૫૦૧૪ કેહવત.)

Man skal ei kaste Steen efter den Hnnd som ligger stille.^૪ (૬૧૧૪૫ કેહવત.)

He who rouses a sleeping tiger, exposes himself to harm. (ચીનાઈ કેહવત.^૫)

فتنة خفت را مکن بیدار

(ફારસી કેહવતો.) فتنة در خواب است بیدارش مکن

સોતે કિડ જગાના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુતાની મા પાડો જણે.

સુતી ગઈ, ને સુતી આવી, સુરત તો કાંઈ દીહું નહિ. (અથવા) સુતી

સુતી ગઈ, પણ સુરતની ખબર નહિ રહી.

સુતી'તી, ને નો'તું કાંયું.

૧૧૨૯૦

સુતે સોડ બલે, ને દેખે દેહ બલે (એવું અણુગમતું માણસ.)

સુતેલો ઝંઘડો ન જગાડવો.

સુતો બોલે, પણ જાગતો ન બોલો.

સુતો સકારો, ને ઉઠ્યો અવારો.

૧. Wake not a sleeping cat.

૨. Wake not a sleeping dog.

૩. When ill-luck sleeps, let no one wake her.

૪. Throw no stones at a sleeping dog.

૫. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 350.

સુતાં જગજ્ઞે, ને વેહલાં આવજ્ઞે.

૧૧૨૯૫

સુતાં સુતાં પાણી પીએ તો કાનમાં જાય.

સુથાર ઘડે, પણ ધર ગમી છોડાં નાખે.

સુથાર, સરડો, ને મોર, એ ત્રણેનું જોઈ મહિને જોર. (અથવા)

સુથાર, સરડો, ને મોર, ને જોઈ મહિનામાં કદી નહિ થાય ચોર.

સુથારની પાપડી થનકવે ચાલે, ને ભડકે^૧ જોલે.

સુથારની રાંડને સાંકડાં ભાવે.

૧૧૩૦૦

સુથારની સાત, તો હુલવાડની (અથવા, હુલો^૨ની) એક.

સુથારની સોડમાં, ને હુલવાડની કોડમાં બેસવું નહિ.

સુથારનું મન પાવલિયામાં, ને ચોરનું મન પાવકામાં. (અથવા)

સુથારનું મન પાવલિયે.

Onde a gallinha tem os, ovos lá se lhe vao os olhos.^૩

(પોરચુગીઝ કેહવત.)

Tonjours traye songe bran.^૪ (ફ્રેચ કેહવત.)

Bachelors to talk of books incline,

Pork butchers delight to talk of swine. (ચીનાઈ કેહવત.)^૫

ચોરકા મન બડાચેમેં.

બીલ્લીકો, છીંછરોકા ખાખ.

ચોરકો ખાખમેં છુટ્યે. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સુતારજો મનમે ખાવરીઓ વસે. (કચ્છી કેહવત.)

نرگمانی اسم جنت می شنید گفت آنجا غارت و

تاراج هست (ફારસી કેહવત.)

૧. ભડકરો—રોખણ, છાલતાં, છાલાં.

૨. હુલવાડ.

૩. The hen's eyes turn to where she has her eggs.

૪. A sow is always dreaming of bran.

૫. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 50.

સુથારને મન આવવીયો, ને કુંભારને મન કુંડું.^૧

સુથારનો છોલ, ને નફ્ટનો ઝોલ.

૧૧૩૦૫

સુથારનો છોલ, ને સોફનો ઝોલ ભડકે લાગે.

સુથારનો દીવો.

સુંદરઆઈનો પાડો ઘેસમાં ઘસડાયો જાય.

સુન ભાઈ માધા, નવ તેરકા આધા, તેતીસકા તીજ ભાગ, ઓર ૭
પાંચકા આયા લાગ.

સુનતે કાને એહરં.

૧૧૩૧૦

સુને સ્થાલ અડકે નહિ.

સુના ઉપર ઘેર ચહડાવવો.

To gild refined gold * * * is ludicrous excess.

(શેક્સપીયર.)

Good coral needs no colouring. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સુના કરતાં (અથવા, પાયને, યાને) ઘડામણુ મોઘી. (અથવા) સુના
પાને ઘરાણુ મોઘું.

Materiem superabat opus.^૨ (લેતીન કેહવત.)

The trapping cost more than the horse. (ચીનાઈ કેહવત.^૩)

સોનેસે ઘડાઈ મેંહગી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુના જેવું (માણસ વગેરે.)

સુના પાયને (અથવા, યાને) પીણું, ને વેહા યાને રૂડું. (અથવા)

સુના યાને પીણું.

૧૧૩૧૫

As yellow as a golden noble. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સુના મોહર જેવું.

૧. સુઝા ઉપર કેહવત નાં ૧૧,૩૦૩, ત્યાં તેને મણતી કેહવતો, સરે ૯૯૬.

૨. The workmanship surpassed the material.

૩. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 340.

સુન્નાના ચુડાવાલી દાતણવાલીને ધસે. (અથવા) સુન્નાનાં ચીતલવાલી કાચનાં ચીતલવાલીને ખાય. (અથવા) સુન્નાના ચુડાવાલી દાતણવાલીને ખાય.

મોહટા ગરીબને મારે એવી રીતે વપરાયછે.

સુન્નાના પાયાની ઉતરી, ને ત્રાંચાના પાયાની એડી.

સુન્નાની કટારી, કમરમાં (અથવા કૂડે,) ખોસાય, કાંઈ પેટમાં મરાય ? (અથવા) સોનાની પાળી, મારે પેટમાં મરાય ?

A golden knife is neither fit to keep, nor to throw away.

(કાશ્મીરી કેહવત.૧)

A golden knife. (તેલુગુ કેહવત.૨)

May one cut his throat with a knife because it is made of gold ? (તામીલ કેહવત.૩)

Will you cut your throat because the knife is made of gold ? (કેનેરીસ કેહવત.૪)

અમુલ્ય છુરી કનકની, કોઇ ન મારે પેટ. (શામલ.)

સોનેકી કટારીસે કોઈ પેટ નહિ મારતા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોન્યાચી મૂરી નકો ઘાલું કરો. (મરાઠી કેહવત.)

સુન્નાની ચક્લી હાથ લાગવી.

૧૧૩૨૦

સોનેકી ચિથા હાથ લગી હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુન્નાની (અથવા, હીરાની) ઝાલ, ને પાણીમાં દાલ.

સુન્નાની ખીલાડી, ને રૂપાંતું પુછ, ને દસ્તુરજી આપને જઈ પુછ.

સુન્નાની સાંકલમાં લોહડાંનો ખીલો.

A leaden sword in an ivory scabbard. (અંગ્રેજી કેહવત.)

-
૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 206. ૨. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 277.
૩. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 409.
૪. *Proverbs from East and West*, p. 18.

So rayna de oro enchillo de plomo.^૧ (સ્પેનીશ કેહવત.)

In gnaiaa d'oro coltello di piombo.^૨ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

સોનેજે થામે લિખ્યા કેર ન વિજે. (કચ્છી કેહવત.)

સોનેકા ગરહવા ઔર પીતલકી પેંદી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુન્નાનું ખવાજો, પણ ડોલો કડવો રાખ્યો.

યાને, ખચ્યાંઓ હપર હેત ગમે એટલું રાખવું, પણ તેઓને ફેાકટનો

લાડ લડાવી છગાવી મુકવાં નહિ.

સોનેકા નિવાલા ખિલાના ઔર શેરકી નઝરોસે દેખના. (હિં. કે.)

સુન્નાને તોલનું.

૧૧૩૨૫

He is worth his weight in gold. (અંગ્રેજી કેહવત.)

Oro es-lo que oro vale.^૩ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Oro è che oro vale.^૩ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Onro he o que onro vale. (પોર્ચુગીઝ કેહવત.૩)

સુન્નાને સો, ને મોતીને પો.

સુન્નાનો ગાંગડો હાથ લાગવો.

સુન્નાનો ધુમાડો.

સુન્નાનાં નલિયાં ચહડાવવાં.

સુન્નાખી કચ્ચા, ને ખંદાખી ના-કારીગર. (અથવા) સુન્નાખી કચ્ચા,

ઔર સોનીખી કચ્ચા.

૧૧૩૩૦

સુન્નાવાલાનું દેવું કરીને પીતલવાલાને ધીરવા જવું.

સુનું ઉછાલતા ચાલ્યા જમએ (એવો ભો વગરનો અમલ.)

સોના ઉછાલતે ચલે નથો. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુનું જોષએ કરી, ને માણસ જોષએ વસી.

As the touchstone trieth gold, so gold trieth men. (અંગ્રે.)

૧. Under a gold sheath a leaden knife.

૨. In a golden sheath a leaden knife.

૩. That is gold which is worth gold.

Ild prøver Guld, og Nød Vennehuld. ૧ (દિનીશ કેહવત.)

Gold is known upon the stone, whether it is alloyed or pure. (કાશ્મીરી કેહવત. ૨)

Test the good by the words of the tongue, and gold on a touchstone. (તામીલ કેહવત. ૩)

Distance tests a horse's strength; long service reveals a man's character. (ચીનાઇ કેહવત. ૪)

સોયરા પાદાવા રુમૂન સોને પાદાવેં કમૂન. (મરાઠી કેહવત.)

સોના બને કસી ઝાર માનુસ બને બસી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(કાશ્મીરી કેહવત.) حق داند زر چیست

સુત્રું રૂપું તે વાલ્યું વલે, ને લોહડું વલે તાપે, સમાણસ તે વાતે વલે, કમાણસ વલે લાતે.

Gold must be beaten, and a child scourged. (અ. કે.)

Sand sharpens a knife, a stone an axe, good words a good man; so a thrashing does a rogue. (બંગા. કે. ૫)

સુત્રું, રૂપું, ને સુત, પેલલી માંગણીએ વેચે તે ગાલી માનો પૂત. ૧૧૩૩૫

સુત્રું રૂપું સોની ચોરે, ને નંગ બદલે જડિયો, મોડો આવી ચલેણું

માગે, એ સુથાર ને કડિયો, એટલા પાસે ક્યારે જઈએ, પુરા હોધએ

ગરજ, કપડું ચોરી પૈસા માગે, એ બતનો દરજ.

સુત્રું સડે નહિ, ને વાણિયો વટલે નહિ.

સુત્રું સડે નહિ, ને રૂપું ધારે નહિ, ને કથીરના તો સમ ખાધા,

(એવું ગરીબ અવસ્થાનું.)

૧. Gold is proved in the fire, friendship in need.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 206.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 337.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 251.

૫. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 62.

સુનાખાઇ સુનાખાઇ સગન બોલો, તોફે' બાર ગામ બલે, ને તેર ગામ
ઉજડ વલે !

સુનો ભાઈ માધા, નવ તેરકા આધા, તેતીસકા તીસરા ભાગ, છે પાંચકા
હુવા લાગ, મેરા કહ્યા કરે તો નવંપે દો ધરે. ૧૧૩૪૦

સુનો સખીરે લેયા, ગરીબકી દાઝ ખાત, જાહેર અચ્છી ભાજેયાં,
ખાતેન દસ ખીસ લાત.

સુપડે ને તોપલે.

સુપડે સારવું, ને ખુતારે વારવું.

સુપડે સુપડે રેડશે, ને આંધલાને જમવા તેડશે.

સુપડે સેરીયે ધાલો વરણી, ને આઈ કુમારી ને જાંઈ પરણી. ૧૧૩૪૫

સુપડાં જેવા (મોહટા કાન.)

સુપડાં જેવો વાંસો, કોઈ કાલો કહે, કોઈ ગોરો કહે.

સુપડાંની સહિ, (અથવા સાંહડ્યાની સહિ,) ને પતરેલનો પાડ.

સુપડાંની સહિ, ને બોહીયાંની ભેટ.

સુપડેમે ભયા રાજ, ને ઉંઝ્યા તખ હો ગયા કાંઈ.

૧૧૩૫૦

સુપાની ખોટ પારચોલમાં પુરાય.

સુખો સો વરસનો, ને બાપુ બેસો વરસનો.

સુખ કરતાં દાતા (અથવા, સખી) ભલા કે તુરત દેવે જવાબ.

સુખ પાસે ફલવણી લેવા બેસો તો પેહલાં પૈસા દાટવાનું શિખવે.

સુખ, શિયાજી, ને કાચબો, પરધેરે પોહલા થાય, સમો આવે આપ ધેર,
સૌ સંકેલી જાય. ૧૧૩૫૫

સુમનું અને સખીનું એકંજ ઓવારે ઉતરવું.

સખી શ્રમકા લીખા બરસ દીનમે બરાબર હો જતા હય. (હિં. કે.)

સુમનું મોહકું બાલ.

સુમનો ને સખીનો વારો એક. (અથવા) સુમ દાતારનો એકંજ વારો.

(ફા. કે.) نسخي و بخيل در برابر مال

સુમનો પૈસો કદી નહિ ગવાય.

સુમનો પૈસો સખી ખાય. (અથવા) સુમ સંગ્રેહ, ને સખી ખાય.

(અથવા) સુમનો પૈસો સખી ખાય, ને પાપીનો માલ એડે^૧ જાય.

(અથવા) સુમનો માલ સખી ખાય. ૧૧૩૬૦

The wicked enjoy the property of the miser. (તા. કે.૨)

A miser's property falls to the lot of the thief.^૨

A miser loses both ways. (તેલુગુ કેહવતો.૪)

કૃપણસ્ય ધનં યાતિ બન્ધિ તસ્કર પાર્થિવૈઃ ॥^૫ (સંસ્કૃત કેહવત.)

ગાફિલાત્તા માલ વ શહાળ્યાત્તા ચુરાક. (મરાઠી કેહવત.)

સુમારં હાંસ જેવું (કપડું, વગેરે.)

સુરજ કેણી ગમ હોયો?

The day that you do a good thing there will be seven new moons. (અંગ્રેજી કેહવત.)

What wind blew you here? (ચીનાઇ કેહવત.૬)

સુરજ છાપરે ઢાંકયો ન રહે.

Like hiding the sun with the hand. (તામીલ કેહવત.૭)

Can the sun be covered with a winnowing sieve? (મ. કે.૮)

છાપ ઢકયો સૂરજ ન રહે. (કન્નડી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) روی آفتاب را از غربال نمی پوشاند.

સુરજ ધુમાડે ઢંકાયલો રહે નહિ.

(ફારસી કેહવત.) محورشید را بگل نتوان پوشید

૧. ક્રીકટમી. ૨. Percival's Tamil Proverbs, p. 114.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 330.

૪. Ibid, Supplement, p. 75.

૫. A miser's wealth goes by fire, robbers, and kings. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 399.

૬. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 620.

૭. Percival's Tamil Proverbs, p. 314.

૮. Proverbs from East and West, p. 7.

સુરજ પર ધૂલ નાખનાર ધૂલે ભરાય. (અથવા) સુર્ય સામે ધૂલ
નાખે તો પોતે છંટાય. (અથવા) સુરજ સામી ધૂલ નાખ્યે તો
ઉલટી આંખમાં પડે. ૧૧૩૬૫

He that flings dirt at another dirtieth himself most.

Spit not against heaven, 'twill fall back in the face.

(અંગ્રેજ કેહવતો.)

Qui crache contre le ciel, il lui tombe sur la tête.^૧ (ફ્રં. કે.)

C'hi contra il cielo getta pietra, in capo gli ritorna.^૨

(ઈટાલિયન કેહવત.)

Wie tegen wind spuwf, maakt zijn baard vuil.^૩ (દેચ. કે.)

If one spit against the wind (the spittle) will strike
his own face. (તામીલ કેહવત.^૪)

To spit in the air and get it back in one's own face.

(મલઈ કેહવત.^૫)

આકાશ પર થૂકો અપનેહી મુંઢપર પડે.

ખાક ડાલે ચાંદ નહિ છીપતા હય.

સૂરજ ધૂલ ડાલનેસે નહિ છુપાતા. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

(ફારસી કેહવત.) آفتاب را بگل نمی توان اندود

સુરજ સામી ધુલ. (અથવા) સુરજ સામું સાંખેલું.

સુરજને પણ દાભાં હોયછ.

The brightest of all things, the sun hath its spots.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

Le soleil lui-même n'a-t-il pas des taches ?^૬ (ફ્રંચ કેહવત.)

સુરજનો સવાદ જાણ્યો.

૧. Who spits against heaven, it falls on his head.
૨. Who throws a stone at the sky, it falls back on his head.
૩. Who spits against the wind fouls his beard.
૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 237.
૫. *Proverbs from East and West*, p. 8.
૬. Are there not spots on the sun ?

સુરત, ને સાહેબની મૂરત.

સુરત શેહર, ને સુનાંની લેહર.

૧૧૩૭૦

સુરત શેહરના લોક, રાતે બોલે ને દિસે ફેક.

સુરત શેહરમાં દાવર ધણા, સાતવઘ્તા^૧માં ખાવલ ધણા, નવસારી
• આડીતારી,^૨ ઉઠ, અદુસો, ને અન્નારી, ચોટા વચે એક ખાડી,
તેનું નામ તે નવસારી.

સુરત શેહરમાં દાવર ધણા, સાતવઘ્તામાં ખાવલ ધણા, નવસારીમાં
ભાઈ ધણા, ને વડોદરામાં ભાઉ ધણા.

સુરત, સુનાની મૂરત.

સુરતના ગાંડા, ને ભર્યના ગણા.

૧૧૩૭૫

સુરતના બે વાણિયા, નાહન અને કાહાણ, મલકાજ^૩દીમાં દેહડું
બધાવ્યું, નવખંડ પૃથ્વીમાં નામ.

સુરતના સોદા,^૩ ને મુંબઈના માંદા.

સુરતની બરશી, મથુરાના પેંડા, મુંબઈનો હલવો, ખંખાતની સુતરફેણી,
ને ભર્યનો ચુંદરપાખ.

સુરતની બલેવ, અમદાવાદની હોલી, પુણાનાં તાખુત, ને મુંબઈની દીવાલી.

સુરતનું જમણુ, ને કાશીનું મરણુ.

૧૧૩૮૦

સુરતનો સગો, ઢેડનો સંગાત, ચુવારની ગાંસડી, ધાસની તાપણી,
સાગનો દેવતા, વાવનું ધાસ, કતાર ગામની છાસ, ને દેલવાડાનું
દહી, એટલામાં ભલીવાર નહિ.

સુરતનાં વેગણુને માટે તો દેવ તરસેછે.

સુરતનાં સુહમારાં લોક, ને નદી ઉતરે ને મેલે ફેક.

સુરતી ગત.

સુરતી ઠગ, હાથમાં છતર, ને ગજવાંમાં પથ્થર.

૧૧૩૮૫

સુરતી દાન, ને કરારનું ધાન.

સુરતી, ને મંગલ સુરતી.

સુરતી, ને વાત કરે ઉલટી.

સુરતીઓની સંગતમાં કંકરના ઢાકા.

સુરદાસકી ટેકી, લગી તો લગી, નહિ તો રામઝુક તો લગાઈ
હોએ.^૧ ૧૧૩૯૦

સુલેમાન સાહતકો.

સુવા જવું ને મરવા જવું બરાબર.

The sleeping and the dead are but as pictures. (શેક્સપીયર.)

સુવા સુવા બરાબર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સુતાનેં સ્વર્ગાસ જાણારા. (મરાઠી કેહવત.)

સુવા જેવું સુખ નહિ, ને સુવા જેવું દુખ નહિ.

He who does not sleep is not healthy. (તામીલ કેહવત.૨)

સુવાલી રાણી ને પા— પ્રાણુ જાય.

સુવો એમ કે સુવો તેમ, હુટી ને નાક વચમાં ને વચમાં. ૧૧૩૯૫

સુહમારી^૩ના પારસીને કોકે લગાજો તો કોહુંજ કરડી ખાધું.

સૂતું ઘર સ્યામા વિના.

સૂતે મઠ જગણુ.

સૂરત ગાયના જેવી, ને હૈયું વાધના જેવું.

સૂરત બિચારી જતી રહે, કિરત કપ્પુ ન જાય.

૧૧૪૦૦

સૂરતકે હમ ગોલામ, સૂરત હોઇ તો કયા, સુખો સફેદ માટીકી સૂરત

હોઈ તો કયા ?

સૂરતસે કિરત બડી, બિન પંખ ઉડ જાય, સૂરત તો જતી રહે, પર

કિરત કપ્પહુ ન જાય.

સેકશે તેટલું દેખશે.

૧. એની સમજણ માટે જુઓ “કલિતક માલા અને જોષ વચન,” સર્કે ૪૪.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 368.

૩. સુરતની પાસે આવેલું એક ગામ.

સેખચક્લી મર ગયા તો વેડ્યાકી તાનાતાન હો ગઈ.

સેખચક્લી ! લાહોર ક્યુ ગયા? તોકે' ગાડીવાનને ભાડા નહિ લીયા. ૧૧૪૦૫

સેખચક્લી દાંતરડાં ગળ્યાં, પણ અ— ભારી પધ્યાં.

સેજે નહિ સુતી, સોડ નહિ તાણી, ને શા પર મુક્યાં ઉનાં પાણી?

સેગ્રે^૧ ને ખેગ્રે કસેલા કામના.

સેર મગદલનો શાહેદી.

સેરડો જાણે નહિ, ને માહરૂં નામ પગી.

૧૧૪૧૦

સેલર વા વાગે તો ઝાકલ પડે, ને જુખર વાગે તો સૌ સુકાઈ જાય.

સેવ વડે સાંઠ્યાં કાંઈ હોય?

યાને, સેવ હકમચની ગણાયલી છે, તેથી તેની સાથે સાંઠ્યાં જેવી નજવી ચીજ ખવાય નહિ.

સેવા કરે તો મેવા મહે.^૨

No pains, no gains. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સેવા કરે સો મેવા પાવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સેવાલ પકડે યુડતો નહિ ઉગરે.

સેહજ મીલા સો દુધ ખરાખર, મંગ લીયા સો પાણી, ખેંચ લીયા સો રગત ખરાખર, કહેત કપીરા બાંની, (અથવા, ખોલે ગોરખ વાણી.) ૧૧૪૧૫

સેહજે આવ્યું દુધ ખરાખર.

સેહતા જીવને સંતાપ, (અથવા, સંતાપમાં નાખવો.) (અથવા) સેહતો જીવ દુખમાં (અથવા, સંતાપમાં) નાખવો.

સેહલી ખોરડી ઉપર સૌ કોઈ ચહડે.

સો ઉંદર મારીને બાલાડી પાટે બેઠી. (અથવા) સો ઉંદર મારી મીનીબાઇ પાટ બેઠાં.

૧. ખલદ.

૨. સરખાવો કેહવત નાં ૧૧૦૭, તથા તેને મક્કતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સરે ૯૭.

સો કાગડે ઘુવડ મેરાણ.

૧૧૪૨૦

As a swan in the midst of a thousand crows¹

Like a toad among a thousand serpents. (તા. કેદવતો.^૨)

Among a hundred crows what can one cuckoo do?

(તેલુગુ કેદવત.^૩)

(ફારસી કેદવત.) صد گربه یک موش

સો કાટડે ગણ.

સો દારવ, ને પાંચ પાંડવ, ટક્યા કેમ?

સો ખરચે ને સવાયાની વાણ. (અથવા) એક નહિ ખરચે, ને સો ખરચે. (અથવા) તણ ખરચે, પણ એક નહિ ખરચે.

Penny wise, pound foolish. (અંગ્રેજી કેદવત.)

Mancher sucht einen Pfennig, und verbrennt dabei ein Pfund.^૪ (જર્મન કેદવત.)

Centen-wijsheid en daulder-domheid.^૫ (દચ કેદવત.)

After laying out thousands for an elephant why hesitate to give half a fanam for a goad? (તા. કે.૬)

Should one buy an elephant for a thousand pagodas, and grudge half a Visam for a hook to drive him with? (તેલુગુ કેદવત.^૭)

સો ખારડે (અથવા, ટપડે) તોળા નહિ ભોડે (એવું નહિ માણસ.)

સો તોબેદ હ્યા, દબાર તો પેઢાર હ્યા.

સો ભગે તો હ્યા, દબાર ભગે તો હ્યા. (હિંદુસ્થાની કેદવતો.)

(ફારસી કેદવત.) اگر داغش نهی آگه نباشد

1. Percival's Tamil Proverbs, p. 74. ૨. Ibid, p. 76.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 26.

૪. Penny wise, pound foolish.

૫. Cent-wisdom and dollar-folly.

૬. Percival's Tamil Proverbs, p. 75.

૭. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. ૬0.

સો ગલણે ગાલ્યે ત્યારે એક વાત ક્યે. (અથવા) સો ગલણે ગાલીને વાત કરવી. ૧૧૪૨૫

સો ગુજરાતીનો એક સુરતી, સો સુરતીનો એક અમદાવાદી, ને સો અમદાવાદીનો એક કાઠ્યાવાડી.

સો ગુલામે ઘેર ઉજ્જડ, (અથવા સુનું.)

સો ગુલામોં ઘરે સુના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સો ગોદે રામ નહિ ખોલે, (એવું હીંદુ માણસ.)

સો ચુવા ખા કર (અથવા, માર કર) ખીલ્લી હજકુ ચલી.

નવ સો ચૂહા ખાકે લિલ્લી ચલી હજકો. (બિહાર કેહવત. ૧)

સો બેશી, ને એક ડોશી.

૧૧૪૩૦

સો ઢેક્ર એક ઢેક્રખી લાગે, ને સો ગાલે એક ગાલખી લાગે.

If you throw ten stones, will not one hit? (તેલુગુ કે.૨)

(ફારસી કેહવત.) ز صد جعبه آید یکی بر نشان

સો તાહરી હા, ને એક માહરી ના.

સો તાહરં રામ નામ, ને એક માહરં હુંહું.

સો તેરી રામ-હુલવાઈ, ઓર એક મેરા હુંહું.

સો દવા, ને એક હવા.

૧૧૪૩૫

સો દાહડા કાન કરડે તો એક દાહડોખી લાગે.

સો દાહડા સાસુના, તો એક દાહડો વહુનો.

The pitcher goes often to the well, but breaks at last.

The pitcher doth not go so often to the water, but it comes home broken at last. (અંગ્રેજી કેહવતો.)

Tant va la cruche à l'eau qu' à la fin elle se brise. ૩ (ફ્રં.કે.)

૧. Christian's Behar Proverbs, p. 2.

૨. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 248.

૩. The pitcher goes often to the well, and gets broken at last.

Der Krug geht so lange zum Wasser bis er zerbricht.^૧

(વરમન કેહવત.)

De krnik gaat zo lang te water dat zij eindelyk breekt.^૨ (દય કેહવત.)

Krukken faaer saa lænaget til kilde, til hun faaer knæk.^૩ (દેનીસ કેહવત.)

Vaso che va spesso al fonte, ci lascia il manico o la fronte.^૪ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Cantaro que vai muitas vezes á fonte, on deixa a aza, on a fronte.^૫ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

Cantarillo que muchas veces va á la fuente, ó deja el asa ó la fronte.^૬ (સ્પેનીશ કેહવત.)

સો રાતું ચોર બધુ ત હિંકડી રાત ધણીજ પણુ હુએ. (કચ્છી કે)

સો દિન ચોરકે એક દિન સાહકે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

દોન દિવસ સામૂંચે વ દોન દિવસ સૂનેંચે. (મરાઠી કેહવત.)

સો દાહડા ચોરના, તો એક દાહડો શાહનો.

સો દીવા હોલવીને એક મશાલ પ્રગટ કરે.

The combined light of a thousand stars is not equal to a single moon. (તામીલ કેહવત.૩)

સો દુઝનાં ને સો ગાલનાં (જેને ત્યાં હોય એવું.)

૧૧૪૪૦

સો પર કાંના, હજાર પર પુલ્લાં^૪, ઉસકો ઉપર એંચાતાના,^૫ એ તીનોને કીયા બિચાર, ઉસકી આગલ અલ્લા નાચાર.

સો પરી, ને એક કરી.

Fyrm og Faste læger mangen Sot.^૬ (દેનીસ કેહવત.)

૧. The pitcher goes so long to the well that it breaks at last.

૨. The pitcher that goes often to the fountain leaves there either its handle or its spout. ૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 74.

૪. જેની આંખમાં કુલ્લું પડ્યું હોય તે. ૫. બાડી આંખે જોનારો.

૬. Abstinence and fasting cure many a complaint.

સો પાકાં, ને એક કાચુ.

સો પાણીએ ધોયલું.

સો બચુ, (અથવા, બખ્યુ,) ને એક લખ્યુ.

૧૧૪૪૫

સો બહારનાં ગણાં માઠાં, પણ એક ઘેરનું ઘેલું સાઈ.

સો બોલે સાધુ (અથવા, સતીખી) ફરે.

સો ભાણેજના એક મામા.

સો મઠદાં બાલે તે સ્વર્ગે જાય, ને સો વિવાહ માહલે તે નકે જાય.

સો મણુ આહુની સાથ મણુ સુંઠ નહિ થાય.

૧૧૪૫૦

સો મણુ જવારે એક અંગારીઓ.

સો મણુ તેલે અધાર.

સો મણુ રાઈ નો મોહલ ભાઈ.

સો મણુ સાચુએ સીધીભાઈ કાલો. (અથવા) કાલો સીધી સો મણુ સાચુએ ધોય તોપણ કાલો ને કાલો. (અથવા) હાથીને સો મણુ સાચુએ ઘેયો તોપણ કાલો ને કાલો.^૧

સો મણુ સુંઠ ત્યારે કુકો આહુ.

૧૧૪૫૫

સો મણુ સુંઠનું થાય ત્યાં પાસેર આદાંનો શું હિસાબ? (અથવા) સો મણુ સુંઠનું થાય ત્યાં પાસેર આદાંનું પણ થાય.

સો મણુની તલાઈમાં સુવા જેવું.

સો મણુનું સપાહું, ને બેસને સાટે પાહું.

સો મણુનો ખીચડો ખાધો તોએ ભીમ તો નરાલવો.

સો મત સરસડી, ને લાખ મત લરખડી, એક મત આપડી, તે ઉભે રહેતે ત્રાપડી.

૧૧૪૬૦

સો મરો, પણ સોના પાલનાર ના મરો.

Let one man live for the sake of a thousand houses.

(કાશ્મીરી કેહવત.૨)

૧. જુઓ કેહવત નાં ૧૧,૧૮૨ તથા તેને મણતી કેહવતો, સંદે ૪૮૨-૪૮૪.

૨. Dictionary of Kashmiri Proverbs, by Rev. J. H. Knowles, p. 7.

સો માણસ મારે તારે વેદ થાય.

He who has killed a thousand persons is half a doctor.

(તામીલ કેહવત.૧)

સો માણસ સો ગાઉ જાય.

સો રૂપિયા તે રૂપિયામાં શું, ને એક દીકરો તે દીકરામાં શું?

સો રૂપિયાની હાંદલી, ને મીઠાં વગરની ખાંડી. ૧૧૪૬૫

A mere instrument void of feeling, and food without salt, are alike. (તામીલ કેહવત.૨)

સો રૂપૈયે સત્તાશર ત્રાડની કેક.

સો લાગ્યે રાંડી, પણ એક ન લાગ્યે છાંડી.૩

સો વખત ખાઈએ ઉંચનું, પણ એક વખત નહિ ખાઈએ નીચનું.

સો વરસ જીવું નહિ, ને સો વરસની વાત કરવી (તેમાં શો માલ ?)

સો વરસ લગણુ જીવું નહિ, ને સો જીણુને ધુતા. ૧૧૪૭૦

સો વરસનો સુથાર, ને એક વરસનો ઘરઘણી.

યાને, ઘર ખાંધવા સંખંધી એક વરસના ઘરઘણીનો અનુભવ સો વરસના સુથારના અનુભવ કરતાં ચહડતો હોય છે.

સો વાતની એક વાત.

સો ખાતડી એક ખાત વે હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સો વાર હલીયું, એક વાર કલીયું.

યાને, “સારી રીતે જોડ્યા પછી તેમાં કલીયું કાઢવું, એટલે ખેતર ચોખ્ખું થઈને તેમાં મેલ રેહતો નથી.”

સો વાંસ પાણી ત્યાં ધુલ પણ ઉડતી ન હોય.

સો સખુને સાધુનુંખી મન ફરે.

૧૧૪૭૫

સો સામ્યામાં એક જુઠો પેઠો.

સો સાસરાં, ને સો મહીયારાં.

સો સિક્કારસ, ને એક મુલાપણી.

સો સુવાવડ ને એક કસુવાવડ બરાબર.

સો સેઆણા અક્કલ એક. (અથવા) સો સેઆણા એકમત. ૧૧૪૮૦

સો ર્યાને એક મત (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સો સાંધા, ને સાતસો વાંધા.

સો સાંધેલ્યા, એક રાંડેલ્યો, પા વર્ધાવો.

સો હજ્જરનો ધણી, ને ધાન દાલને ઝોરતે મુઝો.

સો હજ્જરી મરશે, ને એક લક્ષાધિપતિ થશે.

સો હોરવાલાને એક હોરવાલાની ગરજ પડી હતી.

૧૧૪૮૫

સોએ એક સખી.

સોએ કાંણાં, ને હજ્જરે પોલાં.

સોએ સગો, પચાસે મિત્ર, પાંચે ઠાકર, બેએ ચાકર. (અથવા) સોએ

સગો, ને પાંચે મિત્ર.

યાને, એટલાએ સઘલાઓને છુટાય.

સોએ સહસ્ત્ર ગણાય. (અથવા) એકે સહસ્ત્ર વંચાય.

યાને, કોઈની પાસે સો રૂપિયા જેટલી પુંછ હોય તો તે લોકોમાં

હજ્જર રૂપિયા જેટલી ગણાય છે, એટલો માણસ પોતાનો

ભરમ રાખી શકે છે.

સોડી હાની સહસ્તર બખાની. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોકા હુવા સાહક, આંધા ગયા નાહક, દસ દેએંગે, દસ દીલાઈંગે, ઝોર

દસકા દેનાખી કયા, ઝોર લેનાખી કયા.

૧૧૪૮૦

સોના સાહક કરવા.

He has brought his noble to nine pence.

To bring a noble to nine pence, and nine pence to nothing. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

સોની કાંઈ ભો નહિ, ને વીશની કાંઈ રીશ નહિ.

સોની ગણતીને સેંહકડોનો અભખરો.

સોની લેણી, ને સોની દેણી.

આને, સો માણસ દન કોર મરેછે, અને સો દન કોર પેદા થાયછે.

(ફારસી કેહવત.) یکی هسی (ود و دیگری هسی آید

સોમું ઓપડ નહિ, (અથવા, નથી.) ૧૧૪૯૫

સોમે કાણા, હળરમે અંધા, ઉરસે ખુરા એંચાતાણા, તીનો મિલકે

કીયા બિચાર, ઓર માંજરેસે ખુદ ખેળર.

સોમે કુલા, હળરમે કાણા, તેથી નીચા ખુરા તાણા, જે અંધેકા પડ્યા

કામ, તો લજ્જ રાખે શ્રી રામ.

સોમે કૂલી, સહસરમે કાનાં, સવા લાખમે એંચા તાનાં, એંચા તાનાં

કહે પુકાર, કૌંસાસે રાહિયો હોશિઆર. (મિહાર કેહવત. ૨)

સોમે મુના, હળરમે કાણા, લાખમે એંચાતાણા, એંચાતાણે કીયા

બિચાર, ઓર માંજરેસે ખુદ ખેળર.

સોમાં શરો (અથવા, એક શરો) શું કરે?

સોમાં સવાયો, જે વસુલ થયો તે ખરો.

૧૧૫૦૦

સોમાંથી એક આબ્યો, તોકે નવાણું રહ્યા.

સોક પર સાલ્લો ઓઢાડવો.

સોકના મુડા સાથે ભાગે.

સોકની દાઝે ધણીતું બગાડવું નહિ.

સોકને ખારે ધણીતું ઘેર નહિ બલાય.

૧૧૫૦૫

સોકને ખારણે ગાલ્લાં છોડવાં.

સોકને વેરે ધણીનો ખાટલો અ— ભરાય ?

સોકતું રોવું, ને નેસ્તીતું સોવું.

સોકતું સાલે.

સોકનાં કાંકણ સાથે ઉતરે.

૧૧૫૧૦

સોકે સોકના આવલ ચરે, પણ દેરાણી જેઠાણીના આવલ નહિ ચરે.
સોકે સોકના ચુડા કુટે.

સોખને શાન (અથવા, શરમ) નહિ, ને નફ્ટને લાજ નહિ.

સોખડા ગામમાં સોલ પટેલ, ને કોઈને માથે પાવડી નહિ.

સોંખી, સાપણીઓ, ને બાંડો, પેહલાં ખાય ધરધણી, ને પછી વેંચાવે
ધરનો દાંડો. ૧૧૫૧૫

સોગંદ ખાય તે સદા જુદા.

સોંધા સાત મોંઘા બાર શોધવા ચાલ્યા.

સોંધી સુંદ, ને સોંધી સરી, ને એ દીકરી મહને મદત પડી.

સોંધું અધામણે ભારી પડે. (અથવા) સોંધું તો અધામણે મોંધું.

The cheap buyer takes bad meat. (અંગ્રેજ કેહવત.)

On n'a jamais bon marché d'une mauvaise marchandise.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Cheap things are not good; good things are not cheap.
(ચીનાઈ કેહવત.^૨)

સોંધું ભાડું, ને સિદ્ધપોરની જાત્રા.

૧૧૫૨૦

સોંધું મોંઘાંને પ—.

Don't buy everything that's cheap, and you'll escape
being greatly taken in. (ચીનાઈ કેહવત.^૩)

સોંધો દાનો, ને મોંધું સુન્દું.

સોજો આલ્યો, તોડે' જગા થયા.

સોટી વાગે ચમ ચમ, તો વિદ્યા આવે ધમ ધમ. (અથવા) સોટી
વાગે જેમ જેમ, વિદ્યા આવે તેમ તેમ.

Spare the rod, and spoil the child. (અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. Bad ware is never cheap.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 29.

૩. Ibid, p. 34.

Was wehe thut, das lehrt. ૧ (જરમન કેહવત.)

છઠી લાગે છમ છમ, વિદ્યા યેઈ ઘમ ઘમ.

છઠી કાંઈ લાગેના વિદ્યા કાંઈ યેઈના. (મરાઠી કેહવતો.)

સોડ (અથવા, સુવા) પ્રમાણે સાથરો. ૨ (અથવા) સોડ પ્રમાણે સાથરો
તાણવો. ૩ ૧૧૫૨૫

સોડમાં સાસરું, ને દાંતમાં ખાસડું.

સોઢી સખુગાર કરે, ત્યાં પાટણ ઉછલી જાય.

સોઢાવાતરની બાટલી.

યાને, દામાદોલ, એક વાતને વલગી નહિ રેહનારું, પણ ધડી ધડી
ફરી જનારું માણસ.

સોદો કરે તો નફા મલે.

સોદા કર, નફા હોગા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોદો ને સહનેખાત (બેહુ હાથથી ગયલાં ભારી પડે.) ૧૧૫૩૦

સોનગઢ બ્યારા મોહટો પાલ, નહિ મરે તો વાલોડ ચાલ ; વાલોડ કહે
હું લીલો કરું, પીલો કરું, નહિ મરે તો હું શું કરું ?

સોના કસનેકુ કસોટી, માણસ દેખનેકુ મામલા.

સોના કહે સોનારકુ, ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુંહકી શુંગચી, કયું કર
તોલે સાથ ? મએ જંગલકી શુંગચી, લાલ હમેરો રંગ, કાલો મુંહ
તો જખસે જયો, તોલાઈ નીચકી સંગ. (અથવા) સોના કહે મેં
સખસે ખડા, ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુંહકી ચનોટી, કયું તોલે
મેરી સાથ ?

સોના કહે સોનારસે, “ઉત્તમ મેરી જાત, કાલે મુંહકી શુંગચી
તોલે હમારી સાથ !” “હમ લાલોંકે લાલરી, લાલ હમેરા રંગ,
કાલા મુંહ જખસે હુઆ, તોલે નીચકે સંગ.” (હિં. કે.)

૧. What smarts, teaches. ૨. આપવાની ચાદર.

૩. જુઓ કેહવત નાં પૃષ્ઠ, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાની કેહવતો,
સરે ૪૬૭-૪૬૮.

સોના રૂપાંમાં મઢયાં બાઇ, રે હમને શાની રહી સગાઈ ?
સોના લેને પી ગયે, ઓર સોના^૧ કર ગયે દેશ, સોના મીલા ન પી
શીરે, રૂપા હો ગયે કેશ. (અથવા) સોના લેનેકું પીયુ ગયે, રૂપા હો
ગયે કેશ, સોના તો મીલા નહિ, ઓર પીયુ ગયા પરદેશ. ૧૧૫૩૫
સોનાના સુરજ હયા.

સોનાની જ્વલ પાણીમાં નાખવી ?

સોનાની થાલીને લોહડાંની મેખ.

સોનેકા ઘડવા ઓર પીતલકા પેદી. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોનાની રતીનું મુલ, પણ કરમની રતીનું મુલ નહિ.

સોનાને ઝાઘ ન લાગે.

૧૧૫૪૦

સોનાને શ્યામ લાગતું નથી.

સોનાનો મણકો શેહરમાં.

સોની કોઈનો મિત્ર નહિ, એની માંઠ પવિત્ર નહિ.

સોની ચોરે નહિ તો તેનું પેટ પુલી આવે.

If the goldsmith did not steal the gold he would get
hotts (*i. e.* a subtle disease, hectic fever.) (કા. કે.૨)

સોની ચોરે વાલ, તો થાય અરધાનો માલ, દરજી ચોરે લેખે, તો ટકો
ચેસો દેખે.

૧૧૫૪૫

સોની માહજન સોનું ઘડે, ને ધરમાં બાયડી ભુખે મરે.

સોની વગર કાન નહિ વીંધાય.

સોની સગી બેહનનો નહિ. (અથવા) સોની સગી બેહનને નહિ છોડે.^૩

સોની સગી માયનો સાલ્લો ઉતરાવે.

યાને, પોતાની સગી માય જેવીતુંબી કામ હોય તો તેમાં કામ મધેથી
પણ ચોરી કરવાને સોની બચ્ચો કદી સરમાય અથવા ચુકે નહિ.

Though the gold were his mother's, the goldsmith would not stick at stealing it. (તેલુગુ કેહવત. ૧)

A goldsmith will pilfer the gold dust even of his mother. (તામીલ કેહવત. ૨)

The goldsmith does not spare even his own sister (કેને. કે. ૩)

સોનાર અપની માંડી નયમેસે લી ચુરાતા હય. (હિંદુસ્થાની કે.)

સોની સાચો તેતું નામ, કરે સૌ તરકરતું કામ.

૧૧૫૫૦

સોની સોટેકુ (અથવા, ધોકેકુ) સોના લગા દે. ૪

સોનીના સો તો લુહવાડનો એક.

સૌ સોનાર કે ન એક લોહાર કે. (બિહાર કેહવત. ૫)

સો ગા સોનારન, ને હીકરો લુવારને. (કચ્છી કેહવત.)

સો સોનારકે ન એક લોહારકે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) صد تک زر گر یک تک آهنگر

સોનીની સાંજ, ને મોચીનું વહાણું.

સોનીનું કામ લુહવાડથી નહિ થાય.

સોનીને કાંટે શરમ નહિ.

૧૧૫૫૫

સોનીનો વિશ્વાસ નહિ.

“સરસા રે સોનીનો વિશ્વાસ નવ કીજયે, એ ચતુરાઈની રીત.”

સોતું જાણી સંગ્રહ કીધો, કમું નિપજ્યું કથીર.

સોતું જોઈને સાંપજ્યું, ને નિકળ્યું કથીર.

Out of luck gold becomes iron, in luck iron resembles gold. (ચીનાઈ કેહવત. ૧)

૧. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 38.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 332.

૩. *Proverbs from East and West*, p. 19.

૪. એની સમજણ માટે જુઓ “કઉતક માલા અને જોધ વચન,” સદે ૬૯.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 131.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 121.

સોનું તાવે તેમ ચોખું થાય.

Gold must be beaten, and a child scourged. (અ. કે.)

Sotto l'istesso fuoco si purifica l'oro, e si consuma la paglia.^૧ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

Like gold come forth from the fire. (હા. કેહવત.^૨)

Though gold is put into the fire to be refined, its hue is not lost. (તામીલ કેહવત.^૩)

True gold fears not the fire. (ચીનાઈ કેહવત.^૪)

સોના ચાંદી આગહીમેં પરખ વતે હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોનું દેખી મુનીવર ચલે.^૫

૧૧૫૬૦

Ad arca aperta il giusto pecca.^૬ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

A glimpse of money makes the blind man see ;

Makes the Bonze dispose of his breviary.^૭ (ચીનાઈ કે.)

सर्वे जनाः कांचनमाश्रयन्ति ॥^૮ (સંસ્કૃત કેહવત.)

સોનું ને વલી મુગંધ (ત્યાં શી મના ?) (અથવા) સોનું ને મુગંધ હોય ત્યાં શું બેઠએ ?

Sölv o Guld er hver Mand Huld.^૯ (દિનીશ કેહવત.)

સોનું પેહરતાં શું કાન તુટે ?

સોના નીક, તો કાન ફરાય કે ? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોનું સાંપડે નહિ, ને પીત્તલ પેહરાય નહિ.

૧. The same fire purifies gold, and consumes straw.

૨. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 155. ૩. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 331.

૪. *Long's Eastern Proverbs and Emblems*, p. 218.

૫. જુઝ્યા કેહવત નાં ૨૪૪૦, સરે ૨૭૬, અને કેહવત નાં ૬૩૪૭, સરે ૫૭૪, તથા તેમને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતા.

૬. At an open chest the righteous sins.

૭. *Scarborough's Chinese Proverbs*, p. 452.

૮. All people seek gold. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 480. ૯. Silver and gold are all men's dears.

સોનેકુ કુદકા લગા દે.

સોનેકુ સલામ, રૂપેકુ અલેક, લુખેકુ ન દેખ.

૧૧૫૬૫

“Good day” to the rich or honourable man.^૧

A man with the gold is the gentleman. (કાશ્મીરી કેહવતો.૨)

સોપારામાં સોહલીઆઇ.

સોપારી ખાઈએ રાઈ રાઈ, ધાન ખાઈએ ધરાઈ, ધી ખાઈએ તે બોલી,
ને વાત ક્યે તે અદેસા તોડી.

સોપારી તે વાંકડી, ને ખાયડી તે રાંકડી (અથવા, ફાંકડી.)

સોપારી દેખાડીને નાલિયેર ગલી જવું.^૩

યાને, નાધલી લાલચ દેખાડીને મોહટો ફાયદો કાઢડી લેવો.

સોપારી નહિ ને સોપારીનો કટકો.

૧૧૫૭૦

સોપારીની જગા હતે તો લકુંજ નહિ ખાતે ?

સોખઈ રહે સોખઈનાં દુખને, ને સોખઈનો ખાપ રહે કટકા ખુકને.

સોખઈ સુખલી કરતાં બચું મોદન ભલી.

સોખઈના સો ધક્કા.^૪

સોખતે (અથવા, સોખતરા) અસર, ને તોખમે (અથવા, તોખમરા)
તાસીર.^૫

૧૧૫૭૫

Allégate á los buenos y serás uno dellos.^૬ (સ્પે. કે.)

Dimmi con chi vai, e ti dirò chi sei.^૭ (ઈટાલ્યન કેહવત.)

સંગતકા પરલાવ હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોમ ને આમને વેર.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 47. ૨. *Ibid*, p. 16.

૩. જુઓ કેહવત નાં ૬૫૮૪, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સંદે ૬૦૫. ૪. ધકેલા ખવાડવા તે.

૫. જુઓ કેહવત નાં ૩૩૧૨, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સંદે ૩૧૬-૩૧૭.

૬. Associate with the good, and you will be one of them.

૭. Tell me the company you keep, and I'll tell you what you are.

સોમ ને શુકર, જે પેદરે ધાગા, તે કદી ન રહે નાગા.

સોમ પેદરાયે સાડી, ને મંગલ નાખે ફાડી. (અથવા) સોમવાર
પેદરાયે સાડી, ને રવિ નાખે ફાડી.

સોમજી કામદારે ઓધણું ઓધ્યું.

સોમવની અમાસ, ને શુકરવાર.

૧૧૫૮૦

સોમવારે પરજ્યા, ને મંગલવારે રાંજ્યા.

સોય આપે તેની પદરાઈ કરે (એવું કલાખ્યાન.)

સોય કેડે દોરે, ને આરા કેડે વારે.

સોય દોરાની દડી, ને માથાંની ભૂરી.

સોય પછવાડે દોરે.

૧૧૫૮૫

The needle says to the piece of thread "We are all in
the same boat." (કાશ્મીરી કેહવત.૧)

સોયની પદરાઈ કરવી.

Meter aguja. y sacar reja.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

The pestle grew and became a beam. (તામીલ કેહવત.૩)

Going in a needle, coming out a plough-share. (બં. કે.૪)

સુધકા લાલા હો ગયા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સોયા ગદ્દા ધાસ નહિ આતા.

સોયાણી આગલ પેટ શું છુપાવવું?*

સોયો ને સુતલી, રન્યાદેવ ને પુતલી.

સોલ પંચાં ખ્યાસી, ને જો મેલ્યા છુટના, રહ્યા હેસીના હેસી. ૧૧૫૮૦

સોલ પંચાં હેસી, ને જોલ ખ્યાસી.

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 208.

૨. To put in a needle, and take out a bar.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 128.

૪. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 95.

૫. જુઓ કેહવત નાં ૪૨૫૮, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૩૯૭.

સોલ વહુનો સસરો, ને કડે મોતીનો કસરો.^૧

બચ્ચાને લાડ લડાવતાં બોલાય છે.

સોલ વાણુની સુખડી, ને સીંગારાનો કાંટો, સાસરા ઘેરમાં વહુ આવી
તો નરણુબાઈનો વાંધો.

સોલ વાલ, ને એક રતી.

યાને, દાંઈ પણ શક સુખેહ વગર; ચોક્સજ.

સોલમે વરસે સોહર પડે.

૧૧૫૮૫

એવું માનવામાં આવેછે કે જો સોલમે વરસે એક ચોરત હમેલદાર
યાયછે તો તેના છવને જોખમ યાયછે, અથવા તો તેનાં કોઈબી
સગાંવાહલાં અથવા લાગતાં વલગતામાં મરણ નિપજેછે.

સોલમે સાંઠે સાંઠો, તેમાં માહરો વાંટો.

સોલસે રાણી, ને ભરશે પાણી.

સોલુ સમજુ.

સોલે જ્ઞાન, વીસે જ્ઞાન, ત્રીસે ભરજુવાન, ચાલીસે ચહજો, પચાસે
પહો, ને સાઠી ને જુદી નાહી. (અથવા) સોલે જ્ઞાન, વીસે ગેજ્ઞાન,
ને ત્રીસે ધ્યાન, ને ચાલીસે પૂરો, ને પચાસે ઉતર્યો; સાઠી ને જુદી
નાહી; સીતેર વરસનો ધરડો, ને ઘેરનાં છોકરાં એમ કરી કહે, કે કાંય
નહિ મરતો સુવો તરડો?

A man of thirty years of age is like a lion; a man of
forty years old is like a torn, worn, mat; and a
man sixty years of age is a fool. (કાશ્મીરી કેહવત.૨.)

બારેં બુધ, સોરેં સુધ, વીએ વરઈ ત વરઈ નકાં રન આયર સીએ
ખરઈ. (કચ્છી કેહવત.)

نشأ عمر باشد تا بسی سال
چو چهل آمد فرو ریزن پروبال
(કાશ્મીરી કેહવત.)

સાઈ, યુદ્ધો નાઈ, દાતાંત ઘેડન કાઈ, લાગલ પોરાંતે પાઈ. (મ. કે.)
સોસે શરાધ, ને નવે નોરતાં. ૧૧૬૦૦

સોસે જ્ઞાન, વીસે જ્ઞાન, ને પચીસે માન.
સોસે જ્ઞાન, વીસે વાન. ન આવી તો ગદ્દા સમાન.
સોસે જ્ઞાન, વીસે જ્ઞાન, ત્રીસે ધ્યાન, ને ચાલીસે સમજાન.
સોસે સોટપી કાચી છે.

સોસે જ્ઞાન, ને વીસે વાન. ૧૧૬૦૫
સોદજનો ને મોદતનો દાડ નહિ.

સોદજત બનિયેપી, છ જનેપી.
સોદજબાધના વાગા, ને સો સો દરજી લાગા, ને દરખાસ્તમાં ઉબગરા.
સોદજીબાધ સટાક.

સોદજીબાધનો સાહરકો. ૧૧૬૧૦
સોદજીબાધનાં લગન તે ધીકે પાતે.

સોદસો દોદરાં કાપે, ને દોસો વાહ ! વાહ ! કરે.
સોદવાસન તો આરણુ કારણુ, ને રંડપો તો હયાં ધારણુ.
સોદવાસન સણુગારે શોભે.

સોદવાસને રાંડીરાંડ પાસે પગે લાગીને આશિરવાદ માંગ્યા, તોઈ' બેઠન !
તું' માહરા જેવી થજે. ૧૧૬૧૫

સંયદકાકા ભોલા, વાડકા જેવા (અથવા, કાચકા જેવા) ડોલા.
સંયદ પડે, ને ખાસડાંતું તણું.

સો આપીને પુછે,^૧ પણ અણુ આપીને કોઈ નહિ પુછે.
સો ગયાં સગે વગે, બાઈ રહ્યાં ઉભે પગે.

સો ઘડ્યાં પીટલ્યાં વાધ ચુકેલાં છે. ૧૧૬૨૦
સો ઘોડે બેસે ત્યારે પાલખી કોણુ ઉચકે ?

(ફારસી કેહવત.) *نیتق افسر نباشد هر کسی*

सय कुर^१ काशी नैहें त हांड़ी डै हूदिहें. (બિહાર કેહવત.૨)
સૌ તીરથે મુડાય.

સૌ દીકરાના આપ.

સૌ ધધાના ચોર.

Every man has his business lies. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Elk is een dief in zijne nering.^૩ (દય કેહવત)

સૌ પા— તે છી પા—, ને વહુ પા— તે ધી પા—. ૧૧૬૨૫

સૌ પોત પોતાની જાત પર જાય.

Cada hum falla como quem he. (પોરચુગીઝ કેહવત.૪)

તો આપલ્યા જાતીવર ગેલા. (મરાઠી કેહવત.)

સૌ પોત પોતાને ઘેરના રાખ.

My house is my castle. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Ein jeder ist Kaiser in seinem Lande.^૫ (જર્મન-કેહવત.)

Mientra en mi casa me estoy, rey me soy.^૬ (સ્પેનીશ કે.)

Een ieder is meester in zijn eigen huis.^૭ (દય કેહવત.)

Cada hum em sua casa he Rei.^૮ (પોરચુગીઝ કેહવત.)

જો તો આપ આપલે ઘરના રાજા. (મરાઠી કેહવત.)

بشهر خود روم و شهر یار خود باشم

(ફારસી કેહવતો.) بشهر خویش هرکس شهر یار است

સૌ પોતાની રોટલી પર ઇગાર ખેંચે.^૯

૧. કુદરા. ૨. Christian's Behar Proverbs, p. 169.

૩. Every one is a thief in his own craft.

૪. Every one speaks as he is.

૫. Every one is emperor on his own ground.

૬. In my own house I am a king.

૭. Every man is master in his own house.

૮. Every one is a king in his own house.

૯. હુઆ કેહવત નાં કહેલું, તથા તેને મલતી કેહવતો, સંદે ૫૮૫-૫૮૬.

સૌ પોતાનું તાણે.

He will dance to nothing but his own pipe. (અંગ્રેજ કે.)

Es reitet ein jeder sein Steckz enpferd.^૧

Es ist kzein Heiliger so kzlein, er will seine eigene Kerze haben.^૨ (જરમન કેહવતો.)

(કાશ્મીરી કેહવત.) هر کسی مصلاکت خویش نکو میداند

અપને અપને કદેહકી સગલી ખેર મનાતે હય.

આપ કાજ મહા કાજ. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

સૌ મલ્લે, એક માએ અને આપ નહિ મલ્લે.

૧૧૬૩૦

On achète tout fors le jour et la nuit.^૩ (ફ્રંચ કેહવત.)

સૌ માનાં મનથી સારા.

Though earthen, one's own child is precious. (તામીલ કે.૪)

He thinks the woman he loves to be Rambha, and the water he bathes in, the Ganga. (તેલુગુ કેહવત.૫)

સૌ સાથ, ને જગન્નાથ.

સૌ સાફ છે, પણ પાણી ખાફ છે.

The horse is a good one ; the hoofs are strong, the mane is nice, the whole appearance is beautiful, but the step is bad. (કાશ્મીરી કેહવત.૬)

સૌ સાફ જેનું સેવટ સાફ.

આ કેહવત, ઇંગ્રેજ “ All's well that ends well ” ઉપરથી આવીછે.

૧. Every man rides his own hobby.

૨. There is no saint so petty but claims his own candle.

૩. Everything may be bought except day and night.

૪. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 478.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 190.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,

La fin couronne l'oeuvre.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Ende gut, alles gut.^૨ (જરમન કેહવત.)

Il fin loda l'opera.^૩

Tutto è bene che riesce bene.^૪ (ઈટાલ્યન કેહવતો.)

Het end goed, alles goed.^૪ (દચ કેહવત.)

Naar Enden er god er alting godt.^૪ (દેનીશ કેહવત.)

What if the Kāvadi bends ever so much ! If it reaches
the house, it is enough. (તેલુગુ કેહવત.)

સૌ સુતા ઓટલે, ને ફકીર સુતા ખસીદ, ને વગર ઐરીના માટીડા તે
જ્યાં સુતા ત્યાં નચીત. ૧૧૬૩૫

સૌ સુતાં, ને હું જાગી, ને સેકન^૬ કાણુની લાગી.

સૌ સૌના ચાવલ જુદા પાડે.

Chacun pour soi, et dieu pour tous.^૭ (ફ્રેંચ કેહવત)

સૌ સૌના ખેતમાં.

સૌ સૌની ગતમાં લોટે.

Chacun prêche pour son saint.^૮ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Cada qual sabe para seu proveito.^૯ (પોર્ચુગીઝ કેહવત.)

स्वस्वार्थे समीहते ॥^{૧૦} (સંસ્કૃત કેહવત.)

સૌ સૌનું નસીબ સાથે લઈ આવેછ.

૧૧૬૪૦

સૌ સૌને ધેરના શેઠ.

૧. The end crowns the work.

૨. All's well that ends well. ૩. The end praises the work.

૪. All's well that ends well.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 110. ૬. ગિર.

૭. Every one for himself, and God for all.

૮. Every one preaches for his own saint.

૯. Every one is wise for his own profit.

૧૦. All seek their own object. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 479.

સૌ સૌને મન ઝાણા. (અથવા) સૌ સૌને મન ઝાણા; કાગતું ગાયન કા-કા.

• None can think so well of others, as most do of themselves. (અંથેછ કેહવત.)

• Alle wissen guten Rath, nur der nicht, der ihn nöthig hat.^૧ (જરમન કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) هر کسی باخیال خویش خطی دارد

સૌ સૌનાં કીધાં કરતુક (અથવા, કર્યાં કર્મ) ભોગવશે.

As a man lives, so shall he die, as a tree falls, so shall it lie. (અંથેછ કેહવત.)

Every man's actions will cleave to him. (તામીલ કેહવત.૨)

(ફા. કે.) هر کسی آن درود عاقبت کار کمر کشت

સૌ સૌનાં નસીબનું ખાય.

સૌ સૌનાં પાપે મરશે, (અથવા, લેવાશે.)

૧૧૬૪૫

Qui casse les verres les paye.^૩ (ફ્રંચ કેહવત.)

સૌ સૌનાં મનથી સવાશેર.

He thinks himself wondrous fine. (અંથેછ કેહવત.)

Chacun vant son prix.^૪ (ફ્રંચ કેહવત.)

Jeder ist sich selbst der Nächste.^૫ (જરમન કેહવત.)

સૌથી ઉંડું શું? પેટ કે પતાક ?

સૌની ગત, તે વહુની ગત.

સૌની વણે તે વહુની વણે.

સૌની સાથે મરવું, તે વિવાહ જેવું ગણવું.

૧૧૬૫૦

૧. Everybody knows good counsel except him that has need of it.

૨. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 320.

૩. He pays for the glasses who breaks them.

૪. Every man has his value.

૫. Every man is dearest to himself.

સતોપ સમાન દોષત નથી.

Content is happiness.

Where content is, there is a feast. (અંકેડ કેદવતે.)

Reich ist genug, wer sich genügen lässt.^૧ (અમન કેદવત.)

Geen rijker man in alle steden, dan die met' tzijne is te,
vreden.^૨ (દમ કેદવત.)

Nok er en stor Rigdom.^૩ (દેવીશ કેદવત.)

Nada tem, quem se nao contenta com o que tem.^૪ (પે. કે.)

A contented mind is a specific for making gold. (વા. કે.^૫)

A constantly contented mind.

Free from disgrace you'll always find,^૬

Covet wealth,—and want it;

Don't - and luck will grant it. (ચીનાઈ કેદવતે. ૭)

Content is covered with the "Silesia" leaf, but to
discontent a plantain leaf would not serve as a
coverlid.^૮

He had nothing and was content. He became rich
and is discontented. (બદધ કેદવતે. ૯)

Who is rich? He who is content with what he has.
(પ્રીથુ કેદવતે. ૧૦)

૧. He is rich enough who is contented.

૨. The richest man, whatever his lot, is he who's content with
what he has got. ૩. Enough is great riches.

૪. He has nothing who is not content with what he has.

૫. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 471.

૬. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 318. ૭. *Ibid*, p. 450.

૮. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittagong Hill Tracts*,
by Capt. Thomas Herbert Lewin, p. 10.

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 21.

૧૦. *Ibid*, p. 196.

Content enjoys riches, covetousness produces cares :
every ambitious man is a captive, and every
covetous one a pauper.^૧

To abstain from desires is riches. (અરબી કેલુવતો.^૨)

(ફારસી કેલુવત.) ۱. قَدَامَتِ تَوَانِگَرِ کُنْدِ مَرَدِ ۱

સંદાસમાં સખજો.

સંધા ઘાટ ઘણા, ને ખીલીએ આવીને અણા.

સંધા થોડે ચલડે ત્યારે આગણ કોણુ દોડે ?

All men can't be masters. (અંગ્રેજ કેલુવત.)

સંધા દેવ તો આરા બોરા, ને હું દેવ તો સીક્યા, ને અંગ તો જાણું

એસા બનાઉં, કે કાલા જાણું હીકરા.

૧૧૬૮૦

આ કેલુવત ફેલડના સંખંધમાં બોલાયછ. એનાં “સેલડ કાકા” ને

બોલતા શ્વપેલા છે.

સંધા સંધાયા પુરા પછોતા, રથા ઓગણુતીસ, અદમનાની માએ તું

ઉઠ, હું કરવરે પાણી પીશ.

સંપ ત્યાં જંપ, ને વેર ત્યાં બેદર.

સંપ હોય તો આવરની પાલીમાં સમાય.

એક પાત અંબોલકા, દોનો એક કર જાય, દોનોએ જો સંપ હોય, તો

તીસરા આકર સમાય. (હિંદુસ્થાની કેલુવત.)

સંપ હોય તો કુલીમાં સમાય.

સંપ હોય થોડી, તો રાખ્યે ગાય, બેસ, ને થોડી.

૧૧૬૮૫

સંપજ પર સંપજ, ને વંડીયા પર મેહ.

સંપજ પર સંપજ, ને ઉપર વટા મેઘ, ને પેટ કાદડીને છવાણાં, તે

સુઝ કાદડે તેનાં તેજ.

૧. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 152.

૨. Ibid. p. 21. ૩. બાવજ. ૪. વરસેલો વરસાદ.

સંપત દેખી ના ગચીએ, ખીપત પડે ના રોય, તાજ દરિશ્વર એમ
કહે, જો દુરી કરે સો હોય.

He that considers in prosperity. will be less afflicted in
adversity. (અંગ્રેજ કેહવત.)

સંપતકે સજે થણે, ઔર ખીપત પડે ટક જાય, જ્યુ જ્યુ સંપત.
આવરે, ત્યુ ત્યુ આ કપટાય.

સંભાર પરતો પરપોટો.

૧૧૬૮૦

સંભારીને નાશું કળે, ને ઝાડ ચટકીને ઉઘે, પારકાં છેયાં રમાડે.
તે ઉટની — મુઘે.

સંસારી દુખી, સન્યાસી મુખી.

સાંઈ ગીયા, ને સાંઈની શરમ લેતા ગીયા.

La fête passée, adieu le saint.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

A muertos y á idos no hay mas amigos.^૨ (સ્પેનીશ કે.)

The friendship of a brother-in-law lasts. while one's
sister lives. (તામીલ કેહવત.૩)

સાંઈ બોલે સો સત્ય, ને ડોરડી બોલે સો રત.

સાંઈ મેરઝ બનિયા, બનજ કરે વેપાર, બિન દાંડી, બિન તાખરી, તોલે
સજ સંસાર.

૧૧૬૮૫

સાંઈ રંક નવ છેરીએ, ખુરી ઉઝાટી હાય, મુઘ ખાવટી હાએસુ,
લોહાઈ ગત જાય.

સાંકડી શેરી, ને વચ્ચે સાય.

સાંકડાં કપાવમાં સોત ભમરા.

સાંખીનો ભાઈ સાંધયો, ને શું કરે ભાઈ આડા, પેહલ્લાં ખાધા ઘેર
ધણી, ને પછી ખાધા દાંડ.

૧. The saint's day over, farewell the saint.

૨. The dead and the absent have no friends.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. ૬.

સાંગા મલ્લપારી.

૧૧૭૦૦

“જોશા લગઈ” ચલાવનારના સંબંધમાં વપરાય છે.

સાંજ પડી ત્યારે સમજ પડી, (અથવા, સમજણ આવી.)

સાંજ પડી તો પીર થયો, ને મરતી વેળે આંધણો થયો.

સાંજ પરંતી દેખડે ચક્રવી દીની રાય, ચક્ક ચક્રવા વાંદ જાઈએ, જાંદ સાંજ પરંતી ન હોય.

શામ લઈ, દિન દલ ગયા, ચક્રવી દીની રાય, ચક્ક ચક્રવે વા દેસમેં,
જાં શામ કંધી ન હોય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

સાંધે સીદ્ધિ, ને રાંધે રીદ્ધિ.

સાંગા ઘોડી સીવામણી, ને આઝાજી ખીલામણી.

૧૧૭૦૫

સાંભલ દીકરા માહરી વાત, તાહરી બાયડીએ લાંજ્યો હાથ. મા

માહરી તે બાયડી ચુકી, કે તુંને જીવતી જતી ચુકી.

સાંભલ જીત, વહુની રીત.

સાંભલ્યે જનનું, ને ક્યેં મનનું.

Take each man's censure, but reserve thy judgment.

(શેક્સપીયર.)

Though thou hast ever so many counsellors, yet do
not forsake the counsel of thy own soul. (અંગ્રેજ કે.)

Tag Mange til Hielp og Faa til Raad.^૧ (દેનીશ કેહવત.)

To every man his own understanding is king. (અફઘાન કે.^૨)

સુન કોઈ હજાર કુલ સુનાવે, કીજે વોડી જો સમજમે આવે.

સુન્યે સમજી, કીજ્યે અપને મનડી. (હિંદુસ્થાની કેહવતો.)

ऐकानें जनाचें, करानें मनाचें. (મરાઠી કેહવત.)

સુણજો મિશીજો, ને કજો પિંડજો ધાયો. (કચ્છી કેહવત.)

૧. Take help of many, advice of few.

૨. Proverbs from East and West, p. 27.

સાંભલો ક્રુઈ ક્રુવાની વાત, ને ક્રુઈ બોલે તે બારેવાટ.

સાંસતાં^૧ કામ સાહેબનાં, ને આકરાં કામ હારેમનનાં.^૨ ૧૧૭૧૦

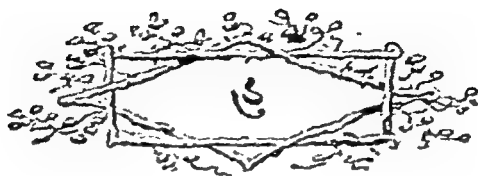
Anger and haste hinder good counsel. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Slow work produces fine goods. (ચીનાઈ કેહવત.^૩)

૧. ધીરં.

૨. જુઓ કેહવત નાં ૪૮૩૨, તા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો,
સર્ ૪૨૯. ૩. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 15.

હમે તે કહીએ.

A man may say what he has seen.^૧ (ચી. કે.)

હક હર, હલાલ હર, દીનમે સોગાર હર, (અથવા,
દિલમે સગર હર.)

હક હર, હલાલ હર, દિનમે સોગાર હર. (હિં. કે.)

હક નામ સાહુમનું !

હક નામ અલાહના. (હિંદુસ્થાની કેહવાત)

હકનું હશે તો તકે આવશે.

(ફારસી કેહવાત.) حق = تقدار میرسد

હકીમ આપ્યો, ને અપ્યો લાપ્યો.

૧૧૭૧૫

હકીમજી મફરે લાકિ.

હકીમજી! મરતાં હઉં! તોડે' જીવોજી! હાં કૈન છતા હમે!

હકીમજીનાં પેટમાં પડી ફાર, ને ઝોલી લઇને પછા બહાર.

હકીમને હાથે મરવું સાડું, પણ મુરખને હાથે જીવવું માફું. (અથવા)

પાકા હકીમને હાથ મરવું સાડું, પણ અગ્નિયાનું આવું જોડું.

હજમ અધક પાંસવીયો.

૧૧૭૨૦

યાને, તેનાં પેટમાં કાંઈ છુપી વાત રહે નહિ.

હજમ હિયો, ને કરચો પુટયો.

હજમ, ભાટ, જે હલકા પેટા, ગરીબ બાપ, ને તાલેવનના બેટા.

હજમ સરખું ટચાક.

હજમ સર્વ ગામનું મુંડે, પણ હજમનું કાઈ ન મુંડે.

છાકી સળકે પાંચ ધુવે, અપને ઘેતે સળવે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હજમના હાથમાં દાહડી આવી તે કાંઈ તેના બાપની થઈ? ૧૧૭૨૫

હજમની ખીચડી, સકતે રામ, (અથવા, પલાવ)

હજમની જતજ ચસકી.

હજમની જતને માથે ખાસડું, કે તેનાથી મુઝું રહેવાયજ શાનું?

હજમની જનમાં સૌ ઢોલી.

En la maison du ménétrier chacun est danser.^૧

(ફ્રંચ કેહવત.)

નાઈકી ખરાતમેં સભી ઠાકાર. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

નેઆરકે બરિયાતકે સબ હંકરે ઠાકર. (ગિહાર કેહવત.)

હજમની પુંછ.

૧૧૭૩૦

હજમને કોથલી મલી.

હજમને ત્યાં ચોરી થઈ, નહરેણી ને કાતર ગઈ.

હજમને ત્યાં હાથી ન શોભે.

હજમને હાથ આરસી આવી.

હજમભાઈ ખાવડી ચસકી.

૧૧૭૩૫

હજમભાઈની આરસી, ને જે મુઆ પારસી.

હજમભાઈને વીકી જડી.

૧. In the fiddler's house every one is a dancer.

૨. હજમ. ૩. લખન.

૪. Christian's Behar Proverbs, p. 111.

હનમત કરાવીને વાર પુછવો.^૧

એવો વેહમ છે કે અહવાડયાંના ચાકસ દિવસોએ હનમત કરાવવી
અપરગન બરેલું છે.

હનર કામ મુકીને નાહવું, ને સો કામ મુકીને આવું.

હનર નામે એક અણા.

૧૧૭૪૦

હજી તો મોહમાં દુધ્યા દાંત છે.

Your mamma's milk is scarce out of your nose yet.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

હોટોસે અણી ફધટી જો નહીં ગઈ. (હિંદુસ્થાની કેહવત)

હડકા મધેની પાલી.^૨

હડકાની કુતરી (બસી બસીને મરી ગઈ.)^૪

હણતાં સાથે હણે તેની માએ ફરી ફરીથી ક્યાંથી જણે?

હણતાં સાથે હણ્યે, તેનું પુન કે પાપ ન જણ્યે.

૧૧૭૪૫

હણતાંને નહિ હણે તેની મા દીકરો (અથવા, ખીજો) શું જણે?

હણતાંને હણ્યે તેનો પાપ દોશ ન ગણ્યે.

Deceiving of a deceiver is no knavery. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Justa razon enganar el enganador.^૫ (સ્પેનીશ કેહવત.)

ચાહ કરે જાત્રી ચાકરી કીજે, ના કરે તાકો નામ ન લીજે.

ચાહતકી ચાકરી કીજે, અનચાહતકા નામ ન લીજે. (હિં. કેહવતો.)

હનેકો હનિયે દોખ પાપ ન ગનિયે. (ગિહાર કેહવત.૬)

હણનારને હણવોજી ઘટે.

હણે તેને હાણ્યે, તેનો દોશ ન જાણ્યે.

૧. સરખાવો કેહવત નાં ૫૮૩૩, તથા તેને મલતી કેહવતો, સફે ૫૩૦-૫૩૧.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ “કલિતક માલા અને બોધ વચન,” સફે ૨૬૦.

૩. કાઠિયાવાડ પ્રાંતમાં લાંબકી સંસ્થાનમાં આવેલું એક ગામ.

૪. એની સમજણ માટે જુઓ “કલિતક માલા અને બોધ વચન,” સફે ૮૩.

૫. It is fair and just to cheat the cheater.

૬. Christian's Behar Proverbs, p. ૬૩.

હત તાહરી ખાટલી જાય !

૧૧૭૫૦

યાને, મરી જાય.

હતું તે હવા કીધું.

હતું નામે, ને નહિ આચ્યું કામે.

હતું શું, ને ગયું શું, ને ચોર આવે તો ખીલ્યું શું ?

He that has nothing is frightened at nothing. (અ. કે.)

Nichts braucht keine Schlupfwinkel.^૧

Einen Nackten kann man nicht ausziehen.^૨ (જ. કે.)

En sûreté dort qui n'a que perdre.^૩

Qui n'a rien, ne craint rien.^૪ (ફ્રેંચ કેહવતો.)

C'hi nou ha niente, non teme niente.^૫ (ઈટાલિયન કેહવત.)

A quien no tiene nada, nada le espanta.^૬ (સ્પેનીશ કે.)

C'antabit vacuus coram latrone viator.^૭ (લેટીન કેહવત.)

Mr. Clout-Ragmuffin is the robbers' master. (તે. કે.૮)

What harm can a thief do to him who has nothing in hand, or in his belt ? (તામીલ કેહવત.૯)

لنگی زیر و لنگی بالا نی غم دزد نی غم کلا (ફારસી કે.)

હતો મીઠો, ને બચકાર્યો.

હથિયાર ને લોહડાંતું મળી નહિ.

૧૧૭૫૫

હથિયારસે રમત નહિ કરવી, (અથવા, આસનાઈ નહિ કરવી.)

Play not with edged tools. (અંગ્રેજ કેહવત.)

૧. Nought needs no hiding-place.

૨. There is no stripping a naked man.

૩. He sleeps securely who has nothing to lose.

૪. He who has nothing, fears nothing.

૫. Who has nothing fears nothing.

૬. The penniless traveller will sing in presence of the robber.

૭. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 147.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 273.

હમ કીસીકા ઓલો ચાલો, હમ કીસીકા કોઇ, પટેલને ઘેર પાડો મુલો,
ખા જાવો હરકોઈ.

હમ તો કેહનેવાલો. કુચ કરનેવાલો નહિ.

હમખી ડીચ.

૧૧૭૭૦

હમખી નવાખ ભર્યકે!

હમખી રાણી, તુમખી રાણી, કોણુ ભરે એડે પાણી?

I stout and thou stout, who shall carry the dirt out? (અ.કે.)

હમાજેર કરવી (અથવા, લેવી.)

ચાને, કોઈ સાથ ટંટો કરવો.

હમારા લાલખાવાણનાં લગન થયાં ત્યારે ખાર ગાઉતો માંડવ ખાંધો વૃતો.

ખાખ રહ્ય પટે પૂત ગેલ અરિયાત.^૧ (ગિહાર કેહવત.૨)

હમાઈ ગાય તેનું સત્યાનાશ જાય!

૧૧૭૭૫

હમારે દાદેને ધી ખાયાયા, હમારા હાથ મુલો!

હમેશગયાનમાં વસે તે એહરતની કદર શું જાણે?

Chi è in inferno non sa ciò che sia cielo.^૩ (ઈતાલ્યન કે)

حوران: بهشتی را دوزخ بود اعراف

از دوزخیان پرس که اعراف بهشت است (શેખ સાઅદી.)

હાં તો એમ. ત્યાં તો તેમ, વચમાં આવી નેમ, તેનું કરવું કેમ?

હાં મલ્યાજ તો બલે મલ્યા, પણ ત્યાં મલતા રજો!

હાં વાન કીધી, તો ત્યાં તાન થઈ.

૧૧૭૮૦

હર દરદની દવા હોય, પણ દોડડ ડાહ્યાની નહિ.

હર દર્દકે વારતે દરમાન મુકર હય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

هر دردی را درمانی مقرر است (ફારસી કેહવત.)

૧. લગન.

૨. Christian's Bihar Proverbs, p. 14.

૩. He who is in hell knows not what heaven is.

હરમાન કાકા ખાપજી! તમે વહુ આપી કે વહુ લો. ૧૧૭૯૫

હરમાનનાં વડાં.

હરહર ગંગા ગોદાવરી, કંઈ અધ્યા કંઈ જોરાવરી.

હરામ ખાયા બેહસ્તમે, હલાલ કીયા દુઝખમે.

હરામ હાડકાંનું.

હરામકા માલ હરામમેં ગયા, નફ્મેં દો જીત્યાં. ૧૧૮૦૦

હરામનું ખાવું ને મસીદમાં સુવું.

માર ખાના, મસજિદમેં સો રેહના. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હરામનો માલ પચે નહિ.

હરામનાં ઝાડ, ને મુસીબતનાં ફલ.

Della robba di mal acquisata non se ne vede allegrezza.^૧ (ઈતાલ્યન કેહવત.)

હરામીથી કરવું તો ડરવું, ને ન કરવું તોએ ડરવું.

હરામીથી બે ડગલાં દૂર. ૧૧૮૦૫

A cursed cur should be short tied.

The best remedy against an ill man is much ground between both. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Shun a wicked man. (તેલુગુ કેહવત.^૨)

Stand at a distance from the wicked. (તામીલ કેહવત.^૩)

खलानां दुर्जनानां च द्विविधैव प्रतिक्रिया ।

उपायान्मुखमंगो वा दूरतो वा विसर्जन ॥^૪

दुर्जनं दूरतस्त्यजेत् ॥^૪ (સંસ્કૃત કેહવતો.)

૧. By goods badly acquired there seems no enjoyment.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 205.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 369.

૪. For the wicked and the evil, the remedy is of two kinds:—either to disgrace them by strategy, or to leave them at a distance. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 401.

૫. Keep clear of a bad man. *Ibid*, p. 414.

હરામીથી ભૂતથી નાહસે.

હરામીના એ ભાગ.

Into the mouth of a bad dog falls many a good bone.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

Al più triste porco vien la miglior pera.^૧ (ઈટાલિયન કે.)

Al mas ruin puerco la mejor bellota.^૨

A quien miedo le han, lo suyo le dan.^૩ (સ્પેનીશ કેહવતો.)

O peor porco come a melhor lande.^૪ (પોર્ટુગીઝ કેહવત.)

The knave gets rice and cards, the honest man gets
rice and warm water. (તેલુગુ કેહવત.)^૫

What ! double dower to a worthless woman ?

The more rogue the more luck. (તામીલ કેહવતો.)^૬

જેરાવરન બ ભાગ. (કન્નડી કેહવત.)

હરામીને ધાડખી નહિ ખાય.

હરામીને ધાવે તે હરામનું થાય.

હરામીને માથે સીંગડાં.

૧૧૮૧૦

હરામીનો ડેંગો માથાં પર.

હરી આવ્યો, હરી ગોલ્યો, હરી હરીકે પાસ, હરી હરીમે મીલ ગયો,
જળ હરી ભયો ઉદાસ.

હરી કરે સો હોય.

હરી નામકી કર લે જપના, આજ હએ તું કાલ ન અપના.

Secure divine help, —the body is transient. (ના. કે.૭)

હરી હરીને માહરા દેવનું નામ.

૧૧૮૧૫

૧. The worst pig gets the best pear.

૨. The worst pig gets the best acorn.

૩. He who is feared gets more than his own.

૪. The worst pig eats the best acorn.

૫. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. ૩૮.

૬. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 496.

૭. *Ibid*, p. ૩૭૭.

દરીઆના બાપ ખેલવા, ને ખરીયા મુઠી બેસવા.

મારામરી મનાં દારીને કાઢી તાદરી વચ્ચે ત્યારે છતનાર મેલ ખેલે.
દરીઓ આગ્યો, ને અકાટયો વાગ્યો.

દરીશ દાસ હોગા ઝંસા. છસકે ખ્યાનમે રહે ન પેસા.

દરીશુખ ગાની, ને દયાંગાં ઠાંતી.

God in his tongue, and the devil in his heart. (અ. ૩)

દરીબટ વડેદર કરી આગ્યા.

૧૧૮૨૦

દરીબાઈની પલીપર (અથવા, કોલડી) વાખ વાખનાં ગદ. (અથવા)

પરમહાદાની કોલડી વાખવાખીમાં ગદ. (અથવા) દરીબાઈની
કોલડી, વાદ! વાદ!

દરીવરીનો કળ્યો.

દરીવીટલ, ને પેદર ચીતલ.

દરીવીટલના પાદનકાછ.

દર-કર્મી^૧ વેદસો મુઠે નય.

૧૧૮૨૫

દસ છટયું ને બાત^૨ આગ્યું. (અથવા) હોલખી છટયું, ને બાત^૨ પાણુ આગ્યું.

દસકા પર બાર પડે તો દયાવી દે.

દસકી તે દન્નમડી, ને બારી ને વાગિયણુ.

He whose fortune amounts to thousands is quiet, while
the rag-gatherer leaps for joy. (તામીલ કેદવત. ૩)

દસકીતું (અથવા, હાલકીતું) અધરણુ.^૪

દસકું ઘેર વાગે નય. (અથવા, ઉડે.) (અથવા) ઘેર હલકાં તેનાં

બાર વાગે નય.

૧૧૮૩૦

A little pot is soon hot. (અંગ્રેજ કેદવત.)

હલકું તનખલાં બેયું.

૧. ઘેડો પાપી.

૨. ભાણું.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 74.

૪. જુઓ કેદવત નાં ૨૭૩૨, તથા તેને મલતી કેદવતો, સરે ૨૫૮.

હલકું નામ હારીતું. (અથવા) હાર્યું નામ હારીતું. (અથવા) હલકું
નામ હારીતું, ને વાંકો પગ પડીઆનો.

હલકું પાત્ર, ને અદકું ભણ્યો, ને વહુકારી વહુએ દીકરો જણ્યો.
હલકું પીછ.

હલકું પીપલ વાએ ડોલે, ને હંચ માણસ ને નીચ સાથે
નહિ જોલે. ૧૧૮૩૫

હલકું કુલ.

હલકું લોહી હવાલદારતું.

હલકું વા.

હલકું હનમકું.

હલકો પીંજરડો.

૧૧૮૪૦

હલકાં ઝાડ ગગનસે ડોલે, પાહડ પરવત કુચ ડોલે નહિ, ગરવા
તુંજમે ઇતા ગુણ, કે હલકાસે કુચ જોલે નહિ.

હલકાં પાન તે વાએ ડોલે, ને હંચને કહીએ કે નીચ સાથે નહિ જોલે.

(અથવા) હલકાં પાન તે પીપલનાં ડોલે, ને હલકાં મનખ તે વાએ ડોલે.

Do not associate with the mean, do not macerate chamber
greens with acid. (તામીલ કેહવત.૨)

The thorns make a loud noise in burning; not so wood.

(તાલમદ.૩)

હલદરતું પીંગણું, ને મરીની કુંઠ.

હલવાઇટી દુકાન, ઓર દાદાજીકા ક્ષતિયા. (અથવા) હલવાઇટી દુકાન
ઓર દાદાજીકા ક્ષતિયા, હાય લીયા કાંસા, તો ભીખકા ક્યા સાંસા.

હલવાઇનો માલ, ને દાદાજીના ક્ષતિયા.

૧૧૮૪૫

હલતું હલતું ગાડું જાય, ને દેડવાડમાં એકડું થાય.

હલારો, વહલારો, ને પોંખ.

હલાલમેં હરકત, હરામમેં બરકત.

હલાલમેં હરકત, ઔર હરામમેં બરકત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હલાલમેં હરકત, હરામમેં બરકત, કલાલમેં કસરત, કાબેલમેં તરકટ..

હલાવી ખીચડી, ને મહલાવી દીકરી, (બન્ને બગડે.) ૧૧૮૫૦

Give a child his will, and a whelp his fill, and neither
will thrive. (અંગ્રેજ કેહવત.)

હલોલનો હાથી.

હવા પર ઉધરતું.

A man cannot live by the air. (અંગ્રેજ કેહવત.)

હવાએ ઈંડાં બાંધ્યાં.

હવામાં કિલ્લા બાંધવા.

To build castles in the air. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Faire des châteaux en Espagne.^૧ (ફ્રેંચ કેહવત.)

Kasteelen in de lucht bouwen.^૧ (દચ કેહવત.)

હવાલદારનો કોરડો દસ જણે ઉંચક્યો, તોળી પછવાડે પુછડું
ધસડાયું. ૧૧૮૫૫

હવે સમજ્યા તે ધુલ.

હશે તેનું જશે, ને બાવા ભુટીંગ થશે.

હશે તેનું બશે, ને હક હિસાબે થાશે.

હશે તો ઓરશ, નહિ તો પડી પડી ધોરશ.

હસતી ઘેર ભાંજે, ને રડતી ઘેર માંડે (અથવા, રાખે.) ૧૧૮૬૦

હસ્તી-દંત, નારી વચન, પ્રિત કપડીની જે, અંતરનાં ને બહારનાં,
જુદાં જુદાં તે.

હસતું નોતર, ને ખસતું તેડું.

હસતું પુટલું.

હસમુખા સ્વભાવનાં માણસ વિષે બોલાયછે.

૧. To build castles in the air.

હસતું હસ્યા નહિ કરે, ને રડતું રડ્યા નહિ કરે.

હસતો જાય, ને ધસતો જાય.

૧૧૮૬૫

હસતો પુરૂષ, રેતું બાલ, સ્ત્રી-ચરિત્ર, ને રેતી નાર, તેનાં હૈયાંનો ન આવે પાર.

હસતો હાલો, ને રેતી રાંડ (તેનો દાહડો કદી વધે નહિ.)

હસતોએ પરાણો, ને રેતોએ પરાણો.

હસતાં ઘેર વસતાં.

A merry companion is music in a journey.

Be always as merry as ever you can, for no one delights in a sorrowful man. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

હસતાં હસતાં ક્ષેજાં દુખે.

૧૧૮૭૦

હસતાં હાડ ભાંગે.

હસ્યા તેના વસ્યા, ને રેયા તેના જોયા.

હસ્યાતું ખસ્યું.

A jest driven too far brings home hate.

Jesting lies bring serious sorrows.

Jocular slanders often prove serious injuries.

Dirth in the mirth. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Lascia la burla quando più piace.^૧ (ઇટાલ્યન કેહવત.)

Joking causes a breach [of friendship].^૨

A joke never gains an enemy, but often loses a friend.

Better lose a jest than a friend. (તેલુગુ કેહવતો.^૨)

Merriment is the poison of friendship. (તામીલ કેહવત.^૩)

હસલમાં ખુસલ, નફેમેં દો જુલ્યાં.

૧. Drop the jest when it is most amusing.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 362.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 378.

હસવું ને આટો ફાકવો એ બે ન બને.

૧૧૮૭૫

A man cannot spin and reel at the same time.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

On ne peut sonner les cloches et aller à la procession.^૧

(ફ્રેંચ કેહવત.)

Non si può ad un tempo bere e fischiare.^૨ (ઇટાલ્યન કે.)

Man kan ikka drikke og pibe paa cengang.^૩ (દે. કે.)

If a mourner, you cannot sing ; if you can sing, you cannot mourn. (ચીનાઈ કેહવત.૪)

I want grand-mother, and I want food. (તેલુગુ કેહવત.૫)

હસાય ઢોડીનો, ને અખ્શોશ સોની, (અથવા, લાખની.)

I would give thrice so much land to any well-deserving friend : but in the way of bargain, mark you me, I would quarrel on the ninth part of a hair. (શેકસ્પીયર.)

To take account of every cawrie, but to give away money by the mannd. (કાશ્મીરી કેહવત.૬)

હસાય ૧૫ ૧૫, અખ્શોશ સો સો. (હિન્દુસ્થાની કેહવત.)

હિશેવ કવ્વડીચા, વ વક્ષિસ લાલાવે.

હિશેવાસ રત્તિ, વ વક્ષિસાસ હત્તિ. (મરાઠી કેહવતો.)

હસાય ૧૫ ૧૫, અખ્શોશ સો સો.

હસાવીને હાડકાં બાળે.

૧. One cannot ring the bells and walk in the procession.

૨. One cannot drink and whistle at the same time.

૩. You cannot drink and whistle at the same time.

૪. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 162.

૫. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 26.

૬. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles

હા ને નાની વચ્ચે વેર.^૧ (અથવા) હા ને નાની વચ્ચે વેર, પેહલામાં મિઠાસ, ને ખીજમાં ઝેહર.

No and yes often cause long disputes. (અંગ્રેજ કેહવત.),

De oui et non vient toute question.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

હા ના બે વેર આચે. (કચ્છી કેહવત.)

હા ને નાને વેર છે.

હાનું ના નહિ, ને નાનું હા નહિ થાય (એવું ખોલસીકું.)

હાએ અલીભાઈ ઘર કીદર, જાએ બે રંડીયાં છદર તીદર. ૧૧૮૯૦

હાએ તેની વાએ.

હાએનો પૈસો, સુખી ચઢને કોઈ ખાય નહિ.

હાએનો પૈસો, વાએવાએમાં જાય..

હાએવાએનો હરીસો, ને થોડો થોડો પરીસો.

હાકમ દડે તે સખ કોઈ જાણે, દાહડો (અથવા, ગરેહ) દડે તે કોઈ નહિ જાણે. ૧૧૮૯૫

હાકમ બદલાય, પણ હોકમ ન બદલાય.

હાકમ રૂઠે તે પરવડે, પણ ખોદા રૂઠે તે ન પરવડે.

હાકમ લોહડાંના ચના ચવાડે તો ચાવવા પડે.

The will of the ruler is weighty. (તામીલ કેહવત.૩)

હાકમ વગરની દેયત સુની.

A kingdom without a ruler becomes disorganised.

(તેલુગુ કેહવત.૪)

હાકમ હારે, મહોમે' મારે.

૧૧૯૦૦

હાકમ હારે, મુંહમે' મારે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાકમ હારે મુંહમે' મારે. (બિહાર કેહવત.૫)

૧. જુઓ કેહવત નાં ૫૧૬૨, તથા તેને મસતી કેહવતો, સરે ૪૭૪.

૨. Out of yes and no comes all dispute.

૩. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 365.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 222.

૫. Christian's *Behar Proverbs*, p. 81.

હાજર સો હજુર. (અથવા) હાજર હોય તો હુજર ક્યેં.

હજીર તો વજીર. (મરાઠી કેહવત.)

હાજર સો હથિયાર. (અથવા) હાજર તે હથિયાર.

Birbal asked Akbar, "What weapons they should fight with. when the time for fighting arrived?"

He replied, "Whatever you find at hand." (કા. કે. ૧)

હાન્નભાઈએ હદ કીધી કે મુઠ ઘોડીને બરછી દીધી.

હાટે લઈને વાટે આવું નહિ.

હાટે હડતાલ પડશે, ને લવંગની કાટડીએ ટાલાં ચહડશે. ૧૧૯૧૦

હાટે હાટે હોરતા હોય, કોઈ ખાટે, કોઈ મુળ્ય ખોય.

હાડ વિનાની જીભલડી, તોફે રાંડ બોલે કે છુપઈ જાય.

હાડ સલામત તો માંસ ઘણુંખી આવશે. (અથવા) હાડ હશે તો માંસ આવશે.

હાડ હસે, ને લોહી તપે.

ઠીકરેમે લોહ તપે. (કચ્છી કેહવત.)

હાડમાં હીલો, ને ખભાંમાં ખીલો. ૧૧૯૧૫

હાડકું ચામડું થઈ રેહવું.

To be nothing but skin and bones. (અંગ્રેજ કેહવત.)

હાડકું ને ચામડું રહી ગયુંછ.

હાડકાં જોવું (સખત.)

As hard as horn. (અંગ્રેજ કેહવત.)

હાડકાં ટેકાણે પાડવાં.

હાડકાં પર હાડકું ચોહડાયુંખી સરખું, ને નહિ ચોહડાયુંખી સરખું. ૧૧૯૨૦

હાડકાં વગરની શબ્દ હાડકાં ભન્નવે.^૧

The tongue breaketh bone, though itself have none.

. Birds are entangled by the feet, and men by their tongues.

. Confine your tongue lest it confine you.

The tongue talks at the head's cost. (અંચેછ કેહવતો.)

The head may be cut off, but the tongue cannot be restrained. (ચીનાઈ કેહવત.^૨)

The tongue kills more than the sword. (તરફીશ કેહવત.^૩)

A soft tongue breaketh the bone ; a wholesome tongue is a tree of life. (સાલોમન.^૪)

હાડકાંના હારડા જેવું (માણસ.)

હુણાં અને નખાઈ ગયલાં માણસ વિષે બોલાયછે.

હાડ્યાને મન હસવું થાય, ને દેડકાનો જીન જાય.^૫

હાડ્યો દર્શયરૂં લઈ ગયો.

હાડ્યો ખેસે સાં વિદ્યા કરે.

૧૧૮૨૫

હાણી આગલ નજીમી આંધલો.

There is a remedy for disease, but is there a remedy for fate ? (તેહુથ કેહવત.^૬)

'Tis not calamity in any shape, from which it is possible to escape. (ચીનાઈ કેહવત.^૭)

૧. જુમ્મા કેહવત નાં ૩૦૪૪, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફ ૨૮૫. ૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 176.

૩. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 91

૪. Ibid, p. 128.

૫. જુમ્મા કેહવત નાં ૬૮૮૫, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સફ ૬૩૨-૬૩૩. ૬. Carr's Telugu Proverbs, Supplement, p. 81.

૭. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 133.

When fate arrives the physician becomes a fool. (અં. કે. ૧)

(ફારસી કેહવત.) جَوَان قضا آید طیب ابل شود

હાતમ દિલનું.

યાને. સખી.

હાથ અટકાવી રાખ્યા, તો મોહનું ચાહે કેમ? ચાકરી કરવી અટકાવી

તો ભાખરી પામે કેમ?

હાથ આપતાં પોંદ્યો લેય. ૨

અર્થ લેતાં આ કેહવત “આંગલી આપતાં પોંદ્યો લેય” એમ બોલાવી
લેઈએ, અને બોલાયછે, (જુઓ કેહવત નાં ૮૯૦.) ફારસી
એનો ભાવાર્થ સામા ધણીને સોદજ છુટ આપતાં તેણે વધુ છુટ
લેવાની બેઅદબી કરવાનો થાયછે. હવે “આંગલી” “હાથ”
કરતાં નાધલી. અને “હાથ” “પોંદ્યા” કરતાં મોહટો, એટલે
“હાથ” ને બદલે “આંગલી” રાખ્દન વાપરવો બરાબર છે,
તો લોકે ધણીઓ ઉપર પ્રમાણે અશુદ્ધ રીતે આ કેહવતનો
ઉપયોગ કરેછે, અને તેટલા માટેજ તે અતરે આપવી પડીછે.

Give a clown your finger, and he'll take your whole hand.

Give him an inch, and he'll take an ell. (અં. કેહવતો.)

Lässt man den Teufel in die Kirche, so will er auf den Altar. ૩ (બરમન કેહવત.)

When a person is dining with a great man, will he stretch out his hand towards the dish (to help himself?) (ફારસી કેહવત. ૪)

૧. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 84

૨. જુઓ કેહવત નાં ૮૯૦, તથા તેને મળતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સંદે ૭૭-૭૮.

૩. Let the devil get into the church, and he will mount the altar.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 5.

Having entered the nose, he gets into the eye. (તે. કે.૧)

If he find room for the insertion of a straw, he will tie an elephant. (તામીલ કેહવત.૨)

હાથ કરે તે સગો આપળી નહિ કરે. ૧૧૯૩૦

Every man doth his own business best. (અંગ્રેજ કેહવત.)

(ફારસી કે.) کس بخار د پشست من جز ناخن انگشت من

હાથ કરે પોહલા, તો કામ કરે ગોલા.

હથ રખજે પોલો ત ગામ થીએ ગોલો. (કચ્છી કેહવત.)

હાથ કરે પોહલા, તો પરણે ધાંચી ગોલા.

હાથ કરે પોહલા, ત્યારે (અથવા, તો) ચોખા કરે ગોલા.૩

હાથ કલમ કરવો.

હાથ, કાંકણ, ને અરીસો^૪ કાંઈ વેગલાં નથી. ૧૧૯૩૫

હાથ, કાંકણ, ને આરસી, તેને પારખતાં વાર શી?

હાથ કાંકણને આરસી ન બોઈએ.

હાથ દેખનકુ આરસી કયા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

हातच्या काकणांस अरसा कसास. (મરાઠી કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) در دست سوار بآئینه چه کار

હાથ ખાય, ને મોહકું લાળે.

હાથ ચાટે કાંઈ પેટ ન ભરાય.

Like licking the ladle when you are hungry. (તે. કે.૫)

Hunger cannot be satisfied by eating froth. (તામીલ કે.૬)

दांत कोरून कोठें पोट भरत असतें?

दांत कोरल्यानें पोट भरत नाही. (મરાઠી કેહવતો.)

હાથ છુટી બલા. ૧૧૯૪૦

૧. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 305.

૨. Percival's Tomil Proverbs, p. 361.

૩. હિંદુની એક વાત. ૪. આરસી.

૫. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 199.

૬. Percival's Tamil Proverbs, p. 405.

હાથ ત્યાં હાથ, ને પગ ત્યાં પગ.

અતિશય સંક્રાસવાસી જગાના સંબંધમાં વપરાયછે.

હાથ તારી આપવી.

હાથ તેવું હથિયાર.

A espada e o anel, segundo a mao em que estiver.^૧

(પારચુગીઝ કેહવત.)

હાથ દાજતા (અથવા, બળતા) રૂપિયા.

હાથ દીધે અ — અસે નહિ.

૧૧૮૪૫

હાથ ફુએ તે સારા પણ હૈયું ફુએ તે માહું.

For that thou canst do thyself, rely not on another.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

Better go yourself than send : better do it yourself than
ask any one to do it for you (ચીનાઈ કેહવત.^૨)

હાથ ધર્યોળી ઢેડ, ને બોંહે ધર્યોળી ઢેડ.

If you eat the root [of garlic] there is a smell, if you
eat a clove of it there is a smell. (તેલુગુ કેહવત.^૩)

હાથ ઘોઘને ખેસવું.

(ફારસી કેહવત.) دست از هم چیز شست

હાથ નહિ મસે જે ઉહું, ને પગ નહિ મસે જે કુંડું.

હાથ નહિ રૂડા, હાટ^૪ રૂડું.

૧૧૮૫૦

હાથ નહિ રૂડા, હૈડું રૂડું.

હાથ પગ તો પાણી પાણી, ને અન બોત ભાવે, કામ પર તો છવ
નહિ લાગે, ને એમાં ગીત ગાવે.

૧. The sword and the ring according to the hand that bears them.

૨. Scarborough's Chinese Proverbs, p. 337.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 134.

૪. બબર.

હાથ પગ દોરડી,^૧ ને પેટ ધાત્રડી.

હાથ પગ પરથી મરું, ને જીવની જતન કરું.

હાથ પગ મોરાના,^૨ (અથવા, લોહડાંના,) ને જીભ તો ખરાંની.^૩ ૧૧૯૫૫

હાથ પગ હાથે તો મોહમાં ધાલે.

• યાને, માણસ હૃદયોગી થાય તો તેને ખાવાને ખોરાક મળે.

હાથ પગનું લંગડું, ને જમાદારનું જોમ.

હાત પાય લુલે પણ તોંડ ચંચળા ચોલે. (મરાઠી કેહવત.)

હાથ પગમાં હીલા, ને ખભામાં ખીલા.

હાથ પર ઉછાં, ને મોહ પર મુછાં.

હાથ પાઉં ચલે નહિ, ને મિયાં મેરા દો ભાગ.

૧૧૯૬૦

હાથ પોલો, જગ ગોલો.

હાથ ફરે ત્યાં લખમી, ને પગ ફરે ત્યાં અવર.

યાને, હાથ ફરે ત્યાં સર્વ જતની સદાઈ રહે, ને પગ ફરે ત્યાં કચરો પુજે એકઠો થાય.

હાથ ફરે ત્યાં સુન્નું થાય.

હાથ બાળ્યે, પણ હૈયું નહિ બાળ્યે.

હાથ ભરે પણ તસુ ન ફાડે.

૧૧૯૬૫

હાથ મુકીને કોણી ક્યાં ચાટવી ?

હાથ લીયા કાંસા, તો ભીખકા ક્યા સાંસા ?

હાથ વિનાની ભીડ નહિ, ને પેટ વિનાની પીડ નહિ.^૪

હાથ વીછુટી બલા.

• યાને, લક્ષમી હાથમાંથી છુટી ગઈ, અથવા જતી રહી. તે એક બલા ગયા ખરાબર સમજવી.

હાથ વેંતમાં આબ્યું છે.

૧૧૯૭૦

૧. દોરડી જેવા પતલા.

૨. મારું—હલકી જતનું લોહડું.

૩. ખરું—ઉંચી જતનું લોહડું.

૪. સરખાવા કેહવત નાં ૬૧૭૬, સદે ૫૬૦.

હાથ સુકો, ને મુસલમાન ભુખો.

હાથ સુખા,^૧ ને સિપાહી ભુખા.

હાથ સેકે તો મોહનું દેખે. (અથવા) સેકશે તેટલું દેખશે.

હાથ હલાયા વગર (અથવા, હલાવ્યા વિના) કોણે મહોમાં ન જાય.

હાથ હોલા તબ જગ ભલા.

૧૧૮૭૫

હાત ઓલા તર મૈવ મોલા, નહીં તર પડલા અવોલા. (મરાઠી કેહવત.)

હાથના છુટા, ને હૈયાંના કુટા.

હાથના બાલેલા કોયલા પણ સારા.

હાથની આલસે મહોમાં મુછ્યાં જાય. (અથવા) હાથ પગના કાહેલી,

ને મહોમાં મુછ્યાં જાય. (અથવા) હાથની આલસે મુછ મહોમાંમાં આવે.

હાથ પાંઉકે કાહેલી ઐર મુંહમેં મુછ જાય. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથની મુઠી કરે બંધ, તો સૌ કામથી એ તંગ.

હાથનું કીધું આડે આવશે.

૧૧૮૮૦

હાથકા દિયા આરે આયે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથનું કીધેલું હૈયું લઈ ઉઠે.

હાથનું બાલ્યું, ને પારકું સુધાર્યું.

હાથનું મુઠ્યું પગે નહિ રેહવા દીએ.

ચોર માણસના સંબંધમાં વપરાયછે.

હાથનો આંધલો.

કંબુસ માણસને વિષે બોલાયછે.

હાથનાં કીધાં હૈયે વાગે.

૧૧૮૮૫

હાથનાં કાંકણ^૨ જોવામાં આરસીનું શું કામ? (અથવા) હાથનાં કાંકણને

અરીસાની શી જરૂર?

૧. હાથ કંગન કે આરસી ક્યા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથના કાંકણના આરસા નકો. (મરાઠી કેહવત.)

હાથમાં મુકવું, ને મોહડાંમાં થુકવું.

હાથમાં મુસલ, ખેમ ને કુશલ.

હાથમાંથી હુટી જાય, કોષ કરમમાંથી હુટી નહિ જાય. ૧૨૦૧૦

ગોરા રૂંઘેલા તો અપના મોહાગ લયગા, ભાગ તો ન લયગા.

(હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હાથમાંનું આપીને હાટમાં જવું.

હાથમાંનું જીતે, ઝોટીમાંનું હારે.

હાથમાંનું મેલીને કાખમાંનું લેવા જાય.

હાતવેં સોડૂન પઠ્યાએ પાટી લાગું નવે. (મરાઠી કેહવત.)

હાથા વગરનો કોહવાડો ખોટો.

હાથિયો^૧ વરસે, ને ઝાડનો ખો. (અથવા) હાથિયાનું વરસવું, ને ઝાડનો ખો. ૧૨૦૦૫

હાથી આગલ પુલો નાખવો સેહલ, પણ કાહડી લેવો મુશકેલ. (અથવા)

હાથી આગલ પડેલો પુલો પાછો નહિ લેવાય. .

હાથી આગલ મગતરં.

L'elefante non sente il morso della pulce.^૨ (ઈટાલ્યન કે.)

As a gnat between two elephants that are brought into collision. (તામીલ કેહવત.^૩)

હાથી કાને ઝાલ્યો અટકી ન શકે.

હાથી ખાય ઘણું, ને અ—ખી ઘણું.

હાથી (અથવા, ગોધો) ઘણો હરામી થાય ત્યારે મોહડે માથે ધુલ ભરે.

(અથવા) હાથી ઘણો મસ્તાન થાય ત્યારે પોતાની મેલે માથે ધુલ ધાલે.

(અથવા) હાથી પોતાને માથે પોતેજ ધુલ ધાલે. ૧૨૦૧૦

The elephant will put sand on its own head. (તા. કે.૪)

૧. એક નકીત.

૨. The elephant does not feel a flea-bite.

૩. Percival's Tamil Proverbs, p. 91. ૪. Ibid. p. 90.

હાથી જેર થાય, ઘોડા જેર થાય, તો મનખ નહિ જેર થાય?

હાથી તરસ્યો, પણ ગુટણુ સમા પાણી.

હાથી તોલાય ત્યાં ગધેડાના ધડા થાય. (અથવા) હાથી તોલાય ત્યાં ગધેડા સાંધણમાં બાય.

હાથી દરબારે શોભે, ને દીકરી સાસરે શોભે. (અથવા) હાથી દરબારે શોભે, ને મેના મોહલ્લે છાજે. (અથવા) હાથી તે રાજદરબારેજ શોભે.

An elephant waits before the outer hall of a king's court ; a cat watches the putrid fish. (તામીલ કે.૧)

(ફારસી કેહવત.) گل در ريسان و گوهر در سلک

હાથી દરબાર સોહામણા.

૧૨૦૧૫

હાથી ને અસ્ત્રીને અંકુશ તો જોમએ.

A man under no restraint, is a bear without a ring.

(અંગ્રેજ કેહવત.)

The elephant is subject to the man who has mounted it.

(તેલુગુ કેહવત.૨)

An elephant requires a goad, and boiled rice a chilli.

(તામીલ કેહવત.૩)

The force of an elephant is subdued by a goad.

(તામીલ કેહવત.૪)

A country without a ruler is out of joint, so is a woman without a husband. ૫

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 87.

૨. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 69.

૩. *Proverbs from East and West*, p. 90. ૪. *Ibid*, p. 191.

૫. *Hill Proverbs of the Inhabitants of the Chittogong Hill Tracts*, by Capt. Thomas Herbert Lewin. p. 16.

હાથી ફરે ગામે ગામ, ને લોકો બોલે ધણીનું નામ.

હાથી શરે ગાંવ ગાંવ, ત્રિસકા હાથી હસીકા નાંવ. (દિંદુરયાની કે.)

હાથી બુકો તોએ ગુહણ સમાનાં પાણી. (અથવા) હાથીનાં પેટમાં ગુહણ સમાનાં પાણી.

Even when the elephant lies down he is as high as the horse. (તેલુગુ કેહવત.૧)

હાથી મરે ત્યાંજ દટાય.

હાથી પરે વદાંજ ગીરે. (દિંદુરયાની કેહવત.)

હાથી સરખા તણાઈ જાય, ત્યાં ગાડરાનું ક્યાં ગળુ? (અથવા) હાથી સરખા તણાઈ ગયા, તે ગાડરાનું કોણુ ગળુ? ૨ ૧૨૦૨૦

The elephant could not stand because of the wind, but the old woman went out and gathered the cotton from the plant. (કાશ્મીરી કેહવત.૩)

It is said that when the wind was driving along a piece of iron, the silk-cotton asked what was best for him to do. (તામીઝ કેહવત.૪)

હાથી દબાર હટા, તોળી સવા લાખ ટકો.

Though black, (or, although dead,) an elephant will fetch a thousand gold pieces. (તામીઝ કેહવત.૫)

હાથી દબાર હટા, તોળી સવા લાખ ટકો. (દિંદુરયાની કેહવત.)

(ફા. કે.) فیل گرچه مرده است لیکن پستش باز خراست

હાથી હાથી હટો ત્યાં મગતરોનો ગુ બાર?

હાથીઆ કોને મગા ન રહે.

હાથીઆ વહડે (અથવા, લડે) ને ઝાડનો જો. (અથવા) પાડાની
લડાઈમાં ઝાડનો જો.

Peleigao os touros, mal pelos ramos.^૧ (પોર્તુગીઝ કેહવત.)
When the cows fight, the sucking calves' legs are
broken. (તેલુગુ કેહવત.^૨)

બાધ બેસાડે લડાઈમેં નલ ખગડા કે મૈત.

મેંચી મેંચી લડાઈ હોય ફાટે રાગડે છન. (બિહાર કેહવતો.^૩)

वृषमकलहे वत्सपादभंगः ॥ (સંસ્કૃત કેહવત.^૪)

હાથીઆએ કીધી હુર,^૫ ને બાજરીનાં બાગ્યાં પેર. ૧૨૦૨૫

હથિઆ બરિસે ચિતરા મેંડરાએ,^૬ ધર ઐસે ધનહા^૭ રિરિયાએ.^૮
(બિહાર કેહવત.^૯)

હાથીએ હાથી વહડે તેમાં ઝાડનો જો.

An old woman and a cat-fought with one another, and
fear came upon the bears of the wood. (હા. કે. ૧૦)

شیر با شیر زور نماید

(ફારસી કેહવત.) خار و خس را خلل بیفزاید

હાથીઓ વરસે હાર, તો આખું વરસ પાર.

હાથીકા દાંત, થોડેકી લાત, મુઝકી ચુંગાલ, નાલેશકી છળ, દીવાનેકી
આંખ, ઝોરતકે ગાલ, એ છે બરી ખુરાઈ, ઝોર ખાને ખરાબીકી ફાલ.

૧. When bulls fight, woe to the frogs.

૨. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 38.

૩. Christian's *Behar Proverbs*, p. 113.

૪. In a fight between bulls, the calf's leg is broken. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 436. ૫. હેહી.

૬. આકાશ વેરાયકું રહે. ૭. ખેડન. ૮. ખુરાલીના પોદાર મારે.

૯. Christian's *Behar Proverbs*, p. 219.

૧૦. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 37.

दाथीदांतनो वेपार.

याने, जुगार.

दाथीना दंतुशल पहार निडल्या ते निडल्या.

१२०३०

दाथीना दांत, घोडानी लात, ने मुशनी वात.

दाथीका दांत, घोरेझी लात, मुझीका खुंगाल. (हिंदुस्थानी डेहवत.)

दाथीना दांत आववाना जुदा, ने हेभाडवाना जुदा.

दाथीके दांत, भाय डे दोसर, हेभावेडे दोसर. (बिहार डेहवत. १)

दाखवायचे एक दांत, आणि खाण्याचे एक दांत.

खाण्याचे दांत निराळे, व दाखवायचे निराळे. (भरारी डेहवतो.)

दाथीना पगमां सैनो पग आवी नय.

हतीच्या पायांत मगळ्याचीं पाव लें. (भरारी डेहवत.)

दाथीनी अस्वारी.

याने, साडेणी.

दाथीनी पछवाडे कुतरां छोने भसे. (अथवा) दाथीनी पछवाडे सो

कुतरां भसे.^२

१२०३५

Like dogs barking at an elephant. (तेलुगु डेहवत. ३)

दाथी के पुड्या हुताये भसे'न. (कन्नडी डेहवत.)

दाथीनुं पुछहुं झीयुं, ने महेा झीयुं ते मुरभ न जल्ले.

दाथीके आगा पाछा खुझे ना करे. (बिहार डेहवत. ४)

दाथीनुं भर्युं.

मातेलां भावसना स'ज'धमां वपरायछ.

दाथीनुं मोहत भगतरे.

Even the Indian elephant fears the gadfly. (तरीरी डे. ५)

१. Christian's Behar Proverbs, p. 2.

२. मगभावा डेहवत नां ३३५८. तथा तेने भवती जुही जुही लावायानी डेहवतो, से ३२६-३२७.

३. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. ६०.

४. Christian's Behar Proverbs, p. 155.

५. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 96.

હાથીભાઈ નીરખ્યા.

હાથીભાઈની દાહડમાં કાઢલાં.^૧

૧૨૦૫૦

હાથીભાઈનો હડસેલો.

હાથે કરી પેટમાં પાલી મારવી ?

હાથે કરીને ઉપાયું શુલ, ને દીકરો આવ્યો તે બાપને મૂલ.

હાથે કરે તે સાથે લેછ જાય.

હાથે કીધું તે કામ, ને ગાંઠે હોય તે દામ.

૧૨૦૫૫

હાથે કાંણું.

કંજીસ માણસને વિષે બોલાયછે.

હાથે ખાધું, ને વાટે સુતા.

મુસાફરી કરનારના સંબંધમાં બોલાયછે.

હાથે ચમટી હોવી.

હાથે ચુડી, ને સદા રૂડી.

હાથે તે સાથે, ને પુઠે તે જુઠે.

૧૨૦૬૦

હાથે ન ચીંધું, હું તો મોહડે ન બોલું, લીટ લીટ હાલો માહરા

બાઈલા, ખાડામાં છે ખદબદીઆં.^૧

હાથે બળતા આપેલા છે.

હાથે મીન હોવું.

હાથે વીટી વેધાની જોડ, ને ઘેરમાં ખુમલા રોટલીની સોહર.

હાથે વેયો, ને યગે પાવરી, ને ડોસ્તી તાહરા દીકરાની રોજ આવે
રાવરી.

૧૨૦૬૫

હાથે હાથ મળ્યા, ને ભવનાં દુખ ટળ્યાં.

હાથેલીમાં વાલ હોય તો રૂપિયો હોય.

હાથો કોદવાડામાં પેઠો ત્યારે ટેકાણે આવ્યો.

હાથો નહિ હોય ત્યાં હથોડો શું કરે ?

૧. નાલિયં.

૨. નેની સમજણ માટે જુઓ “કેહવત માલા અને બોધ વચન,” સપ્ટે ૧૩૬.

હાપાનો બેહલો, (અથવા, માયનો બેહલો,) કામ કરતી વખત ઘેલો,
ને જમતી વખત પેહલો.^૧

૧૨૦૭૦

Al hacer temblar, y al comer sudar.^૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Like the smith's dog. that sleeps at the sound of the
hammer. and wakes at the crushing of the teeth.

(તેલુગુ કેહવત.૩)

My brother is like a whirlwind as a rice consumer, but
very tardy at work. (તામીલ કેહવત.૪)

“Fool come to thrash.”—“My stomach is aching.”

“Fool come to take wine.”—“Stop, let me take my
caftan (coat) from the nail.”^૫ (રશ્યન કેહવત.)

At the time of work I find him not; at eating time he
is sure to be found. (બંગાલી કેહવત.૬)

દાનેકો તાપે, સવારીકો પા-. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હામ, હામ, ને હામ, એ વેપારવાલાને જોઈએ.

હામ, હામ, ને હામ, એ રણુછોડજીનાં કામ.

હામ, હામ, ને હામ, એ ત્રણુતું રોજગારમાં કામ.

હામ, હામ, ને હામ, ત્રણુ હોય તો વેપાર થાય.

હારની આયપત, ને ધારનો વરો.

૧૨૦૭૫

હાર્યા તેને હર મળ્યા, ને જીત્યા તેને જમ મળ્યા.

હાર્યા હાર્યા અને માર્યા માર્યા કરવું.

યાને, હારમારી બરેલી હાલતમાં કરવું.

૧. ગુડ્ડા કેહવત નાં ૭૭૭૮. તથા તેને મલતી બીજી ભાષાઓની કેહવતો મુદ્દે
૭૨૮-૭૨૯. ૨. To shiver at work, and sweat at meals.

૩. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 191.

૪. Percival's Tamil Proverbs, p. 335.

૫. Long's Eastern Proverbs and Emblems, p. 6.

૬. Proverbs from East and West, p. 11.

હાર્યું કરે, પણ વાર્યું ન કરે.

હાર્યું નામ હારીનું. ને બારી નામ શેકારીનું.

હાર્યો જુગારી જમાણું રમે.

૧૨૦૮૧

He that is thrown would ever wrestle. (અંગ્રેજ કેહવત.)

The losing gamester shakes the box in vain,

And bleeds and loses on in hopes to gain.^૧

L'abbattu veut toujours lutter.^૨ (ફ્રેંચ કેહવત.)

(ફા. કે.) حریف باختہ با خود ہمیشہ در جنگ است

હાર્યો તે જીત્યો, ને જીત્યાં - ખાધું.

હાર્યો તેનું મોહકું કાઢું, ને જીત્યો તેના હાથ.

હાર્યો હાકમ જામીન (અથવા, જામીનગીરી) માગે.

હારેં તો ફરેં જતેં તો ધૂરેં. (ગિદાર કેહવત.૩)

હારજ લકડી પકડી સો પકડી.

હારે આવ્યું, ને વીરે ગીયું.^૪

૧૨૦૮૫

યાને, જેની રીતે પેદા કીધેલું તેવીજ રીતે ગયું.

The ebb will fetch off what the tide brings in.

The tide will fetch away what the ebb brings. (અ. કે.)

It came wi' the wind, let it gang wi' the water.

(સ્કોટ કેહવત.)

Hvad man med Synd faaer, det med Sorg gaaer.^૫ (દ. કે.)

The wealth gained by the Pāṇḍavas was only sufficient

for the funeral of the Duryōdhans (Kauravas.)

(તેલુગુ કેહવત.૬)

૧. Ovid's Art of Love. Bk. I.

૨. He that is thrown would still wrestle.

૩. Christian's Behar Proverbs, p. 82.

૪. સરખાવો કેહવત નાં ૩૧૦૧, તથા તેને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો, સંકે ૨૨૧-૨૨૨.

૫. That which comes with sin, goes with sorrow.

૬. Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs, p. 247.

Who make a fortune meanly will not enjoy it long.^૧

Unjust gains cannot enrich those who are fated to be poor. (ચીનાઈ કેહવતો.૨)

هر چه باد آرد باد ببرد
(ફારસી કેહવતો.) مال حرام بود براى حرام; رفت

હારે તે નાહસે.

હારેકા ન્યાય કયા? (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હારે તેને હરી મલે, ને જીતે તેને જમ મલે.

હારેલાને હસવું આવે.

હારેલી સાસુ અ— ન દીએ.

હારેલો નહિ વલે તે મારેલો વલે. (અથવા) હાર્યું નહિ કરે તે વાર્યું કરે.

૧૨૦૯૦

હાલ ખુશામત, તાલ્લે રોજગાર.

હાલ ગયા, હવાલ ગયા, દિલકા શોખ ન ગયા, (અથવા, મિયાંના ખ્યાલ ન ગયા.) (અથવા) હાલ જાય, હવાલ જાય, પણ મિયાંના ખ્યાલ ન જાય.

હાલ ગયા, અહવાલ ગયા, દિલકા ખ્યાલ ન ગયા. (હિં. કેહવત.)

હાલ પડી, હવાલ પડી, ગઈ મુંદકી લાલી, સારા જોખન તુટ ગયા, ટંચાં પર ગઈ ખાલી.

હાલજીઆઈ રે હાલજીઆઈ, તાહરી પછવાડે માલજીઆઈ.

હાલી છુટશે, માલી છુટશે, પણ ધરધણીથી છુટાવાતું નથી. ૧૨૦૯૫

હાલે હવાલ પૈસા પાણીમાં.

હાલો રે હાલો, ને જોહનને કોઠીમાં ઘાલો.

હાલો હલાયખી નહિ, ને વાહલો મરાયખી નહિ.

હાલનાં જોવું (માથું.)

દાડલાંમાં અન્ન નહિ, ને ખવાડવાનું મન નહિ.

૧૨૧૦૦

હિંગ જાય, પણ દબડું ગંધાય.

હિંગ, મરચું, ને આમલી, તમાકુ ને તેલ, જાતની જાતન કરે, તો પાંચે વાણાં મેલ.

હિંગ, મરચું, ને આમલી, સોપારી, ને તેલ, જો કંઈનો ખપ કરે, તો પાંચો વસ્તુ મેલઃ દુધ, શાકર, ને એલચી, વરીયાલી, ને દ્રાખ, જે ગાયનો ખપ કરે તો પાંચો વસ્તુ રાખ.

Apples, pears, and nuts spoil the voice. (અંમેછ કેદવત.)

હિંગની પડીછી ઉપર વંદ થયું?

હિંગનો દબડો દ્રાટી જાય, પણ ગામડાંમાંથી ગંધ નહિ જાય. ૧૨૧૦૫

હિંગમાંથી મરી હાંસીએ.

હિંગોરે હીમ દ્યો.

હિંદુ કહે મોહે રામ પીયારા, મુસલમાન રહેમાના, આપસમે દોનો લડલડ મર ગયે, મરમ કાડુ ન જના.

હિંદુ પૂજે પથ્થર, ઓર મુસલમાનકો પીર, પારસીકો ધરમ એસો, જેસો ગંગકો નીર.

હિંદુકા ખાના અચ્છા, લેડીન પુંજા પુરી.

૧૨૧૧૦

હિંદુની હેડીમાં પારસણ ભોલી, વેદમી ચક્રાવે નાલિયેર ને પોલી.

હિંદુસે કલટા મુસલમાન.

દિમ્બતની ડીમત નહિ.

Courage, conduct, and perseverance conquer all before them. (અંમેછ કેદવત.)

દિમ્બતે મરદ, ને મદદે ખોદા.

Audentes Fortuna juvat. ૧ (હિંતીન કેદવત.)

હિમ્મતે મરદાં, મદદે ખોદા, પાદશાહથી બેટી કીરીસે બિલા. ૧૨૧૧૫

A man of courage never wants weapons. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Be up and doing, and God will bless you. (કા. કે. ૧)

(કારસી કેહવત.) *هست مردان مدد خدا*

* દિમાયતીની (અથવા, દિમ્મતની) ગંધડી નેજીને જાત મારે.

દિમાયતીથી ઘેરા ઝરાકીકુ જાત મારે. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હીંગલામાં ગજાત પડે તો વધારે જાત થાય.

હીચકારે દબ્બમ.

હીન્દુકે ઘર બેટા હુવા ! સુખદાન અદલા !

What has a cunuch to do with taking a wife? (તે. ક. ૨)

હીન્દુકે ઘર બેટા હુવા. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હીનકરમ બેતી કરે, સુકમના પડે, બેલ મરે, ગાંઠના ખોળે,
કેદ પડે. ૧૨૧૨૦

હીનકરમનો પહોં કાણો.

હીમજની લાક પડી. ને ભીમજની ધાક પડી.

હીરજી ગોપાલ કામમાં ને કામમાં, કામતું નામ નહિ, ને થડીની
કુરસદ નહિ.

હીરની ગાંઠ. ને નેલતું ટીપું.

હીરની દોરીના ગાંઠ છુટે નહિ. ૧૨૧૨૫

હીરને કીયા સો ખીરને કીયા.

હીરતા શીરતા બે રહે, ઉસે પીસે સોય, ખીલસે ખીલગા બે રહે, ઉસે
પીસે ન કોય.

હીરબાઈના કાંત્યામાં ક્રેદો હોય ?

હીરા પારખે, મોતી પારખે, તે શું મનખ નહિ પારખે ?

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 79.

૨. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 359.

૩. રેશમ.

હીરા સાથે હીરો ઘસાય.

૧૨૧૩૦

(ફારસી કેહવત.) مردی باید که قدر مردی داند

હીરાની પરખ જહવેરીજ કરે.

قدر زر زرگر شناسد قدر جوهر جوهری

(ફારસી કેહવત.) قدر گل بابل شناسد قدر قنبر را علی

હીરાને તોલનું.

હીરાનો હાર, ને કોટનો કાંટો.

હીરાવાલો મલતો નથી, ને સોનાવાલો ગમતો નથી.

હીરાને સાટે વીરી પરણ્યા.

૧૨૧૩૫

હીરે હીરીકા કોઠરી, આરબાર^૧ મત ખોલ, જખ હીરેકા જહવેરી મીલે,
તખ હીરેકા મોલ.

હીરે હીરો ઘસાય, (અથવા, વીંધાય.)

હીરો ઘેઘે જખ આવ્યો. (અથવા) હીરો ઘેઘે જખ આવ્યો, ને ડલે
હાથ દહ આવ્યો.^૨

હીરો ને વહી કુંદને જડ્યો (ત્યાં શોભાની શી મણા ?)

હીરો રસે, રસુદો ખાય, ને નાહનમોદી પાખ્યો જાય. ૧૨૧૪૦

હીરાં મરીઅમની એક સાડી, ને હીરાં પેહરે ને મરીઅમ ઉઘાડી.

(અથવા) સાસુ ને વહુની એક સારી, સાસુ પેહરે ને વહુ ઉઘાડી.

(અથવા) હીરાં માણેકની એક સારી, હીરાં પેહરે ને માણેક ઉઘાડી.

One loin-cloth to eleven fathers and sons. (કા. કે.૩)

હીલે રોજ, બહાને મોત.

Death always finds some excuse. (અંગ્રેજી કેહવત.)

No death occurs without an ostensible cause. (તા. કે.૪)

હીલે રજક બહાને મોત. (હિંદુસ્થાની કેહવત.)

હર હીલે રોજ હરબાને મોત. (કન્નડી કેહવત.)

૧. ધડીધડી.

૨. એની સમજણ માટે જુઓ “કફિતક માલા અને જોષ વચન,” સરે ૯૩.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 91.

૪. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 297.

હું કરું તે ખરું, ને તું કરે તો મરું.

હું કહેવો બંદો, કે ધોલે દોસે અંધો.

હું કેલતાં હટ હવાય.

૧૨૧૪૫

હું કેહું તેમ કરો, હું કરું તેમ ના કરો.

Haz lo que bien digo, y no lo que mal hago. (૨૫. કે.)

હું ત્યાં હરી નહિ, (અથવા, હર નહિ.)

હું તાહરી આંખમાં આંગલી ઘાલું, તું માહરં મોહડાંમાં આંગલી ઘાલ.

હું ને હું, ને બીજા તે શું.

હું તો આખો હાથી ગણું, પણ મહોજ પોહણું નથીની ! ૧૨૧૫૦

હું ઘણી ને અંધારું, લાવ રાંડ વાટકી વેચીને તેલ લાવું.

હું ધરાઈ, ને મને નરાઈ.

એખલપેઠા સ્વભાવનાં માણસને વિષે બોલાયછ.

હું નહિ હતે તો પરણતે કોણની સાથ ?

When a wife said "If I had not been born, you would not have had a wife." the husband replied, "If you had not been born, I should have married your mother." (તેહુશ કેહવત.૩)

હું ને માહરો ગોખલો.

હું ને માહરો હાંસ્યો, ને ચાલી, વાટકો, ને કાંસ્યો.

૧૨૧૫૫

હું ને માહરી વહુ, તેમાં આવ્યું સૌ.

હું ને માહરી છછ, ને ત્યાં નહિ મલે કોઈ બીજી. (અથવા) હું ને માહરો છજો, ત્યાં નહિ કોઈ બીજો.

Phati Bat and alone. ૪

I love myself, and I love my father. (કાશમીરી કેહવતો.૫)

૧. Do what I say well, and not what I do ill.

૨. હુંપદ. ૩. Carr's *Talugu and Sanskrit Proverbs*, p. 236.

૪. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. H. Knowles, p. 169.

૫. *Ibid*, p. 1.

હું પરાણું, ને હાથી નહિ ?

હું પ્રસવું, ને પરધેર હાથ.

હું પોહલી, ને શેરી સાંકડી.

૧૨૧૬૦

હું બેઠોતો બારીએ, ને તું ગયોતો બાડીએ, ને તાહરી ને માહરી
ચશમ એક થઇ, એ પણુ આપણી સરજત.

હું મરું પણુ તુંને રંગાઉં.

હું માટી, ને અધારું.

હું મુકી ને હુંજ ઉડી, ને એ મુકી પરાણાએ કુટી.

હું ભુંડીને કોઇ લેનાર નહિ, ને તું રૂડાને કોઇ દેનાર નહિ. ૧૨૧૬૫

હું રડું માહરા આપને, ને તું રડ શીરાનને.

The parent weeps on account of the child. the servant
weeps for his hire. (તામીલ કેહવત. ૧)

The one was dying, and the other was asking his
daughter of him. (અધ્યાન કેહવત. ૨)

The goat was weeping for his life, the butcher for his
fat. (પંજાબી કેહવત. ૩)

હુંબી રાણી, તુંબી રાણી, કોણુ ધાલે ચુલે પાણી ?

I stont and thou stont, who shall carry the dirt out ?

(અંગ્રેજી કેહવત.)

Vos dona, yo dona, quien botara á porca fora ? ૪

Yo duena y vos doncella, quien barrera la casa ? ૫

(સ્પેનીશ કેહવતો.)

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 445.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 168.

૩. *Ibid*, p. 168.

૪. You a lady, I a lady, who is to put the sow out of doors ?

૫. I mistress and you miss, who is to sweep the house ?

The mother-in-law is great, the daughter-in-law is also great : the pot is burnt, who will take it off the the fire ? (કાશ્મીરી કેહવત. ૧)

If all get into the palanquin, who will be the bearers ?
(તેલુગુ કેહવત. ૨)

હુકા ને હાથી, ને છતરપતિના સાથી.

હુકાવાલો હડયો કાહડે, ચમડીવાલો^૩ ચોર, ખાવાવાલો^૪ ખુનો ગોતે,
એ તણે આખરો દોર.

હુંખી ઘોડું આખી પાયગાને નરે.

૧૨૧૭૦

હુંડી તેનો વીમો.

હુતો ને હુતી, ને કમાડ દહને (અથવા, સોડવાલીને, ખાઇલે ચહડીને)
ચુતી.

હુનર કરો હજાર, નસીબ બિન દોડી ન પાવે.

Dios te dé fortuna, hijo, que el saber poco te vale.^૫
(સ્પેનીશ કેહવત.)

Although a man besmear himself with a Putti of castor oil and roll [among the grain] only what sticks, will stick to him, what does not, won't. (તે. કે. ૬)

Though one may exert himself to the utmost, he cannot procure even a silver fanam when fortune does not smile. (તમીલ કેહવત. ૭)

૧. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles, p. 80.
૨. *Carr's Telugu Proverbs*, Supplement, p. 2.
૩. તપખીર મુંઘનારો. ૪. તમાણ ખાનારો.
૫. God grant you fortune, my son, for knowledge avails you little.
૬. *Carr's Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 259.
૭. *Percival's Tamil Proverbs*, p. 366.

Everything is fated, and nothing depends on man.

(ચીનાઇ કેહવત. ૧)

کیاگر بغصہ مردہ و زنج

(ફારસી કેહવત.) ابلہ اندر خرابہ یافتہ گنج

હુનરવાલુ' માણસ ભુખ્યું ન રહે, (અથવા, ભુખું નહિ મરે.) (અથવા)'

ધંધાનો ધણી ભુખે નહિ મરે.

A handful of trade is a handful of gold.

He who has an art has everywhere a part.

An artist lives everywhere. (અંગ્રેજ કેહવતો.)

Quien tiene arte, va por toda parte. ૨ (સ્પેનીશ કેહવત.)

Den Kloges Arv findes i alle Lande. ૩ (દેનીશ કેહવત.)

If you are industrious, you will become rich. (તે. કે. ૪)

હુનાથે રાતા નહિ, ને તાહડે માતા નહિ.

૧૨૧૭૫

હુંપદથી હરી વેગલા.

હુમતમાં હું, હુખતમાં હું, હુરસ્તમાં હું.

પોતાની વડાઈ પોતેજ કરનારને વિષે બોલાયછે.

હુશ્યારતું યુછડું.

હુશ્યારી ટોઇના બાપની નથી.

હેંકારતું કરતું ખાક.

૧૨૧૮૦

હેંકારનો કરતો ગિરફતાર.

A proud man hath many crosses. (અંગ્રેજ કેહવત.)

હેંકારનો બંદો ખાક. (અથવા) હેંકારનો બદલો ખાક. ૫

૧. Scarborough's *Chinese Proverbs*, p. 112.

૨. He who has a trade may travel through the world.

૩. A clever man's inheritance is found in every country.

૪. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 247.

૫. જુઓ કેહવતો નાં ૭૮૯, ૧૯૭૨, અને ૭૬૫૬, તથા તેમને મલતી જુદો જુદો બાપાબાની કેહવતો, સંદે ૬૬, ૧૮૬, અને ૭૦૨.

હેડે હેડાં મળ્યાં, ને વચ્ચે ચીની યોરનાં ભીતાં^૧ વળ્યાં. (અથવા) હેડે
હેડાં મળ્યાં, ને વચ્ચે કાંટાનાં ભીતાં જણ્યાં.

Friends may meet, but mountains never greet. (અં. કે.)

Though conversing face to face, their hearts have a
thousand hills between them. (ચીનાઈ કેહવત.^૧)

હેડે હોલી, ને મોહડે દીવાલી.

૧૨૧૯૫

હેડાંનું કામ તે હાથજ કરે.

હેડાંનો હાર, ને કોટનાં માદળ્યાં, (અથવા, કોટેનું કાંકણું.)

હેડાંમાં (અથવા, હૈયાંમાં) હાશ હાશ, ને મોહડે ના ના.

હૈયું ડબ્બે.

Leave her to Heaven.

And to those thorns that in her bosom lodge,

To prick and sting her. (શેકસ્પીયર.)

હૈયું કુટે, કે હટકવા થાય.

૧૨૨૦૦

હૈયું વસે તેનું કલેજું ધસે. (અથવા) હૈયું વસે, ને કલેજું ધસે.

હૈયું હાથ હશે તો વૈદ જખ મારેછ.

હૈયે કાટી, ને વલગાવ્યાં છાતી.

હૈયે કાટી, ને હરીના ગુણ ગાતી.

હૈયે છે પણ હોટે નથી.

૧૨૨૦૫

હૈયે તેનું વાગે.

હૈયે હૈયાં દલે, ને ત્યાં કોઇ ન આવી મલે.

હૈયે હૈયાં મલે, ને કોઇખી આવી મલે.

હૈયે હોલી, ને હોટે દીવાલી શું કામની?

હૈયાંની હોંસ હૈયાંમાં.

૧૨૨૧૦

હૈયાંનું કામ તે હાથેજ થાય.

ਦੇਖਾਨੀ ਭੇਦ ਦੇਖੁੰਗ ਨਾਉ.

देवानां द्वार, ते शत्रुं माहव्यः.

देवता दार, ने अवनो दाव.

દેવ્યાંતોઃ શરતાં હાથતોઃ ચારી.

12292

દેવતાંમાંના દેવતા, તે નાગમાંની સ્ત્રી (અથવા, પૃથ્વીમાંના યુક્ત.)

પેા કશં કે દવગ્રી, ને વેલે ગ્રામી ગવગ્રી,^૧ ગવગ્રીનાં ધુલ રાતાં, તેવાં
માહનં મોચાડીયાં આતાં.

સુન્દરી પર ચદરો ઘેરો, તે ખાટપાતો લાગ્યો વધો.

પેન્ટી પરંતુ હરકો અંગ્રા, ને નુરી આરકાબના દાહમાં વધ્યો.

ਦੇਰ ਅਦਾਰ ਨੇ ਦੇਰ ਅਦਾਰ. (ਅਥਵਾ) ਦੇਰ ਅਦਾਰ ਨੇ ਦੇਰ ਅਦਾਰ, ਨੇ

પેટમાં તે પેડીમાં.

1.222.0

Three may keep counsel if two be away. (ဆုအိပ်စံနာဂ.)

Was drei wissen, erfahren bald dreissig.² (नश्मन इ.)

Parole jetée va partout à la volée.²

Secret de dens, secret de Dieux ;

Secret de trois, secret de tous. (१३५ ३०५३६६)

'Tre lo sanno, tutti lo sanno.' (সাতজন জানে।)

Lo que saben tres, sabe toda res.^१ (अज्ञानिना ज्ञेयम्।)

If it passes your lips it will go over the Penna river.⁶

If you let out your secret, it will get all over the village. (नेसुयु देवतेरु)

୧. ଦି'ମାଗୁନି ଧରଣୀ ଉପେ ନୟନାସି.

2. What three know will soon be known to thirty.

2. A word once out flies everywhere.

2. The secret of two is God's secret; the secret of three is all

the world's. 4. Three know it, all know it.

7. What three know, everybody knows.

9. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 266.

2. *Ibid.*, p. 36.

Met ledige handen is het kwaad havikken vangen.^૧

(દસ કેહવત.)

Naar jeg har Penge i min Pung, da har jeg Mad i min

Mund.^૨ (દિનીશ કેહવત.)

Who is your friend? (Your) pocket. (કાશમીરી કેહવત.૩)

“Who will watch your buffalo?” said [a herdsman]

“The money in my purse will do it” replied [the master.] (તેલુગુ કેહવત.૪)

હોય હાથમાં, તો થાય રાતમાં.

૧૨૨૪૦

I wot well how the world wags, he is most loved that
has most bags. (અંગ્રેજ કેહવત.)

Das Beste ist was man in der Hand hat.^૫ (જરમન કે.)

હોશમજ બાટલા, નાકે કાન કાટલા.

હોરાજી (અથવા, અનાથો) હોરવા ગીયો, તો ધમણમાં આગ લાગી.

હોરાજીની ચાકરીમાં (અથવા, મુશ્કાંજીની નોકરીમાં) કંટોલાંના ફાકા.

હોરાજીની દાહડી બધે, ને કોઇને ઉજરડું થાય.

Puesque la casa se quema, calentémonos todos.^૬ (સ્પે. કે.)

Poichè la casa brucia, io mi scaldarò.^૭ (ઈટાલિયન કેહવત.)

As one asked for fire to light his cigar when his beard
was on fire. (તામીલ કેહવત.૮)

He roasted his fish in the conflagration. (અરબી કેહવત.૯)

૧. It's hard to catch hawks with empty hands.

૨. When I have money in my purse, I have food in my month.

૩. *Dictionary of Kashmiri Proverbs*, by Rev. J. Hinton Knowles,
p. 25.

૪. Carr's *Telugu Proverbs*, Supplement, p. 50.

૫. The best is what one has in his hand.

૬. Since the house is on fire, let us warm ourselves.

૭. Since the house is on fire, I will warm myself at the blaze.

૮. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 347.

૯. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 76.

દંસ થા સો હુ ગયા, ઓર કાગ હુવા પ્રધાન, વિપ્રત તમ પાછા ફરે,
નદિ ગર કે નદિ જગમાન.

The world is grown so bad

That wrens make prey where eagles dare not perch :

Since every Jack became a gentleman,

There's many a gentle person made a Jack.

(શિક્ષામીયર, રીચર્ડ થી થઈ, આંક રહો, પ્રવેશ કરો.)

દંસની દંસના નિત કરે. પદમની સુગે મોર, ચીતની ચિંતા નિત કરે,
સંખણી નિંદા ઘોર.

હંસા તુંગને સરેવર ઘણાં, ને સરેવરને નદિ કોઈ, સજ્જન મનખને
સ્નેહી ઘણા. ને કમનખને નદિ કોઈ. ૧૨૨૭૫

હાંક મુલેમાન ગાહી.

હાંન ગગડી જવા.

હાંરે હુડ્યા, ને હુધને પહુઆ, ને પછી આપરા અમથા પહુઆ.
હાંસીમાં અન્ન નદિ, ને અવગાવ્યાનું મન નહિ.

હાંસે તેયું ભાણે.

૧૨૨૮૦

હાંસની યાત્ર કાગ યાત્રવા જાય, તો હંલુકા જરતો જરતો રહી જાય.

હાંસની યાત્ર કાગડો યાત્રવા ગયો તે પોતાનીખી ભુલી ગયો. (અથવા)

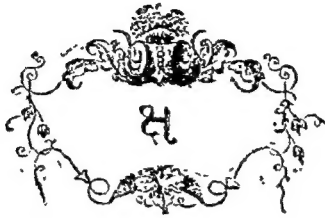
હાંસની (અથવા, અસલીની) યાત્ર કાગડો ચાલે, ને પોતીટી યાત્ર

વિસરી જાય.^૧

હાંસડી લાવે, પણ પાંસલી ક્યાંથી લાવે?

હાંસો ને કાંસો (જેજ જણ.)

૧. અરખાતો કેહવત નાં ૧૧૮૫, અરે ૧૦૫, તથા કેહવત નાં ૮૬૭૦, અરે ૭૮૫,
તથા તેમને મલતી જુદી જુદી ભાષાઓની કેહવતો.

કલુભંશુર સંસાર છે.

૧૨૨૮૫

All that is seen is temporary. (તા. કે.૧)

As the sun's shadow shifts, so there is no
permanence on earth. (અધ્યાત્મ કે.૨)

ક્ષણં વૃત્તં ક્ષણં ચિત્તં ક્ષણં જીવિતમાવયોઃ ॥૩

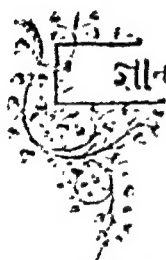
(સંસ્કૃત કેહવત.)

(ફારસી કેહવત.) دنیا پنچ روزہ است

૧. Percival's *Tamil Proverbs*, p. 229.

૨. Long's *Eastern Proverbs and Emblems*, p. 28.

૩. Wealth for a moment, the mind for a moment, our life for a moment. Carr's *Telugu and Sanskrit Proverbs*, p. 486.

ज्ञान सत्त्व्या श्रेष्ठ है.

Knowledge is power.

Knowledge is silver among the poor, gold among the nobles, and a jewel among princes. (अश्रेष्ठ हैदवतो.)

Weiser Mann, starker Mann.^१ (बुद्धिमान हैदवतो.)

A wise man is strong.—PROVERBS. XXIV, 5.

(द्वितीय हैदवतो.) توانا بود هر که دانا بود

ज्ञानीसे ज्ञानी भीसे तो ज्ञात ज्ञात और ज्ञात. गद्यसे गद्य भीसे तो ज्ञात ज्ञात और ज्ञात.

Tra asino e asino, non corron se non calci.^२ (द्वितीय हैदवतो.)

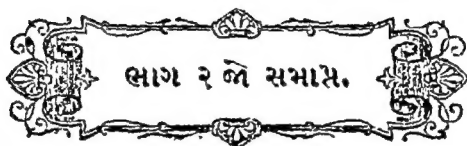
गदहन है यारी ज्ञातन है सनसनाहट. (गिहार हैदवतो.)

ज्ञानीसे ज्ञानी भीसे तो रसगुली लुटावुट, ज्ञानीसे अज्ञान भीसे, तो डिल्ली भाड़ाहट.

१. A wise man, a strong man.

२. Nothing passes between asses but kicks.

३. Christian's Behar Proverbs, p. 67.

સાગર અને સમાપ્ત.